Rps 8531

St. Koźmian:
„Podczas wojny...”

T. 5. rozdz. 88-93.

CXXXVIII

1.

8 Lipca 1916

1487 - 1499

XXXVIII

Walki o Thiaumont – Jeden front ~~zwycięstwa~~ mocarstw [illegible] – Ofensywa na całym tym froncie. Powodzenia pierwszych dwóch dni – angielsko-francuskiej ofensywy – ~~Ale~~ Gdzieindziej ~~innych frontach~~ Dalszy przebieg: – Raz jeszcze Thiaumont: – O przyczynie niepowodzeń we węgierskiem sejmie: – Pogłoski o podaniu się do dymisji bar. Conrada: – Defensywa – Środkowe mocarstwa co [illegible] Nadzór węgierskiej opozycji nad zagraniczną polityką: – Sasanow o przyczynie wojny. Układ ~~wyj~~ rosyjsko-japoński

Wypowiedzenie kondycji Kaiż i monstrualnej deklaracji. Lloyd George na tle wojny. Stany Zjednoczone i Meksyk. Sekretarz stanu Helfferich w Warszawie.

8 Lipca

~~1285~~ 4 XXX VIII ~~1487~~ 3

Wedle niemieckiego sprawozdania z ~~1~~ 1 lipca
francuskie sprawozdanie pospieszyło się z
wiadomością o odzyskaniu fortu Thiaumont,
albowiem ten wedle nieco zawiłego opisu
głównej ~~głównej~~ niemieckiej komendy pozostał
Później
w niemieckich rękach. —
francuskie sprawozdanie, potwierdza
niemieckie doniesienie; ale jeszcze późniejsze
twierdzi że fort Thiaumont znowu
przez Francuzów zajęty —

Z powodu późniejszego niemieckiego doniesienia wynika że Francuzi uderzyli bezskutecznie

~~1286~~ na fort Thiaumont. Wieś musiała być w niemieckich rękach. — Również wieś Fleury zajęta przez Niemców.

1482 Przed paru tygodniami postanowiono na paryskiej, wojskowej konferencji porozumienia, tak nazwany jeden front. Na tym jednym froncie odrysowuje się ofensywa i ~~[illegible]~~ toczą się walki, które na bieżące lato przewidzieć należało, a które mogłyby być ostateczne i doprowadzić do pokoju. —

Przebieg ofensywy rozpoczętej przez Rosję na Wołyniu, Galicji i Bukowinie jest znany. Rosjanie zajęli Bukowinę, ~~[illegible]~~ w dalszym ciągu weszli do Kołomyi. Na Wołyniu Lisingen ruszył do ofensywy, którą ~~[illegible]~~ wiąże z powodzeniem prowadzi ~~[illegible] wszystkich wojsk i zajęcia [illegible] nad Brzeżany i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ofensywa, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Rosja.—~~

~~1767~~ 1483

Wreszcie przyszło zapisać powodzenie sprzymierzeńców pod Tarnopolem.— Rosjanie wzmogli ogień artylerii przeciw armii Hindenburga i przedsięwzięli uderzenia, odparte.— ~~Także~~ Rosyjskie wojska zmierzyły się także z armią Ks. Leopolda Bawarskiego i w kilku punktach zmuszone zostały do odwrotu i w jednym wypadku ~~ich~~ przedarto się.

Po cofnięciu się austryjacko-węgierskich wojsk i zajęciu nowych stanowisk między Brentą i Adygą, rozpoczęła się niemal wszędzie dość gwałtowna włoska ofensywa bez stanowczych skutków. Włoskie działa ostrzeliwały Arco.—

~~1288~~ 1484

6

Wreszcie angielsko-francuska ofensywa zaznaczyła się 1 lipca krwawemi walkami. Niemieckie sprawozdanie mówi: od kilku miesięcy bezprzerwnemi walkami przygotowane angielsko-francuskie masowe uderzenie, po siedmiodniowym ogniu artylerii i gazów, rozpoczęło się w szerokości 40 kilometrów, po obydwóch brzegach Sommy. ~~Nieprzyjacielowi powiodło się w swych atakach nad Sommą wtargnąć do niektórych swych odcinków nad Sommą tak jak okazało się jest wtargnąć do niektórych pozycji stanowisk~~ ~~swoich swych nad~~ ~~wtargnąć do niektórych pozycji~~ stanowisk swoich ~~by pierwszych stanowisk~~

~~1289~~ 1485 7

Powiodło się nieprzyjacielowi, w przednich liniach obydwóch dywizyjnych odcinków przytykających do Sommy, wkroczyć ~~do kilku~~ do niektórych miejsc, i tak, iż uznano za lepsze, ~~dywizje te~~ odnośne dywizje wycofać z przednich rowów i usadowić między pierwszą i drugiemi stanowiskami, ~~gdzie jest ... zapora~~ na zasuwkowej pozycji. Materiał przednich linii, straconym został, jak się to zazwyczaj także w wypadkach zdarza. — Angielskie sprawozdanie mówi i zdobyciu Curve. Montauban — krótkowidzącej zazdrości

Zatem porażka. ~~... Zatem porażka~~. Nie będzie nieprzyjemną ~~...~~

Po zgwałceniu tych oczekiwać można ofensywy "

Porozumienia w Macedonii —

Na wstępie ofensywa Porozumienia, na jednym froncie i z tego nie przedstawia się korzystnie dla środkowych mocarstw i nie można nic wnioskować o ostatecznym wyniku na wstępie i

Po ostatnich wypadkach główne dowództwo sprzymierzonych ~~...~~ znajduje się jest w niemieckich rękach — w Galicji

~~Mother Visits to Military Area~~

~~1210~~ 14~~8~~6

8

Dalsze wiadomości o francusko-angielskiej ofensywie podane przez niemieckie główne dowództwo, stwierdziły, że z nocy 2go na 3ci lipca Niemcy ~~cofnęły cofnęli~~ ~~do~~ cofnęli pozycję ~~ze zasieńkowej pozycji~~ ustawioną na ~~zasie~~ zasieńkowej pozycji do drugich stanowisk.

W niektórych punktach ~~[illegible]~~ odparli ~~[illegible]~~ nieprzyjaciela. Angielska armia pod dowództwem jenerała Haig naczelnego wodza wobec Frieart

Ofensywa tak nazwanego jednego frontu "porozumienia", trwała wciąż od przeciw armiom Hindenburga, ks. Leopolda Bawarskiego; ~~w Karlowe~~ we wschodniej Galicji koło Kołomyi; na Wołyniu ~~[illegible]~~ Dniestrze porzucił ją z powodzeniem swojej. — Ofensywa sprzymierzeńców angielsko-francuskie wstrzymano jej wszędzie. Dalsze powtarzała wzmocnienia ~~[illegible]~~ na włoskiej granicy, zachodzie; w okolicach koło

Wroto. —

~~1487~~ ~~1271~~ Dziewo Reuters ogłosiło urzędowy komunikat, który

przestrzega przed oczekiwaniem szybkiego prowadzenia ofensywy.

Publiczność - mówi - musi się w cierpliwość uzbroić. —

Francuskie sprawozdanie zapisuje, iż, w następstwie pierwszego

nad Sommą posunięcia Francuzi zajęli Chapitre i wieś

Feuillières, Asservillers silny punkt niemieckiej obrony, a

na południe tego miejsca zdobyli drugie niemieckie stanowiska

aż pod Estrées. Na południu przekroczyli drugie niemieckie

stanowiska, i wzięli Buscourt i Flaucourt. Przy czem

zdobyli znaczny wojenny łup. —

Niemieckie sprawozdanie ponownie stwierdza, że francuskie ~~doniesienia~~ doniesienia

doniesienia o odzyskaniu fortu Thiaumont i fortu Damloup

jest bajką. — Szereg sprzecznych doniesień o tym forcie

Thiaumont ~~...~~ tłumaczeniu obecne wojenne sprawozdania

i trudności rozpatrzenia się w nich. Bezpieczniej, trzymać

się niemieckich, gdyż dotąd nie potrzebowały zatajać

prawdy. — Strunki z nie...tych się na

~~1292~~ 1488 10

nie Koryzii środkowych mocarstw tem że nieprzyjaciel przyswoił sobie z ich sposoby walki, mianowicie ~~użyty~~ zastosowany w bitwie nad Dunajcem, niszczenia artylerią strzeleckich rowów i przeszkód przed szturmem piechoty.–

Na tak zwanym „jedynym froncie" porozumienia, nie ustawały walki; na obydwóch brzegach Sommy wedle niemieckiego sprawozdania „ciężkie" odnowione 4 lipca wieczór. Na Wołyniu Rosjanie przeszli znów do ofensywy przeciw Linsingenowi i pod Łuckiem ~~Włodzimierz~~ odparci zostali na różnych punktach jednego frontu, mianowicie przez armii Ks. Bawarskiego.–

We węgierskim sejmie w rozprawach nad wojennemi dodatkami do pensji, minister finansów Teleszky rzekł, „że pensje oficerów nie zostały uporządkowane" nie miało

to takiego ~~148~~ ~~1245~~ wpływu na obrót rzeczy przy początku wojny
jak ta okoliczność, że wojskowa „ustawa nie została
dwa lata wcześniej uchwaloną" A że temu zawiniła
opozycja i że to jest smutną ~~ale~~ ~~niezawodną~~ prawdą
więc powstał wśród niej wielki zgiełk i który
z trudnością przyszło uciszyć.—

Jest to główna przyczyna niedostateczności austryjacko-
-węgierskiej armii, do niej dołączyć przychodzi że czeskie i ruskie
pułki ~~[illegible]~~ ~~prawie~~ niekiedy przechodziły do
nieprzyjaciela, lub nie stawiały ~~nie~~ oporu i łatwo
poddawały się. Zauważono że wpływa na to, bliższe ~~ich~~
z Rosjanami niż narodami monarchii
pokrewieństwo a ruskich ~~obyczaje~~
także obyczaje.—

Na wersji francuskiej sprawozdawcę przyznano że Niemcy po raz
czwarty opanowali fort Thiaumont.—

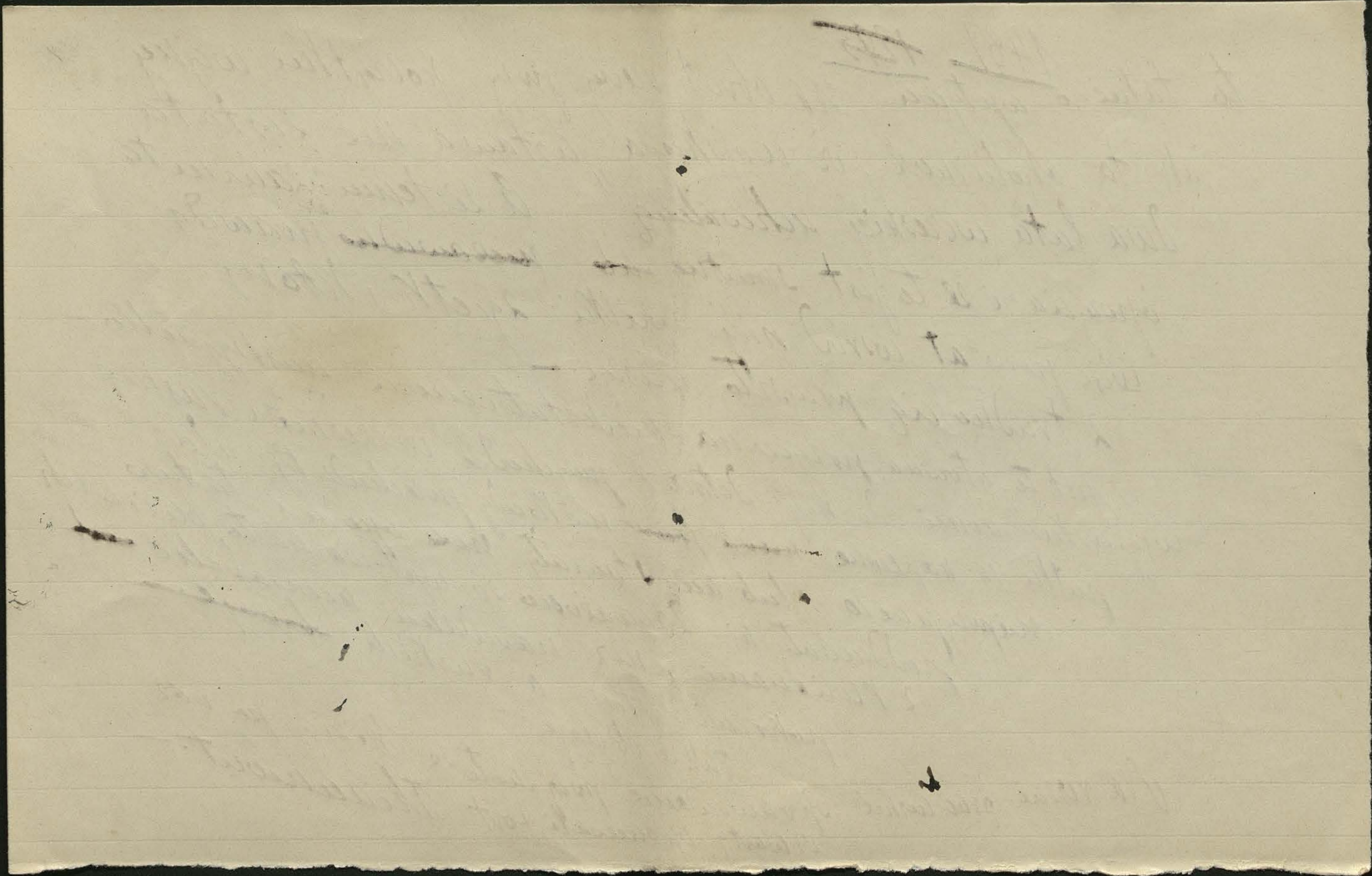

~~1490~~ ~~1274~~ 12

naczelnik głównego sztabu
Mówią mi że [bar. Conrad podał się do dymisji. Nie przyjęto jej.. ~~Nie~~ Jest to bez znaczenia – dodaje – gdyż dawny Conrad nie istnieje; odebrano mu wszelką władzę i Niemcy wzięli w ręce główne dowództwo nad całą austrjacko-węgierską armią. – Spowodo= Dymisji nie przyjęto dla uniknięcia ~~[illegible]~~ złego wrażenia. Jak ~~za~~ wszelkie obecnie wojskowe wiadomości, tak i za tę względy nie =ważny miała być ~~[illegible]~~ między innemi pogróżkami nagany cesarza Wilhelma – można. To samo odnosi się do powodu ustąpienia Dankla. – Że złożył dowództwo to jest pewnem, ale czy ~~z powodu~~ ~~[illegible]~~ skutkiem konflikta z następcą tronu czy dla innej przyczyny, później Obecnie ustaniły Dopiero dowiedzieć się będzie można. – Tyle wiem, że zaworowano tutaj bawiona Conrada ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ plotki szeja, prawdę zakrywając – i że na niej bar. Conrad był ~~[illegible]~~ omyłki z robić się ~~[illegible]~~ ~~Dla sprawozdania i narady~~ z ~~[illegible]~~ Dla sprawozdania i narady z bar. Burianem, hr. Stürgkhem i ~~[illegible]~~ iż w ~~Bukowince~~ pod sadzawką miałymi pokornymi. – Doniesienia że 6. t. m. zawiadomiły że ~~w~~ stanowiska i że cofnęliśmy się Rosjanie wkroczyli w nasze stanowiska ~~[illegible]~~ i ~~tam~~ 6 3000 Kozaków + Kotto Kotomei – stanęliśmy wolnie zachodnie Buczacza, toczyła ~~się~~ zażarta walka. Na południowym Koropiecka. hr. Bothmer ~~cofnęliśmy się~~ po walce nad cofnął swój front. – Ks. Leopold Bawarski

~~1295~~ 1401 13

Który zastania Warszawa odpart, uderzenia nieprzyjaciela —

Na zachodnim froncie dalej walczono. Niemcy opuścili nad Sommą

Hem. Francuzi zdobyli Belloy-en-Santerre. ~~Trwała~~

Trwała walka o Estrées.

Przeciągała się na „jednym froncie" „powodzenia", ofensywa, bez znacz=

= niejszych skutków. Nad Styrem na północ wielkie wojska nasze liczniejszym

po czterotygodniowych walkach z pięć razy [illegible] raport

nieprzyjacielem, otrzymały rozkaz cofnąć się. Urzędowy i ofiarowanie

Idaje„ Poparty w utworzeniem niemieckich wojsk odbył się

zachowaniem się polskiego legionu, [illegible] tem donosi!

bez załatwienia przez nieprzyjaciela" To samo Mocarstwa środkowe znajdują się

w defensywie.— niemiecki raport z armii Linsingena — wzmiankowanemi

Prawdopodobnie w związku z powyżej ~~i w[illegible]~~ ~~[illegible]~~

pogłoskami o odwołaniu bar. Conrada

~~1216~~ ~~1492~~ 14

od Wiarownictwa i oddania go w niemieckie ręce, ukarał się urzędowy
Biuro Konc. Kommunikat, który odnośnie do wiadomości Timesa jakoby
między Austro-Węgrami i Niemcami zawartym został
tajny ~~układ~~ traktat o ~~zjednoczeniu~~ ujednostajnieniu wojskowego i zagranicznego
Wiarownictwa, stwierdza, iż zapowiedziana już z niemieckiej strony
wiadomość ta ~~strony~~, jest całkiem wymyśloną.

~~1493~~ ~~120~~ 15

W interpelacji żądał, hr. Juliusz Andrassy dla opozycji nadzoru nad zewnętrzną polityką i wtajemniczenia w nią, tak aby nie znalazła się, zostawiona przy zawarciu pokoju, wobec dokonanych faktów. Dalej sprawa dla przyjaźni opozycji, przedstawienia monarsze ich zapatrywania. Hr. Tisza przyznał słuszność tym żądaniom i zapewnił, że im w pełnej mierze zadośćuczyni. „Wyjść" to może tylko na dobre austryjacko-polskiemu żądaniu. —

~~Wywołał~~ Ten układ wywołał przesilenie w stronnictwie niepodległości. – Jego prezydent hr. Michał Karolyi złożył przewodnictwo i wraz z bliższemi przyjaciółmi wystąpił ze stronnictwa ~~uzasadnił~~ co uzasadnił tem, że hr. Tisza oświadczył był, że wojenne wypadki nie idą przyśpieszonym krokiem, a zatem żądaniem hr. Karolyi opozycja otrzymałaby mogła ~~[illegible]~~ informacje po niewczasie. Pomimo że hr. ~~[illegible]~~ Albert Apponyi

gotów był zrzec się udziału w Komitecie ~~nadzorującym~~ opozycji nadzorującym zewnętrzną politykę. Dla utrzymania jedności stronnictwa, hr. Karolyi nie cofnął dymisji i wystąpienia ze stronnictwa a to z ogólnych powodów ~~które~~ i różnicy zdań w sprawach stojących na pierwszym odzysie.-

~~1404~~ 1405 17

Zbyteczne ale znamienne potwierdzenie, że potęga Prus jest przyczyną wojny. Dał je p. Sazonow w rozmowie z redaktorem Russkoje Słowo. Należy zrozumieć Francja i Rosja, pomimo głęboko zakorzenionej miłości pokoju i ~~[illegible]~~ szczerego usiłowania, uniknięcia, rozlewu krwi, postanowiły, za każdą cenę, złamać zuchwałość Niemiec i raz na zawsze odzwyczaić od nadeptywania ~~[illegible]~~ na palce u nóg, sąsiadów.

Duma została odroczona pomimo iż wiele ~~zaległych~~ niezałatwionych spraw na porządku dziennym. Odraczania Dumy straciły znaczenie. Rada Państwa do listopada odroczona.

~~1306~~ 14/96 18

Podpisany został w Petersburgu układ między Rosją i Japonią który stanowi iż żadna ze stron nie zawrze politycznego układu któryby się zwracał przeciw ~~[illegible]~~ podpisanemu na umowie państwu, i oraz że przy zagrożeniu terytorialnym albo interesów wewnętrznej ale jednego z kontrahentów Rosja i Japonia porozumieją się co do ich obrony.

Układ który jest ustępstwem na korzyść Japonii uzasadnia p. Sasonow, tem, że na długi szereg lat Rosja będzie musiała zwrócić uwagę na Zachód.

Widocznem było zawsze że Rosja musiała dbać przedewszystkiem o swoje w Europie stanowisko. Stąd dla Europy niebezpieczeństwo

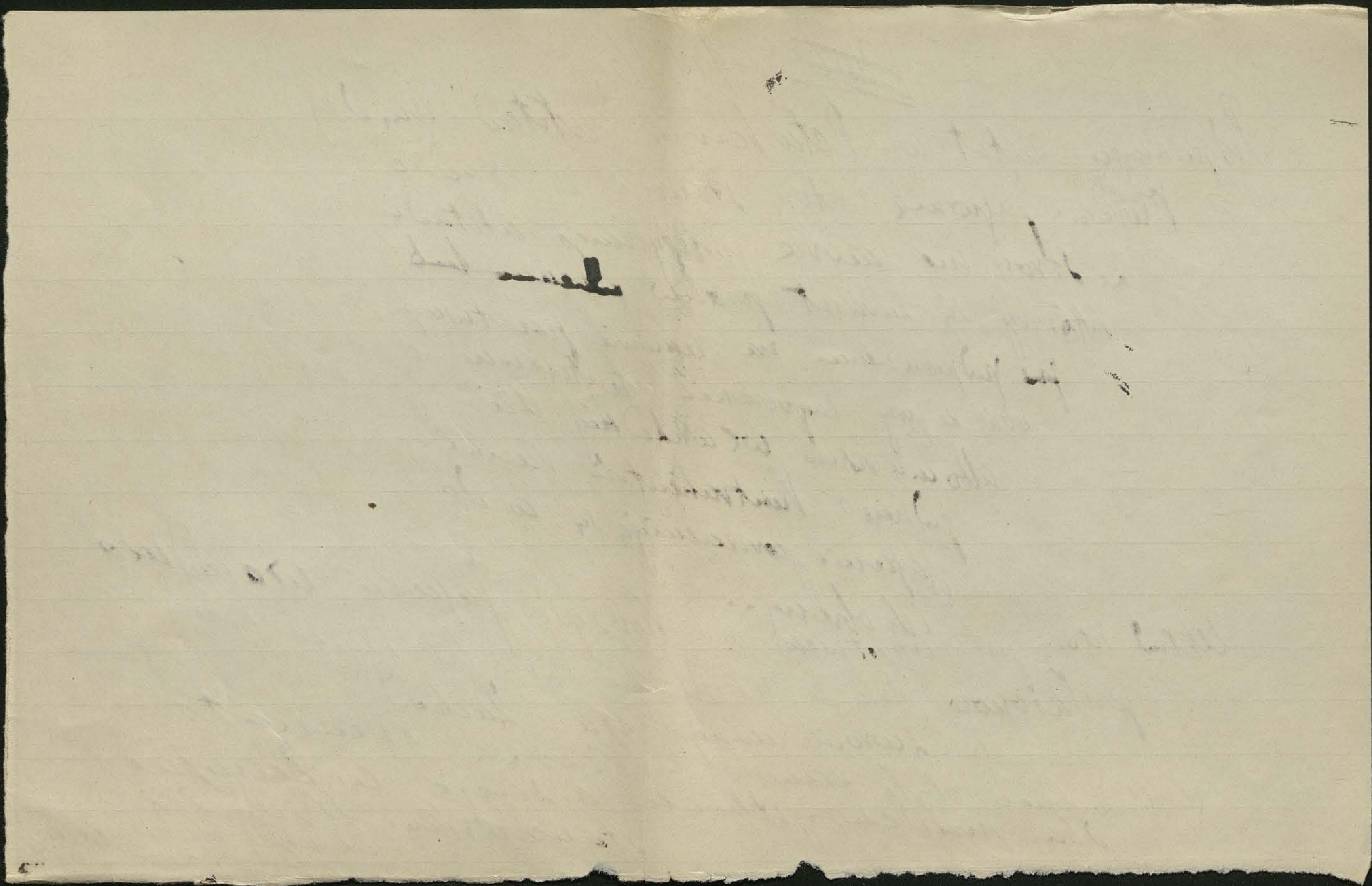

~~1301~~ ~~1417~~ 19

Lord Cecil zapowiedział w izbie lordów, że sprzymierzeni nie pozwolą za ukazanie trzymać się ściśle morskiej deklaracji londyńskiej ~~[illegible]~~ wypowiedzenie ~~przystąpią~~, co zapowiada jej Od początku wojny Anglia nie akceptowała takowej.—

Lloyd George został w miejsce Kitchenera ministrem wojny. Lord Derby podsekretarzem wojny. Sir E. Grey mianowany został parem.

~~1907~~ 1918 20

Biuro Reutera donosi, że meksykańskie ministerstwo ~~wyniosłemu~~ ~~[illegible]~~ spraw zagranicznych, zwróciło się przeciwko wyniosłemu tonowi noty Stanów-Zjednoczonych w piśmie do sekretarza stanu Lansing i oświadcza że nie mają one prawa, ~~do~~ utrzymywać w Meksyku wojska. — To samo Biuro donosi że odpowiedź Meksyku na drugą amerykańską notę jest pojednawczą. —

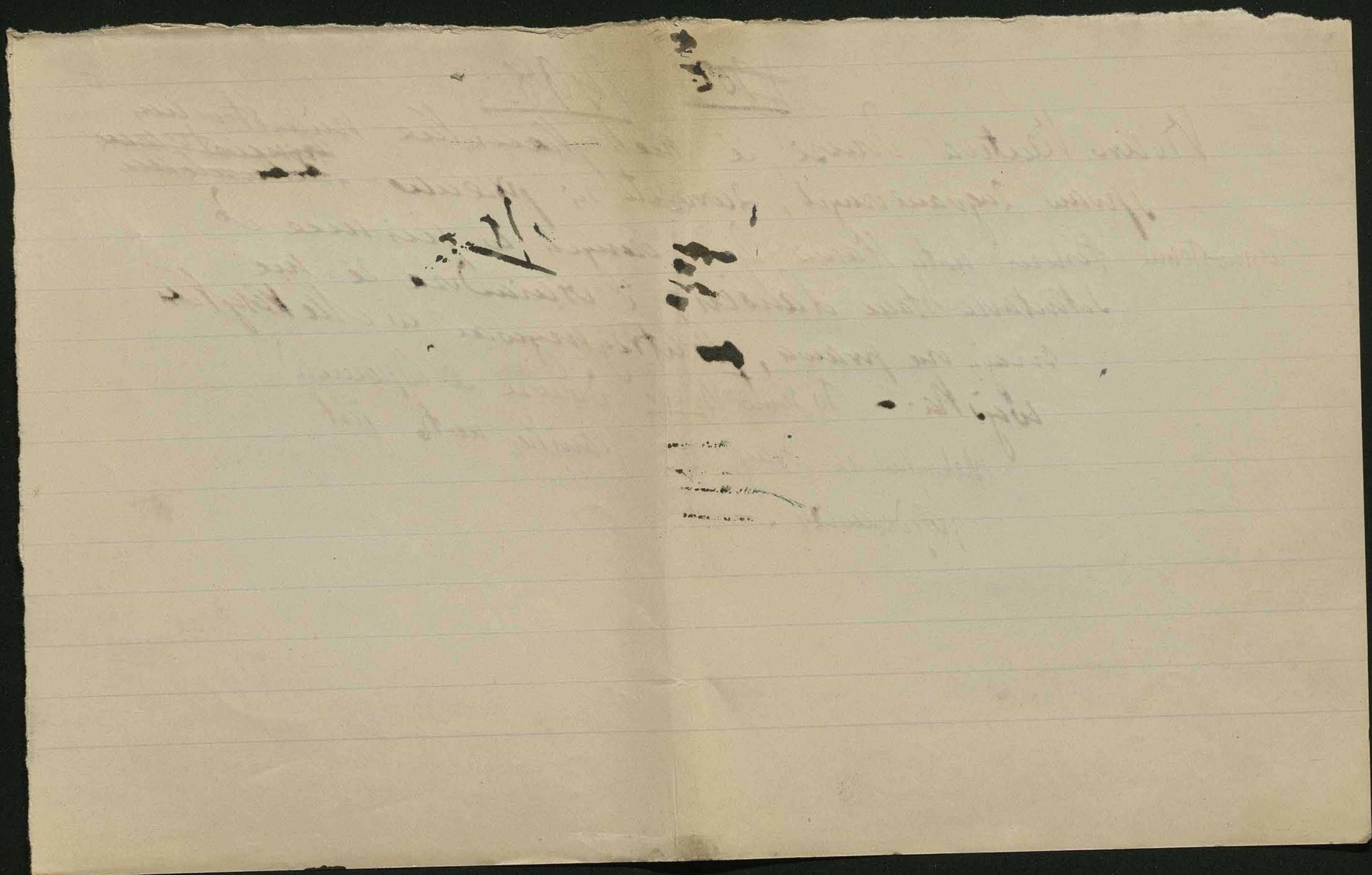

21

~~1205~~ ~~1499~~

Kandum Skarbu Rzeszy Niemieckiej Helfferich
bawił we Warszawie

8 Lipca

=

~~£XXXVIII~~ 22

£XXXIX

15 Lipca 1916.

1500-1513

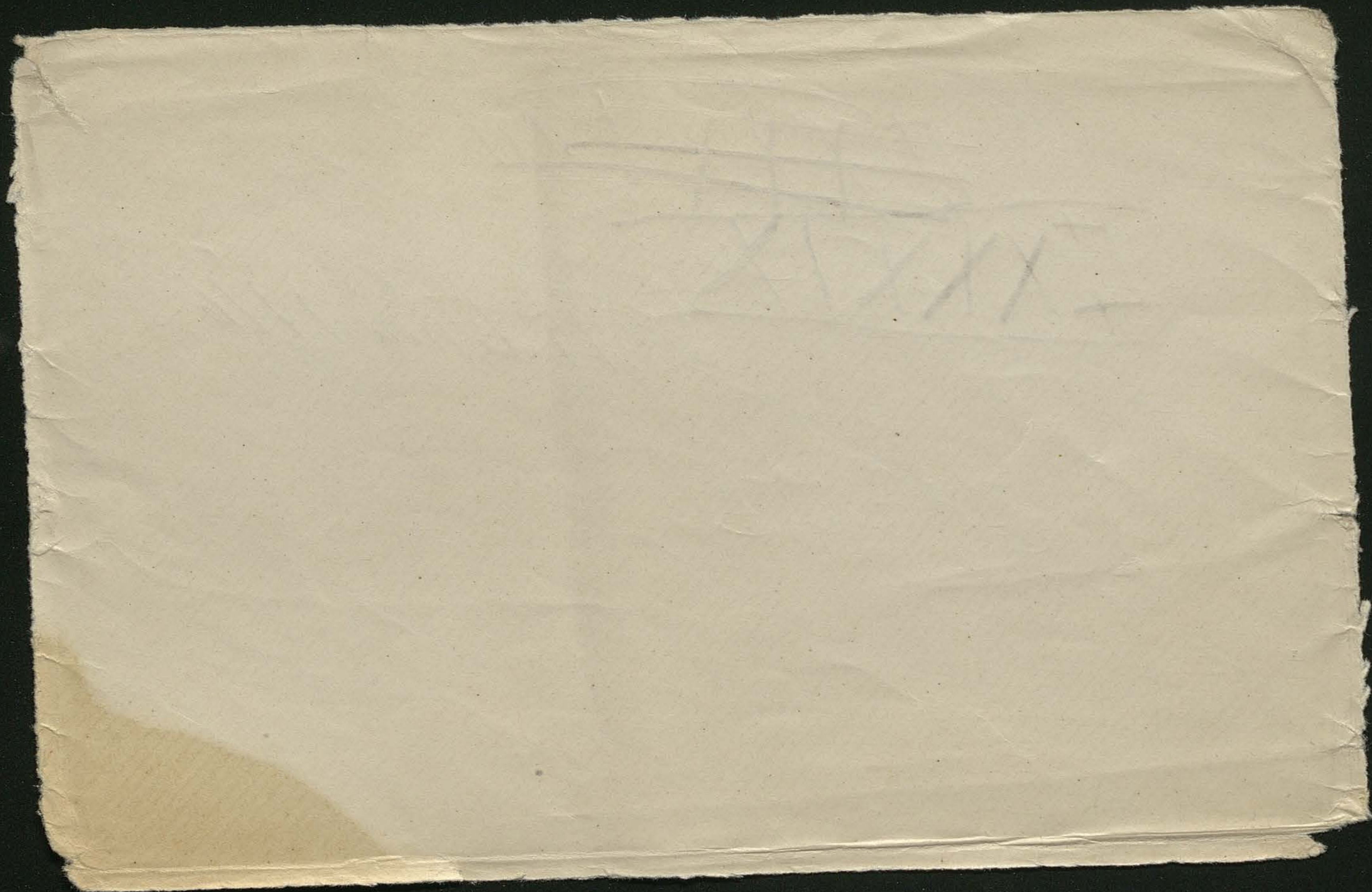

23

~~XXXVIII~~ XXXIX

Posłuchanie p. Plenera u cesarza —
Spory z Kanclerzem Bethmanem o cele
wojny — Dr Schmoller o sprawie
polskiej — Interes Niemiec i
przyłączenie Królestwa Polskiego do
Habsburgskiej monarchii — Zachowanie
się niemieckich władz we Warszawie
~~Kr~~ i Niepodległe Królestwo Polskie —
Nastąpienie ~~na~~ wschodnim
froncie — Mowy Asquitha i
Lloyd Georgea — Na frontach —
Niektóre cyfry niemieckiej tadzie Stany Zjednoczone
= czone i Meksyk —
Hr. Albert Apponyi —

Deutschland — 19 Lipca

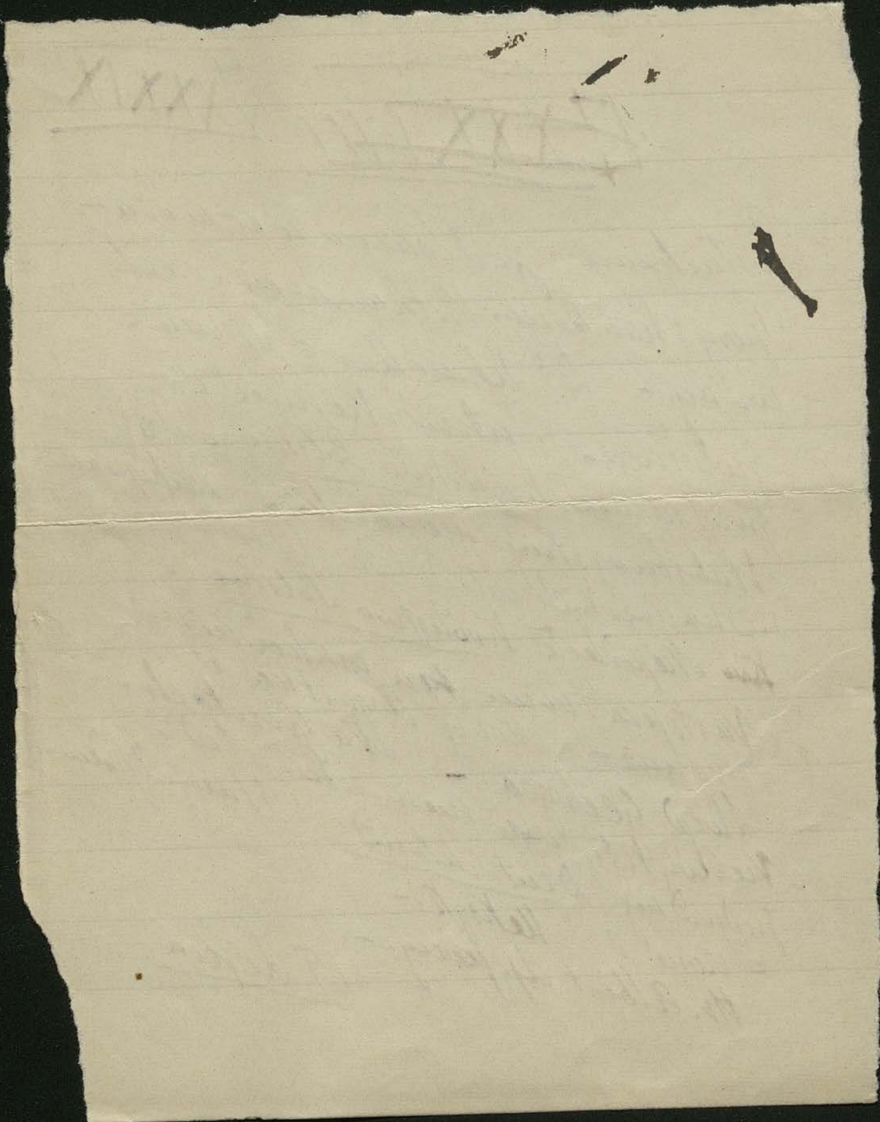

~~1500~~ 24

~~1304~~

~~LXXXVIII~~ LXXXIX

P. Plener miał godzinne posłuchanie u cesarza. Cesarz
jest zdrów, wie o wszystkiem, ma ~~nadzwyczaj~~ zdrowy sąd
o wypadkach i położeniu. Zapatruje się poważnie i widzi
wszystkie trudności, bez obawy o ostateczny wynik. Zajmuje
krytyczne stanowisko; brak spójni, aby wykonać wolę i ~~zrobił, że popełniono w ostatnich wojennych wypadkach, błędy.~~
przeprowadzić zdanie. P. Plener nie mógł nie powtórzyć
rozmowy, która objęła wszystkie przedmioty wewnętrznej
i zewnętrznej polityki. Tyle tylko mi udzielił, iż w
polskiej sprawie przemawiał za aneksją Królestwa Polskiego. Powiedział
Cesarz, iż zgadzał ale nieco chłodniej niż ~~tak~~ dawniej. Trzeba być w tej ~~[illegible]~~ ostrożnym. ~~[illegible]~~
że hr. Andrassy za daleko idzie, że ~~termometr~~ ~~barometr~~ nieco ~~[illegible]~~ Cesarz ~~[illegible]~~
rzeczy przezornym. — Widocznie przez zwłokę ~~[illegible]~~ ze strony Niemiec i Włoch
Mówi lub z powodu żądanych wykonania — o przemęczeniu i nadmiernym ~~[illegible]~~ że
~~Cesarz mówił że... mówił, że popełniono błędy.~~ ~~Cesarz~~ Wzniecił ... kowal do Galicji. Następcy tronu — P. Plener ~~[illegible]~~

~~1108~~ ~~1507~~

25

Należałoby znieść wszelkie cła i handlowe granice między zajętym polskim krajem a Monarchią, że byłby to najskuteczniejszem przygotowaniem połączenia.—

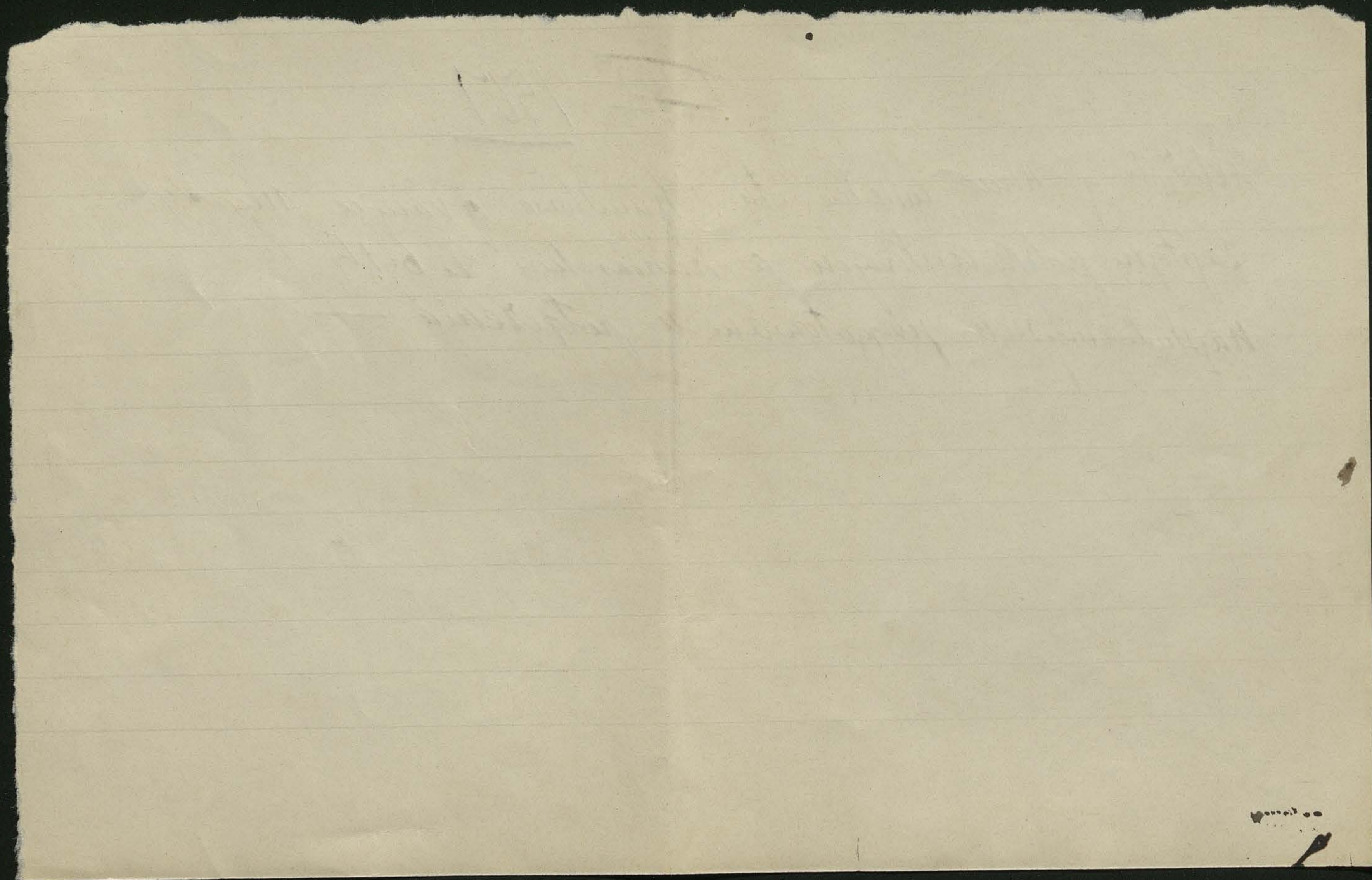

26

~~1906~~ 1912

Kanclerska Nordd. Allg. Zeit. odpowiada na zarzuty przeciwników p. Bethmanna, iż nie wskazał wielkich celów narodowi; przy czem powołuje się na Bismarcka, „który nigdy nie mierzył wartości zawartego pokoju, jedynie ~~wedle~~ wielkością uzyskanych posiadłości i dla tego nigdy nie ~~zamierzał~~ zdążał wiedziei do cesarstwa ~~pod wrażeniem~~ i obojga, samowitych narodów. Jak stworzyć nam podówczas gdy wrzeniemi gwarancją jego działania było zawsze, i najstosowniej i najtrwalej, mając niemiecką ojczyznę zjednoczoną i silną, i nienaruszalną we wolnym rozwoju jej sił". Jest to pośrednio wystąpieniem także przeciw zachciankom wcielenia do cesarstwa polskich ziem. —

~~1707~~ 1503 27

W: Jahrbuch für Gesetzgebe[ung] Verwalt[ung] Volkswirtschaft im D. Reiche. Jahrgang 1916. 2. Heft. S. 472 profesor Uniwersytetu berlińskiego, blizki kół rządzących, Schmoller pisze „W każdym razie ~~żaden mitt~~ żaden rozsądny człowiek w Niemczech myśli, o pozyskaniu dla niemieckiego cesarstwa, Kon-gresowej Polski. Ale przecież bylibyśmy uprawnieni żądać, od Austro-Węgier i Polski daleko idących rękojmi, któreby na całą przyszłość zapewniły, że takie rozwiązanie zadania nie zawsze ~~stale~~ wypadłoby na szkodę Niemiec. Istotnie dotrzymaliśmy ~~[illegible]~~ habsburgskiej monarchii Nibelungowej wierności, od lat czterdziestu; ale żądać abyśmy do tego zdobywali całe państwa dla naszego sojusznika i z następnie darowali mu takowe bez żadnego wynagrodzenia, to ~~zbyteczne~~ znowu jest nieco naiwnem!!“

~~Za wieleniem najsilniejszym argumentem jest zdanie~~

~~1308~~ 1504 28

Nie można odmówić słuszności temu rozumowaniu. Być może że ostatnie zdanie, odnosi się do tych właśnie, których Kanclerz Bethmann żądał a których — wedle hr. Andrassego — ~~bar~~. Burian wahał się dać. Miały one zapewnić Niemcy, pod względem handlowym, w szerokiej mierze, oraz przyznać im prawo załóg w niektórych twierdzach <u>Królestwa Polskiego</u> jak je posiadała Austria w dawnej, przed 1866 r., ~~w~~ Rzeszy Niemieckiej. —

~~1905~~ ~~1309~~ 29

Niezawodnie Niemcy po zwycięskiej wojnie — jest to ~~[illegible]~~ zresztą ~~[illegible]~~ mo-
= mniemaniem — muszą radzić się tylko własnego interesu i stosownie do niego
Radzić więcej nie ~~[illegible]~~ lub ~~[illegible]~~ aneksować czy podzielić się łupem ze sojusznikiem. — Idzie
tylko o zrozumienie i ocenienie tego interesu. — Przeciw niemu przemawia
zwiększenie się polskiemi posiadłościami, dla ~~namiętności~~ żądzy nabytków,
z pominięciem innych ważnych względów, jak niemożność państwowego
ich strawienia, za czem idzie zbyteczne nadwerężenie narodowej jednolitości
cesarstwa; wreszcie zmarnowanie siły, którą ~~[illegible]~~ i obrócić
można i należy przeciw wrogom i w przyszłych z niemi zapasach ~~a~~ dla
własnego bezpieczeństwa. — Co do pierwszego Bismarck nie zużytkował ~~a~~ ofiarowanego Prusom
przez cesarza Aleksandra II nabytku Królestwa Polskiego po
lewy brzeg Wisły, bez Warszawy, który zatem nie wymagał nawet ~~z jednej~~
wojny. W Myślach i Wspomnieniach pisze, ''
~~Stwarz bezstronność niemieckiego charakteru~~ nie czujemy ani potrzeby
~~nie jest to zatem~~ ''

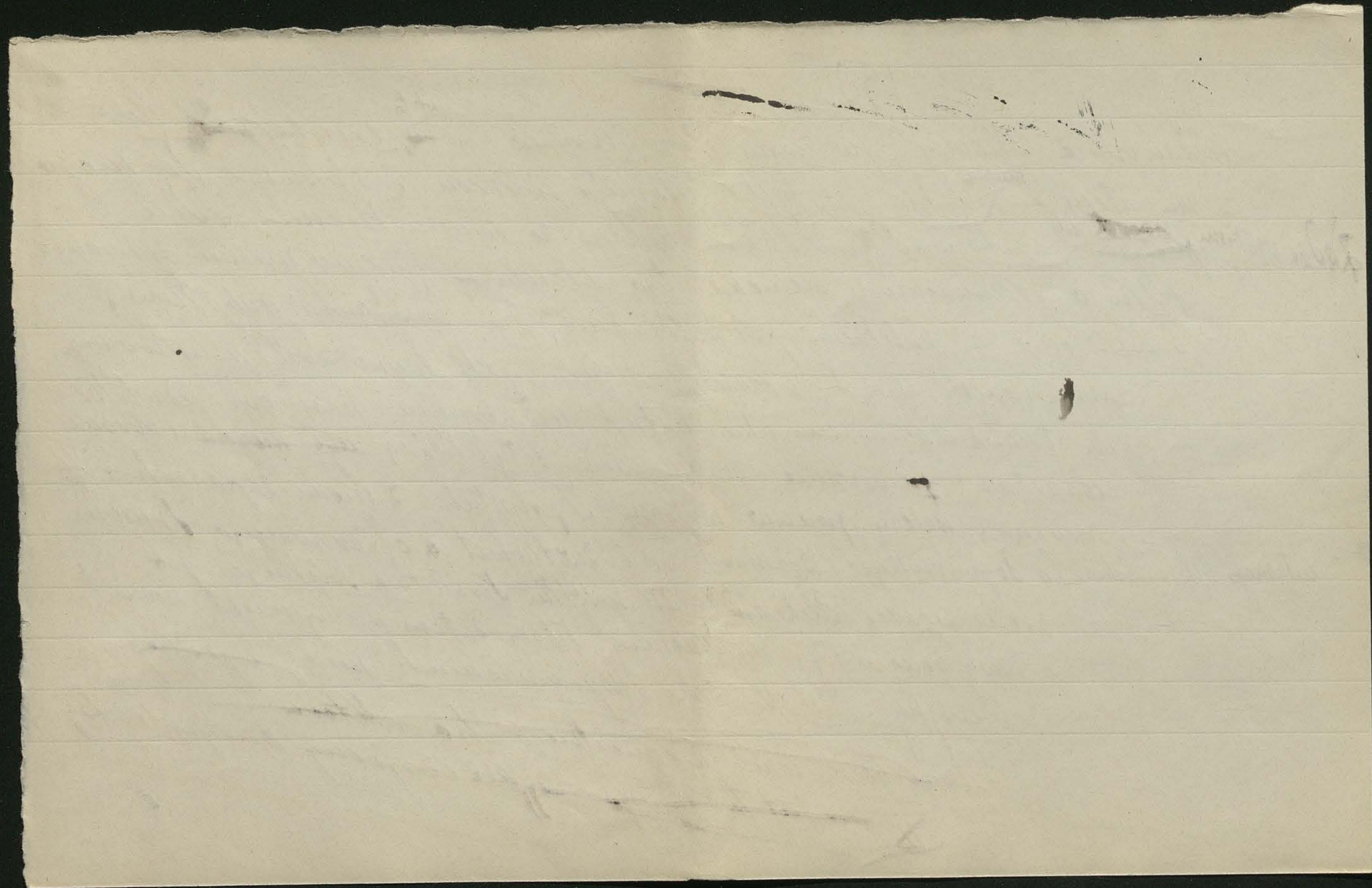

~~1910~~ 1906 30

ani ~~ciekiemy~~ sposobu zwiększenia naszego terytorium, bez dostarczenia we własnym kraju, posiłków żywiołom opozycji nieprzyjaznej jedności cesarstwa!! – Co do drugiego, Bismarck nawet po zawarciu sojuszu z Austro-Węgrami, nie wykluczał ich zwrócenia się przeciw niemieckiemu cesarstwu i przystąpienia do koalicji, której przewidywał. – To niebezpieczeństwo zażegnać mogą właśnie, połączeniem Królestwa Polskiego z Austrią; wtedy bowiem wykluczonem będzie przymierze austryjacko-węgiersko-rosyjskie, przeszkodzi temu wzajemne współzawodnictwo, a chęć zachowania nabytku, zmusi habsburską monarchię do szukania opieki i pomocy w sojuszu trwałym, z niemieckiem cesarstwem. ~~Jednoczesne połączenie Polski z Austro-Węgrami jest najpewniejszym sposobem zwiększenia~~

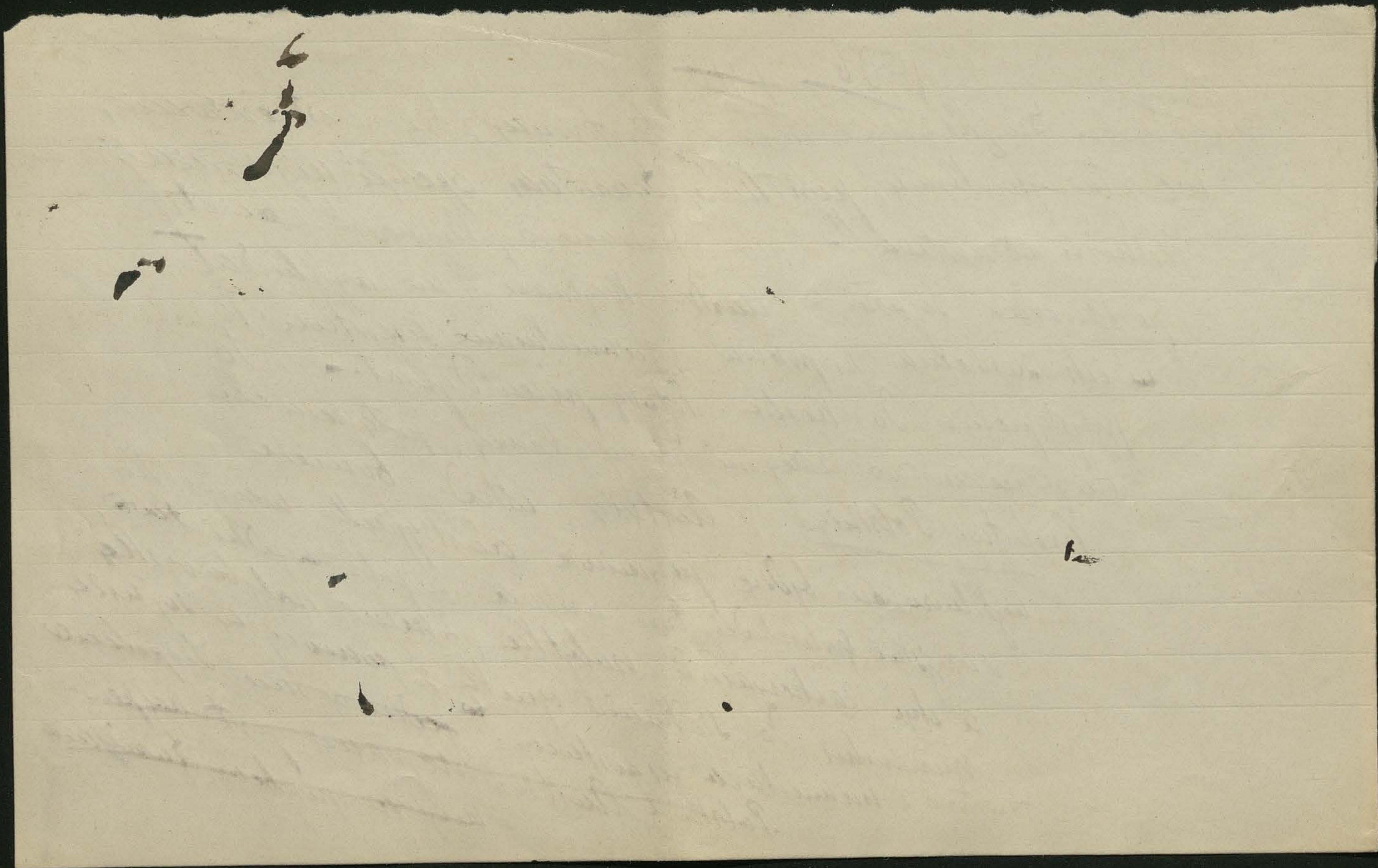

Co zarazem będzie rękojmią pruskich, polskich posiadłości. Jednocześnie zespolenie
Królestwa Polskiego z Austro-Węgrami, jest najpewniejszym sposobem zwrócenia
~~1314~~ na zachód i niedostatecznie polskiego narodu przeciwko
1507 Rosji. — Kiedy Bismarck ~~mówi~~ rozważał — w razie kolizji —
konieczność użycia Polski przeciw Rosji, czemu nie sprzyjał
wcale, lecz przypuszczał jedynie gdyby stało się niezbędnem, to
stawiał na jej czele Arcyksięcia. — Pisał o tem w liście do Crispiego. —
Nabytki po zwycięskiej wojnie są potrzebne; nie wszystkie
są zbawienne ~~za~~ zachłanność nie jest rozumem stanu. —
Za wiele powodów przemawia przeciw wcieleniu Królestwa Polskiego
lub znacznej jego części, do cesarstwa niemieckiego, aby ~~ta~~ nieroztropna
zachłanność ta usunięta i zwyciężyła; ale wydawała się potworzenie
kombinacji niezawisłego niby ~~Polski~~ Królestwa Polskiego pod
opieką niemieckiego cesarstwa i wiele wiadomości z Warszawy i pertrakcje
niemieckie władze działają w tym kierunku i pertraktacje z dążnością zdyskredytowania austryacko-
w tym duchu,

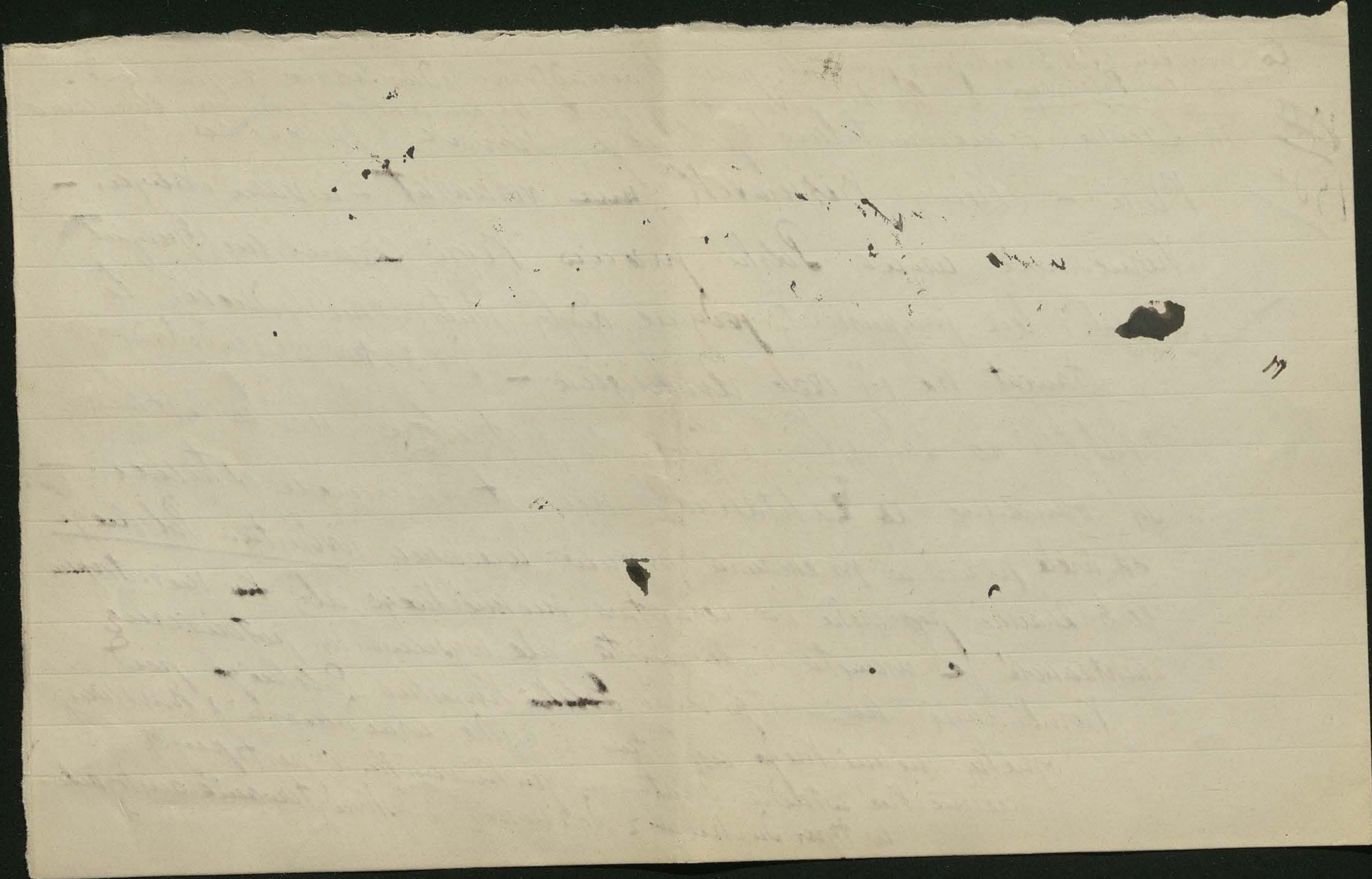

~~1508~~ **1908** ~~[illegible]~~

W Królestwie ~~Polskiem~~ poczynają iść na

polskiego rozwiązania.—

lep tej zgubnej kombinacji i dla uniknięcia oświadczenia się

za tem lub owem mocarstwem, występują ze zasadą

niepodległej Polski. Nie zrozumiano jeszcze we Warszawie,

że w obecnych warunkach jedynie austryjacko-polskie rozwiązanie zapewnia stale istotny

narodowy byt i że ono jedno nie byłoby nowym rozbiorem.— chociaż

Jak zaś Niemcy wybrnęłyby z wielkich dla nich trudności zrozumieć i powiedzieć.

wśród tego niepodległego Królestwa Polskiego, nie tak łatwo, który z biegiem

był może i trudniejszy, że byłby to przejściowy twór, byłoby to dla zwodnej nadziei

czasu zdławiłyby ~~i~~ i stłamsiłyby.— zwrócenia zadania przeciw

zmarnowaniem spoczywania,

wrogom i zabezpieczenia się—

1509 ~~7719~~ 33

~~Mackensen ... objąc ...~~
~~dowództwo na Wołyniu bo Gali...~~
~~i na Bukowinie ... gtow na~~
~~Kwatera w Sanoku~~

Następca tronu Arc. Karol-Franciszek-Józef przeniesiony z Włoch na wołyńsko-galicyjski front otrzymał dowództwo jednej armii. Dodano mu na naczelnika sztabu niemieckiego jenerała Seeckt.

~~1910~~ ~~1911~~

34

W ostatniej mowie Asquith zapowiedział, „że w potrzebie, angielski ogień artylerii i szturmy piechoty na zachodnim polu walki, prowadzone będą w nieskończoność”. Minister wojny Lloyd George rzekł na konferencji sprzymierzeńców, „Teraz wspólna ofensywa na Wschodzie i Zachodzie wyrwała z rąk nieprzyjaciela zapoczątkowanie, które, jak się spodziewam, nigdy już nie odzyska”. Istotnie środkowe mocarstwa cały ubiegły tydzień walczyły w defensywie, nie miały wytchnienia, lecz ofensywa ich nieprzyjaciół nie przyniosła ~~nie miała~~ żadnych, a już zgoła znaczących postępów. Tak że nic ważnego nie pozostało do zapisania —

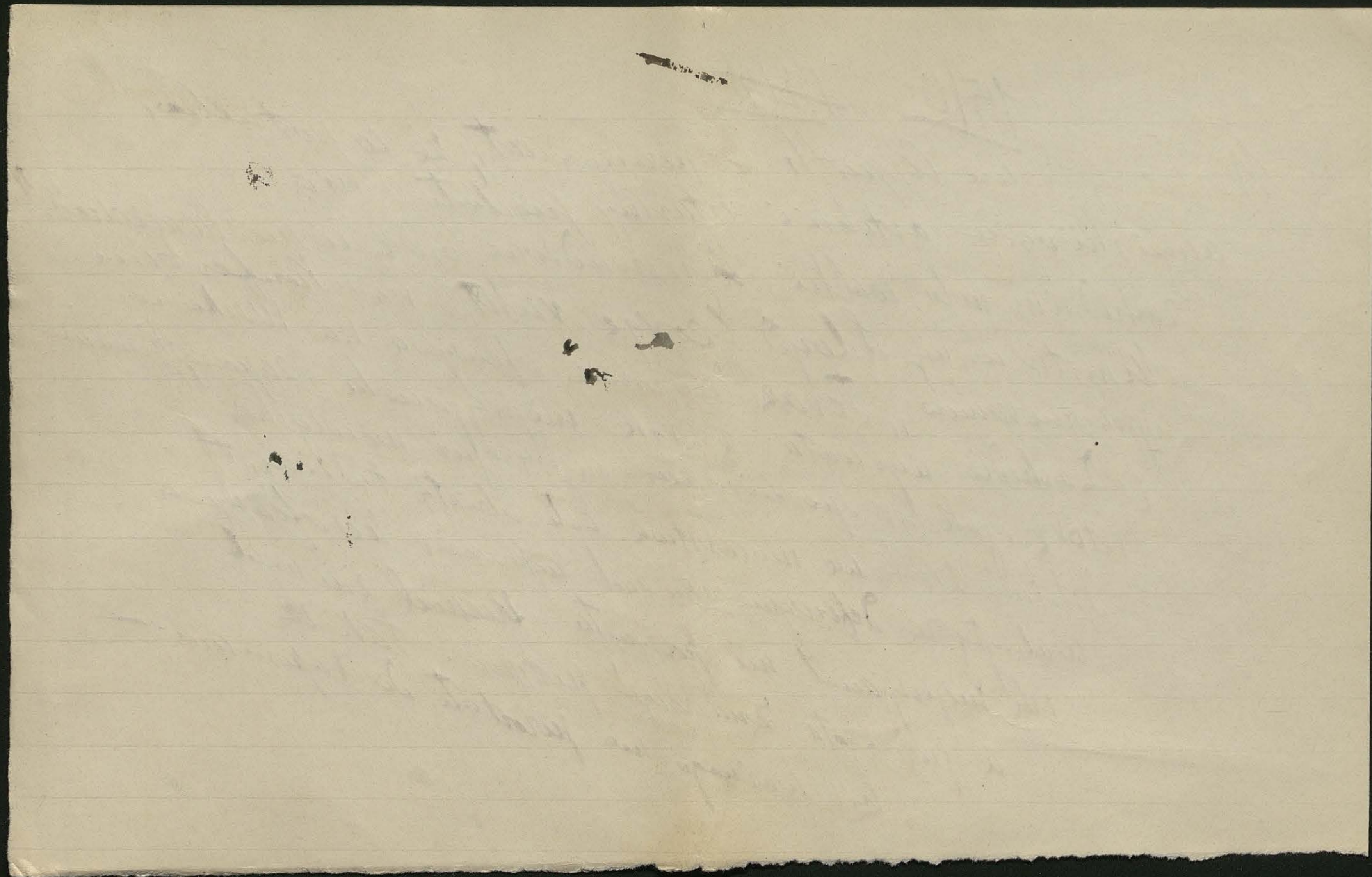

~~1916~~ ~~VIII~~ 35

Francja wypowiedziała londyńską . umowę ~~[illegible]~~ do deklaracji

Łódź podwodna niemiecka także Deutschland, przybyła do Baltimore, z ładunkiem medykamentów i farb. to jest niezwykłym zdarzeniem uważanem w angielskiej blokadzie; z powodem ~~[illegible]~~ największy dla Niemiec amerykański towar. Łódź jest handlowym statkiem nie uzbrojonym — Inne podobne mają wcale[?] ... Nie jest ~~[illegible]~~ to zbytecznym[?] sama przedziwność[?] podróż angielskiej blokady ale szpiclowskim ~~[illegible]~~ przecież niezwykłym, niespodziewanym, niezwykłym[?] ~~[illegible]~~ jest to ~~[illegible]~~

Times donosi z Waszyngtonu[?] że zbadanie Deutschland przez urzędników amerykańskich doprowadziło do uznania podwodnej łodzi jako handlowego statku. —

1916 Anglia i Francja wniosły przeciw temu protest—

1917 Stany Zjednoczone zgodziły się na uznanie bezpośrednich

Carranzą, zawiązania

rokowań. Dla załatwienia różnic—

Pozycja niebezpieczeństwo wojny za oddalone

nawet zażegnane.—

~~1517~~ 1513

37

Hr. Albert Apponyi został prezesem stronnictwa niezawisłości, w miejsce hr. Karoly. — Wyznaczony został przez stronnictwo jako mąż zaufania ~~do komisji opozycji~~ do ~~nadzoru~~ nadzoru zagranicznej polityki rządu, wedle umowy z hr. Tiszą. —

15 Lipca

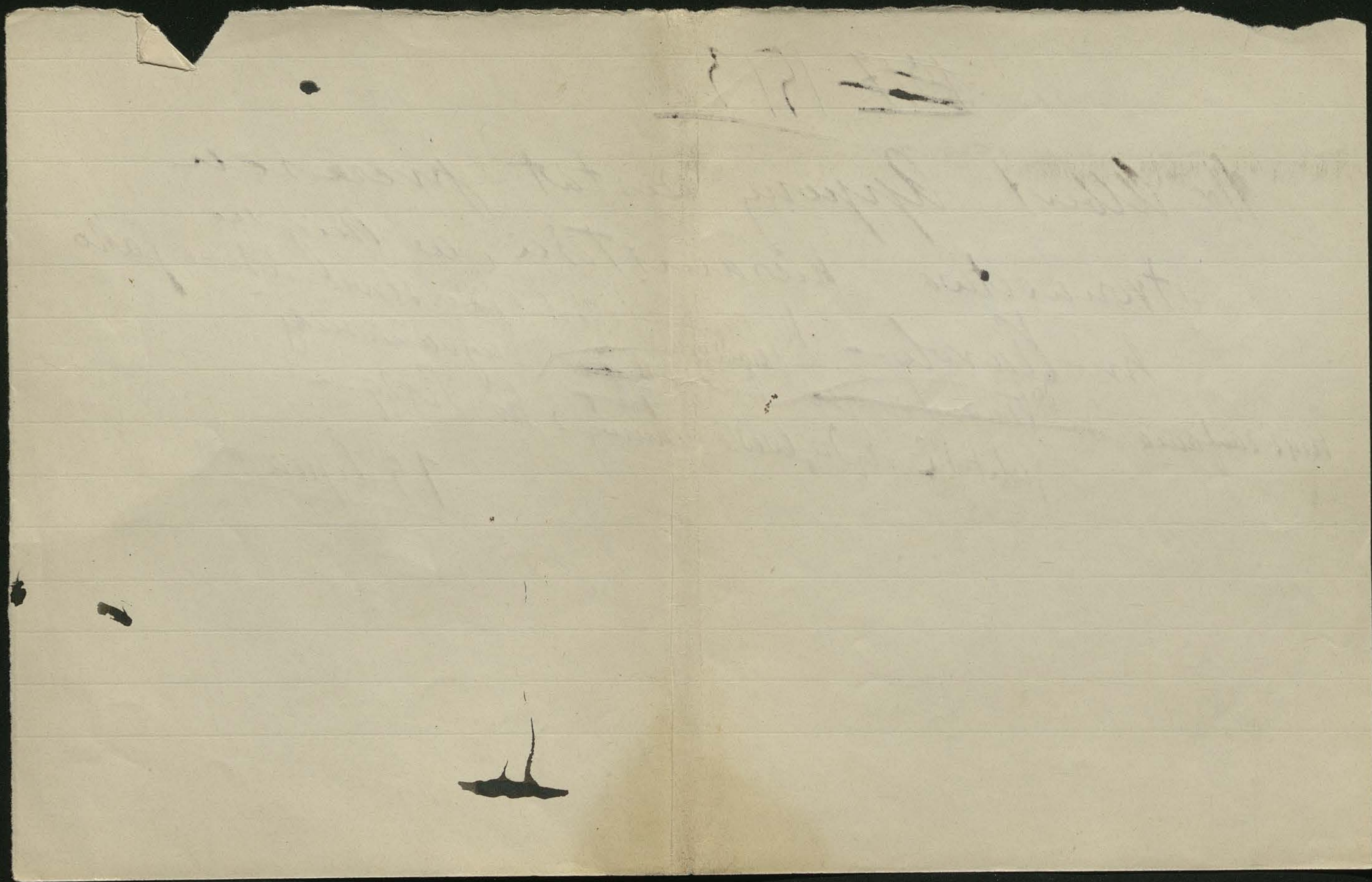

XXXXX

38

22 Lipca 1916r.

1514 - 1522

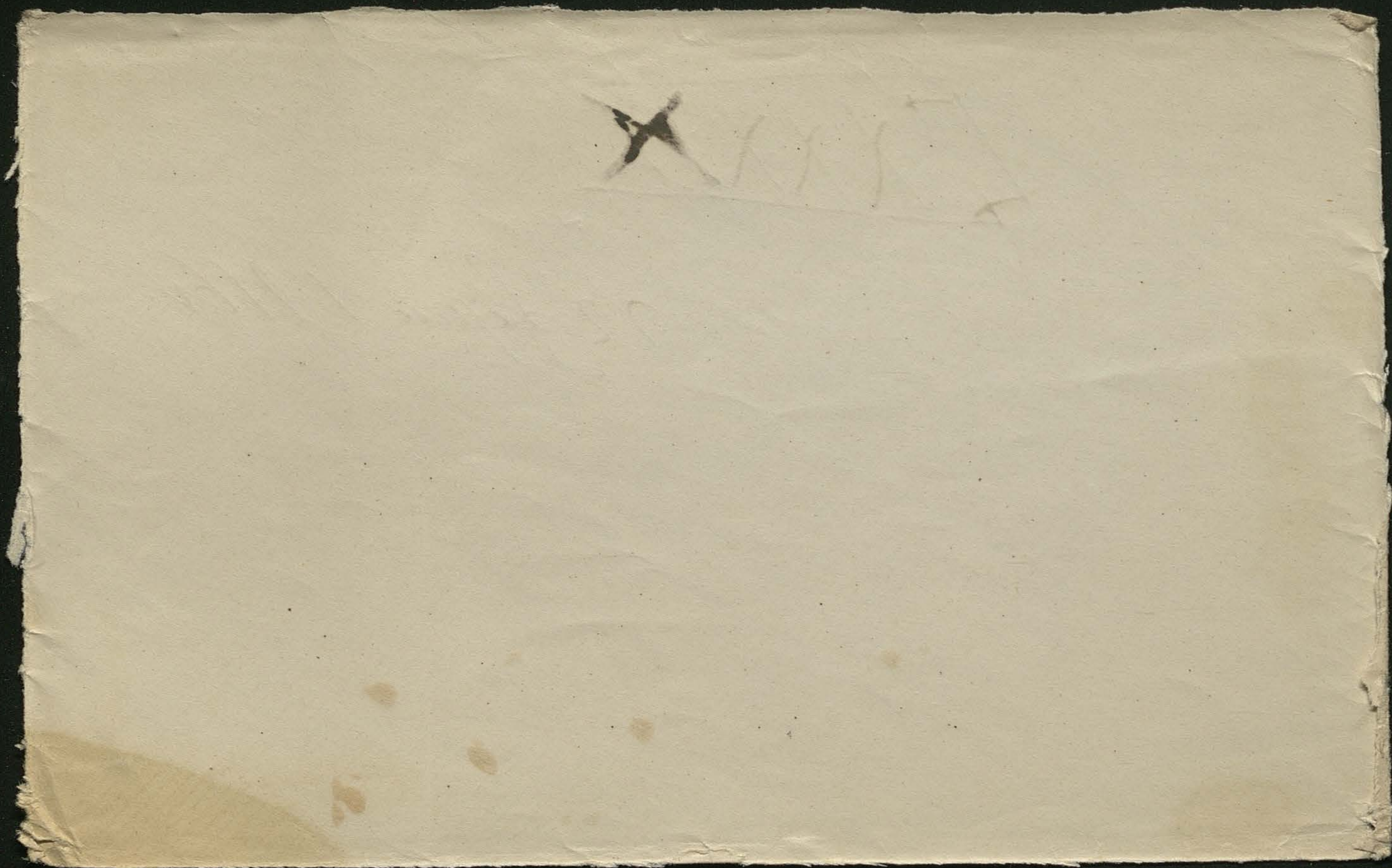

39

XXXIX

Fronty środkowych mocarstw nieprzełamane ~~nietknięte~~. Ofensywa w rękach czteroporozumienia. — ~~Olbrzymie~~ Olbrzymie uznana walki. — Deutschlanda uznana handlowym statkiem. — Minister finansów Bark i rosyjska miliardowa pożyczka. — Zniesienie — Księst[illegible] Poznańskiego — w Anglii — Niemcy i Włochy i Nakazowania w sprawie polskiej i cele wojny. — P. Madeyski naczelnikiem Komisariatu cywilnego w Lublinie

22 Lipca

1914

~~LXXXX~~

46

Armia Linsingena, na południowy zachód Łucka, cofnęła się za Lipę.- Na ~~[illegible]~~ zachodnim i północnym, ~~[illegible]~~ - północno-wschodnim frontach, nad Sommą, pod Rygą i na Wołyniu, w Galicji i Bukowinie, ~~w Tatrach~~ w Tyrolu i nad Isonzo zawzięte walki, ale ciągłe, krwawe, niewiele z jednej ani z drugiej strony nie ma postępu. Anglicy i Francuzi nie przełamali niemieckiego frontu, Niemcy nie zdobyli Verdun.-

Dzienniki francuskie donoszą, że wszystkie oddziały które przybyły do Francji stanęły na linii bojowej.-

Pod Ostrowcem austryjacko-węgierskie wojska, cofnęły się przed przeważnemi siłami

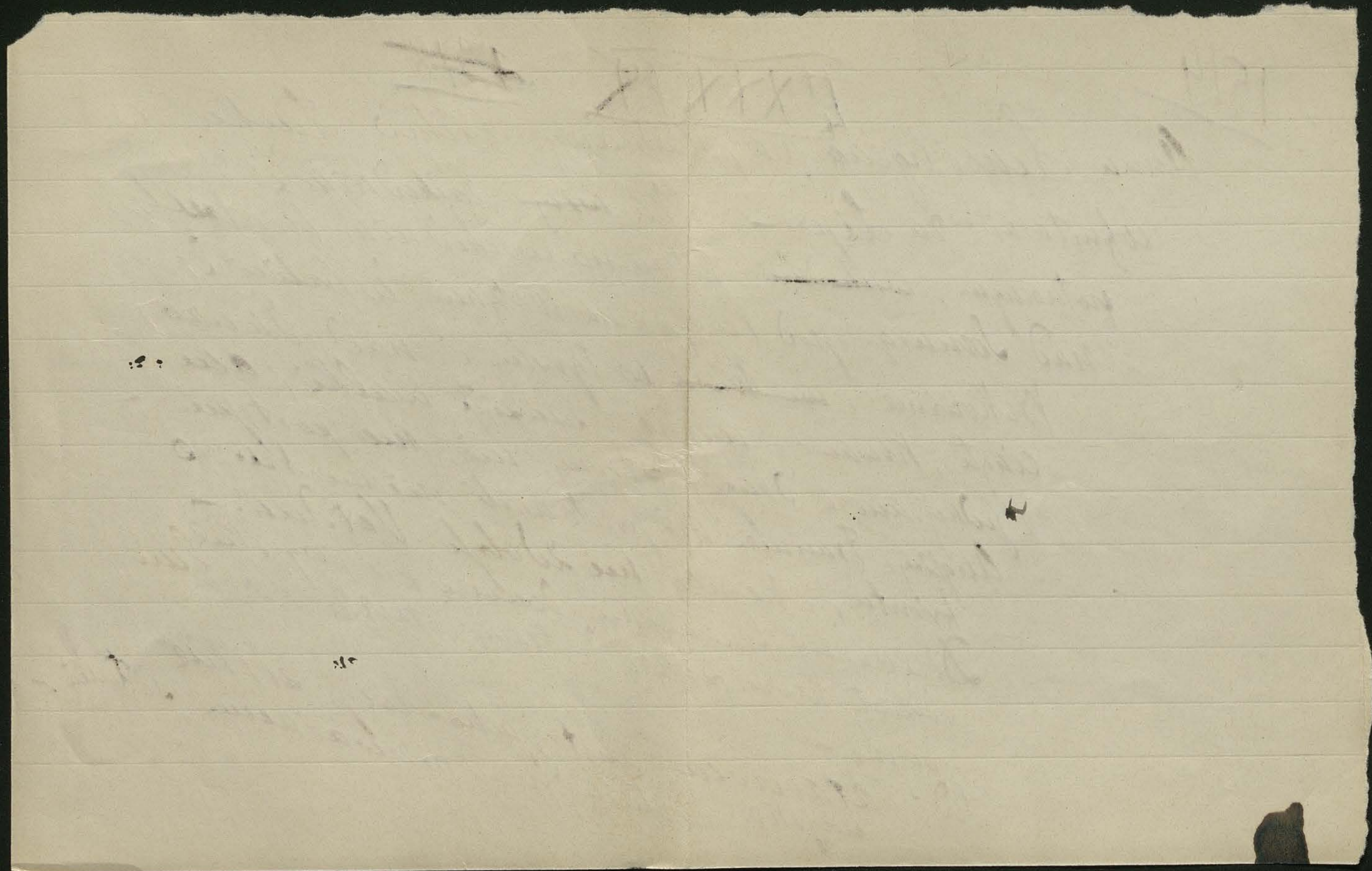

~~1914~~ 1915

Główne dowództwo armii umorowało i ujednostajniło oznaki polskich legionów i opatrzyło je w baterji haubic [illegible]. przy uznaniu ich zasług w ostatnich walkach

Walki nad Sommą są zawzięte, ~~ale~~ nie zmieniają obopólnych stanowisk. Wojskami francuskiemi dowodzi nad Sommą jenerał Focke zwycięzca w bitwie nad Marną 1914. r

Armie sprzymierzonych mocarstw w olbrzymich walkach na wszystkich frontach stawiły opór ofensywie ~~porozumienia~~ ~~i~~ tak że Przy czem jednak w walce miejscami cofnęły się i niemieckie pod okolicy Beresteczka nasze wojska: nieprzyjaciel zajął lasek na północ Hardecourt a Vermandovillers i na północ wojska Hindenburga cofnęły swoje pozycje straszne pod Smorgon wobec przeważających sił — Nieprzyjaciel nigdzie pomimo wysiłku nie został zwiódł znacznych korzyści ale nie zamęczał ofensywy które nie odzyskały armie sprzymierzonych mocarstw —

42

~~1910~~ ~~1916~~

Wład Stanów Zjednoczonych uznał że ~~Deutschland~~

że porówna — Łódź Deutschland jest ~~jako~~ handlowym statkiem.

~~Angielski dziennik donosi do... Baltimore~~

~~z powodem o ... towarów~~

43

~~1917~~

Rosyjski minister finansów Bark udał się do Paryża i Londynu dla zapobieżenia znacznym i nagłym pieniężnym potrzebom Rosji.– Powiedziano, iż przedstawił rachunek rosyjskiej ofensywy i zażądał wynagrodzenia go.– Pojawią się wiadomości, które jednak wymagają potwierdzenia ~~sprawdzenia~~ iż tym razem przyrzeczono mu się zapewnić x bezpośrednią pomoc sześciu miliardów rubli, ze strony dwóch zachodnich mocarstw, dla pokrycia zagranicznych dostaw oraz innych rosyjskich wydatków.– Wobec usług oddanych wspólnej sprawie rosyjską ofensywą zmogli ministrowie finansów Ribot i Mac Kenna i wsparli Rosję, dla ułatwienia dalszego prowadzenia wojny.–

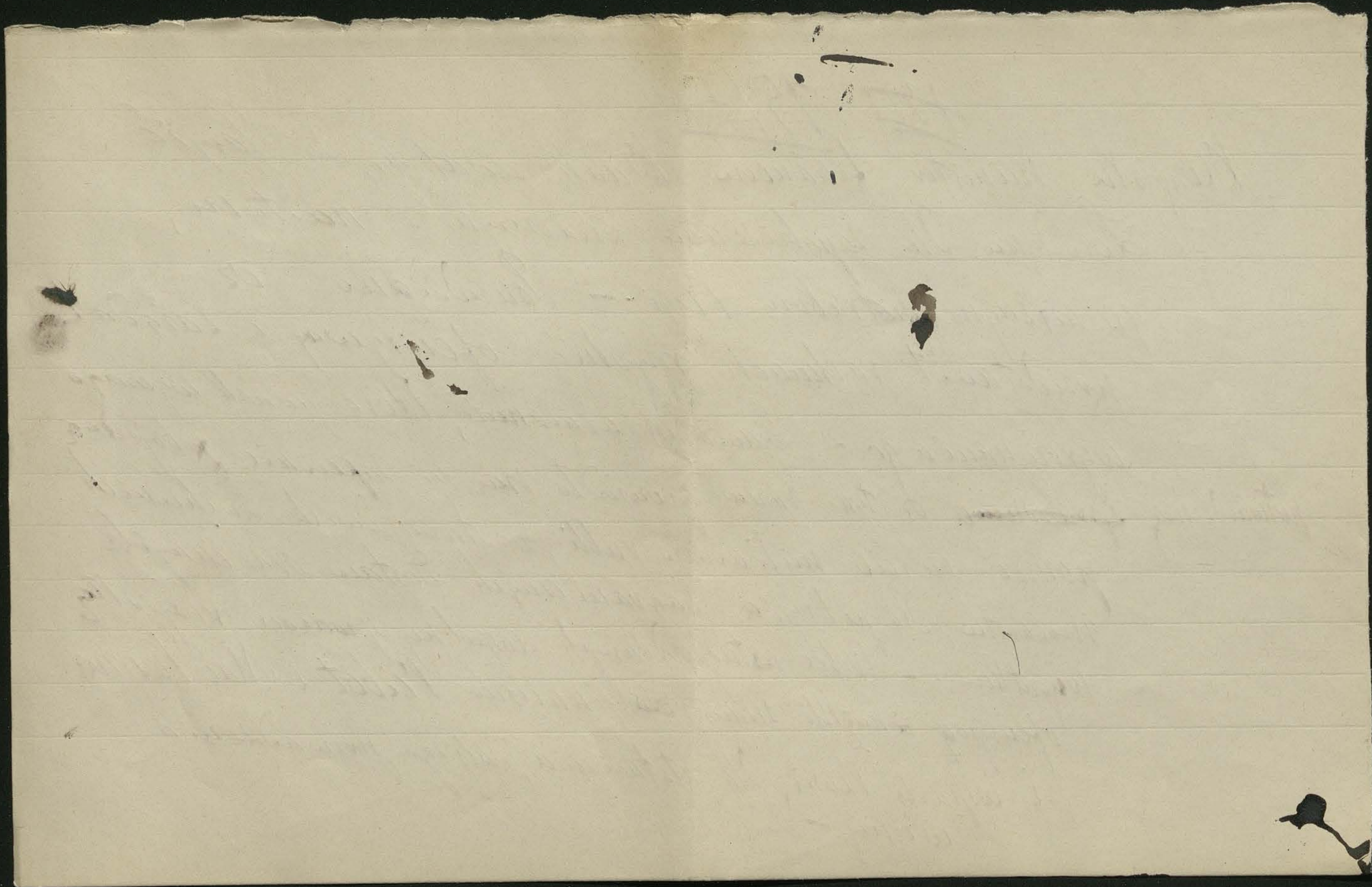

1918. ~~1922~~

Podczas narodowej uroczystości rocznicy zdobycia Bastilli, w Paryżu prezydent Poincaré wypowiedział ~~mowę~~. – Niedawno w Nancy oświadczył był, iż środkowe mocarstwa muszą upaść na kolana i mocarstwa porozumienia uczynią im narzucić warunki pokoju; teraz wyraził mniemanie, że Niemcy i Austro-Węgry nie oddadzą ni piędzi ziemi, zwalczenia sprzymierzeńców. –

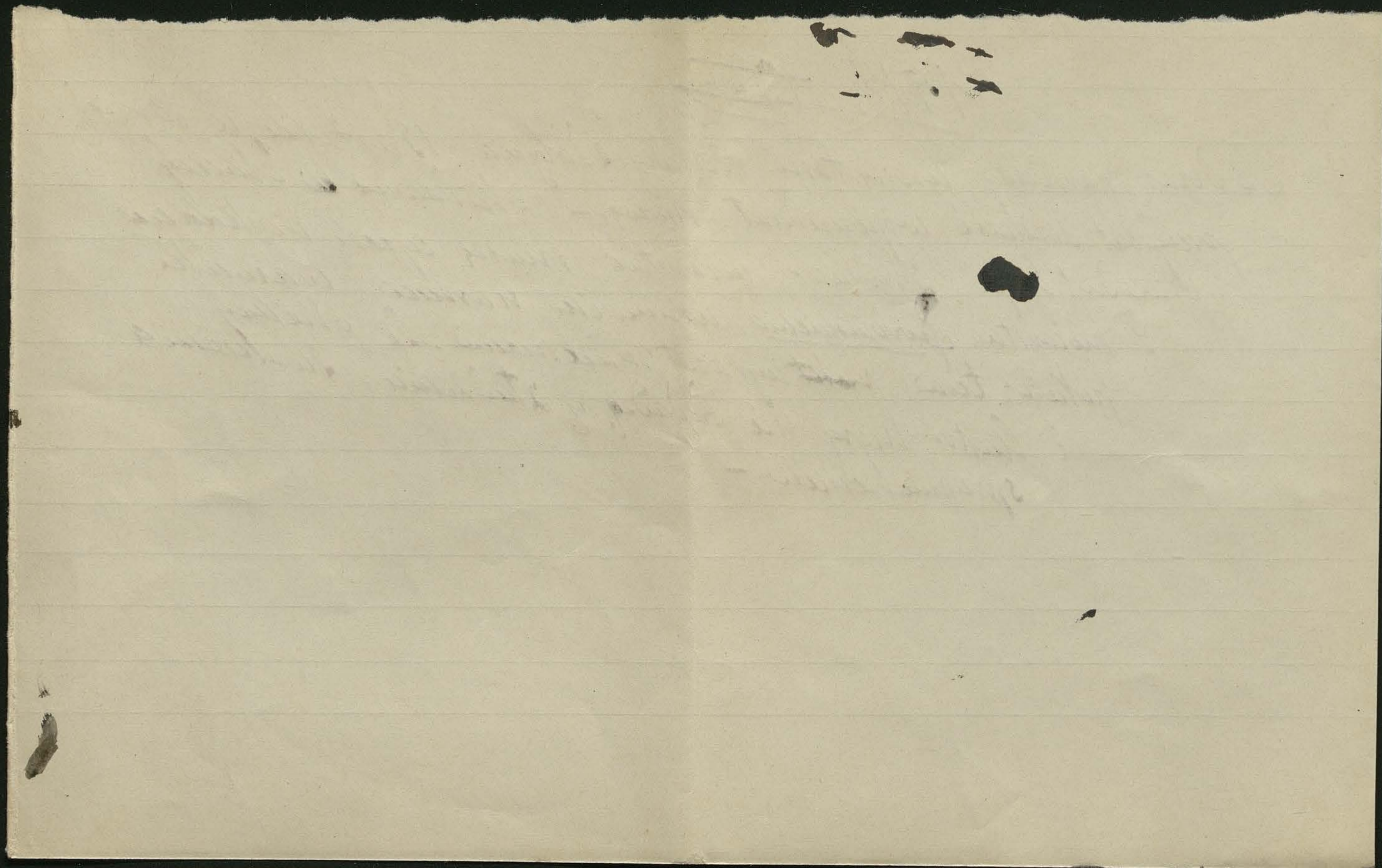

1919 ~~1923~~

W Anglii dla nieprzerywania pracy około amunicji, znoszą na czas wojny święta. Najdawniejsze obyczaje i zwyczaje, zakorzenione głęboko, ustępują wobec pragnienia zwycięstwa. Nigdzie ani obchodzono tak ściśle świąt jak w Anglii, przykładniej nawet jak w niektórych katolickich krajach. Anglia jest jeszcze przed wojną znacznie przeinaczona przez radykalizm, będzie po wojnie inną Anglią.—

~~Druga~~

1920 ~~1924~~ 46

~~Niem~~ Alg Zeitu podaje opis postępowania Włoch wobec Niemiec i stwierdza że nie Niemcy ale Włochy złamały niemiecko-włoski handlowy traktat ~~[illegible]~~ z maja 1915 r. – Tarcia i spory i zarządzenia wzajemne w tej dziedzinie mogłyby doprowadzić do wypowiedzenia handlowego traktatu, co byłoby w związku z uchwałami Gospodarczej Komisji ~~p~~ Porozumienia zapadłemi w Paryżu. – Stąd przyjść by mogło do wypowiedzenia wojny i dlatego przedmiot ten budzi tyle zajęcia

1521 ~~1327~~ 47

Berliner Politische Nachrichten podały wiadomości że między rządami austro-węgierskim i niemieckim toczą się układy w sprawie polskiej i dodały że wobec rokowań w toku, publiczne omawianie polskiej sprawy nie byłoby wskazanem. Poczytują to oświadczenie za półurzędowe. Berlińskie dzienniki dodają, że jednym z powodów zakazu omawiania celów wojny są układy toczące się pomiędzy Niemcami i Austro-Węgrami o przyszłem ukształtowaniu ~~układy~~ Polski. –

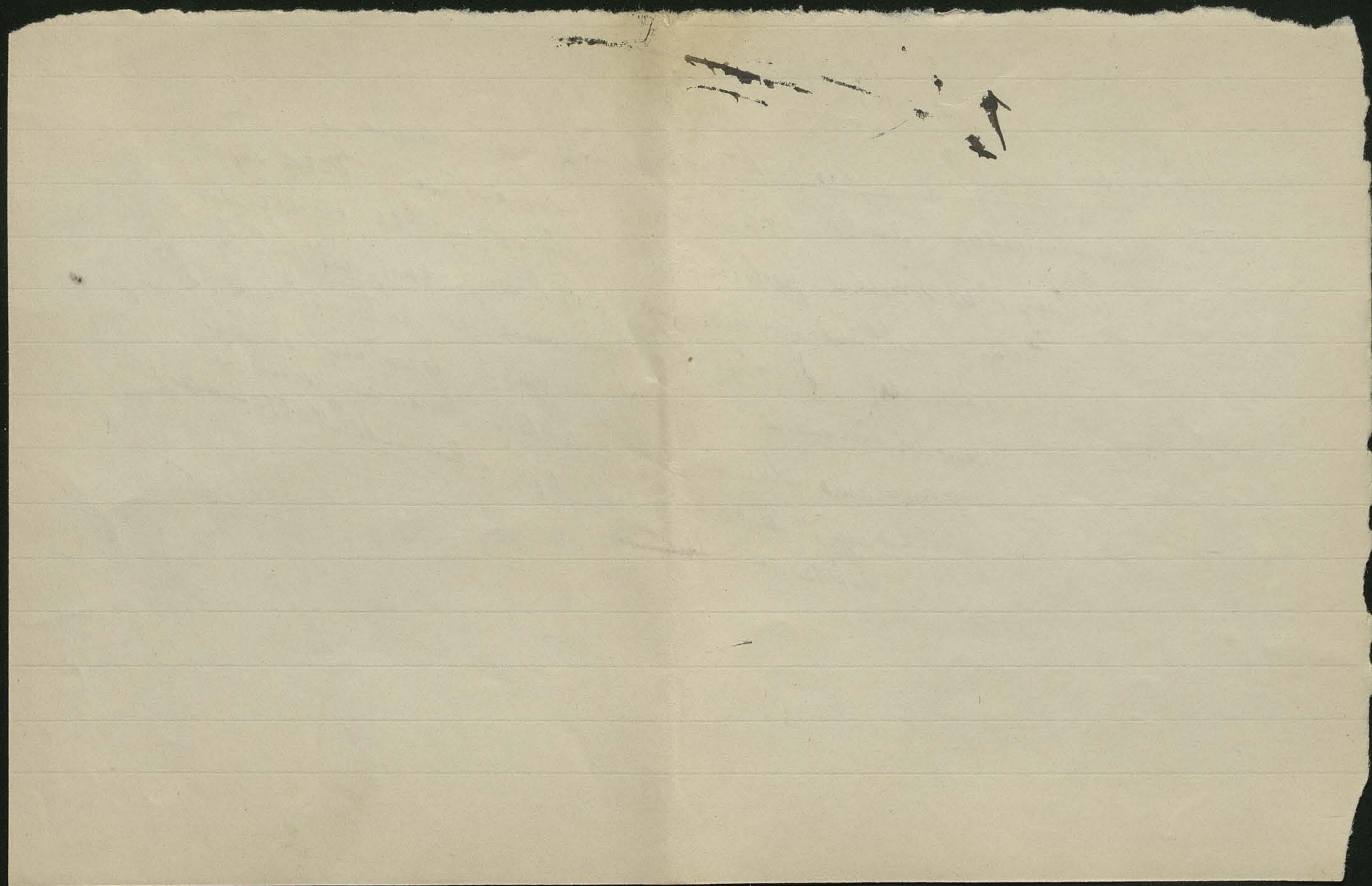

~~1522~~ ~~1526~~ 48

J. Jerzy-Madeyski Syn byłego ministra oświecenia mianowany został naczelnikiem cywilnego krajowego komisariatu wojskowego, jenerał-gubernatorstwa w Lublinie, w miejsce hr. Wodzickiego powstałego do galicyjskiego namiestnictwa i otrzymał godność tajnego radcy

22 Lipca

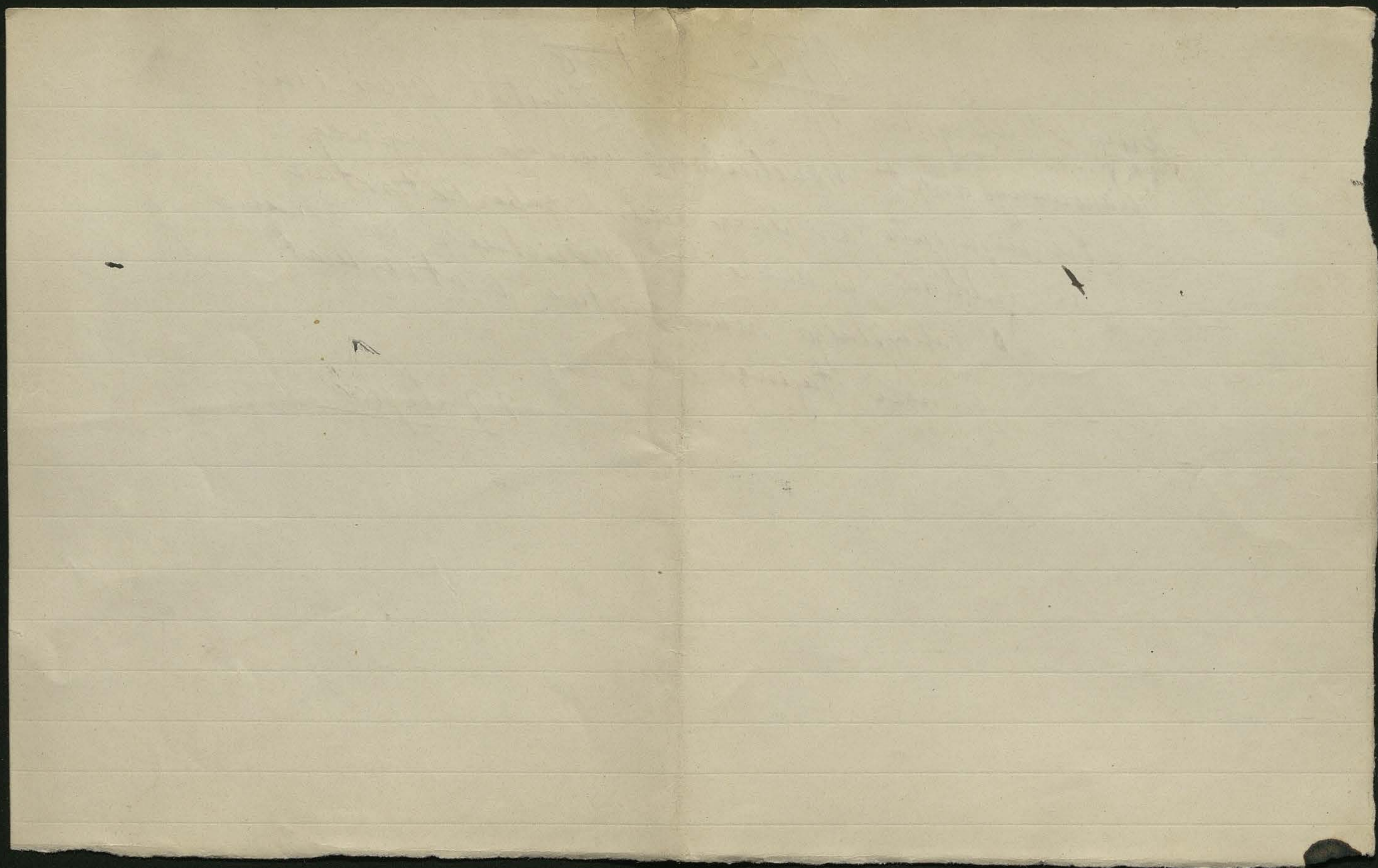

LXXXXI

49

29 Lipca 1916 v

1523-1545

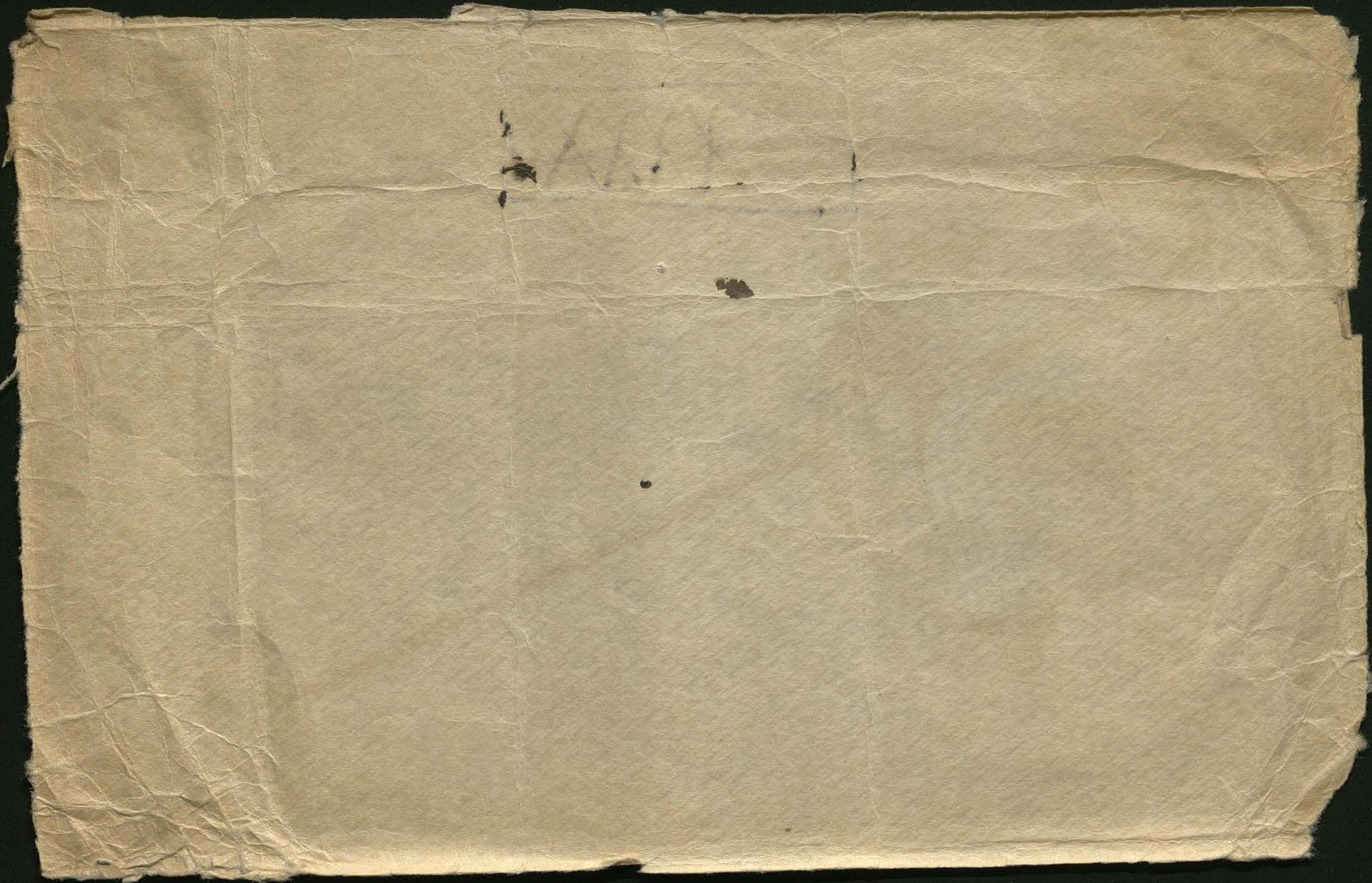

LXXXXI

W Berlinie zaspokojenie ~~pewności~~ co do Zachodu
niewiadomości co do Wschodu. –
Pokojowe wieści. – Dymisja
p. Sazonowa. – Sazonow –
Stürmer ministrem spraw zagranicznych
Jego oświadczenie. – Asquith
wnosi żądanie nowego kredytu.
Zagadkowy zwrot w jego mowie. –
Fałszywy rachunek i "Porozumie[illegible]
się z nami" Galicyjska Kampania.
~~Cofamy się~~ i Ochrona ~~[illegible]~~ frontu
i cofamy się. – Zapowiedź tureckich
wojsk w Galicji. – Walka. – Ks. Leopolda
Bawarskiego. – Wielka bitwa
około Brodów. – Nasze wojska
cofnęły się na południe Brodów
Lwowi zagrożony. – Na zachodnim
froncie. – Znaczne ofiary. –

Znakomita niemiecka defensywa —
Olbrzymi opór. — Cesarz Wilhelm
udaje się na wschodni front —
Tarcia i wewnętrzne zapasy w Berlinie —
Ks. Wedel i ~~Komitet~~ Wydział Narodowy. — Książka
Ks. Bülowa — Pierwsze posiedzenie
nowo wybranej Rady Miejskiej
warszawskiej... — Hasła i orientacje —
~~Tschirschky~~ Ambasadora
Hr. Andrassy w Berlinie. — Komisji
~~Tschirschky~~ ~~we Wiedniu~~. — Posiedzenie
parlamentarnej Koła Polskiego
Koła. — Żądania [illegible] Koła Polskie
Los polskich legionów. — Legionów —
wojsko lub rozpuszczenie
Krytyka postępowania Conrada —
Lorda Greya warunki aprowizacji Polski —
~~Królestwa Polskiego~~. —

29 Lipca

~~CXXXXI~~ ~~1327~~ 1523 51

Od osoby przybyłej z Berlina dowiaduję się że tam pewni są iż stawią czoło francusko-angielskiej ofensywie i że ta nie przełamie niemieckiego frontu; nie wiedzą zaś jaki obrót weźmie wojska ofensywa w Galicji. – Niemcy używają na zachodzie ~~we~~ Francji nowych nadzwyczaj silnych trujących gazów. –

W niedzielę 23. t.m. ~~tutejsze ministerium spraw zagranicznych~~ otrzymano ~~otrzymało~~ ~~wcale~~ wiadomości, które pozwalałyby wnosić o zwrocie ku pokojowi. [illegible] tylko nie powiedziano, treści tych wiadomości nie udzielono. – ~~Nie~~

Po radzie koronnej odbytej w kwaterze cesarza Mikołaja p. Sasonow ustąpił ze stanowiska ministra spraw zagranicznych a odnośne

1524 ~~1526~~
teki objął ~~minister~~ prezydent Stürmer który oddał
ministerstwo spraw wewnętrznych Chwastowowi, podczas
gdy Makarow został ministrem sprawiedliwości
Uzasadniona jest dymisja p. Sazonowa jak wszystkie stanem
zdrowia i nerwowym wstrząsem. ~~Wiadomem .... był tu~~
Mówiono że p. Sazonow nie przestrzegał ściśle carskiego
alkoholicznego zakazu. —
Ustąpienie p. Sazonowa mogło by być w
związku z ~~wiad~~ powyższą wiadomością o pokojowym
zwrocie —
P. Sazonow jest jednym z tych polityków którzy uczynili nieuniknioną, w
krótkim czasie, obecną wojnę. Zniknął z widowni przed jej ukończeniem
P. Sazonow jest prawosławnym i panrosyjskim politykiem, czem musi
i winien być każdy rosyjski mąż stanu. — Takim jest także Izwolsky
który nazwał „swoją wojną" obecną. — Podczas gdy ten jest głośnym
i niespokojnym przedstawicielem odnośnej, rosyjskiej polityki

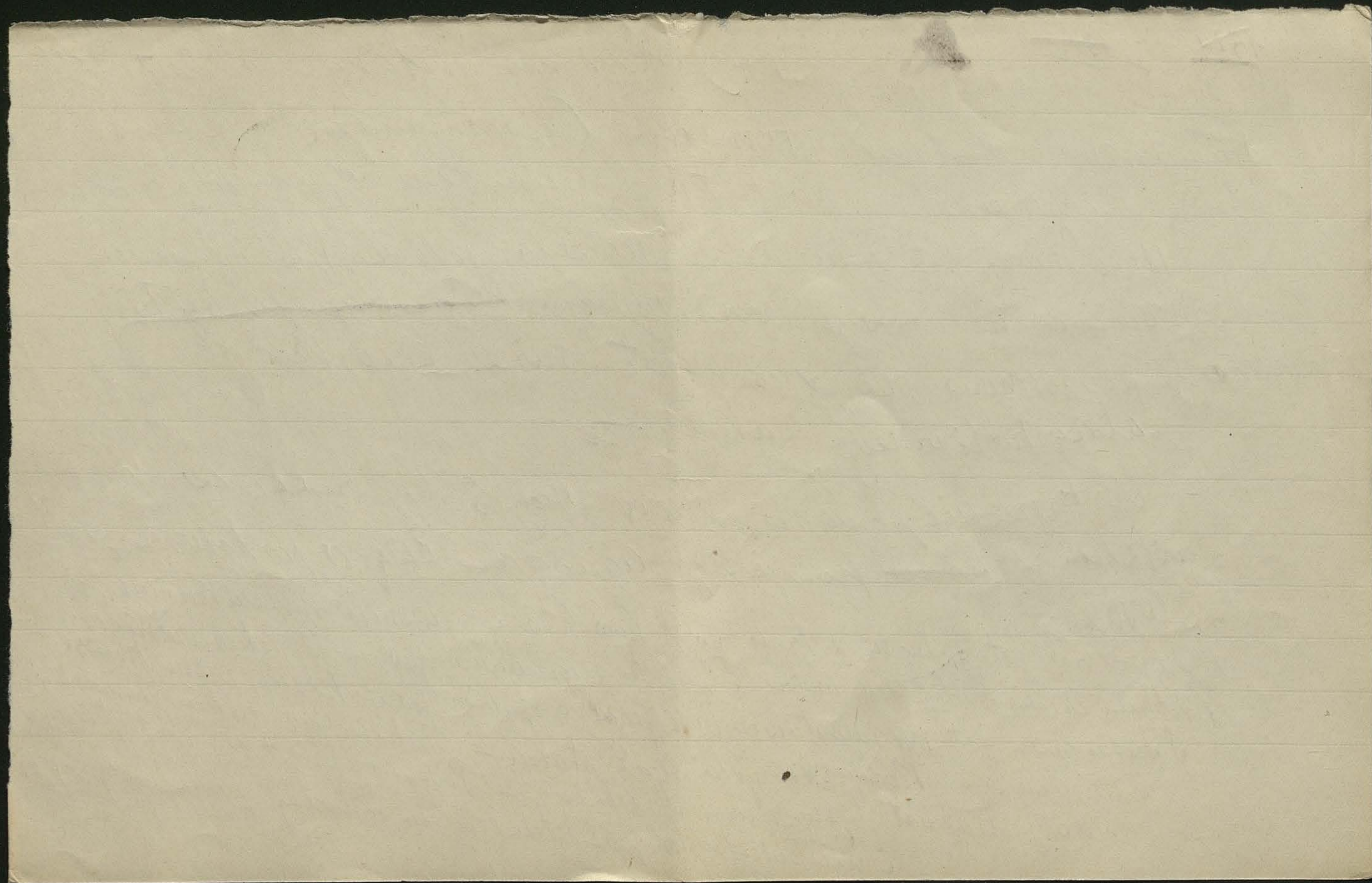

53

~~1329~~ 1525

Sazonow prowadził ją ale pokrywał wielkim spokojem, czem uchodził za zwolennika pokoju. — Dążył jednak wytrwale do zdobycia dla Rosji największych, możliwych, może nawet niemożliwych korzyści. Aby je osiągnąć, co było uzasadnionem i przemawia za jego patrjotyzmem, zmierzał do upadku Turcji i uszczuplenia habsburgskiej monarchji i czem także pragnął powetować klęskę w japońskiej wojnie i przywrócić Rosji wielkie w świecie stanowisko, co musiało być zadaniem rosyjskiego męża stanu. — Tym patrjotycznym zamiarom stanęła na przeszkodzie potęga Niemiec pod zwierzchnictwem Prus; przeciw niej zwrócił swoją politykę. Mógł mniemać, że nigdy lepszych nie będzie miała widoków powodzenia, jak w przymierzu z Francją w ścisłem porozumieniu z Anglią, ~~która~~ wtedy kiedy ono usunęło niespodziewanie ~~Łaroke~~ współzawodnictwo, ~~toteż~~ ~~co zawsze~~ i zapewniało Rosji bezpie=czeństwo, ~~od~~ od strony Japonji; ~~kiedy~~ przy wzroście Serbji po ~~bałkańskiej~~ ~~wojnie~~, a pogromie Turcji w bałkańskiej wojnie i co przekonaniem, nie ~~prze~~ będą wierzeniem. Do czego przyłożył ręki, że władcy.

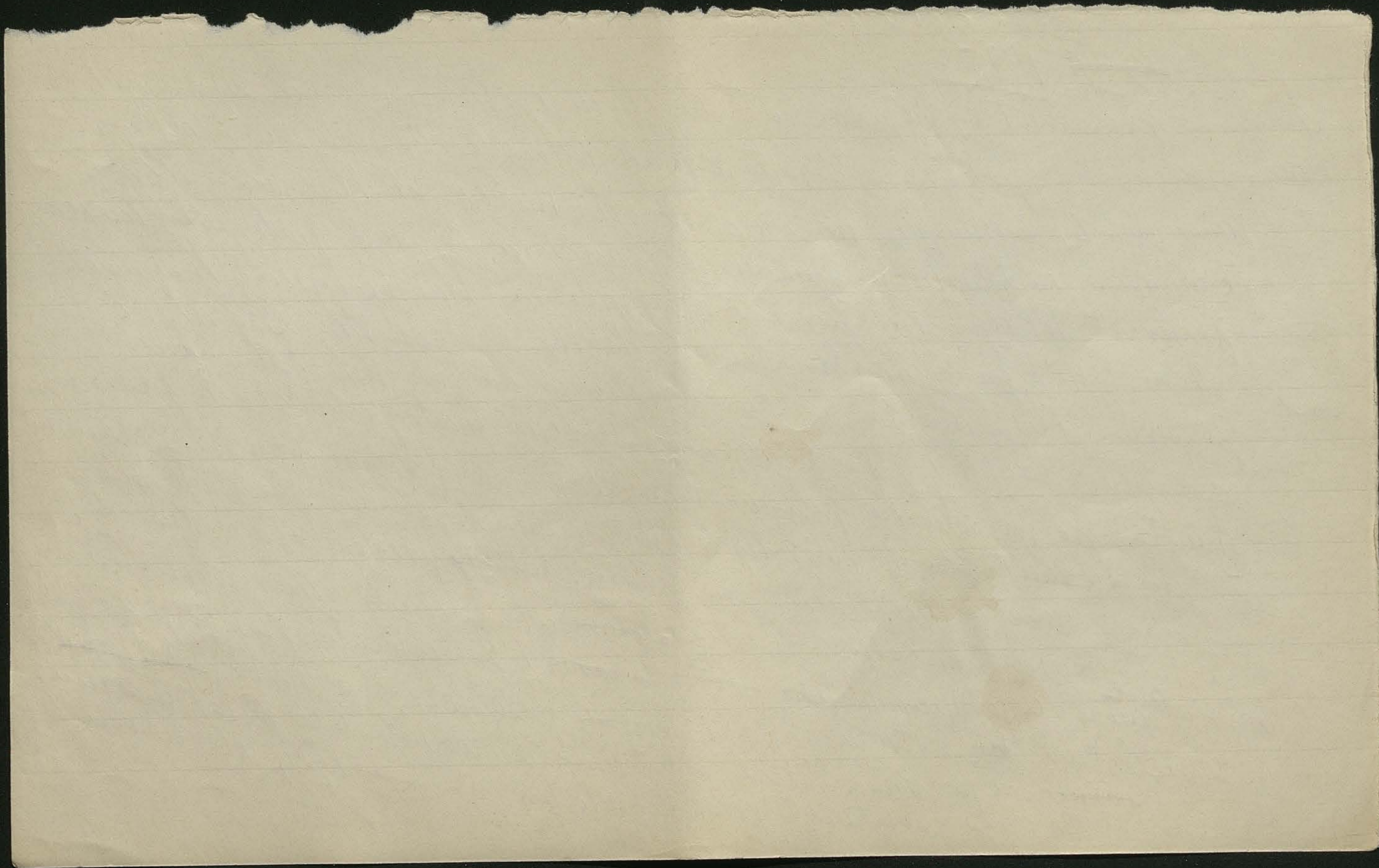

~~1330~~ 1526 54

trójprzymierzu. – Z temi danemi zamierzał, dla osiągnięcia
swoich celów, wcześniej czy później – zmierzyć się z potęgą Niemiec. –
Nie on wybrał po temu chwilę ale
Kiedy spełnioną została Serajewska zbrodnia, nie on w imieniu
Rosji rozpoczął wojnę ale on wraz z jej sojusznikami uczynił
ją był nieuniknioną. Odpowiadała jego zamiarom i pragnieniu. –
Ani ~~jednym~~ pierwszym, ani drugiem dziwić się nie można, trzeba
uznać iż polityk byłby ze strony wszystkiego męża stanu jak
strasznemi. P. Sazonow ~~pragnął~~ chciał dobrze dla ojczyzny! jest
wszyscy kierujący w obecnych wypadkach ludzie, nie zapanował
pierwszorzędnym mężem stanu nie górował, ani zapanował ~~...~~ umocnione
nad położeniem, należy do drugiej klasy. I oto stanowisko Rosji w
z Japonią uszczuplił już zwężone stanowisko zapewniwszy jej w Europie
Azji i ustąpił z widowni nie dopiął postawionych celów
oczekiwanych korzyści, ~~z~~ nie niewiadomą okupioną
i zostawił w spuściźnie wielką
wielkiemi ofiarami –

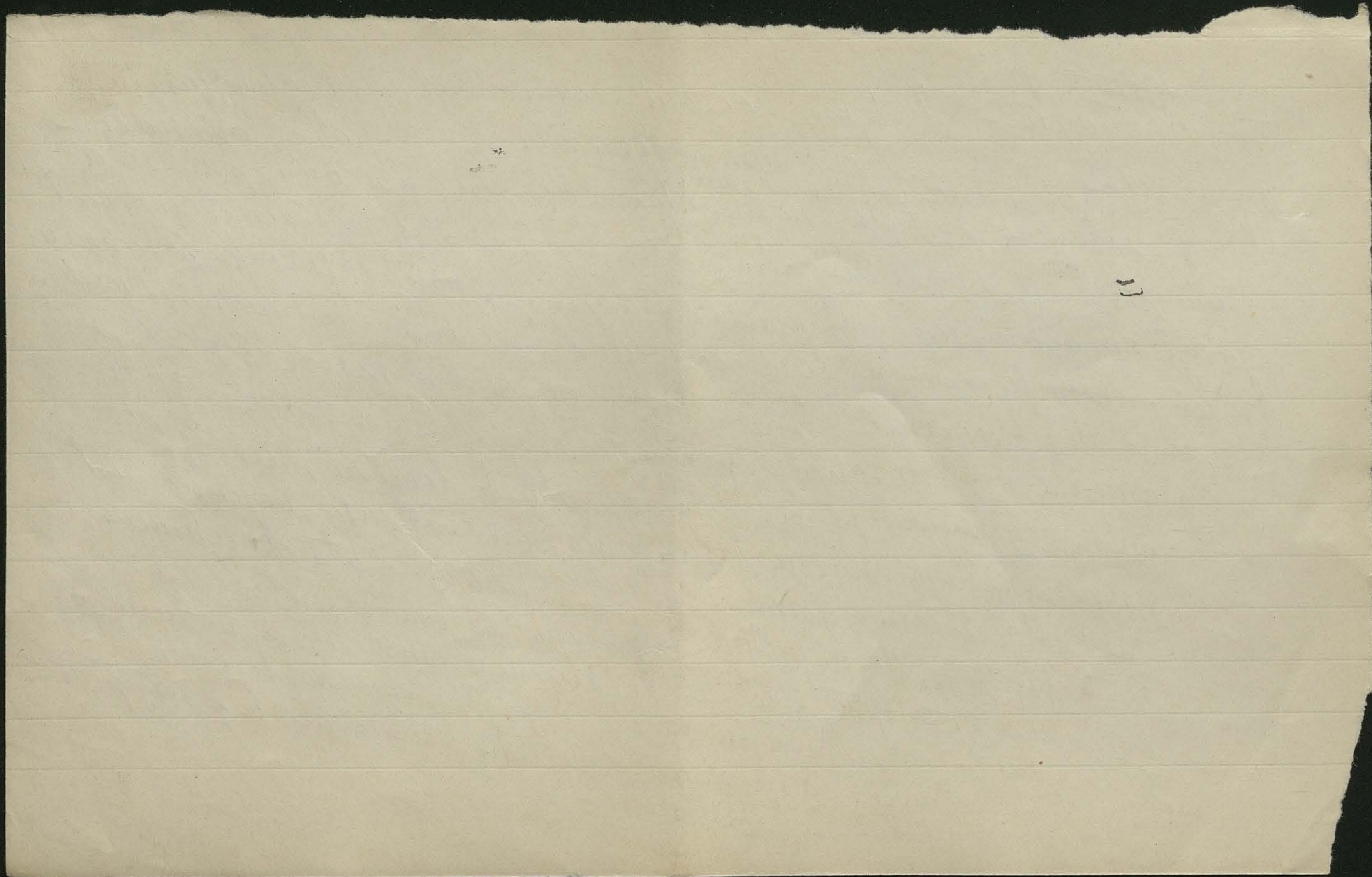

~~XXII~~ 1527 55

Petersburski Korespondent Corriera della Sera dziennika
zwykle dobrze obsłużonego, zaznacza że demisja Sazonowa
i objęcie jego teki przez Stürmera wynikły z odczutej
potrzeby ściślejszego pogodzenia wszystkich interesów
kraju, w chwili, w której sprawy pokoju ~~[illegible]~~ Na razie
~~[illegible]~~ stanęła na porządku dziennym. – kierownikiem
car ~~zawsze~~ jest najwyższym wszelkiej zewnętrznej polityki. – Wnosić by można
zatem że ~~[illegible]~~ zbliża się chwila, która spowodowała
zmianę w gabinecie. – Stürmer
Tymczasem po powrocie z głównej kwatery, Stürmer znowu ~~jak~~ zwycięstwa
z tym oświadczeniem, które zapowiada wytrwanie we wojnie aż do końcowego
zwraca się z „nienawiścią” do Niemiec, składa ukłon „gdy czas” i sprawie
sprawie stowarzyszonej ~~[illegible]~~ nie poważa mówiąc „działania” i sprawiedliwego
uważnie wszech. altwa wszystkiego wyznania – odbiegającego
od dyplomatycznej formy. –

~~1932~~ 1928 56

~~Asquith~~ Pierwszy minister Asquith wniósł u
Izbie gmin żądanie kredytu przeszło 450 milionów funtów
i rzekł że wydatki na armię które doszły były do
najwyższego punktu w listopadzie, porzeczi
w lipcu 1916 jeszcze się zwiększą i
w najbliższej przyszłości ~~tak~~ tow. ci[illegible]
pozostaną ci jeśliby wielka
zmiana w polityce powodziewszy
nie zaszła
Samo jak przypuszczenie wielkiej w polityce
zmiany, nie jest bez znaczenia i mogłoby
być w związku z wieścią o pokojowym zwrocie
gdyż ten zaznaczył by wielką zmianę w polityce
Czekać jednak przyjęto na wytłumaczenie
tego zagadkowego powiedzenia. Wojenne

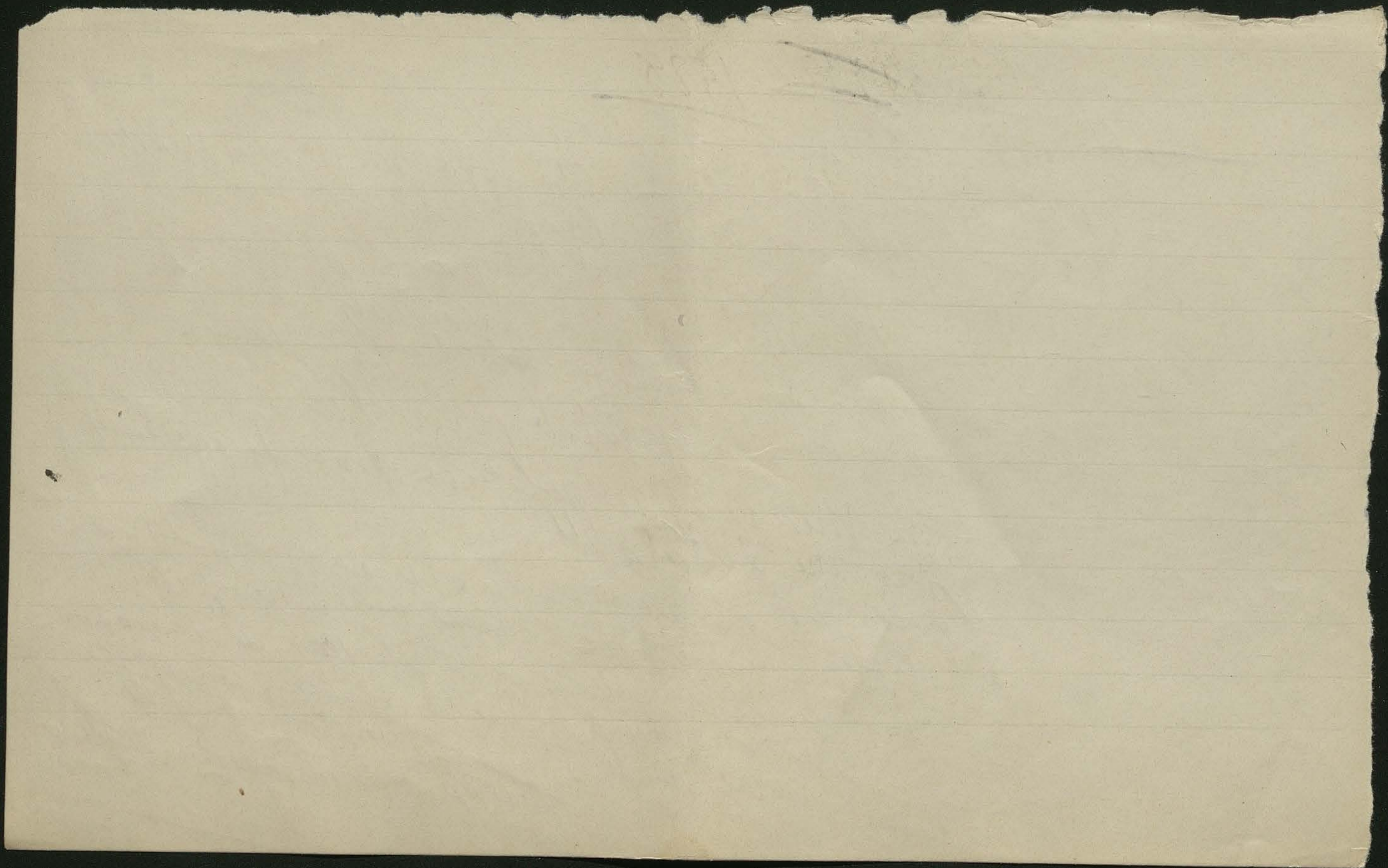

Dzienne wydatki Anglii wynoszą od pewnego czasu sześć milionów funtów, koszta wojny razem wyniosą siedemdziesiąt miliardów koron...

Telegram z Berlina do półurzędowej „Kölnische Zeitung" stwierdza, iż [illegible] pod nagłówkiem „Fałszywy rachunek": Lata wojny przyniosły naukę, że siłą nie może pokonać [illegible] jakości, że fałszywym jest rachunek oparty na wyczerpaniu środkowych mocarstw, ~~czy~~ lub ~~[illegible] jest~~ na liczbach czy też ~~lub~~ braku zjawienia się w Niemczech nowego ~~[illegible]~~ przewadze porozumienia, że tego nie zmieniłoby pozyskanie ~~[illegible]~~ poczwórnego związku nie doprowadzi do ostatecznego, wojskowego obałamuconego przyjaciela, że ~~[illegible]~~ ~~że rozstrzygającego wojskowego~~ rozstrzygnięcia i że najlepszym współnictwem politycznym, jest porozumieć się z środkowemi mocarstwami, i nie walka przeciw nim czy nowym obałamuconym przyjacielem świata byłaby [illegible]?

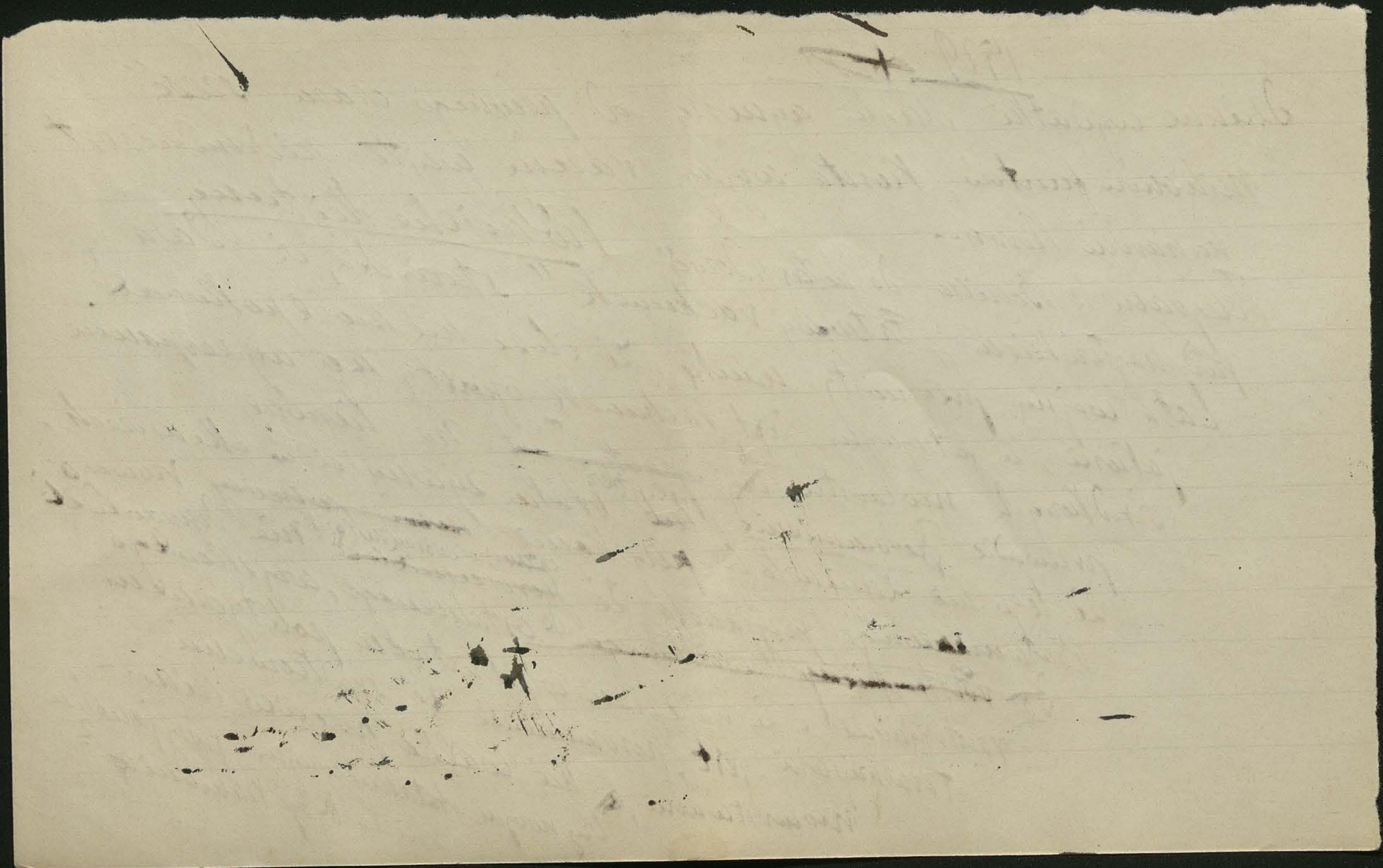

~~Dziwne pogłoski [illegible] Anglii wywarły od pewnego czasu szereg niektórych faktów~~
~~[illegible] wojny [illegible] jedenastu milionów [illegible]~~

~~1914~~ 1930 Austryjacko-węgierskie wojska zagrożone silnem uderzeniem Rosjan cofnięte zostały z Magury na południowym wschodzie Tatarowa i ustawione na głównym grzbiecie Karpat. —

Jest podobno zamiar, dla zażegnania przełamania frontu, stopniowego cofania się, ~~pod~~ nawet pod niebezpieczeństwem ponownego zalania Galicji przez nieprzyjaciela i zajęcia Lwowa, co nie poczytano by za przegraną kampanię, dopóki armia nie byłaby pobita — i front pozostał nietkniętym. —

~~Na wschodnim froncie dwa naczelne siły i liczne potężne~~
~~[illegible] francuskie uderzenia~~
~~i liczbowe siły uderzenia angielsko [illegible] przez Anglików~~
~~spotkały niemal na [illegible] Po jednym [illegible] zajęciu [illegible]~~
~~kilka domów w [illegible]. Przy tej okazji [illegible]~~
~~straty [illegible] angielskie od początku ofensywy~~

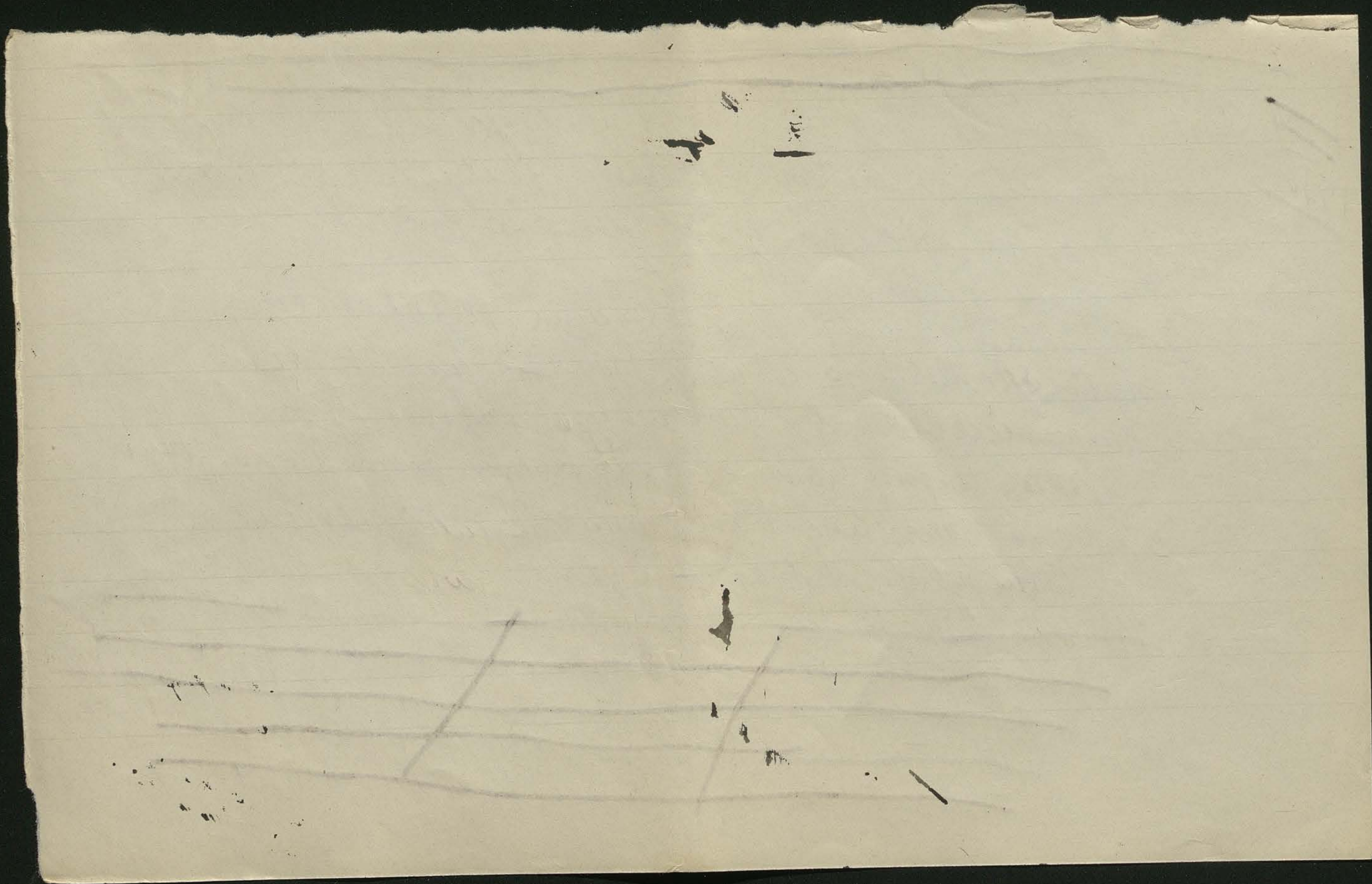

59

1531 ~~1445~~

W dalszym ciągu też na południe od Leszniowa cofnięto wojska wobec naciskiem przeważnych wszystkich sił, za Bołdurkę. Po obu zaś stronach kolei pod Radziwiłłowem, w rozwiniętych walkach Rosjanie zyskali pewne korzyści.

Biuro Wolffa doniosło 26. t. m., że liczyć się można w krótkim czasie, z udziałem tureckich wojsk we walkach przeciwko Rosjanom, w Galicji, co jest dowodem wojennej gotowości Turcji oraz jednolitości frontu środkowych mocarstw.

~~Jako droga przez tureckie ottomańskie zastępy dla zastosowania ... Galicji, która dawniej najeżdżała, ... cesarz Wilhelm je zapewne ognistą przemową~~ [illegible]

Przybędą mahometańskie zastępy dla zastosowania dzielnic które cesarz dawniej najeżdżały. Powita je zapewne germański ~~niemiecki~~ ognistą i braterską przemową, w Krzyżu ...

Rosjanie silnem liczebnem uderzeniem w stanowiska środkowych mocarstw na wschód drogi więcej z Leszniowa do Brodów – ponowili silną ofensywę przeciw armii ks. Leopolda Bawarskiego –

1932 ~~1916~~

W dalszym ciągu co okolicy Brodów stoczoną została wielka ~~bitwa~~
wielkodniowa bitwa. Rosjanie po nowem ugrupowaniu wznowili
wielkie zastępy na północ Brody–Lwów. Najzaciętsze dotąd
w Galicji stoczone zostały walki; ~~[illegible]~~ 27 i 28go i Rosjanie [illegible]
28go w Kozaczy we front austryjacko-węgierski i nasza armia opuściła
linię na północ Brodów i cofnęła się na południowy Brodów. — Opuściła
Brody. — Lwów zatem zagrożony i podobno rozpoczęta jego ewakuacja. —
Ukazem cara powołaną została natychmiast cała
wojująca ludność Rosji i Europy w wieku 19 do 43 lat pod
broń

1533 ~~1327~~ 61

Na zachodnim froncie dwa potężne i liczebnie silne, nowe ~~uderzenia~~ angielsko-francuskie uderzenia spełzły niemal na niczem, bo Anglicy zajęli jedynie kilka domów w Pozieres. Przy czem okazuje się że straty zwłaszcza angielskie od początku ofensywy są bardzo znaczne i dotkliwe; niemieckie nie małe. lecz nie takie jak nieprzyjaciela.--

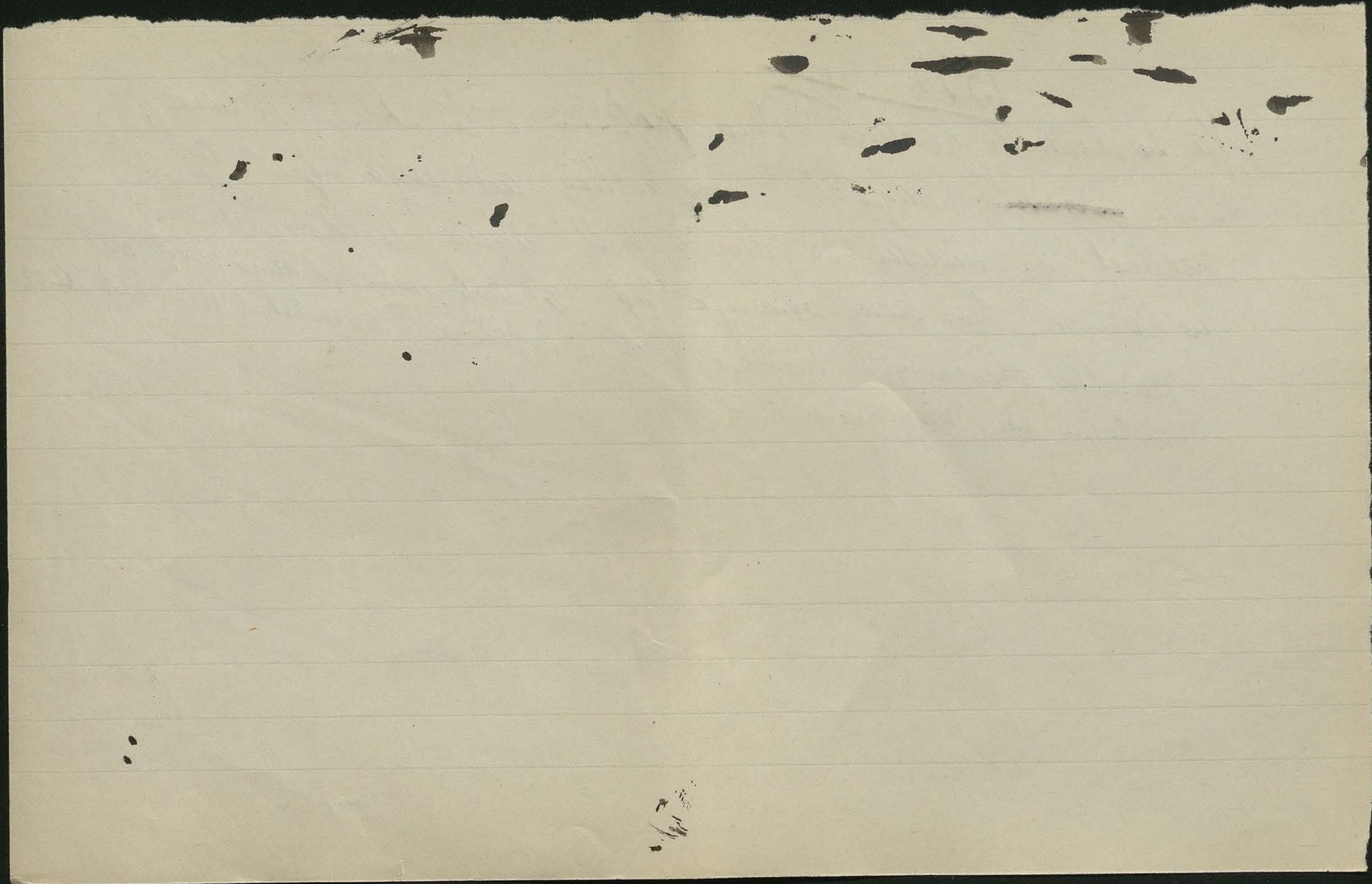

~~1534~~ 1534 ~~1338~~ 62

~~są bardzo znaczne i dotkliwe, zwycięstwa i niewielkie na ogół małe.~~ Walki były zawsze też krwawe i wielkich rozmiarów. Wysiłkom angielsko-francuskim nie odpowiada dotychczasowy skutek bynajmniej a gdyby podziw opór Niemców początkowy był może ze względu zaczęstwo. Trzeba że na zachodnim froncie Niemcy czują się bezpiecznemi świadczy także że teraz Wilhelm udał się wraz z naczelnikiem głównego sztabu Falkenhainem, ze zachodniego na wschodnie pole walki 24 ...m świadczy to także, że na tem drugiem może obecnie najnaglejsze najmniebezpieczniejsze

uderzenie potężnych sił francusko-angielskich zbiera pół 250 na niczem

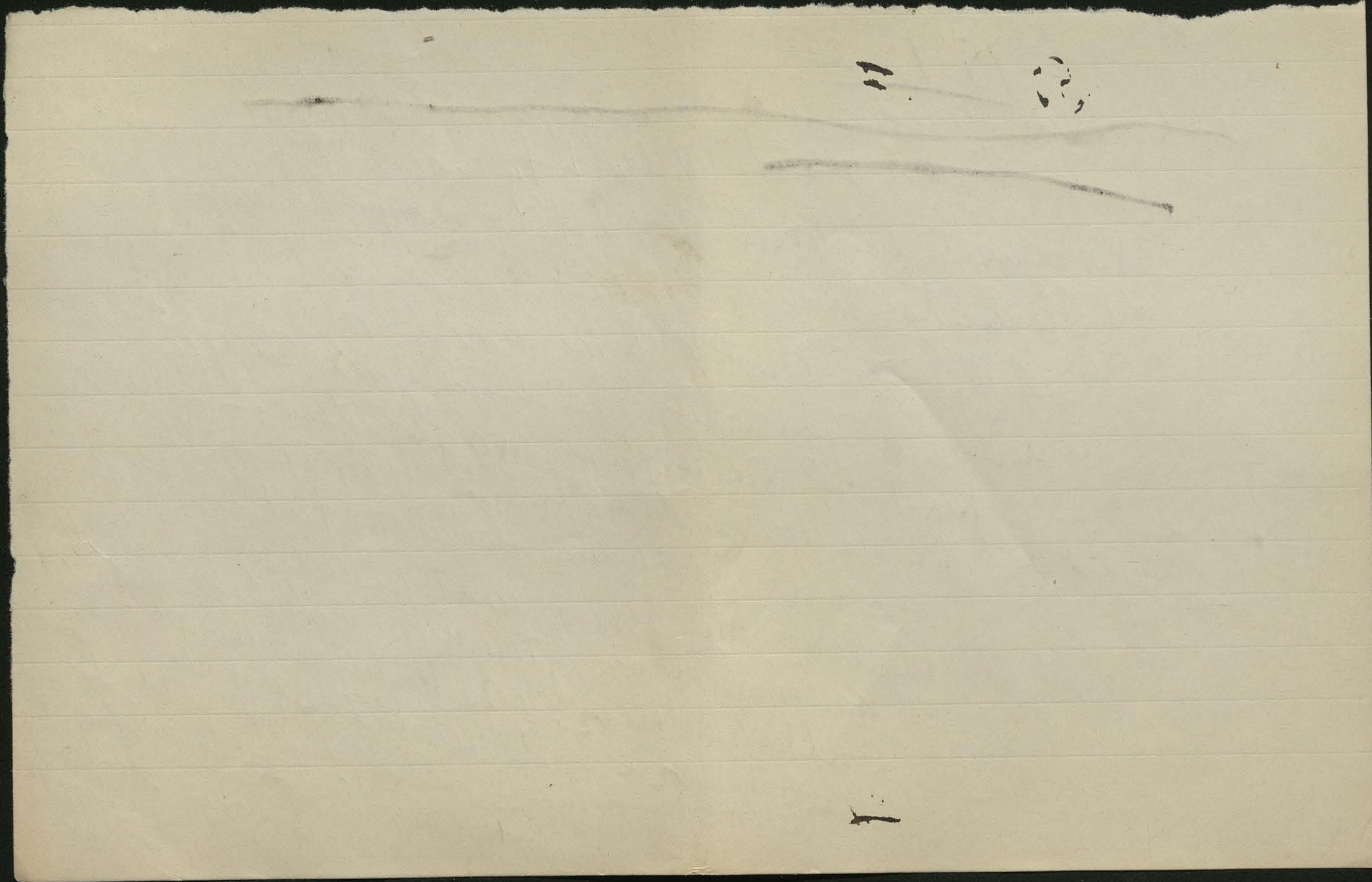

1935 ~~1914~~ 63

rozgrywają się zapasy; oraz że tu kierownictwo
wojny przeszło całe w niemieckie ręce. —
W Cieszynie ma się znajdować naczelnik sztabu
podobno Hindenburga - ~~Lude~~ Ludendorff który objął
istotne dowództwo. Tego na pewno nie wiem.
Doniesienia z Berlina dotąd przychodzą, że
toczy się ma walka między zwolennikami Hindenburga
i Falkenhaina który zmierza do zastąpienia pierwszego
drugiego. Są to usiłowania przeważnie Junkrów, konserwatystów
wszechniemców i narodowo-liberalnych zatem aneksjonistów, połączone
ze zamiarem obalenia kanclerza Bethmanna. —
Po stronie Falkenhaina i Bethmanna stoi cesarz
a w obronie stanowiska kanclerza i jego polityki
działa i występuje książę Wedel na czele nowo powstałego
politycznego stowarzyszenia pod nazwą ~~Komitet~~ Wydział Narodowy ~~stowarzyszenia politycznego~~. - Większość
narodu jest po stronie kanclerza

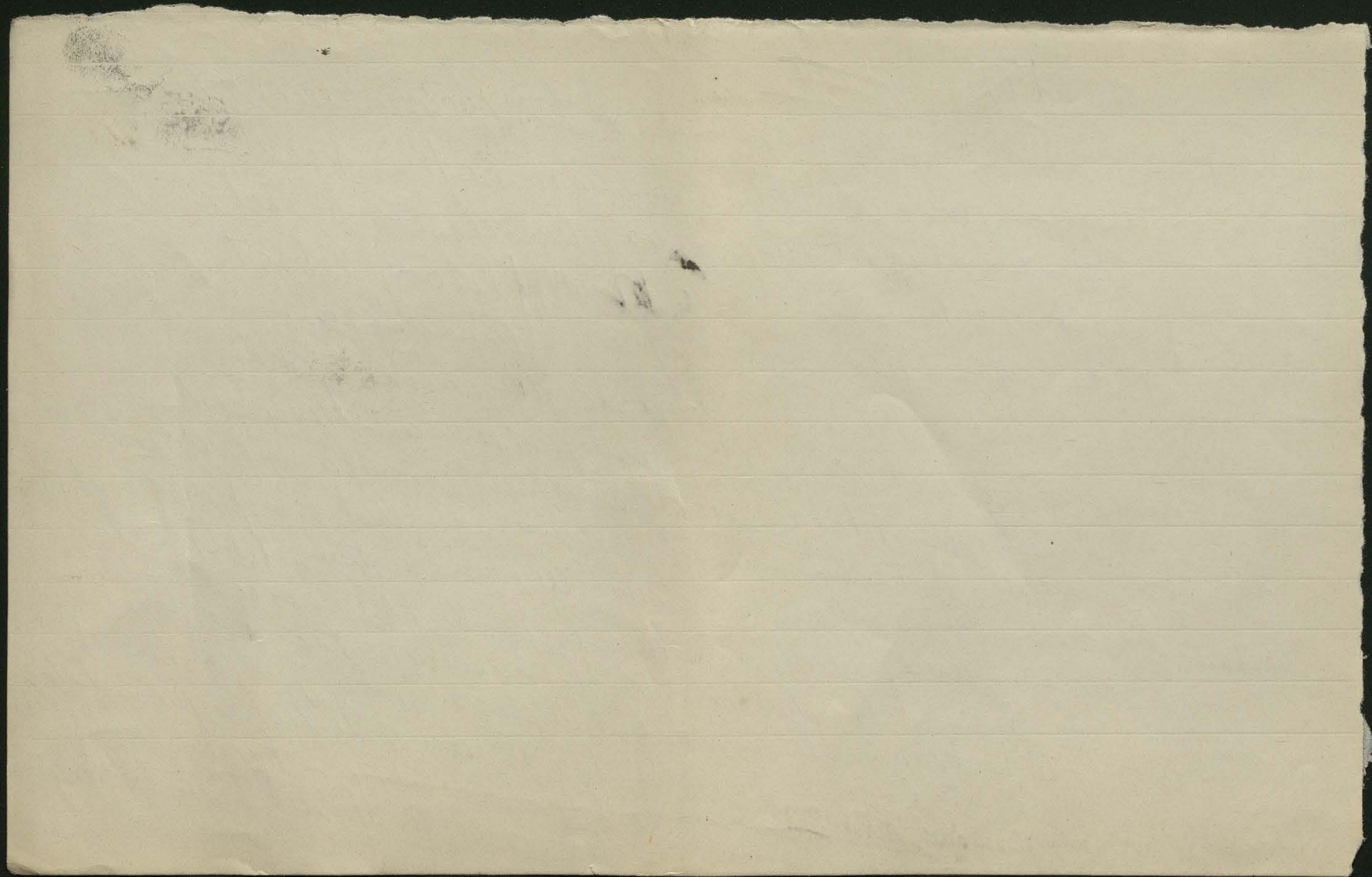

64

1916 ~~1910~~

Do jego pracowników przyłącza się ~~ex kanclerz~~ Ks. Bülow który książką ~~swoją~~ „Deutsche Politik" zdaje się stawiać swoją kandydaturę na następstwo po p. Bethmannie. — W książce tej broni per ~~[illegible]~~ fas et nefas i zaleca kolonizację i wywłaszczanie w polskich posiadłościach, także w rozszerzonych, przez co przyśpiesza powstanie jakiegoś polskiego tworu który tem większym byłby powodem zaostrzenia w przyszłości antypolskiej polityki

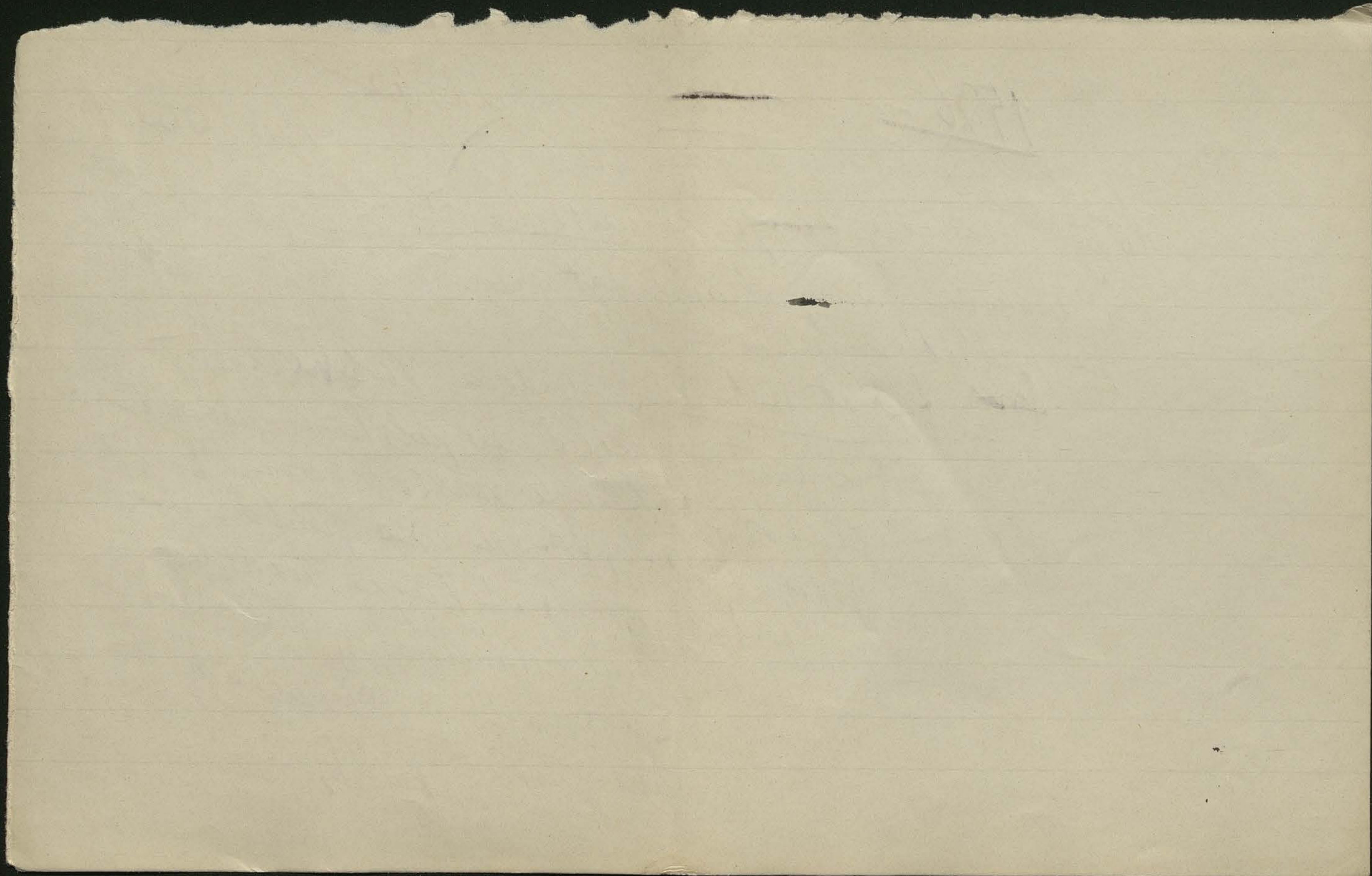

~~1341~~ 1537 65

Nowo wybrana Rada Miejska Warszawy odbyła pierwsze posiedzenie 24 lipca. — Powstała z rozumnego i przykładnego Kompromisu z byt licznych stronnictw, zawartego ~~w myśl czystej~~ w ~~imię~~ czystym ~~celu~~ narodowym celu; co jest świadectwem ~~do~~ na razie dojrzałości pomimo braku przez lat tyle życia publicznego, oraz szczerego patryjotyzmu — Żydzi w stosunku narodowej solidarności będą mieli 19 tylko przedstawicieli w Radzie Miejskiej na 90 członków, a 19 między niemi, którzy przystąpią się do polskiej większości — Byli zawsze w Warszawie Polakami, Żydzi którzy służyli narodowej polskiej sprawie i oddawali jej usługi — ~~Ten~~ Najpierwszy zjawiskiem żydowskim przybyłych z Rosji Litwaków zacięty bronić się przed nimi — stosunku, tak iż przyszło

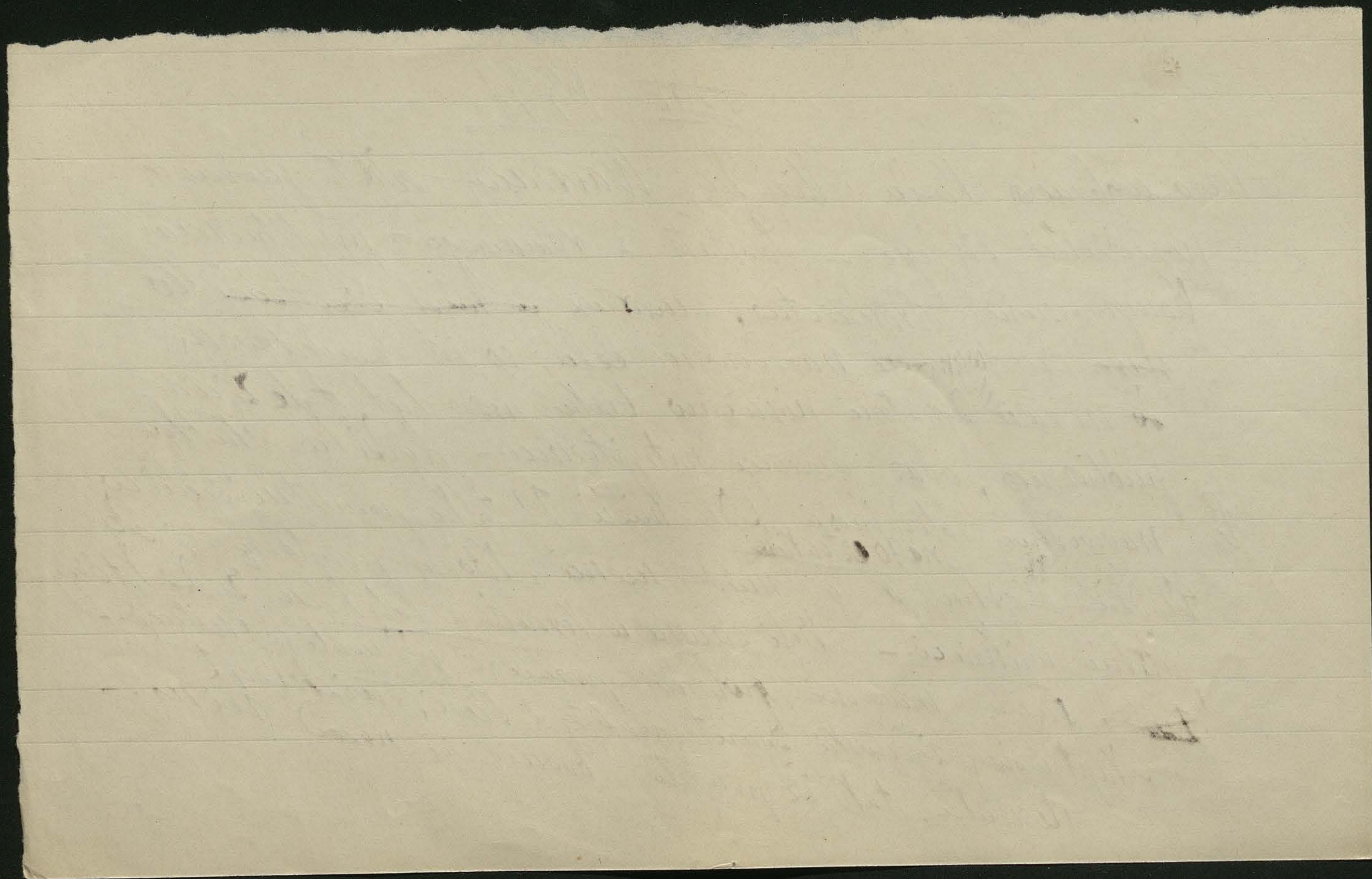

~~1538~~ ~~1142~~ 66

Nie jest to antysemityzmem który wcale nie jest pożądanym w polskiem życiu, lecz potrzebą, strażą narodowego bytu, który nie wyklucza sprawiedliwości i życzliwości dla żydów poczuwających się do obowiązków względem polskiego narodu i polskiego kraju. –

Drugie niebezpieczeństwo międzynarodowego socjalizmu, zatem zywiołu nie narodowego, także w znacznej mierze zażegnanem zostało i Rada ma skład i znamię najzupełniej polskie. –

Z nominacji przez nie ~~Rad~~ mieszkańców Rady Prezydentem miasta jest ks. Zdzisław Lubomirski, zastępcą i pierwszym burmistrzem inżynier Piotr Drzewiecki, ~~Prezesem Rady~~ drugim burmistrzem Józef Brudziński rektor Uniwersytetu

Zygmunt Chmielowski + – Prezesem Rady

W mowach wystąpowała „samodzielna ojczyzna”

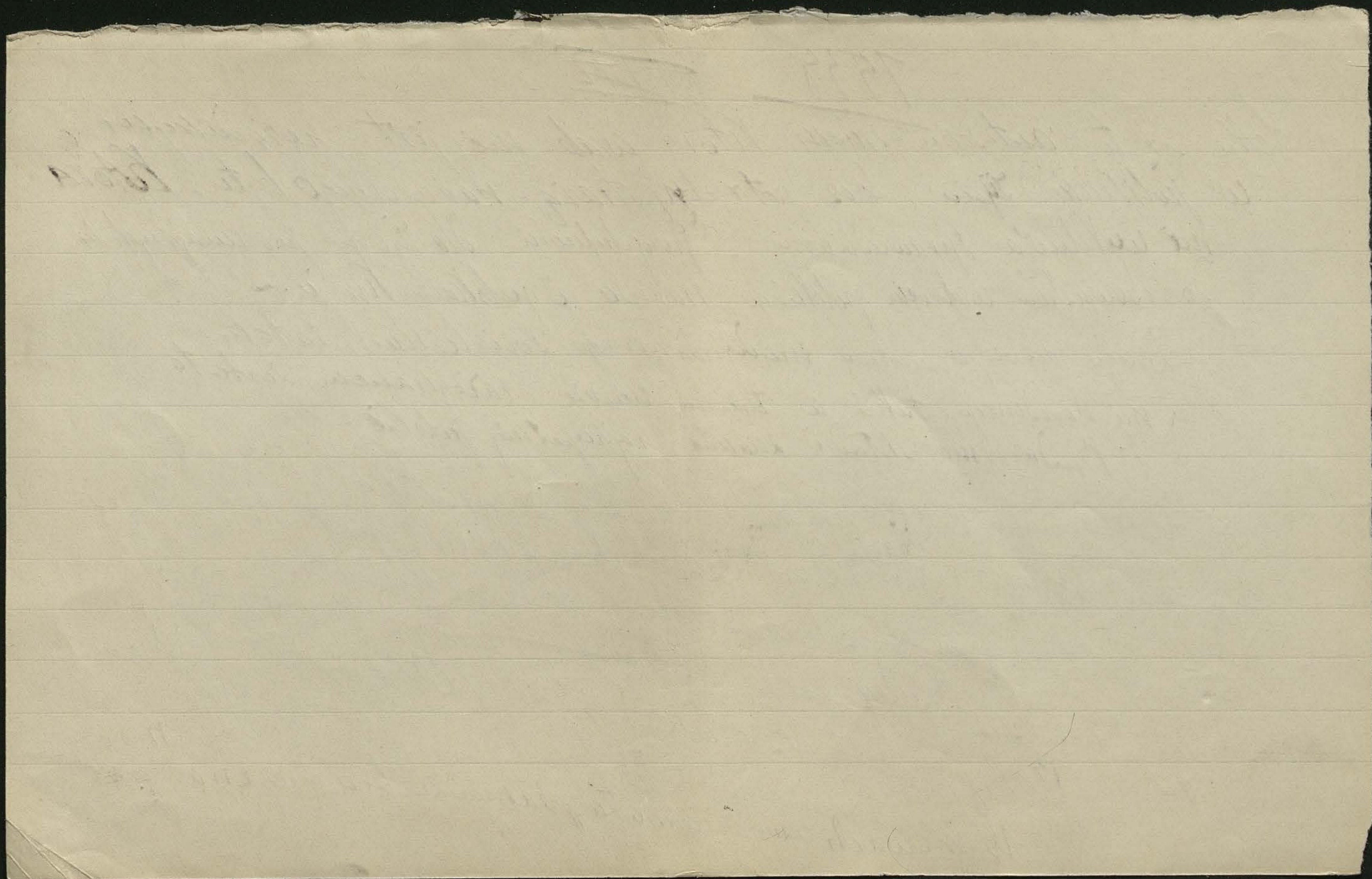

1939 ~~[illegible]~~ 67

„Rzeczpospolita wielka i potężna" a we wspólnej deklaracji stronnictw „własne państwo" „polskie państwo" „niepodległe państwo polskie". Wygłoszono te hasła za pozwoleniem, nawet zachętą niemieckich władz, co powinno było obudzić podejrzenie. Być może iż ta wielkoduszność niemieckich władz wyrachowaną jest przeciw połączeniu Królestwa Polskiego z habsburską monarchią. We Warszawie i Królestwie przyjęto te hasła, jako chwilowy za żadnym wygodny wybieg, który pozwala nie oświadczać się z mocarstwem. ~~ale~~ Nikt jednak tam nie zdaje sobie sprawy jak ma być ojczyzna samodzielną, jakim cudem ma mogłaby być rzeczpospolita wielką i potężną, jakiem niepodległe Jeży być własne państwo, polskie państwo, ~~Na razie~~ państwo polskie — ~~[illegible]~~ nie byłoby ~~[illegible]~~ pod protektoratem Niemiec, ciemięzcy niepodległej Polski?

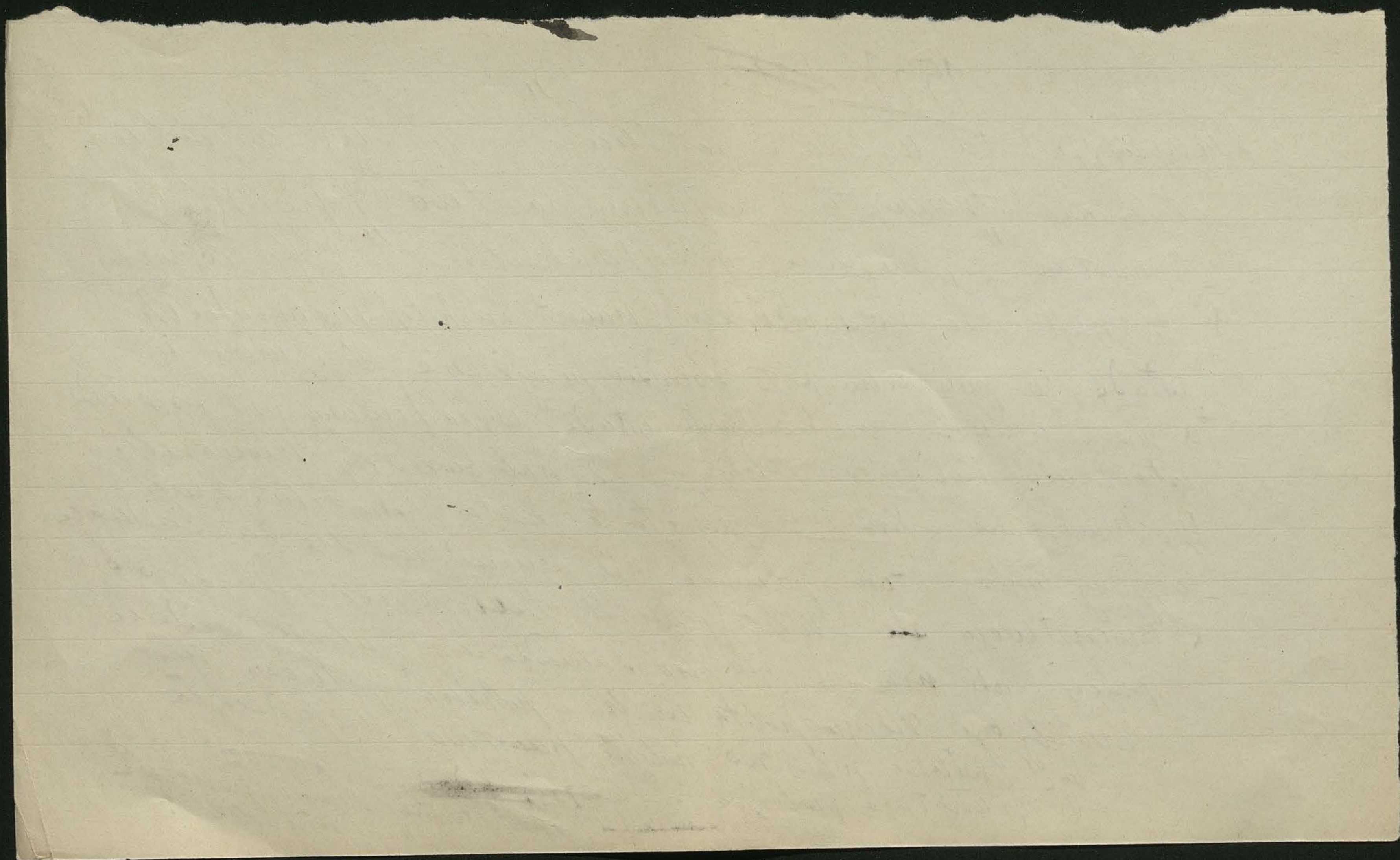

~~1914~~ 1916

68

Zdaje się że Niemcy wywołują niepodległe Królestwo Polskie aby przeszkodzić połączeniu go z Austrią. Namiestnik Diller powiedział ministrowi Morawskiemu u rzecz zmienia się zupełnie, zamiast aby monarchia otrzymała Królestwo Polskie przyjdzie jej oddać Galicję!.—

~~Lord Grey postawił warunki co do dostarczania żywności które nadeszły z Ameryki dla ludności Królestwa Polskiego w sposób uciążliwy środkowe mocarstwa z dopuszczają ich względem i przyjąć ich nie mogły przyjąć ich nie mogły~~

~~1149~~ 1541

69

Hr. Juliusz Andrassy udał się do Berlina,
można by przypuszczać, że w sprawie austryjacko-węgierskiej polityki. Wyjeżdża on tam [illegible] osobistego, także przez pamięć ojca ~~[illegible]~~ współtwórcy austryjacko-węgiersko-niemieckiego przymierza.

Hr. Andrassy pojechał do Berlina po zniesieniu się z kierującemi ~~[illegible]~~ mężami stanu monarchii. Wczoraj powrócił do Wiednia. ~~Toczą się na Ballplatzu ważne układy [illegible] zastępuje ambasadora w sprawie polskiej, o których Niemcy [illegible] Tschirschky.~~ ~~Na Ballplatzu mają się prowadzić rozmowy o sprawie polskiej ze strony Niemiec przez ambasadora Tschirschkego.~~

~~Lord~~

1942

Przeciwnikiem przyznania Królestwa Polskiego Austro-Węgrom, ma być tutejszy niemiecki ambasador Tchirschky i to z pewną zawziętością. Znosi się z tutejszemi wielkiemi Niemcami i biurokratycznemi kołami, które raczej pozbyłyby się nawet Galicji niż ~~na~~ życzą sobie nabycia polskich ziem, ~~w~~ w obawie ~~dalszej~~ przewagi Polaków i ich ostatecznem im zaleceniem co do ~~wszel~~ wszystkich interesów monarchii. — Jaśniej i przezorniej widzą Węgry i jak mi nadmienił p. Ugron ~~już zgodziliby się nawet na trializm.~~ pogodziliby się już nawet z trializmem. — Namiestnik Diller mówił mi, iż nawet hr. Tisza, w rozmowie z nim, ~~ostatecznie~~ ~~w~~, nie zbyt chętnie, ale ostatecznie jednak zgadzał się na pewien trializm i pochwalał działanie bar. Dillera, jako jenerał-gubernatora Lublina, w kierunku ambicji ~~we~~ Królestwa Polskiego ~~zgo~~ wskazane mu uzdolnionej i we Wiednia instrukcją

~~1346~~ 1543 71

P. Biliński zwołał, komisji politycznej, ~~oraz parlamentarnej~~ Koła Polskiego ~~[illegible]~~ oraz posiedzenie Koła, o czem zawiadomił, ministra spraw zagranicznych barona Buriana, podobno nie całkiem właściwym listem, który żądał posłuchania dla ~~przedstawicieli~~ subkomitetu politycznej komisji Koła Polskiego w celu omówienia polityki zagranicznej. Baron Burian odpowiedział odmownie, ~~[illegible]~~ naraz, co w obecnej chwili jest zrozumiałem. P. Biliński postąpił prawdopo-=dobnie pod naciskiem socjalistów i radykałów. ~~a nie [illegible] to stronnictw~~

Talleyrand powiedział ~~że~~ Koło żąda a nie otrzymuje zmniejsza się. –

Wszyscy pułkownicy polskich legionów przesłali ~~[illegible]~~ do głównej komendy armii w Cieszynie zbiorowe pismo. W trzech punktach stresili żądania wydzielenia legionów z armii, odwołania austrjacko-węgierskich oficerów, stworzenia ~~polskiego~~ ~~odrębnego~~ z legionów odrębnego polskiego wojska, pomocni-=czego, pomimo sprzymierzonego z austrjacko-węgierską

~~1544~~ ~~1344~~ 72

armii. W razie nie spełnienia tych żądań opowiadają się za rozpuszczeniem legionów. – Są to te o których mówił mi brygadier Piłsudski ~~[illegible]~~ ~~na śniadaniu~~ u państwa Korytowskich. – Zmieniają ~~więc położenie~~ sprawy legionów i stwarzają przesilenie które łatwo przewidzieć było – ~~można było~~. Jest ono następstwem dwuznaczności, ze strony austryjacko–węgierskich władz wojskowych oraz polskich twórców legionów, na której od początku oparto takowe. – Rozpuszczenie w tej chwili legionów byłoby niepożądanem dla monarchii ze względów politycznych i wojskowych, rozbrojeniem jej czynnikiem w sprawie polskiej; szkodą i zarazem świadectwem dla narodu polskiego, wszelkim ~~[illegible]~~ austryjacko-polskiego zadania. – Przystanie na żądania pułkow=nikow nie dałoby się zapewne pogodzić z obecnem położeniem politycznem, ~~z stosunkiem narodu do spełnienia~~ a byłoby ustępstwem pod naciskiem rozkazującym wojskowej karności i jednolitości armii ~~[illegible] części polskiego do [illegible]~~ –

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ Ten dylemat rozwiąże nie wiem,

1545 ~~1548~~ 73

w tej chwili ~~Jeżeli~~ wobec tego, iż naczelnik głównego sztabu Conrad ma być pozbawiony ~~wszelkiej~~ władzy i że ta miała przejść w ręce niemieckie.—

Do zarzutów podnoszonych przeciw bar. Conradowi przytaczają teraz ten, iż od pierwszej kampanii galicyjskiej, nie był na żadnym froncie i wyłącznie kierował wojną z Cieszyna.—

Lord Grey postawił nareszcie warunki dostarczenia z Ameryki żywności dla Polski w odpowiedzi na życzenie w tej mierze prezydenta Wilsona. Warunki krępowałyby w sposób niemożliwy środkowe mocarstwa w zajętych dzielnicach i dopełniłyby ich wygłodzenie. Przyjąć ich nie mogły.—

29 Lipca

LXXXXII

74

1916r 5 Sierpnia 1916

1546-1880

XXXXI

Trzeci rok wojny. Odrzucone pisma
dwóch cesarzy odradzających mocarstwo —
Telegram króla Jerzego angielskiego —
Posiedzenia Koła Polskiego i jego
politycznej komisji — Losy Polaków —
Niepodległe Królestwo Polskie i habsburg-
-ska monarchia — Hr. Andrassy po
powrocie z Berlina — Hr. ~~[illegible]~~ z Monts
zapytanie o sprawie polskiej — Zamiar
jenerała Beselera —
zużytkowania ludności Królestwa
we wojnie — Pierwotny ~~zamiar~~ projekt
Niemiec porzucony — Przyrzeczenie
monarchii — Także ministerstwa
spraw zagranicznych chybiło —
Baron Burian i hr. Andrassy —

XXVII

Zapatrywanie p. Ugrona –
Austrjacko-węgierska pożyczka
i zwrot w polityce – Condominium
Rzeszy ojców i porzucenie niemocy –
Z tych obietnic. Hr. Gołuchowski a
cesarza – Sprawa legionów –
Widoki polskiej armii w Królestwie
Hr. Stürgkha obawy o antagonizm
Galicji – Prezes Bilinski i Koło Polskie
Socjaliści i chłopi. Z Lublina –
Obywatelstwo Królestwa Polskiego
Z rosyjskiego frontu – Narady
w Pless. Dowództwo feldmarszałka
Hindenburga od Rygi do Włodzimierza –
Z zachodniego frontu – Deutschland
odpłynęła z Baltimore. Porażka
Turków w Azji Mniejszej –

Procesy ruskich posłów.
Wykonanie wyroku śmierci
na Casemencie – Jego
osobistości. Irlandia i Anglia –
Odwrotna strona medalu

7 Sierpnia

CXXXXII

Trzeci rok wojny.— Z jego rozpoczęciem ta główna tego się nauka, iż ludzkie przewidywania zawodzą, — nawet rachuby nie zawsze dopisują. Nikt bowiem nie przypuszczał, temu dwa lata, przy rozpoczęciu europejskiej wojny, aby mogła, we warunkach nowoczesnych prowadzona, trwać lat dwa i trwać jeszcze w roku trzecim.— A ~~...~~ Koniec jest niewiadomy i skutek takiż.— Sprzymierzeni cesarzowie Franciszek Józef i Wilhelm z powodu rozpoczęcia trzeciego roku wojny wydali, do ludów, cesarz Wilhelm także do siły zbrojnej, manifesty, w których składają ~~...~~ dzięki za poniesione ofiary i nowych zamierzeń się żądają. W manifestach tych nie ma nic godnego uwagi, żadnej niespodzianki; są szablonowe.— W manifeście cesarza Wilhelma zasługują na uwagę mocna słowa „Jeszcze będzie przed nami wiele trudów. Wprawdzie

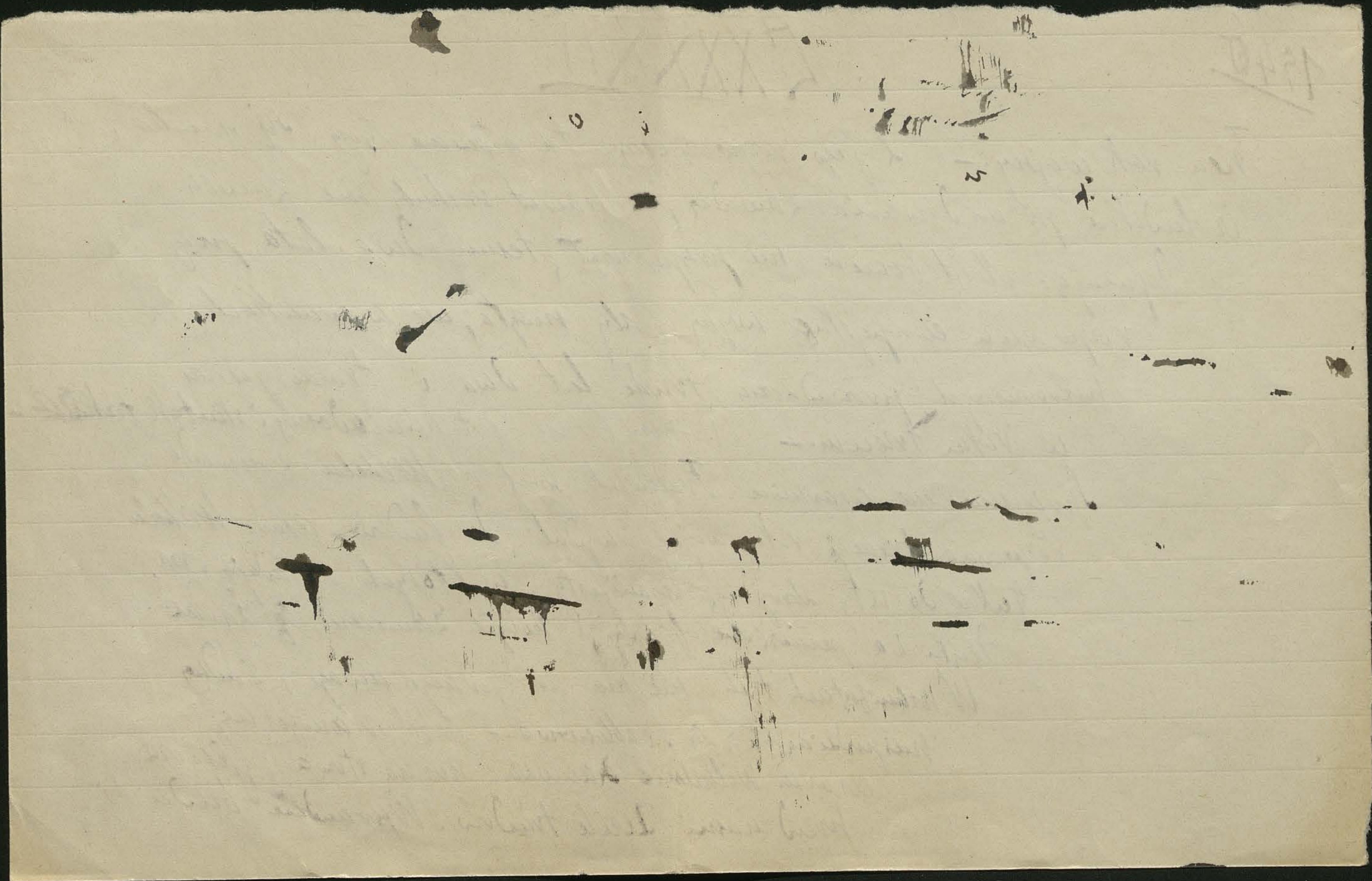

77

<u>1917</u>

w każdem ludzkiem sercu
~~po dwóch latach strasznej wojny~~ po strasznych burzach dwóch
lat wojny, tęsknota za ~~[illegible]~~ pokojem ~~[illegible]~~, ale wojna ~~trwa~~
dalej, albowiem nieprzyjacielskich władców hasłem, dziś jest
jeszcze ~~jeszcze jest~~ zagłada Niemiec. Obydwaj monarchowie wyrazili przekonanie, a cesarz Wilhelm zapowiedział „że zwycięstwo pewnem jest” –
Manifesty budzą o pomysłem zakończenia pośrednie niemocy słów, wobec mocy wypadków –
Jeśli w zeszłym tygodniu nadmieniano o pokojowym zwrocie, to Anglia jest od
tego, aby mu stanąć w poprzek – Król Jerzy podjął się tej roboty z
powodu rozpoczęcia trzeciego roku wojny przesłał ~~od~~ sprzymierzonym władcom
telegram, ~~zapewnia~~ w którym zapewnia o niezłomnem postanowieniu prowa=
=dzenia wojny aż do osiągnięcia wspólnych celów. Podkreślanym jest, że czy-
zgadnienia ~~się~~ oni z jego postanowieniem, aby ~~[illegible]~~ ~~poniesione~~ ofiary dla [illegible] oraz życia wolności, dla której
~~dla~~ bezużytecznemi ~~poniesione~~ [illegible] trudno
się walczy, w całej pełni zabezpieczone zostały. Trudno sprzymierzeń-
o wyraźniejsze przemówienie ~~i~~ do [illegible] własnej sprzymie-
=rzeniom i o deklaracje ich podjudzenie –

78

1948

Zwołane posiedzenia Koła Polskiego i jego politycznej Komisji, ~~które~~ nic nie przyniosły, wykazały ~~x~~ ich bezużyteczność. Były ~~one~~ następstwem potrzeby szamotania się w próżni i znowu dowiodły, że nie wiele pozostaje obecnie do zrobienia, tak Kołu Polskiemu jak N. N. Komitetowi Obrony na Szwajcarii, od układu między niemi, omieniał, tak iż spodziewać się można po ~~tym~~ tym układzie porządnego skutku i że ~~pokażę się~~ pokaże się że pomimo wadliwego jego sformułowania, był ~~on~~ pożytecznym; ~~i że~~ wreszcie ~~pokaże się~~ że hr. Gołuchowski miał słuszność, albowiem polityka i logika nie zawsze idą w parze.

~~Losy Polski rozstrzygają się jeszcze na polach bitew i zależą od kombinacji do których przystąpią nie mają nic wspólnego do od stosunku do ogólnej polityki ... między ... sprzymierzonemi mocarstwami. Widocznie gabinet ... może~~

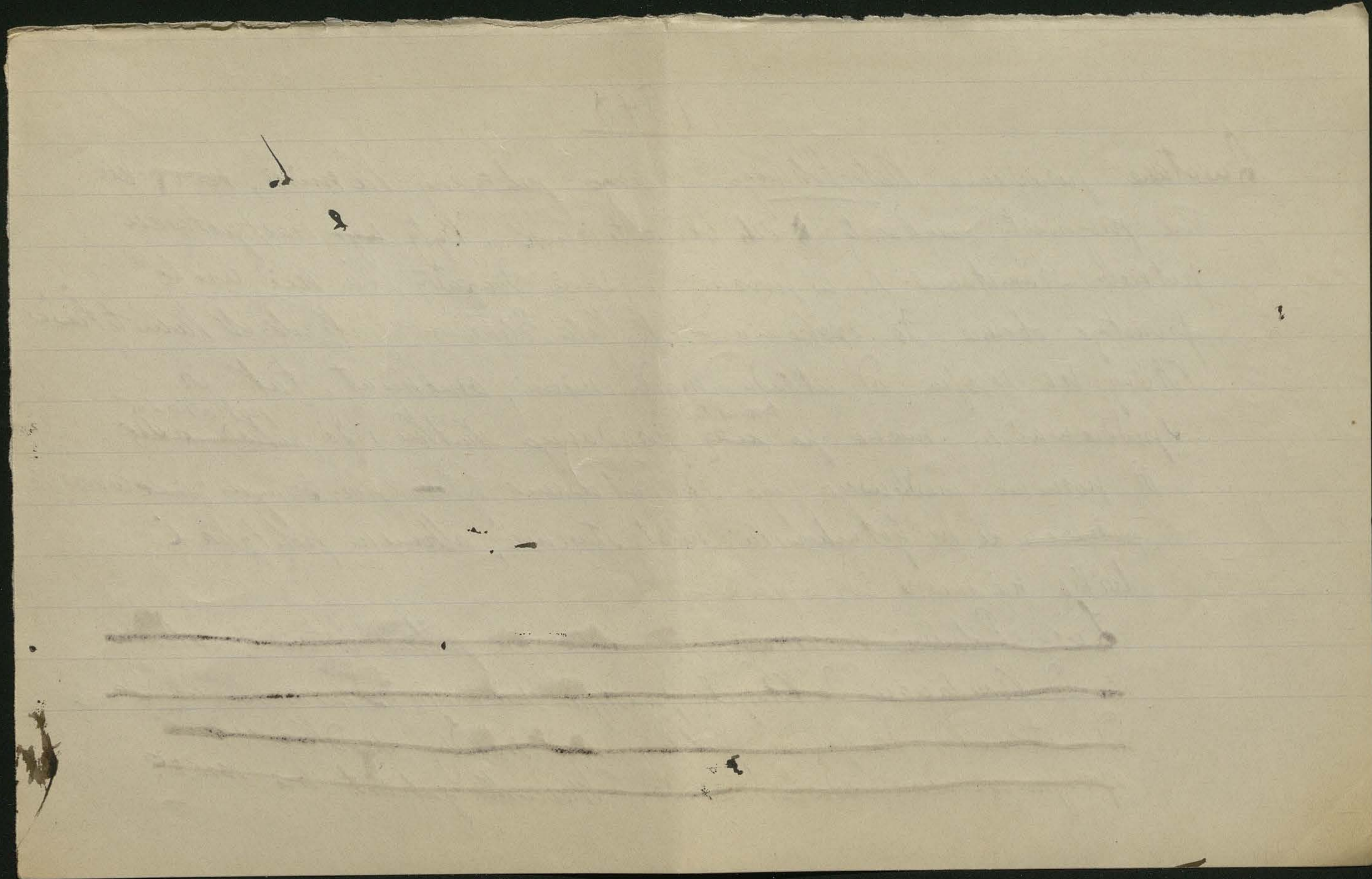

79

~~powartka. Którą ze zadowoleniem powitała większość [illegible]~~

~~P. Wileński zmianie polemizował obradami Koła Polskiego [illegible]~~

~~i sam~~ ~~w kombatyczej mowie~~ ~~żądał otwarcia rozpraw nad ogólną~~

1549 ~~polityką i sprawą polską. — Koło Polskie pod [illegible]~~

~~Prośba odrzucił ten wniosek przeciw głosom [illegible]~~

~~Którzy opuścili sali obrad, lecz nie [illegible] Koło Polskie. Były~~

~~te posiedzenie [illegible] powartka~~

Losy Polaków rozstrzygają się jeszcze na polach bitew i zależne są od kombinacji, do których przystępu nie mają, mianowicie do stosunku w sprawie polityki między środkowemi sprzymierzonemi mocarstwami, trwania i ich drużyństwa ostatecznego. Gabinet zaś [illegible] nie może

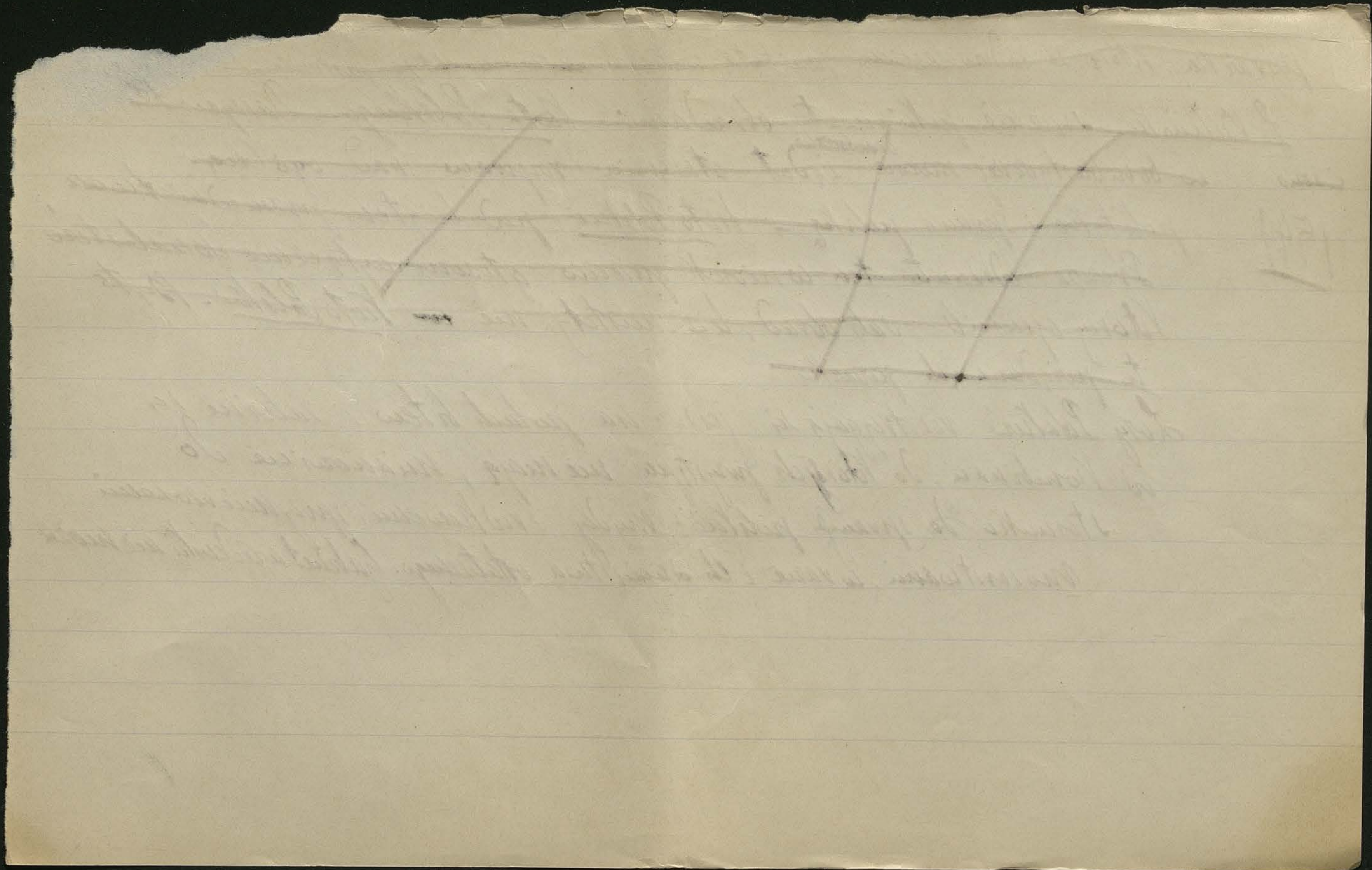

przystąpić do projektu jakiegoś niepodległego, polskiego państwa, pod protektoratem ~~Niemiec~~ albowiem
~~a nawet z ich swego kondominium, albowiem~~ ~~tak najmniej ich protekt~~
~~przystąpić do projektu jakiegoś niepodległego polskiego państwa, albowiem~~ 80
Polska ~~żądanie~~ sprawa musi być rozwiązaną na korzyść Habsburskiej monarchii
1550 lub przeciw niej, [się obróciłaby] a niepodległe polskie państwo pociągnęłoby za sobą,
wcześniej czy później, przyłączenie do niego zaborczej Galicji, bez jednoczesnego
przyłączenia W. Ks. Poznańskiego, czyli że obróciłoby się przeciw habsburskiej
monarchii. Polskie państwo niepodległe bez Galicji byłoby zbyt wątłym
tworem aby mógł on odpowiedzieć potrzebom polskiego narodu i
zadaniu sąsiednich mocarstw i aby mógł być trwałym. Z jego
nietrwałości skorzystać by mógł tylko ~~a~~ kiedyś ~~hakatyzm~~ kiedyś hakatyzm. —
Przyłączenie zaś Galicji do Królestwa Polskiego, jako niepodległego ~~de zaborczej~~
państwa, zamiast potężenia Królestwa ~~za~~ Galicją, Warszawy
z Krakowem, pod habsburskiem panowaniem, byłoby
zamiast nowego rozbioru Polski, pierwszym wszelkiej
Austro-Węgier; — Czyż trzeba mówić, że na to gabinet
wiedeński zgodzić się nie może i nie powinien. —

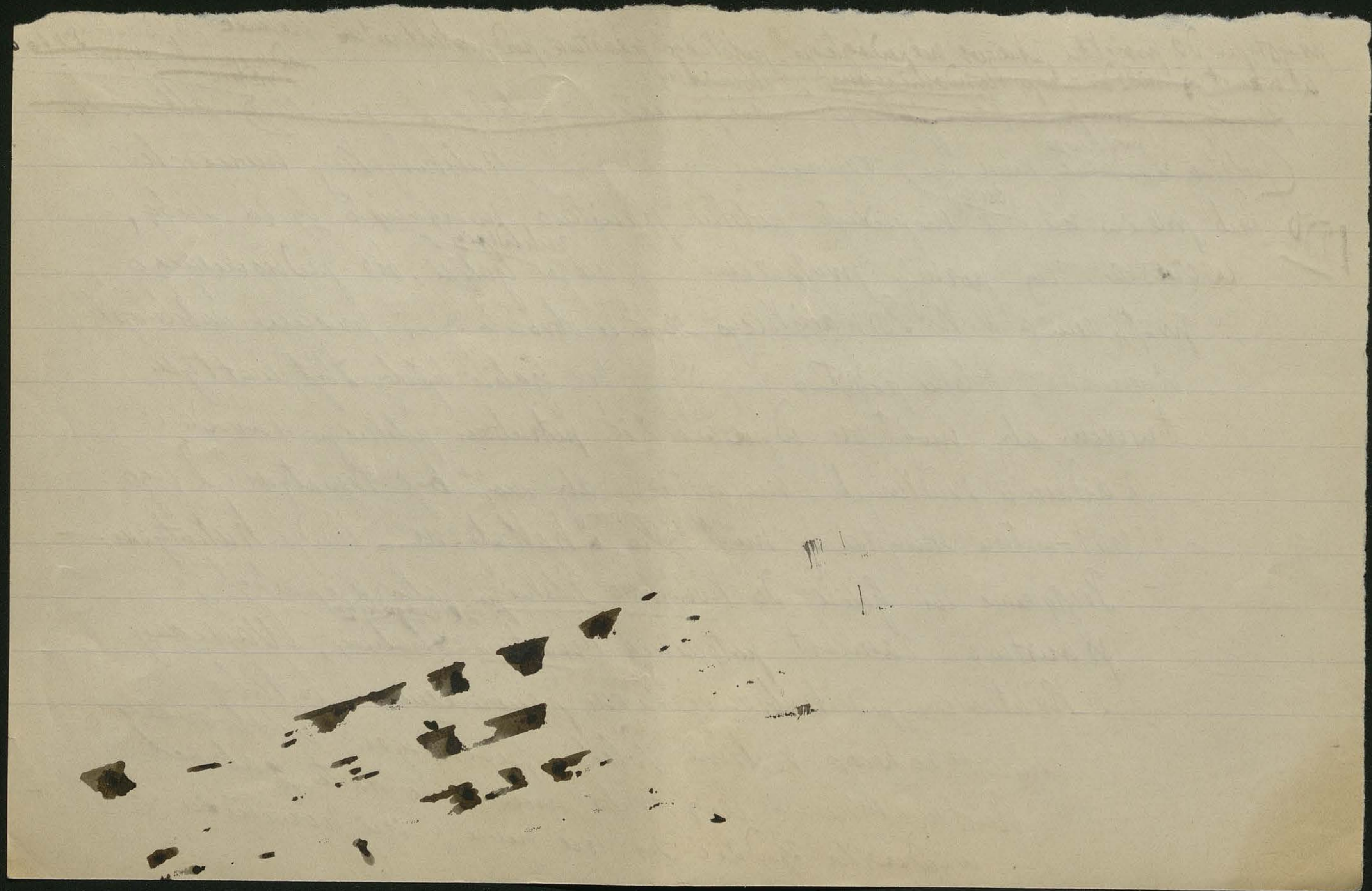

Jeżeli zaś Niemcy wysuwają taką niepodległą Polskę
z utratą dla habsburgskiej monarchii Galicji, to przeoczają ~~pomijają~~
że taka Polska nie stworzyłaby rozdziału między
Austro-Węgrami i Rosją, lecz raczej mogłaby je kiedyś (Niemiec byłaby niewyczerpli-
=wie cierniem niepodległej Polski przeznaczonej na próby germanizacji, więc mogłaby co-
niej powstać nawet pruska irredenta.
potęgą. – A że niepodległa Polska pod protektoratem

Po powrocie z Wiednia hr. Juliusz Andrassy był na posłuchaniu
u cesarza. Polskim posłom powiedział, że na razie nie ma
mowy w Berlinie o austryjacko-polskiem rozwiązaniu,
albowiem tam obstają stanowczo za niepodległem państwem
polskiem pod protektoratem Niemiec, ale świat, na
Kongresie rzecz może wziąć inny obrót, bo Anglia
i Francja sprzeciwią się ~~[illegible]~~ Niemcom. Wątła nadzieja. –

Były ambasador niemiecki przy Kwirynale i radca
ambasady we Wiedniu hr. Monts ogłosił w Berliner Tageblatt

1592

naprawy w której przemawia za <u>Królestwem Polskiem</u> przed przeto którą-
= ratem Niemiec jako załatwieniem odpowiedniejszem niż austryacko
– polskie także ze względów handlowych i ~~wystąpienia~~ twierdzi że Austrya nie potrzebuje
Królewskie Galicya a Prusy nie mogą się obejść bez W. Ks. Pozn. austryackiego wystąpienia przeciw
hr. Andrassem i twierdzi że habsburgska monarchia

powinna zaniechać polskiego nabytku a trzymać się
polityki ks. Eugeniusza Sabaudzkiego i ojca hr. Andrassego. –
który na Wschodzie i w Bałkanach widział jej przyszłość
Ks. Eugeniusz nie mógł jej widzieć gdzie indziej rozbiorami w
polskich dziejach a hr. Andrassy ojciec, widział ją
tam z początku wyłącznie, a tylko z konieczności
i musu, wobec oporu Bismarcka ~~sam przyjął~~
~~nabytek na Wschodzie i zaniechać musiał austryacko~~
zaniechał austryacko – polskiej polityki – ~~Zatem coś na razie~~ – i przyjął
nie zbył chętnie nabytek na Wschodzie –

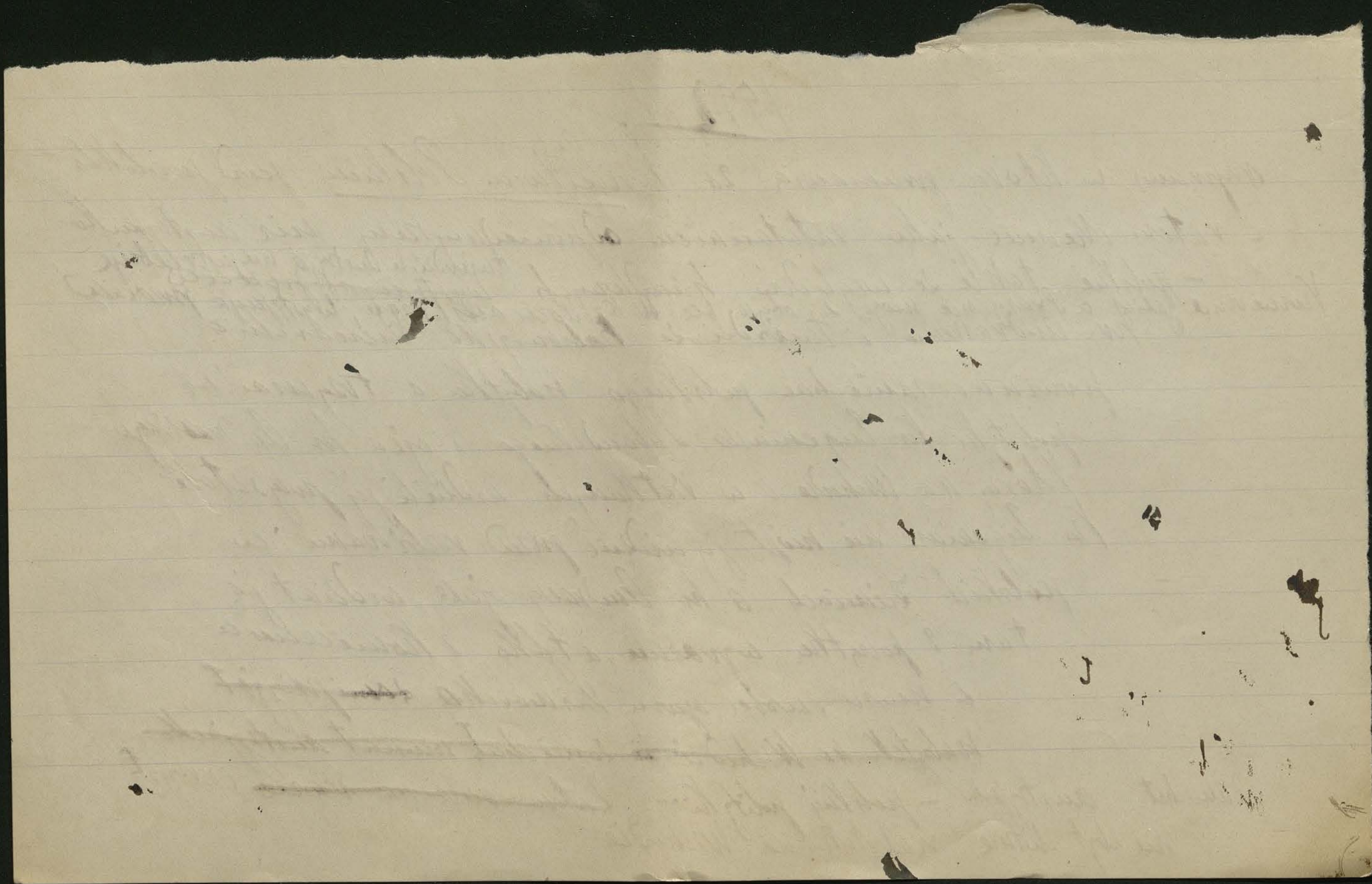

Jenerał-gubernator Warszawy Beseler zwrócił się do Ks. Zdzisława Lubomirskiego, ze zapytaniem, jakie Polacy wyobrażają sobie, przez kogo rządy ~~z tem, że [illegible] dwa Landtowe [illegible], gotowe oddać~~ gdyby oddano w polskie ręce rządy Królestwa Polskiego. Trudno powiedzieć, jakiemi by mogły być w tej chwili. Pod tem wszystkiem jest, chęć zużytkowania ludności Królestwa we wojnie i zamiar wciągnięcia jej w ten lub inny sposób we walkę, tylko że nie wie się w jaki sposób. Mniemają, że ogłoszeniem ~~niepodległego~~ niepodległego Królestwa Polskiego wywołają zapał i porwą ludność. Przesadnie obliczają pomoc, któraby stąd wyniknęła i znowu motywem nie jest polityczna myśl, lecz wojskowa; pierwszą chcą utworzyć drugą.

Zatem sprawa, na razie, przybiera niepomyślny obrót. Ten który, na początku wojny zalecał i zachwalał Polakom tutejszy niemiecki ambasador ~~[illegible]~~ Tschirschky a wysłannik z Berlina hr. Betusi-Hauck Ks. Witoldowi Czartoryskiemu, który w Krakowie. Jest to więc zapewne z góry powzięty zamiar niemieckiego rządu, który pod tandetnym pozorem niepodległości chce zapewnić sobie zależność i żądna takiż

i nietaki Niemiec, polski nawet. — Na razie zaś zwycięskiego w wojnie
1555 ~~przynosi niespodziewany obrót~~. Podobno niemiecki
rząd zgadza się i to chętnie aby w owym
niepodległym Królestwie Polskiem monarchą był
Arcyksiążę ~~austryjacki~~. Cesarz Wilhelm nie
życzy sobie aby nim był jeden z jego synów, ze względu
na różnicę religijną. —
Zdaje się że tutejsze ministerstwo spraw zagranicznych nie ukazało
sposobnej chwili do przeprowadzenia austryjacko-polskiego
załatwienia i dobrze zmarnowało. Hr. Gołuchowski — jest
zdania, że nie zdoła naprawić błędu i że ~~niczego~~ zestarzała
nic już zdziałać nie potrafi. Dąży ustawania
ze strony węgierskiej opozycja obalenia bar. Buriana
i powołania na jego miejsce hr. Juliusza Andrassy
~~Ten życzy~~ życzy on sobie objąć tekę spraw zagranicznych.

84

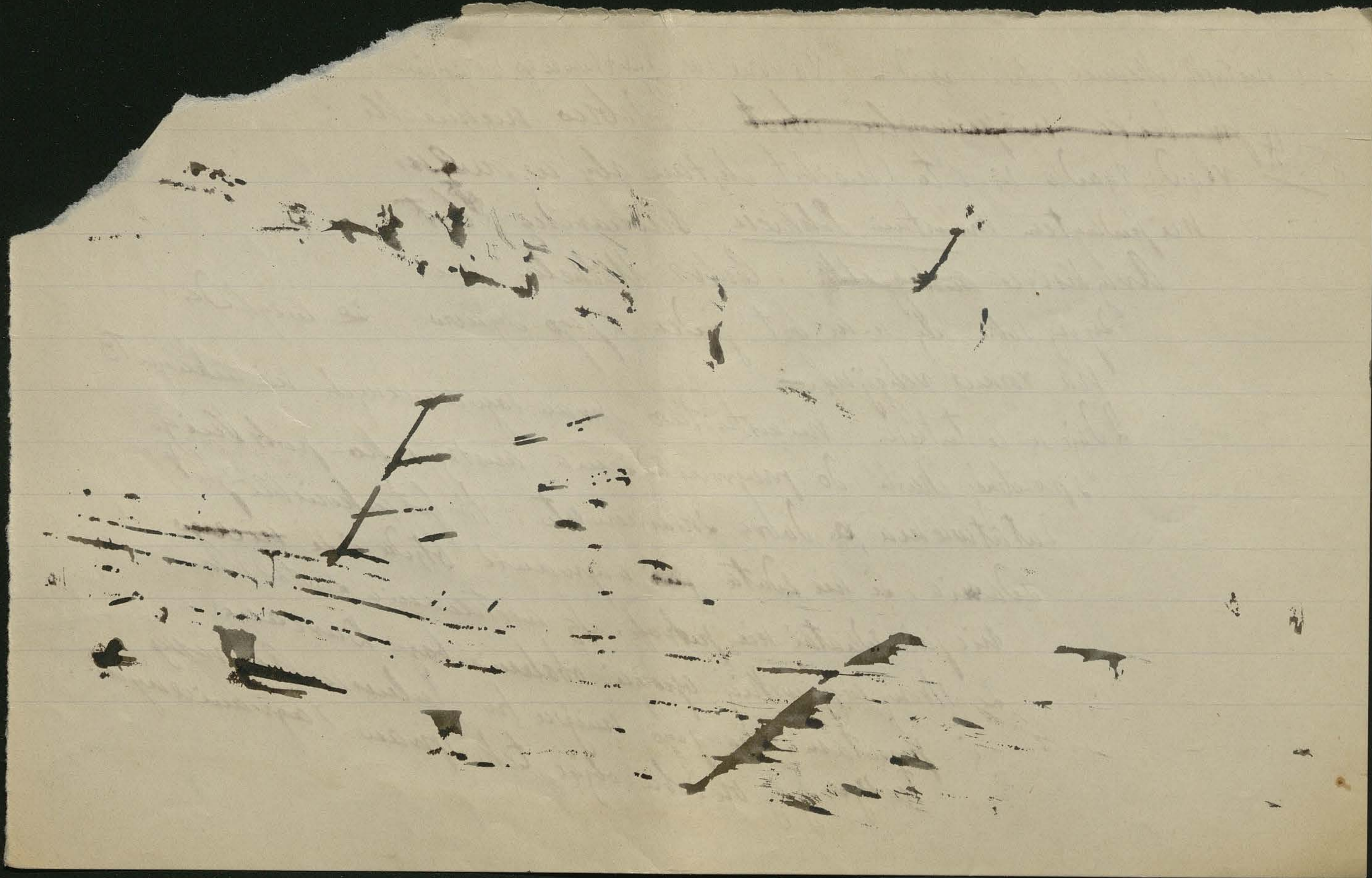

1915

85

Toczą się układy między Wiedniem a Berlinem - Niemcy najromantyczniej wyzyskują kombinacji, tylko nie austrjacko-polską. S. Ugron czarno zapatruje się na obrót jaki bierze sprawa polska dla Centro-Węgier. Powiedział mi ~~Nous~~ ~~Nous sommes dans le pétrin~~ Nous sommes dans le pétrin. Przypisuje w części zmianę zaszłą w Berlinie ostatnim powrotem naszej armii Łuckowi, potrzebie niemieckiej pomocy ~~potrzeby~~. ~~Zyskał się [illegible] że trzeba się Węgrzy bierze [illegible] sprawa i [illegible] samo [illegible] przed Wiedniem [illegible] słowo Niemcy [illegible] austrjacko polskiej rozwiązania. Zyskał się [illegible] u tam [illegible] dadzą, że i [illegible]~~

86

1916

Przypominałem że cesarz trzechkrotnie mówił Polakom o obietnicy cesarza Wilhelma i Kanclerza przyznania nam Królestwa Polskiego — wprawdzie zawsze z dodatkiem roztropnym „Ale wojna skończona"

Właśnie — dzieło p. Ugron — obrót wojny wywarł swój wpływ i zwyciężonym jest w rachunku —

~~158~~ 159

87

Nawet Kanclerz Bethmann Hollweg ~~nadsyłał się~~ ~~skłaniał się~~

przyjmować ~~anty~~ austryjacko-polskie rozwiązanie, żądania

teraz pod uciskiem wojskowości, przemysłowców, wszechniemców,

Konserwatystów, stawiany z większej części opinii publicznej, nie jest skłonny

na takowe się zgodzić ~~je przyjąć~~ i wysuwa wszelkie inne.-

Powiedziałem [illegible] że wobec tego trzeba się trzymać bliższego oparcia

i do niczego się nie zobowiązywać.. ni nie zaniechać, odkładać

do końca wojny, skoro Niemcy nie zgadzają się na austryjacko-

-polskie rozwiązanie. Przyznał mi słuszność, lecz dodał, że

~~bliższego oparcia~~

1558 88

bierny opór może mieć granice i gabinet wiedeński zmuszony się ujrzeć zaniechania go – i ciągnął dalej. Niemcy mogłyby powiedzieć – chcecie całego Królestwa, dobrze, ale brońcie go sami. Albo czy chciałbyś, aby przyszło do takiej ostateczności, jak między Bułgarią i Serbią, pod koniec wojny z Turcią. 2
Przypuszczenia które praktycznie ziścić by się nie mogły, ale które dają poznać tutejsze obecnie usposobienie. –

Widzę że tracę tu równowagę, żeby nie powiedzieć głowę, bo czuję swoją niemoc, może zbytecznie. W niepewności i zalęknieniu wobec stanowiska zajętego przez Niemcy i ich oporu przeciw antyjackiemu rozwiązaniu polskiego zadania, przetłożono stąd, niezwykłą myśl, jakiegoś mieszanego condominium czy protektoracie nad owem, niepodległem Królestwie Polskiem. W Berlinie bez namysłu odrzucono ją. Od początku widocznem było Słowem, na razie, wielce zły obrót rzeczy.

~~[illegible] nawet [illegible] wszystkie tak wojskowe [illegible]~~ 1760 90

~~[illegible] odpowiedź [illegible] było~~

że w razie dziedzictwa albo Niemcy przyznają Austro-Węgrom całe Królestwo Polskie albo nic i nikt nie zdoła wyjaśnić tego na nich. Odczuł to zapewne teraz hr. Andrassy. Dziś ~~[illegible]~~ przyszłoby pozytywnej partii za poręczenie i już nie spodziewać się dla habsburgskiej monarchii i polskiego narodu czegoś dobrego, lecz tylko czegoś mniej złego. Jedynie wypadki mogą się okazać silniejsze niż rachuby ludzi, ich krótkowidzenia i zaślepienia. —

Hr. Gołuchowski będzie jutro na posłuchaniu u cesarza i jak dzisiaj przedłoży mu szczerze i sumiennie położenie. —

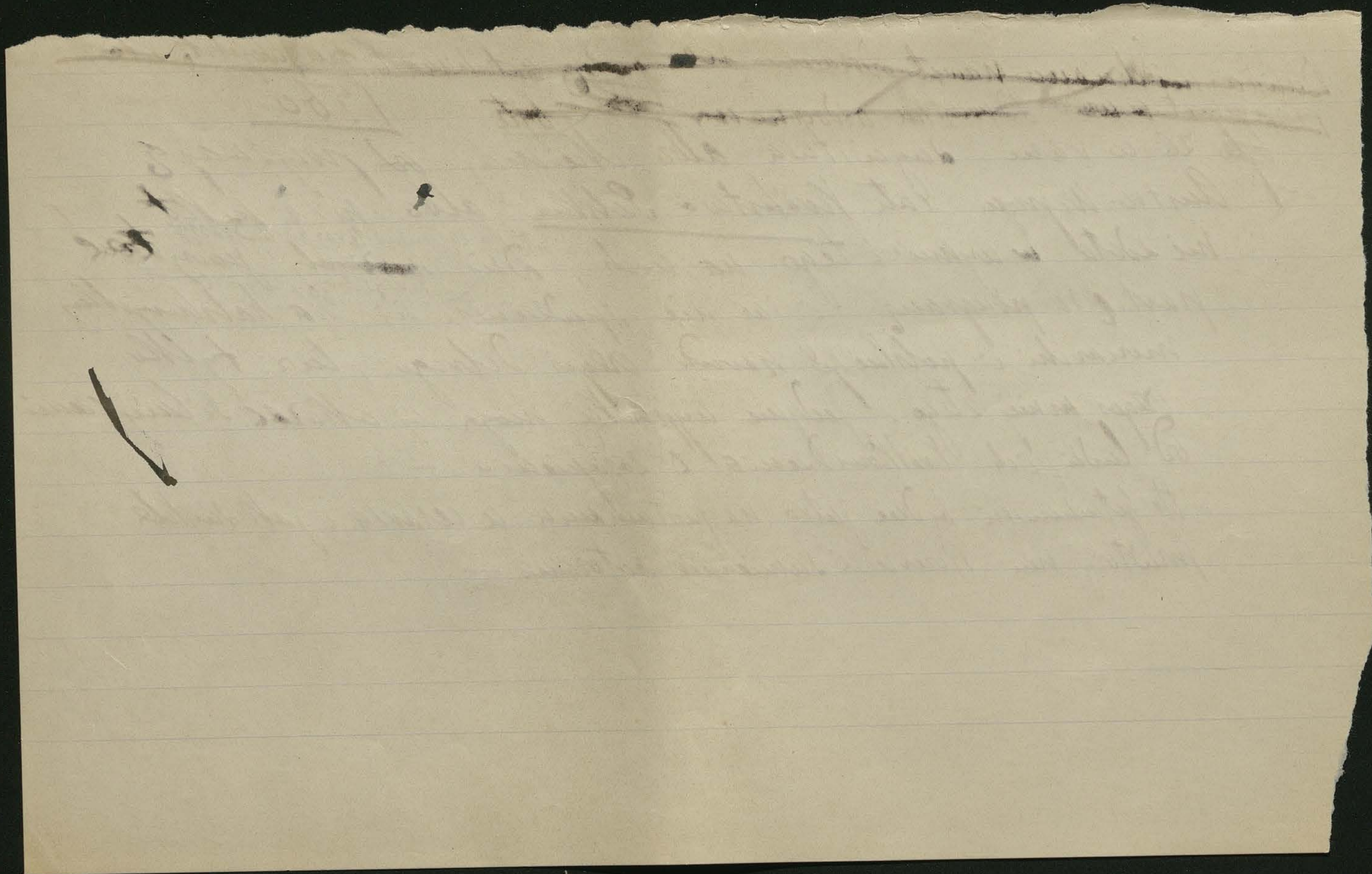

[56] 91

~~Pogróżka, powitana ze zadowoleniem przez wojskowość, dostawana przez ...~~

Sprawa legionów i ich żądań, ~~zawiniona została~~ przesłaną została z głównego dowództwa armii do ministerstwa spraw zagranicznych –

Ono ~~...~~ zwróciło ją do głównego Dowództwa ze zdaniem iż ~~...~~ z naczenia ~~...~~ trzeba ją rozstrzygnąć. A przecież ma ona polityczne ~~znaczenie~~.

Można by przypuścić ~~...~~ w tej sprawie niemiecką rękę przyjaźniejszą, zachętę ~~do niej~~ w związku z owym projektem niepodległego Królestwa Polskiego rekrutacji i z polityką dawniejszą ostatecznie przeciw Austro-Węgrom ~~...~~ w polskim zadaniu. –

Przez Bilińskiego podnaszkiem radykałów i socjalistów i dla nie narażenia ich sobie poparł, ~~niepotrzebnie~~, do pewnego stopnia żądania pułkowników legionów – Mówią mi że główne dowództwo załatwiło sprawę kompromisowo, częściowemi ustępstwami.

Między innemi zezwolono aby oficerowie armii, mających być w legionach nie mundur armii ale legionów.

i ważniejsze zmiany. Zamieszanie ~~wywołane~~ i wahanie, ustępstwa głównego Dowództwa pochodzą zapewne stąd, że zabałamucone i zachwiane jest, owym zamiarem zużytkowania we wojnie Królestwa Polskiego, ~~z i takowym spólnie~~ może spólnictwem takowego z legionami.—

P. Ugron pytał mnie czy mniemam że ~~mógłby~~ spełnienie owego zamiaru mógłby być urzeczywistnionem i czyby dostarczyło poważniej pomocy—

Odpowiedziałem że nie mniemam, albowiem zdolnych do broni, prawie już znaczną zabrali Rosjanie; niektórzy usunęli się w przewidywaniu ~~jako~~ rekrutacji na rzecz armii okupacyjnych, którzy chyba pod przymusem i to niechętnie stanęli-by w szeregach i w następstwie oskarżono by znowu Polaków o brak zapału dla sprawy, nawet o rusofilizm, znowu niesłusznie. P. Ugron zauważył że może być tylko

~~Hr Gołuchowski będzie jutro na posłuchaniu u cesarza~~

1583

93

Mowa o stworzeniu polskiego wojska. Na to powiedziałem – to coś innego i zmienia to rzecz. Ale czyż podobna na razie i spiesznie utworzyć polską armię, gdzież są do niej kadry, podoficerowie, oficerowie, dowódcy w dostatecznej liczbie. Następnie jakiego państwa byłaby, przed podpisaniem przysięgi ta armia?
P. Ugron widzi wszystkie techniczne trudności, niewykonalność i zalicza zamiar do niedojrzałych niemieckich pomysłów. – Namiestnik Diller oblicza iż możnaby w Królestwie Polskiem utworzyć armię trzechkroćstotysięczną, podoficerowie wyszkoleni w rosyjskiej armii znaleźliby się, ale oficerów najzupełniej by brakło; wreszcie jest zdania, że potrzeba by roku dla postawienia tej armii, zatem prawdopodobnie nie stanęłaby na linii bojowej przed ukończeniem wojny. – Słowem wszystko co za austryjacko-polską kombinacją jest przedwczesnem i nie praktycznem. Gdyby cesarz austryjacki mógł ogłosić się królem Polski i połączył Galicję z Królestwem Polskiem, wywołałoby to wiele zapału, atakże wojenne zadanie nie usunęłoby przecież na razie technicznych przeszkód. Ale o tem myśleć nie można. Niemcy bowiem wcale nie rozumieją tak rzeczy. –

1964 94 0

~~Jenerał gubernator Warszawy Beseler, zwrócił się do ks. Zdzisława Lubomirskiego z ten zapytaniem czy objęcie ministerstwa zwalczanego gotowe są władze polskie ... wtedy w Królestwie Polskiem. Trudno powiedzieć jakiemiby mogły być w tej chwili~~

Hr. Stürgkh wyraził wobec ministra Morawskiego obawę o przyszłość tej części Galicji-Wschodniej jest w rękach Rusinów i Wschodnia stopniowo zajmują; przypominał, że w 1809 r przyznany został Rusi i pozostawał w jej posiadaniu Tarnopol i okolica do Kongresu wiedeńskiego:

~~Zatem sprawa na razie przybiera niepomyślny obrót. Ten Wschodni na początku wojny żądał ... i zachwalał ambasador ... niemiecki Tschirschky, a hr Berchtold ... jest to ... z ... Czartoryskiemu ... Krakowie: ... powziął zamiar niemieckiego rządu~~

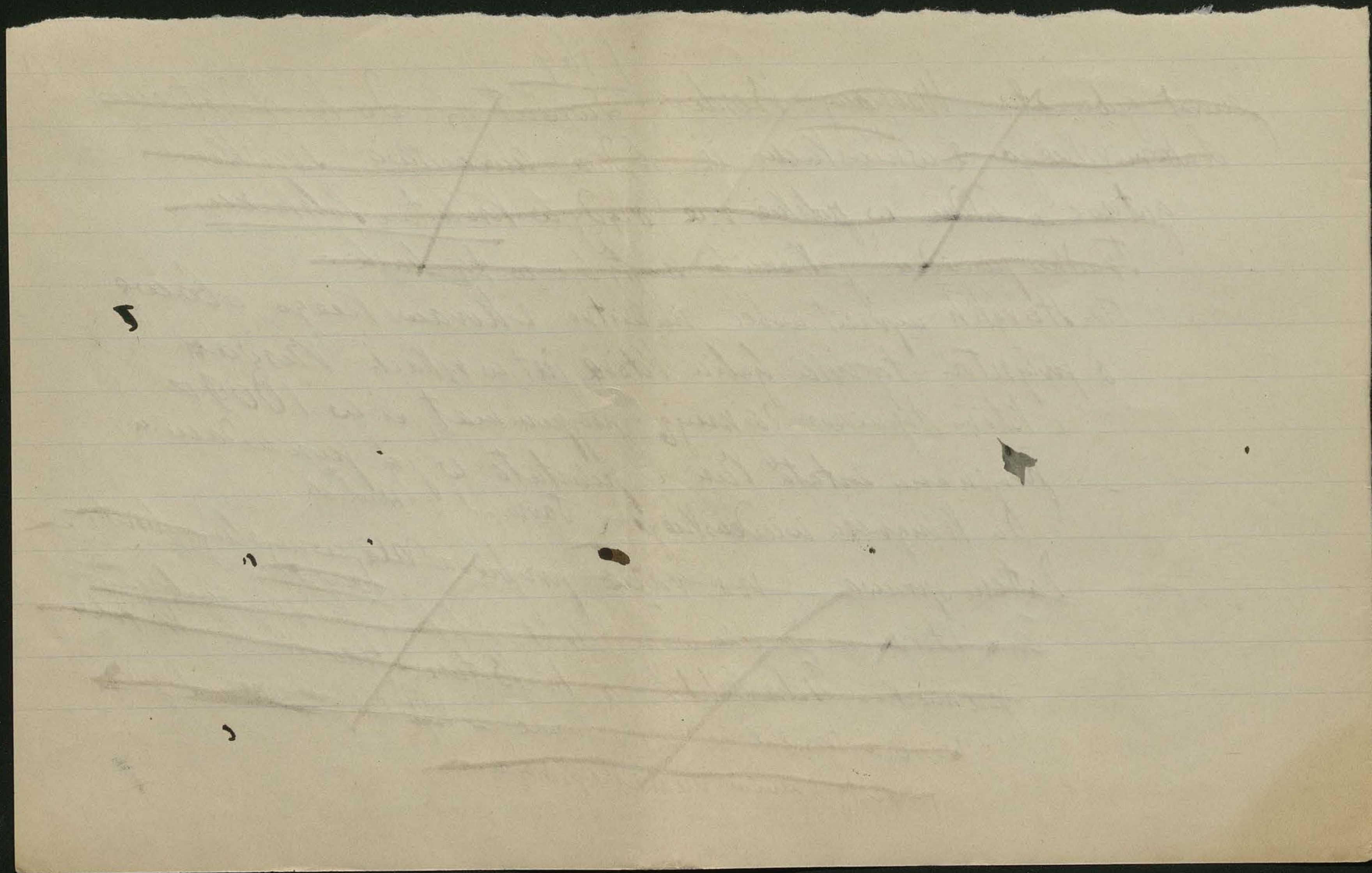

p. Biliński ze znaną wprawą i bystrością pokierował obradami Koła Polskiego. Zawiadomił iż w skutku wezwania ministerstwa spraw zagranicznych memoriałem, zaprowadzono zmiany, wezwania jedne zarządzenia w części Królestwa Polskiego, zajętego przez Austro-Węgry; że teraz zażądał narady subkomitetu komisji politycznej z ministrem spraw zagranicznych dla omówienia zewnętrznego położenia, lecz że bar.-Burian nie ~~po~~ mógł na nią się zgodzić z powodu, ustawiania iż toczą się rokowania z niemcami na sprawy-rządem. Na to socjaliści zażądali rozpraw nad ogólną polityką i sprawą polską. W bombastycznej mowie p. Daszyński ubolewał patetycznie iż Koło obradować chce nad podrzędnemi sprawami, odbudowaniem kraju, odszkodowaniami, wtedy kiedy rozgrywają się losy Polski, co wywołało objawy wielkiej niechęci chłopsko-postępowej. Wniosek socjalistów odrzucono ~~[illegible]~~ pod dozorem przewodnictwem prezesa, ~~od~~ Koło Polskie ~~[illegible]~~ wszystkiemi głosami przeciw głosom socjalistów, którzy teatralnie ~~opu~~ wyszli ze sali obrad, lecz niestety nie z Koła Polskiego. Była to porażka powitana ze zadowoleniem, zwłaszcza przez chłopów-

96-

1916

W miejsce Kr. Dietrichstein mianowany został zastępcą jenerał-gubernatora w Lublinie, Polak jenerał major Wiktor Grzesicki: dowódca brygady trzeciej Legionów Polskich. Dowództwo nad brygadą objął pułkownik jeneralnego sztabu hr. Szeptycki.–

Austryjacko-węgierskie władze okupacyjne w Królestwie Polskiem uznały, na mocy traktatu wiedeńskiego dla jego obywateli, przynależność państwową, nie– jak to było z początku – do Rosji ale do Królestwa Kongresowego. Stało się to głównie za wdaniem się i staraniem Jego Excellencji ministra dla Galicji Morawskiego. – Ma to zasadnicze znaczenie a na razie także praktyczne korzyści.–

1917

Sprawozdanie niemieckiego dowództwa z 29go stwierdza, że [illegible] po ciężkich walkach armii Linsingena na północny zachód Łucka udało się przeważającym siłom rosyjskim wkroczyć w linię tej armii, w okolicy ~~wkroczyć w linię tej armii w ok~~ Trysteny, co spowodowało ją do opuszczenia stanowisk naprzód Stochodu, i cofnięcia na drugi brzeg rzeki.— W reakcji na

~~Kiedy opuszczało austryjacko-węgierskie wojsko~~

północ kolei Kowel–Kiwerce wojska Linsingena cofnęły się ku zachodowi.— Koła rządowe przygotowują się do ewakuacji Lwowa.

~~Znowu 30 lipca angielsko-francuskie wojska~~

~~Namiestnik~~ Namiestnik Diller powiedział ministrowi Morawskiemu, iż pojmie czuwać nad ewakuacją miasta ~~i że w trakcie [illegible] stąd do Lwowa~~ jeśliby miało przyjść do niej. Dodał, że od obrony linii Bugu zależy to.—

98

~~1568~~

Cesarz Wilhelm wraz z naczelnikiem głównego sztabu Falkenhaynem, jak wiadomo przybył ze zachodniego na wschodni front. Zamieszkał we wschodniej głównej kwaterze w Pless i tam zapadło postanowienie urzędowne ogłoszone, mocą którego, za porozumieniem dwóch cesarzy nastąpiło nowe uporządkowanie ~~[illegible]~~ stosunków ~~w~~ dowództwie, które będzie w rachuby potrzebnie stworzone, ogólne, wszystkie operacyjne wielka grupy wojsk sprzymierzeńców południowych dostało pod feldmar=szałkiem Hindenburgiem, dla jednolitego wojska, ~~po~~ stosownie do umowy między dwoma głównemi Komendami.-

Już po porażce pod Łuckiem cesarz Wilhelm, nadzwyczaj ostro wyraził swoje potępienie bar. Conradowi, którego wezwał do Pless, następnie w Cieszynie ~~w [illegible]~~ i zakomunikował, że nadal tam gdzie znajdować się będzie jeden niemiecki żołnierz, dowództwo musi być w niemieckich rękach.-

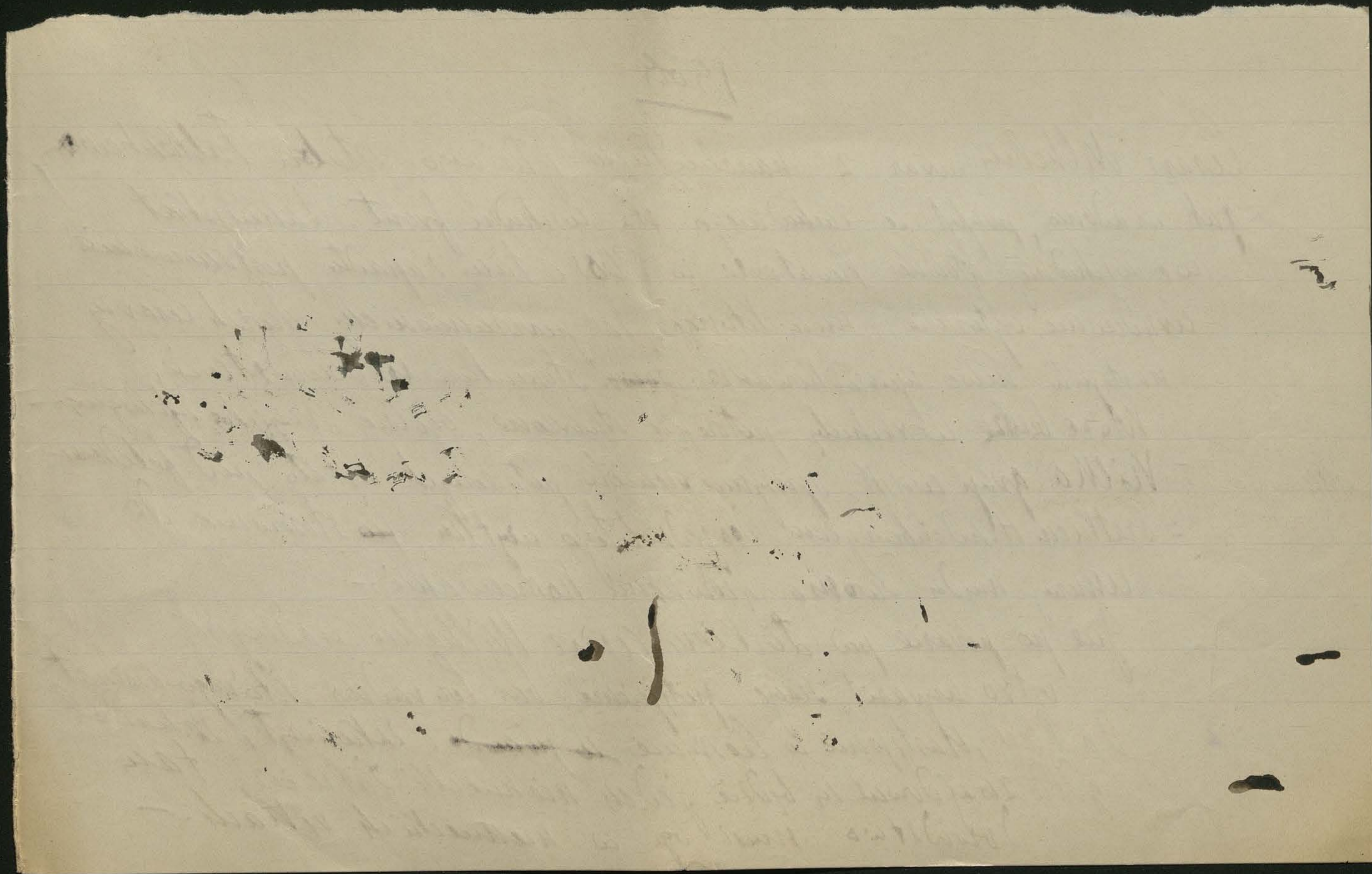

~~15~~ 69

99

~~Narady w Pless~~ W naradach w Pless wzięli udział cesarz Wilhelm, i naczelnik głównego sztabu Falkenhein, feldmarszałek Hindenburg i jego naczelnik sztabu Ludendorf, kanclerz Bethmann i arc. Fryderyk bar. Conrad.— Zaznaczono iż nie wezwano bar. Buriana. Nie może być dobrze widzianym w Berlinie ~~ani przez~~ ani przez cesarza, ani przez kanclerza który niechętnie z nim się znosi. Jest to poczytywane gdzieniegdzie ~~[illegible]~~ tem więcej, że bar. Burian przekonanym jest o konieczności ~~polskiej~~ austryjacko-polskiego rozwiązania ~~kwestii~~ pomimo przeszkód nie zmienił zdania i obstaje przy niem.—

Feldmarszałek Hindenburg w towarzystwie jenerała Ludendorf, powitanym ~~z~~ został z° swej pracy przez wojsko, ze zapałem, na czele wszystkiego frontu.—

Główne niemieckie dowództwo podaje wiadomość, że wschodniego pola walki pod dwoma naczelnikami: Front jenerała - Feldmarszałka Hindenburga oraz: Front Feldmarszałka pomocnika Arcyksięcia Karola. Jak wiadomo, naczelnikiem sztaba Arcyksięcia jest niemiecki jenerał Seeckt.— A te dwa fronty to tylko Honoris causa

~~causa, bojowe dowództwo ma~~

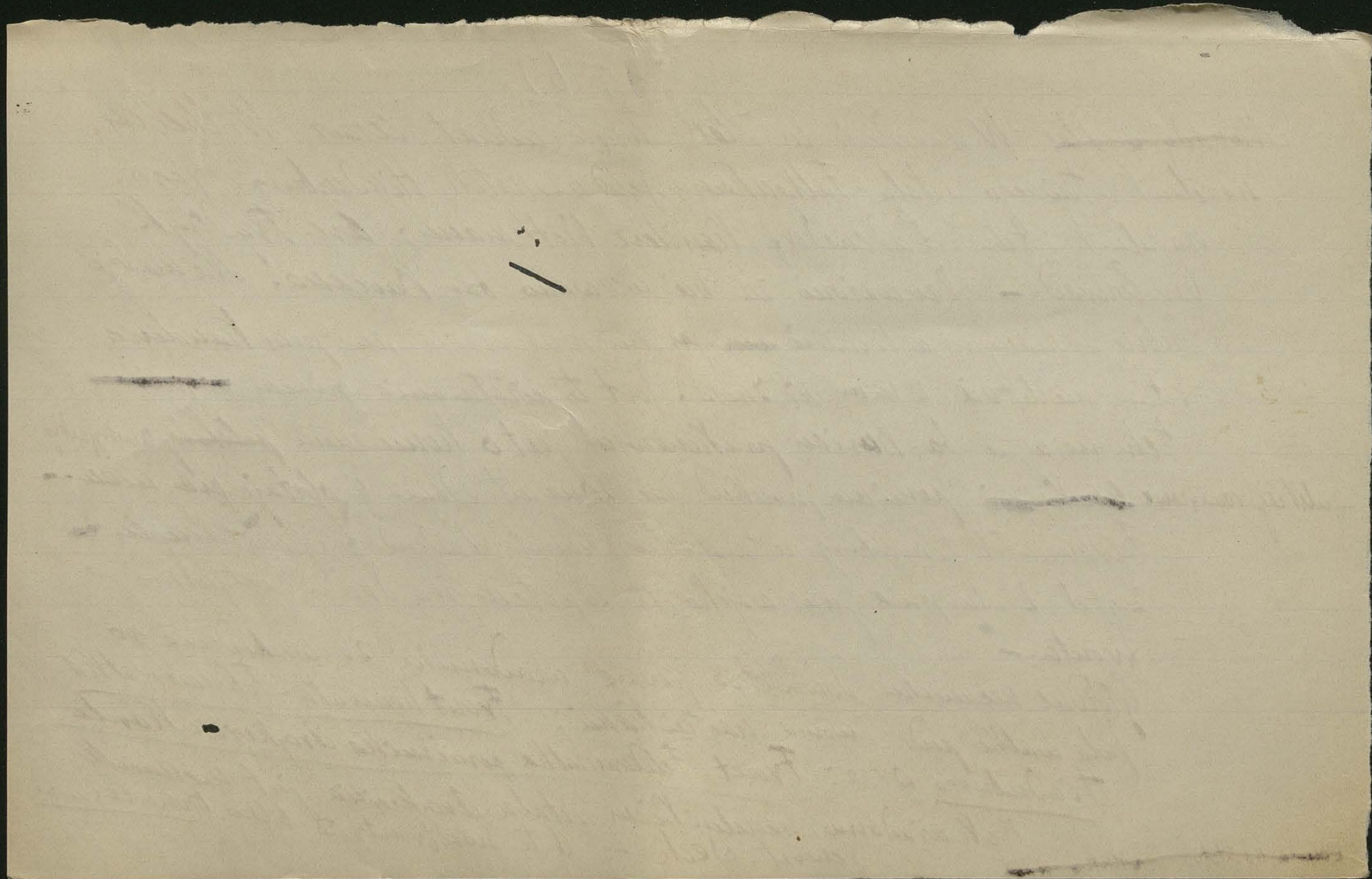

bo istotne dowództwo nad obydwoma w rękach Hindenburga.–

1916 100

Znowu 30 lipca angielsko-francuskie armie ponowiły wielką ofensywę około Pozières i Longueval i między Longueval a Sommą, w sile, conajmniej, sześciu dywizji, do których przyłączyły się liczne zastępy i wszędzie z wielkiemi stratami, ani cala ziemi nie zdobyły.–

Biuro Reutera donosi z Baltimore 1 sierpnia, że Deutschland, ~~"~~ puściła się po południu w powrotną drogę.–

Na północ Sommy 2 sierpnia ~~angielsko-francuskie~~ wojska przyszło do ciężkich walk w których niemieckie wojsko stawiło twardy, dzielny opór i zachowało swoje stanowiska; z wyjątkiem folwarku Monacu i sąsiednich rowów zajętych przez nieprzyjaciela. Na prawo Mozy, Francuzi ku Nulicy Fleury odzyskali stracone rowy. ~~Wal~~ zdarzenia bez znaczenia.–

~~1917~~

10.1

Urzędowe tureckie doniesienie, zawiadamia o cofnięciu się w Azji mniejszej tureckich wojsk wobec przeważających rosyjskich sił. Także zajęty Baiburt, Gümüschchane i — Erzindjan. Nowa tam operacja. — Utrata Erzindjan nazywa doniesienie pożałowania godnem, powiada się jednak iż nie ma wielkiego strategicznego znaczenia. — Czy też lepiej powiedzie się Turkom we walkach z Rosjanami w Galicji?

1792 102

Proces o współudział w zdradzie stanu przeciw czeskim posłom Choc, Burival, Vojna, Netolicky zakończony został skazaniem oskarżonych, na ciężkie, zaostrzone więzienie, sześcioletnie dla Choca, pięcioletnie dla Burziwala, jednoroczne dla dwóch ostatnich. Podczas procesu wyszły na jaw stosunki oskarżonych z profesorem Masarykiem który uciekł za granicę i tam występuje przeciw monarchii.

Pomimo takich objawów i zdarzeń, ocenić przechodzi odporności!! Austrji - wśród światowej tragedji z niecichnącej, dramat Casementa [illegible] sprawa [illegible] wrażenia -

Wyrok śmierci wykonanym został na Sir Roger Casement 3. Sierpnia w Londynie. Był to człowiek niepospolity, silny, szlachetny. - Znamienite położył zasługi w Afryce, przy tworzeniu Kongo, co spowodowało angielskie ministerium spraw zagranicznych, do mianowania go ajentem i Konsulem. Nie mało zdziałał rzeczy. Zawiódł

1573 103

pierwszy uwagę na niebezpieczeństwo choroby snu w Afryce.-
Wyzwolił wdaniem się swojem, międzynarodowi Kongo z okrucieństwa
belgijskiej administracyi. Korzystał w Afryce niezwykłą [illegible]
energji i dzielności. Przeniesiony do Brazylii, poskromił
tam nadużycia krzyczące Angielskiego Towarzystwa Putu-mayo.
Nie szczędzono mu odznaczeń i pochwał w obydwóch izbach
angielskich.- Patryjota irlandzki opuścił angielską służbę
aby się oddać wyłącznie irlandzkiej sprawie. Popierał cały
~~[illegible]~~ siłą irlandzki ruch i stał się jednym z głównych
jego przywódców. Gdy wybuchła wojna, przeszkodził
ochotniczemu werbunkowi w Irlandii. Po czem
wydostał się bezpiecznym i osiadł w Niemczech.-

1874 104

Kiedy wybuchło w Irlandii tegoroczne powstanie przypłynął tam z bronią i ammunicją dla powstańców. Straż nadbrzeżna wykryła statek którym wjechał do zatoki Tralee. Przyszło do walki z angielskiemi okrętami. Statek Casementa został zatopiony, on aresztowany i dostawiony do Londynu. Sir Roger Casement stanął w jawnym buncie przeciw Anglii i swojemu Królowi, podczas zagranicznej wojny. — Sąd skazał go na śmierć. O ułaskawienie nie chciał wnieść prośby do króla. Wyrok wykonanym został, pomimo podobno wstawienia się Benedykta XV oraz próśb irlandzkich biskupów i nielicznych z Irlandii i z Ameryki od tamtejszych Irlandczyków. —

Jeżeli angielski rząd ~~postąpił pod~~ w postąpił pod wpływem pieniędzy i zemsty, to wiadomem jest, że

Są ~~jeśli doradcy~~ z temi doradcami — Ale musiał oni powinien być, rozważyć, wtedy, kiedy nie Casement żyjący ~~w~~ lecz stracony mógł już ~~być~~ tylko być niebezpiecznym co ~~wszystkiego~~ szkodliwszem ~~[illegible]~~ było dla państwa, miękkość czy srogość". Rząd przechylił się na stronę męskiego postanowienia.— Trudno mu zapewne było uczynić wyjątek dla Casementa, kiedy tylu innych przywódców buntu straconych zostało. Bezkarność" zaś poczytać mu przyszło za ~~szkodliwszą niż~~ niebezpieczniejszą niż bezlitość.— Anglia wśród olbrzymiej wojny ma na barkach coraz cięższe i piekące irlandzkie zadanie, zbyt zadawnione.— ~~Prąd w Irlandii~~ Powód jest trudny i bolesny. „Wyznanie — pisze Machiavelli — mniemam, iż należy" albo zniweczyć zbuntowane narody, albo pozyskać je dobrodziejstwami,

~~1970~~ 1916

106

oraz że nic nie jest szkodliwszem, jak użycie pośrednich
środków, które mają niedogodności obydwóch sposobów a nie
mają ich korzyści"

Anglicy którzy we wielu rzeczach idą za przykładem Rzymian
nie stosują się do niego w sprawie irlandzkiej:— ~~ka~~ tracą
przywódców buntu i Casementa, ~~lecz~~ nie zmiecstwiają tem ~~ani~~ Irlandię
ani wyrywają z korzeniem rewolucji; obiecują zaś niedostateczną
Autonomię Home Rul, ociągają się z wprowadzeniem jej ~~od~~
zmieniają co obiecali; nie pozyskują Irlandii, używają pośrednich środków.—
w każdym
Wogóle w nowoczesnych czasach, ~~trud~~ niepodobna, w każdym
razie trudniej ~~jest~~ zniwelować cały naród, podczas gdy za Poza tym
wszystkich czasów szło zwykle o zniweczenie miasta. zbuntowanych narodów —
Zatem środek drugi — pozyskanie zbuntowanych dobrodziejstwami.—

107

1917

Pomimo poskromienia buntu Irlandia nie jest wcale uspokojoną; stronnictwo nacionalistyczne który stali po stronie rządu wypowiadają mu towarzystwo i w tych poważnych czasach Irlandia jest nie małym dla Anglii kłopotem i ciężarem –

Prezydent Poincaré z powodu rozpoczęcia trzeciego roku wojny wydał orędzie do armii:

Prezydent przypomina napad nieprzyjaciół który skonstatowali zawiedzili że napadniętemi zostali. Stan zachowania się francuskiego narodu, który znajduje się w stanie usprawiedliwionej obrony i utrzymuje l'union sacrée, warunek zwycięstwa i która otrzymała wszelkie namaszczenie na posiedzeniu parlamentu 4 sierpnia 1914 r. Wojna stała się natychmiast narodową. Wykazuje wróżby zwycięstwa w całem znaczeniu tego słowa.

1918

11 Wasza cierpliwość i męstwo, ~~przez długie~~ wytrzymały najazd niemieckich armii, przez długie miesiące. Pozwoliliście ~~Fra~~ Francji, uzupełnić uzbrojenie wojennemi środkami, Belgii i Serbii odtworzyć ich armie. Daliście Anglii potrzebny czas utworzenia jej godnych podziwu dywizji, które teraz przy naszym boku walczą. — Pozwoliliście Rosji opatrzeć się w armaty i karabiny. Sprzymierzeńcy poczynają dziś zrywać owoce waszej wytrwałości. Walka jeszcze nieskończona, będzie jeszcze twardą i wszyscy musimy dalej bez przerwy z zapałem i namiętnie pracować. Ale już objawiła się przed oczami wszystkich przewaga sprzymierzeńców. Po długiem wahaniu się wagi losów, przechyla się ona ~~wyraźnie~~ ~~ze~~ w stronę sprzymierzeńców. — Generalissimus Joffre wydał taki następujący

~~1579~~ 109

rozkaz dzienny: Żołnierze Rzeczypospolitej! Rozpoczyna się wasz trzeci rok wojny. Przez lat dwa dźwigacie bez osłabienia ciężar strasznej ~~wojny~~ walki. – Unicestwiliście wszystkie plany naszych nieprzyjaciół. Pobiliście nieprzyjaciół nad Marną, zatrzymaliście ich nad Yserem i zwalczyliście w Szampanii i Artois, podczas gdy bezowocnie ~~szukali~~ ubiegali się za zwycięstwem na równinach Rosji. – Następnie wasz zwycięski opór w bitwie pod Verdun przez pięć miesięcy złamał niemieckie wysiłki. – Dzięki waszej wytrwałości i uporowi mogły ~~nasi sprzymierzeni~~ armie naszych sprzymierzeńców ukuć broń, której moc ~~siłę~~ nasz nieprzyjaciel odczuwa dziś na wszystkich frontach. Bliską jest chwila w której wojskowa ~~pot.~~ niemiecka potęga ~~wspan~~ ugnie się

~~1580~~ 110.

pod naszym wspólnym nazwiskiem. Zostawcie Francji! nie ci było danem z dokonanego dzieła, macie postano=
=wienie, doprowadzić je do końca. ~~Pewni jesteście zwycięstwa.~~
Pewnem jest wasze zwycięstwo." Joffre.

J. Scipnia

CXXXXIII

111

1581-1600

12 Sierpnia, 1916 r

CXXXXIII

112

Kanclerz Bethmann i sekretarz
stanu Jagow we Wiedniu. —
Cesarz Wilhelm na zachodnim
froncie. Walki na wschodnim
froncie. Cofanie się armii arc. Karola
Rosjanie zajęli Delatyn
i Tyśmienicę. Nasze
wojska opróżniły Stanisławów.
Pościgi z tureckiem wojskiem. —
Na włoskim froncie. C.K.
wojska opuściły przyczółek
mostowy Gorycji. W Gorycji
Zajęli Gorycę. — Na
zachodnim froncie. — Kuropatkin
gubernatorem Turkiestanu

Walki około Kanału sueskiego

i na Kaukazie. — Hr. Tisza

o zamiarach nieprzyjaciół. —

P. Jagow o pokojowych rokowaniach. —

Stracenie Kapitana Fryatt i

mowy Asquitha przeciw Niemcom.

Układ rosyjsko-angielsko perski. —

Beztraktatowy handlowy stan

rzeczy między Włochami i Niemcami. —

Zamknięcie ~~mar~~ unickich

Kościołów. — Jenerał-gubernator

Kuk we Warszawie — Jenerał-

gubernator Beseler wobec Polaków

— ~~Polaków~~. —

[illegible] Sprzedaż Duńskich

wysp Stanom Zjednoczonym

Posłuchanie hr. Gołuchowskiego

u Cesarza.

Posłuchanie hr. Apponyi i p. Rakowskiego. —

12 Sierpnia

1581 CXXXXIII 113

Kanclerz Bethmann-Hollweg i sekretarz stanu Jagow przybyli wczoraj do Wiednia, dla omówienia z bar. Burianem spraw, wspólnie obchodzących ~~[illegible]~~ obydwóch sprzymierzeńców; ~~sprawa~~ i oczywiście głównie polskiej. — Kanclerz przyjęty został na posłuchaniu u Cesarza w Schönbrunn; następnie sekretarz stanu Jagow. —

1582

114

Cesarz Wilhelm udał się ze wschodniego frontu na zachodni. Feldmarszałek Hindenburg w przejeździe do armii zabawił pięć dni we Lwowie. Na jego froncie Rosjanie zajęli 6. t. m. zachodni brzeg Seretu. – We wschodnich Karpatach armia Arc. Karola zdobyła wszystkie stanowiska pod Jabłonicą, Worochtą i na zachód Tatarowa.

~~Na włoskim froncie Gorycja był Generał Kövess ofiarnie silne natarcia. Na wł. Na włoskim froncie Gorycja była [illegible] ostrzeliwana i dostała wiele uszkodzeń. – Wogóle nic~~

~~nad Isonzo.~~ Wogóle ~~nic ważnego nie zaszło ale tak we Francji jak na wszystkich i włoskich frontach wielka [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

115

1583

~~Dnia [illegible] jednak ofensywa przyjęta zapisać. Na froncie Arc. Karola~~ obrona

~~pod Stanisławowem~~ Wobec wielce przeważnego uderzenia, ~~a~~ obrona Stanisława —

~~[illegible]~~ krzesiowa przesłoniona została 8.7.m na zachód Stanisława —

Generał Növers odparł siłę uderzenia

Z frontu Arc.-Karola doniesiono 9go że spotykaniowe wojska, za ~~linią~~ linię

na południe Dniestru wycofane zostały po walce, za

Niżniów — Tyśmienica — Ottynia. — Na innych punktach

stawiły opór. — Ale już 11 główne dowództwo donosiło,

że — na północ Stanisławowa a na zachodniem południu

Monasterzysk nieprzyjaciel wdarł, z przeważnemi siłami

w natarciu, pod Mariampolem przewagi, wobec wycofa-

wania wojska nasze opuściło Stanisławów a Dolinę

zajęli przed tem ~~[illegible]~~ Delatyn i Tyśmienica. Więc Lwów

~~1584~~ 116

już poważnie zagrożony i znowu polski naród wystawiony jest na ~~pomścioną~~ niezasłużoną klęskę.— Strategicznie wypadki biorą bieg, jaki ściślej zaznaczyłem, iż prawdopodobnie wezmą.— Niemcy utrata na ~~dwóch~~ jednym froncie Rosyi i na drugim Stanisławowa samym ~~[illegible]~~ wywołać złe wrażenie.—

Pościgi z tureckiem wojskiem zdążają na galicyjski plac boju; są w niem przy ~~[illegible]~~ tureckich także ~~niemieccy~~ oficerowie.— Dwa narody które zawsze walczyły z Polską, ~~[illegible] polskie posiadłości~~ stanęły w obronie polskich posiadłości.— Podczas mojego pobytu w Konstantynopolu w 1890 r., minister spraw zagranicznych Said basza, rzekł do mnie, „Polacy, Węgrzy i Turcy zapóźno zrozumieli, że nie należało, ~~[illegible]~~ się wzajemnie osłabiać i niszczyć!!"— Zbyt często nauki historii są spóźnione.—

1585 117

~~Najważniejsze~~ ważne zdarzenia zaszły na włoskim froncie. Gorycja była znowu gwałtownie ostrzeliwana i doznała znacznych zniszczeń.
Ponowiła się włoska ofensywa nad Isonzo, po zaciętych walkach, w nocy 5-tym obrona przyczółka mostowego Gorycji, wyczerpana, otrzymała rozkaz opróżnienia tego stanowiska tak długo dzielnie bronionego i usunęła się na lewy brzeg Isonzo, poprzednio pionierzy wysadzili w powietrze mosty na rzece. — Wnosićby można z tego przykrego wypadku, że ~~wło~~ ofensywa we Włoszech była potrzebną aby ~~zat~~ zwolnić front nad ~~Isonzo~~ Isonzo i zastąpić Gorycję ~~do ostatecznie~~ nie pozwoliła
Z kolei ~~Gorycji.~~ ~~Wszy~~ włoska ofensywa ~~zmusiła~~ ~~Isonzo~~ do ~~ostatecznie~~ wzmocnić ofensywy frontu włoskiej armii i stąd stanowiska nad Isonzo wzmocnione zostały utratą przyczółka mostowego Gorycji. Za wiele nieprzyjaciół — włoskie oddziały przeszły 8-tym ~~d~~ brzeg Isonzo i weszły do Gorycji niemal do szczętu zniszczonej poprzednio ogniem włoskich dział. — Po dzielnej

i nadspodziewanej, złagodowały obronie przykre wrażenie. Wkrótce podniesie duch we Włoszech, choćby nie miało być poważnego strategicznego znaczenia. Czy jednak Triest nie jest zagrożony ?

Druga poważna obronna linia naszej armii uchodziła zawsze za najsilniejszą.-

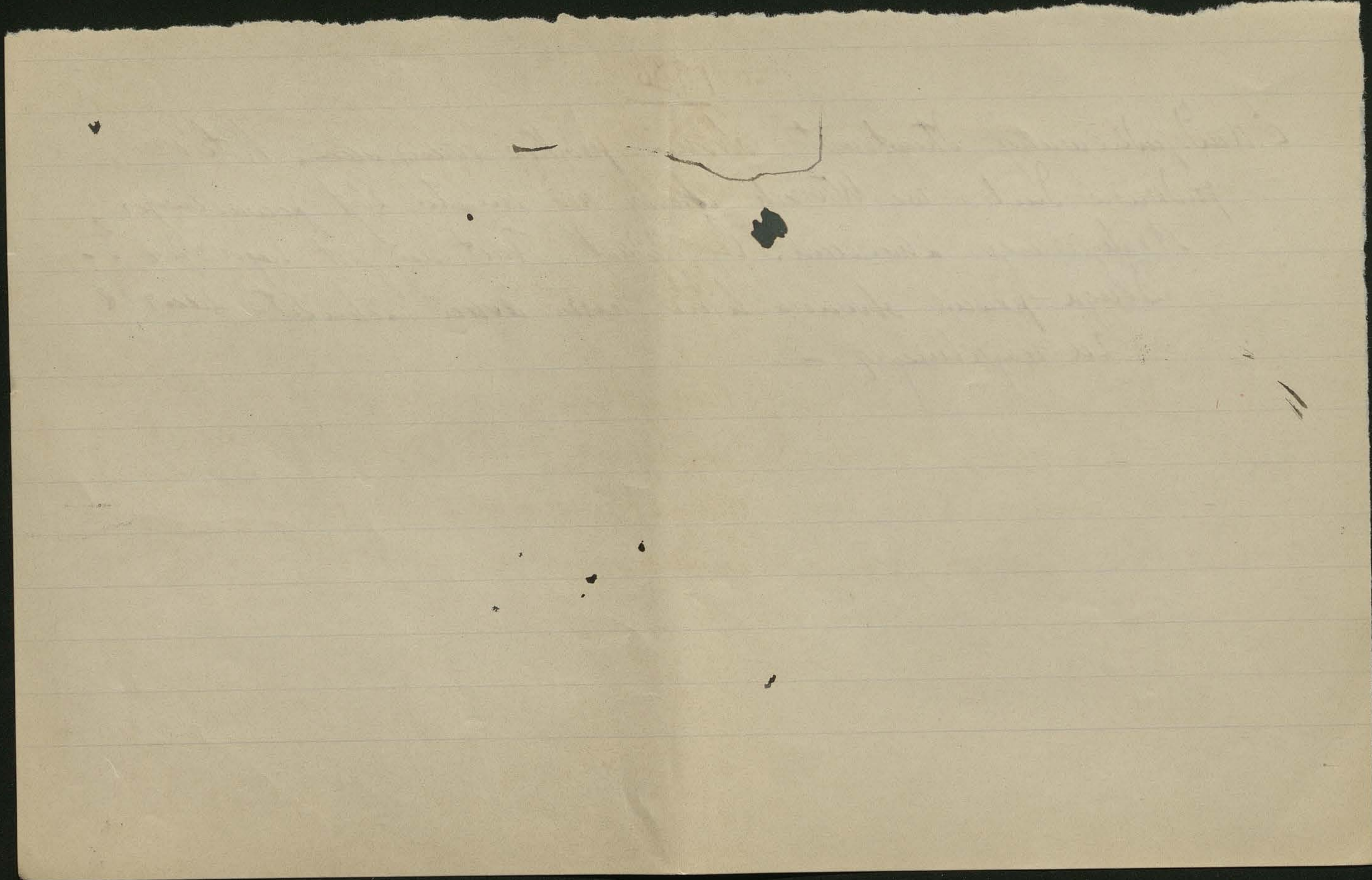

~~20/7. t.m.~~ 1587 119

~~Po za tem nic ważnego nie zaszło~~ ~~X~~ We Francji ~~jak na wszystkich frontach~~, wojska środkowych mocarstw stawiły opór ofensywie.—

Bez znaczenia było chwilowe zajęcie przez Francuzów stycznego, lecz teraz do szczętu zestrzelanego fortu Thiaumont, który Niemcy 8. t.m. ponownie zdobyli.—

~~W~~ Powstały były różnice między Kuropatkinem dowódcą północnego frontu a Brusiłowem dowódcą południowego ~~— K~~ które zakończyły się przewagą Brusiłowa. Kuropatkinowi ~~odd~~ odjęto dowództwo północnego frontu i mianowanym został gubernatorem Turkestanu.—

120

Biuro Kontera Doniesto [?] 2. t. m Turcy ~~1588~~ w sile 14,000 ludzi uderzyli na Anglików w po=
=bliżu Kanału Sueskiego lecz do 4ᵉ nie zdołali ich stanowisk ~~stanowisk~~ napocząć, podczas gdy angielskie wojenne statki wyszły ze zatoki Timsa [?] ciemny pomoc. Walka trwała dalej. — Terytorialna piechota angielska zdobyła 5. t. m.
pozycje tureckie stanowiska i sięgała nieprzyjaciela — Tureckie sprawozdanie potwierdza ustępienie się tureckiego wojska na wschód Katia. — Dowództwo
z kaukaskiego frontu doniosło tureckie
że ~~po~~ w okolicy Bitlis i Musch nieprzyjaciel po zaciętych walkach dziennych zaczął cofać się
pozycje stracił wiele wojennych zapasów
a wojsko tureckie odzyskało Bitlis a na
potem Musch wróciło do miejsc [?] ~~dawne~~ ~~Rosjan~~ Rosjan
kompanie piechoty i sięgało ~~[?]~~ Muraď
którzy podeszli w kierunku

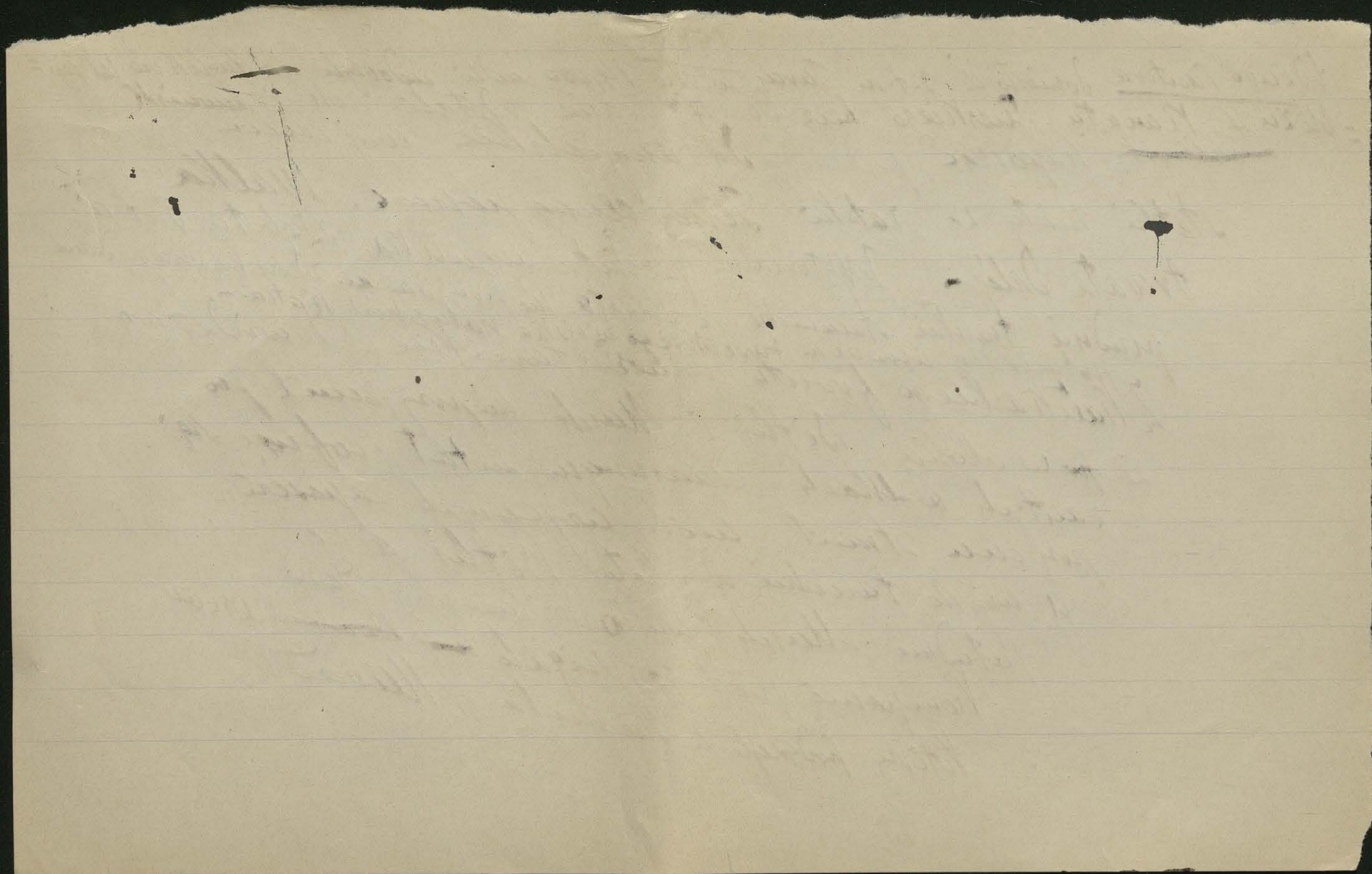

1589 121

We węgierskim sejmie hr. Tisza rzekł, że dziś jeszcze nieprzyjaciele jawnie głoszą, że ~~jego~~ ich usiłowania zmierzają do rozbicia monarchii, mianowicie węgierskiego państwa i rzecz zapominając, że ~~..~~ krwawe części naszego ciała chcą między sobą rozdzielić. Dopóki stoimy wobec takiego położenia, nie powinno być w tej izbie mowy o pokoju lecz tylko o zwycięstwie.—

1940 122

Niemiecki podsekretarz stanu w ministerstwie spraw zagranicznych Zimmermann, na zapytanie ~~we wywiadzie~~ ~~[illegible]~~ sprawozdawcy „Az Est" ~~[illegible]~~ ~~zapytany~~ ile jest prawdy w pogłoskach – o których wyżej i ja wspominałem – że miarodajne koła zastanawiają się nad możliwemi pokojowemi rokowaniami odpowiedział „że nie nadszedł jeszcze czas takich rozważań i mogę powiedzieć że w żadnym okresie światowej wojny nie rokowaliśmy z obcemi mężami stanu o warunkach pokoju, ale niejednokrotnie okazaliśmy gotowość rozpoczęcia pokojowych układów. Wiadomem jest że Trójporozumienie przed wnioskiem Anglii nie okazało takiej samej gotowości. Przekonani jesteśmy że niemiecki żelazny front na zachodzie nie będzie przełamany, na wschodzie oczekujemy nowych powodzeń. Dopóki nieprzyjaciele nie nabiorą świadomości że wojenne położenie nie może obrócić się na naszą niekorzyść nie jest wskazanem zajmować się widokami pokoju".

1591

123

Sąd wojenny niemiecki skazał na śmierć Kapitana handlowego,
angielskiego statku ~~Vitory~~ Fryatta ~~usiłował~~ zestrzelał ~~zniszczyć~~ niemiecką
podwodną łódź oraz zatopić i wszystkich następnie dostał do niewoli. Fryatta jako
morskiego zbrodnego stracono ~~rozstrzelano~~. Stąd wielkie w Anglii oburzenie, rozgory-
czenie a pierwszy minister, Asquith, skorzystał
z sposobności aby ~~rozognić~~ rozdmuchać nienawiść do Niemców,
na Vitorie Villkatwotnie [?] rzucił niestychane
inwektywy i wykluczył z grona
cywilizowanych społeczeństw. — Zagroził
stwarzanym światem [?] " Jeżeli zwycięstwo nad nami [illegible]
dwieścianem [?] zostanie " i wszelkie na[illegible] "
brudnemi dzieje niemieckiej armii [?]
niemiecka dyplomacja i [illegible], iż
a zbrataniała, ~~a [illegible]~~ nie przypuszczała aby Anglia wzięła

świat we wojnie. Przypominę się jak zapisałem na początku
tej książki, ks. Tasilo Festetics mówił mi że rok przed wojną
na polowaniu u kwaterze Lavisoi Cesarz Wilhelm powiedział
mu „Na wszelki wypadek stanę przy waszym boku, ale wiedzcie
trzeba że będę ~~się~~ we walce z Rosją, Francją i Anglią"

1913

W Teheranie zawierane zostały umowy między posłami Rosji i Anglii a perskim rządem, które ustanowiły między trzema państwami porozumienie, które ostatecznie stanowiły przyjacielskie stosunki między Anglią i Rosją a Persją i wówczas załatwiona sprawa. W północnej Persji perska brygada otrzymała rosyjskich instruktorów a w południowej angielskich dla potrzeby siły zbrojnej.

126

<u>1894</u>

Pruski <u>Staatsanzeiger</u> ogłasza zawiadomienie
ministra finansów, że niemiecko-włoski
traktat handlowy i cłowo-żeglugowy, pozostający
jest przez włoski rząd jako już nie zastosowany
i że odpowiednio do tego także z niemieckiej ~~Mi...~~ zaprowadzona
strony odtąd autonomiczna taryfa ~~zastosowana~~
jest względem Włoch.. Nastał więc beztraktatowy
stan ~~...~~ –

1595

Władze austryjacko-węgierskie nakazały zamknięcie marjanickich świątyni w zajętej części Królestwa Polskiego. Znowu wznowione zarządzenie, albowiem marjanityzm jest pomostem ~~do~~ do powstania.

1916

128

~~Cesarz Wilhelm ze wschodniego frontu udał się na zachodni – Feldmarszałek Hindenburg w przejeździe do wojsk zabawił dwadzieścia godzin we Lwowie~~ --

Jenerał-gubernator lubelski – Kuk wraz z cywilnym adlatusem Excellencją Madeyskim przybyli do Warszawy, przyjmowani przez jenerał-gubernatora Beselera.

Jenerał gubernator ~~Beseler~~ (bardzo życzliwie odpowiedział na przemowę rektora Brudzińskiego który na czele deputacji Rady Miejskiej dziękował za powstanie jej do życia – Rada Miejska która efekt między ciemni, że ma nadzieję iż Rada pięknego miasta bardzo [illegible] dla przyczyni się do rozwoju waszego [illegible] na [illegible] i [illegible] się miasta a [illegible] miło „ osiągnąć ~~[illegible]~~ i nam tej [illegible] będziemy, jeśli dla waszego [illegible] [illegible] on będzie [illegible] [illegible] –

<u>1917</u>

129

W rocznicę zaś zajęcia Warszawy jenerał-gubernator odbył na Saskim Placu przegląd i przemówił do wojska, rzekł iż zdobycie Warszawy było „pierwszym krokiem do zupełnego wyzwolenia Polski, ~~owo~~ a dalsze postępy armii ~~zwolnionej~~ wyzwolonej polskiej uwolnią naród z stuletniego ciężkiego rosyjskiego panowania”.

Od pewnego czasu niemieckie władze nie ustają, w głaskaniu Polaków.

1918 130

~~Hr. Gołuchowski już bardzo zadowolony z postępowania [illegible] nie [illegible] to pierwszy [illegible] na [illegible] [illegible] tylko [illegible] zadowolonym [illegible] wszystkie [illegible] miało to na [illegible].~~

Duński rząd zawarł ze Stanami Zjednoczonemi Ameryki układ sprzedaży duńsko-zachodnich-indyjskich wysp. Wedle oświadczeń ministra finansów we Folkethingu ~~nastąpiło~~ to pod niebezpieczeństwem zajęcia wysp przez Stany-Zjednoczone. — Kto wie korzysta Ameryka z europejskiego kataklizmu a przed innemi Ameryka północna. —

~~Hr. Gutkowski jest bardzo zadowolony z posłuchania.~~
~~Może nim być, o tej [redacted] jotko, o ile adresuje mi zadowolenie~~
~~z wypowiedzenia, tego, co miało się na sercu~~

~~Hr. Gutkowski bardzo jest zadowolony z posłuchania –~~
~~Może nim być, o ile jest z nim, z wypowiedzenia, tego co miało~~
~~się na sercu~~

1899

131

Posłuchanie hr. Gołuchowskiego a cesarza w niedzielę trwało półtora godziny. Hr. Gołuchowski przedstawił i omówił położenie na podstawie, iż rozwiązanie polskiego żądania na korzyść monarchii otworzy pomyślną jej nową przyszłość, przeciwne ~~zaś w~~ zaś jego załatwienie będzie dla niej klęską. Cesarz okazał się nadzwyczaj taktownym, słuchał z wielką uwagą wywodów. Hr. Gołuchowski położył główny nacisk na konieczność zmiany obecnego systematu rządowego i postępowania władz i zakończył potrzebą obsadzenia innemi ludźmi wszystkich stanowisk. Cesarz obiecał rozważyć dokładnie wszystko co z ust hr. Gołuchowskiego ~~usłyszał~~ usłyszał. ~~Na drugi dzień przyjął~~

1600

132

Hr. Gołuchowski bardzo zadowolony z posłuchania. Może nim być o ile jest się nim, z wypowiedzenia, tego co miało się na sercu.--

Na zajutrz cesarz przyjął członków węgierskiej opozycji którzy zasiadają w Komitecie nadzoru nad zewnętrzną polityką rządu, hr. Alberta Apponyego i p. Rakovszkyego. Jak wiadomo, hr. Andrassy był już poprzednio na posłuchaniu po powrocie z Berlina.--

12 Sierpnia

133

CXXXXIV

19 Sierpnia 1916 r.

1601-1613

CXXXXIV

134

Narady podczas pobytu Kanclerza Beth-
-manna we Wiedniu. Sekret dochowany
Artykuł Neue Freie Presse. Odpowiedź
hr Stürgkha na zapytanie ministra
Morawskiego. – Gabinet wiedeński
i zamiarowe. niepodległe Królestwo Polskie
Nie dokończona
znaczenie obecnej wojny.
ofensywa wszelkich mocarstw i
rozpoczęta porozumienia –
z frontów. – Kwesty w Galicji
Polskie legiony. – Ze Saloniki
i z Macedonii – Rosja i Szwecja.
Tajne warunki umowy rosyjsko-japońskiej

19 Sierpnia

~~1601~~ 135

XXXXIV

Kanclerz Bethmann i p. Jagow po naradach i objadach odjechali do Berlina w sobotę 12-t.m wieczór. — Urzędowy Komunikat opiewa „W dwudniowych rozmowach między kierownikami zagranicznej polityki obydwóch mocarstw mogło być stwierdzone, zupełne porozumienie co do wszystkich przedmiotów które przyszły pod obrady —" Kanclerz ~~[illegible]~~ osobny odbył ~~odbył~~ długą naradę z hr. Tiszą który przybył w sobotę z Peszta. — Tym razem, tak co do obrad jak ich uczestników zachowaną została święta ~~powiedzieć~~ można ~~należy~~ przykładna tajemnica. Niktо nich ~~[illegible]~~ nie wie prócz uczestników, a temi byli, dwaj goście Bethmann i Jagow ambasador niemiecki Tschirschky, bar. Burian ~~Burian~~, pierwszy szef sekcji w ministerstwie spraw zagranicznych Macchio, były Ambasador przy Kwirynale Mérey, który obecnie zaufanym jest

baron Buriana, wspólny minister finansów Koerber, wspólny minister wojny Krobatin oraz prezydenci ministrów hr. Stürgkh i Tisza. Poza tem nikt, nie dalej jak minister spraw wewnętrznych ks. Hohenlohe nie jest wtajemniczony i nie wie jaki był wynik narad.

Dzienniki na raz zamilkły.- Dopiero we czwartek Neue Freie Presse ogłosiła artykuł: Przyszłość Polski Kongresowej o tyle znaczny, że go cenzura puściła a więc z wiadomością, może za natchnieniem ministerstwa spraw zagranicznych napisany. Treścią artykułu jest, iż Królestwo Kongresowe stanowczo od Rosji jest odłączone i samemu sobie jako całość ~~oddane~~ zwrócone.- Nie powiedziano ~~o nim~~ w jakim kształcie i w jakich warunkach, tyle tylko stwierdzono, że Rosji oddanem nie będzie i że podzielonem nie zostanie-

<u>1603</u>

137

~~bar Buriana, wspólnego ministra finansów Koerbera, wspólnego ministra wojny Krobatina oraz premierów ministrów hr. Stürgkha i Tiszy. Poza tym, nikt, nie dało jak ministra spraw wewnętrznych ks. Hohenlohe, nie jest ustąpionym i wielki ... jako był skutek narad.~~

~~Dziennik narad zamknięty.~~ Że oczywiście rozchodziło się w naradach głównie o sprawę polską, względnie i o Galicję, minister Morawski zapytał hr. Stürgkha, czy nie mógłby mu powiedzieć, co postanowiono, w rzeczach które przecież obchodzić muszą ministra dla Galicji. Hr. Stürgkh odpowiedział, że chce w tych czasach rozmówić się z ministrem; ale że w tej chwili nic powiedzieć nie może, ~~układy~~ albowiem układy toczą się jeszcze. P. Biliński miał zapewne słuszność kiedy mi mówił, że hr. Tisza wyparł go ze wspólnego ministerstwa finansów, aby nie był obecnym przy układach wywołanych wojną.

Przypuszczeń w mieście pełno ale nie warto ich przytaczać, obracają się około owego ~~wiązania~~ Królestwa Polskiego pod opieką Niemiec i rekrutacji..

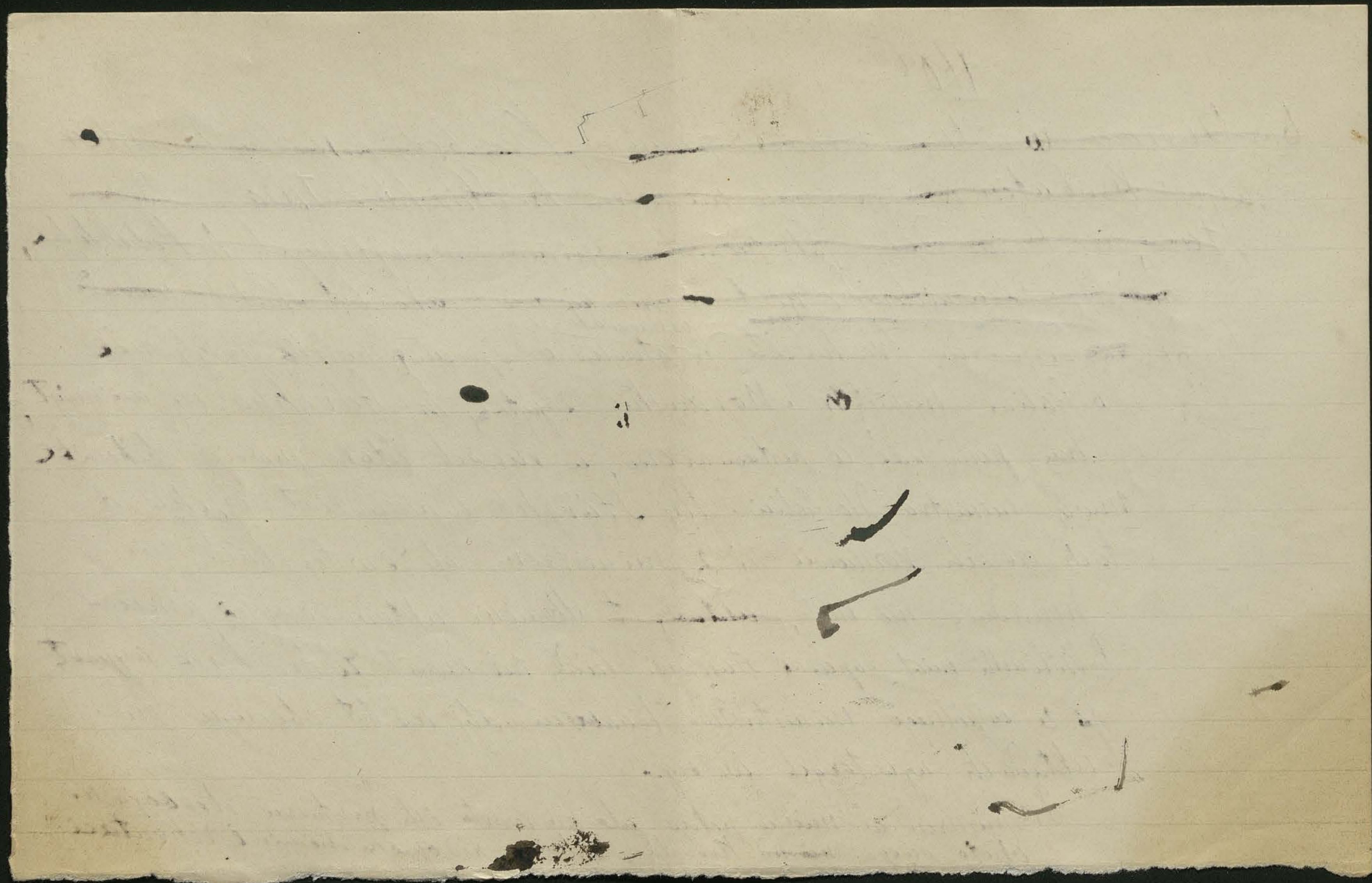

~~1604~~ 1604 138

~~Vitoś z ministerstwa, spr.~~

~~Mają się też odbywać~~ Miały się też rozpocząć narady nad stosunkami handlowemi Austryi do przyszłego Królestwa Polskiego

Vitoś z ministerstwa spraw zagranicznych powiedział, iż nie pojmuje że bar. Burian nie podał się do dymisji, skoro stanowczo poniósł klęskę. Twór uzyskany, w razie ostatecznego zwycięstwa sprzymierzonych mocarstw, zapowiada się przerażająca przewaga germanizmu, wszechpotęga ~~Niemiec, nie i nawet~~ ~~bez należy~~ -te nie ograniczona ~~nawet zwierzchnictwem~~ ~~Austryi w habsburskiej monarchii~~

Niemiec, bez należytego obok zwierzenia ~~bez~~ narad w habsburskiej monarchii, coby je zastąpić mogło, bez wszystkiego dla Niemiec a nawet dla nich pożądanem by było, jako zabezpieczenie przed ogólnym niemczeniem się — twór niebezpieczeństwami ~~nieograniczonej potęgi~~ towarzyszącemi nieograniczonej potędze

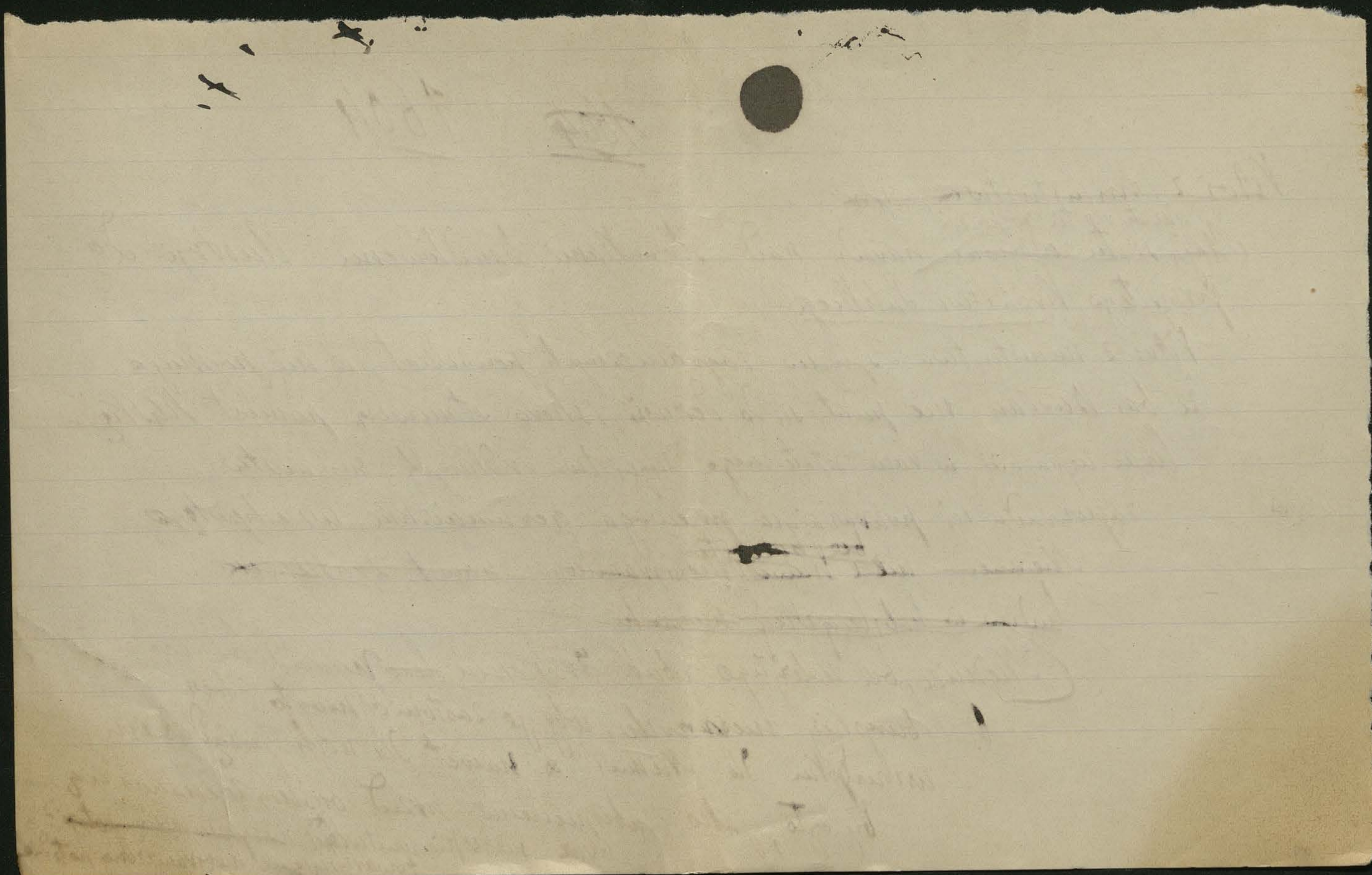

1605 ~~Poset Löwens~~ Poset Loewenstein powiedział, że pod Łuckiem Austro-Węgry poniosły klęskę nie tyle wobec Rosji jak ~~ale~~ wobec — Niemiec. —

139

Wojna przybiera nierozwiązalne znamię. Aby wszystkie mocarstwa odniosły stanowcze zwycięstwo i podyktowały pokój, trzebaby zupełnie innych wyników wojny jak dotychczasowe. — Ich zwycięstwa zatrzymały się przy rozstrzygających punktach. — Nie tylko wojska niemieckie nie stanęły pod Paryżem, ale nawet Verdun nie zdobyły. Nietylko nie zajęły Petersburga ale nawet nie zdobyły Dynaburga i Rygi. — ~~Austryjacko-węgierskie~~ Związani przywodnemi Niemcy ~~[illegible]~~ nie zwalczyły morskiej potęgi Anglii. — Austryjacko-węgierskie wojska nietylko nie stanęły nad Dnieprem i nie zajęły ~~Kijowa, ale strac~~ Kijowa ale nie wyparły Rosjan z Tarnopola a straciły Stanisławów; nietylko nie doszły do Mediolanu ani zdobyły Valony ~~ale~~ opuściły Gorycji — Sprzymierzone na Bałkanach armie nie wyparły nieprzyjaciela ze Salonik. — Tureckie wojska nietylko nie zajęły Kanału Sueskiego, ale ~~straciły~~ straciły Erzerum i Trebizondę. Zdaje się że nie tak ~~[illegible]~~ czas że w którym wszystkie mocarstwa mogłyby były ~~[illegible]~~ wywalczyć powzięte rozstrzygające rozwiązania. ~~[illegible] [illegible] [illegible] o [illegible]. [illegible]~~

~~1606~~ 140

Teraz rozchodzi się o defensywę, albowiem z rąk wypuściły ~~bronie~~ wszystkie ~~z rąk~~ ofensywę — Defensywa nie wywalczy pokoju a A czy ofensywa zdobędzie go mocarstwa ~~porozumienia~~, nie jest wiadomem. ~~w tej chwili i t.d.~~ — A przecież przyjść musi do rozstrzygnięcia. Niezrozumiałych potworności, nie ma w polityce —

D Ofensywa środkowych mocarstw nie dopięła celu nie zdobyła pokoju — ~~podczas gdy defensywa mocarstw porozumienia ale była skuteczna osiągnęła go~~ —

~~Teraz zamienione role i [illegible] wszystkie oręża! [illegible] [illegible] tamujące [illegible] bez [illegible] to się [illegible] [illegible] bez zniszczenia~~

~~Pokój [illegible] nie [illegible] [illegible] kandydaty głośno powiedzieć do [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nadmienić, że przyjdzie [illegible] [illegible] [illegible] Nie mając [illegible] nie przyjdzie do tego, jutro cię bez zabezpieczenia —~~

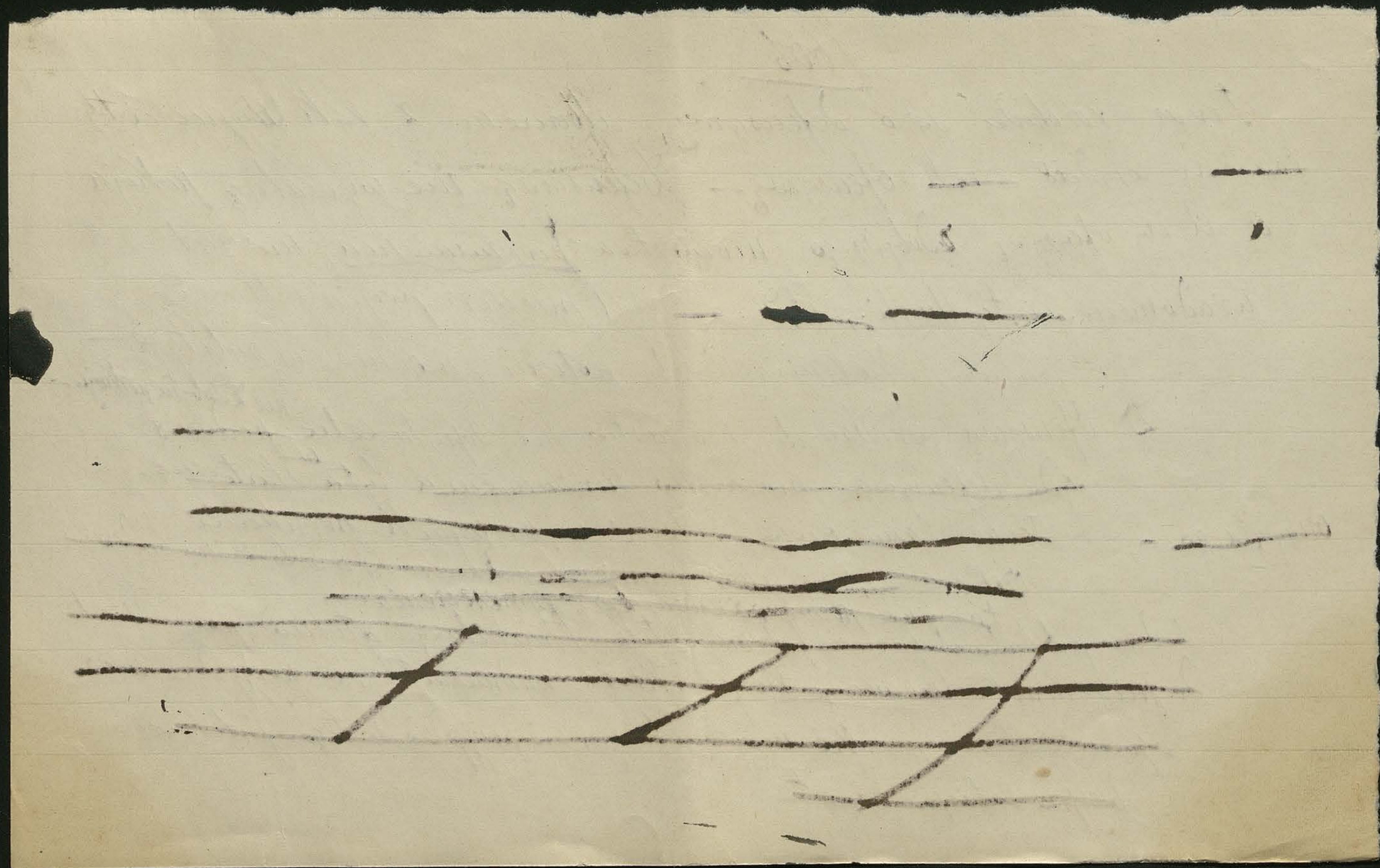

1867

Teraz zamienione role i mocarstwom Porozumienia przypada zdobycie pokoju. Na wynik przyszło czekać:
Zanosi się na wojnę, nie przeobrażenia lecz zniszczenia.

142

~~1608~~

Główna kwatera cara jest w Kamieńcu Podolskim

~~Cesarz Wilhelm znowu ze zachodniego frontu udał się na wschodni~~

Jenerał Russki powołany został na dowódcę północnej armii w ~~miej~~ następstwie po Kuropatkinie i udał się do Mińska gdzie chwilowo bawi cesarz Mikołaj.

Cesarz Wilhelm ze zachodniego ~~frontu~~ frontu udał się znowu na wschodni. — Obchodził w głównej kwaterze austryjacko-węgierskiej w ~~[illegible]~~ Cieszynie 18.tm urodziny cesarza Franciszka-Józefa który rozpoczął 87 r.

Podczas pobytu we Lwowie feldmarszałek Hindenburg, głośno powiedział, do pielęgniarki Czerwonego Krzyża, która nadmieniła, iż może przyjdzie opuścić Lwów „Nie miejcie obawy, nie przyjdzie do tego, jesteście zabezpieczeni” ~~[illegible] wszystkich innych frontach armie walczących [illegible] stanęły [illegible] ofensywie [illegible] porozumienia~~

Rosjanie zajęli Podhajce, i Marjampol.. —

143

<u>1609</u> Armia Arc. Karola zdobyła wzgórza Stawej-Więczyny.— Poraz
pierwszy niemieckie sprawozdanie wzmiankowało o udziale tureckich
wojsk we walkach, zaznaczyło że na froncie armii hr. Bothmer
należącej do frontu Arc. Karola, "tureckie wojsko odparło uderzenia
wszystkich oddziałów 18. t.m."—
Z frontu feldmarszałka Hindenburga, niemieckie sprawozdanie ze 16. t.m.
zapisało " Oddziały polskich legionów odparły z powodzeniem na
południe Hulewicz nad Stochodem!"—
Legiony znajdują się w krytycznym okresie.— Znaczne bardzo
poniosły straty w ostatnich walkach; z wielką trudnością
dopełniać by się im przyszło, reszty podobno na bojowym froncie; z
dwudziestu tysięcy do sześciu tysięcy, są wielce zmniejszone i
potrzebowały by odpoczynku i uporządkowania za frontem.—
Znanym żądaniom pułkowników, gdyż dowództwo armii
uczyniło kompromisowo zadość, nie wiem dokładnie w jakiej
mierze.— Ważnem jest, że legiony się chwalebnie stały, aby

1916

144

istniały do końca wojny, jak że wygląda na austryjacko-polską stronę ~~rozwiązanie~~ sprawy polskiej. Tymczasem ich byt zagrożony i w tej chwili prawdopodobnie połączony ze zamiarem, polskiej armii w Królestwie Polskiem, dokąd jak mówią, mają być przeniesione.

Nieżyczliwie obchodzą się z legionami austryjacko-węgierscy wojskowi i bardzo uprzedzająco i pochlebnie niemieccy.

Na wszystkich frontach armie środkowych mocarstw stawiły opór ofensywie mocarstw porozumienia

145

~~1611~~

Od niemieckich oficerów przybyłych za urlopami z Macedonii dowiaduję się, że w niemieckim obozie ~~niemieckim~~ obliczają nieprzyjacielskie siły w Salonice na czterykroć sto tysięcy. Są tam angielskie i francuskie wojska, serbskie, rosyjskie, i nawet portugalskie. – Naprzeciw stoją w bardzo ~~silnych~~ mocnych stanowiskach Bulgarzy w pełnej sile, Niemcy pod dowództwem Mackensena, którego główna kwatera jest w Uskub, oraz austryacko-węgierskie wojsko. – Armie te czekają na ofensywę od Saloniki. Która ociąga się z wystąpieniem a jak mniemają niemieccy oficerowie, nie waży się uderzyć na znaczne wojska zwłaszcza bułgarskie i prawdopodobnem jest, że w Salonice czekają na ~~Rumunię~~ przystąpienie się Rumunii do mocarstw porozumienia. –

1912

146

Niemieckie sprawozdanie donosi 18. tm. że po bezowocnych zaczepkach Serbów (?) w ostatnich dniach na bułgarski plac boju, sprzymierzone wojska przystąpiły do odparcia i Florina zdobytą została we walce przeciw serbskiej, danajskiej dywizji. —

~~Było to miejscowe spotkanie, jakich nie b~~

Było to jednem z miejscowych spotkań, których od pewnego czasu nie brakło lecz nie ofensywą głównej salonickiej armii ~~która ciągle się opóźnia~~ pod dowództwem jenerała Sarrail która ciągle się opóźnia. —

Dodano mu jenerała Cordonnier. —

147

Gabinet petersburski ~~1613~~ postarał się zatem już, na dyplomatycznej drodze żale Szwecji z powodu naruszenia w jej morzu neutralności oraz umocnienia na rosyjskiej wyspie Alandzkich —

W nowym traktacie rosyjsko-japońskim, mają być tajne paragrafy, które zapewniają Japonii kolejowe koncesje, zezwolenie na osadnictwo w Syberii i zwolnienie z przesłania wojsk na europejskie pola walki. W zamian Japonia do końca wojny zobowiązuje się dostarczać broni i amunicji — to przedewszystkiem wojnę zwycięsko zakończyć — każde mocarstwo Porozumienia!

19 Sierpnia

CXXXXV

148

1614-1630

26 Sierpnia 1916 r

LXXXXV

149

Zwierzenia hr. Stürgkha wobec ministra Morawskiego – Rozwiązanie austrjacko-polskie odsunięte precz! Niemcy który wysuwają niepodległe Królestwo Polskie.

Moja rozmowa z ministrem Ugronem. Trzy warunki. Arcyksiążę na polskim tronie. – Minister Morawski u p. Ugrona. Z innego źródła informacje. Na całe idzie gra o rekwiz – o wydobycie armii z ~~Królestwa~~ o ~~ar~~ wydobycie armii z Królestwa. – Postawienie dowódców węgierskich opozycji i wystąpienie ich z nadzorującego Komitetu. Powrót Deutschland. – Na Zachodniej froncie. Bułgarsko-niemiecka ofensywa. Arc-Karola i Hindenburga. – Ugoda austrjacko-węgierska – Dania i Stany Zjednoczone = Dnocrone

26 Sierpnia

~~1614~~

CXXXXV

150

Hr. Stürgkh zawezwał, ~~do siebie~~ ministra Morawskiego aby go zawiadomić

że załatwienie austryjacko-polskie upadło, stanowczo usunięte zostało wobec

oporu Niemiec. Które nie chciały się na nie zgodzić i w zamian postawiły

niepodległe Królestwo Polskie. P. Morawski odparł, że jest to wielka

szkoda monarchii i polskiego narodu. Hr. Stürgkh nie przeczył, ale

rzekł, że wobec oporu Niemiec nie ~~do~~ podobna było szkody

~~uni~~ zaradzić, gdyż jest to w stosunku ~~Aust~~ Niemiec do Austro-Węgier

„sprawą potęgi" Macht Frage". Minister Morawski radził, aby

jeszcze posiedzenie, na co hr. Stürgkh odpowiedział, że się już
nie da, bo Niemcy przynaglają i że w krótkim czasie rozwiązanie
nastąpi i znowu dodał *Macht Frage*. – W najbliższym czasie wyjadą się
stąd pełnomocnicy dla dokończenia i udoskonalenia układu. – P. Morawski
zapytał, czy owo *Królestwo Polskie* należeć będzie do Rzeszy Niemieckiej i otrzymał
przeczącą odpowiedź, będzie ono zupełnie niepodległe. P. Morawski pytał dalej
jakie będą jego granice i dodał że trudno ~~przyjdzie~~ przychodzi wyobrazić sobie
Królestwo Polskie bez Krakowa. Hr. Stürgkh odrzekł że nie może ~~jeszcze wchodzić~~
~~w szczegóły~~ podać szczegółów, albowiem nad niemi toczą się jeszcze rokowania. –
Krakowa oczywiście Austryja nie odda, „ale – ciągnął – usiłujemy rozszerzyć
Królestwo Polskie ~~w tu we~~ w północno-wschodnim kierunku i wynagrodzi-
wam – jeśli się da – Kraków Wilnem. – Hr. Stürgkh zdawał się
rozumieć że ~~ile~~ dla monarchii rozwiązanie to jest niekorzystnem i
szkodliwem, ale wobec Niemiec nie przypuszczał możliwości zmienienia
go. Z uczuciem troski pytał, jak to rozwiązanie podziała na Galicję

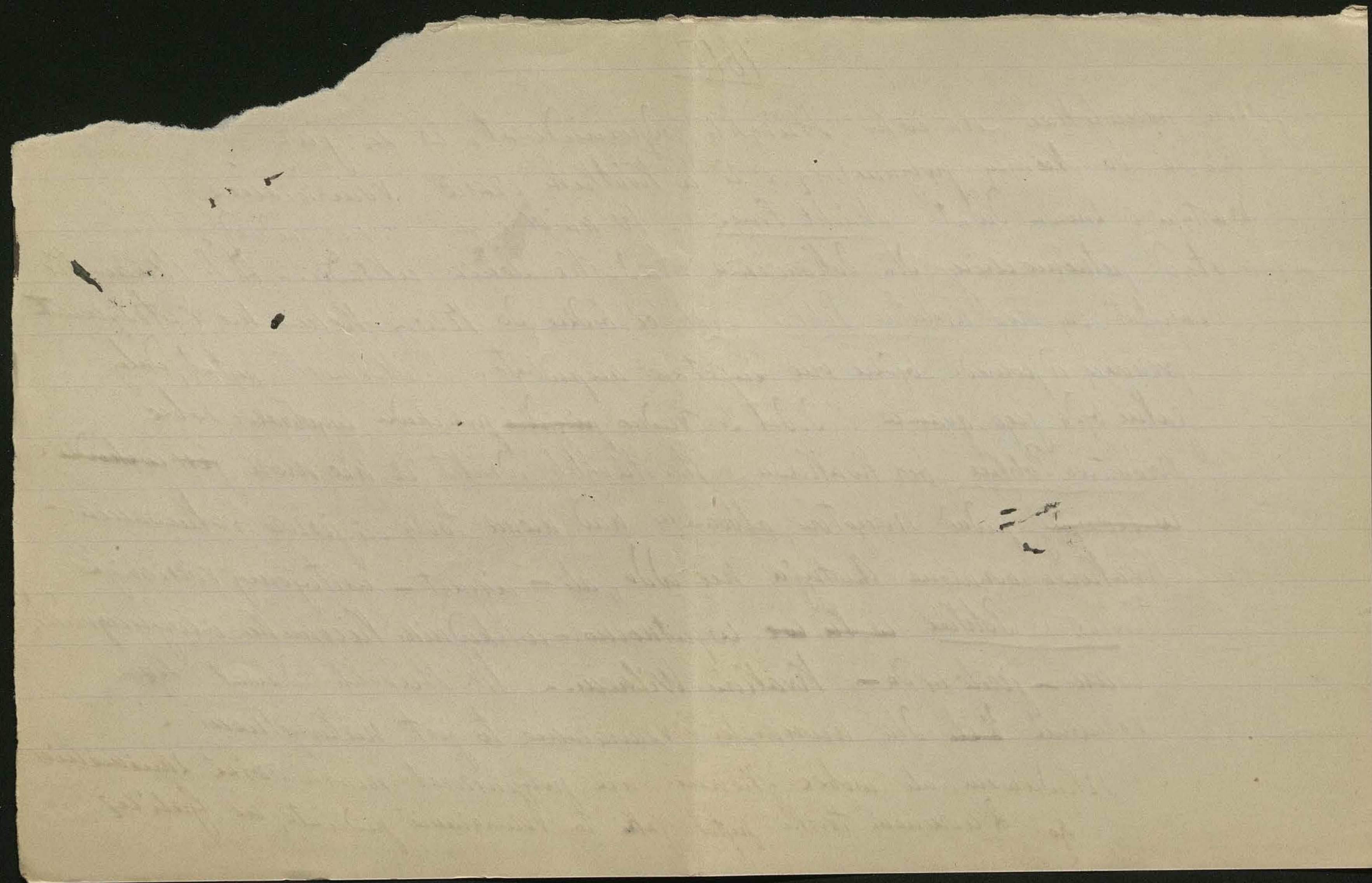

i jakie zajmie ona stanowisko. – P. Morawski nie taił, że w Galicji rozczarowanie będzie wielkie, nawet rozgoryczenie, stanowisko bardzo trudne; że pierwszym warunkiem uzgodnienia i załatwienia musi być zachowanie, a nawet rozszerzenie wszystkich zdobyczy narodowego bytu i odpowiednich instytucji; co hr. Stürgkh przyznał najzupełniej. – P. Morawski pośpieszył dodać, że skoro nieodwołalnem jest powyższe rozwiązanie, to jedynem ulepszeniem dla monarchii i polskiego narodu, dla Galicji także, być może osadzeniem na polskim tronie Arcyksięcia. Wielce to zastanowiło hr. Stürgkha, zdawało mu się to przemawiać ~~przypadać~~ do przekonania, oświadczył, że o kandydacie na tron polski dotąd nie było mowy i że wcale nie jest wykluczonem aby nim był Arcyksiążę. Pochwili zapytał, czy jednak nie wzmocniłoby to odrębnej dążności Galicji, na co p. Morawski odpowiedział, że przeciwnie osłabiłoby ją i do pewnego stopnia uspokoiło; że zawsze w Polsce była skłonność do Habsburgskiej dynastii. –

~~1617~~ 153

Nie przeczył hr. Stürgkh, że ~~w pierwszej~~ bezpośrednio idzie o rekrutacji w Królestwie Polskiem, utworzeniu armii i doprowadzeniu jej na wagę wojennych wypadków.—

Taki był wynik pobytu we Wiedniu Kanclerza ~~Rzeszy~~ niemieckiego cesarstwa.

Byłem u p. Ugrona.— Powiedziałem, iż widzę, że nasze austrjacko-polskie rozwiązanie nie zostało urzeczywistnionem, co jest opłakanem dla monarchii i dla polskiego narodu. Nie ~~..~~ najlepiej jak obstawałem zawsze za niem, co zresztą jawnie wypowiedziałem; wyznać muszę iż zawsze wątpiłem aby osiągniętem zostało. ~~Wobec~~ Stoimy wobec force majeure. ~~nie nie da się zrobić~~. ~~Lub~~ Załatwienie o którem słyszę jest wprost nie rozstropnie i rozważnie myślących polityków.— co że smutkiem porwani olśnić ~~..~~ może niektórych, ~~..~~ jakby przeciw niej wymierzonem, i nie dziś tonących dla monarchii szkodliwem i w należytej mierze sprawy polskiej ~~..~~ force majeure potwierdził— nie Załatwienia i prawdziwych rękojmi.— Jeżeli istotnie ugiąć się przyjdzie ~~..~~ trzeba ~~..~~ dać jej taki obrót, to stawać by się i jeżeli ~~..~~ wiec nie da się wrobić, to stawać by się że jeżeli nie będzie dla monarchii korzystną, aby przynajmniej nie stała się szkodliwą.— Tu przedewszystkiem występuje Galicja. ~~..~~ Będzie ona

1918 154

zreorganizowaną, niezadowolnioną, rozgoryczoną.- ~~Trzeba~~ Nie trzeba dopuścić aby powstała nowa irredenta tam gdzie jej jedynie nigdy nie było; nie ~~nie~~ trzeba o ile się da ~~nie~~ zaostrzać trzeba załagodzić wzajemny stosunek ~~wzajemne [illegible] załagodzić~~ i starać się zachować sympatyczny związek między polskim narodem a monarchią i dynastią.- Trzy byłyby tu główne warunki. Osadzenie na polskim tronie arcyksięcia; utrzymanie nawet rozszerzenie w Galicji warunków bytu narodowego i narodowych instytucji; obchodzenie się ze sprawą ruską w ten sposób, aby nie przyniosło uszczerbku politycznej, polskiej hegemonii w Galicji.- Rzekł iż jest to zupełnie zgodnem z jego zapatrywaniem i dodał, że [illegible] się będzie i jak najprędzej obchodzić z Galicją.- Zauważyłem że jeżeli ~~nie Habsburgska~~ habsburgska monarchia nie zdołała ująć sprawy polskiej i rozwiązać zadania na swoją chwałę i pożytek, to niech przynajmniej nie dopuści aby się przeciwko niej zwróciła i nie wypuści całkiem z rąk.- ~~Hrwata.~~ P. Ugron powiedział, że rokowania z Niemcami toczą się jeszcze i że zatajenie nic może ~~[illegible]~~ mówić o szczegółach, gdyż oczywiście związanym nie przychodzi ~~[illegible]~~ rzekł, iż jest tajemnicą. Tyle tylko ~~zupełnie nie~~ stwierdzić nie przychodzi

Królestwo Polskie nie będzie zwrócone Rosji i że nie będzie podzielone – co zresztą było już wiadomem. Zapytałem, czy może mi powiedzieć, azali ~~te~~ przyszłe Królestwo Polskie będzie wciągnięte w Rzeszę Niemiecką, odpowiedział, że może ~~[illegible]~~ zapewnić iż wciągniętem do niej nie będzie. – Jeszcze – dodał – nie wiadomo jaki ~~[illegible]~~ byłby ustrój tego Królestwa. – Ubolewał iż nie może więcej mi udzielić, ~~ale~~ a to dlatego, że jeszcze układ nie zakończony, a ~~[illegible]~~ rzecz może się przedłużyć lub też niebawem załatwioną zostanie. – Odniosłem wrażenie że jest jeszcze w obłokach, ~~że~~ może też z nich spaść ~~[illegible]~~ na ziemię ~~polską~~ polską. –

Mówiłem w ten sposób z p. Ugronem, bo jestem przekonany, że ~~jakkol~~ jakkolwiek będzie rozwiązanie sprawy polskiej, habsburgska monarchia potrzebna jest polskiemu narodowi i potrzebnym jest dobry jego z nią stosunek. Albowiem z trzech rozbiorowych mocarstw jest jedynem które nie ma potrzeby tępić polskiej narodowości, ani religii, a nawet możności swojego obchodzenia się z polskim narodem. – A byt polskiego narodu jest koniecznym dla monarchii. –

Z innej dość wiarogodnej strony, powiedziano mi, że ~~[illegible]~~ + baron Burian, obstaje jeszcze za ~~[illegible]~~

156

przyznaniem habsburgskiej monarchii [1620] całego Królestwa Polskiego i opiera się na przyrzeczeniu cesarza Wilhelma danem cesarzowi Franciszkowi-Józefowi – zapewne należałoby powiedzieć raczej: "obstawał", "opierał się".–

~~przyznaniem habsburgskiej monarchii całego Królestwa Polskiego i opiera się na przyrzeczeniu cesarza Wilhelma, danem cesarzowi Franciszkowi Józefowi.–~~

Niemiecki zaś rząd raptem nie chce się na to zgodzić, co w części jest następstwem klęski austryjacko-węgierskiej armii pod Łuckiem. Stąd też nic jeszcze nie rozstrzygnięte ostatecznie i rokowania prowadzone są dalej.– Idzie głównie o pozostawienie armii w Królestwie Polskiem, o rekruta.– W tym celu ma, przy ogłoszeniu niepodległości Królestwa, zachowanem być ~~[illegible]~~ condominium, które dotyczyłoby wyłącznie wojskowem i przyjętoby wspólne pozostawienie owej armii, wszystko inne byłoby na później odłożonem; także wybór ~~kr~~ monarchy owego Królestwa Polskiego. Dodamy, że już usuniętą jest kandydatura z początku zamierzona. Podobno Ks. Leopolda Bawarskiego, on nie chciał się na nią zgodzić.–

Zauważyłem w rozmowie z p. Ugronem, iż wobec obecnego oporu Niemiec, nasuwa mu się

1621

157

przypuszczenie, iż nigdy nie zamierzały ~~uznać~~ przyznać Austro-Węgry Królestwa Polskiego a tylko pozornie zgadzały się, aby ich i Polaków nie zrażać.— (Spostrzeżenie: iż ~~[illegible]~~ nie wyklucza tego.—

Minister Morawski był u p. Ugrona i mniej więcej w ten sam sposób co ja mówił z nim. P. Ugron objechał, że wskutek ~~[illegible]~~ usłyszane zdania bar. Burianowi chce, Mówią mi że cesarz Wilhelm wstrzymał ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego, bo czekać chce na wynik galicyjskiej kampanii.— członkowie węgierskiej opozycji z komitetu nadzorującego zewnętrzną politykę hr. Andrassy, Apponyi i p. Rakovszky ~~po~~ zażądali posłuchania u cesarza po pobycie we Wiedniu Kanclerza Bethmanna.— Cesarz był zakłopotany co im powie; ~~[illegible]~~ hr. Tisza i bar. Burian ~~[illegible]~~ i ~~po~~ zalecili aby nic nie powiedział, jeno polecił ~~[illegible]~~ aby byli wstrzemięźliwemi w sądach, bo tego wymagają czasy i nie ukończone rokowania.— Po posłuchaniu na posiedzeniu węgierskiego sejmu 23. t.m. pierwszy hr. Albert Apponyi oświadczył,

i ostatkowie Komitetu mężów zaufania ~~opozycji~~ opozycji, dla spraw zagranicznych wyrzekli się zamiaru ~~do złożenia ich złożyć ich w niem stanowisk~~ ustąpić ze swoich w nim stanowisk.

Znaleźli się bowiem wobec dokonanych faktów, przyczem ~~nie mogli~~ nie mogli ~~złoż~~ już ~~ustąpić~~ wypowiedzieć ~~z~~ Danem lub rady. – Różnice zapatrywań ~~nie~~ między niemi a ~~Kierownictwem~~ przedstawicielstwem spraw zagranicznych, nie dawały się, do przyjmowania żadnego stosunku ani też do sprawy polskiej. ~~i ich~~

Zatem prawdopodobnie dotyczyły sprawy polskiej. ~~czego~~ ~~czego~~ jednak nie powiedział hr. Apponyi. Ciągnął tylko że nie mogą dłużej ~~zostawać~~ pozostawać na swoich stanowiskach, ani też ~~pozostać~~ nie będą biernemi widzami, lecz wstawać będą, wzniecając ~~nadzór na pod~~ publiczny jawny nadzór.

w niej znaleźli się wobec dokonanego faktu,

Hr. Juliusz Andrassy przyłączył się, do oświadczenia

hr. Apponyi i zażądał zwołania delegacyi; wówczas p. Rakovszky —
Hr. Tisza dość skwapliwie zasłonił się, niepodobieństwem, w tej chwili,
omawiania spraw zewnętrznych; nie miałby nic przeciw zwołaniu
delegacyi, ale wiadomem jest, iż stoi na przeszkodzie odroczenie
austryackiego parlamentu, przyczem, wziąć, w opiekę hr. Stürgkha
czem wątpiąc aby mu oddał usługę zresztą ~~zresztą~~ świat, delegacye nic by nie pomogły, albowiem w ich
subkomitecie nie możnaby przekroczyć granicy w ~~razie~~
zagranicznych sprawach, jakby to potrzebnem było dla
ich omówienia. —
~~Niepodobna~~ Przypuścić należy ~~można~~ iż hr. Tisza nie może ~~mógł~~ się
przyznać do przegranej w sprawie polskiej, która ~~jest~~ ~~była~~
zresztą może, osobiście nie zbyt ~~mu~~ jest ~~nie~~ miłą ~~była~~
Opozycya zaś z dziejów dają za ~~wygraną~~ w przegranej w
sprawie polskiej, o czem wnosić by można ze słów zbyt
~~zmiennego~~ hr. Andrassy, iż nie pragnie zdobyczy, ~~uż~~ uchyla czoła przed potęgą Niemiec

a chcę tylko zużytkować niepomyślny ~~[illegible]~~ ~~obecny~~ obrót dla podkopania
hr. Tiszy ~~[illegible]~~ i bar. Buriana.—
Należało zawsze przypuszczać i obawiać się takiego zwrotu i jego
następstw.—

Losy Polaków nie były i nie są w ich rękach a ~~do~~ do tego,
tak jak tych którzy niemi rozporządzają zależnemi są
jeszcze od wyniku wojny, która zakończona nie jest.—

1625 161

Podwodna ~~łódź~~ handlowa niemiecka Deutschland powróciła ze znacznym ładunkiem z Baltimor do Bremy i ~~witana rados~~ witana z radością i dumą przez całe Niemcy ~~x~~ Dowódca jéj Kapitan König dokonał ~~D~~ nie tylko bohaterskie ale niesłychane dzieło. Pokazało się że Anglia ~~jest~~ pozostała wprawdzie panią na ~~morz~~ morzu ale nie pod morzem. –

1626 162

Armia Arc. Karola zdobyła górę Magura w Bukowinie

Na zachód Łucka znowu skrócono front, co znaczy, że po zaciętej walce cofnięto wojsko w tył. –

Rosianie ~~dostali~~ ~~dostali się~~ dostali się na zachodni brzeg Stochodu, lecz zatrzymani zostali przez armię Hindenburga. ~~[illegible] zdobyła górę Kreta~~

Sprzymierzone wojska zdobyły górę Kreta. –

~~1627~~ 163

Niemieckie sprawozdanie z 19. t. m. ~~mówiło~~ donosiło o gwałtownem i potężnem wprowadzeniu w bój bardzo znacznych francusko-angielskich sił o ogniowem ich odparciu, zarazem o skróceniu wysuniętych własnych stanowisk nad Sommą i przedłużaniu się nad ~~Sommą~~ Mozą walki; o wtargnięciu nieprzyjaciela do przednich niemieckich linii nad Sommą, wprawdzie później odpartego. Sprawozdanie to odbiło wyraźnie ~~pewnej~~ niemieckiej ogniowej przewagi. — Bez wpływu było na ogólną niemiecką defensywę [illegible] wciąż [illegible] Stanisława dały [illegible] niezliczonym dywizjom Francuzów i Anglików. Musi ona wzbudzać poczucie bezpieczeństwa, skoro cesarz Wilhelm wraz z naczelnikiem głównego sztabu Falkenhaynem mógł udać się ze zachodniego na wschodni front.

A do tego dodać można, że przez Galicję przyjechały niemieckie wojska z pod Verdun, do okolicy Stanisławowa, gdzie ciężkiej [illegible] wojska ~~[illegible]~~ — Następnie Francuzi zajęli Fleury, lecz odpartemi zostały —

164

1828

Podług niemieckiego sprawozdania z 25, sprzymierzeńcy, odnieśli powodzenie w Oviller i lasach z Languettal-Delville, zdobyli wieś Maurepas.-

Bułgarsko-niemiecka armia nie czekając na ofensywę jenerała Sarrail ze Saloniki, podprawiła danajstwij. Serbskiej zgarcz i zdobycia Floriny, przystąpiła sama do ofensywy i zapewniła sobie dzięki temu na greckiem terytorium, zajętem lub zagrożonem przez siły porozumienia.- Spotkała się ze serbskiemi, francuskiemi i angielskiemi oddziałami, zdobyła Biklistę i Banicę, Demir-Hisar; wyruszyła patrole w kierunku Kawala.- Walczono także nad Wardarem z angielsko-francuskiemi wojskami. Naczelne dowództwo jest w rękach Mackensena.- Francuska dywizja brygada Bertier poniosła wielkie straty.- Bułgarzy wkraczając na greckie terytorium, zapewnili, że czynią to pod koniecz nością własnej obrony bynajmniej we wrogim płaszczu Grecji zamiarze i wszędzie szanują greckiej dynastii oraz greckiej władze.- Oświadczyli, że po wojnie zwolnią zajęte terytorium.- Na to srodkowe mocarstwa dały rękojmię.- Greckie

wojsko dostało rozkaz cofnięcia się wobec bułgarsko-niemieckich sił. 1629 165
Do Saloniki przybyły oczekiwane włoskie oddziały.— Stąd ~~dotychczas~~ Włosi
zetrzeć się mogą z Niemcami, którym nie wydały dotąd wojny.— Bułgarsko-niemieckie
wojska zaniechały prowadzenia i zdobyte okolice. Serbskie wojsko dzielnie się biło i silny stawiło opór.—
Austrji Ugoda z Węgrami jest na ukończeniu. Zawartą będzie na dwadzieścia
dwa lat, co jest korzystniejszym terminem niż dawny ~~krótki~~ zbyt krótki.
W zamian zapewni bardzo znaczne Węgrom korzyści i obniżenie
ich kwoty o 1%. Hr. Stürgkh nie bez stanowczości powiedział, iż
przychodzi mu się na nią zgodzić, albowiem zerwanie układów
w obecnych warunkach, poczytał by za gorsze niż przegraną
bitwę.— ~~bitwę.—~~ Nigdy nie mniemałem, aby wzmocnienie Węgier
miało być niekorzystnem dla polskiego narodu.—
~~Ks. Hohenlohe jednak mówi że~~
Ks. Hohenlohe minister spraw wewnętrznych mówi jednak, że to
jeszcze nie ostatnie słowo i że ustępstwa Węgrom ukrócone być
mogą. Br. Roszner węgierski minister przy dworze cesarskim
powiedział mi, iż wcale ugoda nie ukończona i że są ważne
punkty sporne.—

~~1630~~ 166 <u>Stanom Zjednoczonym</u>

Landsting odrzucił sprzedaż Duńskich Antylli (zamierzoną przez gabinet, co wywołało ostre przesilenie i prawdopodobnie spowoduje nowe wybory. – Rzecz ma pewne znaczenie dla tego że dotyczy Stanów Zjednoczonych i ich imperialistycznych ~~po~~ zapędów

26 Sierpnia

—

—

L. XXXXXVI

DER K. K. EISENBAHNMINISTER

-8 XI. 17 - 11

-8 XI 11

* 4h *

An

167

Seine Hochwohlgeboren

2^go Września 1916 r.

den Herrn Stanislaus von K o ź m i a n ,

Schriftsteller, Mitglied des Herrenhauses, etc., etc.,

1631 - 1654

W i e n , IV.,

Mayerhofgasse Nr.

Portofreie Dienstsache.

168

CXXXXVI

Włochy wydały wojnę Niemcom. Rumunia Austro-Węgrom. Niemcy, Turcja, Bułgaria Rumunii.—
Dymisja Falkenhayna. Hindenburg naczelnikiem głównego sztabu.
Ludendorf pierwszym kwatermistrzem.—
Zmiana dowództwa na wszystkich frontach. Ks. Leopold Bawarski zastępcą Hindenburga.— Cesarz Wilhelm we Wieliczce. Mowa jenerał-gubernatora warszawskiego ~~Bes~~ Beselera. Zdaje się że wiadome orzeczenie w Królestwie Polskiem zostało opóźnione.—
Zabór Polan wenecki ego.—
Nowe podatki.— Walki na rumuńskiem froncie. Rumuni wkroczyli do Siedmiogrodu.—
Następca tronu w Schönbrunn. Pani Katarzyna Schratt o bar. Conradzie.

2 Września

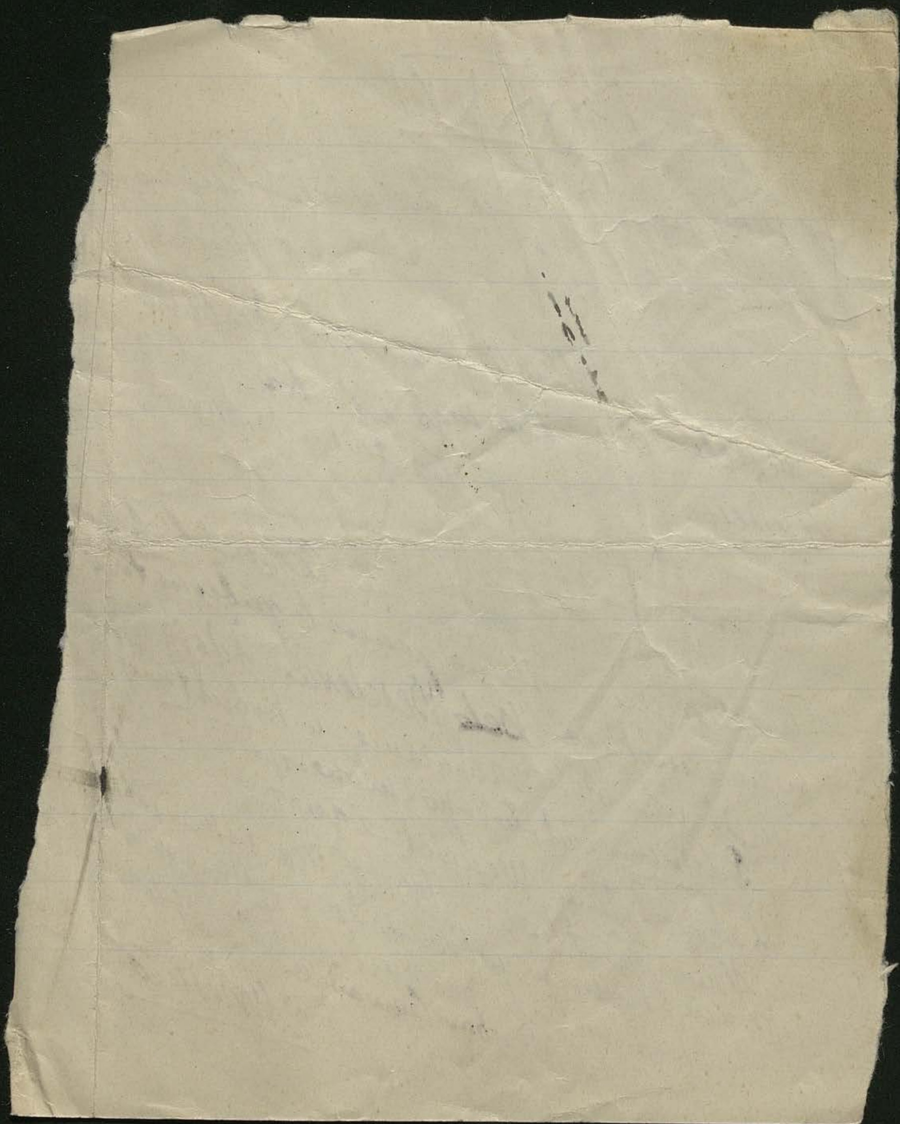

~~163~~

XXXXVI

169

Królewski, włoski rząd za pośrednictwem szwajcarskiego zawiadomił cesarski, niemiecki rząd, iż począwszy od 28 sierpnia r.b. pozostaje w ~~wojennym~~ wojnie ~~stanie~~ z Niemcami.— Bezpośrednio jest to następstwem wysłania włoskich wojsk do Saloniki, gdyż te zetrzeć się mają z niemiecką armią; wysłanie zaś włoskich wojsk do Saloniki dokonanem zostało pod naciskiem sprzymierzeńców Włoch, zwłaszcza Anglii, która w zamian przyrzekła im handlowe ustępstwa, mianowicie w dostarczaniu niezbędnego ~~im~~ węgla.— Wojennego położenia wypowiedzenie Niemcom wojny nie zmieniło; dyplomatyczne zaś i handlowe stosunki były już zerwane. ~~W tych warunkach pokojowe między Włochami i Niemcami były anomalią~~ W tych warunkach pokojowe między Włochami i Niemcami były anomalią, tem większą że Włochy prowadziły wojnę ze sprzymierzeńcem Niemiec.—

1632

170

W niedzielę 27. sierpnia o 9tej wieczór ~~o tej~~ rumuński poseł Mavrocordato ~~uważał się ... za~~ przybył, do ministerium spraw zagranicznych na Ballplatz, aby wręczyć notę, która zawiadamia że Rumunia począwszy od 27 sierpnia o 9ej wieczór, poczytuje się ~~w stanie wojennym~~ we wojnie z Austro-Węgrami. ~~Niemiecka Rada Związkowa~~

Posiedzenie niemieckiej Rady-Związkowej natychmiast zwołanem zostało. — Cesarsko niemiecki poseł w Bukareszcie dostał rozkaz żądania paszportów z oświadczeniem, że Niemcy poczytują się we wojnie ~~w stanie wojennym~~ z Rumunią. Przytem stwierdzono, że ~~Austro-Węgrami~~ ~~Ścisły~~ jest związek między wypowiedzeniem wojny przez Włochy

zerwała traktaty z Niemcami i ~~Austro-Węgrami~~

Niemcom a Rumunii Austro-Węgrom, a obydwa spowodowaniem racji przyspieszonemi zostały, bułgarsko-niemiecką ofensywę w Macedonii. — ~~Skoro Rumunia miała wystąpić przeciw Austro-Węgrom, ostatnia dla niej wybiła godzina~~ Skoro Rumunia ~~Już~~ Miała ~~ona~~ powstrzymać Rumunii a pchnęła ją.

~~1633~~ 171

~~Miała~~ zamierzała wystąpić, przeciw Austro-Węgrom, ostatnia dla niej wybiła godzina. —

Niepodobna obliczyć wojennych skutków przystąpienia Rumunii do czteroporozumienia; niezawodnem jest, że przysporzenie nowego nieprzyjaciela z pięciokrotną siłą rosyjską armię, środkowym mocarstwom na granicy Austro-Węgier i przy zwiedzaniu i [illegible] nie ułatwia im zadania lecz czyni je coraz poważniejszem i trudniejszem, znowu pod hasłem „za wiele nieprzyjaciół". Politycznie i dyplomatycznie jest ciężką ich porażką. Pomimo sąsiedztwa z jednej strony, dynastycznych związków z drugiej, wbrew traktatowi z Rumunią, nie zdołały one ani pozyskać jej, ani zapewnić, ani wymusić jej neutralności. — Pozwoliły wewnątrz kraju rozwielmożnić się wrogim wpływom i nieprzyjacielskim monetom, zwłaszcza francuskim ludwikom, rublom wszystkim, (nie umiały przeciwdziałać ani politycznie, ani dyplomatycznie ani pieniężnie, ani publicystycznie. Zaślepione własną wojskową potęgą, nieograniczoną w nią ufnością, zaniedbały wszelkich zaradczych

1634 172

i prewencyjnych środków i zarządzeń. Nie przewidziały, chociaż ~~przypuszczały~~ przeczuwały, i nie uprzedziły w stosownej chwili ~~ani~~ politycznie ani wojskowo. — Urok wszechpotęgi Niemiec począł się obniżać. — Wypadki przerastają sprawę polską, taką jak w ostatnim napoleońskim okresie — ~~Następstwa~~ Następstwa wojenne i żywnościowe muszą być niekorzystne, stratne dla niej. — Hr. Tisza i bar. Burian powinni by ze swoich urzędów ustąpić. —

Rumunia weszła na niebezpieczną, w przyszłości zgubną drogę, zwracając się ze zaborczemi żądzami w stronę Siedmiogrodu, zamiast Besarabii, ze zamiarem zniszczenia habsburgskiej monarchii, zamiast pertraktowania ~~[illegible]~~ tamy ~~[illegible]~~ Rosji i panslawizmowi, który zdusić ją może. — ~~Że jak Włochy~~

Że jak Włochy chciała i powinna była skorzystać z wypadków, to jest z rozzamiatem ~~[illegible] jak Włochy~~

~~[illegible] i długo [illegible] i [illegible] Ale weszła po [illegible] jeszcze [illegible] z jej~~

~~potrzebami [illegible] [illegible] potrzebami [illegible] Chwily [illegible] swego~~

~~[illegible] ostanie je może w przyszłości. — [illegible] [illegible] Węgrom [illegible]~~

~~Jej wystąpienie [illegible] przeciw [illegible] [illegible] niebezpieczeństwo [illegible] z strony~~

~~[illegible] z nami [illegible] [illegible] powątpiewanie [illegible]~~

~~[illegible] nie [illegible] się [illegible]~~

i uzasadnionem i dla tego musiała zbrojnie wystąpić, tak samo jak Włochy, albo ze środkowemi mocarstwami albo, przeciw nim. ~~Obr~~ Ale obrała przeciwny jej położenia kierunek dla ~~zdobycia wszystkiego~~ zdobywczych celów.– Poszła pod włos. Choćby pozyskała chwilowe korzyści, srogo opłacić je może w przyszłości. I jak powiedziano, obawiać się winna pogromu i poniżenia. Na razie jej zbrojne wystąpienie przeciw Austro-Węgrom, ma podwójne, ważne znaczenie. Nacisk w obecnej chwili Rosji i niebezpieczeństwo stąd, musiały się jej wydać groźniejszemi niż skutecznemi zastąpienie przed niemi, ze strony środkowych mocarstw i ich armii. Może pewniejszym zysk w to=warzystwie mocarstw porozumienia. Skoro po długiem wyczekiwaniu zwróciła się przeciw poprzedniemu przymierzu mogła, obliczyć i mniemać, że szala przechyla się w stronę czteroporozumienia.– ~~Zyska sobie więcej, aby się pomyliła~~ – Czy się pomyliła, przyszłość okaże.

Hr. Juliusz Andrassy rzekł „My Węgrzy poświęcimy dla obrony, ostatniego człowieka, albowiem bez Siedmiogrodu nie ma Węgier. Jest on naszym najcenniejszym skarbem, bez którego istnieć nie możemy". Rumunia właściwie prowadzi wojnę z Węgrami.–

Nota podpisana przez p. Porumbaru ministra spraw zagranicznych w gabinecie Bratianu, którą Rumunia wypowiedziała wojnę Austro-Węgrom, ale pełna wykrętów, jest dość zręcznie zbudowaną i uwydatnia pomyłki dyplomacji środkowych mocarstw. Przyznaje, że Rumunia przystąpiła się, w 1883 r. traktatem, do grupy środkowych mocarstw, lecz stanowczo daje do zrozumienia, że był to traktat obowiązujący wobec trójprzymierza i że z wydaniem przez Włochy wojny Austro-Węgrom tracił tem samem swoją moc dla Rumunii; albowiem zawarty był z Austro-Węgrami! a Niemcy zaraz do niego przystąpiły, podczas gdy Włochy dopiero w 1888 r. Zatem obowiązywał nie wobec trójprzymierza wyłącznie, lecz przedewszystkiem wobec ~~do~~ sojuszu austryjacko-węgiersko-niemieckiego, co obala argumentację p. Porumbaru. - Rumuński rząd tak samo jak włoski oskarża w nocie, środkowe mocarstwa, iż rozpoczęły wojnę a nawet nie zawiadomiły Rumunii o zamiarze wywołania jej. - Traktat zaś miał za zadanie utrzymanie pokoju.

1637 —

Nota przypominała nieżyczliwe stanowisko wiedeńskiego gabinetu do bukareszteńskiego traktatu. Zaznacza interes narodowy i uczucia bratnie względem Rumunów poddanych habsburgskiej monarchii, niesprawiedliwe obchodzenie się z niemi i tu staje się aktem oskarżenia węgierskiego rządu, względnie polityki hr. Tiszy. Wreszcie i jest to najbardziej znamiennym wywodem, zaznacza że „pod naciskiem konieczności ochronienia swoich, narodowych interesów, Rumunia wyrzekła się zemsty, połączyła się z temi, którzy w lepszem są położeniu, dla dokonania i zapewnienia jej narodowej jedności."

Odpowiedź wiedeńskiego gabinetu we Fremdenblatt wypunktowała tylko nieporadność jego dyplomacji.—

Dwóch Polaków odznaczyło się dyplomatycznie. Hr. Adam Tarnowski w Sofii (w pozyskaniu Bułgarii dla środkowych mocarstw. P. Poklewski w Bukareszcie (w pozyskaniu Rumunii dla czteroporozumienia.— każdy w innym kierunku.—

P. Poklewski rosyjski minister pełnomocny w Bukareszcie, ~~[illegible] dni~~ kilka dni przed wypowiedzeniem ~~przez~~ Rumunii wojny powiedział, ks. Władysławowi Lubomirskiemu iż każda chwila nastąpi albowiem ~~z~~ układ Rumunii z mocarstwami ~~po~~ czteroporozumienia ~~już~~ jest zawarty, i wszystko już ~~gotowe~~ w porządku i gotowe—

~~[illegible]~~

~~[illegible] Konstantynopolu [illegible]~~

~~[illegible] Bulgarii [illegible]~~

Rada ministrów w Konstantynopolu postanowiła, ~~[illegible]~~ żeby Turcja wraz z Niemcami i Bulgarią wydała wojnę Rumunii. – ~~Jest to~~ Była to już wojnę ~~[illegible]~~ Niemcy bowiem wypowiedziały była. ~~[illegible]~~ nieco niejasna stylizacja. Niemcy bowiem wypowiedziały ~~[illegible]~~ się ~~[illegible]~~ Rumunii, ale Bulgaria jeszcze nie oświadczyła ~~[illegible]~~ i nieświadomem było czy turecki rząd czyli wypowiedzenie wojny zależy od jej wydania przez Bulgarję. – Co do którego zdaje się tutaj ~~i nie pewne~~ w Zofji zwątpiono pewne wątpliwili. – Tymczasem poseł rumuński zażądał ~~[illegible]~~ paszportów, co znaczyło zerwanie

stosunków dyplomatycznych, ale nie było ~~jest~~ wypowiedzenia wojny i
~~jest~~ pozostawiło jeszcze w zamieszaniu wydanie jej przez Bułgarię.
W bułgarskiem poselstwie we Wiedniu twierdzono ~~że~~ iż chodziło ~~się~~
tylko o formę a Bułgaria nie chce ~~nie chce~~ wydać wojny Rumunii i
wolała, żeby ta ją wypowiedziała, gdyż inaczej zaszłoby casus foederis
dla innego państwa, z którem Rumunia zawarła traktat.–
~~Sojusz z Grecją idzie o Grecję~~ zapewne szło o Grecję.–
~~Naczelnym Dowódcą bułgarskiej armii jest jenerał Jekow a jego szefem sztabu był jenerał Jostow, który nagle zmarł.– Niemieckiemi połączonemi armiami bułgarskiemi i niemieckiemi dowodzi feldmarszałek Mackensen~~
Wreszcie usunięta została ~~wszelka~~ wątpliwość, którą podzielała także wiedeńska giełda, albowiem 1° t.m. bułgarski rząd ~~carski~~ ogłosił, rumuńskiemu ~~[illegible]~~ w Sofii posłowi, wypowiedzenie wojny i ogłoszony został wojenny manifest.– Dowódcą bułgarskiej armii jest jenerał Jekow; jego

<u>1626</u>

szefem sztabu był jenerał Jostow, który nagle umarł. Połączonemi armiami niemiecką i bułgarską dowodzi feldmarszałek Mackensen.–

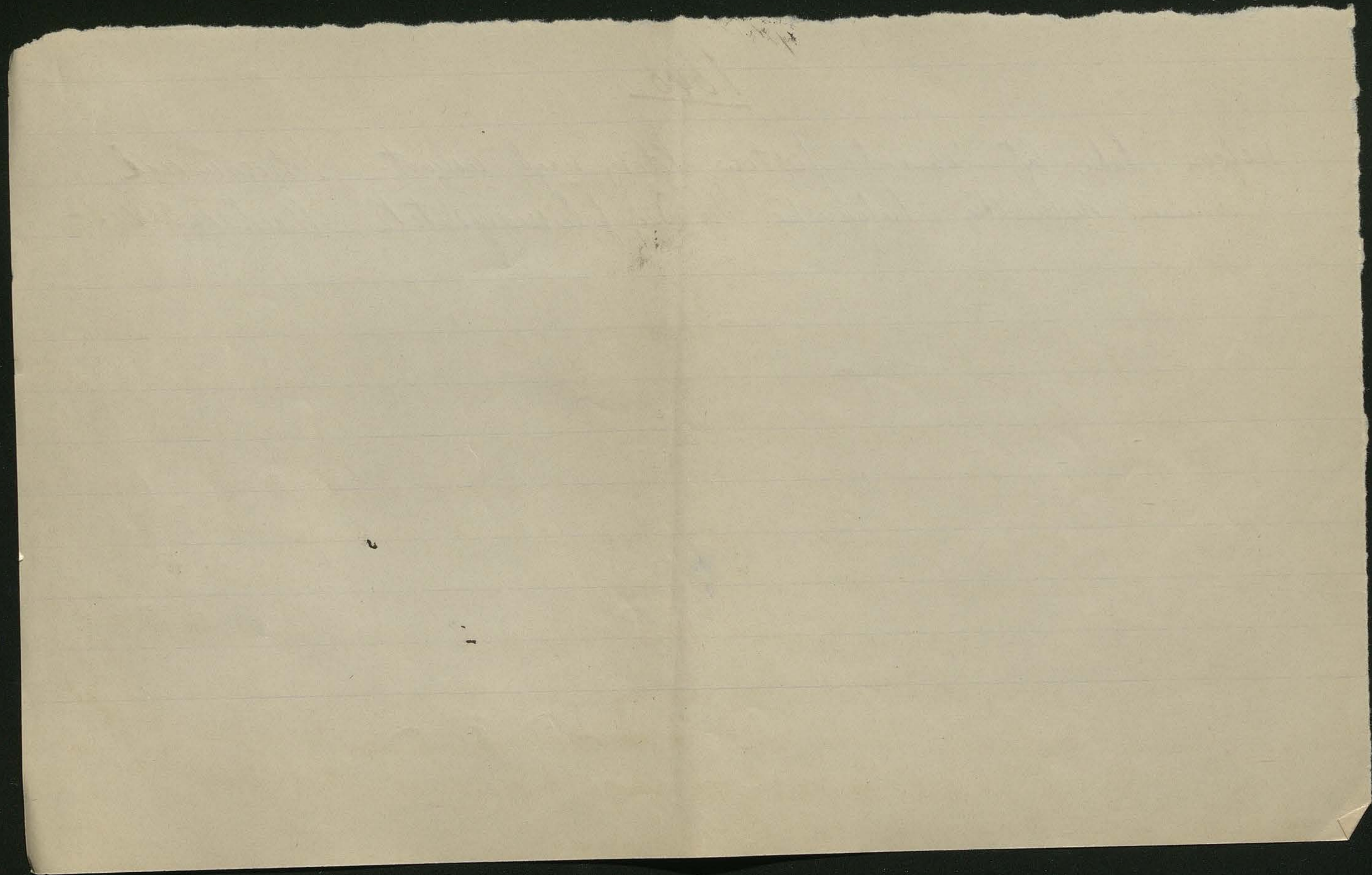

1641 179

Tutaj od pewnego czasu nie wiedziano co sądzić o Rumunii. Tak koła rządowe jak publiczność przypuszczały zwrócenie się jej przeciw Niemcom. Jednak wypowiedzenie wojny już 27go sierpnia ~~co do terminu~~ przyjęto niespodziewanie i zaskoczyło. – Publiczność wiedeńska nie przyjęła wcale poważnie tej jaką okazują dzienniki, zwłaszcza rządowe i ocenia pogorszenie położenia. Jak zawsze jednak sąd jej jest ~~[illegible]~~ powierzchowny a od dość dawna zobojętniała i jak wszyscy ~~z~~ wielce pragnie pokoju ale dość cierpliwie znosi ciężary, niedogodności i nawet srogości i rozmiary i okrucieństwa tej wojny, której zdziczenie i zniszczenia, ~~[illegible]~~ potworne i straty zawdzięcza się, w znacznej części, przymusowej, ogólnej służbie wojskowej, która nadała ~~[illegible]~~ tej wojnie tylko i znamienną barbarzyńskość, zbrojnych wędrówek całych narodów. –

Cesarz Wilhelm zwolnił naczelnika głównego sztabu Falkenhayna. Dla ~~pokonania go~~ użycia go inaczej. Mianował naczelnikiem głównego sztabu feldmarszałka Hindenburga i ~~a~~ pierwszym kwatermistrzem jenerał-porucznika Ludendorfa dotychczasowego naczelnika sztabu Hindenburga z posunięciem go na jenerała piechoty.-

Już od starego czasu trwało w tej sprawie przesilenie i były usiłowania aby je w ten sposób załatwić.- Jenerał Falkenhayn okazał się niezdarnym i jemu przypisywano niewczesne i nieudałe uderzenie na Verdun. Cesarz musiał poświęcić Hindenburgiem swojego ulubieńca.- Podobno działanie za Hindenburgiem a przeciw Falkenhaynowi, prowadzone przez konserwatystów narodowych-liberałów i wszechniemców, zatem anektsjo= = ~~nistów, zwracało się także przeciw kanclerzowi~~ ~~pod~~ 1 = nistów pod hasłem jednolitości w dowództwie, zwracało się pośrednio przeciw

Kanclerzowi Bethmannowi, który zaraz udał się do głównej kwatery. — Zaręczono jednak zmiany nie dotyczą jego stanowiska, które nie jest zachwianem. Było to także za jednolitością w prowadzeniu wojny a tej przeszkadzały tarcia między Falkenhaynem a Hindenburgiem. — Cesarz Wilhelm przed powzięciem ~~[illegible]~~ ważnych wojennych ~~[illegible]~~ zarządzeń postanowił zasięgnąć rady Hindenburga. Uraziło to Falkenhayna i oświadczył, że widzi, że wobec tego właściwem jest, aby ustąpił z naczelnictwa głównego sztabu. Cesarz dojrzał w tem osobiste współzawodnictwo a świadomy, iż słusznie pragnął zasięgnąć zdania Hindenburga, wręczył Falkenhay=nowi dymisję. — Liczył się także z wielkim urokiem Hindenburga w całych Niemczech, które widzą w nim narodowego bohatera. — Możnaby mniemać że potrzebniejszym był na czele armii niż głównego sztabu. Nie łatwo przyjdzie go zastąpić na froncie, tak wielką jest wiara w niego żołnierza, który tylko pod jego dowództwem czuje się bezpiecznym i pewnym zwycięstwa. — Przypatrzmy się na woj=skowe i polityczne następstwa tej ważnej zmiany. — Hindenburg, głównie Ludendorff ożeniony z córką jednego z przywódców hakatyzmu, hołdują zatem antypolskiej polityce i podobno aneksjonistycznej —

~~1649~~ 182

~~Wszystko niemieckie z Dołu w Karpatach Komend.~~ -

Z powołaniem Hindenburga na naczelnika głównego sztabu zmieniono w obydwóch sprawozdaniach nagłówki które brzmią: Front przeciw Rosjanom. Front armii jenerała kawalerii Arc-Karola. Front armii jenerała feldmarszałka Ks. Leopolda Bawarskiego do którego należy armia Böhm Ermolli i Tersztyańskiego. - Niemieckie sprawozdania podpisuje pierwszy kwatermistrz Ludendorff. -

W sprawozdaniu z frontu Ks. L. Bawarskiego użyto wyrażenia „Od morza do okolicy na zachód Łucka, położenie w ogóle niezmienione" z czego wnosić by ~~można~~ trzeba że Ks. Leopold Bawarski jest w dowództwie następcą Hindenburga. -

1645

183

Cesarz Wilhelm zwiedził 26° sierpnia Kopalnie Wieliczki. Towarzyszył mu Delegat Krakowski Adam Fedorowicz. – Po czem cesarz zaprosił Delegata na herbatę i miał z nim w której owej rozmowę „Los Polaków – rzekł – będzie dobry, ale trzeba aby oświadczyli się za zachodem a nie wschodem i żeby zaufali" P. Fedorowicz odrzekł, iż Polacy zawsze trzymali ze zachodem a walczyli ze wschodem a teraz dowiedli ~~że~~ ufają. Cesarz ~~powod~~ nadmienił że założenia Kopalni soli, ~~nadmienił że pochodzi~~ dokonali od Piastowie."

Na wzmiankę o legionach ~~cesarz~~ nader ciepło wyraził się o nich „Dzielnie walczą – mówił – mi jenerałowie dali mi o tem niejednokrotnie świadectwo" ~~P. Fedor~~ Cesarz raz jeszcze powtórzył „Polacy muszą zaufać". – P. Fedorowicz nadmienił o Litwie, lecz cesarz pominął to milczeniem. – ~~Zwraca~~ ~~Delegat~~ Delegat zauważył że z niezwykłą serdecznością i zapałem cesarz wyrażał się o rzeczach polskich i Polakach z właściwą mu, impulsywnością. Jaknajlepsze stąd wyniósł wrażenie a przy pożegnaniu rzekł że da z niego świadectwo rodakom, na co cesarz położył na ustach palec na znak milczenia i dodał Zukunft „Przyszłość", przy czem ręce ściskanie uścisnął dłoń p. Fedorowicza. –

W rocznicę ustanowienia jenerał-gubernatorstwa niemieckiego w Warszawie, jenerał-gubernator Beseler, na towarzyskim zebraniu oficerów i urzędników sztabu, wypowiedział długą, zrównoważoną mowę.."

Zacząć od zdobycia ~~1646~~ 1646

ciągnąć

bytego Królestwa Kongresowego i stąd musieliśmy tu przedewszystkiem wskazywać i przedewszystkiem stawać by aby ten kraj stał się oparciem dla naszej, naprawdę walczącej armii. Ale także chcieliśmy ciężko nawiedzionemu krajowi przyjść z ~~[illegible]~~ pomocą: ~~Nastąpić usiłowaliśmy [illegible]~~ „Wreszcie, przede-wszystkiem usiłowaliśmy przywrócić krajowi po sto czterdziesto-letniej niewoli jego narodowość." – „Nie jest mojem zadaniem mówić tutaj o tem, co ma się tu kiedyś stać z tym krajem i Nie wiemy jeszcze co z wojny wypadnie, albowiem walka toczy się na wszystkich frontach" „Nie stoimy tu na niemieckiej ziemi, ale na niemieckim wojennym obrębie, który zdobyliśmy, który tutaj starszym prawem w ręku trzymamy a do którego, pewnie dopiero, wynik wojny da nam

184

~~1647~~

185

prawo i obowiązek a ten który nas prowadzi, to nasz cesarz.—

Z tych słów możnaby wnosić, że wiadome załatwienie według życzenia niemieckiego rządu, odłożonem zostało do zakończenia wojny.—

Jak się dowiaduję Warszawa nie dała się olśnić owym łudzącem załatwieniem i znowu nastąpił pewien ~~wiadomość o niem~~ zwrot w stronę Rosji; co jednak głównie pochodzi ~~z nowego~~ z nowego położenia i wypadków na wojennych frontach.—

Legionów nie ~~przenie~~ przeniesiono, jak zapowiadano, do Królestwa Polskiego, i zatrzymano ich na wołyńsko-galicyjskim froncie.— Mniemano iż wojną ich jako Kadrowi armii który zamierzano stworzyć

186

~~1648~~

Rząd włoski przywłaszczył sobie Pałac Wenecki w Rzymie własność Austro-Węgier i siedziba ich Ambasady przy Ojcu Świętym. Dotkliwa także artystyczna strata. Niesłychany gwałt W tej wojnie która cowarbardziej dziwaje depcze jak w żadnej wszelkie między-narodowe prawo ogami oraz prawo własności.

Wiedeński gabinet zaniósł za pośrednictwem hiszpańskiej ambasady przy Kwirynale uroczysty i silny protest, w którym stwierdza że w traktacie pokoju z 3 października 1866 r. prawo własności Austryi do Pałacu Weneckiego najwyraźniej uznanem zostało przez Włochy; oraz wielce słusznie podnosi, że przywłaszczenie przez rząd włoski sprzeciwia się z ustawą gwarycyjną, przyznającą Stolicy Świętej przywilejów ~~...~~ i że „Wydalenie c.k. ambasady przy Stolicy Świętej

~~641~~ 187

z Pałacu Weneckiego, gdzie była jej siedziba, ~~ustąpiła~~ nowsza w ważny

mierze prerogatywy ~~Jego~~ Świątobliwości Papieża, jak też prawa

Austro-Węgier !!! Znowu więc, w tym pełwornych europejskich

konfliktach, wytania się sprawa papiestwa. —

Austro-Węgry mogłyby odpowiedzieć na zabór Weneckiego Pałacu, zajęciem

pałacu ambasady włoskiej we Wiedniu, na Ziemnej dawniej ~~Kanclerstwa~~

Metternich, wybudowanego przez Kanclerza ~~Ambas~~ — Kiedy rząd włoski

nabył ten pałac, powiedziałem, że ~~Włochy zemszczą się~~ ambasadorowi Włoskiemu d'Avarna

~~na Metternichu~~ — ~~Ten~~

„Włochy zemszczą się na Metternichu"!!

~~1650~~ 188

Rozporządzeniem cesarskiem na mocy §§ 14, wszystkie niemal podatki w Austryi znacznie podniesionemi zostały, ~~a to~~ głównie dla pokrycia procentów, we wysokości rocznie 750 milionów. Koron, od których wojennych pożyczek. —

Oczywiście rozporządzenie nie było niespodzianką. Gdyż widział że wielka karta wojny ~~[illegible]~~ wymaga niezbędnego podwyższenia podatków. O ile zapobieże bankructwu będzie zbawiennem. Wszystko bowiem mniej złe niż bankructwo. —

Wydanie rozporządzenia ma także na celu ułatwienie nowej, piątej" wojennej pożyczki. Która rozpisana ma być w październiku. W Niemczech czynią już przygotowania do piątej wojennej pożyczki. — Przy przedłużeniu wojny przewidzieć można zwłaszcza [illegible] już swoje finansowe następstwa —

~~1651~~ 189

Już w nocy 27 zaraz po wypowiedzeniu wojny, ~~woj~~ rumuńskie
wojsko zamieniło strzały z armią arc. Karola a nad ranem
w przesmyku Rotenturm, nastąpiło obustronne starcie
i z austryjacko-węgierskiej strony wzięto do niewoli rumuńskich
żołnierzy.–
Na drugi dzień wydane sprawozdanie donosiło, w [illegible]
sposób, że po odparciu w kilku punktach Rumunów, ~~wobec~~ nasze
nadciągających silnych atakujących ich wojsk,
wysunięte oddziały, ~~cofnęły~~ ~~się~~ zajęły ~~tylne~~ i
planowo wskazane stanowiska. Co znaczy że – się cofnęły.
Musimy się nie zamierzają ~~do~~ przeszkodzić Rumunom do
przekroczenia granicy i zapuszczenia się ich do
Hermanstadu, gdyż pierwsza linia obrona naszej
Kerzysztu ~~[illegible]~~ i następnie uwagi ~~na~~ zwiększać
ich.– Dunajski ~~monitor~~ ~~almos~~ rumuńskie
ostrzeliwał Turnu-Severin –
Dunajska flottylla

rumuńskie nadbrzeże miejscowości.. ~~16~~52 190

Wojska zaś austrjacko-węgierskie cofnęły się w dalszym ciągu,
zawsze – jak twierdzi wydane sprawozdanie – ~~z w~~ planowo
i Rumuni zajęli Petroszeny, Brasso, Kezdi Vasarhely..
Kronstadt został ewakuowany – Zajęli go Rumuni..
~~Naczelnym~~ Dowódcą rumuńskiej armii ma być jenerał Averescu..
Wodzem naczelnym jest Król Ferdynand..
We wtorkowem wydawanem sprawozdaniu czytamy coś co ~~zmienionej~~ znamiennym cisza!!
podwójną irredentą, niezawodnie „Na całym froncie, rumuńskiej nawałności!–
naše powstały bratersko, żołnierzy Hermannstadtu, opróżnienie
W dalszym ciągu nastąpiła ewakuacja rumuńskie przedmieście wojsky do
z wojska i po czem
miasta..

1053 191

Niemieckie wojska zdobyły w Karpatach Kukul-

~~Wojsko niemieckie zdobyło w Karpatach górę Kukul~~
~~Z powstaniem Hindenburga na naczelnika głównego sztabu zaznaczono wzrastanie we wprowadzeniach wpływów z Frontu Arcy-Karola i Frontu feldmarszałka Hindenburga. Niemieckie prowadzenie podniósł pierwszy kwatermistrz Ludendorff — Następnie dano sprawozdaniem naczelnika~~

Arcyksiążę Następca tronu Karol przybył z frontu na kilka godzin do Schönbrunnu, ze skargą iż jego zdaniem, między głównem, niemieckiem dowództwem a głównem, austryjacko-węgierskim sztabem w Cieszynie stało się niemożliwem. Skarga zwracała się przeciw Cieszynowi.

Pani Katarzyna Schratt mówi, że wszystko co ~~oś~~ opowiadają o naczelniku głównego sztabu Conradzie jest ~~w~~ w większej części plotką i przesadą. ~~Wprawdzie~~ ~~[illegible]~~ popełnił błędy, ale nie jest w tym stopniu winnym jak go ich ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~1654~~ 192

twierdzą, wprawdzie ograniczono jego atrybucje, ale nie pozbawiono go ich załatwienie i zachował kierunek i nadzór nad armią Arc. Karola z i górską armią jenerała Borowicza ~~na~~ na włoskiej granicy. Muszą tak oceniać rzecz u góry.

Więc półśrodek – jak zwykle tutaj. – Kiedy się okazał niedołężnym. – Cesarz Wilhelm poświęcił Falkenhayna. ~~Zresztą tego potrzeba~~ Zwierzchność o ile wiem wtedy a tyle ba-Conrada przeszła w niemieckie ręce a tyle mu ją pozostawiono, iż tylko może przewodzić ale nie powodzić. –

2 września

—

—

CXXXXVII

9° września 1916 r

193

1655-1680

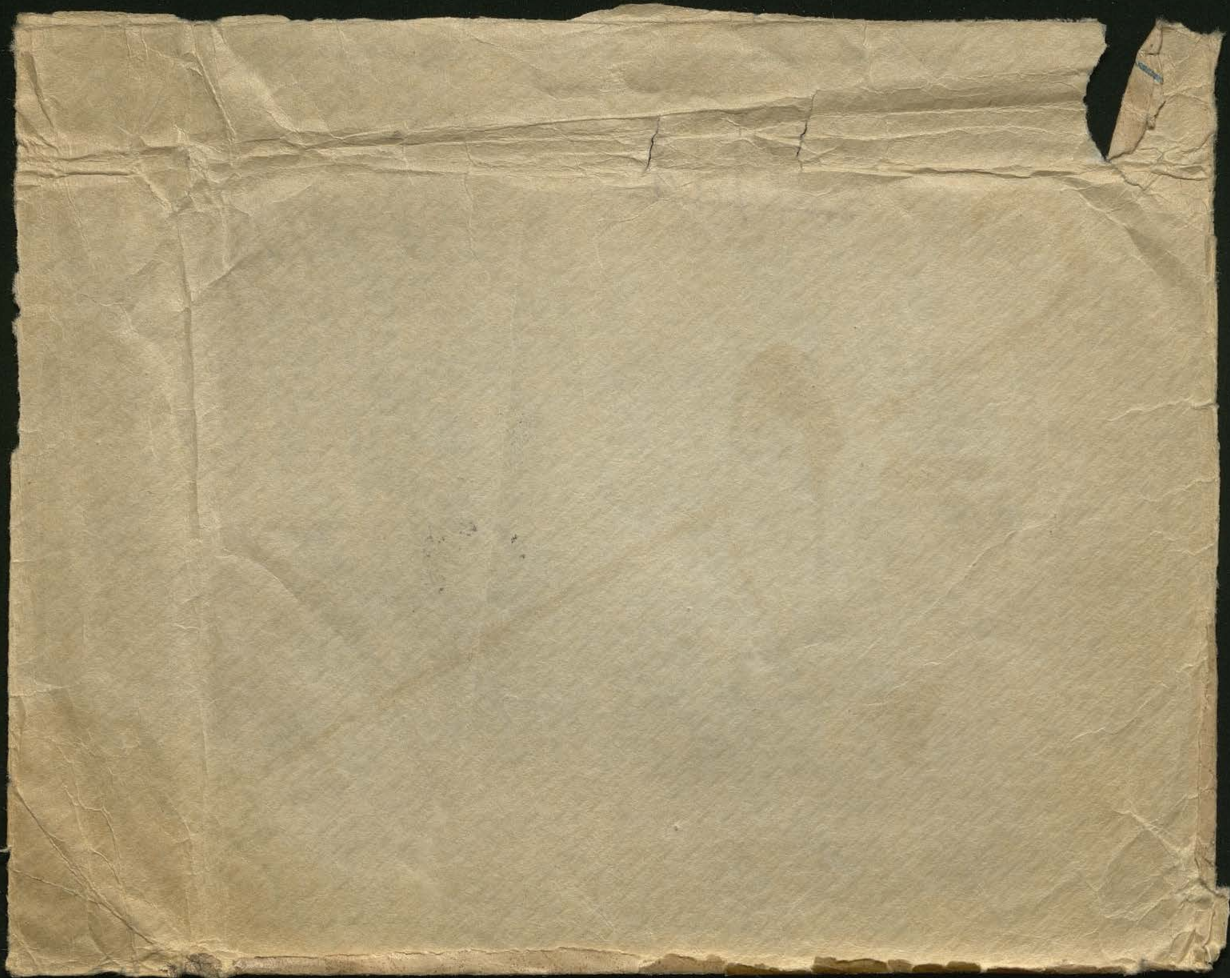

CXXXXVII

Nad Sommą i na wołyńskim froncie
zawzięte walki. Wielka druga
bitwa nad Sommą. — Pod Haliczem —
Niemcy stracili w Afryce stolicę Dar-es-Salam
Zestrzelony Zeppelin. — Na rumuńskim
froncie. Wyznanie hr. Tiszy. — Niemiecko-
bułgarskie wojska wkroczyły do Dobrudży —
Pierwsze starcie Bułgarów z Rosjanami. — Niemieckie
bomby rzucone na Bukareszt. — Niemiecko-
bułgarskie wojska zdobyły Tutrakan nad
Dunajem. — Tureckie wojsko w Dobrudży. —
~~Rumuńska~~ rozprawa we węgierskim
sejmie. — Pogłoski o koalicyjnym gabinecie.
Rozmowa z Węgrami. — Manifest
króla rumuńskiego. — Z Grecji. —
Mowa wyborcza prezydenta Wilsona!
Biuro Wolffa i zerwanie ~~Państwowców~~ Klubu państwowców na
Warszawie ~~Klubu we Warszawie~~ ~~Dom~~ ~~posła Daszyńskiego~~
~~Litewskiego~~ Litewska ~~Klubowe~~ zrzeczenie mandatu
posła Daszyńskiego. —

Nabożeństwo za duszę ś. p. Zygmunta Wielopolskiego

9^{go} Września

~~1685~~ 1655 CXXXXVII 195

Główna niemiecka kwatera doniosła 4 t.m. że rozwinęła się wielka
bitwa na francusko-angielskim froncie w szerokości 30 kilo=
=metrów; walczono z wielką zawziętością; w nocy dopiero udało
się nieprzyjacielowi wkroczyć do ~~[struck]~~ lasu Foureaux; został
stamtąd wyparty. Między Ginchy i Sommą, po straszliwym
artyleryjskim ogniu i walce, Guillemont i La Forest
~~po~~ dostały się w ręce nieprzyjaciela. Gdzieindziej stawiano ~~[struck]~~
opór. Bitwa trwała uporczywie dalej

i Niemcy stracili wieś Chilly. —

Kanclerz Bethmann 5 t.m. w konferencji z przywódcami stronnictw także
zdał sprawę z ogólnego położenia wojskowo-politycznego względnie ~~do~~
do wojny z Rumunią. Oświadczył, że Hindenburg i Ludendorff orzekli,
iż ogólne wojenne położenie jest dobrem i nie daje powodu do żadnej
obawy. Nie można oczywiście zaprzeczyć że ~~[struck]~~ zwiększenie się nieprzyjaciół
Niemiec Rumunią ~~[struck]~~ przysporzyło trudności, ale z pewnością

~~1086~~ 1656

196

~~to~~ nic ~~wyst~~ zaważy ~~...~~ ostatecznym wyniku wojny. — Nie ~~ma~~ istnieją zamiarów przedłużenia granicy wojskowej służby.

Kanclerz uznał potrzebę powołania się na naczelnika głównego sztabu i głównego kwatermistrza aby ustalić poczucie bezpieczeństwa. — Przytem okazał dobrą nadzieję co do przyszłości.

Tymczasem porządki trwała dalej walka w Karpatach i Rosianie odnieśli miejscowe korzyści.

Na wschód od Halicza przełamali świeżo front arcyks. Karola w ~~tem miejscu~~ ~~...~~, ~~trwała także~~

Trwała także wielka bitwa po obu brzegach Sommy. 28 ~~emy~~ francusko-angielskich dywizji brało udział w ofensywie i zdobyły nieco terenu. Uwagi ~~...~~ zajęły. Musimy oprócz uzyskania nowy strukturze. Inne udzenia w parli

Zwolna francusko-angielskie armie ~~wśród~~ ~~wszystkich i potężnych~~ strat i ofiar walkach postępują nieco naprzód. — Dniestrem cofnęły się wojska Arcyks. Karola między Złotą Lipą i Dniestrem na tyły ~~i~~ Stanisławowa. ~~Toczyła się zacięta ... ~~ ~~... nad Sommą ... ~~ ~~... ~~

~~165~~ 167

197

Toczą się w Karpatach zacięte walki. Rosjanie nacierają głównie na Halicz. Który znajduje się w niebezpiecznem położeniu. Z wojskowej kwatery prasowej donoszą, że Rosjanie strzelają do własnych wojsk aby je zmusić do życia ~~naprzód~~.–

Bitwa nad Sommą trzyma się zawzięcie 7. t.m na całej linii. Sprzymierzeni zdobyli Vermandovillers. Zyskali na zajutrz znowu nieco terenu.

~~Wschodniej~~ Marszałek Hindenburg udał się na zachodni front.– ~~Dar-es-Salam~~

W Afryce południowej stolica niemiecko-afrykańskiej ~~Kolonii zajęta~~ Kolonii. Dar-es-Salam zajęta zostata przez wielkobrytańskie zbrojne siły. Odstąpił ją Niemcom w 1885 r. sułtan Sansibaru.–

W ostatniej wyprawie Zeppelinów na Londyn, jeden został zestrzelony i legł na ziemi.–

1658

Na rumuńskim froncie austryjacko-węgierskie wojska wciąż „planowo" cofały się i po pięciodniowej walce oddaliły się z pod Orsowy, którą Rumuni następnie zajęli. Niedostateczne są ta siły. Potwierdziła to mowa hr. Tiszy wśród magnatów, która nie różni się zresztą od gwałtownych nieco czczych retorycznych, gniewów, na razie niewykonalnych gróźb przeciw Rumunii, z wiedeńskich i peszteńskich dzienników. Mowa zdradzała wielki smutek. — Następnie po przewracającem uderzeniu Rumunów, austryjacko-węgierskie wojska cofnięte i zaparte w góry Hargita. — Serbskie oddziały połączyły się z rumuńską armią. Główna kwatera w Bustenie na północ Sinaja.

Niemieckie wojska armii Mackensena i bułgarskie przekroczyły granice wkroczyły do Dobrudży, odstąpionej Rumunii bukareszteńskim traktatem, odparły rumuńskie graniczne straże. Zajęły Dobricz. — Zdobyły ściedem fortów mostowego przyczółku

~~Owing Hijinge Natuutte~~ :-

Tutrakan, nad Dunajem. – Niemieckie sprawozdanie donosi: „Na północ Dobricz silniejsze nieco rumuńskie – wszystkie wojska odparte zostały przez naszych, mężnych, bułgarskich Kamaradów!! – Pierwsza walka Bułgarów z oswobodzicielem. Wszystką armią ~~w~~ na tym froncie dowodzić ma jenerał Iwanow. –

Niemieccy lotnicy rzucili bomby na Konstancę i dwukrotnie na Bukareszt. – Niemiecko-bułgarskie wojska zdobyły 6go września Tutrakan. Załoga poddała się. Wzięto do niewoli przeszło dwadzieścia tysięcy żołnierza rumuńskiego, dwóch jenerałów, kilkuset oficerów, ~~zdobyto~~ zabrano przeszło sto dział. W Berlinie powitano to zwycięstwo z wielką radością, wywieszono flagi. – Ma ono miejscowe ~~znaczenie~~ na razie znaczenie a czekam przyszłość jaki wywrze wpływ na przebieg wojny. I czy w Bukareszcie poczytano Dobrudżę za stracone chwilowo stanowisko, czy też stała tam naprzeciw niemiecko-bułgarskich sił, znaczniejsze ~~siły~~ wojska zwłaszcza zapowiadane rosyjskie. Armia niemiecko-bułgarska Mackensena walczy nadal na

~~16~~ 1660

200

swoich frontach w Dobrudży i przeciw armii Sarraila. Któvego bezczynność nie łatwo zrozumieć można. — Tymczasem silne uderzenie Rosjan na Dobricz odpartem zostało. Bulgary zajęli Balcik nad Czarnem Morzem. W tych walkach brały udział tureckie oddziały.

Marszałek Hindenburg udał się na zachodni front.— 1687

W Afryce południowej Dar-es-Salam stolica niemiecko-afry-
=kańskiej kolonii zajęta została przez nieprzyjaciela

Odstąpiona była Niemcom w 1885 przez Sułtana Zanzibaru

~~1671~~ ~~1661~~

Rozprawa rumuńska we węgierskim sejmie 5. t.m. rozpoczęta się przy uchwalaniu m-m. Tiszy, wezwaniem Justa: Pażyka do dymisji, postawionym przez Lewicę. — ~~Opozycja~~ Który z opozycji: ~~„Ośmielam się, abdykuj"~~ „Dałeś się ośmieszyć, abdykuj" „Więcej ma przepaść, tylko by powstał"" Hr. Tisza w ~~[illegible]~~ mowie w niej przygotowanej przyznaje, „że ~~niebywałe~~ postępowanie Rumunii wprowadziło w błąd, wszystkie austryjacko-węgierskie i ~~niemieckie~~ sprzymierzone ~~koła~~ dyplomatyczne oraz wojskowe czynniki" ~~Zarzuty~~ Dobrowolne wyznanie, tak długo [illegible] jak hr. Tisza, przyznanie zaślepienia. — Hr. Albert Apponyi oświadczył, że czynniki które

~~1662~~ 1662 202

Uważam rządy i górnyą, po tem co zaszło, nie mogę mieć prawa ~~kontroli~~
do dotychczasowego bezgranicznego zaufania i ślepego
i krytyki dyktatorskiej władzy.–
Hr. Juliusz Andrassy przytaczył się do tych słów i ~~jakiś~~ jest
naszym patryjotycznym obowiązkiem starać się, aby ci ludzie
którzy okazali się niezdolnymi obrony świętych interesów
narodu, usunięci zostali.– Nie chce rząd
omawiać błędów zarządu spraw zagranicznych, ale
wstydem jest, że dali się oszukać.– Pomimo
Bratianu z cyniczną szczerością miał powiedzieć
naszemu posłowi, że skoro tylko nasze wojskowe będą na
potrzebne pogorszyć się, zwyciężymy w zwycięstwo
nad wodzą.– Hr. Andrassy ~~wojska~~ zapewnić sobie przewodnictwo
ale niniejszy odpowiedzialnym
Hr. Michał Karolyi

~~1077~~. 1063

203

prezydenta gabinetu, za obradzenie poselstwa w Bukareszcie hr. Czerninem, za dymisję hr. Berchtolda i powierzenie zagranicznej Tell-bar-Burianowi „Nie pojmuje-wcale-jak hr. Tisza może, wprowadzenie go w błąd, przedstawić jako usprawiedliwienie „Węgry poniosą wszelkie, niosą wszelkie ofiary, pod jedynym warunkiem: Ludzie Tiszowy stoją dotąd na czele kraju muszą abdykować.-"

Poseł Rakovszky stwierdził szeregiem dokumentami hr. Tiszy, w straszny sposób ~~...~~ bardzo w Siedmiogrodzie zawiedziony ochraniającyh ludności i mienia.-

Cała opozycja podniosła ~~ten~~ zarzut.-

Hr. Tisza usprawiedliwiał próbował tem, że Król rumuński dał był uspokajające zapewnienia.- że rząd dał mu zaskoczyć

Poseł Szeterenyi stwierdza, że rząd dał ~~~~ zamknięte posiedzenie

Izba uchwaliła ~~tajne~~ w 7-8 mieś. o $\frac{7}{4}$ na

Prywatne ~~~~ Jawne zamknięto posiedzenie.-

Następnie naznaczone zostało następstwo, z wnioskiem hr. Andrassego o zwołanie delegacji. Stanowisko hr. Tiszy ma być w Peszcie zachwiane. — Pożądanem byłoby jego ustąpienie, o ile bowiem jest wewnątrz jasnowidzącym i dzielnym o tyle ~~zewnątrz~~ w zewnętrznej polityce jest ślepym i niedostatecznym. Prawdopodobnie jednak we Wiedniu zechcą go utrzymać. —

Wieśniacy rumuńskich postów Pop-Zsiso stają, oświadczenie lojalności, wierności do tronu i węgierskiej ojczyzny, potępienia wydania wojny prz. Rumunii. — Jakkolwiek mogłyby być uczucia węgierskich Rumunów, tego jednak nie należało ich narażać, po żadnej cenie. — Żądano od Polaków w Rosji. —

Następca hr. Andrassy uzasadniał wniosek o zwołanie delegacji. Na samo o nich wspomnienie hr. Stürgkh odczuwa silne dreszcze, tak mu obawa zwołania Rady Państwa. —

Hr. Andrassy rzekł że najwyższy czas aby zaniechano w Austro-Węgrzech ślepej polityki. —

~~1075~~ ~~1077~~ 205

Może austryjacki rząd nie uważa za właściwe zwołania
Delegacji. Tem jest potrzebniejszem iż wielkie błędy i
zaniedbania zaszły, za które odpowiedzialni czynniki
do odpowiedzialności pociągniętemi być winny i to
przed ~~ciałem~~ zgromadzeniem które na moc takowe błędach na varie mówić ~~wyprowadzić zdania~~
obalić. Hr. Andrassy „Weiche ~~teraz~~ [illegible] Prawdopodobnie poczytuje ją za przepasz=
popełnionych, w polityki ~~polityce~~ sprawie". Zaznacza ~~Poczytuje~~ jako wielkie zaniedbanie, iż nie postarano się
=crony. które umożliwiłoby, gdyby
za wszelką cenę, stworzyć położenie, które pozyskanie dla nas
albo ewentualnie za cenę ofiary, pozyskanie dla nas Bukowinę; gdyż Zap[illegible]
Rumunii. Zdaje się że miał na myśli Siedmiogrodu.– „Można
aby myślał o odstąpieniu części Siedmiogrodu ale nie abyśmy
żądać od nas najwstrętniejszych ofiar ale nie abyśmy, który za
milcząco i bezczynnie przyjęli rząd, który za wtedy
niebezpieczny poczytujemy, nawet i wtedy

~~1666~~ ~~4676~~ 206

gdybyśmy mieli wystawić się na podejrzenie, że prowadzą ~~nami~~ nami osobiste pragnienia! –

Hr. Tisza wśród niesłychanej wrzawy, która wciąż mu przeszkadzała dał odpowiedź w której nic nowego ani znaczącego nie powiedział. Sprzeciwił się w końcu wnioskowi o zwołanie delegacji i mówił: „Wniosek izba uchwaliła nie jak „naród" lecz jak „adwokat"! – postawić na porządku dziennym. –

Hr. Albert Apponyi uzasadnił wniosek o zmianie §§ 39 ugody, w ten sposób, aby działalność ministra spraw zagranicznych, nadzorowaną była ~~nie przez delegacje~~ przed którym ~~Hr. Tisza oświadczył~~ ~~ale~~ przez węgierski sejm ~~zgodził~~ zgodził się aby wraz z ~~wnioskiem~~ oświadczył się wnioskiem ale został na wniosek Andrassego postawiony na porządku dziennym co izba uchwaliła. – Na żądanie stanie się równiem. H. Tisza rozprawy porządku dziennego odłożono w niosła rozprawy nowy kompromisu do przyszłego tygodnia. – Obiegały pogłoski o koalicyjnym zbliżeniu do którego hr. Andrassy i Apponyi weszli by. –

207

1667 ~~1677~~

Węgrzy z którymi mówiłem, należący do rządowej większości, z oburzeniem odpierają zamiar obalenia hr. Tiszy i przeczą aby było to stać mogło. Przypisują go pragnieniu hr. Andrassego usunięcia bar. Buriana i zajęcia jego miejsca. — Mniemam, że w sprawie polskiej hr. Andrassy nie miałby lepszego powodzenia niż bar. Burian.

Obydwaj chcą, raczej chcieli, tego samego, lecz rozwiązanie zależnem zawsze było od przewagi Niemiec nad Austro-Węgrami a tej zmienić nie mogliby ani bar. Burian ani hr. Andrassy. —

Węgrzy z którymi się spotkałem nastrajają się na lekceważenie rumuńskiego napadu i zapewniają, że niebawem Rumuni wypędzeni zostaną ze Siedmiogrodu. — Jak zwykle, przy niemieckiej pomocy! —

1668 11 1678 208

Król Ferdynand rumuński w manifeście do narodu zaznacza, że nadszedł wielki dzień a z nim sposobność połączenia Rumunii z tej i tamtej strony Karpat, odzyskania Bukowiny i aby wielka, wolna Rumunia rozciągała się od Theissy do Czarnego Morza.—

Wypowiedzenie wojny przez Rumunię oddziałało na greckie przesilenie.– ~~W Atenach~~ Stronnictwo Wenizelosa i mocarstwa Porozumienia podżegały wciąż wrzenie przeciw Królowi i neutralności. W Salonice kreteńscy żandarmi, w hełmach z fotografią Wenizelosa, przy współudziale motłochu, otoczyli koszary wojska oddanego Królowi, miało przyjść do starcia. Jenerał ~~Sawwail~~ Sawwail powiadomiony, stanął po stronie żandarmów, zażądał aby załoga koszar ~~zaprzestała~~ walki z rewolucjonistami; ~~ta~~ ~~ta~~ poddała się i Sawwail kazał ją rozbroić. Stanął w Salonice jakiś Komitet Obrony Narodowej przeciw Bułgarii, za mocarstwami porozumienia.– Czterdzieści angielskich i francuskich statków wojennych ukazało się przed Pireusem. Trzy statki wpłynęły do portu, wylądowały oddział, który zajął trzy niemieckie ~~stat~~ ~~[illegible]~~ parowce, wywiesił na nich flagi czteroporozumienia, opanował w arsenale, telegraf bez drutu.– ~~Dziś~~ Angielscy policyjni ajenci [illegible] w Atenach; aresztowali, na drodze do Eleusis, sekretarzy poselstwa

~~1?0~~ ~~168~~ ~~167~~70 210

austryjacko-węgierskiego. W mieście wielka niechęć.– Pojawiły się wieści o abdykacji Króla Konstantego: nie sprawdziły się.– Biuro-Reutera donosiło, że Grecja przyjęła wszystkie nowe żądania Porozumienia i że jego władze objęły natychmiast nadzór nad pocztą i telegrafem.– Sporządzony spis Niemców i poddanych Austro-Węgier którzy mają być wydaleni, na co grecki rząd zgodził się.– Grecja jest na łasce i niełasce zachodnich mocarstw a środkowe nie mogą jej pospieszyć z obroną.– ~~Ze strony por~~ W tem położeniu, przy braku Wenizelosa Król i rząd prawdziwych jeszcze dokazali cudów, w oporze.–

Ze strony Porozumienia głoszą, że nie pragnie ono udziału Grecji we wojnie, zwłaszcza niewygodnego, przed trzema miesiącami a który, ze względu na Włochy, utrudniłby przyszły pokój; chce jedynie odebrać Grecji wszelką możność szkodzenia armiom sprzymierzeńców. Dlatego opanowało ~~wojsko~~ kraj*. Abdykacji Króla, Francja nie życzy sobie.– ~~A~~

~~1701~~ ~~1687~~ 1671 211

Prezydent Wilson w mowie w Long Branch którą ~~przyjął~~ przyjął demokratyczną kandydaturę na prezydenta rzekł: „Niemożliwem jest abyśmy dalej trzymali się naszej polityki odosobnienia. Rozporządzając ~~potężnymi~~ odgrywać wielkie rolę we świecie, czy ~~chcemy~~ zechcemy czy nie zechcemy. Amerykański naród musi wszystkiego dołożyć aby doprowadzić do zawartego pokoju" Prezydent silnie i z oburzeniem potępił zachowanie się obywateli urodzonych pod zagranicznym sztandarem — miał na myśli amerykańskich Niemców — którzy niejedną siłę i przykładali lojalność wobec obcego mocarstwa nad lojalnością względem Stanów Zjednoczonych. Zadaniem bieżącego roku jest obrachunek z niemi. Prezydent przyznał się do błędów w niektórych sprawach ~~[illegible]~~

~~170~~ ~~1682~~ 1672

212

Wyjaśnienia pokojowego posłannictwa, jest wybornym obrotem – jak dziennikarskie ale – bez praktycznego znaczenia i może bez szczerego zamiaru. –

Urzędowe Biuro Wolffa w Berlinie doniosło 3. tm z Warszawy, że w dniu tym Klub polskiej państwowości urządził w sali Filharmonii zgromadzenie we wielkim stylu aby zająć stanowisko, wobec oddziaływania na polską sprawę, wypowiedzenia wojny przez Rumunię. Uchwalono następującą rezolucję:

"Rosja jest najbezwzględniejszym przeciwnikiem polskiej państwowości i przywrócenia polskiego państwa. Zwycięstwo Rosji, znaczyłoby zniszczenie narodowego bytu Polski; stąd pogrom Rosji jest koniecznym warunkiem państwowego odtworzenia Polski." Rezolucja – dodaje Biuro Wolffa – daje do poznania, że Polacy życzą sobie rychłego ogłoszenia polskiego państwa

~~1701~~ 1673 213

aby im umożebnić czynny współudział we walce przeciw Rosji: Istotnie dalszy ciąg rozmów - jednak nie ~~dostarczony~~ przytoczony przez Biuro Wolffa - ~~[illegible]~~ brzmi: „Wszelkie polityczne i wojenne ~~[illegible]~~ konjunktury, ~~[illegible]~~ osłabiające siłę Rosji w tej wojnie, ujemnie oddziaływają na rozwiązanie sprawy polskiej. Współczesna sytuacja wymaga od nas czynnego udziału, o naszą niezawodny i państwowej przyszłości. Wobec tego zwracamy się do państw centralnych o możliwie szybkie proklamowanie polskiego państwa i umożliwienie nam stworzenia armii polskiej, którąby w obecnej wojnie walczyła przeciw Rosji, o nasz niepodległy byt państwowy!" –

Z tego wnosić trzeba że niemiecki rząd zamierza niebawem wykonać, ów program postawiony ~~[illegible]~~ podczas pobytu kanclerza Bethmanna we Wiedniu, mający na celu

214

wśród ludności Królestwa ~~1864~~ ~~1863~~ 1874 ~~we wszystkie~~ i postęgują się owe rozdwojenie Których nie idzie na rękę a przedstawia niemieckie rozwiązanie sprawy polskiej: ~~jednocześnie dr J. Kempiński dumą strony państwowej~~ ~~stronnictwa udał się z większą deputacją do Berlina, co zdaje przygnębiające~~ ~~wrażenie oczy.~~ ~~J. Kempiński był zwolennikiem austryjackiej polityki~~ ~~rozwiązania i w tym ale przebywał we Wiedniu i Polsce, tu~~ ~~zwraca się do Berlina, niepewny~~ i Których być dłuższy czas przyjąć niemieckie rozwiązanie, ~~ale~~ ~~że~~ ani go życzył dobre alei i dopomogą ~~w~~ bez zaślepienia, nie podobna. — Trzeba się przedniem zastanowić stąd stał przy austryjackie polityce.

Powyższy zwrot jednak to ~~Dr~~ Stutek ~~to~~ ~~przez~~ wypuszczenia z rąk habsburgskiej monarchii sprawy polskiej. Wypuszczenia Których powstają na ~~na~~ przymusowe może złyt spiesznie i natarczywie ~~tak~~ ~~bez~~ ~~stąd~~ ~~wszystkich~~ ~~Autorytetu politycznej Semickie~~ Wypuszczenie ~~nie~~ prze bez błędów Których idzie na tatapszem, politycznemi samiemi a o Których wspomniał, ks. Andrassy w sejmie węgierskim.

~~1705~~ ~~1674~~ ~~1674~~ 1675

215

~~aby ... [illegible] ... we walce przeciw ... [illegible]~~
~~[illegible] ... powiedział ... [illegible]~~
~~Z tego uważać trzeba ... niemiecki rząd ... [illegible]~~
~~[illegible] ... który ... [illegible]~~
~~po pobycie ... w Wiedniu, a ... [illegible]~~
~~celem wojnie ludzi ... we wojnie. [illegible]~~
~~[illegible] ... pierwszą [illegible]~~

Biuro-Wolffa donosi dalej, iż owo zebranie uchwaliło, ~~za~~ przesłać do hr. Tiszy, ~~i~~ za pośrednictwem ~~c.k.~~ przedstawiciela c.k. ministerstwa spraw zagranicznych barona Andriana, najpierw telegram, z wyrażeniem sympatii dla Węgier, i zagrożonych rumuńskiem wypowiedzeniem wojny i zaznaczeniem, iż grożące niebezpieczeństwo od Rosji sprzymierzonym narodom, winno być zażegnane wspólnemi obronami. — Ważnem w tem jest, jedynie że rząd niemiecki, zdaje się torować drogę dla swojego rozumowania. — ~~[illegible] jest telegram do hr. Tiszy~~

Hr. Tisza odpowiedział na ów telegram ~~1701~~ ~~1681~~ 1676
~~[illegible]~~ sentymentalnie, bez politycznej treści
i z humorem.

Poseł Daszyński złożył mandat do Rady Państwa
albowiem niezadowolony jest z Koła Polskiego.
Początek nadsłanej zgody. – Coby mogło Koło Polskie
uczynić aby p. Daszyńskiego zadowolić? ~~Takie u~~ ~~Takie~~
~~Uważa przeciwne natarze [illegible]~~ ~~parzenia~~ –
~~Taki skutek zgody~~ Skutek parzenia, przeciwnego natarze. –
Komitet wykonawczy polskiej partii socjalistycznej nie
przyjął do wiadomości złożenia mandatu przez p. Daszyńskiego
i polecił mu rezygnacji cofnąć. Złożenie nastąpiło bez
upoważnienia Klubu polskich partii socjalno-demokratycznych w Socjalistycznym
Wszystko nadsłana zgoda ale już i różnice ~~[illegible]~~ w
Klubie – ~~[illegible]~~ p. Daszyński musiał cofnąć
wedle życzenia Komitetu [illegible]. Litości [illegible]. –

Doszła teraz dokładna wiadomość o memoriale Koła Polskiego w Petersburgu, tak nazwanego memoriału hrabiego Zygmunta Wielopolskiego, złożonego przez niego, z końcem lipca 1916 r. cesarzowi Mikołajowi. — Memoriał wyobraził sobie stosunek Królestwa Polskiego z Rosją, jako dwóch państw połączonych unią realną i wyciąga stąd następstwa administracyjne, narodowe w szerokiej mierze wytycznej mowie, „stawia polityczno-państwowe. — Ustanawia przejściowy, wprowadzi ~~A~~ lecz oczywiście ograniczony stan rzeczy, aż do zakończenia wojny. — Na postulowania hr. Wielopolskiego, z końcem lipca, cesarz Mikołaj nie pozostawił mu żadnej wątpliwości, że żądania memoriału odrzucone zostaną a przedstawił im zasadę, że sprawa polska jest wewnętrzną sprawą Rosji. — Przytem obiecał „serdeczne współpracownictwo Rosyan z Polakami oraz swobody narodowe". Dowód wielce natchnionego z Petersburga

~~1678~~ ~~1677~~ ~~1708~~ ~~1677~~ 218

Komunikata *Temps*, że osobny akt cesarski zatwierdzi, w ramach

zakresie, obietnice zawarte w proklamacji W. Ks. Mikołaja

ze sierpnia 1914 r., zapewniające Polakom Królestwa, swobody

narodowe. – Będzie to cesarski manifest. – *Temps* dodał, że

urzeczywistnioną zostanie reforma, „na której narody sprzymierzone

orzekały" ale zarazem rząd rosyjski będzie mógł zatatwić sprawę

polską jako wewnętrzną, czysto rosyjską. –

Oczekiwany manifest na początku sierpnia dotąd ~~wydany~~ nie został.

Reforma bowiem, nawet we wskazanych przez cara ~~w przyjętych~~ granicach natrafia, na

opór z różnych stron, zostawszy w łonie rady ministrów ~~której~~

Opór odnosił się także do programu p. Sazonowa. ~~Nie~~ Zresztą ~~on~~

i nie uzyskał on większości w radzie ministrów.

zgoła tak daleko jak memoriał hr. Wielopolskiego ~~ale~~

ale zapewniał, dość pewną narodową autonomię,

jednak uczynił jej wprowadzenie zawisłem od uchwał Dumy i Rady Państwa

~~1701~~ ~~1698~~ ~~1879~~ 219

Można stąd wnosić jak niepewnemi i wątłemi byłyby widoki zapewnienia polskiego bytu narodowego, ze strony Rosji. —

Poruszanie przez cara i rząd rosyjski sprawy polskiej jest z gruntu nieszczerem ~~jest z gruntu [illegible]~~ i spowodowanem tem, „że ~~reformy [illegible] reformy~~ reform czekają narody sprzymierzone!" —

Oczekiwanie ~~[illegible]~~ przemieniło się w niepokój ~~[illegible]~~ odkąd w Paryżu i Londynie dowiedziano się o owem ~~[illegible]~~ zamierzeniu ~~[illegible]~~ stanęło to rozciągania sprawy Królestwa Polskiego, które na porządku dziennym, po ostatnim pobycie we Wiedniu Kanclerza Bethmanna. —

Temps natchniony przez francuski rząd dał, im wyraz ~~[illegible]~~ rozbiorach ~~[illegible]~~ ustanowiono, Przypominał praktykę politykę podczas i po ~~[illegible]~~ i przestrzegł Polaków „W ten sposób — pisał — po niesłusznych rokowaniach między Berlinem i Wiedniem, dzieła na Polakach. Ale Polska

~~1681~~ ~~1680~~

220

w nią nie wpadnie. Wie przez kogo, blisko dwa wieki cierpiała i przez kogo może ożyć. Wie że Rosja – jakiejby nie były fałszywe kroki polityczne jej biurokracji – jest jedynem państwem słowiańskiem, na którem zgubione historją państwa, opierają swoje nadzieje z martwychwstania. Narodowe, polskie sumienie nie ~~[illegible]~~ odpowie na głos Berlina!! – Francja czuje, że ostatniem słowem owej kombinacji byłaby pruska absorpcja i przygotowuje rosyjską orientację, rosyjską irredentę, w owem Królestwie Polskiem, które Niemcy jako etapę zamierzają stworzyć.

Nie ukazał się ani manifest cara, ani niemiecko-austryjacko-węgierskie ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego. Wypadki przerastają spryt polityka. Rząd niemiecki, odrzuciwszy jedyne zdrowe rozwiązanie, znajduje się w labiryncie trudności. –

Pozwólcie zaś stwierdzić przychodzi, że każdy polski głos, każde polskie życzenie, we Warszawie czy Krakowie, każde polskie żądanie, w Petersburgu czy Wiedniu, nic innego nie ma na celu, jak zapewnienie narodowego bytu. Pouczająca nauka –

9 Września

=

CXXXXVIII

221

16 Września 1916 r.

1687 - 1691

222

LXXXXVIII

Wschodnie i zachodnie fronty środkowych mocarstw pod dowództwem książąt domów panujących. — Zajęcie Silistrii. Znaczenie kampanii Mackensen naczelnym w Dobrudży. — Mackensen naczelnym wodzem. — Zdanie bar. Burjana. Nie=mieckie wojsko w Siedmiogrodzie. — Walka na zachodnim froncie. Nowa ofensywa. Zwycięstwo Mackensena w Dobrudży. — Enver basza w głównych kwaterach środkowych mocarstw. — Chwiejne zastępy. — Enver basza i jego. Z Aten. zamknięcie angielskich portów. — Czwarty. Dymisja gabinetu Zaimisa. Grecki korpus zażądał i otrzymał gościnę w Niemczech. — Przerwany w dziejach uniwersytetu nad wnioskami Andrassego i Apponyiego. — Nowy Minister wiedeński. Losy rewolucji warszawskiego klubu państwowców.

16. Września

1681

223

~~LXXXX~~VIII

W sprawozdaniach niemieckiego głównego dowództwa wymieniono
są teraz na Zachodzie trzy fronty: Księcia Albrechta Würtemberg-
-skiego; ~~Bruno~~ Następcy tronu Ks. Ruprechta Bawarskiego; Następcy
tronu niemieckiego. – Pierwszy rozpoczyna się na brzegach Flandrji
drugi obejmuje okolice Sommy; trzeci rozciąga się przed Verdun. –
Na wschodnich frontach dowodzą Ks. Leopold Bawarski oraz
Arcyksiążę Karol a tak na czele armii na Zachodzie i wschodzie
stoją książęta panujących domów; oczywiście mają doświadczo-
-nych naczelników sztabów. –

224

1682

Bulgarsko-niemieckie wojska ~~zajęły~~ zajęty Silistrię

Rumuni ~~spiesznie opuścili~~ ją byli; z obawy dostania się do niewoli.—

Znacznemi się doznały ~~znacznemi~~ strat rumuńsko-rosyjskich ~~wojsk~~ i serbskich wojsk.— Ta kampania nabrała by wielkiego znaczenia gdyby bulgarsko-niemiecka armia przeszła na drugi, lewy brzeg Dunaju i zagroziła pochodem na Bukareszt.—

Wojska zaś rosyjskie siły w Dobrudży są słabe i niższego gatunku; nie dowodzi niemi Iwanow, pozostają pod komendą rumuńską.—

Niemieckie sprawozdanie po raz pierwszy użyło najtęższa: Bałkańskie pole walki. Pozostające pod naczelnem dowództwem jenerała-feldmarszałka Mackensena niemieckie i bulgarskie siły. Wiadomem to już było.—

1683 Rumuńska armia ~~został~~ nie była gotową a Rumunia przyspieszyła wypowiedzenie
wojny pod naciskiem Rosji. Tak twierdzi bar. Burian w rozmowie z redaktorem Budapesti Hirlap, 225
w której starał się odeprzeć zarzuty hr. Andrassego.—
Zajęcie Dobrudży ma na razie to znaczenie, iż zażegnywa
grożące z tamtąd niebezpieczeństwo Zofji i połączeniu z Konstantynopolem
a zwraca je przeciw rumuńsko-rosyjskim wojskom, względnie przeciw
Bukaresztowi.— Czekać jednak trzeba na dalszy tam przebieg.—
Na innych frontach, walki były unieruchomione chwilowo.—
Na macedońskim, po raz pierwszy starły się bułgarskie
przednie straże z włoskiemi oddziałami.—
W Siedmiogrodzie niemieckie wojska, które przyspieszyły
z pomocą, walczyły z rumuńskiemi.— ~~[illegible]~~
Niebawem bo 13-ka niemieckie ~~d[illegible]~~ Bawarskiego
Sprawozdanie dziastowało, z frontu ks. Rupprechta wojsk
~~[illegible]~~ wzmożenie "" ciężkich dla niemieckich Francuzi
zapasów "" w której nad Sommą Szturmy wie de Priez
zdobyli Bouchavesnes.—

1684

226

Onegdaj Włosi rozpoczęli nową ofensywę.– Między Wippach i morzem zdobyli wysunięte rowy i stanowiska ale w wielu gdzieniegdzie zostali odparci.–

W Dobrudży armia ~~[illegible]~~ Mackensena niemiecko-bułgarsko-turecka dalej przełamała opór jej stawiany. Ks. Fryderyk Wilhelm Heski zginął w spotkaniu pod Carą. Był synem najmłodszej siostry cesarza Wilhelma.–

Na macedońskim froncie po zaciętej walce wojska serbskie zdobyły Malka-Nidże

Dziś w południe ogłoszono telegram cesarza Wilhelma do cesarzowej.– „Jenerał feldmarszałek Mackensen dopiero co donosi mi, że bułgarskie, tureckie i niemieckie wojska w Dobrudży odniosły rozstrzygające zwycięstwo nad rumuńskiemi i rosyjskiemi wojskami!!"– Bułgarskie sprawozdanie mówi, że 14. b.m. walka z rumuńskiemi, rosyjskiemi i serbskiemi siłami zakończyła się zupełnym pogromem nieprzyjaciela, który na całej linii ustąpił, energicznie przez nasze wojsko ścigany.–

~~1684~~ 1685 227

Wice generalissimus Enver basza bawił kilka godzin we Lwowie, w przejeździe na front. Następnie udał się do głównej kwatery w Cieszynie i Pless. Ks. Leopold Bawarski przejechał przez Lwów, gdzie się pół doby zatrzymał, do frontu.—

Król Ferdynand Bułgarski przybył do głównej kwatery cesarza Wilhelma w Pless. Podążył tam także kanclerz Bethmann.—

Cesarz Wilhelm mianował Enver baszę _à la suite_ pułku strzelców gwardii. ~~[illegible]~~ Czem uczcił zasługi tego istotnie niepospolitego człowieka który dzielnie przykłada rękę do ratunku Turcji i już zważywszy okoliczności wiele zdziałał, dla armii i ojczyzny, rozumem i osobistem męstwem.—

228

1686

Na razie Anglia zamknęła wszystkie swoje porty dla neutralnej
żeglugi. Związek pocztowy i telegraficzny przerwany został w Londynie
z wyjątkiem z Francją. Przypisują te chwilowe zarządzenia przewo=
=zom znacznych wojsk, lub przygotowaniom działań floty.

229

<u>1687</u>

W Atenach dokonano zbójnego zamachu na francuskie poselstwo, ~~Atena~~ które nie miało krwawych następstw. Przedstawiciele mocarstw porozumienia zażądali w kilku ostrych punktach zadośćuczynienia.

Agencja Havasa donosiła że grecki rząd przyjął wszystkie warunki mocarstw porozumienia. Zaimis wraz z gabinetem podał się 12. tm do dymisji. –

W tem zaszło coś niezwykłego. – W greckiej Macedonii czwarty korpus greckiej armii, z jenerałem Chatzopulosem ~~na czele~~ dowódcą w Kawalli, na czele, zażądał od niemieckiego dowództwa, aby ~~to~~ go przyjęto w gościnę, gdyż chce się wyzwolić z nacisku wojsk Sarraila, które ~~[illegible]~~ ~~albo~~ zmuszać zamierzają grecką armię ~~wojsko~~ do naruszenia neutralności wbrew polityce króla, lub też rozbić ją. – Czwarty korpus odcięty od

230

1688

~~od~~ Aten przez zachodnie mocarstwa, [illegible] Królowi szukać schronienia ~~wi~~ i na łonie niemieckiej armii. Temu życzeniu uczynionem ~~zostało~~ zadość a dla zachowania neutralności, czwarty grecki korpus umieszczony będzie, ~~[illegible]~~ z pełną bronią, w Niemczech, aż do wyswobodzenia Grecji z napadu mocarstw porozumienia. — ~~[illegible]~~ Król Konstanty radby pójść za przykładem tego korpusu, ale mocarstwa porozumienia nie wypuszczą go ze szponów, ~~[illegible]~~ w klatce jego i Grecji [illegible]. —

Kawallę zajęły bulgarskie wojska. —

231

1688

Rozprawy w sejmie węgierskim nad wojskami, hr. Andrassy'ego i Apponyiego miały, przeważnie adwokackie znamię, co do ~~nad~~ zwołania Delegacji oraz stanowiska przed sejmem węgierskim, ministra spraw zagra-nicznych, z prawno-politycznego stanowiska ~~pod prawnym względem~~. Wszystkim sprostał hr. Tisza w rozległych wywodach. – ~~Pod wzg~~ Co do zewnętrznej polityki rozprawy były retrospektywnemi, w sprawach włoskiej i rumuńskiej; o polityce – zdaje się w skutku umowy rządu z opozycją – zamilczano –

Okazało się, iż bar. Burian, przyznał wobec przedstawicieli opozycji, iż nie był wtajemniczony we wszystkim stan rzeczy. –

Wobec ogromu wypadków rozprawy te były małostkowe.

~~1689~~ 1690 232

~~Ojciec Święty mianował jako następcę~~ ~~w miejsce~~ ~~Kardynała Scapinelli nuncjuszem we Wiedniu Mr Valfré di Bonzo~~

Jenerał-gubernator Warszawy v. Beseler rewizytował w Lublinie jenerał-gubernatora Kuka, przy czem złożył wizytę naczelnikowi cywilnego Komisariatu, excellencji Madejskiemu —

W miejsce Kardynała pronuncjusza Scapinelli, Ojciec Święty mianował Nuncjuszem we Wiedniu [illegible] Valfré di Bonzo Arcybiskupa Vercelli

1691

233

Owa rezolucja przyjęta na wiecu zwołanym w Warszawie, do Filharmonii 3go Września, przez tak nazwany „Klub państwowców polskich" wtórująca zamysłom Druż[yny] i Wtórna" przypomina też dziejowe czasy ... zgwałcenia, siły i uroczysty protest warszawskiego „Koła międzypartyjnego", podpisany przez Stronnictwo polityczne prawicy oraz Narodowej Demokracji; na pierwszem miejscu przez Stronnictwa: Narodowo-Demokratyczne oraz Polityki Realnej.

Protest odmawia wiecowi wszelkiego upoważnienia przemawiania w imię narodu

wobec owej rezolucji, tak nazwanych państwowców przychodzi powiedzieć, że tu znowu milczenie byłoby złotem — a przytoczyć można słowa Kreona w Antygonie Sofoklesa = są:

Nigdy też wroga nie chciałbym ojczyzny
Mieć przyjacielem ....

10 Września

234

4 XXXXIX

23 Września 1916 r

1692–1708

235

CXXXXI

Walki bezskuteczne — Nowe stanowisko wzmo-
=nionych Rumunów i Rosjan w Dobrudży — ~~wstrz~~ Ustanie
walki. Ofensywa rumuńska odparta — Atak
od macedońskiego frontu Sarraila — Artyleria
wojska strzela do swoich. Powodzenia w
Siedmiogrodzie — Cesarz Wilhelm głównym
dowódcą wszystkich sprzymierzonych wojsk —
Wiec przeciw pokojowi — ~~Mowa~~ w Atenach
Zamiana
gabinet Kalogeropulosa — Powo zamiana
not, między mocarstwami skandynawskimi
a Szwecją — Narady skandynawskich
ministrów w Christianii — Protest
Ojca Świętego przeciw zaborowi Pałacu Weneckiego
Zakończenie sporu nad wyjaśnieniami — Teza o polityce
Andrassego i Apponyego. Rozwiązanie niemieckie odraczane
sprawie — Polski Korpus
Przesilenie w sprawie legionów.
Posiłkowy —

23 Września

~~1692~~ CXXXXIX 236

Na początku tygodnia toczyły się na wszystkich frontach walki z drobnemi, zmiennemi wynikami –

Rosjanie rozpoczęli w Galicji i na Wołyniu nową ofensywę, ~~ale~~ bezskutecznie.–

Dziwnem nieco jest, iż nie podano szczegółów o owem zwycięstwie Mackensena w Dobrudży; ograniczono się do doniesienia, iż ściga nieprzyjaciela.– Zaś 18. t. m. główne dowództwo niemieckie zawiadomiło, że po trzechdniowem cofaniu się, pobici ~~[illegible]~~ Rosjanie i Rumuni, ~~[illegible]~~ zajęli, przy przyłączeniu się do nich nowo ściągniętych wojsk, przygotowane stanowiska. Że Mackensen w kilku punktach następnie dosięgnął ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Bułgarzy, po walce, zajęli Mangalia nad Morzem Czarnem. Tymczasem dał się czuć –

~~1893~~ 237

nacisk ~~od~~ armii salonickiej — Francuskie sprawozdanie z 18. t.m. donosi ze wschodniego frontu ~~z 17. t.m.~~ o pomyślnych walkach serbskich wojsk z bulgarskiemi oraz o drugiej bitwie francusko-rosyjskich wojsk na ich lewem skrzydle 17. t.m. ze znacznemi bulgarskiemi siłami i zdobyciu przez Francuzów Floriny, Vetiny, jak wiadomo, Bulgary zajęli były na początku ich ofensywy. — Z 19 zamilczał o tej ~~Bulgarskie sprawozdanie~~ Bulgarskie sprawozdanie

pomarsz. —

~~W~~ Z Dobrudży zaś ~~Dun~~ niemieckie sprawozdanie w dalszym ciągu zaznaczyło że nieprzyjaciel zaciekły stawia opór, wzmocniony spieszne nadeszłemi posiłkami. — ~~Spisz~~ Rumuni ~~W~~ Siedmiogród że zostali na południe od ~~Ha~~ Szeg zupełnie wyparci Pet Vöseny i Szurdak odzyskały austryacko węgierskie i niemieckie wojska. —

1694 238

W niemieckiem sprawozdaniu z frontu ks. Leopolda
Bawarskiego na Wołyniu zaznaczono że wojska
piechota nawet pod ogniem własnej artylerii nie
chciała wyjść do walki ze strzeleckich rowów. —
Główne dowództwo niemieckie doniosło, że w Dobrudży
wobec nowo zajętych stanowisk przez
Rumunów walka zatrzymaną została.
Więc znowu, jak wciąż w tej wojnie długiej tak
bez zakończenia bez konkluzji i bez rozstrzygającego
skutku. Na drugi dzień jednak Mackensen
ale nieprzyjaciel przeszedł do ofensywy i odparty
jednak został, przez niemieckie, bułgarskie i tureckie wojska i zmuszony do ucieczki.

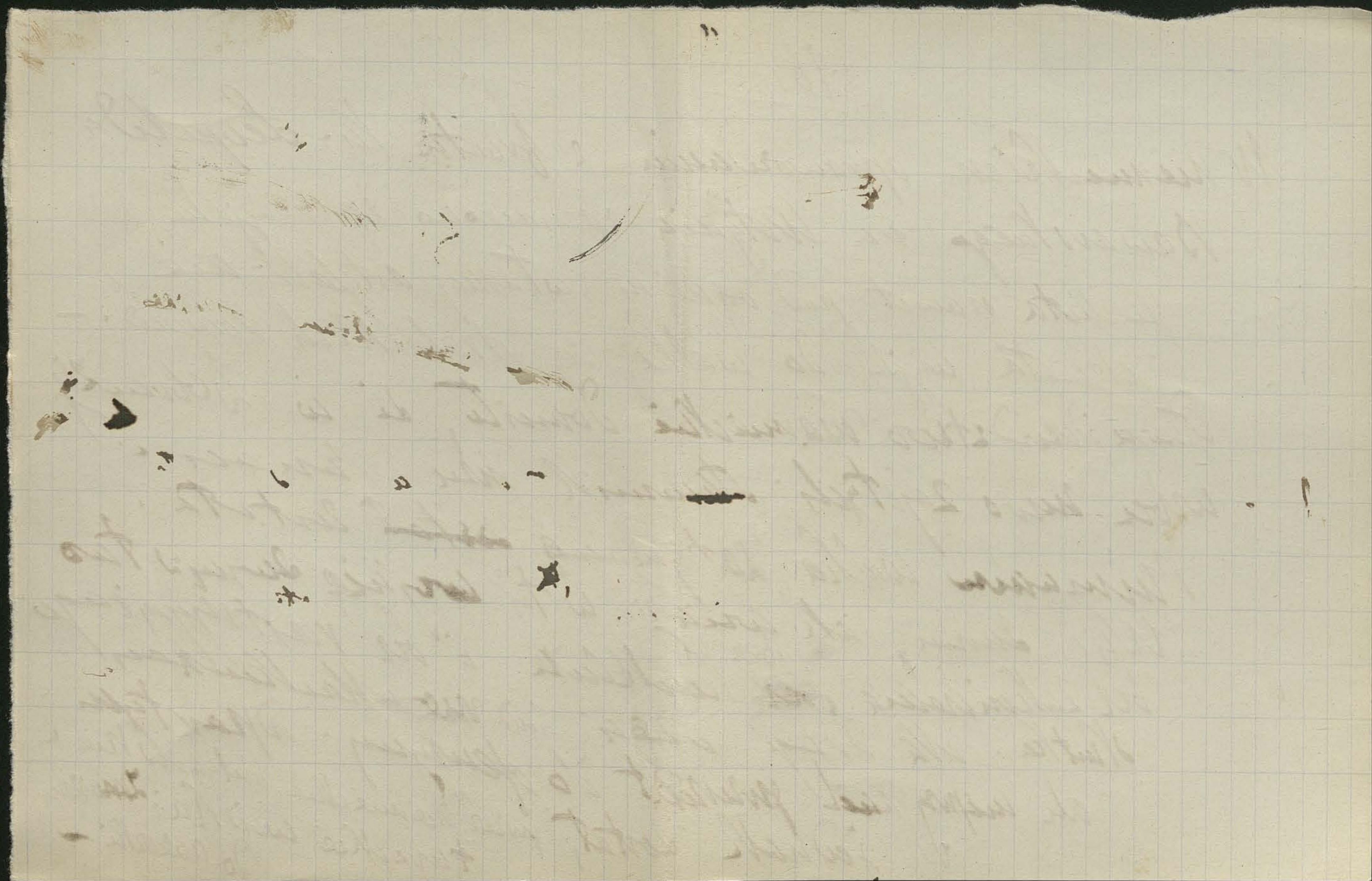

~~1693~~ 1695 239

Na macedońskim froncie toczyły się walki
około Floryny. Pokazało się iż Francuzi wprawdzie
wkroczyli do miasta, lecz nie pozostali w niem, gdyż
wystawionem jest na morderczy ogień bułgarskiej
artylerii —

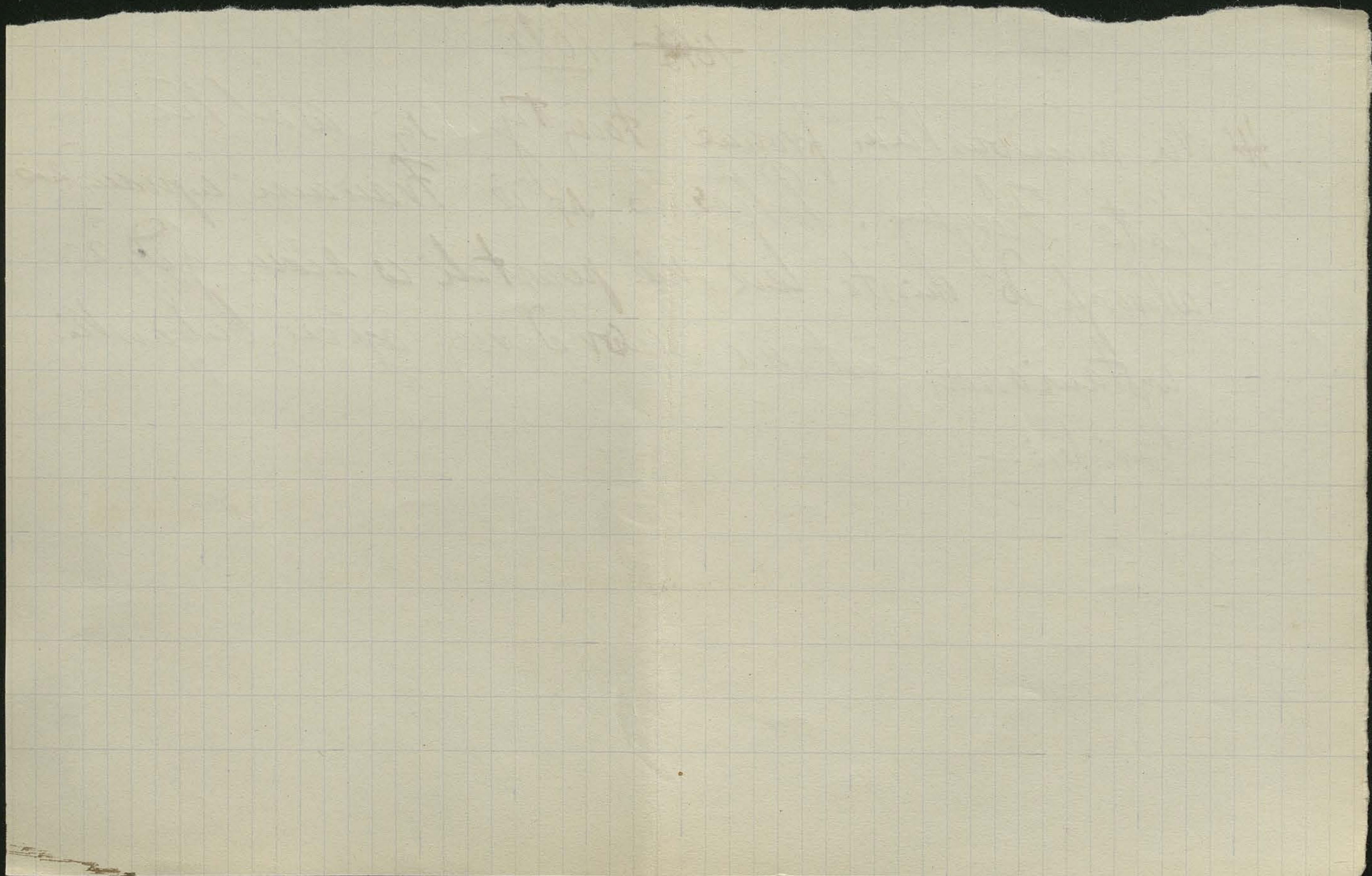

1696 240

Pojawiła się wieść iż mocarstwa i państwa centralne zawarły umowę mocą której kierownictwo nad armiami połączonemi zostało cesarzowi Wilhelmowi. Odpowiedź hr. Tiszy na wniosek interpelacji hr. Karolyi, gdy ten to potwierdzał, chociaż hr. Tisza o tem przemilczał i rzekł że o potrzebnych wojennych zarządzeniach dla jednolitości działań musi być zachowana ~~tajemnica~~ tajemnica. — Byłoby to oddaniem dowództwa nad sprzymierzonemi armiami Hindenburgowi a może raczej Ludendorffowi —

1697   241

Prezes gabinetu francuskiego Briand przemówił silnie w izbie przeciw pokojowi w obecnym okresie. Francja - rzekł - musi wyjść terytorialnie zwiększona z tej wojny. -

~~1698~~ 242

W Atenach objął rządy po Zaimisie, gabinet z Kalogeropoulosem na czele, Karapanosem ministrem spraw zagranicznych; jeżeli można mówić o rządach, przy ciągłym nacisku mocarstw Porozumienia i rozwielmożnieniu się ich w Grecji.—

~~1699~~

243

Mocarstwa porozumienia wręczyły do Szwecji w Stokholmie wspólną notę, w której oskarżają Szwecję, z powodu ewentualnego zapowiedzianego obchodzenia się z niemieckiemi podwodnemi handlowemi łodziami oraz w ogóle z niemieckim handlem i żeglugą, o stronniczą neutralność. ~~Szwedzki minister~~ ~~spraw zagranicznych~~ Jest to wilka z bajki ~~[illegible]~~ zaczepka jagnięcia. Szwedzki minister spraw zagranicznych Wallenberg odparł z wielką godnością i stanowczo zarzut. — Jego odpowiedź 29 września ~~[illegible]~~ teraz dopiero ogłoszono. —

~~1700~~ 244

W Christianii odbyły się narady ministrów Norwegji Szwecji i Danii, nad zachowaniem neutralności, możliwości pokojowego pośrednictwa i wspólnym udziale przy zawarciu pokoju. Są one dalszym ciągiem zjazdu w Malmö trzech skandynawskich monarchów.

Obecnie wywołało je trudne i przykre położenie tych neutralnych państw, zaostrzone bezwzględnem, dokuczliwem postępowaniem zwłaszcza Anglji.

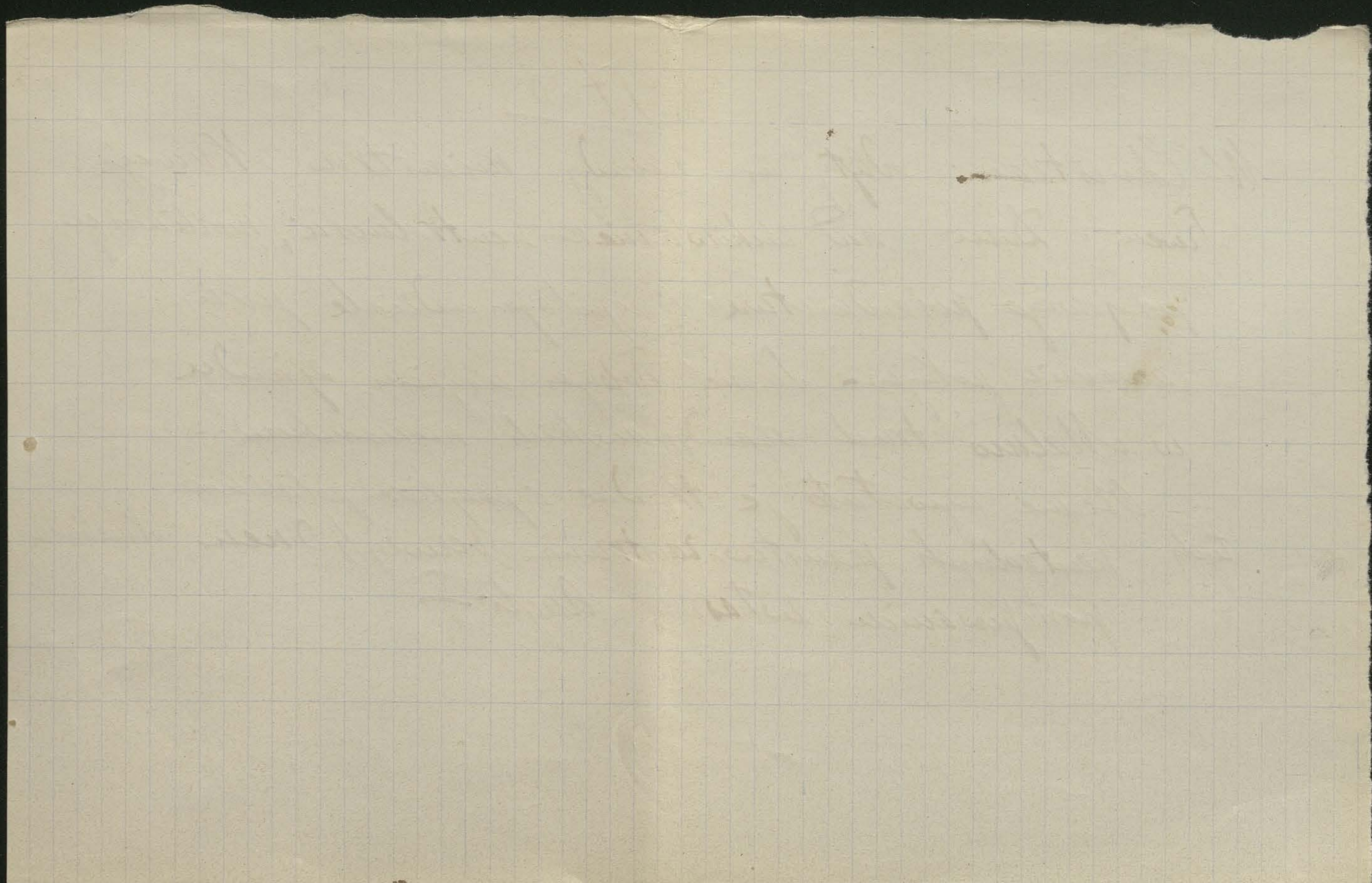

1701

245

Notą okólną, wysłaną przedstawicielom ~~obcym~~ dyplomatycznym przy Stolicy Świętej, Kardynał sekretarz stanu Gasparri silnie zaprotestował w imieniu Papieża przeciwko zaborowi przez włoski rząd Pałacu Weneckiego, który jest obrazą Stolicy Świętej i naruszeniem praw przedstawicielstwa przy Ojcu Świętym przyznanych mu nawet przez włoską ustawę Gwarancyjną. Ten czyn jest nowym dowodem anormalnego położenia Stolicy Świętej!!

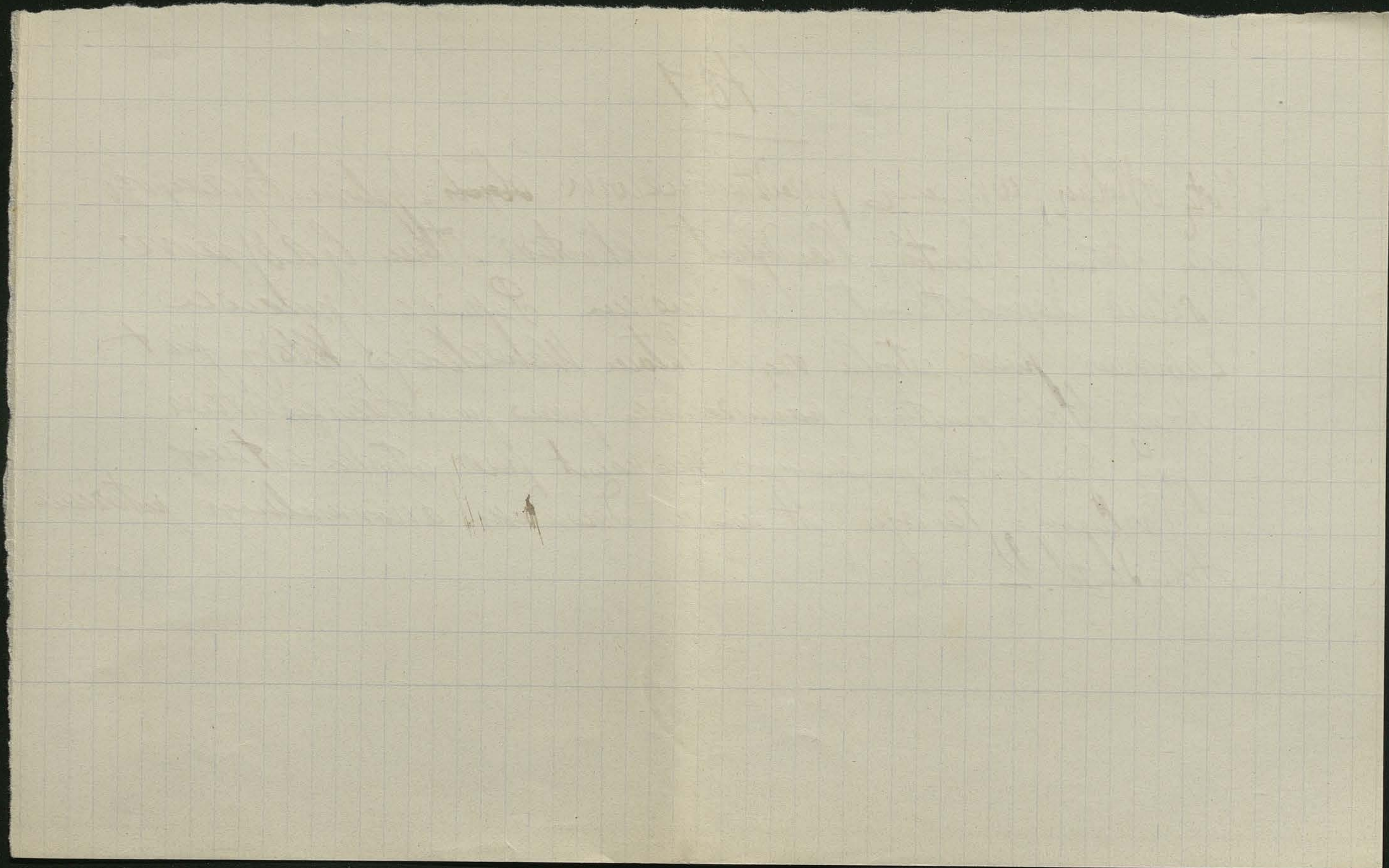

1702 246

Rozprawy nad wnioskami Andrassego i Apponyego
rozwlekłe i drobnostkowe zakończyły się ~~[illegible]~~ ich
odrzuceniem i zwycięstwem hr. Tiszy. — Dzisiaj to przyszło
iż wśród tak doniosłych wypadków, tyle poświęcono czasu
marnym słowom

Interpelacie w sprawie polityki zewnętrznej zostały. Hr. Andrassy
ucieka się poza wszechpotężną wolę Niemiec. Że jednak
deputowany Ugron poruszył w swej mowie polską sprawę
hr. Tisza dał mu odpowiedź. Jak zwykle sentymentalno-liry=
=czną, ale bez politycznej treści. — Wyrazy sympatii, współczucia,
troski o szczęście Polaków, o których hr. Tisza nie zapomniał i tym
razem, nie mają wartości, dopóki nie zrozumie ~~i nie tylko~~
że sprawa polska jest dla monarchii pierwszorzędną i że

rozwiązaną będzie albo na jej korzyść", lub z jej szkodą", dopóki nie uzna że nie idzie tu tylko o Polaków, ale przedewszystkiem o bezpieczeństwo i przyszłość Austro-Węgier i odpowiedniego nie zajmie stanowiska. —

~~Hr. Albert Apponyi przy końcu rozprawy rzekł~~

Hr. Tisza może nie bez słuszności zaznaczyć iż, w danych ~~stosunkach~~ stosunkach nie oddajemy sprawie, która nam wszystkim ważnie na sercu leży usługi, osłabiając ją ~~w pracy~~ ze siłą i jednostronną krytyką"

Hr. Albert Apponyi rzekł, przy końcu rozprawy, ~~[illegible]~~ ~~sprawa~~ „Jak stoi sprawa polska? Ostatecznie Polska od tak dawna zajęta jest przez sąsiednie mocarstwa, wchodzą tu w grę, jakiekolwiek rozstrzygające zatargi nie powołać", rozstrzygające wypowiedzieć słowo, które dałoby polskiemu narodowi rękojmię jego przyszłości! Można się obawiać że wobec tego od wahania ~~od wahania~~, Rosja ~~nas~~ wyprzedzi i słowo to wypowie". — Tego najmniej obawiać się należy

~~1~~704 248

nadmienił mi
~~Minister~~ P. Ugron ~~[illegible]~~ że owo ~~[illegible]~~ niemieckie rozwiązanie sprawy polskiej postawione tutaj podczas ostatniej bytności Kanclerza Bethmanna, odłożonem, ~~[illegible]~~ lecz nie zaniechanem zostało.--

Wedle wiadomości z Warszawy, jenerał-gubernator Beseler miał powiedzieć, że niepodległe Królestwo Polskie, ogłoszonem zostanie lecz że nie będzie rekrutacji.--

Sprawa legionów doszła do przesilenia.– Piłsudski niezadowolnił się, ustępstwami głównego dowództwa armii, w odpowiedzi na memoriał pułkowników legionów, ~~co do~~ przyznającemi zmiany odznak, tytulacji szarż i innych–

Chce Dwóiej. Pismem z 30 sierpnia, do N.N. Komitetu, Piłsudski, Sosnowski, Haller Roja zażądali, przekształcenia legionów we wojsko polskie; utworzenia wspólnego prowizorycznego rządu polskiego.– W piśmie tem bałamutnem, ~~[illegible]~~ stawione są, szorstkie żądania, w związku z sprzeciwieniem dowództwa głównemu ~~i~~ postawioną jest alternatywa, zadość uczynienia lub rozwiązania legionów– W tem niemieckie dowództwo pod Kitowem stoją w polu legiony, oddalito Piłsudskiego.– Pod formą urlopu zamieszkał w Zakopanem.– Achilles w namiocie.–

Zawiadomiono ~~[illegible]~~ mnie, ~~[illegible]~~ że austryjackie-główne dowództwo załatwiło sprawę legionów, w ten sposób, iż

1706

250

utworzyło Korpus polskiego wojska ~~pomocniczego~~ posiłkowego, pod Komendą tegoż dowództwa. Składać się będzie z dwóch brygad, jednej pod dowództwem Piłsudskiego, drugiej kr. Szeptyckiego a naczelnictwem jenerała Rozwadowskiego. Odnośny dekret podpisany przez Cesarza znajdować się ma w głównej Kwaterze w Cieszynie.—

Możnaby mniemać ~~[illegible]~~, że Austro-Węgry chcą ~~wyrwać~~ wyrwać im z rąk sprawę polską, ~~[illegible]~~ ich ~~[illegible]~~ przyznając w ten sposób pochwycić.

Istotnie 20.I.m. ogłoszono pod nagłówkiem: Polski ~~Pomocniczy~~ Posiłkowy Korpus. „Na wniosek głównego dowództwa armii raczył Jego ~~Cesarska~~ Mość C.K. ~~[illegible]~~ Apostolska Mość udzielić najwyższego zezwolenia, aby polskie Legiony ~~[illegible]~~ miały nazwę Polskiego ~~Pomocniczego~~ Posiłkowego Korpusu i odpowiednio rozszerzone zostały, aby przydzielano do

~~1707~~ 251

legionów c.k. oficerowie nosili mundur legionowy, i wreszcie ~~[illegible]~~
aby polskie pułki legionów otrzymały narodowe, pułkowe
"sztandary" – "chorągwie"! – ~~[illegible]~~
Jest to obecnie ~~jest to~~ wyczekiwane ~~[illegible], wielce~~ pożądane zespolenie habsburgskiej
monarchii ze sprawą polską i ~~[illegible]~~ mogłoby uchodzić za oznakę, że nie daje jej dla siebie
za przegraną. – Teraz idzie o to, aby ten korpus stanął i
co jest koniecznem. – ~~Na wszelki wypadek~~ Skoro
legiony istnieją, winny istnieć do końca wojny. –
~~[illegible] austryjacko-polskie zatatarcie~~
~~[illegible] polskiego zatatarcia polskie~~
~~austryjacko-polskiego [illegible] monarchia~~
~~z [illegible] winna [illegible] [illegible]~~
~~habsburgska i polski naród~~
Albowiem habsburgska monarchia winna ~~być [illegible] polskiej~~ zachować związek z polskim narodem ~~[illegible] polskim narodem~~ a polski naród ~~z habsburgską~~ z habsburgską monarchią, na wszelki wypadek –

1708 252

Kto jednak zna tutejszych ludzi i tutejsze stosunki może przypuścić, iż dekret ustanawiający Polski-Korpus posiłkowy ~~pomocniczy~~ jest tylko wyjściem z chwilowych trudności, bez żadnej zgoła dalszej myśli politycznej. – ~~Na~~ Nie zapowiada on wytrwania przy nabyciu Królestwa Polskiego przez monarchę habsburgskiego, lecz raczej wykonanie niemieckiego rozwiązania sprawy polskiej postawionego za ostatniej też bytności Kanclerza Bethmanna. –

Nie przesunie to ani o krok naprzód pomyślnego załatwienia dla polskiego narodu –

23 Września 1916 r.

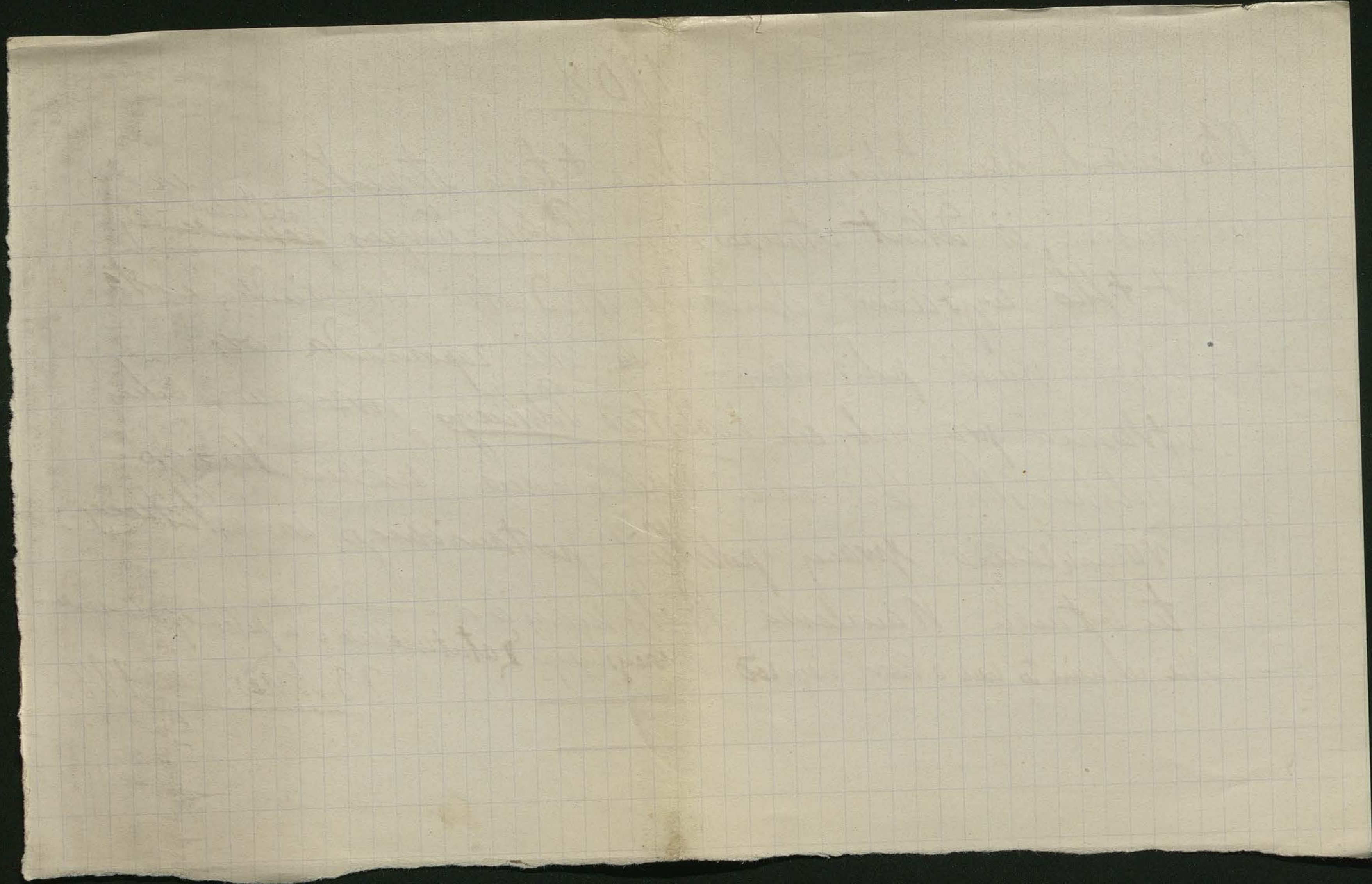

K. K. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

~~Anglia~~

253

1709 - 1933

30 Września 1916 r

Allg. Form. Nr. 182 g.

C   254

Hr. Tisza i namiestnik Diller o wyżywieniu Wiednia i środki żywności. – Zależne potwierdzenie monarchii. Sprawa polska i walka bez widoków korzyści. Przebieg sprawy polskiej w habsburgskiej monarchii. – Psychologiczne objawy i okazy. – Ostre rozprawy w sejmie węgierskim! Tisza nad monarchią. – Mowa kanclerza Bethmanna w parlamencie. – Rozmowa sekretarza stanu Helffericha z przemysłowcami. – Groźby Lloyd-Georgea. – Konferencja skandynawskich ministrów. Czarne listy. – Venizelos na Krecie. – i rewolucyjny ruch. – Oddziały greckie Korfu. – Układ gospodarczy między Szwajcarią i Niemcami. Sztokholmie na Korfu – Bremen. – Zeppeliny. – Z frontów. – Bitwa pod Hermanstadtem

30 września

Hr. Tisza zapewnił w sejmie węgierskim że ani Węgrom ani Austryi nie grozi głód.

C 1709

255

Namiestnik Diller oblicza że wyżywienie zabezpieczone jest do — marca —

W Galicji omłot sprawił dotkliwy zawód —

We Wiedniu żywnościowe warunki coraz * trudniejsze.. ~~Braki niektórych coraz~~ Coraz mniej najpotrzebniejszych artykułów wyżywienia i coraz wyższe ich ceny; ~~bez~~ nietylko bez widoków polepszenia lecz z prawdopodobnem stopniowem pogorszeniem tego stanu rzeczy, który dotkliwie czuć się daje ludowym i średnim warstwom. Żniwa nie przyniosły poprawy.

* Ludność tutejsza zaobojętniała co do ~~na~~ wojny i jej wyników ~~[illegible]~~ głównem zajęciem jest wyżywienie, ciężkie o takowe zabiegi, połączone z niemałym trudem ~~i~~ i stratą czasu.. Musi być tutaj pod tym względem pewna ~~nie~~ nieporadność i nierząd skoro słyszy się, że gdyby żył Lueger ~~więcej~~ i innem byłoby ~~gospod~~ gospodarstwo miast.— Dla wiedeńskiej ludności bochenek chleba ważniejszym ~~jest~~ niż Dobrudża, trzeci rok się dłużący wojny — Obojętność ta ma także swoją przyczynę w przeświadczeniu ~~[illegible]~~ o podrzędnem i zależnem od Niemiec położeniu monarchii: Nawet w razie zwycięstwa nie może ~~[illegible]~~ odnieść korzyści, skoro pozbawioną będzie jedynego, możliwego, pożądanego nabytku, polskich ziem—

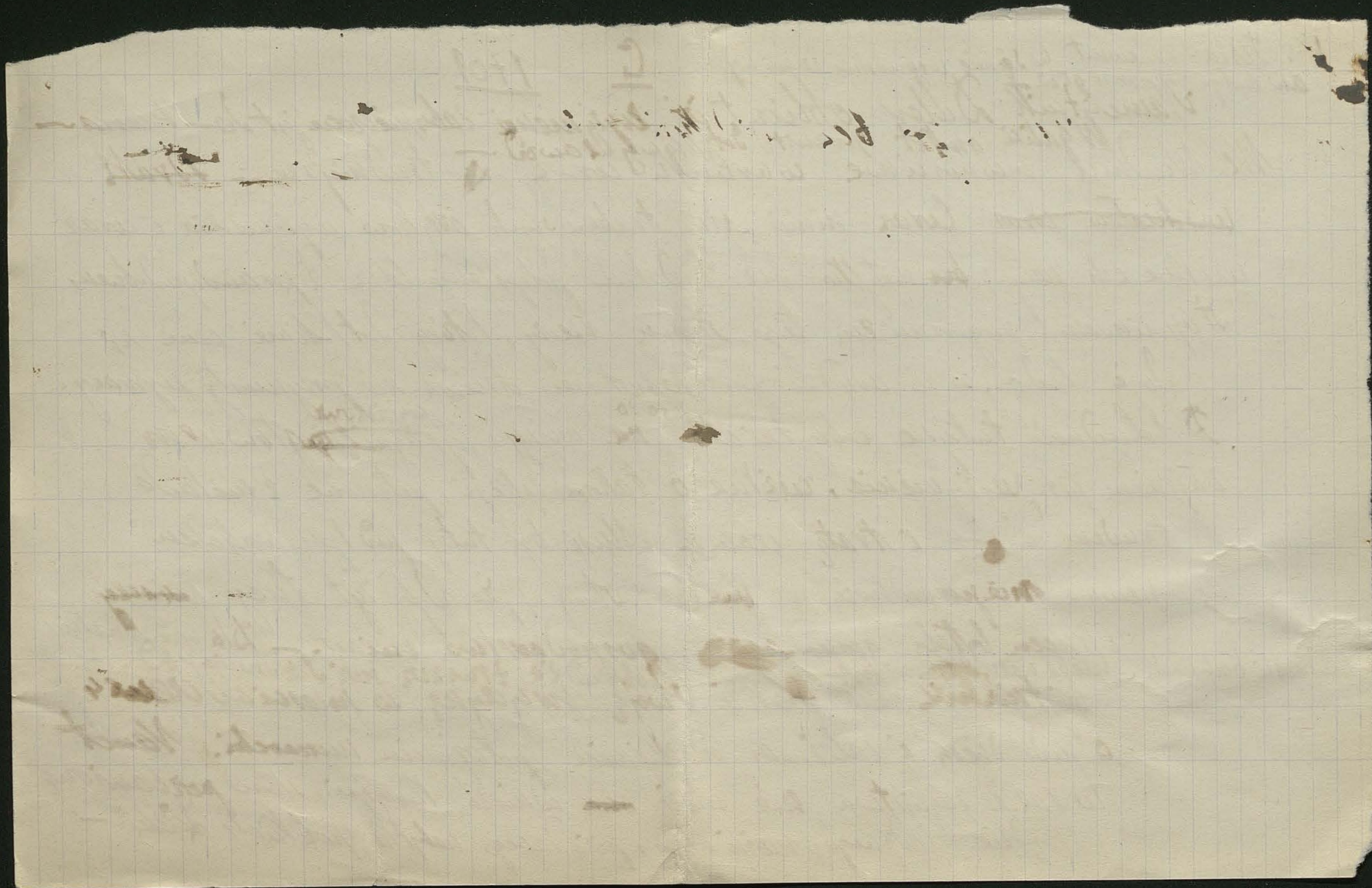

256

1740 Walczy o byt bez widoku polepszenia go. — Nawet przy zwycięstwie – jak z początku przewidywałem – teraz niestety widocznem jest – będzie osłabioną, bezsilną i zależną — Austryjacko-polskie rozwiązanie usunięte i jeżeli siłą rzeczy przywróconem nie będzie ~~przyswojone~~ w razie zwycięstwa ~~[illegible]~~ — to przepadło. — Każde inne będzie dla habsburskiej monarchii stratnem jeżeli nawet nie szkodliwem, dla polskiego narodu wątłem i nie trwałem. —

Nie było też silnej woli uzyskania go, potrzebnej do wszelkiego prowadzenia nie było od góry do dołu. —

Cesarz Franciszek-Józef nie miał nigdy ochoty do polskich nabytków. W 1863 kiedy bar. Majsenburg, kierownik ministerstwa spraw zagranicznych pod ~~hr. Re~~ ministrem hr. Rechbergiem, przedstawił mu

zmieniłby ~~[illegible]~~ należytość ~~[illegible]~~ do nabycia Królestwo Polskie cesarz odpowiedział „że nam po tem. Lepszym byłby nabytek Bośni" Wolał Bośnię niż Polskę. Teraz wobec widoku przyłączenia do monarchii Królestwa Polskiego był jak ten ostrożnik. Który owe potrzeby posilenia się, pomimo że

~~1710~~ 1711

257

podana potrawa nie smakuje mu. Nie zaostrzała ona apetytu. – ~~Wobec~~

~~To samo z małemi veto Niemiec bez zbytnie wielkiego żal~~

Wtedy kilkakrotnie nadmienił Polakom, że cesarz Wilhelm obiecał mu Królestwo Polskie ~~ale~~ i dodawał, ale wojna nie zakończona. – Wobec obecnego veto Niemiec bez wielkiego żalu zrzekł się nabytku ozemu już dał był (?) wyraz ~~ras~~ w rozmowie z p. Plenerem „iż w tej sprawie trzeba być ostrożnym a Andrassy za daleko idzie" Ma się wrażenie iż pomiędzy odczuł ulgę, pozbywszy się kłopotu. –

~~Z ma~~ Powiedzieć można, że z małemi wyjątkami niebyło w monarchii apetytu na polską strawę ~~zdobycze zdobycz~~. – Najrozumniejsi ~~w niej ludzie polityczni~~ poczytywali ją za niepożądaną konieczność, narzuconą wypadkami. ~~Ks Tisza obawiał się o dualizm~~ P. Plener zawsze uznawał potrzebę nabytku całego Królestwa, ~~lec~~ i dodawał, pomimo że mu to niedogadza. – Niewątpliwie woliliby utrzymać Galicię, niż wzmożenia się polskiemi ziemiami. –

~~XIII~~ 258

Więcej cenili sobie ukrainizm niż polską ideę a rząd utworzył im ponadto, pielęgnując ukrainizację polityką. — Dwukrotne powołanie Niemców na galicyjskie namiestnictwo stało w sprzeczności z polskim programem. —

~~XIV. Trzeba obawiać się o dualizm; w kołach o Radzie Państwa~~

austryjacy Niemcy przewagi Polaków w Austryi. — Słyszałem też od Kogoś z ministerstwa spraw zagranicznych, osobiste zdanie, nie pozbawione uzasadnienia, iż dwa są tylko możliwe rozwiązania, albo przyłączenie Królestwa Polskiego do monarchii, albo odstąpienie niepodległemu Królestwu Polskiemu Galicji. Było to zresztą na dalszą metę obliczony pogląd. Odpowiedziałem, że nie nam Polakom, żądać tego od habsburgskiej monarchii. —

Królestwo Polskie nie zrozumiało, nie odczuło doniosłości dla polskiego narodu i jego przyszłości austryjacko-polskiego rozwiązania. Nie uprzytomniło sobie że inne, będzie podziałem i rozdziałem — i ~~[illegible]~~ zresztą nie wierzyło, ~~[illegible]~~ w jego urzeczywistnienie. — W Galicji przyjęto je przeważnie, jako program, zaciemniony i utrudniony jednak, to przedwczesny

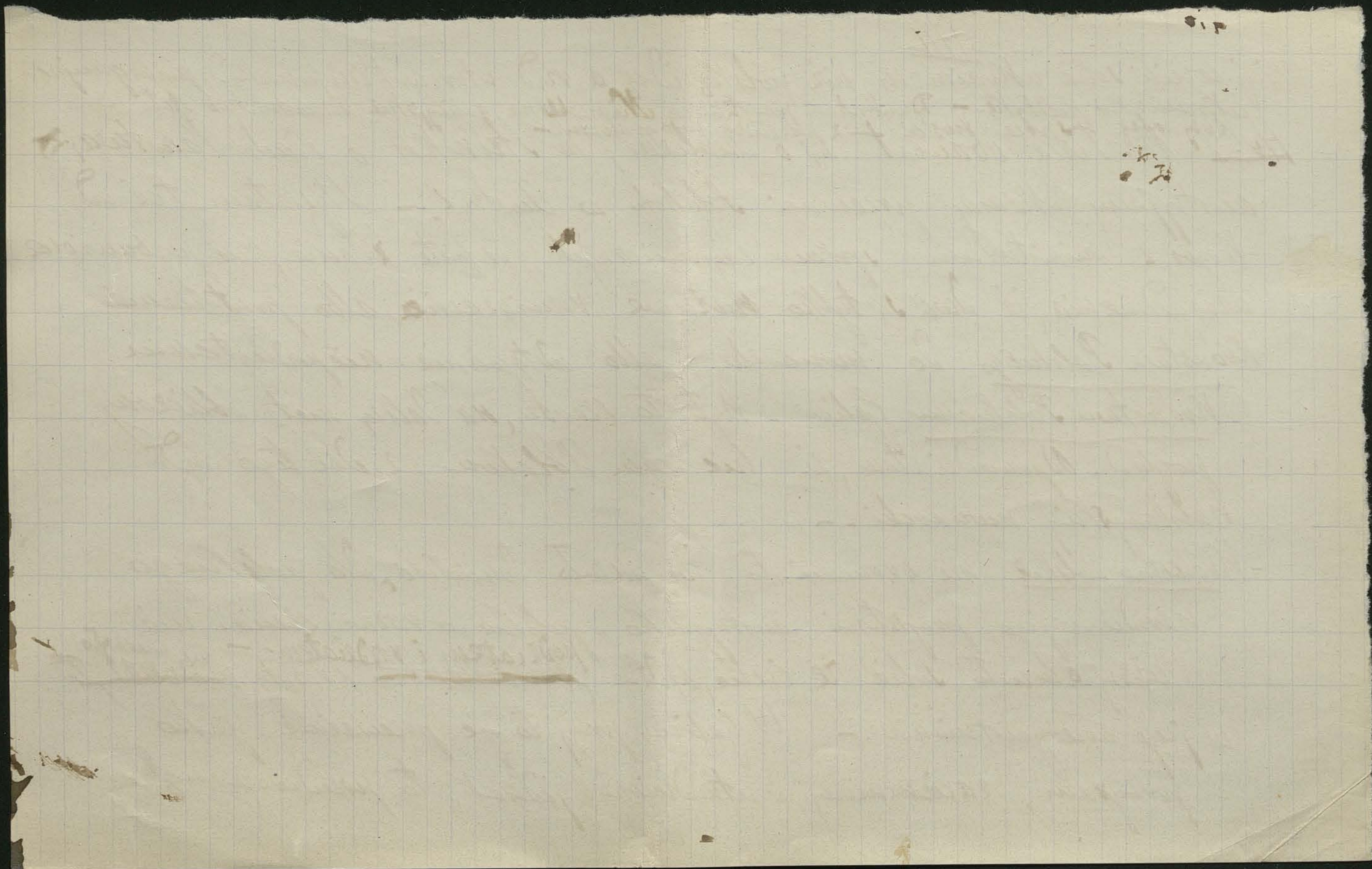

jakąś nieokreśloną państwowością, to tryalizmem, to nawet hasłem niepodległości. — Szlachta wygadywała, pomimo przegranej, na Austrję, wymyślała rządowi. Legjony z największą niechęcią i rozdrażnieniem zachowywały się wobec austrjacko-węgierskiej armji i zwracały się z ~~wielkiem~~ upodobaniem do niemieckiej. — Prezes Koła Polskiego p. Biliński był w jaknajgorszym stosunku z bar. Burianem, którego zajął był miejsce we wspólnym rządzie i z hr. Tiszą, który go z niego wyparł. — Hr. Gołuchowski, który z zadowoleniem ~~[illegible]~~ i zaufaniem powitał był objęcie przez bar. Buriana zagranicznej teki, stanął w sprzeczności z Ballplatzem i przyłożył ręki do nieudałej próby obalenia hr. Stürgkha i zmiany kierownika spraw zewnętrznych. — Z hr. Tiszą byli jak pies z kotem. W tych warunkach ani wdzięcznem, ani łatwem było zapewnienie powodzenia austrjacko-polskiemu rozwiązaniu. Wprawdzie od początku zależnem było od zamiaru i woli Niemiec, o czem

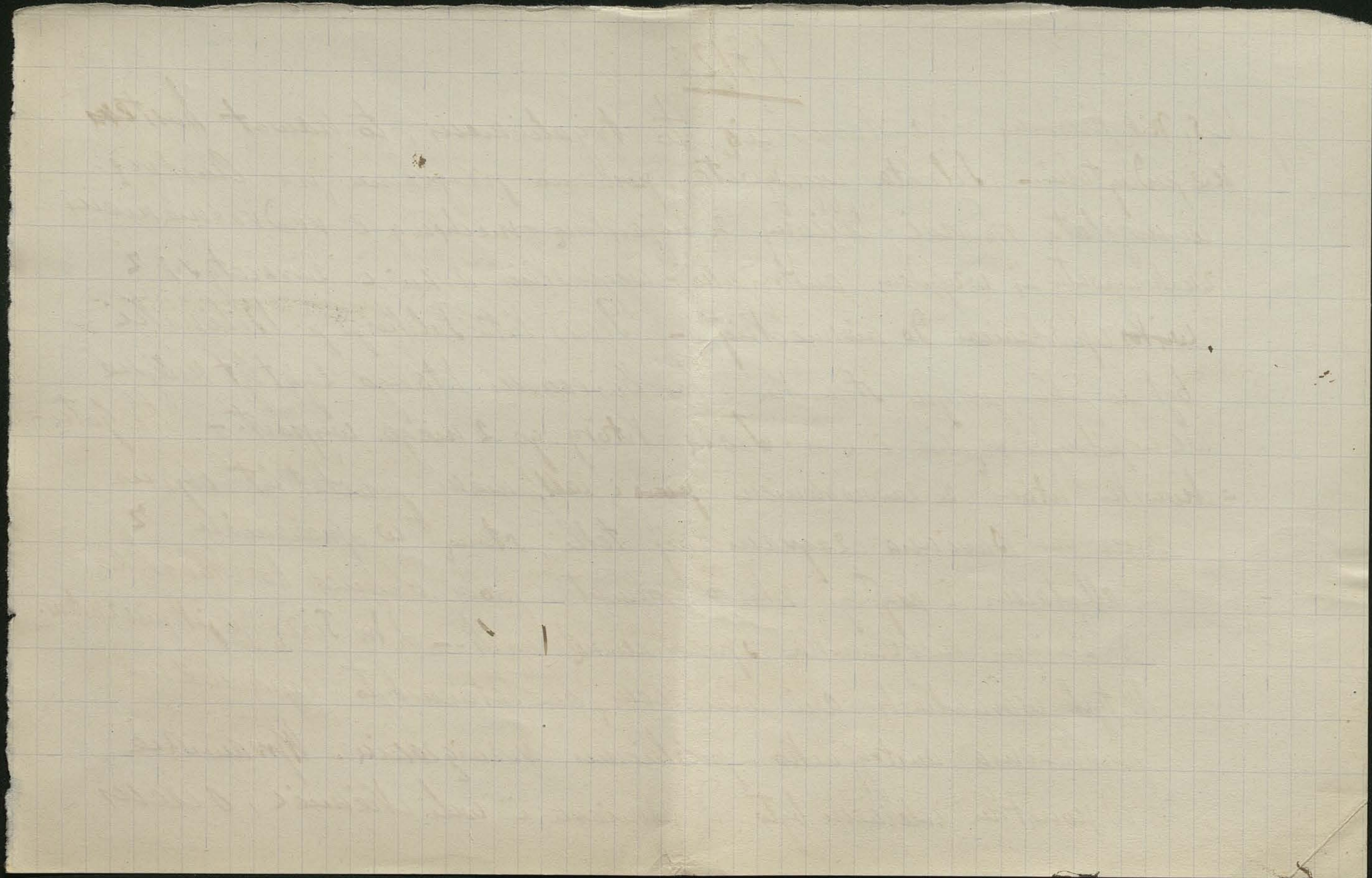

1714

260

z góry należało być przekonanym. — Ale obchodzeni ~~ę~~ się z niemi w Austryi i polskiem społeczeństwie, nie przyczyniało się wcale do zapewnienia im powodzenia. — Monarchia historycznie spóźniła się ze zadaniem i już nie dorosła do niego. —

Stało się — jeżeli wypadki nie sprowadzą zwrotu przymusowego ~~pomyślnego~~ ~~lub~~ ~~przetrwania~~ ~~godnego~~. Z wszystkiego najopłakańszem bowiem byłoby uzyskanie przez Rosji Królestwa i nieuniknione odwetowe srogości —

Zaniechanie, zaprzepaszczenie austryjacko-polskiego rozwiązania dotkliwym ~~dotkliwym~~ i ciężkiem będzie ciosem dla polskiego narodu, wytworzy nieprawidłowe, dwulicowe, niepewne położenie, ale w ostatecznym obrachunku większą przyniesie stratę habsburgskiej monarchii, która odtąd nie zdoła jeż ~~ut~~ zapewnić sobie ~~przy~~ przyszłości i prawdziwie mocarstwowej potęgi, niż polskiemu narodowi, który we wszelkich warunkach potrafi zachować swoją narodowość!" —

1715 261

W tych groźnych czasach, w tych przykrych i niebezpiecznych przejściach przyszło się ~~spotkać~~ [smutkami] z ~~wiel~~ obłędami, marnostkami, zarozumiałością, samolubstwem, krótkowidzeniem, płytkością i lekkomyślnością — [nigdy ze znakomitością] W polskiem społeczeństwie z rozbieżnością niezrozumiałą;— to z wskrzeszeniem, doświadczeniem i wznowieniem potępionych haseł i praktyk, z nadużywaniem popieraniem nawet potakiwaniem im, przez tych którzy na zawsze się ich wyparli; z rozgrzeszeniem nawet uwielbieniem błędów przeszłości, ~~i t.~~ szkodliwie, niepotrzebnie, dla dogodzenia osobistym żądzom i zachciankom.— Zapominano najbliższe, obowiązujące czasy i ~~zasady~~ nauki którymi się w nich kierowano.— Konserwatyści stanęli

~~w jednym w~~ przy sztandarze szkodliwego partyjotyzmu, tak samo jak ci, co, którzy znowu, nie zawahali się go wywiesić. — Ponownie obałamuconym dostał ~~nar~~ wytrzeźwiony nawet chociaż, tym razem upoić się nie dał, co przypisać trzeba nauce, z której próbowano go ponownie wyzuć. — ~~W tych wypadkach nie tylko w polskiem społeczeństwie rozumowanie dotknięte jest niemocą~~ Ci co ją głosili, ci co do niej przystąpili wstępowali w niej ~~niestarannie~~ i byli konserwatyści którzy z radością witali co p. Dalwyskim polskiego ~~kiedyś~~ Gambettę.

Nie tylko w polskiem społeczeństwie zdrowy rozsądek i rozumowanie wszelkie, dotknięte były niemocą ~~Nie liczono się z tworzeniem~~ I byli tacy co wcale nie zwracali uwagi na ~~[illegible]~~ ~~zdrowe~~ zdrowe

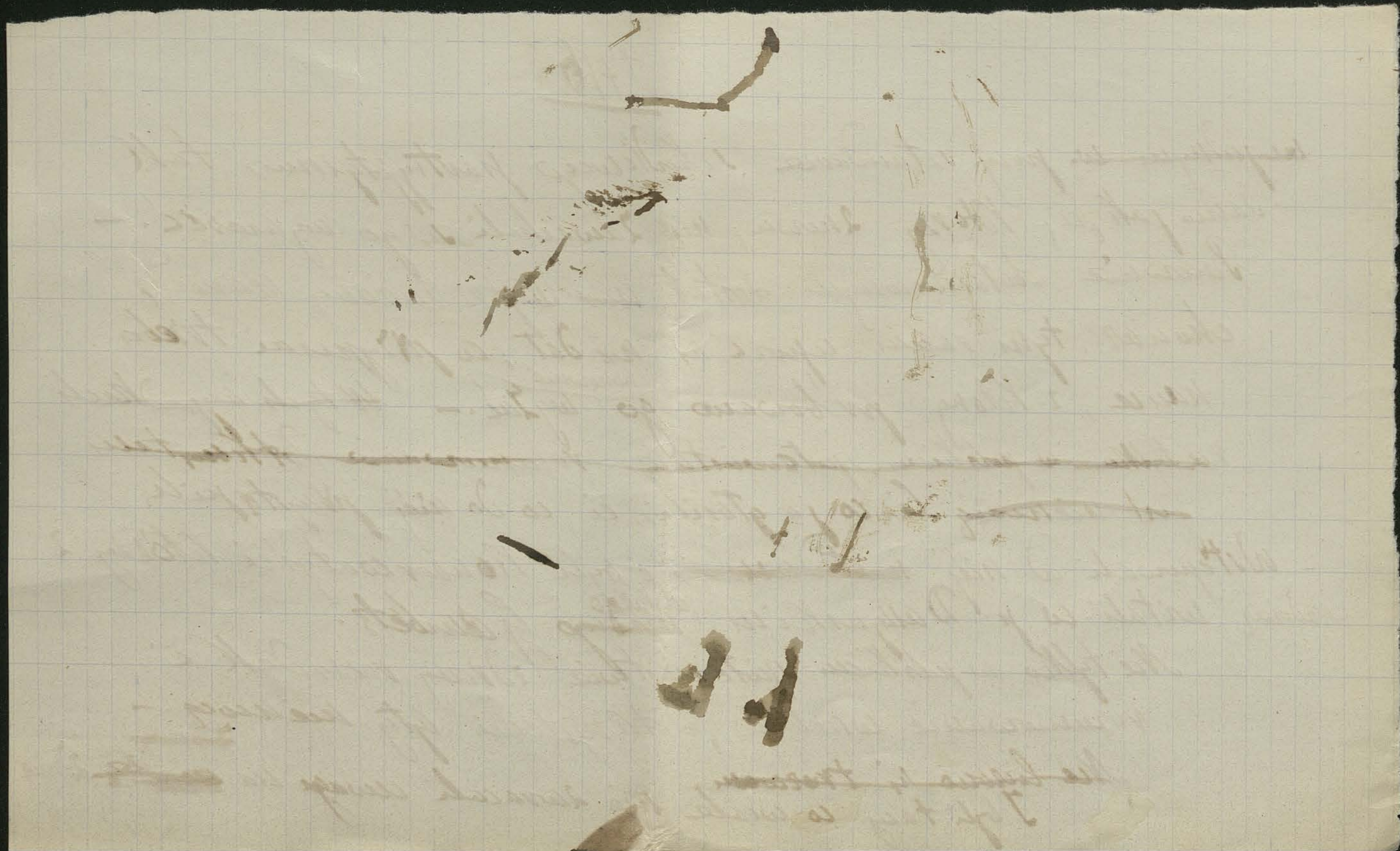

1717 263

z Pani, nie liczyli się z trzewem; i byli tacy którzy tak
dalece sobie schlebiali, że już pochlebstwo nie miało
do nich przystępu i ~~~~ pochlebstwem nawet trafić, do nich
nie można było, bez winy, w tym wypadku, pochlebcy –

~~1718~~ 264

Tutejsze dzienniki nie podały w całości ostatnich obrad sejmu węgierskiego. ~~Między ...~~ Mówią nie że byłyby gwałtowne i bezwzględne, opozycja nie cofnęła się przed najostrzejszą krytyką nierozumnictwa wojny i polityki przed najcięższemi zarzutami. – Na tajnem posiedzeniu hr. Albert Apponyi, z tą piękną właściwą mu, dziś tak rzadką węgierską oracyą, ogólne ogromne ~~...~~ wrażenie. ~~...~~ Wytknął błędy, zaniedbania silnie uderzył na główne dowództwo armii, zażądał pociągnięcia do odpowiedzialności i ukarania winnych, bez względu na pochodzenie, zajmowane stanowiska dostojne urodzenie. Bez różnicy stronnictw otrzymał powinszowania. – ~~...~~ Zapytany co myśli

O wnioskach Andrassego i Apponyego, o zwołaniu delegacji, odpowiedziałem, że nie mniemam aby ono wykonanem było, albowiem rząd z akcyji się nakazaną tajemnicą a wydatki ci niemoc naszej polityki wobec Niemiec. Na to zauważono: Ale czyż należy [pieczę] [nad] w tak wzrastających wypadkach pozostawić ~~bez monarchy~~ losami monarchii ~~[illegible]~~ [dwóch] ludzi, z których jeden Tisza jest w zewnętrznej polityce ślepym, a drugi Burian, i jego ślepem narzędziem, oraz monarchy dzielnego ~~podeszłego~~ [wyzutego] już z woli?

17~~20~~ 266

Na pierwszem posiedzeniu niemieckiego parlamentu 28. t.m. Kanclerz wypowiedział zapowiedzianą mowę. – ~~[illegible] mowę~~ Zawiodła zapewne oczekiwania, ~~gdyż~~ nic nowego ani znaczącego nie zawiera. – W przedstawiającem się ciągle tem samem położeniu brak już tchu i brak słów. Te same też wciąż powtarzane zapowiedzi ~~ustępstwa~~ Niemcy i świat „przetrzymać" „Zwyciężymy" które musiałby Kanclerz wypowiedzieć choćby ~~nie~~ bez przekonania a ze świadomością że prawdziwem nie jest. –

Są jednak w mowie godne uwagi szczegóły. – I tak dowiadujemy się że Włochy po wypowiedzeniu wojny Austro-Węgrom otrzymały zawiadomienie, iż spotkają się z niemieckiem wojskiem, które też istotnie walczyło wraz ze sprzymierzonem na włoskim froncie. Pomimo tego Włochy ociągały się z wypowiedzeniem wojny Niemcom i dopiero pod naciskiem Anglii wydały ją, co chcieli, w której, powtórnie ich żołnierze zetrzeć się mieli z niemieckiemi w Macedonii. – Tu dodał Kanclerz

~~1720~~ 1721 267

Że Włochy sięgają ręką do bałkańskich ziem ~~należących~~ położonych w sferze greckich interesów.

Kiedy wojna wybuchła Król Karol Rumuński był zdania, że bezwzględnie traktat i honor Rumunii, nakazują jej stanąć po stronie środkowych mocarstw. W radzie koronnej nie ~~mia~~ zdołał je przeprowadzić i Kanclerz przypisuje temu chorobę oraz zgon Króla.— Wtedy rząd Bratianu zawarł potajemnie z Rosją traktat neutralności a czekał tylko na sposobną chwilę aby się z ~~D~~ zwycięzcami połączyć. ~~Kanclerz~~ Z Rosją rokowania dalsze nie powiodły się, gdyż nie chciała Rumunii przyznać Bukowiny oraz Banatu i całego węgierskiego terytorium po Cisę.— Kanclerz opisuje jak ~~Rumuńscy~~ rumuński rząd i Król ukrywali swoją grę, utwierdzeni obietnicami neutralności i czyni z tego oraz chęci nabytków

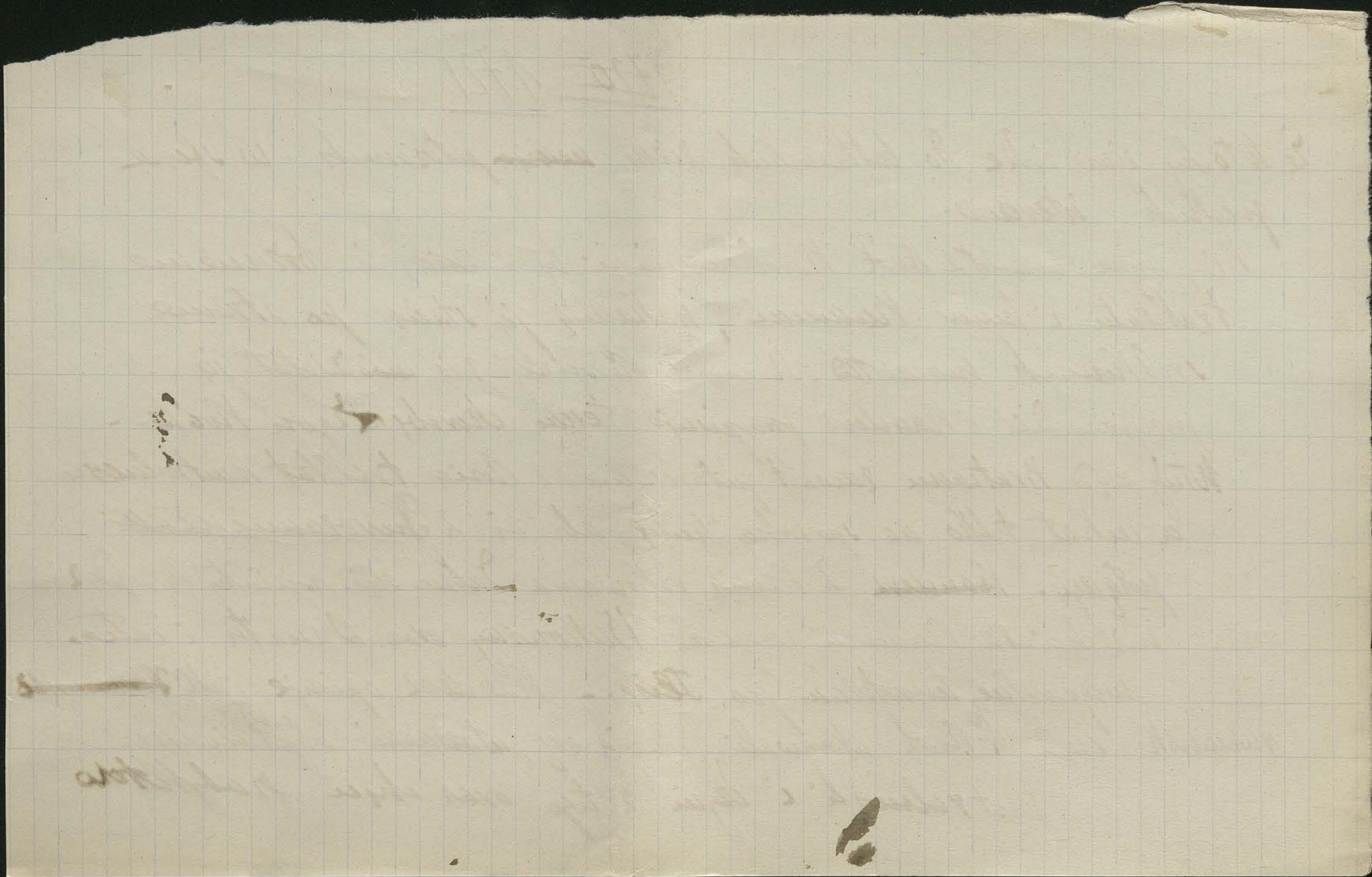

1722 268

ciężkie zarzuty, podczas gdy przemawiałoby ~~jedno i drugie~~ to
za politycznym zmysłem ~~[illegible]~~ władców Rumunii, ażeby obrali
właściwą drogę, do właściwego celu. — Nie usuwa zaś wrażenia,
że dyplomacja niektórych mocarstw dała się w błąd wprowadzić
tak co do postanowienia Rumunii o [illegible] ciąży [illegible]
jak też [illegible] co do chwili w której nastąpić miało jej zbrojne
wystąpienie. Przy czem dowodzi się wrażenia że po bitwie pod
Gorlicami należało stanowczo zażądać od Rumunii oświadczenia się —
tego zaniedbano, co Rosja wyzyskała, po drugiej swojej ofensywie,
kiedy stawiła w Bukareszcie ultimatum, iż przekroczy rumuńską
granicę jeśli do 28 sierpnia Rumunia nie wyda Austro-Węgrom
wojny. Kanclerz przypuszcza iż owo ultimatum było ukartowanem
przez p. Bratianu z Rosją, dla pchnięcia króla, który się wahał.
Dość że na wszelki wypadek skutkowało — I niech dobrowolnie
jest ciągłe oburzenie dyplomacji niektórych mocarstw, iż wprowadzono je w
błąd i zakryto przed nią karty. —

~~1722~~ 1722 269

Gromy zwrócił Kanclerz głównie przeciw Anglii a dla odparcia zarzutów, iż orzędzie ją poważnie, dostarcza we wojnie pierwszemi ludźmi, zawołał „Nieniecki mąż stanu, któryby cofnął się przed wojnem przeciw temu nieprzyjacielowi, każdego, własnego, i ostatnie skończającego wojny, srodka walki, winien by być powieszonym!!“

Kanclerz ~~o~~ silnie zaprzeczył, aby cesarz Wilhelm wpływał na cara ~~na carze cary~~ ~~w dla dzieidzenia go od~~ dla przeszkodzenia reformacji, krok w liberalnym duchu i rzekł, iż to twierdzenie jest wprost prze-ciwnem prawdzie. — Nie mógł zaprzeczyć i nie zaprzeczył że ~~cesarz~~ Niemcy i nawet cesarz Wilhelm zawsze usiłowali ~~dziatac~~ wpływać na cara, aby go odwieść od ustępstw dla Polaków w zamiarze przeszkodzenia porozumieniu. —

270

~~1721~~ 1724 tym razem

O sprawie polskiej Kanclerz zachował milczenie, które bynajmniej wymownem nazwać nie można, bo świadczy ~~zapewne~~ iż nie wie co z nią począć i jeszcze nie wie ~~co~~ zapewnie co z nią stanie. —

Kanclerz zaznaczył że liczbą i działaniami nieprzyjaciel znaczną ma przewagę. — „Trudną i twardą jest walka nad Sommą i nie można przewidzieć jej tam końca, możemy też i owe ponieść straty, ale nieprzyjaciel nie pokona nas. Również na Wschodzie trwać będzie walka, ale również pewnem jest, że i tutaj przetrzyma się."

~~Z tej~~ Czuć tu jakby niemoc zwycięstwa, przy niepodobieństwie przegranej. — Czuć że losy wypadków wypadły z rąk ludzi i że bezsilnemi są, jak wśród cyklonu: —

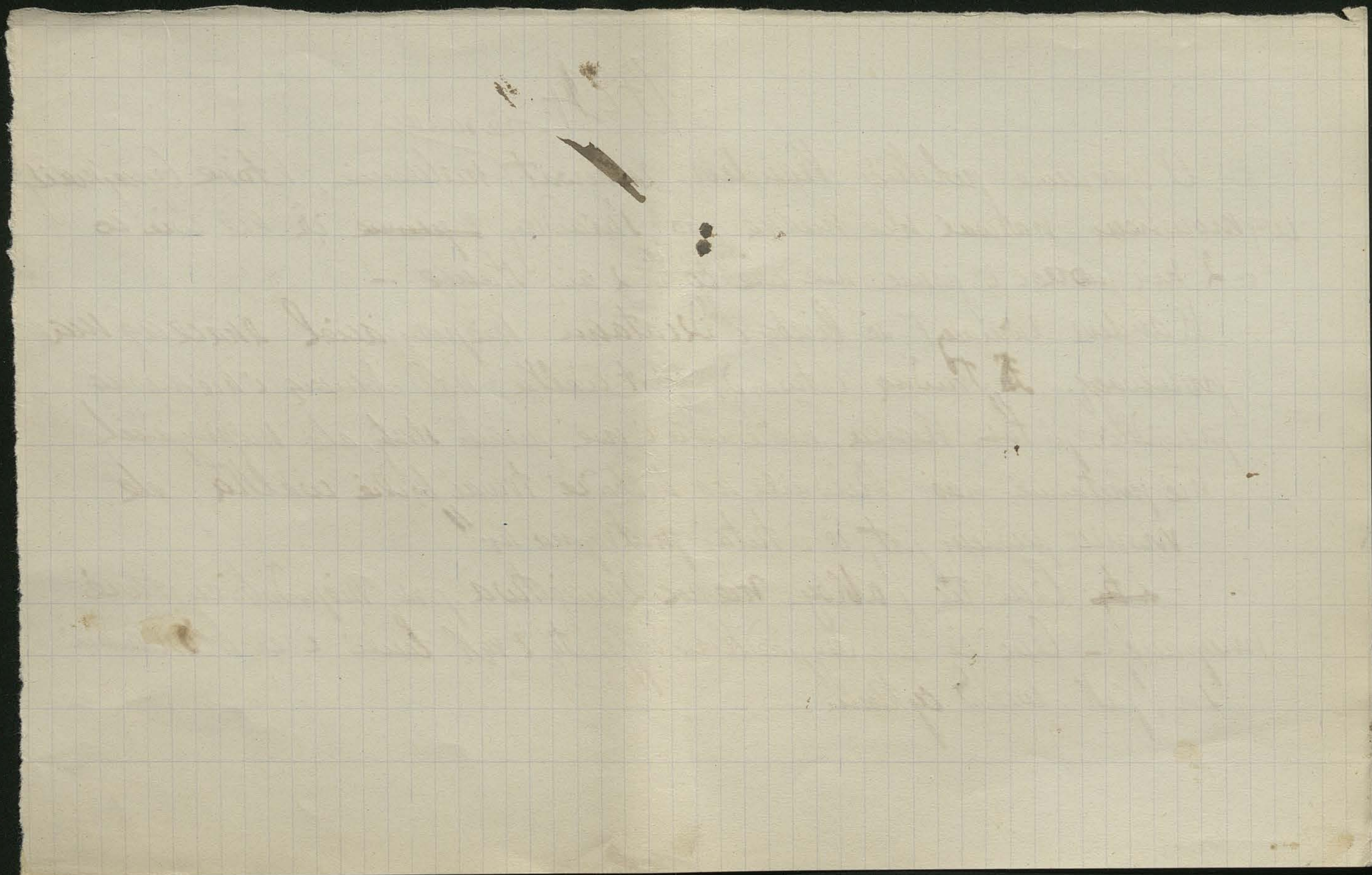

~~1725~~ 271

Sekretarz stanu spraw wewnętrznych Helfferich na zebraniu w Berlinie finansistów i przemysłowców rzekł „Anglia już i pozostanie utrzymującą i w ruch wprowadzającą siłę, nieprzyjacielskie związki mocarstw; dusza ~~przeciw nam skierowanego~~ światowego sprzysiężenia ~~sk~~ przeciw nam skierowanego.—" Przy czem starał się wywołać korzystne usposobienie dla nowej, piątej, wojennej pożyczki.—

Anglia zgodnie z jej wielką przeszłością i stanowiskiem w świecie, konsekwentnie, bezwzględnie, nieubłaganie zmierza do jednego tylko celu, do zwycięstwa.— Lloyd-George angielski minister wojny, wyjątkowo w obecnych wypadkach dziennikarzom ~~cel~~ silny ostrzeżenie, w rozmowie z amerykańskim dziennikarzem zapowiada nieubłaganą walkę ~~do~~ aż do zupełnego pogromu i zniszczenia Niemiec i wzory za spełnieniem, i wytrwają—

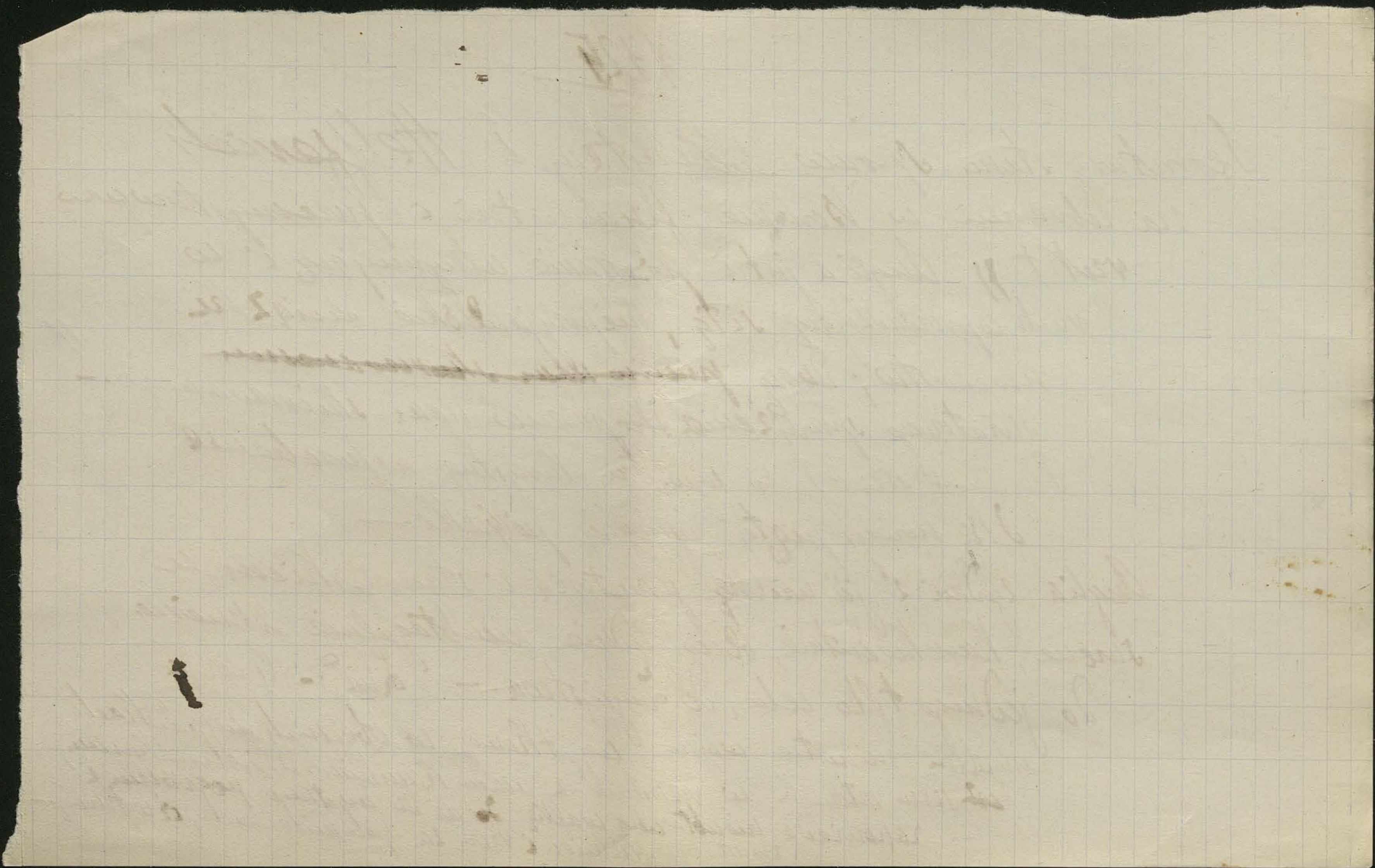

~~1726~~ 1726 272

Konferencia skandynawskich ministrów w Chrystianii osięgnęła zupełną jedność i zgodę, co do utrzymania neutralności, wspólnej obrony handlowych interesów uszkodzonych przez strony wojujące, mianowicie wobec Czarnych List Anglii i Francji, które wykluczają handel z przedsiębiorstwami firmami i ~~domami~~ bankami pozostającemi w stosunkach ~~z stron~~ z nieprzyjacielem; wreszcie co do oświadczenia: iż w obecnych stosunkach, trzy skandynawskie państwa nie ~~...~~ zapoczątkują pośrednictwa między stronami wojującemi.—

Czarne Listy są także przedmiotem kontrowersji między Stanami Zjednoczonemi i Anglią.— ~~Hamują~~ one dotkliwie handel neutralnych.—

Wenizelos opuścił Ateny, udał się na Kretę i inne wyspy aby stanąć na czele rewolucyjnego ruchu i urządzić wojnę przeciw Bułgarii, względnie przyłączyć się do mocarstw Porozumienia. — Cokolwiek zapewnia, że ruch ten nie jest wymierzony przeciw dynastii Wenizelos coraz wyraźniej występuje jako grecki Cromwel. Towarzyszy mu admirał Kondurioti. — Król stawił jeszcze opór żądaniu przyłączenia się do Porozumienia i opuszczenia neutralności. Ruch rewolucyjny wspierany przez Porozumienie szerzy się. — W Salonice utworzył się jakiś rewolucyjny Rząd Narodowy na czele którego stanąć ma Wenizelos. — Jedni widzą w nim przekonanego patrjotę, drudzy podejrzewają że jest przekupiony. —

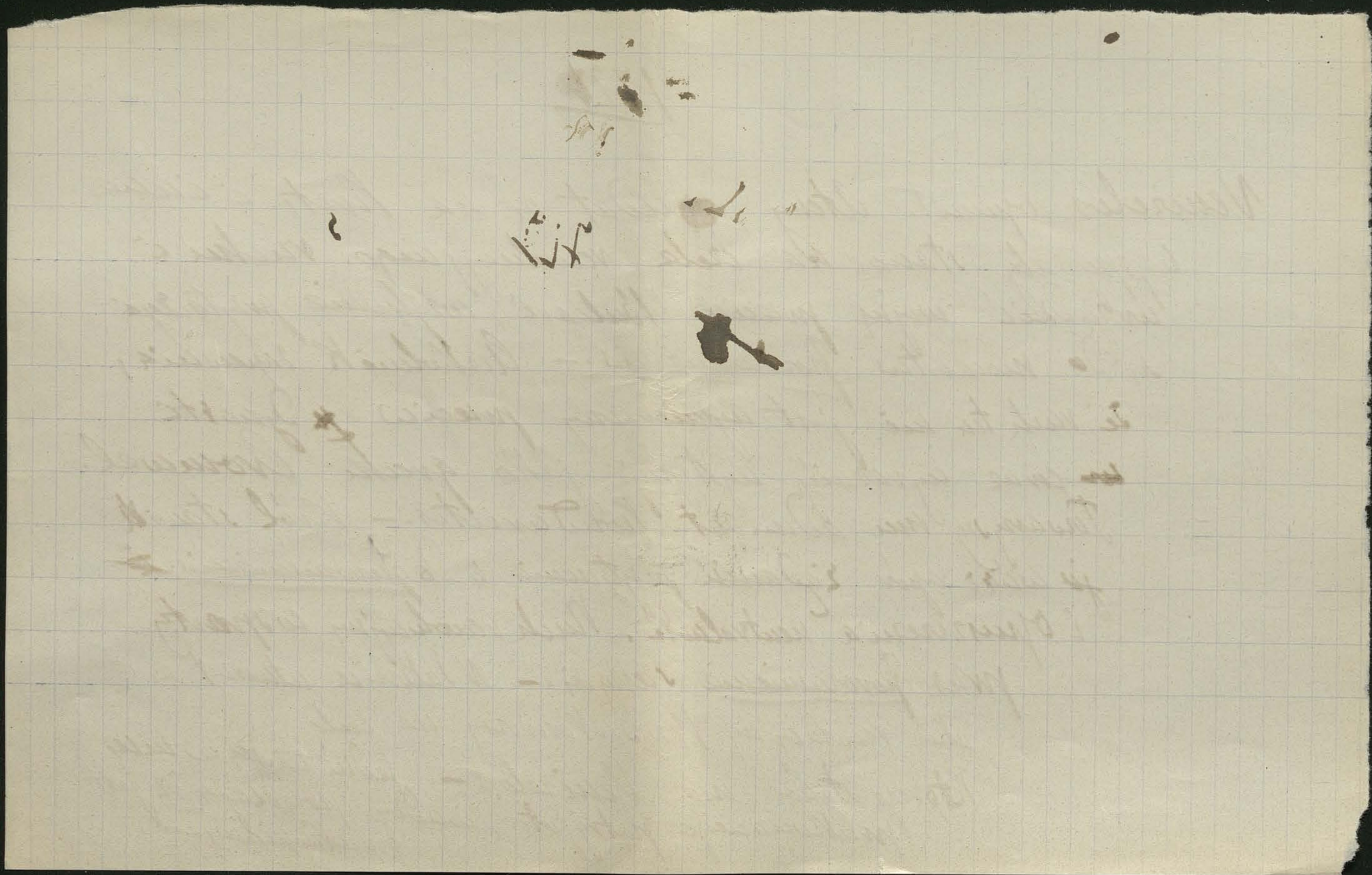

~~1729~~ 1728

274

Grecki rząd dał do zrozumienia berlińskiemu ministerstwu spraw zagranicznych iż życzyłby sobie aby 4 Korpus który znajdował się w Niemczech gościnnie, internowany był do Szwajcarii i stamtąd przewieziony został do Grecji. – Rząd niemiecki odpowiedział że z zasadniczego istotnie uwagi żadnej temu życzeniu ale musi mieć rękojmię że Korpus nie będzie przez porozumienie zabrany ojczyźnie, lub ukarany za swoje stwierdzenie neutralności. – Umieszczono go w Görlic. –

~~Wulcy i ofst bez urdokoi pulpwanii go~~

275

~~1728~~ ~~1729~~

Niemcy zawarły ze Szwajcarią gospodarczy traktat, którego ta nie mogła od Francji otrzymać, co powoduje pewne naprężenie i dla Szwajcarii nie mało trudności. –

~~1729~~ ~~1730~~ 276

Na Korfu obradowała serbska Skupszczyna. Po złożeniu sprawozdania przez Pasica uchwaliła trzymać się dotychczasowej polityki oraz zaufanie do rządu –

Na wszystkich frontach krwawe zapasy, bez znaczniejszych wyników. Jednak w Siedmiogrodzie austrjacko-węgierskie i niemieckie wojska, wobec znacznych ochlających sił, opuściły Wulkan i posunęły ku Szurduk.—

Na zachodnim froncie niemieckie sprawozdanie przyznaje, że pomimo bohaterskiego oporu, nieprzyjaciel odniósł ostatecznie powodzenie i zajął szereg wsi na linji Guendecourt-Bouchavesnes

W Dobrudży Mackensen umie rachować by nie zbierać dalszych owoców swoich prowadzeń. Być może iż ~~[illegible]~~ węgierskiego ta już wszystko ujęte w Macedonji walkę francuskich angielskich włoskich serbskich ~~sił~~ i portugalskich wojsk. Te ostatnie walczą także ~~[illegible]~~ we wschodniej-niemieckiej Afryce przy boku wielkobrytańskich.—

Na włoskim froncie Austrjacy wygrali w początku Monte Cimone.—

W dalszym ciągu bitwy nad Sommą, Niemcy stracili wysunięte stanowisko

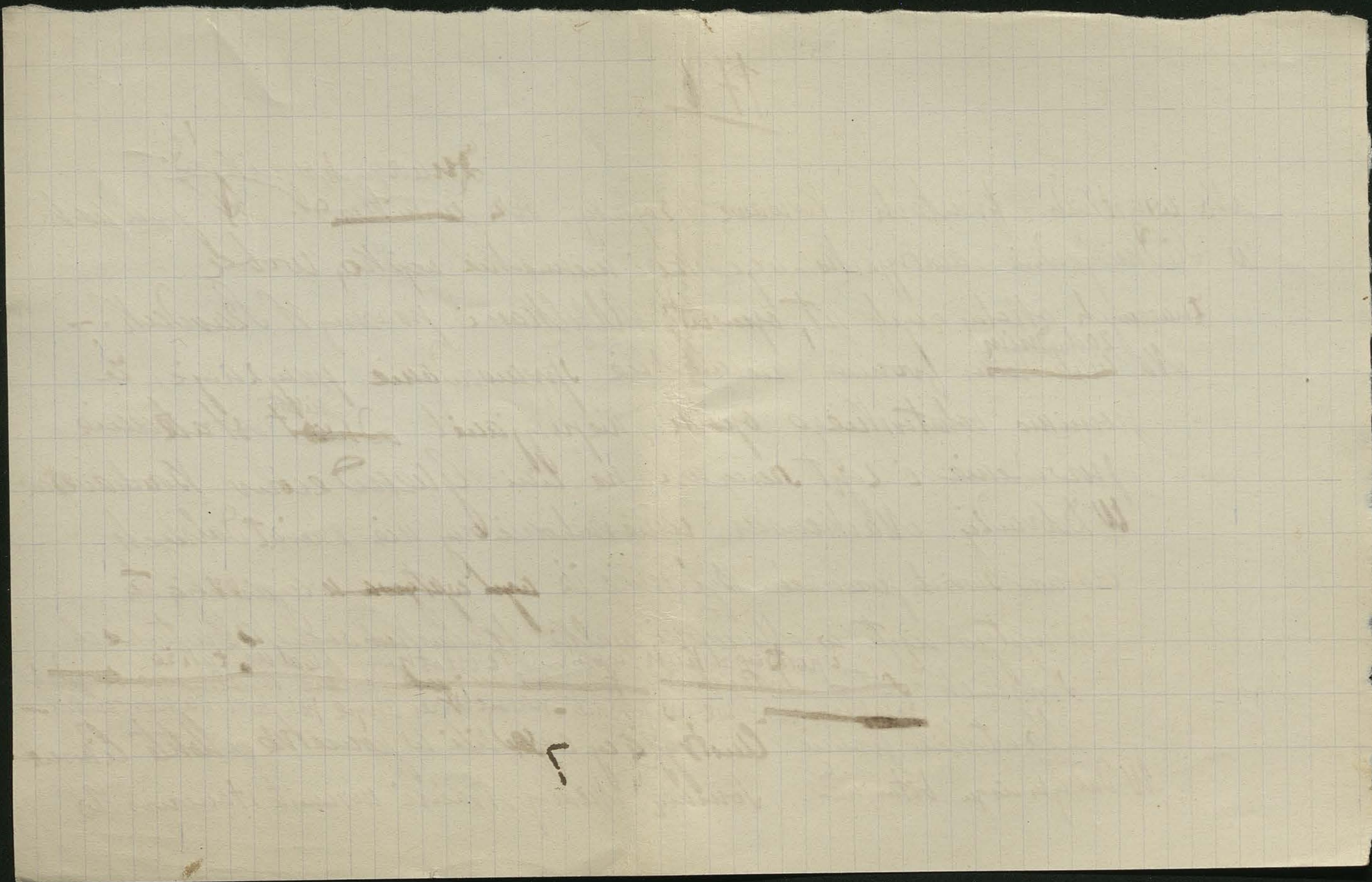

~~1732~~ 278

pod Thiepval a nieprzyjaciel zyskał terenu po obu stronach Courcelette.
W sprawozdaniu niemieckiem powiedziano, że w bitwie nad Sommą wytwory „wojennego przemysłu całego świata" użytemi zostały „przeciw" niemieckiej armii. Daily Mail zaś oblicza że rzucono na nią od początku nowej ofensywy dwanaście milionów granatów.-
Mówią iż Hindenburg uznał za potrzebne dalsze nieco cofnięcie armii przy ciągłej jednak walce.-
Wielką w Niemczech sprawiła radość „wiadomość" o przybyciu opodal New London sto pięćdziesiąt kilometrów od portu Nowego-Yorku, drugiej, handlowej, podwodnej łodzi Bremen z kapitanem Schwartzkopfem. Nieco dziecinna uciecha.
Dwa Zeppeliny zostały znowu zestrzelone przez angielskie, obronne straże. Coraz skuteczniejszemi okazują się zarządzenia przeciw nim zarządzenia. Zeppeliny i podmorskie także nie zmiażdżą ani ugną W. Brytanii.-

~~1733~~ ~~1732~~ 279

Zeppeliny powtórnie rzuciły bomby na Bukareszt. —

Urzędownie doniesiono wczoraj „Rumuni zostali pod Hermannstadt pobici" z dodatkiem „bitwa jeszcze nie zakończona"

30 Września

═

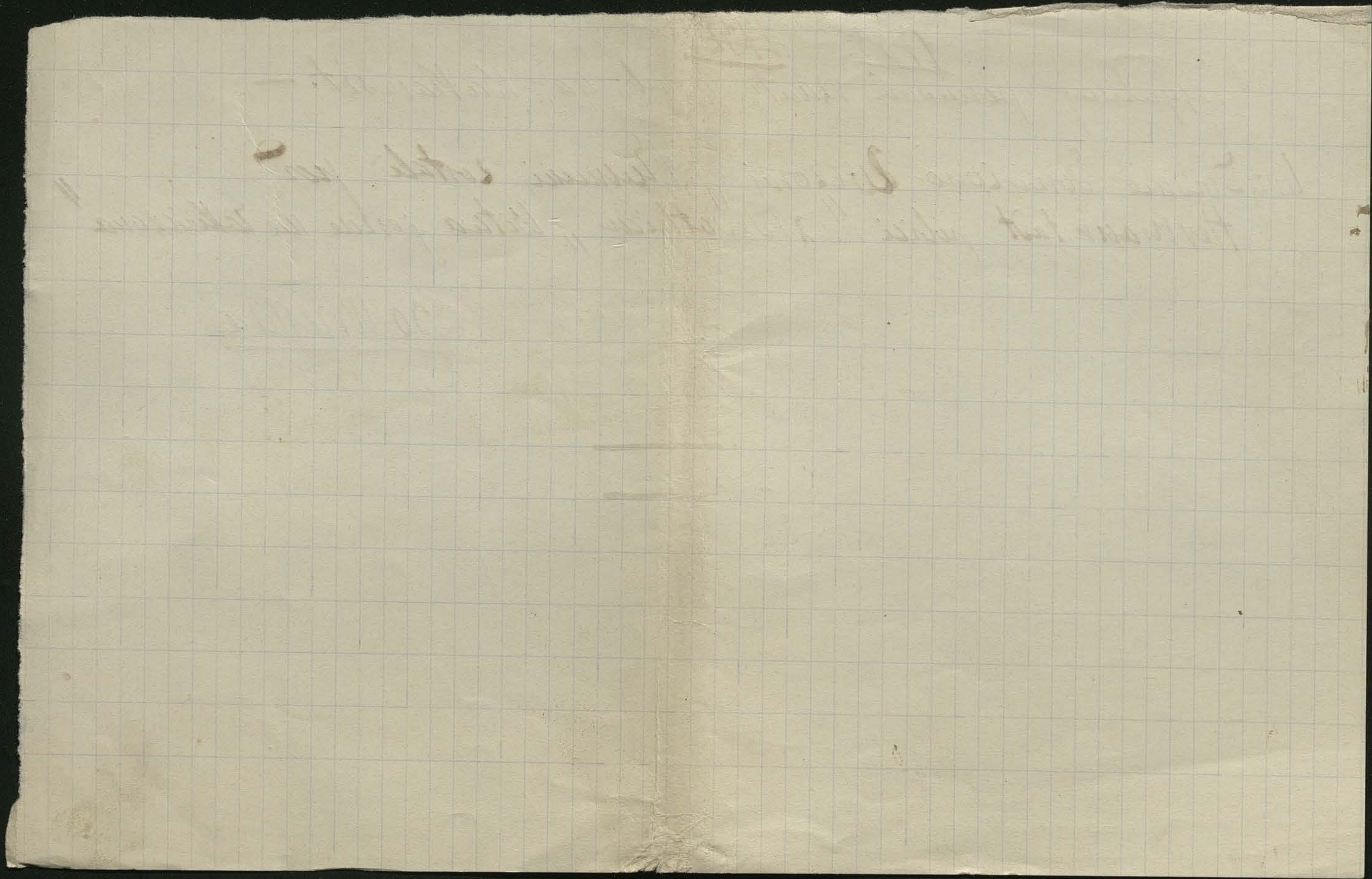

GI

280

7 Paździermika 1916

1734-1750
r.

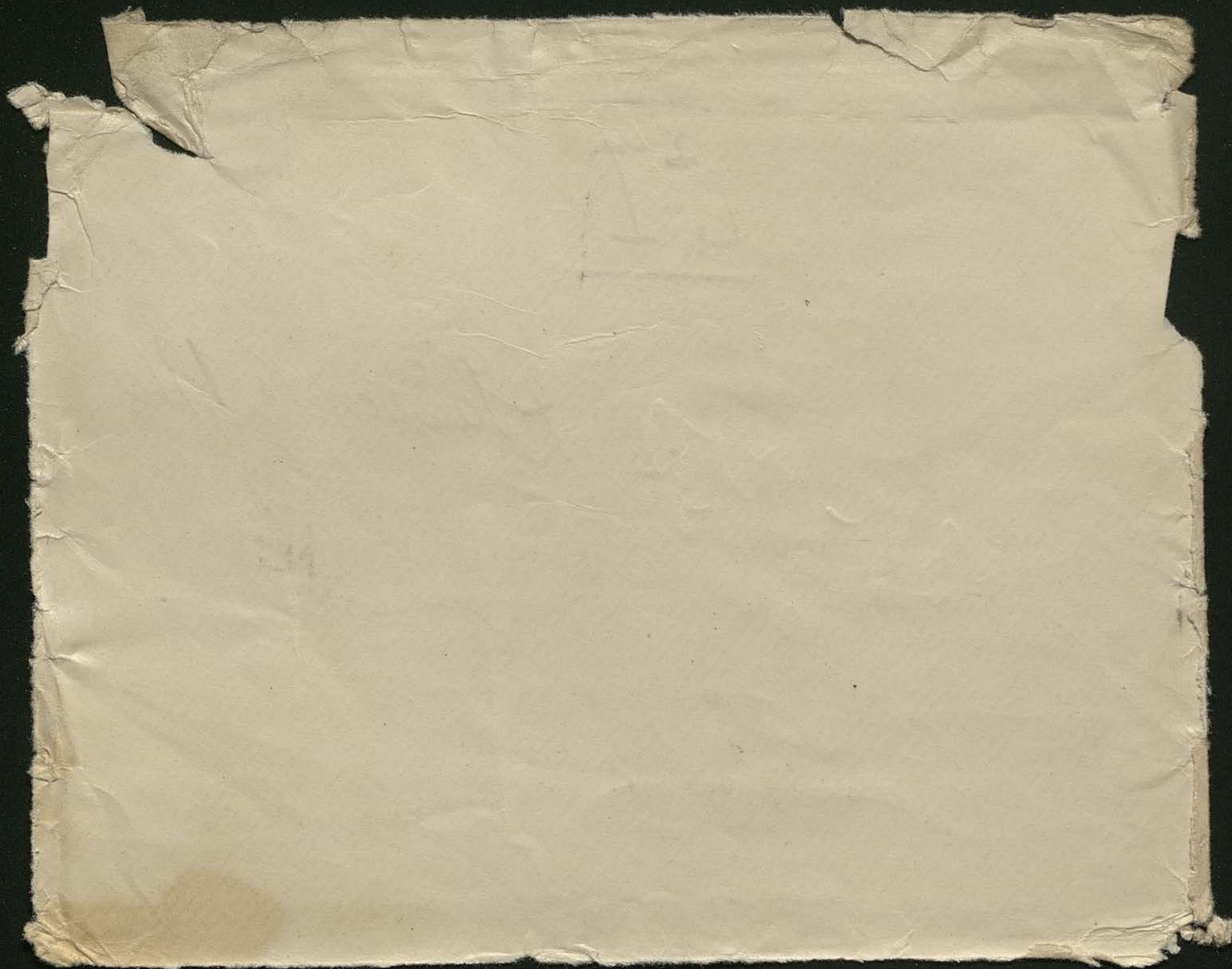

G I

281

Bitwa
Zwycięstwo pod Hermanstadt.—
nad Sommą nieustająca.— Rumuńskie
bataliony przeprawiły się na prawy brzeg
Dunaju.— Austryjacko-węgierskie monitory
na Dunaju. Na froncie ks. Bawarskiego
Zwycięstwo
armia Tereszczeńskiego odparta Piąta
dwukrotnie silną rosyjską ofensywę.— Rumuni
niemiecka wojenna pożyczka.— pobici
którzy przeprawili się przez Dunaj Kowlu i
i w [illegible].— Cesarz Wilhelm w zwycięstwo
Powtórne ~~Porozumienie~~
Wodzowie wołyńskim. Siedmiogrodzie.— Protopopow
Falkenhayna w
przeciw pośrednictwa neutralnych.—
rosyjskim ministrem spraw wewnętrznych.— Okuma
Venizelos na Krecie. Z Grecji.— Gabinetu
dymisja.— Cesarz Wilhelm w Żywcu i
na Wawelu.— ~~Kon~~ Konferencje przekaz
Bilińskiego z hr. Stürgkh i ba Burianem
Postanowienie u cesarza. Rozwiązanie
sprawy polskiej ~~...~~ narzucone
przez Niemcy.—

Uchwały Koła Polskiego w Krakowie.–

~~Idea habsburgska~~ ~~Condominium~~

~~[illegible]~~

Condominium w zamierzonem

Królestwie Polskiem. Polski naród

i istota habsburgskiej monarchii

oraz Prus.–

Brygadier Piłsudski. Polski

Korpus posiłkowy. i przesilenie

w legionach.–

J. Pandziewiczka

<u>1734.</u> <u>CI</u> 282

Rozpoczęta 26go września bitwa pod Hermanstadt była znacznem zwycięstwem. – ~~W Pr~~ Prowadzona według ~~wielkich~~ zasad strategji była, rzadkiem dziś, otoczeniem nieprzyjaciela ~~i zniszczeniem~~ pobiciem i zniszczeniem znacznej części pierwszej rumuńskiej armji, której resztki w rozsypce uciekły w góry. ~~tut~~ Tam ~~zajęty~~ ~~za~~ na tyłach nieprzyjaciela przesmyk Roten-Turm zajętym już był przez niemiecko-austrjacko-węgierskie wojska ~~[illegible]~~ i Rumuni powitani zostali morderczym ogniem Bawarskich wojsk, jenerała Krafft. – Odsiecz drugiej rumuńskiej armji spóźniła się. – W bitwie tej sprzymierzonemi niemiecko-austrjacko-węgierskiemi wojskami dowodził, naczelnie jenerał Falkenhayn

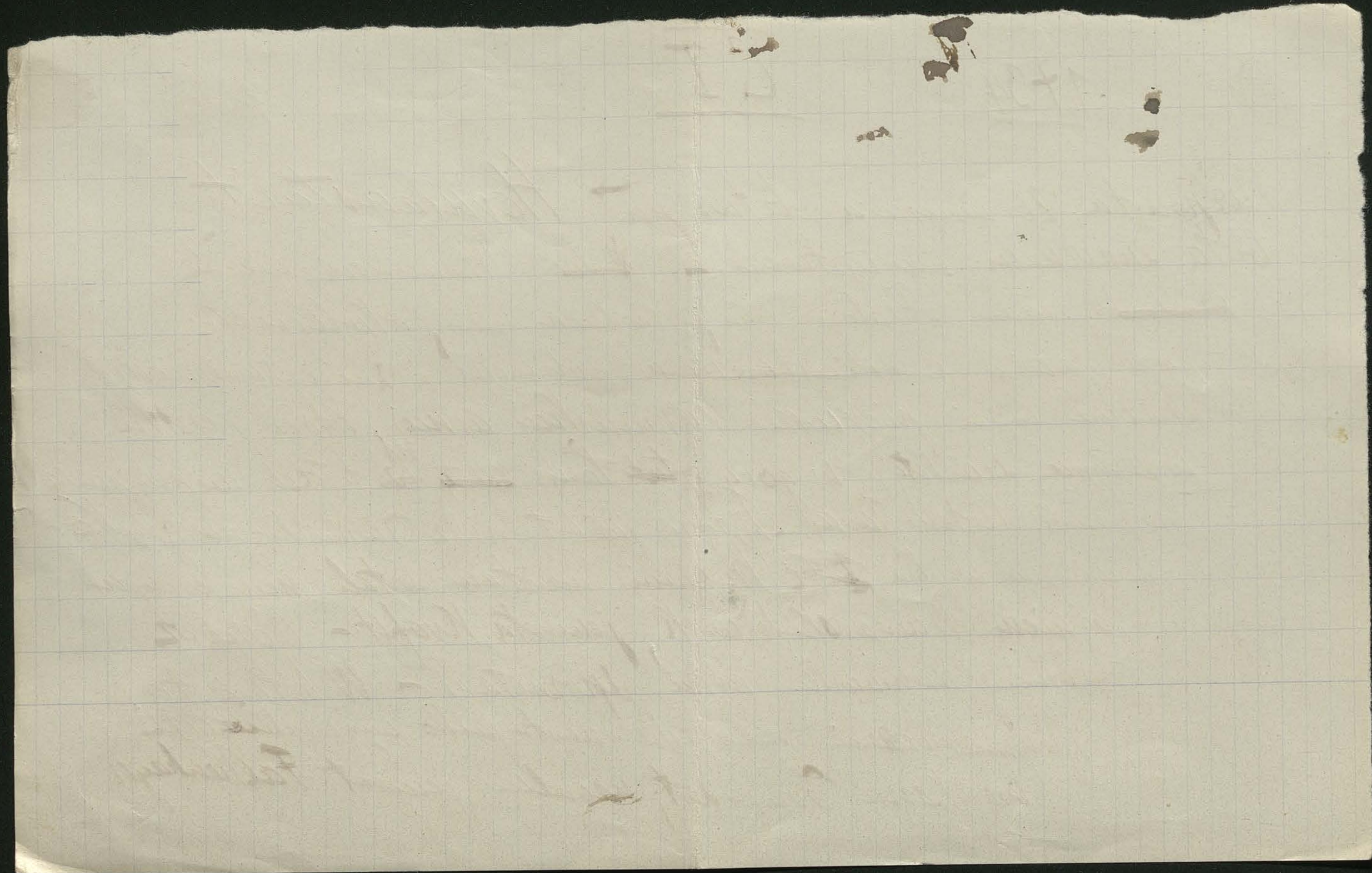

283

1735

były naczelnik niemieckiego głównego sztabu, a to zgodnie z postanowioną przez cesarza Wilhelma zasadą, że gdzie są niemieckie wojska, tam dowódcą musi być niemiecki jenerał. Nie polepszy to stanowiska Austro-Węgier przy zawarciu pokoju. — Dla wojny jest to korzystnem —

Wszystkie wojska weszły do Hermanstadtu. —

Zdobyto znaczne zapasy, Rumunowie uciekli bo 3000 wzięto do niewoli. Podobno z rannych ma być wiele więcej, tak że pierwsza rumuńska armia poważną poniosła klęskę. —

Dalsze następstwa bitwy nie uwidoczniły się zaraz. Niemieckie sprawozdanie zaznaczyło zdobycie nieco terenu przez Rumunów po obu stronach Kokel. — Bitwa nad Sommą w znacznych rozmiarach trwała dalej. — Zamiast tego niemiecko-bułgarskie wojska w Dobrudży przekroczyły Dunaj. Rumuńskie przeprawiły się przez rzekę na prawy brzeg pod Ryahovo. —

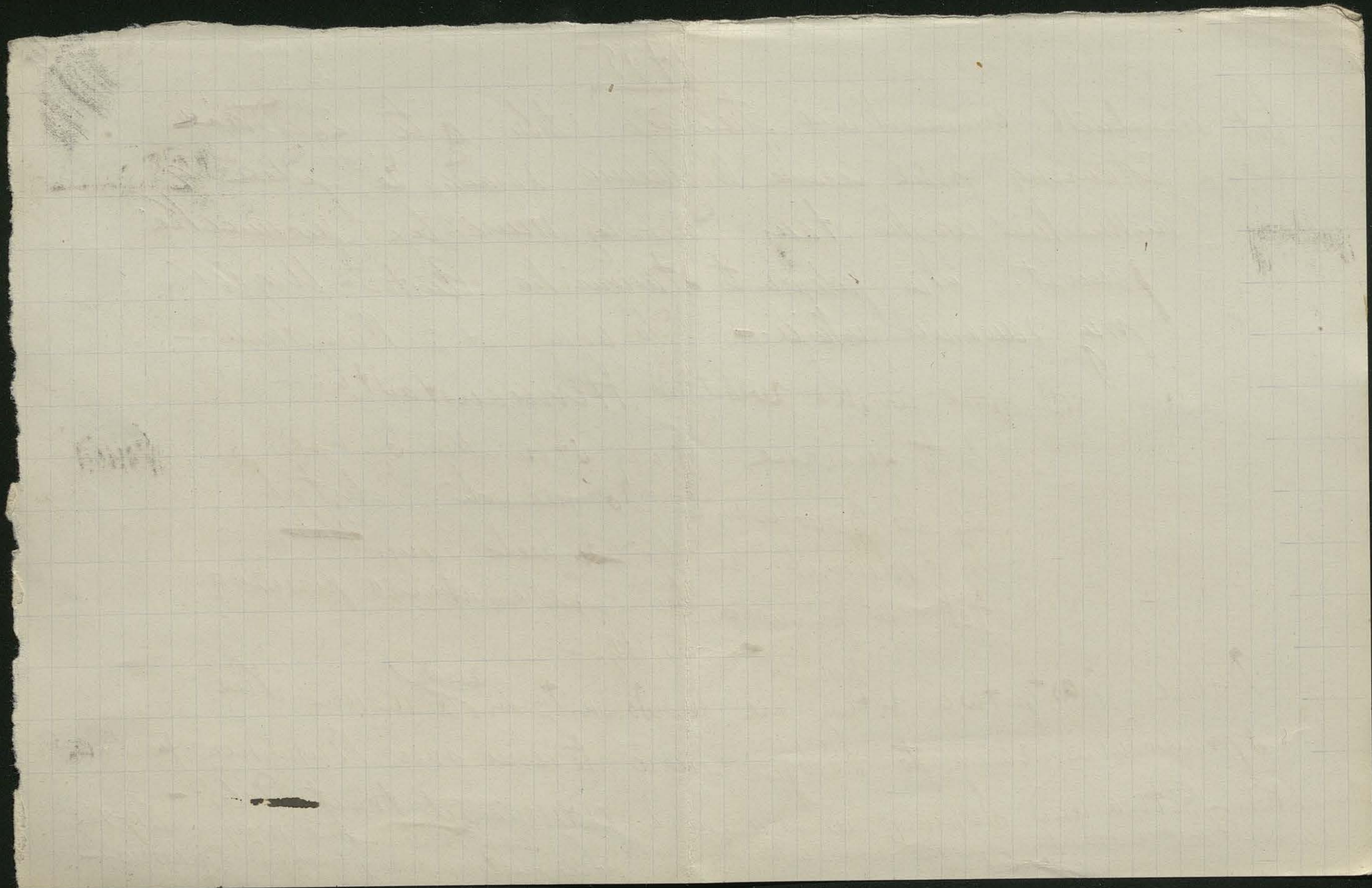

~~1736~~ 284

Austryjacko-węgierskie monitory na Dunaju, zniszczył ~~półtonowy~~ pontonowy most którym posługiwały się wojska rumuńskie ~~do przejścia~~ dla dostania się na prawy brzeg Dunaju.—

W Siedmiogrodzie na północ Fogaras niemiecko-austryjacko-węgier=skie wojska cofnąć się musiały przed przeważającemi rumuńskiemi siłami- drugiej armii.—

Na froncie ks. Leopolda Bawarskiego na zachód od Łucka armia jenerała Tersztyańskiego odniosła znaczne powodzenie 2go t.m.— [illegible] odparła silną wojsk ofensywę dwanaście razy powtarzaną licznemi zastępami, między którymi dwa korpusy gwardii siedemnaście razy szły do szturmu. Nieprzyjaciel odepchnięty został na całej linii przy krwawych stratach. Stwierdzono że wojska artylerja strzelała do własnych rowów i cofających się własnych wojsk.— Rosjanie

1737

285

usiłowali za wszelką cenę zdobyć Włodzimierz Wołyński.— Artylerią kierowali francuscy instruktorowie.—

Niemieckie sprawozdania z frontu zbiegają się z podpisywaniem piątej wojennej pożyczki i wpływają na jej powodzenie.— Kanclerz w ostatniej mowie ~~[illegible]~~ zachęcał do udziału w niej.— Zdaje się, że potrzebowała ~~[illegible]~~ silniejszego ~~[illegible]~~ poparcia niż poprzednie.

Przynoszą je niemieckie dalsze sprawozdanie z 4. t.m. doniesieniem, iż Rosjanie po porażce 2. t.m. ponowili ofensywę na stanowiska jenerała Tersztyanszkyego i mimo znacznych strat 3. t.m. odparci zostali, nie zyskawszy ani piędzi ziemi, przez niemieckich jenerałów Schmidta i Marwitza.—

Główny sztab bułgarski zaś zawiadamia, iż oddział Rumunów w ~~sile~~ sile 16 batalionów, który przeprawił się przez Dunaj pod Rjahovo, otoczony, dziesiątkowany i rozbity został. Niemieckie sprawozdanie mówi o wzięciu w niewolę szczątków ratunku—

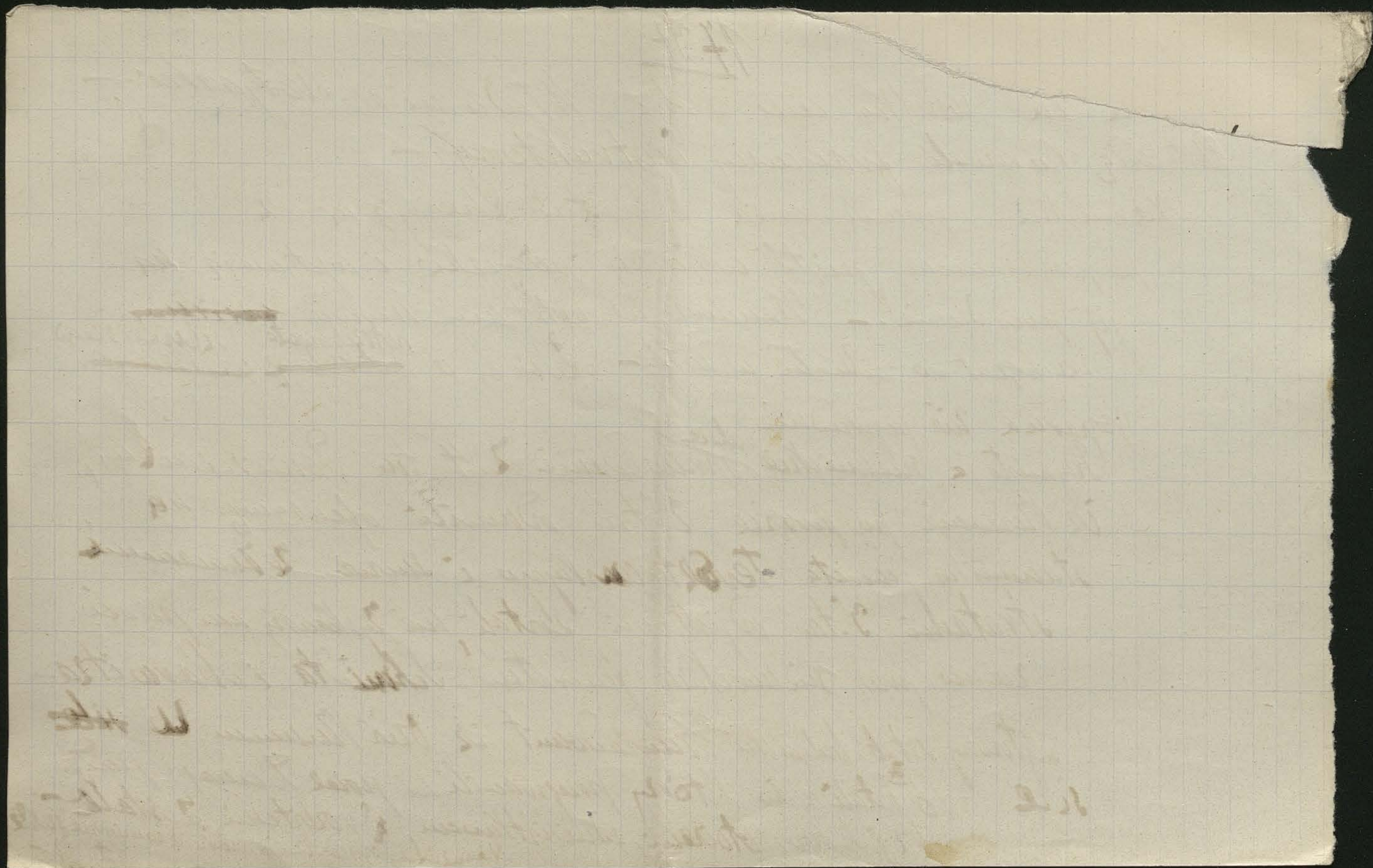

1734 (?)
286

Wedle obliczenia nadesłanego z Berlina piąta wojenna pożyczka przyniosła przeszło dziesięć miliardów marek.—
Biuro Wolffa donosi: Cesarz Wilhelm udał się na wschodni front do wojsk jenerała Linsingena, przeciw którym głównie zwraca się ofensywa Rosjan.— Bawił w Kowlu i w okolicy Włodzimierza Wołyńskiego; odbył przegląd wojsk i rozdał odznaczenia.—
Niemieckie sprawozdanie z 6. t.m. doniosło, że w Siedmiogrodzie „Rumuni 5. t.m. ponownie pobitymi zostali" Sprzymierzone wojska pod dowództwem jenerała Falkenhayna stoczyły szczęśliwą walkę pod Kejas i Kirchalma i wyparły Rumunów za Homorod i rzekę Alt. Zdobyły dwa ciężkie działa i czternaście armat. Nieprzyjaciela ścigały za ~~Gei~~ Geister Las.— Tu objaśniły się już wątpliwości zwycięstwa pod Hermannstadt których brakło z początku.—

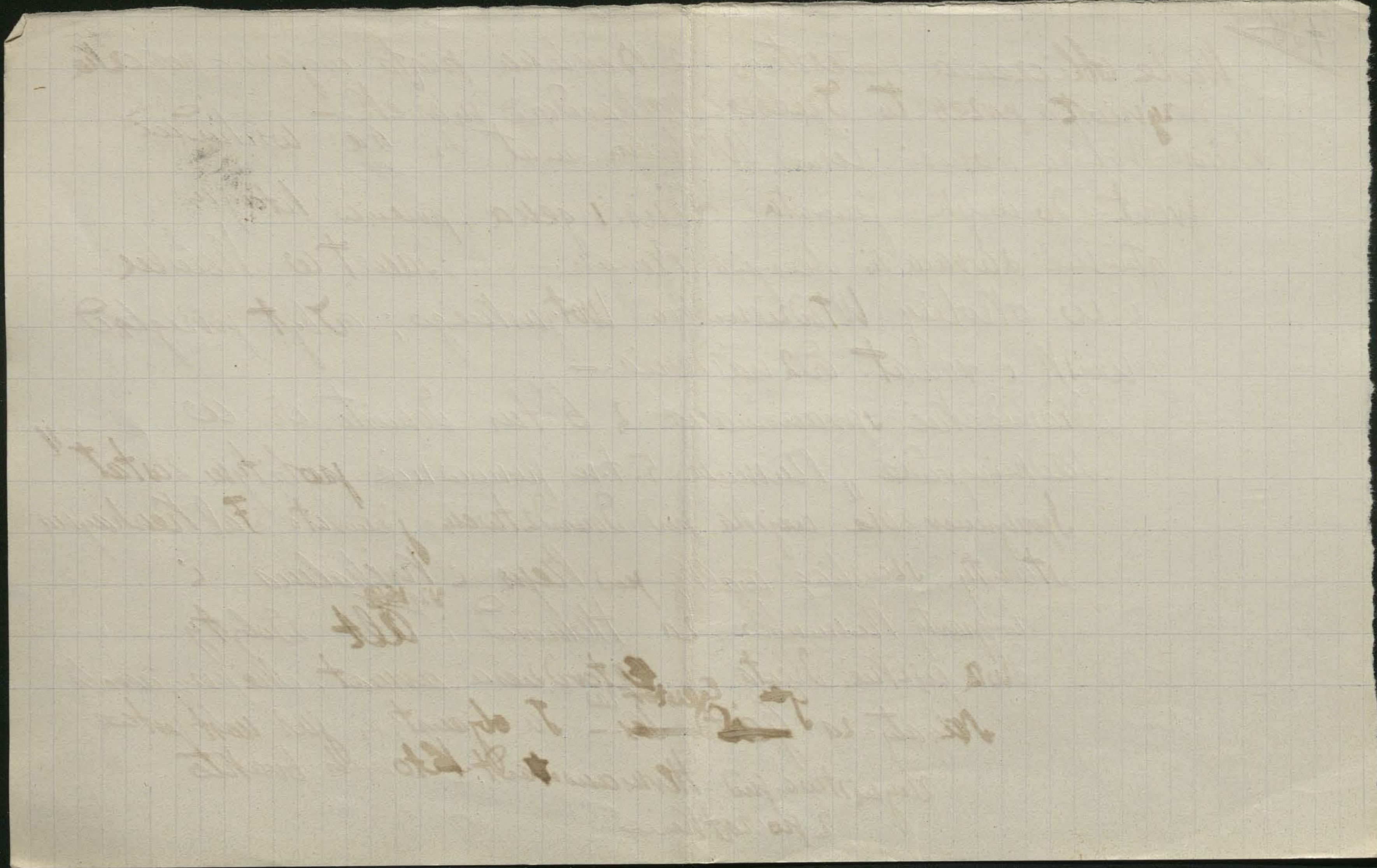

1739 287

Francuski i angielski rządy dały do zrozumienia że wszelkie pośrednictwo neutralnych poczytały by za nieprzychylny krok Zwłaszcza Lloyd George w tym wyraził się dosadnie –

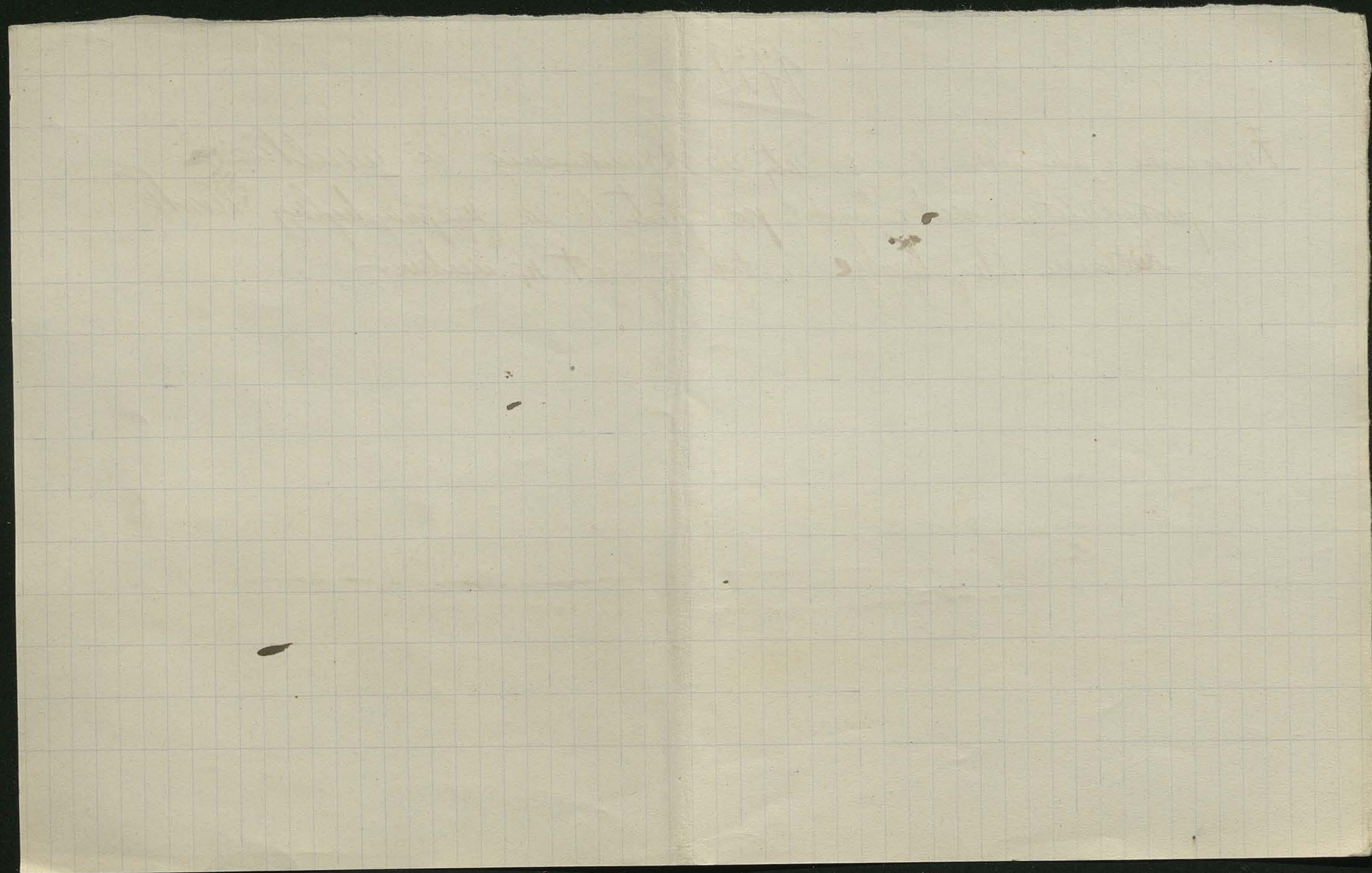

1740 Przywódcy parlamentarzystów rosyjskich którzy zwiedzili Londyn, Paryż i Rzym

288

był p. Protopopow i ~~...~~ po powrocie do Petersburga mówiono już o powołaniu go do rządu —

Rosyjskim ministrem spraw wewnętrznych, w miejsce Chwostowa, został istotnie marszałek szlachty Simbirskiej ~~[illegible]~~ Protopopow, październikowiec, wiceprezydent Dumy. — Poczytują to za ustępstwo dla liberalnych stronnictw. Jednocześnie przypisują p. Protopopowi pokojowe dążności, co nie zgodnem jest z tem, że prawicowe stronnictwa są pokojowo usposobione a liberalne oświadczają się za dalszą wojną. — Nie potrzeba było tej nowej zmiany w rządzie, piątej w ministerstwie wewnętrznem aby wnieść, o ~~wewnętrznym~~ rozstroju w Rosji i ciężkich następstwach politycznych i gospodarczych [illegible] wojny. — Wszystko tam może być opłakanem a przecież Rosja wszystko zdolna ~~[illegible]~~ strawić nawet ~~strawić~~ głód ~~nawet straszliwy głód~~. Trzeba ją na polu walki powalić! —

1741

289

Na Krecie powstał tymczasowy rząd narodowy z Wenizelosem na czele oraz admirałem Kunduriotisem i generałem Danglis. Wenizelos natrafia na opór nawet na Krecie ze strony ~~[illegible]~~ ludności i wojska wiernych Królowi. — Ruch rewolucyjny skupia się w Salonice —

~~[illegible]~~ Gabinet Kalogeropulos podał się do dymisji — ~~[illegible]~~ ~~Mimo~~ według nie sprawdzonych wieści dlatego że przedstawiciele Porozumienia nie chcieli z nim zawiązać stosunków. Przesilenie do dziś jeszcze nie było załatwionem. Król obstaje za neutralnością. —

~~powietrzu i z trudnością przyjdzie on do skutku. Dowództwo legionowe nie spowodzi zwiększenia legionów, tem więcej iż znacznie uszczuplone, w pierwszej zaledwie liczą sześć tysięcy ludzi; nastąpiły w nich niesnaski i wypowiedzenia [illegible] i uszczuplone są niesnaskami wewnętrznemi niesnaskami i intrygami.~~

1742

290

Gabinet japoński Okuma wielkiego zwolennika Anglii
i porozumienia, podał się do dymisji —

1743 291

Po bytności cesarza Wilhelma w Żywcu, Arc. Karol Stefan mówił hr. Jerzemu Mycielskiemu, iż cesarz jaknajlepsze żywi uczucia dla sprawy polskiej i że gdyby ziściło się to, co on pragnie, byłoby to bardzo miłe. Cesarz Wilhelm, dodał, natrafia na trudności a gdzie, łatwo się domyśleć, miał na myśli Wiedeń. Niebyłoby to dziw=nem, skoro ~~[illegible]~~ rozwiązanie wedle niewiadomego programu, zwraca się przeciw habsburgskiej monarchii. Niewiem jednak jakie mogły by być owe trudności i nie zdaje mi się aby szło jeno o zasadniczy opór; raczej cesarz Wilhelm ujrzał się wobec przeszkód, niewiadomych co do takiego rozwiązania. Na zapytanie czy ~~załatwienie~~ można spodziewać się pomyślnego załatwienia Arcyksiążę nie dał odpowiedzi i rzekł, że we Wiedniu nie mówią z nim o sprawie polskiej. Na wzmiankę iż pożądanem by było aby on zasiadł na tronie przyszłego Królestwa Polskiego, Arcyksiążę odparł, iż nie życzy sobie tego Rzecz że właściwszem by było, aby Królem został jego starszy syn.– Arcyksiążę ~~opowiada~~ nadmienił iż cesarz Wilhelm, powiedział, że wojna musi się skończyć w bieżącym roku albo na początku przyszłego.– Nowy dowód że wypadki nie są już w rękach ~~woli najpotężniejszych~~ ludzi.– ~~Nie to samo~~ Jak koniec wojny tak samo polska sprawa nie, od ~~cesarza Wilhelma zależna~~ zmiennej zresztą woli cesarza Wilhelma zależne.– Są tu w grze dziejowe siły.–

1744 292

Cesarz Wilhelm ponownie zwiedził Wawel i miał powiedzieć przy oglądaniu fresk które są w robocie „Nie jestem prorokiem ale mniemam, że zanim te freski skończone zostaną, będzie Król polski" Ręczyć ~~jednak~~ za prawdziwość ~~nie mogę~~ wcale nie mogę i zapisuję jako jedno z tych niesprawdzonych opowiadań ~~których~~ w które obfitują obecne czasy. —

W Żywcu cesarz Wilhelm nazwał polskie legiony: ~~Elite Truppe Autentyczne~~ —
Elit Truppe. — Autentyczne. —

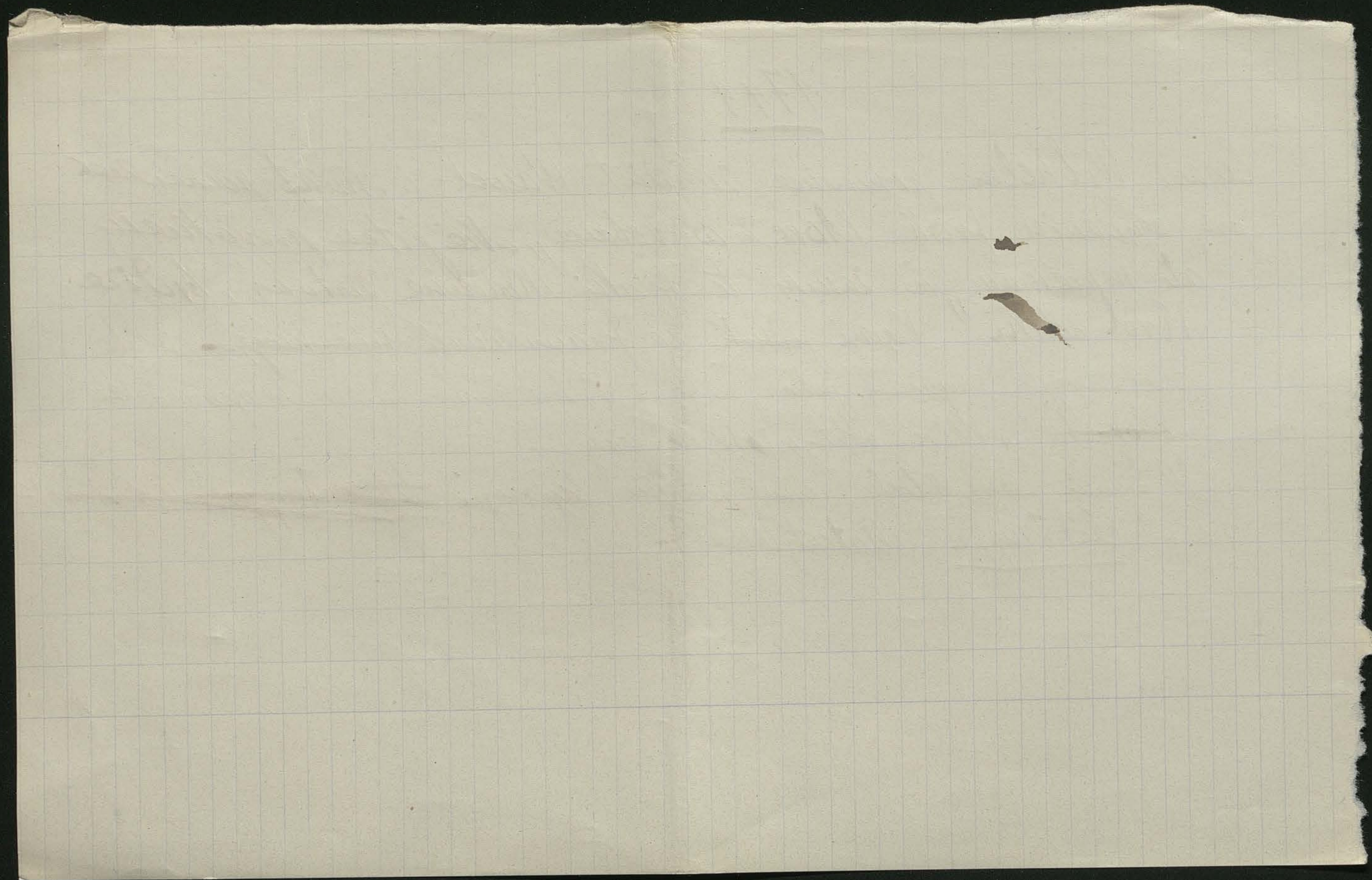

1915

293

Po posiedzeniu politycznej Komisji Koła Polskiego prezes Biliński odbył narady z prezes. gabinetu hr. Stürgkhem i ministrem spraw zagranicznych bar. Burianem. — W sobotę do wieczora cesarz przyjął prezesa Bilińskiego na godzinnem posłuchaniu. — Koło Polskie zwołanem było do Krakowa na 3ª października. Cesarz wzdragał się udzielić tego posłuchania; nakłonił go hr. Stürgkh, aby nie odmówił. — Dowiaduję się, że cesarz zawiadomił prezesa Bilińskiego o znanem rozwiązaniu sprawy polskiej, wedle życzenia niemieckiego rządu, postanowionem podczas ostatniej tu bytności kanclerza Bethmanna. Zatem niepodległe Królestwo Polskie Kongresowe pod zapewnioną, z wyjątkiem z wyłącznemi przewagą w niem Niemiec, bez wcielenia do Rzeszy niemieckiej — jak już było wiadomem. — ~~O...~~ O królu, w tem Królestwie, nie było dotąd mowy, rzecz odłożona do później. —

294

1916

Prezes Biliński uważał odpowiednie złożyć sprawozdanie Kołu Polskiemu.—
Przedstawił cesarzowi, iż skoro takie ma nastąpić rozwiązanie
Austryja winna z Galicii wytworzyć swoją Polskę; co zdało
się zwrócić uwagę monarchy; lecz w dalsze wywody nie wdał
się. Niezbyt chętnie wysłuchał żalów o obecnych w Galicii
brakach i ~~pr~~ odesłał p. Bilińskiego do hr. Stürgkha.—
Tutaj w kołach rządowych pojawia się zamiar wyodrębnienia
Galicii.— Ruska sprawa ciąży i ciążyć będzie złowrogo nad
każdem rozwiązaniem, które nie będzie oddaniem
Królestwa Polskiego habsburgskiej monarchii i połączeniem go
z Galicyą.—

~~Brygadier Piłsudski odwołany na żądanie naczelnego~~
~~komendantury, zażądał dymisii i otrzymał ją od austryackiego~~
~~wojskowego ... sprawa Polskiego~~
~~Państwa Polskiego dotąd na papierze, zamiast ...~~

Po wysłuchaniu sprawozdania prezesa Wiedeńskiego Koła Polskiego w Krakowie przyjęto dwie nie potrzebne uchwały: Zwołanie Delegacji względnie Rady-Państwa i wotum nieufności dla bar.-Buriana.

Rada-Państwa jest niemal niepodobieństwem. Delegacje nic nie naprawią i niczemu nie zapobiegą, uwydatniłyby tylko zależność austryjacko-węgierskiej polityki od Niemiec. Polacy z należeliby się wobec postanowienia [illegible] [illegible] [illegible] by nie mogli a jeszcze mniej zadowolić się [illegible] Cesarz i hr. Stürgkh przeciwni są zwołaniu delegacji.

Wotum nieufności dla bar. Buriana jest niesprawiedliwe i błędnem zrozumieniem położenia. Bar. Burian jest najsilniej przekonanym zwolennikiem austryjacko-polskiego rozwiązania lecz w danych warunkach bezsilnym wobec Niemiec i ich oparcia. Jego jedyną winą — rzekł hr. Stan. Badeni — że jest austryjacko-węgierskim ministrem. Niby się nie zyskało na zmianie.

1748

296

Treścią uchwały jest politycznie uzasadniona i rozstropna; Koło Polskie trwa przy swoim zasadniczym programie. Co znaczy, że trwa przy polsko-austryjackim programie, którego pomimo wszystkiego i na wszelki wypadek trzymać się wolno. Austryja bowiem z trzech mocarstw w których mocy jest Polska, nie ma powodu ~~potrzeby~~ niweczyć ani gnębić polskiego narodu. — Tutejsze ministerium spraw zagranicznych — jak mi mówią — stara się aby te rękojmie których Niemcy żądają dla siebie w owem przyszłem Królestwie Polskiem w rzeczach wojskowych, kolejowych i handlowych, przyznane zostały także Austro-Węgrom i na tem polegać ma condominium o którem wyżej nadmieniłem. Wreszcie na tronie Królestwa Polskiego zasiadłby Arcyksiążę i na to ~~orga~~ ~~jest~~ condominium zgadzać się ma niemiecki rząd. Polepszyłoby to nieco dla monarchji i polskiego narodu rzeczone rozwiązanie

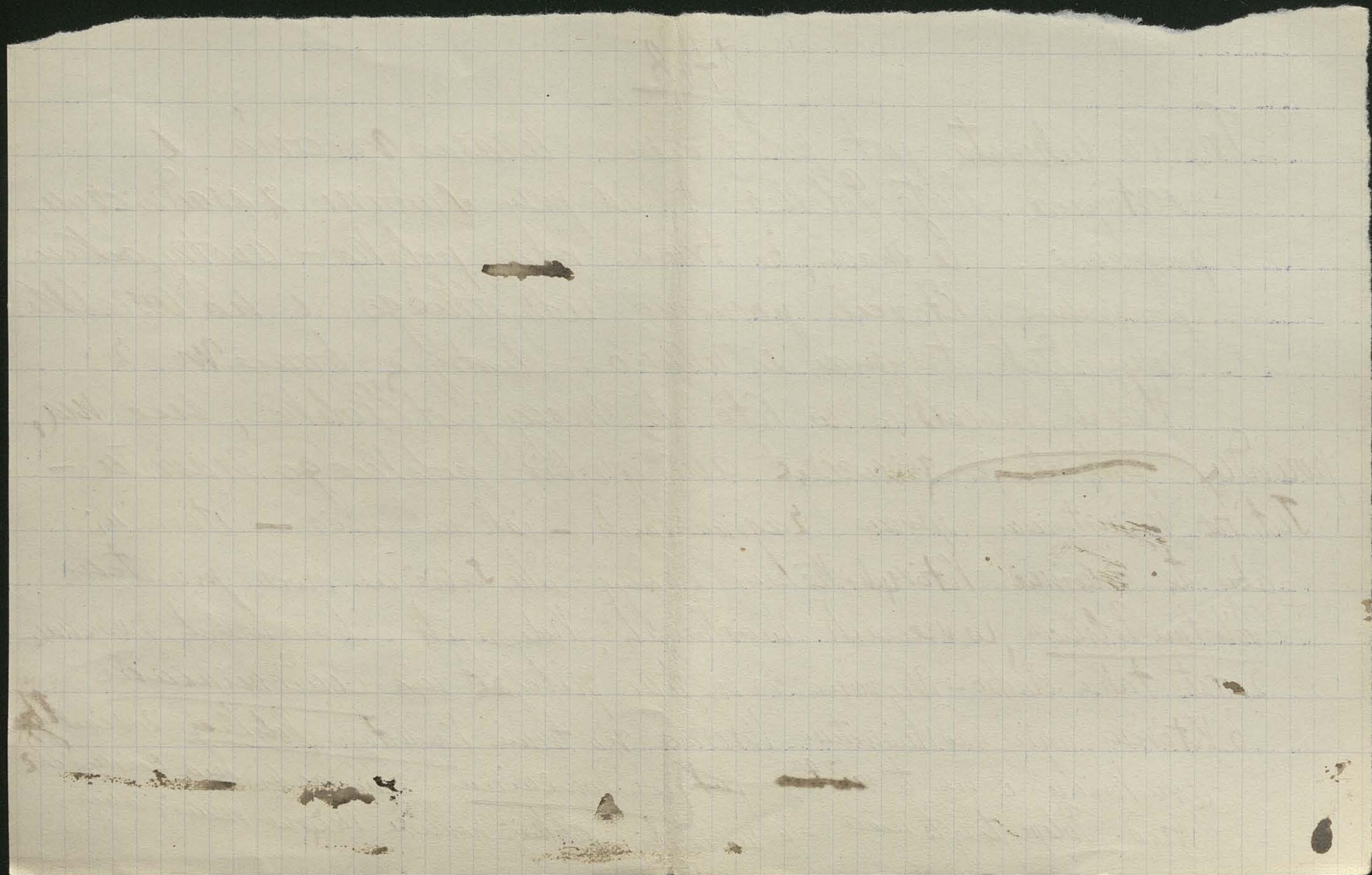

1749 297

pierwsza i druga nie byłyby wytworami na łasce Niemców to jest Prus. — Skoro bowiem Wiedeń obstaje za tem, czyni co możliwe w danych warunkach! ~~Zreszt~~ą ~~nie~~ ludzka wola ale istota mocarstwa ~~[illegible]~~ jest tu przeważnym czynnikiem i ona wytwarza związek między habsburską monarchią a polskim narodem; tak samo jak nie od woli cesarza Wilhelma lub kanclerza Bethmanna zawisła ~~zawisła~~ ta sprawa ~~sprawa~~ polityki lecz ~~ista~~ od istoty Prus. ~~[illegible]~~ ~~mogłoby być że w Berlinie utworzono rozwiązanie które jest postanowione~~ ~~przeprowadzić~~ która jej jest przeciwną. Wskazówką mogłoby być że w Berlinie układają nawet to rozwiązanie które postanowiono przeprowadzić! — Zresztą wszystko jeszcze zależy od stanu Europy po ustaniu cyklonu i przedwczesne rozwiązanie sprawy polskiej może jeszcze wielką razy zmienić. — ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~samem zaskoczeniem~~ —

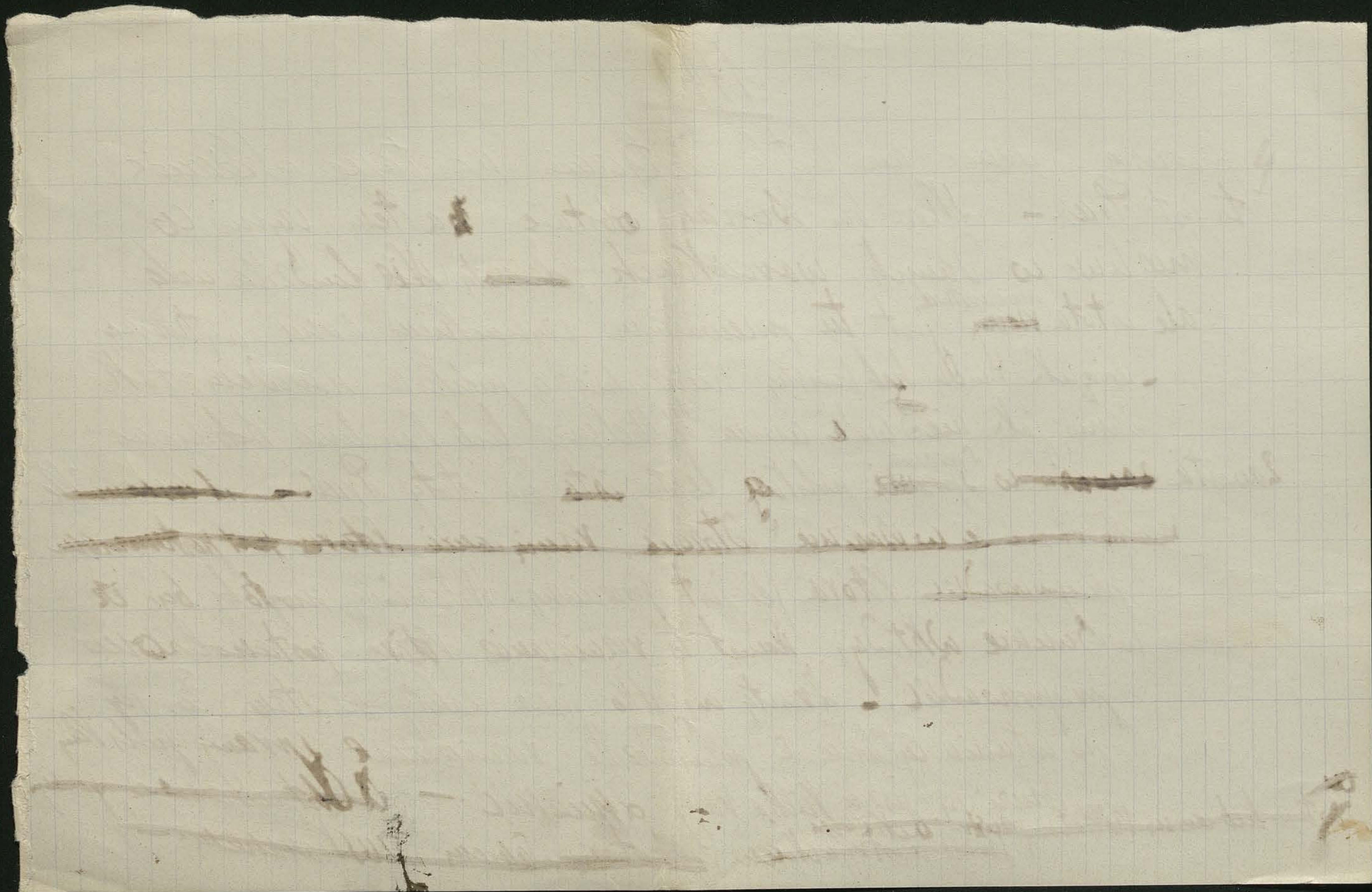

298

1750

Obstawanie przy austryjackiem w tym ~~lub~~ owym kształcie, jest tem samem wskazanem.—

Brygadier Piłsudski uwolniony na żądanie niemieckiego dowództwo a wskutku legionowych niesnask, zażądał ~~[illegible]~~ demisji i otrzymał ją od austryjacko-węgierskiego głównego dowództwa po dwukrotnem wniesieniu jej.—

Sprawa Polskiego posiłkowego Korpusu dotąd na papierze zawisła w powietrzu; z trudnością przyjdzie on do skutku. Legionowe przesilenie może spowodować zniknięcie legionów, tem więcej iż znacznie uszczuplone na froncie do trzech tysięcy ludzi podmulone są wewnętrznemi niesnaskami i zabiegami.— Ostatnio wystąpieniem Piłsudskiego Cesarz Wilhelm znowu nader wyraził się o nich pochlebnie za bytności w Żywcu, powiedział że wszędzie dadzą się użyć.— Bardzo nie w porę zniknęłyby.—

Sprawozdanie niemieckie zawiadomiło o nowej pomyślnej walce oddziału legionów na wszystkim froncie

Z Października

GP II

299

1757 - 1771

14 Października 1916 r

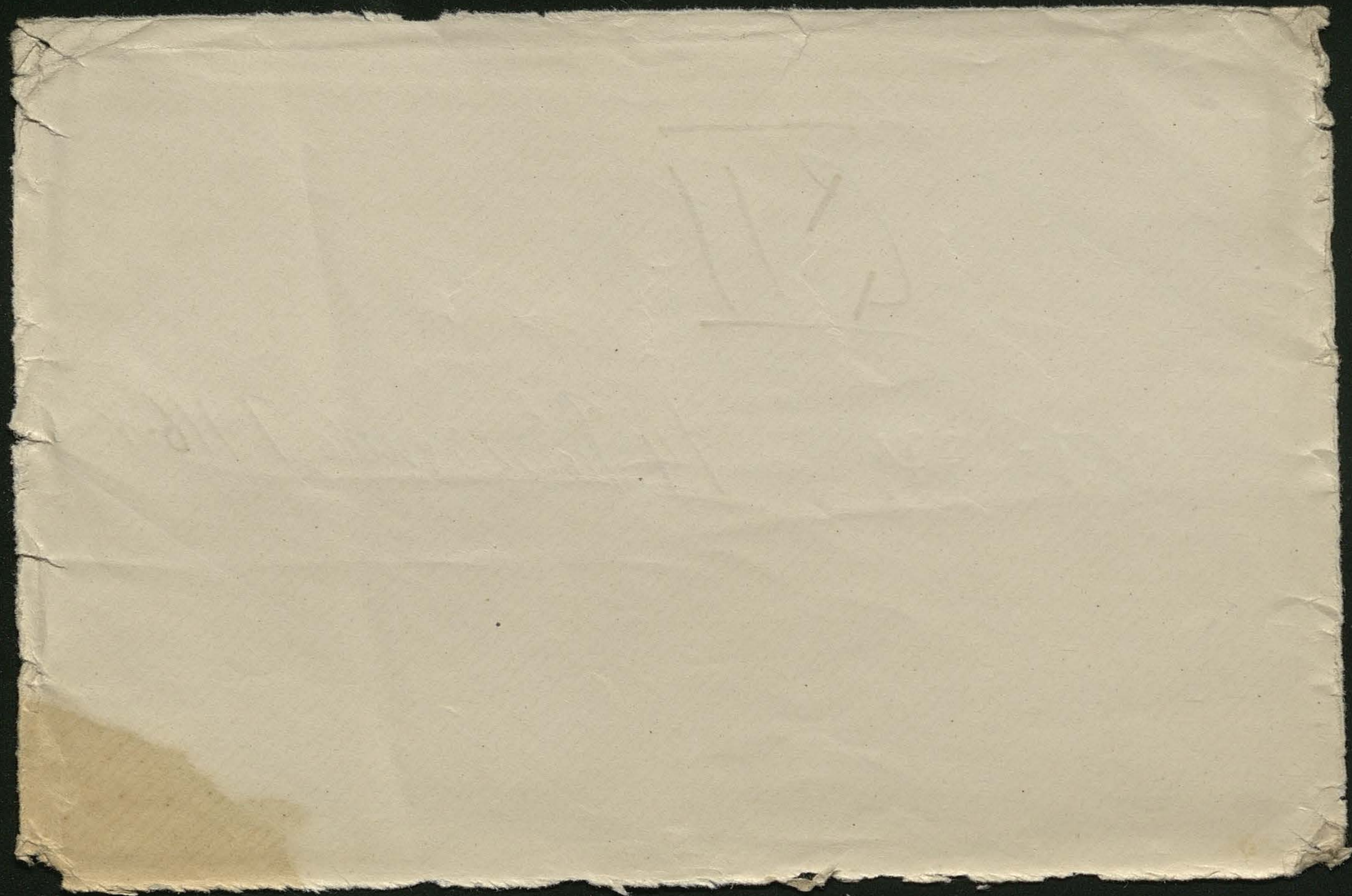

CII

300

Zewnętrzna polityka w niemieckim parlamencie. – Asquith i Berlin o pokoju – Podwodne niemieckie łodzie w amerykańskim Atlantyku i w Ladowatem morzu – list cesarza Wilhelma do Wilsona o życzliwości dla Polski. Gabinet Lambrosa w Atenach. Zabór greckiej floty przez zachodnie mocarstwa. – Venizelos w Saloniki. – Gabinet hr. Terauchi w Tokio. Asquith o zachodnim froncie z wojny. – Wypieranie niemieckie kolonie. – Rumunii w Siedmiogrodzie i ofensywa na Triest. Czerwona Księga wiedeńskiego gabinetu o traktacie – Polski korpus posiłkowy i legiony. –

74 Sarakiewicz?

Nr a 40 Tk
7a 40 8
7a 4 9
7a 4
Xa 2

— 80
280
28
4
2
394

80
280
100
8
388

CII ~~17~~51 301

Posiedzenie niemieckiego parlamentu poświęcone zagranicznej polityce było bez znaczenia i uwydatniło jak dalece w obecnej chwili rozprawy nad nią są czcze i niewdzięczne; [redacted] przedwczesne. ~~Dopóki naprzód ten narody w których kwestii były~~ — tem samem jałowe. —

1752

302

Przy uzasadnieniu nowego kredytu 300 milionów funtów Asquith rzekł w izbie gmin „Sprzymierzeńcy żądają pełnego wynagrodzenia za przeszłość a zupełnego bezpieczeństwa dla przyszłości" Obojętnym, zihenowanym kompromisem, nie wolno zakończyć, kompromisem pod nazwą pokoju.—

Z Berlina zaprzeczono pogłoskom o osobnym z Rosją pokoju.—

1753

Podmorska, niemiecka łódź U.53 wypłynęła z Wilhelmshaven i przebywszy Ocean w siedemnaście dni przybyła, pod dowództwem Kapitana Rose do północno amerykańskiego portu Newport, 8go października. Stosując się więcej niż ściśle, do przepisów obowiązujących wojenne statki, w dwie godziny po wpłynięciu opuściła port; nie opatrzywszy się w nim w żadne zasoby.— Nowy niełada czyn ku umartwieniu raczej niż szkodzie Anglii i jej blokady.—
Niestwierdzone wieści mówią, iż przywiozła depesze do niemieckiego ambasadora hr. Bernstorffa i że w drodze zatopiła dwa angielskie, handlowe statki.—

~~1754~~ 304

Dziewięć statków handlowych zatopiły nie daleko od wybrzeży Ameryki piętnowej, trzy podmorskie, niemieckie łodzie, z których jedna była owa U 53 co po dwugodzinnym pobycie opuściła była port Newport. — Nie mało stąd zamieszanie i obawy w ~~…~~ handlowej żegludze Angli i neutralnych z Ameryką. — ~~Przy~~ Przypuszczają ~~…~~ pewne trudności ~~…~~ powstania między Niemcami a Stanami-Zjednoczonemi, chociaż podmorskie łodzie postąpiły wedle międzynarodowego prawa. —

Niemiecki ambasador hr. Bernstorff odwiedził prezydenta Wilsona i ten miał zwrócić rozmowę na, dnia poprzedniego, dokonane zatopienia przez podmorskie łodzie o podal atlantyckich wybrzeży. — Ambasador zaręczył że jego rząd dotrzyma danych w tej mierze obietnic. —

Podług Lokalanzeigera hr. Bernstorff odwiedził prezydenta dla wręczenia mu listu cesarza Wilhelma w odpowiedzi na pismo prezydent o pomocy Ameryki dla nawiedzionej wojną polskiej ludności. — List ten

przywiózła była istotnie łódź U.53.— Ona następnie zatopiła sześć handlowych statków handlowych. O dwóch innych które musiały brać udział w tem przedsięwzięciu, nie ma dotąd wiarogodnych i dokładnych wiadomości.— Zatopienie wywołało popłoch na giełdzie Nowego-Yorku.—

Rząd Stanów Zjednoczonych nie zgodził się na żądanie Anglii, aby zamknął swoje porty dla podmorskich łodzi.— Ale rozważa jeszcze całość żądania.—

Niemieckie podmorskie także zatapiają handlowe statki w lodowatem morzu, co niepokoi Norwegię a rząd jej, ~~to~~ zaprotestował w tej sprawie korespondencją z berlińskim gabinetem.— Rząd norweski wydał zakaz przebywania podwodnych łodzi wojennych w norweskich morzach.—

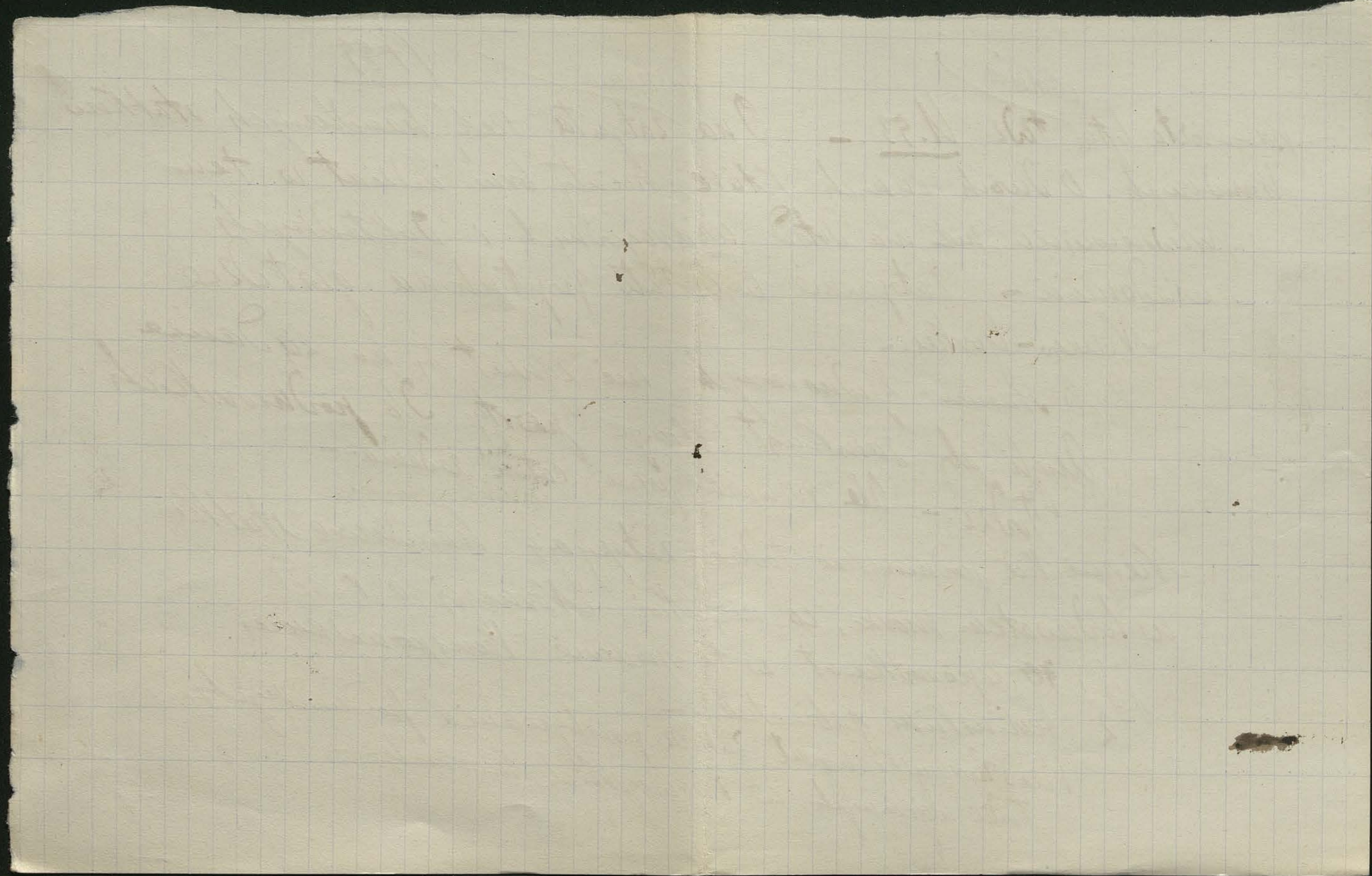

17/56

306

Utworzony został nowy grecki gabinet z prezydentem Spirydio=
=nem Lambros na czele a Zalosa stał się ministrem spraw
zagranicznych. Lambros jest profesorem na uniwersytecie
ateńskim i doktorem uniwersytetu lipskiego. badaczem historii
sztuki, on wskrzesił olimpijskie gry, a chciał wznowić przedstawienia
w teatrze Dionysosa.—
Mniemają że jest to ministerium spraw bieżących które
przywróci stosunek z mocarstwami porozumienia i usiłować
będzie zachować neutralność. Dzienniki Venizelosa natychmiast
oświadczyły się przeciw gabinetowi Lambrosa.— Lambros utrzymywał
liczne związki z niemieckim, uczonym światem, jest znakomitością
naukową i wiernym sługą Króla.— Admirał Fournet
~~Admirał Fournier~~ Dowódca francuskiej floty wystosował ultimatum, w którem żądał
oddania całej greckiej floty, z wyjątkiem trzech jednostek które ~~mają~~ mają
być rozbrojone, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

zajęcia ~~1757~~

dalej Pireusu i Kolei Larissa. – ~~Rozbrojenia~~ Oddania dwóch nadbrzeżnych fortów, rozbrojenia innych. Przyznania policyjnego nadzoru. –

~~tów Pireusu, Rozbrojenia nadbrzeżnych fortów a oddanie dwóch. Rząd grecki miał zgodzić się na żądanie ultimatum~~

~~Venizelos przybył do Saloniki przywitany przez Sarraila i Komitet rewolucyjny którego przywództwo objął. –~~

☒ Rada ministrów pod przewodnictwem Skoula, uchwaliła odrzucenie ultimatum. Na drugiem posiedzeniu w nocy, ~~uważywszy~~ iż nie ma możliwej obrony, poddała się takowemu. ~~przyjęła takowe. Flotę zajęto~~ Otwarty sprzeciwieniem ~~w zajęty~~ zajęty ~~i~~ zabrany grecką flotę a pozostawione trzy statki rozbrojone ~~zostały~~. Gwałt spełniony został z całą bezwzględną przemocą.

☒ Venizelos przybył do Saloniki powitany przez Sarraila i rewolucyjny Komitet którego objęł przewództwo, ze zamiarem ogłoszenia ~~a~~ Tymczasowego Rządu Narodowego ~~... Ten zamiar~~ który też niebawem powstał i mianował, w zamian ministrów, dyrektorów ~~departamentów~~

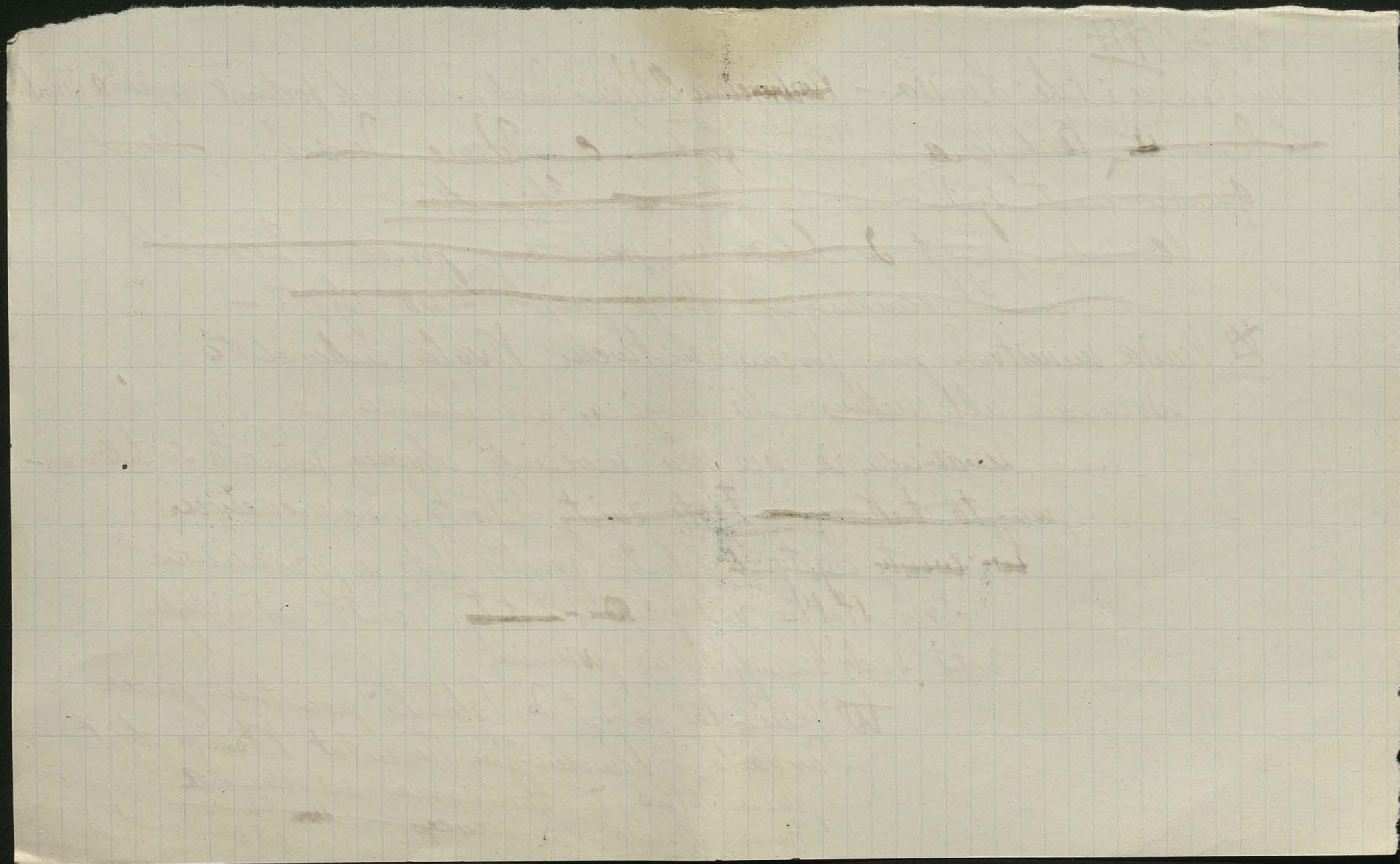

1758 308

Przesilenie gabinetowe w Tokio zakończyło się objęciem prezesostwa ministerium przez hrabiego Terauchi a teki spraw zagranicznych przez barona Motono.— Jenerał hr. Terauchi należy do tak zwanych silnych ludzi Japonii. Odznaczył się we wojnie i w polityce. Kształcił się we Francji i utrzymał zawsze swoje do niej przywiązanie.— Nie posiada zaufania parlamentu którego w końcu brakło poprzedniemu gabinetowi.— Ta zmiana rządu nie wpłynie zapewne na politykę Japonii w obecnej wojnie.— Ale gabinet Terauchi zechce lepiej uzyskać niż poprzedni porozumienia z Anglią i Rosją, względnie z [illegible].—

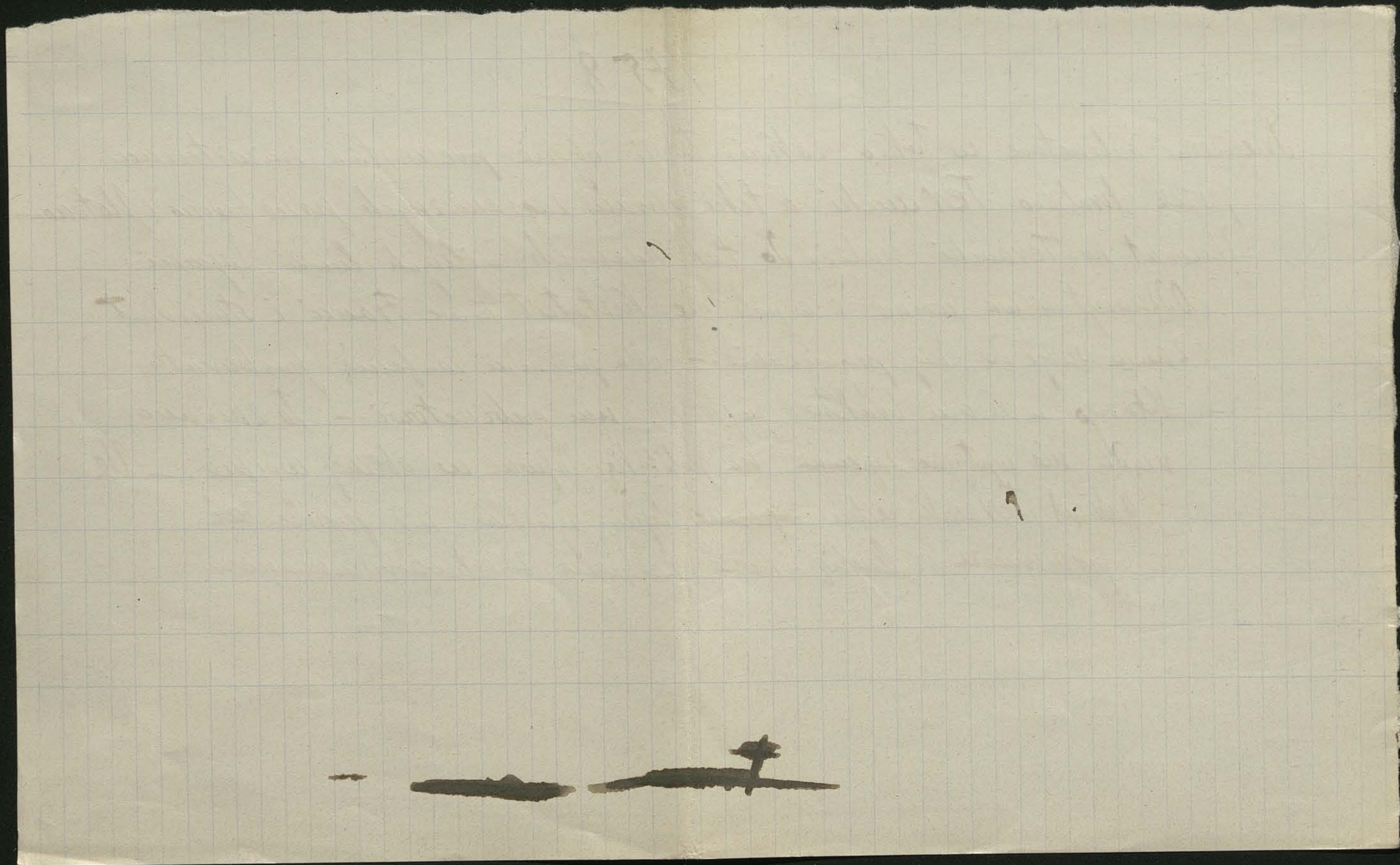

309

1759

Niemieckie sprawozdanie podpisane ~~jak zwykle tewar~~ zawsze tewar Ludendorff opiewa „Rumuni cofają się na całym froncie w Siedmiogrodzie. Sprzymierzone wojska zdobyły wyjście z lasu Geister do doliny Altu oraz ~~a~~ okolicy Burzen i szybkim marszem wyparty dalej nieprzyjaciela Kronstadt został wzięty”.- Kronstadt zajęli byli Rumuni przy wkroczeniu ze ~~do~~ Siedmiogrodu.- Wojska bawarskie stoją na zachodniem południu Roten-Turm na rumuńskiem terytorium.-

Na zachodnim froncie francusko-angielskie armie posunęły naprzód, po zaciętych walkach ~~wlk~~ zajęły pierwsze niemieckie linie, zajmując wsie Genermont i Bovent.- Bitwa nad Sommą trwała bez przerwy i skutku.-

Na włoskim froncie, Włosi zdobyli niecą rowów strzeleckich o które dalej toczyła się walka ~~nad~~ z licznemi włoskiemi stratami.-

Cesarz Wilhelm odbył w głównej kwaterze przegląd wojsk ponownie wysłanych do Siedmiogrodu.- Podczas gdy pierwsza armia rumuńska przygotowana druga i trzecia kilkakrotnie wyparte ...

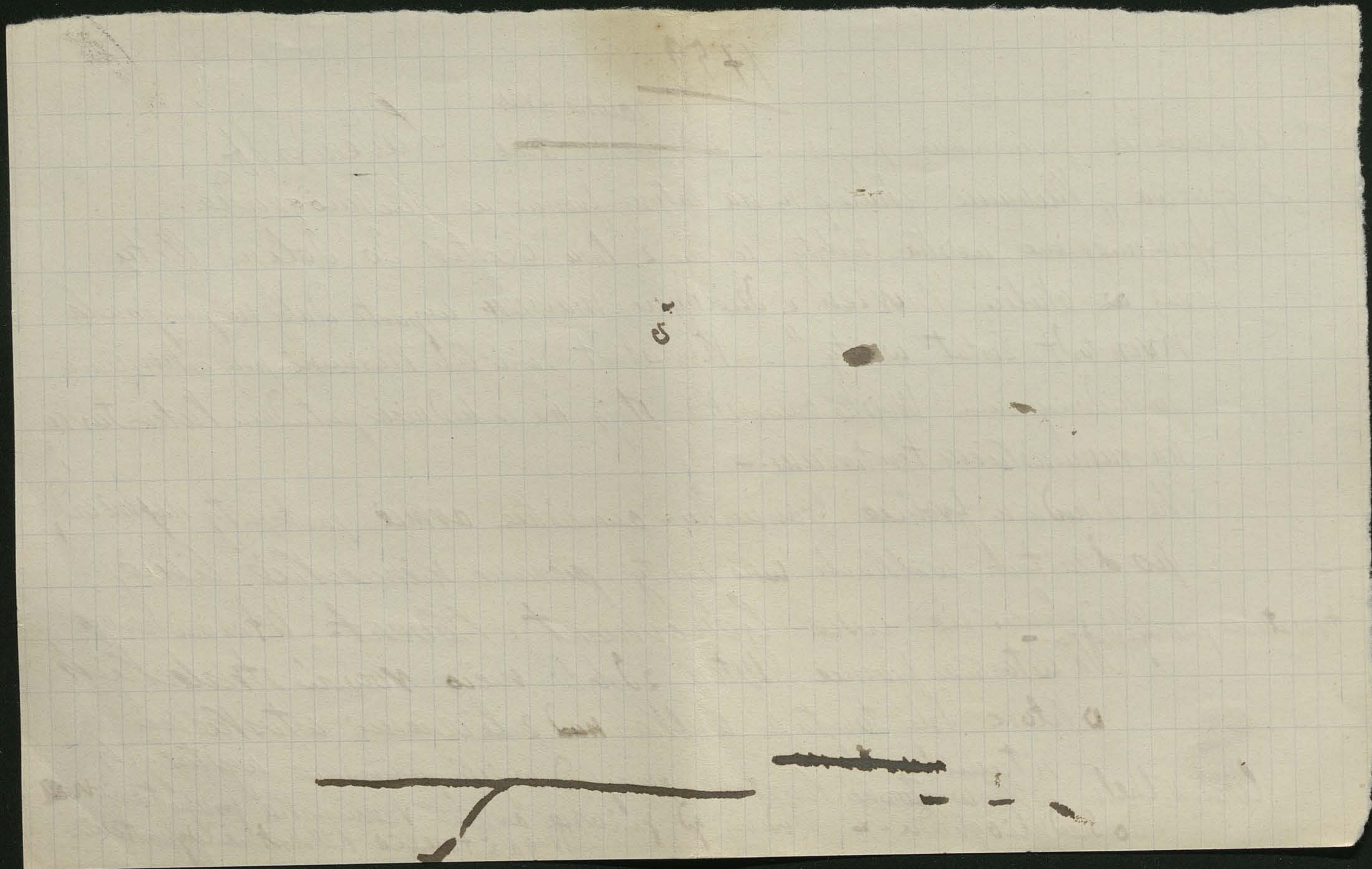

1760 310

zostały za granicą a ich opór przełamanym jest. Walki wiosenskich
sanitarnych obliczeń, straty wyniosą 150.000.—
~~Wtórka~~ Armia Sarraila zmierza do zdobycia Monastyru. ~~Ale~~ Jego
~~[illegible]~~ główną kwaterę ~~w zdobytej Florynie~~ masy zwydobywa.—
Wtórka ofensywa zawraca się w Niemieckim Trieście. Pomimo
Miejscowych, nie zbyt dwakroć znacznych powodzeń, ~~[illegible]~~ natrafia
na silniejszy opór.—
W bitwie nad Sommą, armie niemieckie stawiły
czoło, odnowionym siłom i licznym uderzeniom
francusko-angielskich wojsk 73 t.m.—
~~Wtórka je [illegible] terytorium Rosyjskiego w [illegible] ustanowieniach,~~
~~zawiązała [illegible].—~~
~~Wyprawie [illegible] że [illegible] wyjście postępuje~~
~~[illegible] [illegible] w [illegible]a.—~~

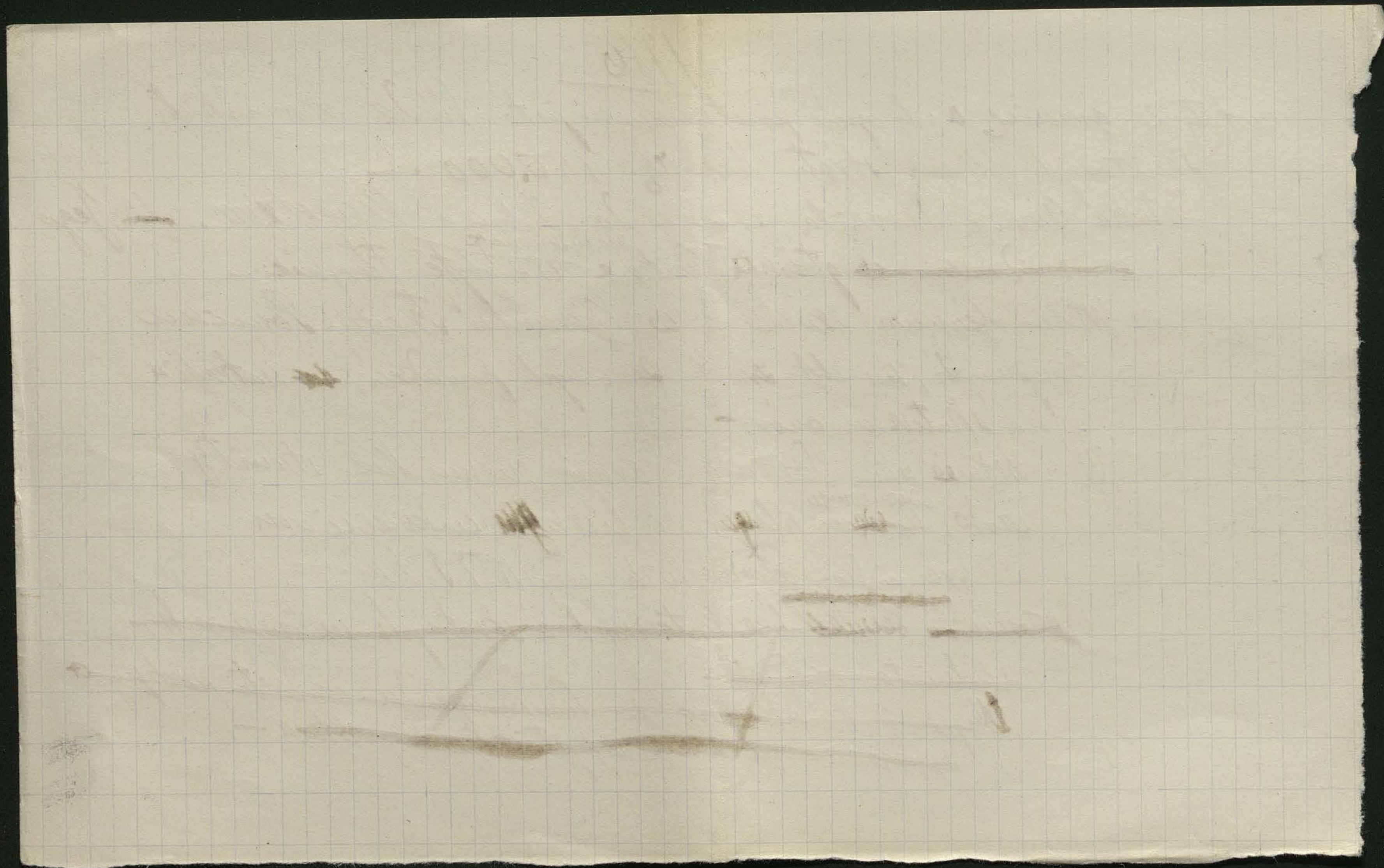

~~1761~~ 311

Asquith w ostatniej mowie, przy wniesieniu nowych kredytów naszkicował położenie na zachodnim froncie. ~~"Wdarliśmy na nieprzyjaciela na~~ "Postąpiliśmy ~~Wdarliśmy na~~ siedem mil naprzód, na froncie dwudziestu mil" przy czem zdobyliśmy stopniowo szereg bardzo silnie umocnionych linii. Nieprzyjaciel przez dwa lata wybudował był dwie z tych linii, wszystkiemi rozporządzalnemi środkami. Najważniejszem w tych walkach jest ciągły postęp który osiągnęliśmy i doniosły fakt, że w żadnym wypadku, nieprzyjacielskie uderzenia nie zdołały nas wyprzeć ze zdobytych stanowisk. Bezpośrednim powodzeniem było, iż zmusiliśmy nieprzyjaciela zaniechać ofensywy na Verdun i pozostawić na zachodnim froncie znaczne siły, które przeznaczone były dla wschodniego ~~frontu~~." Asquith nadmienił, że w Niemieckiej Wschodniej Afryce nieprzyjacielskie siły są rozproszone, komunikacje w rękach wojsk W. Brytanii a zdobycie całej kolonii jest tylko kwestią czasu. — Jest to ostatnia niemiecka

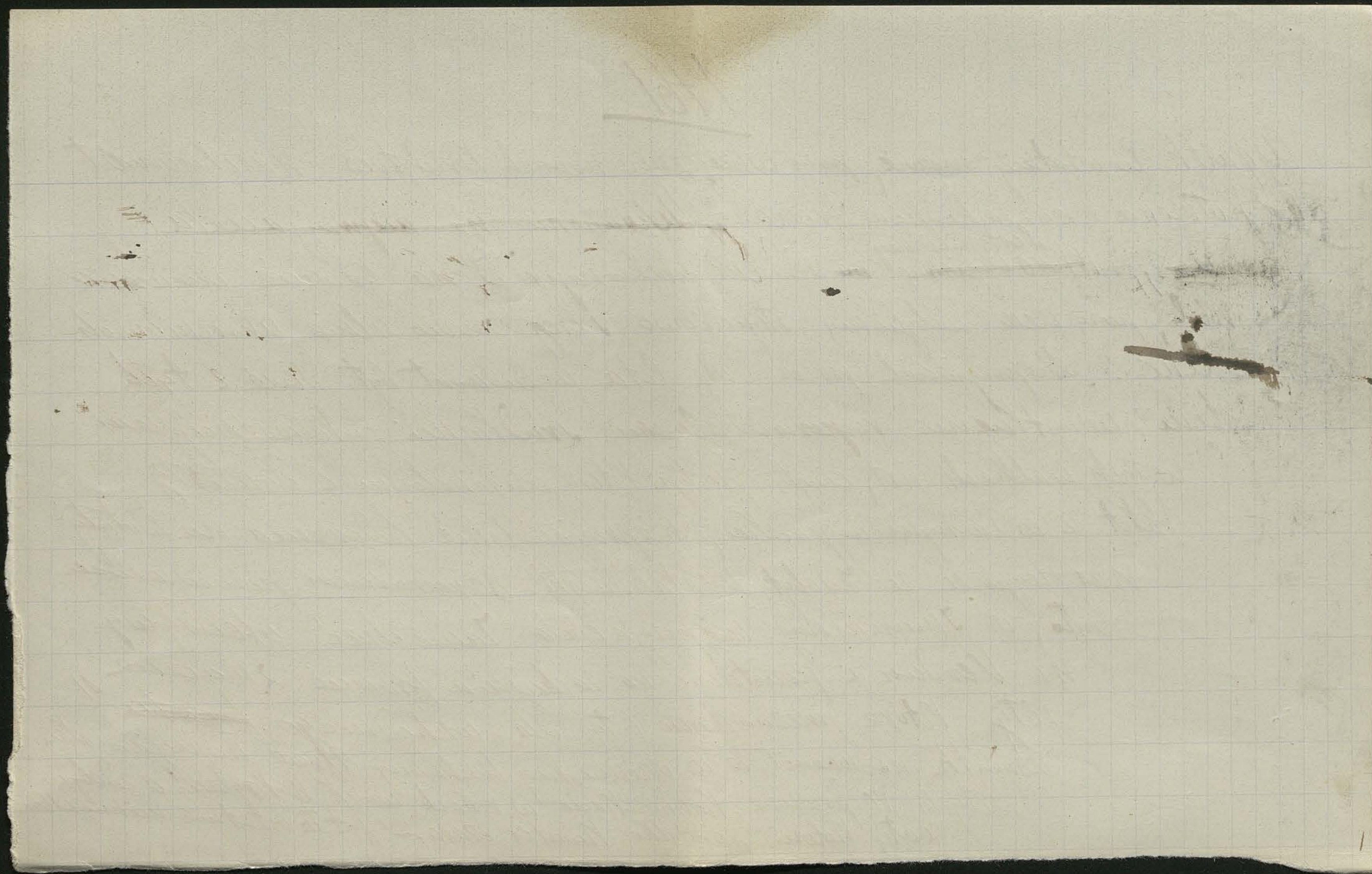

1762 312

Sztuka ofensywa po nowych bezskutecznych, stratnych usiłowaniach, osłabła onegdaj. Zwraca się przeciw Trientowi.–

Wyparcie Rumunów ze Siedmiogrodu przez Falkenhayna i ~~Arza~~ i Arza ~~i Arza~~ postępowało wolniej. Sprzymierzone armie wyzyskiwały powodzenie zagajone.–

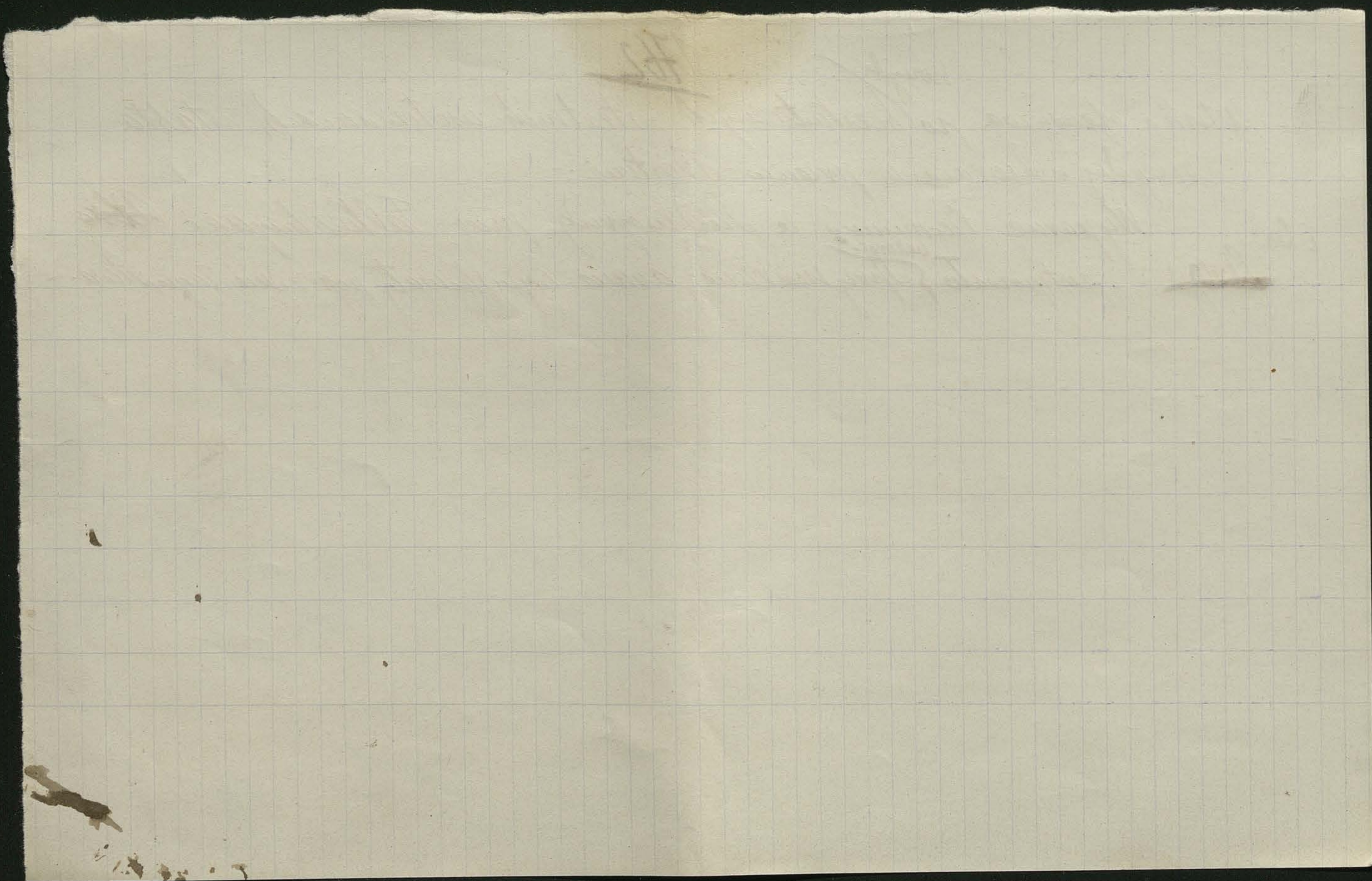

1763 313

Tutejsze ministerium spraw zagranicznych ogłosiło Czerwoną Księgę o stosunkach Austro-Węgier do Rumunii, od 22 lipca 1914 do 27 sierpnia 1916.-

Dowiadujemy się, że Król Karol pomimo iż pragnął najszczerzej dotrzymać traktatu oświadczył 28 lipca 1914 posłowi hr. Czerninowi iż na wypadek gdyby Rosja wystąpiła przeciw Austro-Węgrom, niestety, ~~nie mógłby liczyć na wojskowe poparcie~~ z trudnością mógłby liczyć na wojskowe poparcie Rumunii i że pomimo że byłoby to życzeniem jego serca, nie jest w możności dotrzymania traktatu.-

Było to dostatecznem aby nie żywić żadnych złudzeń a właściwie ze zgonem Króla Karola ~~[illegible]~~ stopniowo wszelkie znikały. Rumunia jednem tylko żyła pragnieniem udziału w rozbiorze monarchii, który Bratianu głośno, przed hr. Czerninem, przewidywał. - Rumunii szło ~~[illegible]~~ jedynie

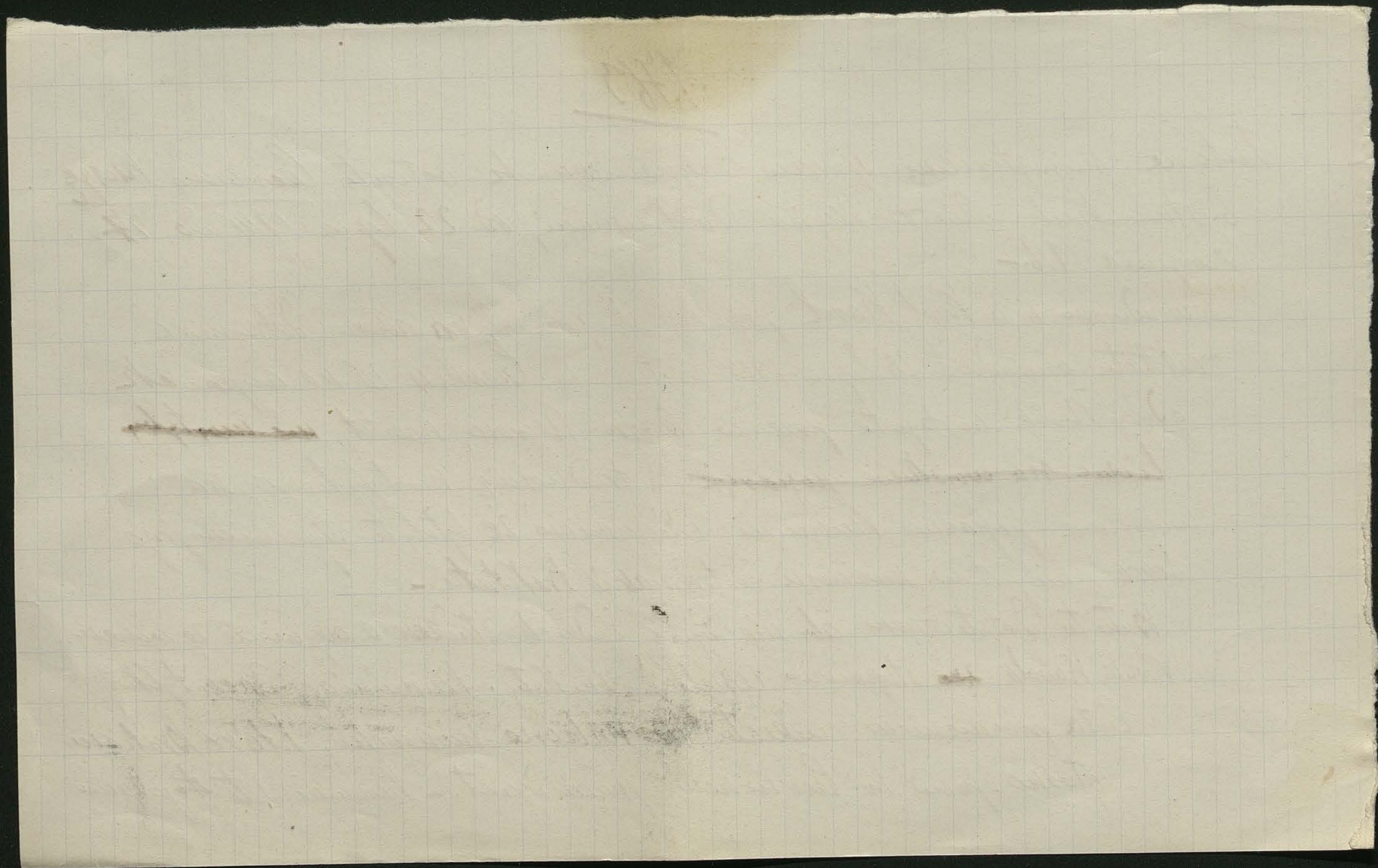

o pochwyceniu stosownej do wystąpienia chwili; przyczem liczyła się z obawą, możliwego przeciw zwycięstwa środkowych mocarstw.— Czerwona Księga przynosi świadectwo, że hr. Ottokar Czernin od pierwszej do ostatniej chwili widział i zrozumiał, to doskonale zawiadamiał dokładnie swój rząd, wreszcie trzymał się ściśle jego instrukcji, których niebezpieczeństwa zażegnać nie mógł.— Odnosi się wrażenie że podczas gdy bar. Burian wciąż próbował dydaktycznych sposobów względem Rumunii, jedynym może środkiem skutecznym byłoby po bitwie pod Gorlicami, stanowcze żądanie ~~wz~~ jej współudziału zbrojnego przy boku środkowych mocarstw, postawienie aut aut i w razie niepowodzenia przekonanie że nie dotrzyma do końca neutralności i że w chwili dla monarchii krytycznej zwróci się przeciw niej.— To jedno było do zrobienia, ~~jeśli w ogóle mogło być zrobione~~. Poza tem nic nie mogło powstrzymać biegu rzeczy, chyba stanowczy pogrom Rosji.— Stąd też błędy odnosić się mogą tylko do niedostrzegających ~~[illegible]~~ szczegółów.—

1765 315

Bar. Burian nie popełnił tym razem błędu ustępstw bezowocnych. Prezes gabinetu Bratianu, w danej chwili, spróbował wymuszenia i nadmienił, że przyznanie Rumunii Bukowiny ułatwiłoby jego stanowisko. Naiwnemu doświadczeniu z Włochami br. Burian powiedział sobie, nie bez idei i nie zechciał słyszeć o żadnych terytorialnych ustępstwach. Hr. Czernin trafnie wypowiedział zdanie, że odstąpienie Bukowiny nie byłoby wcale rękojmią, nie zabezpieczyłoby przed dalszemi żądaniami i zdradą. Król Ferdynand był manekinem, bez postanowienia i woli.-

~~Wszystkie trzy stronnictwa izby panów zażądały złożenia Delegacyi.—~~

~~1766~~ 316

Naczelny wódz feldmarszałek Arc. Fryderyk udał się do Dęblina i Puław na otwarcie nowych na Wiśle mostów, potem przepędził dzień w Lublinie. – W urzędowem sprawozdaniu powiedziano że naczelny wódz po otrzymaniu raportu "przeszedł przed honorowym oddziałem polskiego ~~pomocniczego~~ posiłkowego korpusu mając przy boku pułkownika brygadiera Zygmunta Zielińskiego"! Zaś z powodu bytności w Kowlu cesarza Wilhelma niemieckie sprawozdanie zawiadomiło, iż cesarz odbył "przegląd wojsk niemieckich, austryjacko-węgierskich i polskich"

Tymczasem polski posiłkowy korpus wcale sformowanym dotąd nie został i ~~nie~~ wątpić można aby powstał. – Wskutku niesnasek wewnętrznych w Legionach i ustąpienia Piłsudskiego, ~~wszystkie~~ legionowe

~~za [illegible] Urzędu~~ ~~1767~~ 317

a przyjścia do armii

oddziały zażądały uwolnienia ze służby i przesilenie w całej pełni i

święta anarchia. — N.N. Komitet który ani żyć ani umrzeć

nie może, który powstał na piedestale Piłsudskiego i próbował

związać go z Dąbrowskim, teraz odmawia mu wszystkiego i

zamierza zwalczać tego, który stworzył Legiony i niezaprzeczenie

jest wszystkiemi obdarzony jest wszystkiemi zdolnościami.

Osobiste zabiegi, intrygi mogą ~~[illegible]~~ spowodować zniknięcie

Legionów, wtedy, kiedy otrzymały wiele z tego co potrzebowały

żądali i kiedy powinniby jeszcze ~~wytrwać~~ do końca, i uchronić

się od zarzutu rozstroju i braku wytrwałości. Kiedy nie były

koniecznemi powstały, kiedy są potrzebne rozkładają się. Święta

anarchia, a jak ją pogodzić z państwowością. —

Prawdopodobnie w związku z temi zdarzeniami naczelna Komenda

armii wydała 20go czerwca rozkaz którym obwieszcza, że

oraz, na wniosek naczelnej Komendy udzielił, zezwolenia na rozszerzenie Legionów polskich na dwie pełne dywizje piechoty i nadanie „wszystkim oddziałom sformowanym w Królestwie Polskiem" nazwy: Polskiego Korpusu Posiłkowego; Tudzież, ~~po~~ na nadanie pułkom piechoty Legionów historycznych polskich sztandarów z orłem polskim i wizerunkiem Matki Boskiej. Następuje dodatek ~~który ma~~ spowodowany z pewnemi trudnościami w powstaniu Polskiego Korpusu Posiłkowego; brzmi on: „Naczelne Dowództwo ~~[illegible]~~ armii rozporządza nadto, „Dalsze zarządzenia dotyczące rozszerzenia Legionów będą ~~w~~ wydane. Do tej chwili w dalszym ciągu tytuł „Komenda Legionów Polskich" pozostaje w swej mocy. —

Wynikać się z tego zdaje, że Polski Korpus Posiłkowy obliczony jest na werbunek w Królestwie Polskiem i ma być ~~[illegible]~~

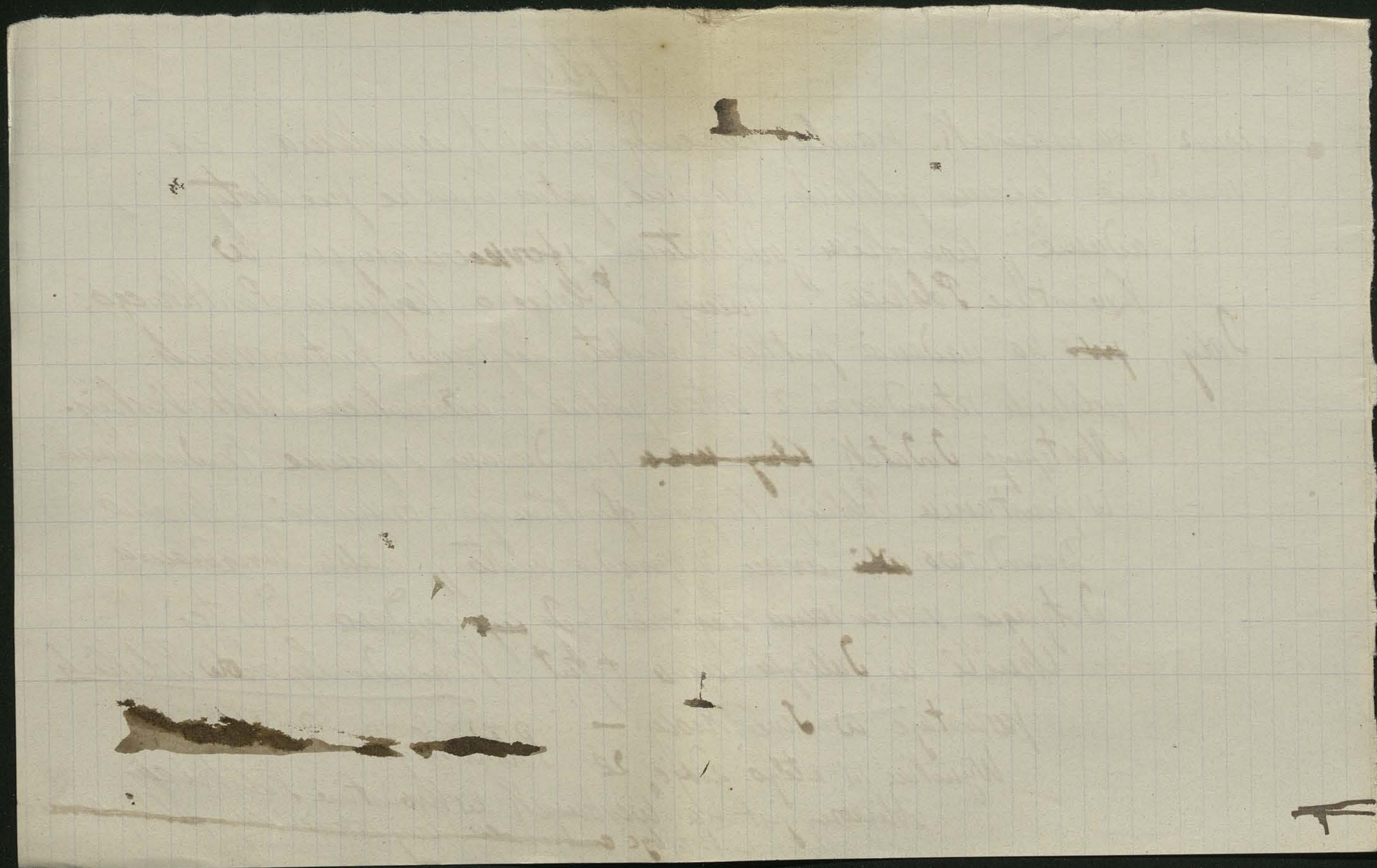

<u>1769</u>

zamieszaniem owej zamierzonej od dawna polskiej armii z <u>Królestwa</u>.

~~dla wyzyskania jej we wojnie~~

Jest w tem niejasność zamiarów i celów, zamieszanie a więc i ~~[illegible]~~ idzie o ~~wojsko~~ ~~[illegible]~~ wyzyskanie Polaków we wojnie.– Podczas gdy urzędowe sprawozdanie z pobytu Ar. Fryderyka w Dęblinie mówi jeszcze o Polskim Korpusie Pomocniczym, główne dowództwo armii; uważa zachowuje ~~nazwę~~ Komendy Legionów polskich.–

~~Dla losów~~ ~~Nie~~ Losy ~~Losy~~ narodu, w rękach mocarstw które go rozebrały i nim się podzieliły, nie mają spokojnie.– Nie daje ich też wojna między niemi

W dalszym ciągu przesilenia w Legionach, pułkownicy Januszajtis, Haller, Zieliński wydali odezwę, w której zaznaczają ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wyzyskanie Polskiego Korpusu, na ~~[illegible]~~ żądanie najstarszych oficerów, oraz że postanowili nie wytrwania na raz obranej drodze i spełnienia żołnierskiego obowiązku, jest to właściwe ~~[illegible]~~ postępowanie, które może zażegnać przesilenie

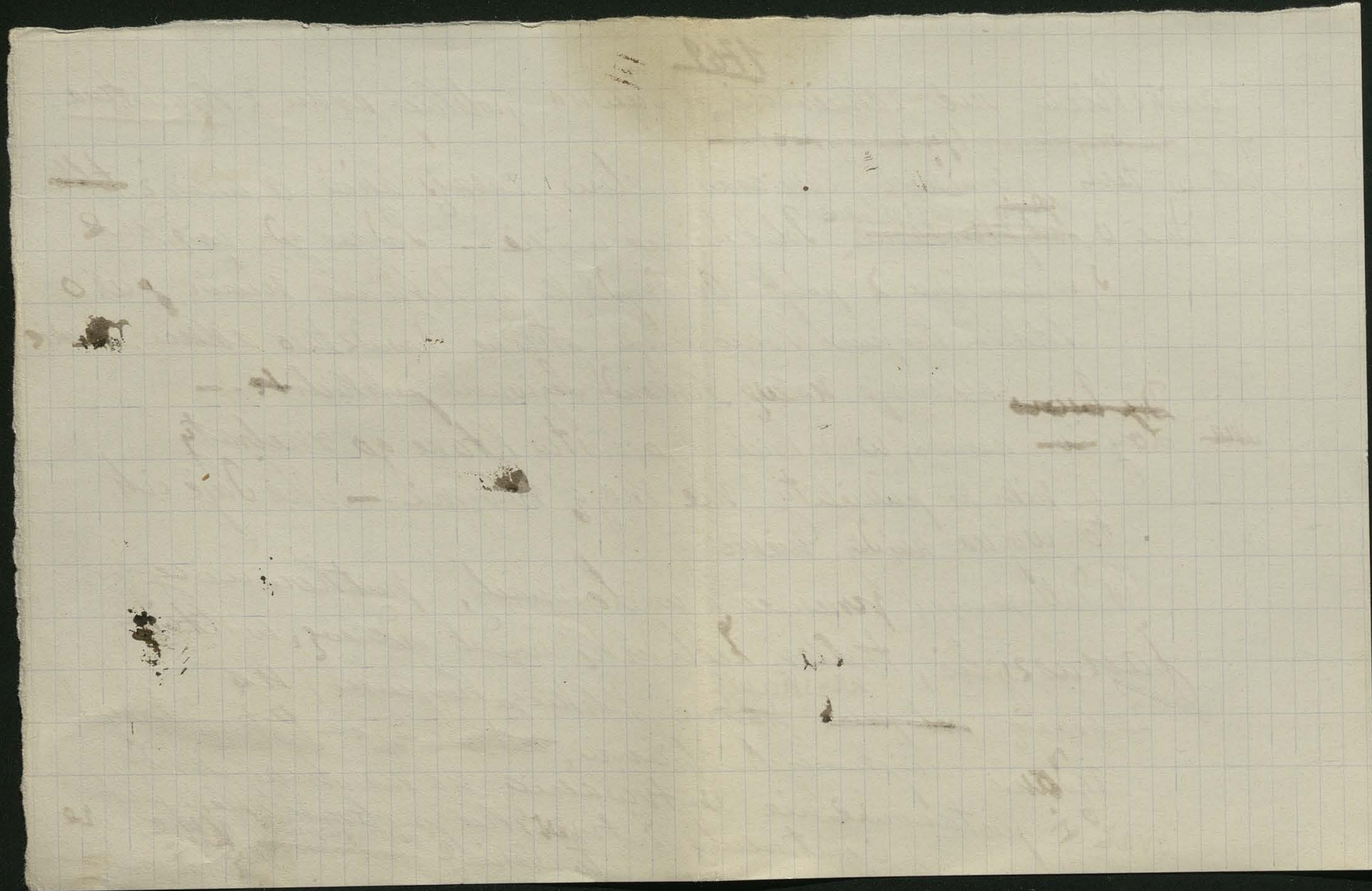

~~1770~~ 320

W tem ukazał się ~~[illegible]~~ [Ukazując w] Fremdenblatt komunikat który
opiewa: że przekształcenie Legionów w pol. który
korpus, dało kilkakrotnie powód do mylnego tłomaczenia;
należy zaś stwierdzić, że dotychczasowa istota Legionów
nie została żadną naruszoną, tem że uczyniono zadość
uprawnionym, narodowym życzeniom, i zarazem
~~[illegible]~~ wyróżniono i uznano ~~[illegible]~~ [legionów] dzielne zacho-
=wanie się we wojnie. Wszystkie dalej idące wnioski
w tem mianowicie, że legiony stawać
się bezwzględnie między teraźniejszemi dążeniami niewczesnymi i Niemcy, stawać
Polski. W każdej części Austro-Węgry i przymierzem wspólnictwa
się będą, jak dotąd, we wzajemnem przymierzu do rozwiązania
i w zupełnem porozumieniu, doprowadzić wspólnie wymagaliśmy
sprawy polskiej, odpowiedniego wspólnego.

14

1771

321

istotnych stosunków i zadawalniającego. —
Zatem los Polski jeszcze nierozstrzygnięty i środkowe mocarstwa
~~nie wiedzą w ... same ... Możnaby nawet wnosić, że~~
Nie wiedzą co począć ze sprawą polską. Możnaby nawet
przypuszczać ~~teraz~~, że niemieckie rozwiązanie ~~[illegible]~~ natrafiło
na przeszkody. — Los Polski rozstrzygniętym będzie
~~zapewne~~ przy zawarciu pokoju. —

14 Października

322

C III

21 Października 1916

1772 – 1789

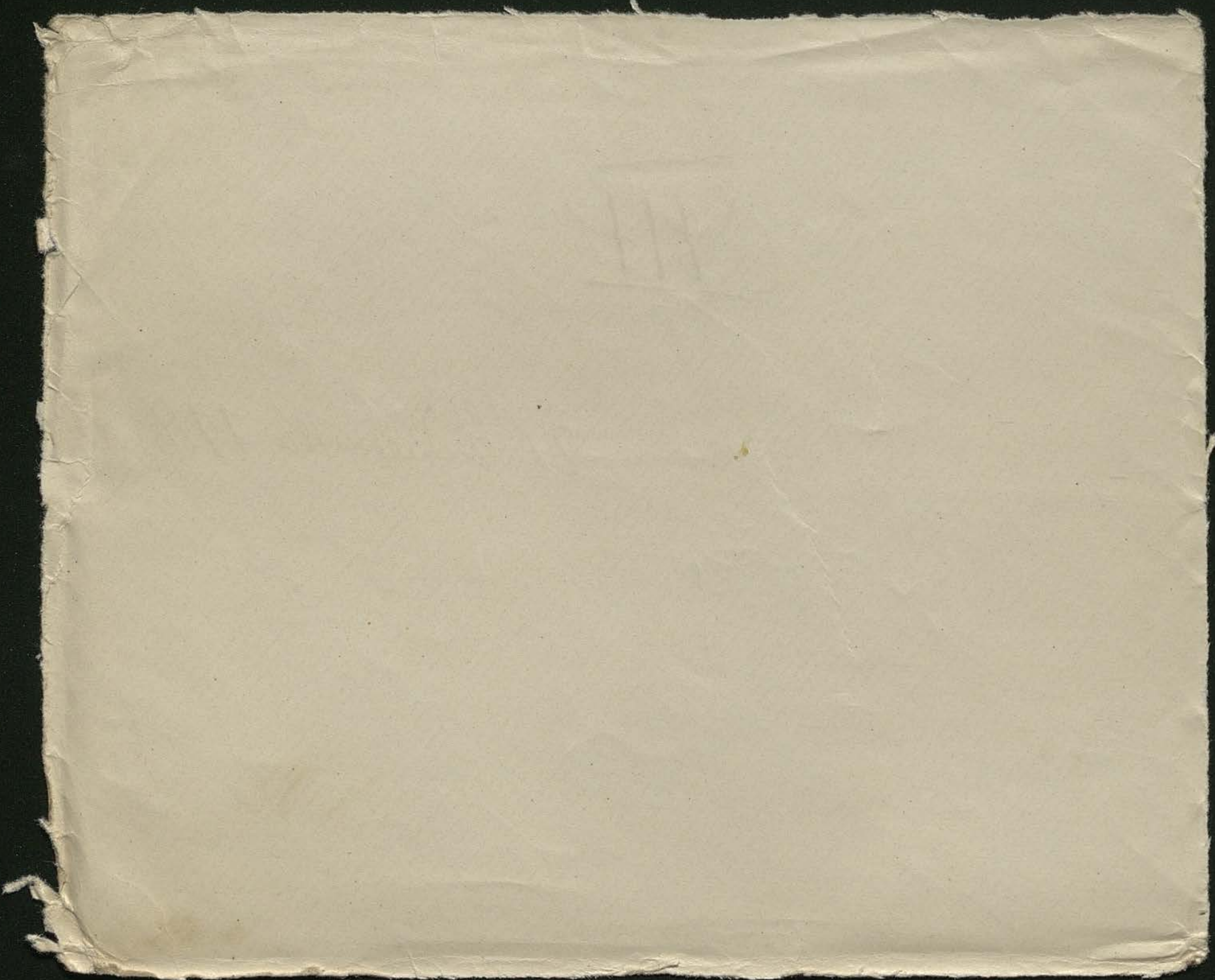

323

CIII Drugie pismo cesarza –

Bezradliczne zwycięstwa – 2 frontów. Jenerał Berthelot w Bukareszcie i rada wojenna w Kamieńcu Podolskim. – Cesarz Wilhelm na zachodnim froncie. Hindenburg i Ludendorff przeciw antykanclerskiej agitacji. – Nowy dwunasto miliardowy wojenny kredyt w niemieckim parlamencie. – Baron Burian w głównej niemieckiej kwaterze. – Przeciw pokojowi. – Prezydent Wilson o życzliwości dla głodnej polskiej ludności. – Wiciński o Bremen. Oddziały francuskiej marynarki w Pireusie i Atenach. Demonstracje przeciw mocarstwom porozumienia Japonia i Chiny. – Odpoczynek Legionów, przeniesienie ich z nad Stochodu, do Baranowicz i Polski-Korpus Posiłkowy. –
Zamordowanie hr. Stürgkha. –

21 Października

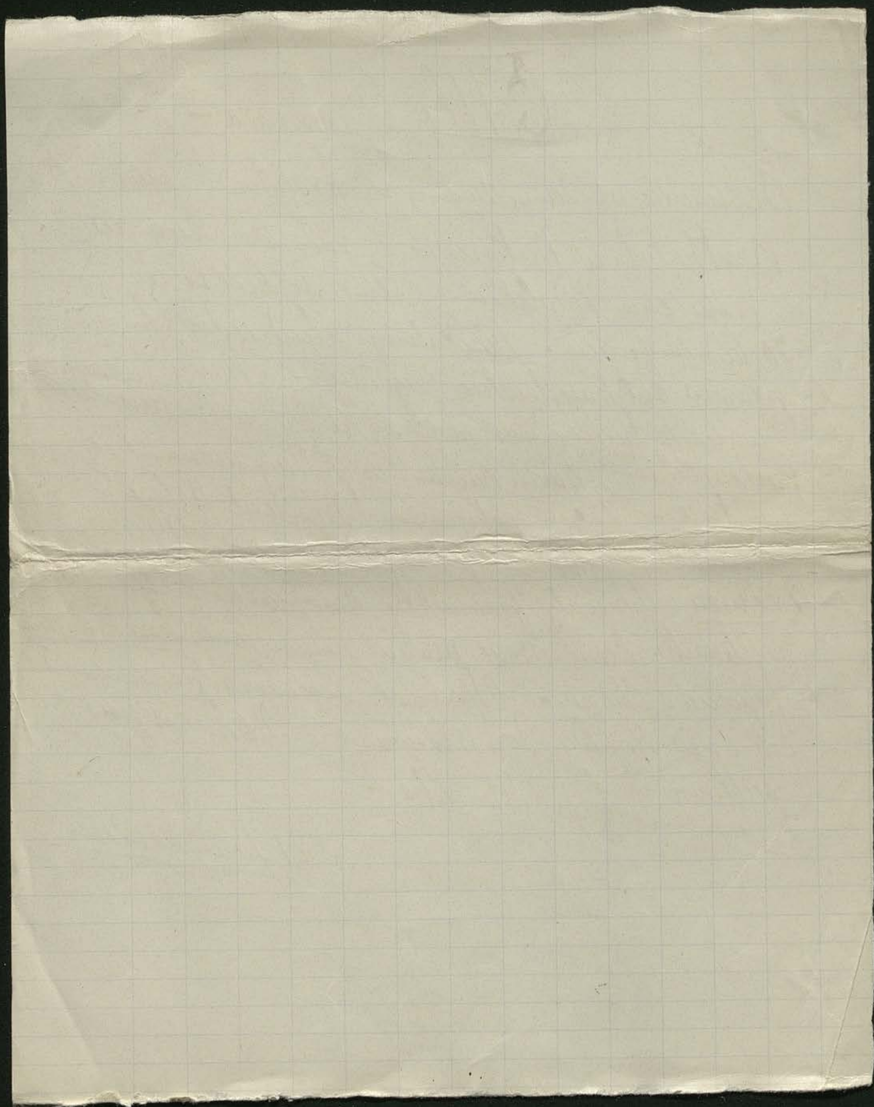

C III 1772 324

Pewien wyższy wojskowy powiedział: Zwyciężamy bezwzględnie. Wir siegen Hoffnungslos.—
Cesarz wydał, wzorowe pismo do Arc. Fryderyka, dziękczynne dla armii i floty, w którem stwierdza opór stawiony nieprzyjacielowi na wszystkich frontach. Zauważono w tem piśmie niespodziewane pochwalne wzmianie, dla naczelnika głównego sztabu Ben. Conrada ~~tak~~ ~~wielce zasłużonemu~~ * so viel bewährten.— Przypisują to chyba pani Kata=rzynie Schratt.—

Na siedmiogradzkim froncie nie było zmiany do 17. t.m. Armia Falkenhayna zdobyła wieś w Krovnyta 18. t.m. dwanaście kilometrów za granicą Rumunii, w pobliżu Predeal i nacierało również na nieprzyjaciela.— Rucaru. Austrjacko-węgierskie wojsko jenerała Arza Rosyjska ofensywa odnowiła się; wszędzie odparta. Włoska ósma nad Isonzo wstrzymana dopiero 19. t.m. została na razie. Na zachodnim froncie nie zaszło było nic ważnego, Niemcy odparli silne ~~...~~ uderzenie sprzymierzeńców, nad Sommą.—

Jenerał Berthelot były główny naczelnik sztabu Joffra, przybył ze sztabem do Bukaresztu i ma objąć kierunek rumuńskiej wojny. W głównej rosyjskiej kwaterze, w Kamieńcu Podolskim, odbyła się,

17~~7~~3

pod przewodnictwem cara narada wojenna nad ~~zadaniem~~ planem
Berthlota, ~~który~~ w którym wziął on udział wraz z
jenerałami Iwanowem, Brusiłowem, Ewerthem, Russkim
rumuńskim wojskowym pełnomocnikiem oraz naczelnikiem
głównego sztabu rosyjskiego Alexejewem. –
Cesarz Wilhelm 17. t. m. przybył ~~na~~ zachodni front i zwiedził
armii księcia następcy tronu Wilhelma, oraz ~~głównodowodzącego~~
~~w Champanii jenerała~~ armii Champanii, dowodzonej przez
jenerała v. Einem. –
Hindenburg i Ludendorff oświadczyli się przeciw
~~wojennej~~ antykanclerskiej kampanii, także w sprawie
podwodnych łodzi i zalecili zaniechanie ~~między~~ w niemieckich
narady. –
Niemieckiemu parlamentowi przedstawiony został nowy
kredyt wojenny 15 miliardów. –

1774 Baron Burian bawił 18.t.m. w niemieckiej głównej kwaterze, gdzie naradzał się, z Kanclerzem Bethmannem.–

Petersburgska telegraficzna Agencja upoważniona ~~zostało~~ została zawiadomić, że domniemania o możliwości osobnego pokoju z Niemcami, pozbawione są wszelkiej podstawy.–

Minister Bissolati oświadczył w rozmowie, iż bez zastrzeżenia podziela zapatrywania Lloyd-Georgea i Asquitha, że wszyscy sprzymierzeńcy postanowili stworzyć w Europie stan rzeczy, który nie pozwoli Niemcom ponowić występnych zamiarów i ~~zniweczy~~ zniesie Austro-Węgry jako państwo.– Kto dziś myśli o pokoju – dodał – wspólnikiem jest zdrady.–

Prezydent Wilson zawiadomił, że w skutku różnicy zdań między mocarstwami jego osobiste żądanie dostarczenia żywności polskiej ludności, spełzło na niczem.–

<u>1775</u> 327

Odkąd doniesiono, że niemiecka, handlowa, podwodna
łódź Bremen przybyła do Ameryki, nie było dalszych
o niej wiadomości. Pojawia się wieść że Anglicy
storpedowali ~~złapali~~ ją a towar z niej wiele ztadzeń. —
Niemieckie żeglugowe towarzystwo Ocean w Bremen,
zawiadomiło dzienniki, że doniesienie o ~~za~~ storpedowaniu
łodzi Bremen ~~a~~ jest wymyślone i że dotąd nie ma pewnych wiadomości
obawy; ~~[illegible]~~ dodało, że nie należy podawać wiadomości
o Bremen. —

1776 328

~~R. Marynarze~~ Oddziały marynarki zachodnich mocarstw
w sile tysiąca ludzi zajęły ratusze i dworce kolejowe w Pireusie
i Atenach oraz baterie w Kastella, wreszcie ~~teatr~~ w teatru
Atenach. a to dla wzmocnienia ~~policji~~ nadzoru policyjnego
Król Konstanty odbył przegląd marynarki, która opuścić musiała greckie
okręty i wydał rozkaz dzienny z podziękowaniem za ich wierność i ze
słowami pociechy.— W Atenach odbyły się wielkie demonstracje
przeciw mocarstwom Porozumienia i z prośbą o opiekę
Stanów Zjednoczonych Ameryki.— Oddział francuski stanął w ogrodzie
~~w pobliżu~~ w pobliżu królewskiego pałacu. ~~At~~ Mocarstwa Porozumienia mogą stawić dalsze żądania. ~~[illegible]~~
~~= [illegible] wydania części armii~~ ~~W Salonice [illegible]~~ utworzony ~~[illegible]~~
W Salonice urzęduje Tymczasowy Narodowy Rząd z Venizelosem
na czele

~~1777~~ 329

Stosunek Japonii do Chin znowu zaostrzył się bo Japonia chce wyzyskać długi przymierza i europejską wojnę dla opanowania Chin. W następstwie zajść na kresach Chin, postawiła nowe teraz w Pekinie żądania, powiedząd ~~w kształcie~~ ultimatum. — Poprzednio poczynione jej ustępstwa już znacznie zapewniły jej korzyści i przewagę

Nowy ~~gabinet~~ pierwszy minister generał-marszałek hr. Terauchi zaznaczył ~~przez jego usta~~ że Japonia i pod jego rządem zachowa istniejące przyjaźnie i przymierza. —

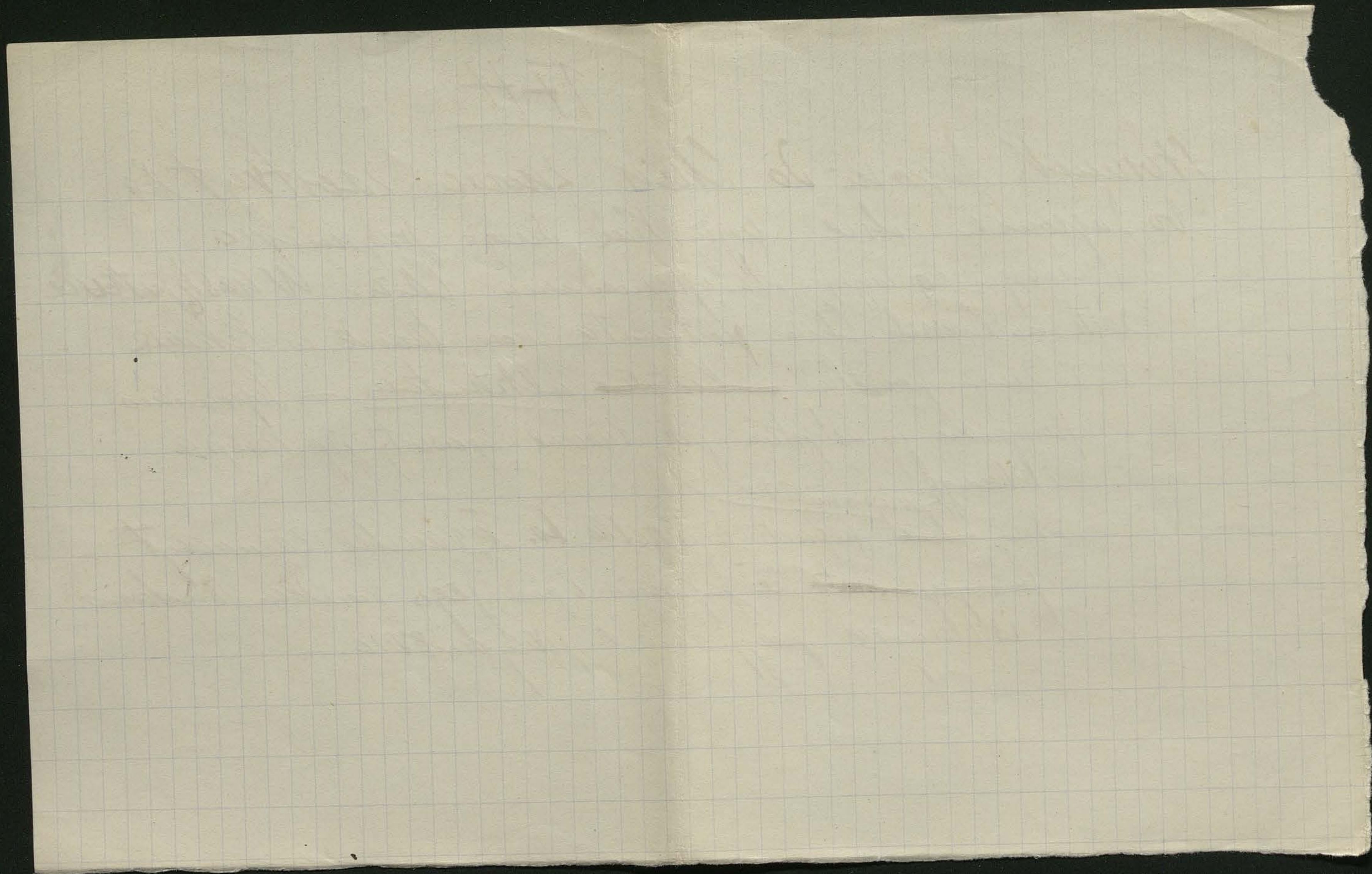

1778

330

Dnia 6. t. m. Legiony polskie przemieszczone zostały z odcinków
nad Stochodem z powodu przemęczenia na kilkotygodniowy odpoczynek, na Litwę
do ~~w odległym~~ Baranowicz ~~Baranowicz~~. Pomieszczono je w dawnych, rosyjskich
koszarach. ~~[illegible]~~ Zarządzenie odpoczynku wyszło od
komendy niemieckiej armii i miejsce takiego wybrania
zostało na terenie tej armii. – Wycofanie Legionów z frontu,
na odpoczynek, związane jest z zamiarem rozszerzenia ich
do rozmiarów Polskiego Korpusu Posiłkowego i postanowienie
zostało, w potrzebie ustępnie przez austryjacko-węgierską i niemiecką
Naczelną Komendę i potwierdzone zgodą
naczelnego Dowództwa na Wschodzie. – Komendant 11 bawarskiej
dywizji piechoty jenerał-porucznik von Kneussel,
z powodu przemieszczenia Legionów, pod którego dowództwem walczyły, wydał rozkaz dzienny
zaszczytny, nadzwyczaj dla Legionów

~~1779~~ 331

w którym wylicza bohaterskie ich czyny i znamienite usługi.– Mówi; iż zawsze ożywieni byli, pełni miłością ojczyzny. Kończy słowy „Sława i zwycięstwo walecznym Legionom polskim! Moje najgorętsze życzenie szczęśliwej przyszłości!"– Przesilenie Legionowe mogłoby być poczytanem za załatwione a poczucie żołnierskiego obowiązku i potrzeby wytrwania na raz obranej drodze, winnoby uchronić Legiony przed osobistemi niesnaskami warcholstwem, politykomanią, anarchią, co świadczyłoby o ich zdrowiu. Czekać jednak trzeba jak ukażą się Legiony po odpoczynku i czy stanie Polski Korpus Posiłkowy.–

Z usunięciem z porządku dziennego austryjacko-polskiego rozwiązania sprawy polskiej pierwotny zamiar Legionów stracił powód bytu; pozostał jednak związek polskiego narodu z habsburgską monarchią, na wszelki wypadek i przedstawiać go winny do końca wojny Legiony. Jaka ich przyszłość, o tem rozstrzygnie obrót wypadków, ta wielka, światowa niewiadoma. Na razie są pod dowództwem i w rękach Niemców.–

21° Października

Dziś po południu w jadalni hotelu Meisla, podczas obiadu, Fryderyk Adler syn przywódcy socialistów zamordował, trzema strzałami ~~[illegible] ministra~~ ~~[illegible] hr. Stürgkha~~ z browning rewolwerem ministra prezydenta hr. Stürgkha.–

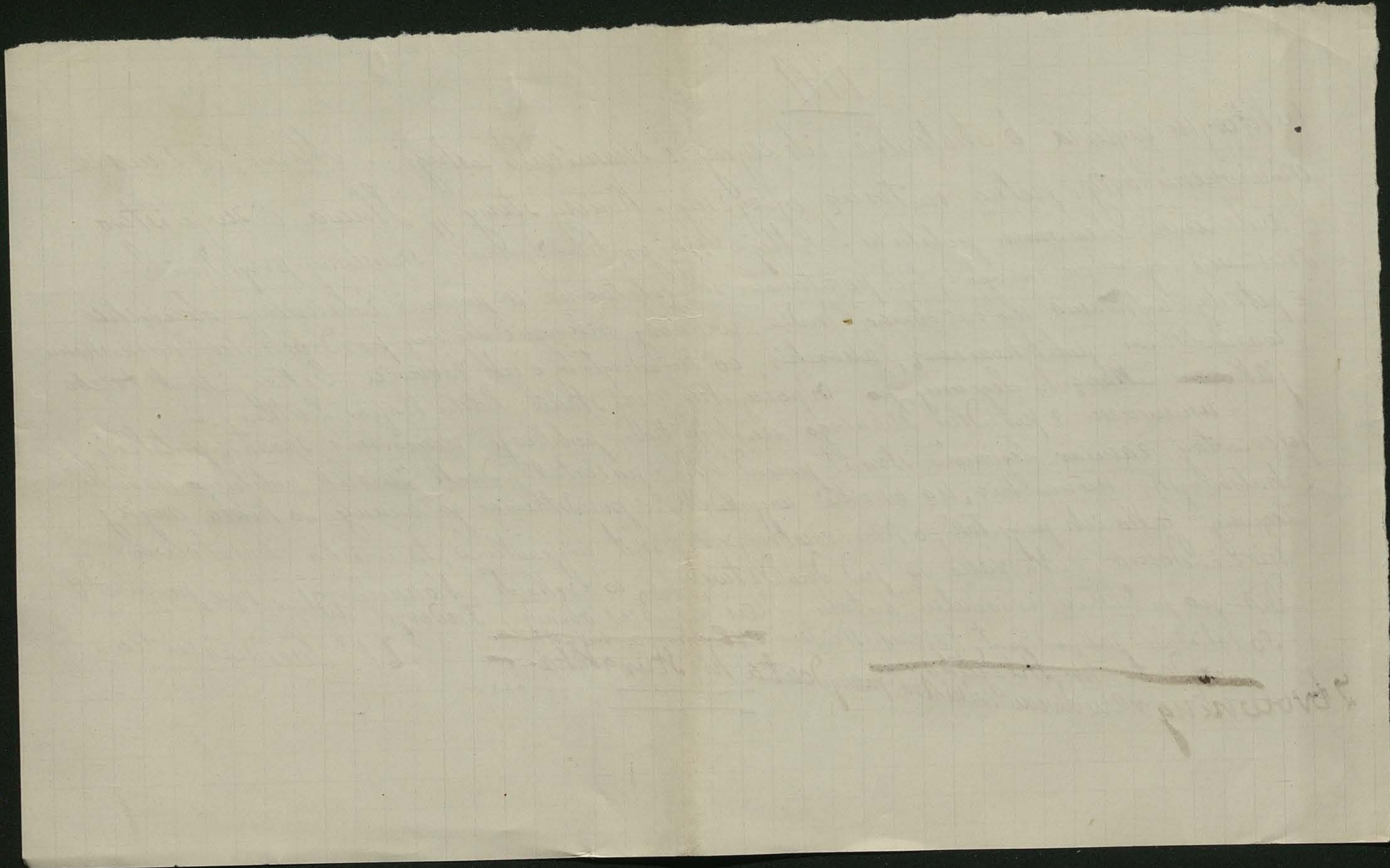

CIV

332

1780-1792 28 Października 1916 r

333

Hr. Stürgkh i jego zgon. Prokura=
=tawne wystąpienie ambasadora
Tschirschkiego. – Zebranie
przywódców stronnictw Rady - Pań=
=stwa. Demisja ministrów ga=
=binetu Stürgkha. Gabinet
powołany utworzenie nowego p. Koerbera. –
Wojskowi przedstawiciele ~~[illegible]~~
monarchów sprzymierzonych mocarstw
przy ich osobach. – Znaczne [illegible]
Zdobycie
Mackensego w Dobrudży. Na
Constancy i Cernawody. Przełęcze
granicy Siedmiogrodu zajęcie.
Włosi zajęli część Epiru. – Bitwa nad
Sommą. Porażka Mackensena
nad Dunajem. strata tj. ...
forta. Niewola Greg...

Nowe powstanie żołnierzy w Anglii – Odznaczenie pułkownika brygadiera legionów hr. Szeptyckiego Hr. Szeptycki z utrzymaniem legionów

P. Bobrzyński o zjednania cesarza nabycia Królestwa Polskiego. Jenerał Hoff we Warszawie w sprawie utworzenia armii –

28 Października

C IV ~~1780~~ 334

Hr. Stürgkh był prawym, szlachetnym mężem, kulturalnym o wiele
więcej niż ludzie jego autoramentu; nie używał jak wielu z nich
kłamstwa.. umiał być życzliwym ~~nich kłamstwa~~. Był jak już rzekłem wyjęty biurokratą
parlamentarnym, bez wyższych, politycznych poglądów. –
Tragiczny, tak bardzo niezasłużony jego zgon pozbawia
państwo, rzadkiej ale wybornej zdolności, wiernego
i oddanego mu cesarzowi sługi ~~[illegible]~~. – Nie zawarł ani ~~[illegible]~~ na tak
we wielkiem, europejskiem przesileniu. Do którego, hr. Stürgkh
jak tylu innych, nie dorósł był i który zaskoczył go na
zaszczytnym, austryjackiem stanowisku, wodzącego polityka. –
Wewnątrz sprowadzał skutki bez ~~[illegible]~~ zbytniego znaczenia. –
Koerber będzie jego następcą. Albowiem o dziejach

~~1787~~ 1781

335

~~w~~ austryjackich ~~ministrach~~ i prezydentach ministrów

przychodzi powiedzieć, ~~co mówi~~ wedle wyrażenia Machiavella ~~[illegible]~~

~~swojej jego mowie~~ „kto zna jednego, zna wszystkich" –

W historii powstania wieku, zbrodnia, niezmiernie niewytłomaczona nie tylko ~~wobec~~ już wobec

sumienia, ale i rozumu, zbrodnia, której padł ~~ofiarą hr.~~

ofi: hr. Karol Stürgkh, ku ogólnemu oburzeniu, wstrętowi

i zdziwieniu padł ofiarą. – Jest ona w Austrii niezwykłą

potwornością. –

~~Po zgonie hr. Stürgkha [illegible] zebrali się o [illegible] na zwołana" Przewodniczył minister obrony krajowej z~~

~~[illegible] przez niego rada ministrów. [illegible] Tschirschky~~

~~jenerał Gregori. W tem przybył niemiecki ambasador [illegible] na [illegible]~~

~~Kondolencje ~~ale~~ w raczej [illegible] akt zakazanie [illegible], zamiast~~

~~– jakby administracji, [illegible] zamiast [illegible]~~

338

<u>1782</u>

Rada ministrów ~~zebr~~ zwołana przez hr. Stürgkha ~~zebr~~
się miała w dniu zamachu o 4ej. — W sali przewodniczącego
potem zgromadzili ~~zebrali~~ się ministrowie. — Przybył z kondolencją niemiecki
ambasador Tschirschky. Wypowiedział raczej akt oskarżenia
na austryjacką administrację, jej nieporadność, zaniedbania
~~i~~ błędne żywnościowe zarządzenia, zarzucił, że podczas gdy Austro-Wę=
=gry są ogromnem mocarstwem a Niemcy w porównaniu niemi małe,
pierwsze żądają od sprzymierzeńca żywnościowego zasilenia. ~~Rzekł~~,
że „tak dalej iść nie może". Wystąpił nie jako ambasador przy
obcym dworze, lecz jak prokonsul prowincji, co przyjęto słowo=
=nem usprawiedliwieniem się i złożeniem winy na Węgry. —
~~Ministrowie nie ...~~

1783 337

Rada ministrów nie mogła się odbyć ~~bez~~ prezydenta ministrów.–

~~2)~~ Ograniczono się do omówienia naglących ~~[illegible]~~ zarządzeń, pod przewodnictwem ministra obrony krajowej, jenerała Georgi. Potem ten udał się do Schönbrunn do cesarza, którego zastał pod przygnębiającem wrażeniem zamachu, lecz ani stawem nie dał, do zrozumienia co zamierzał postanowić.–

Narazjatrz przywódcy stronnictw czy polskiej Rady Państwa za ~~[illegible]~~ zaproszeni ~~zostali~~ przed ~~tem~~ przez prezydenta Sylwestra oświadczyli się, za zwołaniem Rady Państwa i Delegacji.– Jednak ze zastrzeżeniami. Cesarz ~~[illegible]~~ Ministrowie gabinetu Stürgkha zbiorową podali dymisję, cesarz powierzył utworzenie nowego gabinetu wspólnemu ministrowi finansów Koerberowi.–

338

1784

Cesarz mianował swoim wojskowym przedstawicielem przy osobie cesarza Wilhelma jenerała Klepsch-Klotha byłego wojskowego <u>attaché</u> w Berlinie, obecnie przydzielonego do głównego niemieckiego dowództwa. — Cesarz Wilhelm to samo stanowisko przy cesarzu Franciszku-Józefie powierzył jenerałowi ~~[illegible]~~ Cramon który od początku wojny znajdując się ~~[illegible]~~ przy głównem austryjacko-węgierskiem dowództwie i nadal przy niem pozostaje. —

339

~~Cesarz mianował swoim przedstawicielem wojskowym przy osobie cesarza Wilhelma jenerała Klepscha Klepsch-Klotha dotychczasowego wojskowego attaché w Berlinie~~

1785 ~~cesarza Wilhelma [illegible] trzy cesarskie [illegible] gen. Gramon~~

Mackensen przyjął ~~[illegible]~~ w Dobrudży ofensywę. – Urzędowe z 21-go

niemieckie, sprawozdanie zawiadamia " Sprzymierzone niemieckie, bułgarskie i tureckie wojska uderzyły ~~[illegible]~~ w rozmaitych punktach na główne stanowiska nieprzyjaciela i po gwałtownych walkach zdobyły Turlę oraz okoliczne wzgórza. Przytem wzięliśmy do niewoli około trzy tysiące ~~żołnierzy~~ Rosjan i kilkaset Rumunów !- Nieprzyjaciel który zajmował wał Trajana ~~ustępując~~ przełamanym następnie ~~został~~ na całym froncie; sprzymierzone wojska ścigały go..i w sześć tygodni po wydaniu przez Rumunię wojny, zdobyły Constancę, co ma nie małe znaczenie. ~~miasta jej owa~~ była już cenioną, w Constanca, która za Rzymian Owidiusz przebywał na wygnaniu, w ostatnich czasach nabrała nie małej dla Rumunii ważności: pobliżu której

1786 340

Prawe skrzydło Mackensena ścigało nieprzyjaciela ~~w ...~~
i po walce zaciętej zdobyło Medgidię i Rasowę. ~~Wsi~~ Armia
Mackensena wzięła ogółem do niewoli przeszło sześć tysięcy ludzi
i zabrała ~~ni~~ dwanaście dział. — Jednocześnie austryjacko-węgierska
i niemiecka armia frontu Arc. Karola po zaciętej walce
zdobyła w Siedmiogrodzie Predeal a na południe Rotem-Turm
posunęła się naprzód i przełamała opór Rumunów. —
Na Bukareszt lotnicy ponownie rzucili bomby. —
Tureckie wojsko wzięło zaszczytny i skuteczny udział
w ostatnich walkach w Dobrudży. —
W następnym dniu armia Mackensena nową znaczną
odniosła korzyść" zdobyciem Czernawody, co pozbawiło i mostu na
rumuńską armię ostatniego kolejowego połączenia. wojska ~~wydarty~~
Dunaju. — Na froncie Arc. Karola sprzymierzone Wulkan —. ~~W Dobrudży~~
zdobyły na nieprzyjacielu przesmyk

341

1787

Rumuni wysadzili ~~potężne~~ monumentalny most w Czernawodzie, przed jej ~~przed~~ zdobyciem ~~jej~~ przez Mackensena, który sięgał ~~przez~~ rumuńsko-wszystkie wojska pozostałe na prawym brzegu Dunaju jak w pułapce.— Podczas gdy na lewym Rumunii „ spalili za sobą mosty.—

Na Siedmiogrodzkiej granicy niemiecko-austryjacko-węgierskie wojska wypierają Rumunów, ewakuują takowe i osadzają się na rumuńskiej ziemi.— ~~Do~~

~~Wszystkie wojska zajęte 3/4 Greca przy ... [illegible]~~

~~Grecji polityczny ... kondycyjnej Kawaleria~~

Wszystkie wojska zajęte oczyści Greca do których Grecja rości sobie prawo.—

~~1788~~ 342

Bitwa nad Sommą dalej staczaną była z ~~niezmniejszonemi~~ niezmniejszonemi, wytężonemi wysiłkami sprzymierzeńców, podczas gdy na wszystkim froncie niemiecko-austryjacko-węgierskie armie miały powodzenie i nieco terenu na nieprzyjaciele zyskały.—

Dnia 23. t. m. silna ofensywa francusko-angielska na północ Sommy zakończyła się ciężką jej ~~[illegible]~~ porażką.—

Kr. Następca Tronu ~~Niemcy~~ odparł następnie uderzenie Francuzów pod Verdun.—

Ale niemiecka główna kwatera doniosła już 25. t. m. że ~~[illegible]~~ na północy wschód Verdun, Francuzi zdobyli ~~fort Douaumont~~ ~~pod [illegible] wsią i fort~~ fort Douaumont.— Niemcy teren aż pod, w płomieniach stojący, fort Douaumont ponieśli tu znaczną porażkę, stracili wieś i fort Douaumont i musieli cofnąć się na tyły, nowe stanowiska. Dowództ Francuzami jenerał Nivelle. Joffre był obecnym.—

1789 343

W mowie na uczcie zagranicznego dziennikarstwa lord Grey rzekł: „Sprzymierzone mocarstwa i my z niemi; stać będziemy lub upadniemy razem i żaden nie rozstrzygnie. —
Długie lata żyliśmy w głębokim cieniu pruskiego militaryzmu. Nie może być innego pokoju, jak taki, który zapewni, iż w przyszłości narody Europy żyć będą uwolnione z tego cienia”
Angielskie straty w ludziach muszą być znaczne, skoro minister wojny Lloyd George wniósł w Izbie natychmiastowe powołanie do wojska 41 tysięcy, wbrew pierwotnym zapewnieniom, co też wywołało burzliwą rozprawę w Izbie gmin, ale świadczy, że Anglia chce, z właściwą jej wytrwałością prowadzić wojnę. —

~~1790~~ 344

Cesarz nadał, „w uznaniu pełnej zasługi walecznych przed nieprzyjacielem" Namiestnikowi hr.-Szeptyckiemu pułkownikowi-brygadierowi, Komendantowi 3 Brygady Legionów polskich order żelaznej Korony 2ᵃ klasy z ozdobą wojenną.

Hr. Szeptycki znajdował się przy legionach w miejscu ich od początku i gorliwie czuwa nad ich ~~[illegible]~~ dalszem utrzymaniem.–

1791

345

P. Bobrzyński zapewnia mnie, że wbrew nieco mojemu przypuszczeniu cesarz Franciszek-Józef, od początku wojny pragnął przyłączenia Królestwa Polskiego. — P. Bobrzyński był kilkakrotnie przyjęty przez cesarza na osobnem posłuchaniu, od wybuchu wojny. — Cesarz zatem musi być dotknięty odmową Niemiec, tem dotkliwiej, że miał słowną obietnicę cesarza Wilhelma i kanclerza, iż otrzyma Królestwo Polskie; dotknięty tak samo, jeżeli nie więcej, jak wtedy, kiedy cesarz Aleksander II zaniedbał zapomniał przy traktacie San-Stefano o zaborze co do Bośni, z powodu czego, cesarz Franciszek-Józef powiedział do hr. Alfreda Potockiego, iż ministrowie mogą się oszukiwać, ale monarchowie winni dotrzymać słowa i dopiero na kongresie berlińskim, przyszło dopiero naprawić zapomnienie cesarza — Niemcy?

1792 346

wysuwając niepodległe Królestwo Polskie, dla powszechnego sądu twierdzące ~~tym~~ mniej niż przyłączenie do habsburgskiej monarchii o wiele istotniejszej wartości, dla polskiego narodu, ~~[illegible]~~ zdyskredytować chcieli, w jego ~~[illegible]~~ oczach, austryjacko-polskie rozwiązanie.—

~~Znany z wojennych sprawozdań jenerał~~

Baron Burian po powrocie z głównej kwatery niemieckiej zawezwał do siebie p. Bobrzyńskiego. Odkąd w Krakowie na Zebraniu Koła Polskiego p. Biliński wystąpił przeciwko niemu gwałtownie, nie chce z nim mówić.—

Znany z wojennych sprawozdań jenerał Höfer udał się do Warszawy aby tam z niemieckimi pełnomocnikami przygotować powstanie, tak zwanej polskiej armii.

28go Października

CV

347

1793–1813

4 Listopada 1916

348

CV

Deputacja notablów Królestwa Polskiego u Kanclerza Bethmanna i ministra spraw zagranicznych Buriana. Zapowiedziane ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego P. Bobrzyński u cesarza. – Mowa posła Seydy w niemieckim parlamencie. Gabinet Koerbera. P. Bobrzyński ministrem dla Galicji. Wyodrębnienie Galicji. P. Zdziechowski Morawski. Niemiecki parlament. Zapowiedziana mowa Kanclerza ~~odroczona się~~ odroczona. Parlament odroczony. ~~Dziś~~ Oczekiwane ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego nie ukazało się. Jenerał Tapp naczelnik sztabu Mackensena. – Jenerał Stein pruskim ministrem wojny. Opróżnienie przez Niemców fortu Vaux. – Anglicy gdzieś nieprzyjaciele. Jedyna strata Włoska Powrót Ludzi U53 i powtórne ofensywa. –

przybycie Deutschland do Ameryki--

Zatargi norwesko-niemieckie o podwodne

także- Demisja Tittoniego- Przybycie

nowego Namiestnika--

Feng Kuo-changa prezydentem chińskiej

Rzeczypospolitej.

4 Listopada

~~1790~~

6 V

349

Wywołana przez niemiecki rząd, za pośrednictwem jenerał-gubernatora Beselera deputacja notablów z Królestwa Polskiego przybyła, do Berlina pod przewodnictwem rektora warszawskiego uniwersytetu Brudzińskiego. Towarzyszyli jéj urzędnicy zarządu niemieckiéj okupacji Żychliński i hr. Hutten-Czapski oraz niemiecki, dyplomatyczny ajent we Warszawie Mucius i poseł Dr Ignacy Rosner, i dwaj w mundurach.

Deputacja przedłożyła kanclerzowi Bethmannowi życzenie natychmiastowego, ~~ogłoszenia~~ zamierzonego ogłoszenia niepodległego Królestwa Polskiego oraz warunki jego ukształtowania i bytu, a mianowicie: oznaczenie granic; mianowanie regenta na czas przejściowy; układ stosunku z Niemcami; utworzenie polskiéj armii z wcieleniem do niéj Legionów i użyciem ich jako kadrów; zniesienie pod względem administracyjnym demarkacyjnéj linii dwóch okupacji.—

350

<u>~~1794~~</u>

Kanclerz przyjął deputację w dawnym Radziwiłłowskim pałacu. Odczytano adres czy też memoriał deputacji ze zaznaczeniem, iż przybyła na wezwanie niemieckich władz; ~~co~~ wzmianka ta zdała się nie pożądaną Kanclerzowi. Odczytał obszerną odpowiedź. Zaczął od oświadczenia, że cesarz Franciszek Józef i jego monarcha postanowili ogłosić niepodległe Królestwo Polskie. Przyjdzie mu zawrzeć z niemieckim cesarstwem wojenną konwencję a Kanclerz jest przekonany że zapanują dobre, gospodarcze stosunki. Zaznaczył iż przyjmuje deputację w sali berlińskiego Kongresu, co jest dobrą wróżbą, tu bowiem stworzoną została Bulgaria. Dodał, że Królestwo Polskie ma dostateczne warunki i siły państwowego bytu i nie szczędził pochlebnych i życzliwych oświadczeń. Odpisu odpowiedzi nie udzielił. – Nazajutrz, gościnne, towarzyskie przyjęcie po Kotowem, narada deputacji z pp. Jagowem, Zimmermannem, urzędnikami ~~niem~~ Kanclerskiego urzędu i ministerstwa spraw zagranicznych. Nie omawiano memoriału deputacji, poczytano go za załatwiony. Przystąpiono do

tymczasowych, przejściowych urządzeń. Ma być stworzona Rada-Stanu Stanowa opracuje przyszłą Konstytucję oraz Wojenny Wydział z naczelnikiem Dla utworzenia Armii ~~z naczelnikiem~~. Zresztą status quo. Regenta nie będzie. Wybór Króla odłożony do pokoju.-

Poruszono ~~Przyszłą~~ rzecz o udaniu się deputacji do Wiednia.- Kanclerz takowe zalecił.-

Deputacja przybyła do Wiednia i przyjętą została, w poniedziałek 30" października, przez ministra spraw zagranicznych bar. Buriana w otoczeniu niemal wszystkich dygnitarzy ministerstwa. Przy czem obecnym był minister Ugron zawiadujący polskiemi sprawami. Na ten sam memoriał złożony w Berlinie i tutaj, bar. Burian dał, co do treści taką samą odpowiedź co Kanclerz Bethmann.-

Deputacja zetknęła się następnie z parlamentarną Komisją Koła Polskiego przy czem obecnemi byli, jako goście, p. Bobrzyński i hr. Gołuchowski

Przyjęcie deputacji w Berlinie miało być nader uprzejmem, przyjemniejszem na Ballplatzu; chociaż wrzekowano się tu na tekstem. Tam i tu powiedziano jej że ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego, niebawem nastąpi, prawdopodobnie w sobotę 4" listopada.-

1796 352

Na razie niepodległość na papierze. – Trzeba wiedzieć jaka to będzie niepodległość tego Królestwa, którego granic oznaczenie, odłożone do końca wojny; ~~Nie~~ trzeba wiedzieć zanim wyda się sąd. –

Przyjęcia deputacji odbyły się jakby w systemie ściśle rodzinnem. ~~Do~~ Do wiadomości publicznej nie doszły. Dzienniki milczą o nich. –

Baron Burian jak wyżej powiedziałem, wezwał był do siebie, po pobycie w głównej, niemieckiej kwaterze, p. Bobrzyńskiego i zawiadomił go, iż osiągniętem zostało między dwoma sprzymierzeńcami porozumienie co do niepodległego Królestwa Polskiego i szczegółów. P. Bobrzyński wyniósł wrażenie że nie co do wszystkich

Br. Burian zaprosił także do siebie hr. Gołuchowskiego, z którym od dawna nie stykał się, i to samo mu oświadczył. –

353

<u>1917</u>

S. Bobrzyński był następnie na posłuchaniu u Cesarza.— Wyraził ubolewanie iż austryjacko-polskie rozwiązanie nie przyszło do skutku i z naciskiem przemówił, za osadzeniem na polskim tronie Arcyksięcia. Cesarz wysłuchał w milczeniu. Zdaje się że są widoki ~~z wytworzenia o~~ ziszczenia przynajmniej ~~tego~~ tego życzenia, ~~a~~ aby królem polskim był Arcyksiążę, ~~a~~ mianowicie Arc. Karol Stefan lub ~~starszy~~ jego starszy syn.— Wrażenie że się to stać może odniósł, hr. Adam Tarnowski ~~podczas bytności~~ z pobytu w Wiedniu.— Beselera na Deputacyją odpowiedź jenerał-gubernatora Beselera na żądanie aby Legiony polskie, stały się zawiązkiem polskiej armii" W Legionach powstała anarchia i mają austryjacką orientacyi. Nie potrzebujemy ich za antantczyków nie tęgo.— Ostatecznie

1

354

1918

administracji niemieckiej okupacji Zychliński i hr. Kwilecki przybyli także
tutaj z deputacją, upojeni potęgą i najlepszemi zamiarami dla Polski
Prus. Głoszą tu że zupełna zajdzie zmiana w polskiej polityce
niemieckiego cesarstwa i że stąd należy oczekiwać jakichś pomyślniejszych
skutków. Nad Austrią przechodzą z ~~[illegible]~~ politykowaniem, do porządku dziennego
i bez wahania rozporządzają Galicją, na rzecz przyszłego Królestwa Polskiego. —
z niepodległem Królestwem
Wszystko to przedwczesnem, zagadkowem, właśnie przed zawarciem ~~po~~ pokoju. —
Polskiem ostarzonem podczas wojny; nie ostatecznem przed ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
Nie mówiąc już o tem, że to budowa na lodzie, który
~~wiosną — pęka~~ z wiosną pęka. —

Wystąpienie w ~~1711~~ 1719 355

~~W Berlinie~~ ~~[illegible]~~ niemieckim parlamencie ~~zmusiło nieco~~
~~wpływ~~ polskiego posła Seydy mogło oblać nieco zimną
wodą rządowe koła Berlina. – Liczne przedłożył
oskarżenia, mianowicie, iż zabronionem jest polskim
dziennikom pisać o „odrodzeniu polskiego państwa.” –
Polacy Niemiec czują się integralną cząstką wielkiego
polskiego narodu i obchodzi ich rozwiązanie polskiej
sprawy. Winni żądać aby przy niem uwzględnionemi
nie powinno być
zostali. – Rozstrzyganie polskiej sprawy odmówionem =
Polakom, bez naruszenia dotkliwych interesów. –
Podczas gdy Kanclerz zapowiada niepodległe Królestwo Polskie
nie wolno polskim dziennikom w Niemczech pisać
o odrodzeniu polskiego państwa. – Mowa posła Seydy ma być dziełem wszechpolaków. –
Tymczasem p. Koerber utworzył tu nowy gabinet. Ministerstwo dla Galicji
powierzył p. Bobrzyńskiemu; ministerstwo rolnictwa hr. Clam-Martinic prze=
=dowi konserwatywnego

~~III~~ II   1800   356

stronnictwa w ichę pamięci, jest to strofy ~~wyboru~~ i szumliwy wybór.—

Hr. Clam jest poważnym ~~[illegible]~~ konsekwentnym i umiarkowanym przedstawicielem czeskiego

narodu i jego praw, zarazem lojalności.— P. Koerber, hr. Clam i p. Bobrzyński

nadają gabinetowi polityczne ~~[illegible]~~ znamię

Cesarz wezwał był p. Bobrzyńskiego aby nam uważać zjawienie wstąpienia do

gabinetu.— W obecnym obrocie polskiej sprawy, odpada wiele z ujemnych

stron p. Bobrzyńskiego, ~~a~~ występują dodatnie.— Z zakończeniem ~~z~~

działalności N. N. Komitetu, który — jak mi powiedział p. Bobrzyński —

zniknie, ustaje niepożądany ~~[illegible]~~ jego z nim związek.— ~~[illegible]~~

Zaufanie monarchy które p. Bobrzyński posiada, jego wszystkie

i ~~[illegible]~~ znaczenie w tutejszym urzędowym świecie, ~~a~~ pierwszorzędne

jego zdolności są, ~~[illegible]~~ nie małej wartości. W radzie

Korony zawarł on i łączyli z nim będą.— Prawie uważam i za daleko ~~[illegible]~~

w obawie co do ~~[illegible]~~ ukraińskiej jego polityki ~~[illegible]~~, z celu tworzy się

w niej [illegible] antypatiach

jego [nie dobry] stosunek [że] ~~za~~ wschodnim konserwatystami (iż) (krakowskimi). Na co nadmienił
iż przez lat trzy walczył ze zamiarem u góry, podziału Galicji. –

Przygotowuje się jednak teraz przekształcenie tutejsze i pod tym względem zmieniło
położenie. Omówił je ze mną obszernie nowy minister dla Galicji. Już przez
hr. Stürgkha przygotowane wyodrębnienie Galicji, którego opracowanie zmarły minister
powierzył był p. Bobrzyńskiemu, ogłoszonem będzie niebawem, podobnie jednocześnie
z ogłoszeniem niepodległego Królestwa Polskiego. Niecałkiem porzuci Galicji przed-
=stawicielstwa w Radzie-Państwa, ~~lecz~~ ograniczona będzie jego ingerencja do
spraw [zastrzeżonych przed] ~~wyjątek~~ wyodrębnieniem. Zależeć to zresztą będzie od tego czy i jak zmieni się
konstytucyjno-parlamentarny ustrój Austryi. Wyodrębnienie nie powinno przynieść
zbytniego uszczerbku stanowisku i wpływowi Galicji we Wiedniu, w centralnym
rządzie ~~a~~ to stać się może tylko za pomocą jej udziału w Radzie-Państwa, rozważam(?)
P. Bobrzyński pragnie aby wyodrębniona Galicja nabyła prawa, w stosunkach niemiecko-
ruskich sprawy czeskie bez apelacji; za co wyzbywa się udziału aby centralna władza
Wątpić można przecie. Byłoby to wiele.

358

1802

wypuszcza z rąk ruską sprawę, jak bowiem zamożej, naumatch Mierosławskie nie są tu zdolni inaczej rządzić jak wygryzaniem jednych przeciw drugim, nie umieją inaczej, stało się to natychmiast...

W razie oddania ruskiej sprawy wyodrębnionej Galicji p. Bobrzyński uznaje potrzebę poprawienia uchwalonej, sejmowej, wyborczej ustawy. Nie przypuszcza aby mogła ją zastąpić inna, mniej demokratyczna. Ma nader zdrowy i rozsądny pomysł zrównoważenia jej senatem, wyższą ~~izb~~ izbą. Obstrukcji co sejmie chce zapobiedz obostrzonym regulaminem, który by zawierał jako karę utratę mandatu. Wymagać będzie odbudowy kraju przed wyodrębnie=
=niem.

P. Bobrzyński był od początku przekonanym zwolennikiem austryjacko-polskiego rozwiązania i całą siłą popierał je, przyczem wyjawił sposobów lub poplecznik takim, na które zgodzić się nie mogłem, jak zgodzić się nie mogłem z jego sejmową reformą wyborczą i polityką Narodowej Demokracji. Teraz wszystko to należy do przeszłości a p. Bobrzyński stawać się będzie zachowawczym porządkowy

~~1803~~ 359

nawet konieczny związek między habsburgską monarchią i polityką narodem, co jest pierwszorzędnej doniosłości. – P. Bobrzyński jest w dobrem usposobieniu. Ma cześtny pogląd, którem niemal obdarza – zadowolenie – ~~P. Zdzisław Morawski~~ Że Zdzisławem Morawski tacy mnie, wzajemnie wcale przyjaźni. Między wielkiem ~~zadowoleniem~~ powiedzą jak zasłużone i miłe zostania po sobie wspomnienie; jak bez wyjątku wyrażonym jest żal iż ~~polityczny~~ zwrot spowodował, jego ustąpienie z galicyjskiego ministerstwa, którem zawiadował, z taktem wybornym, poczuciem ku zupełnem zadania, roztropnie i rozumnie; przy czem wytwornem obejściem jednał sobie wszystkich. – Ustępuje ze wszystkiemi honorami wojny a była to ~~wojenna~~ ostra, wojenna kampania, w trudnych, niezkich i niewdzięcznych prowadzona warunkach, czy przysto walczyć na pozycji czy w strategicznej uwadze. – Nie upadł w niej ani się zachwiał. ~~Mesa~~ i zupełnie inna kampania ~~kiera~~ ślady ~~Zamarzytem~~ są pewnej spowodowała zmiany dowódzy. –

1804 . 360

i świadectwa chwalebnej działalności Morawskiego. Jest ~~pomocą~~ ona zaszczytem przy jej zakończeniu, pozostanie mu najlepszą nagrodą.

Gabinet Koerbera powitany został ze ~~[illegible]~~ względnem zadowoleniem. ~~Sz.~~ Plener który ~~Z wszystkich kandydatów wybór padł na najsłuszniejszego~~. dość jest trudnym do pochwał. Mówił mi ~~[illegible]~~ życzliwie o gabinecie, zwłaszcza o powołaniu do niego hr. Clama i p. Bobrzyńskiego. Wezwani który

P. Koerber ~~[illegible]~~ żywiłma ~~[illegible]~~ nadzieję że ~~jako [illegible]~~ k odwróceniu ugody? ~~[illegible]~~ a której ~~[illegible]~~

Nie miał już gotową była za hr. Stürgkha, ~~[illegible]~~ dla Austryi niekorzystnej ~~[illegible] odwrócenia~~ ~~[illegible]~~ jej ~~[illegible]~~ przeciwny, kroków w utworzonym gabinecie ~~[illegible] do zakończenia~~ ~~[illegible]~~ jest że otrzymał

P. Bobrzyński bierze się do dzieła jako ten budowniczy, który bezwzględnie jest że otrzymał ~~otrzymał robotę~~ bez zatrudnienia, który obmyślany Konstytucję dla potężnego wreszcie robotę. Przygotowywał w cichości Konstytucję dla potężnego Królestwa Polskiego z Galicyi, zadowolnić mu się przychodzi wypracowaniem ~~[illegible]~~ statutu dla wyodrębnionej Galicyi. ~~Różnica [illegible]~~ Zamiast pałacu chałupa.

~~zatrudnienie~~, ~~zatrudnienie~~.

Ale zatrudnienie, zatrudnieniem.

1915 361

Niemiecki parlament przyjął wszystkiemi
głosami prócz secesjonistów socjalistów,
nowy wojenny kredyt dwunastu miliardów —
Stronnictwo socjalistyczne w swej większości głosowało
za kredytem —
Parlament przyjął wniosek dotyczący zbierania
się ~~głównej jego komisji~~ wielkiego wydziału także podczas odroczenia
izby dla obrad nad zagraniczną polityką
i wojną —
W Berlinie zapowiedziano wielką polityczną mowę kanclerza Bethmanna
Dziś wieczór nadeszła wiadomość że parlament odroczył się do lutego i że
mowa kanclerza odłożoną została z dodatkiem iż w dalej obradującym wielkim
wydziale, będzie świat sposobność usłyszenia ważnych oświadczeń.
Oczekiwane dziś ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego nie ukazało się

Naczelnikiem sztabu Mackensena jest
jenerał Tappen który osobisty brał
udział wraz z naczelnym dowódcą w ostatnich
walkach w Dobrudży. — Jenerał Tapp
wyjątkowo spiesznie otrzymał, wyższe
stopnie w armii i odznaczenia. —
Znany ze znakomitych wojennych sprawozdań
na początku wojny jenerał Stein został mianowany
pruskim ministrem wojny i ministrem stanu

~~1907~~ 180~~7~~ 363

Niemcy pod Verdun opróżnić musieli fort Vaux, który częściowo wysadzili. Jest to dalsze następstwo, ~~nie~~ niedawnej, nieszczęśliwej próby zdobycia Verdun, błędu przypisywanego Falkenhaynowi, który nie odkupią jego w Siedmiogrodzie powodzenia. –

Nowy pruski minister wojny v. Stein we wstępnej mowie w parlamencie rzekł: „Nasi nieprzyjaciele ~~[illegible]~~, zwłaszcza Anglicy, wciąż wprowadzają we walkę nowe, donośne ~~ciężkie~~ środki; chcą z całym naciskiem dosięgnąć celu"

1908 364

Dziewiąta

Nowa włoska silna ofensywa rozpoczęta się koło Gorycy 7. t.m. i została odparta, jednak udało się Włochom zdobyć Lokwicę i zachować w posiadaniu.— Ponowili nazajutrz silną ofensywę i odparci zdobyli jednak pod Lokwicą dwie baterie których ludzi i konie wystrzelane zostały.—

Niemiecka podwodna łódź U. 53 która ~~może~~ na wybrzeżu północnej Ameryki zatopiła kilka statków, powróciła do jednego z niemieckich portów — Niemiecka podwodna, handlowa łódź Deutschland powtórnie przybyła do brzegów Ameryki, mianowicie do New-London i przywiozła farby, lekarstwa i chemiczne preparaty. — Niemiecki ambasador hr. Bernstorff ~~pytanie~~ wyraził ~~się~~ życzenie ~~aby~~ ~~obsługi~~ obsługiwania poczty między Niemcami i Stanami Zjednoczonemi podwodnemi łodziami. Urzędnicy poczty we Washingtonie oświadczyli gotowość ~~pr~~ zadośćuczynienia temu życzeniu, jednak nie powzięto już ostatecznego postanowienia, z powodu rozporządzenia norweskiego rządu zabraniającego przystępu do portów podwodnym łodziom, zatem

1810

366

wymierzonemu przeciw Niemcom, berliński gabinet wystosował do chrystiańskiego notę a domagana na nię odpowiedź odgrzeje powstały spór, który prawdopodobnie zakończy się pojednaniem, albowiem Norwegia widocznie stoi po stronie Anglii, która dała jej Królewicza

~~1811~~ 367

Włoski ambasador w Paryżu Tittoni jeden ze znaczniejszych czynników w obecnem porozumieniu ustąpił ze swojego stanowiska z powodu zdrowia

~~1812~~ 368

Nowy Nuncius hr. Valfrè de Bonzo przyjęty został przez cesarza na ~~przez wstępnej~~ wstępnem posłuchaniu. — Wręczył uwierzytelniające ~~listy~~ pismo
Uditorem nuncjatury jest Mgr Micara

1813 369

Chinski parlament wybrał prezydentem rzeczypospolitej Fengknochanga gubernatora Kiangsu.

4 Listopada

=

K. K. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

C. V.

~~Praca~~

370

11 Listopada 1916 r

1814-18~~34~~41

Allg. Form. Nr. 182 g.

371

CVI

Ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego
Zapowiedź wyodrębnienia Galicji.–
Niemcy. Austro-Węgry. Polacy.–
Odezwa jenerał-gubernatorów Królestwa
o werbunku do polskiej armii. Legiony
do niej wciągnięte. Przyszłość Austro-Węgier
wobec niepodległego Królestwa Polskiego. Rusini.
Wyodrębnienie Galicji i ~~[illegible]~~ polskie
Niepodległe Królestwo a austryjacko
rozwiązanie.– Polskie żądanie wobec
obecnego załatwienia. Zaczątek polskiego
narodu z habsburską monarchią. Na
papierze.– Powody niepełnego szczęścia.
Odezwa Księcia biskupa krakowskiego
Sapiehy. Telegram arcyksięcia
Dalbora do cesarza Wilhelma. Odpowiedź.
Wrażenia i przypuszczenia. Posłuchanie
b. ministra Witosa Morawskiego
u cesarza. Mowa kanclerza

Bethmanna we wielkim Wydziale-
Wybory wyborców prezydenta Stanów Zjedno-
=czonych. Norwegia i Niemcy-
~~Zdoby~~ Odzyskanie ~~Strata~~ fortu Vaux i inne powodzenia
sprzymierzeńców nad Sommą.
Ks. d'Aosta którzy wstrzymali ofensywę.
Z frontu ar. Karola i Ks. Bawarskiego

11 Listopada

~~1814~~

372

C VI

Zapowiedziane na sobotę 4go listopada ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego ~~[illegible]~~ ukazało się dopiero w niedzielę 5 t.m. — Jednocześnie i w związku z tem ogłoszeniem, wystosował cesarz Franciszek-Józef odręczne pismo do prezydenta ministrów Koerbera, zapowiadające wyodrębnienie Galicji. — Proklamację cesarza Franciszka-Józefa i cesarza Wilhelma analogiczną obwieścił w Lublinie jenerał-gubernator Kuk, we Warszawie jenerał-gubernator Beseler. — Wiener-Zeitung umieściła. Dzienniki podały tegoż odręczne pismo do prezydenta-ministrów Koerbera. — Opis audyencji polskiej deputacji u kanclerza Bethmanna i bar. Buriana i odpowiedź. Fremdenblatt i Nordd. Allg. Zeit. ~~[illegible]~~ omówiły te dokumenty. — Warunki niepodległego Królestwa Polskiego są: samodzielne państwo

~~1815~~ 373

z Dziedziczną monarchią i konstytucyjną formą rządu; własna armia
utworzona za wspólnem porozumieniem; wszystko w przyłączeniu ~~[...]~~ do
do obu sprzymierzonych mocarstw. – Bliższe ustalenie granic Królestwa Polskiego
zastrzegam na później. – Baron Burian w przemowie ~~do~~ do polskiej deputacji
zaznaczył „Przyszłe Królestwo Polskie będzie mogło, rozumie się, dopiero
po zawarciu pokoju rozpocząć pełną organizację państwową. W ścisłym
związku z obu środkowemi mocarstwami będzie mogło znaleźć zarówno
pod względem politycznym jak i wojskowym rękojmię swojego istnienia. –
Wyraziliście panowie w swoim memoriale szereg życzeń, do których
obecnie nie można jeszcze przystąpić." – Wyodrębnienie Galicji ma być wprowadzone równolegle z rozwojem przyszłego państwa polskiego
Wynika z tego, uważaj protektorat swoich środkowych mocarstw nad
Królestwem Polskiem na zasadzie condominium. Utrzymanie, do
pokoju, status quo

786 374

Tylko w przypuszczeniu, że wojna lub Konieczności polityki nie obalą lub nie zmienią tych postanowień, można o nich mówić. Proklamacje cesarzy zaznaczają, iż powzięte zostały dla tego, że „przyjść są siłą ważną w ostateczne zwycięstwo swych broni”!.

Pomysł i ogłoszenie są niemieckiego pochodzenia, dziełem niemieckiego rządu. Condominium owocem układów bardzo trwania z niemieckim Kanclerzem, po przegraniu austryjacko-polskiego rozwiązania.

Niemiecka Koncepcja grozy sprzecznością, jaką jest, polskie państwo i zatrzymanie przez jego twórców — koniecznie i zrozumiałe — polskich ziem, części polskiego narodu, podczas gdy wytwarza dla polskiego państwa niebezpieczną pokusę. Sprzecznością i pokusą uniknąłoby się, austryjacko-polskiem rozwiązaniem. Sprzeczności (będzie dla środkowych mocarstw, źródłem trudności, odzywać się będzie opierając się Polaki) jako stabszemu i wywoływać rozdźwięk. Zwrócić się może najłatwiej przeciw Austryi, jako większej polskiej dzielnicy sąsiadowi Królestwa Polskiego w posiadaniu bardziej pożądanej i większej polskiej dzielnicy. O tej słabej stronie Pokusa mogłaby dla polskiego państwa sprowadzić katastrofę. Kiedy niemieckiej koncepcji zdaje sobie sprawę Kanclerska Nordd. Allg. Zeitung niewczesnie do pruskiego pisze „Pewne doświadczenia z obecnie i w przyszłości

/

państwa należącemi Polakami, nie zdają się pomyślnemi dla wielkiego, naszego
rzutu" Lecz dodaje „ale nad, za i przeciw, górują, to że dla naszej
własnej przyszłości" nie powinniśmy dopuścić powrotu Polski pod panowanie
Rosji"!—
Niemiecki rząd chciał raz na zawsze usunąć austryjacko-polskie
rozwiązanie, bo Niemcy wolą mieć w habsburgskiej monarchii słabego
sprzymierzeńca niż silnego sąsiada, bo swego nie życzą sobie zbyt wielkiego
rozwoju polonizmu. Znalazł do tego sposobność w chwili niepowodzeń
Austro-Węgier, które wymagały wszędzie niemieckiej, wojskowej pomocy.—
Niemiecki rząd z kanclerzem Bethmannem na czele uznał za najwłaściwsze
wobec opozycji, która występuje z programem aneksji, stworzyć czyn dokonany
pośredni, który nie jest wprost aneksją, przecież zapewnia wpływ i przewagę
Niemiec w polskim kraju, zamierza z niego uczynić narzędzie a zapobiega
~~zarzutem~~ zarzutowi podarunku Austro-Węgrom, wtedy, kiedy te tyle Niemcom
zawdzięczają. Wreszcie spieszno było niemieckiemu rządowi stanowisko —
— co też zaznacza we wszystkich wydanych komentarzach — że przedtem walczą
gdy mocarstwa porozumienia głoszą iż

1918

376

za prawami i bytem małych narodów a albo bronić ich się
zdolnemi, lub je depczą, Niemcy zapewniają państwowy byt
Polski i tu powodują się samolubnemi żądzami. Dlatego
się że odział we wojnie Królestwa Polskiego przestał być ~~główny~~, rozstrzyga=
=jącym powodem. ~~wziął do dz.~~ Jenerał gubernator Beseler rzekł, do
zgromadzonych u niego w Belwederze dziennikarzy: „Jeżeli nasi
przeciwnicy chcieliby powiedzieć, że Niemcy własnie potrzebują
żołnierzy, to dla nas jest to rzeczą uboczną, chociaż Polska ma być
była zawsze starym krajem wojaków!! Armia polska na razie
utworzona – jak się wyraża Nordd Allg Zeit – stopniowo. Na razie
przez dobrowolny werbunek. –

~~Rozwiązania to sprawy polskiej jest, dla ... Jest~~
~~przyjmowanem i uczynionem przez ... stolicy, które ...~~
~~Nastąpienie ... Niemiec ... i ostatni ... wielkie ...~~
~~Stać się bezpieczną ... i ostatnią ...~~

1919 377

Już 8go t. m. jenerał-gubernatorowie Beseler i Kuk wydali we Warszawie i Lublinie jednobrzmiącą proklamację, w której zapowiadają, że powaga wojny wymaga zatrzymania na razie w ich rękach zarządu nowego państwa. Chętnie pragną jednak już teraz, przy pomocy mieszkańców kraju, zaprowadzić wszechstronne urządzenia, które dać mają stopniowo stworzenia silnego państwa, jego budowę i bezpieczeństwo. Do tego przedewszystkiem należy polska armia. — „Wojna z Rosją jeszcze niekończona, życzycie sobie nad wziąść w niej udział. Zatem stańcie dobrowolnie do szeregów zwycięstwa, aby powiódł do zwycięstwa nad nieprzyjacielem!! — Proklamacja stawia przykład Legjonów polskich, które mężnie

1820 378

i z wyższem odznaczeniem przy nas walczyły " zaleca pójść za tym przykładem dawnym przez bracia w innych wyprawach, które tworzą z Legionami połączone mają stworzyć polskie wojsko " " Wzywamy was do walki przy naszym boku " i przyspieszone

Legiony zatem wciągnięte są do polskiej armii

Berlewai powiedzenie albo też jest autentyczne, albo nie miało nastąpić

Jednocześnie przesilenie w Legionach szczęśliwie zakończone, dzięki głównie drużynom zastępy ich dowódcy K. Szeptyckiemu który potrafił je zażegnać.

Pułkownik Kasznik (Berbecki) otrzymał list od Piłsudskiego Który wzywa wszystkich oficerów i żołnierzy polskich by usunęli pozostali na obcych wodzów. Jest

wniesione dymisje słuchali to zaczyn i patryj otyczny ergn

~~1924~~ 1921 379

~~i z tej samej odezwy ... przy nas wszystkich~~ " ~~zaleca aby~~
~~pójść za tymi przykładami dawnymi przy pracy i w mozolnych ...~~
~~których teraz z Legionami potrzeba, może stanowić polskie wojsko.~~—
~~Wzywamy was do walki przy naszym boku!~~ "—

~~Komisji Stanów~~

Jeżeli Królestwo Polskie ma warunki niepodległego państwa, musi teraz posiadać polskie wojsko. O ile przed tem powstanie ani potrzebnem ani niezbędnem ~~=nie~~ =nie było, to teraz po ogłoszeniu polskiego państwa polska armia jest koniecznością.—

To nie ulega wątpliwości. Obecne rozwiązanie przez swatków mocarstwa polskiego żądania jest, przymusowem dla habsburgskiej monarchii i wprost przeciwnem austryjacko-polskiemu. Jest następstwem przewagi Niemiec, zależności od nich, ~~[illegible]~~ zwiększonej ~~[illegible]~~ wypadkami wojennemi, [illegible]. Jest, dla niej dyplomatyczną i polityczną porażką, przegraną. Stawia wiele niekorzystne, nadto kłopotliwe stosunki, któreby się stać mogły niebezpiecznemi. Nie daje ona jej ani wzmacnia, może oszczędzić jej przyjdzie zaciągnąć i osłabić.—

przynajmniej ~~18~~[illegible] 380 wypuszczaniem

czasowo [przynajmniej] tajemne i opłakane jego następstwa, nie ~~[illegible]~~ [wypuszczaniem] z rąk
sprawy polskiej, utrwaleniem – ~~nie~~łatwem – ~~nie jest~~ dotrzymania kroku
Niemcom, utworzeniem między nią i Galicją a Królestwem Polskiem
ścisłego, przyjaznego związku, któryby zapobiegł galicyjskiej irredencie –
Dla osiągnięcia tego celu należałoby osadzić na polskim tronie arcyksięcia.
A podobno cesarz i bar. [illegible] ~~już~~ wahają się w tej mierze.– ~~co przynajmniej~~
~~Zdanie Machiavella~~ Potrzebnem jest także wzmocnienie narodowego polskiego
bytu w Galicji, co też spowodowało zaraz odręczne pismo cesarza do
prezydenta ministrów Koerbera, wreszcie obchodzenie się ze sprawą ruską
bez [illegible] dla politycznej przewagi Polaków.– ~~Samodzielności~~ Samorządności czyli wyodrę=
=bnienie Galicji stało się koniecznością. Byt bowiem wobec niepodległego
Królestwa Polskiego wybór między polską w Galicji polityką Austryi,
a pogłębieniem polonizmu, wygrywaniem przeciw niemu ukraińców,
*w potrzebie zaprowadzeniem wojskowych rządów. Że wybór padł na
polską politykę jest dla Austryi i Polski wielką korzyścią i zabezpieczeniem.
! Należy zapobiec wpędzeniu habsburgskiej monarchii w antypolską politykę.–

~~1928~~ 1929 381

Rusini zrozumieli doniosłość ~~samorządnej~~ ~~wyodrębnionej~~ ~~samodzielnej~~ wyodrębnienia Galicji i jako protest, przywódcy obydwóch parlamentarnych klubów ukraińskich, złożyli prezydialne mandaty, na ~~ich~~ połączonem posiedzeniu. Przytem, zgromadzenie postanowiło, zwołać pełne ukraińskie posiedzenie parlamentarnego przedstawicielstwa, dla uchwalenia uroczystego, prawnego zastrzeżenia. W pierwotnym projekcie wyraźnego pisma była, mowa o dwóch narodach, co szczęśliwie wykreślono. W zamian nie ma co niem mowy o ~~Polakach~~ polskim narodzie. lecz tylko o Galicji — ~~Dopiero wobec wzburzenia ruskich przywódców, wśród ogółu [illegible] Komentarza polskiej~~ ~~[illegible] dla Austro-Węgier w obecnym dualizmie i szkodliwych~~ ~~Tak oskarżony [illegible] dla wszystkich [illegible] niemieckich, nienaruszalną, ponieważ~~ ~~sprawy nie usuwa wszystkich Galicji zapewni w Austrji cesarstwa~~ ~~jego [illegible]. Wyodrębnienia Galicji [illegible] niemieckiego cesarstwa~~ ~~Niemcom, tem więcej uczyni [illegible] niemieckiego [illegible] dwudualizm~~ ~~Niemcom, tem więcej wyczyni momentem zaterinu [illegible] wyodrębnienia Galicji~~ ~~i jego przygnietającego optymu.~~ ~~Nie! Austryjacie Niemcy [illegible] wyodrębnienia Galicji~~ ~~pozostałe zapomniały~~ —

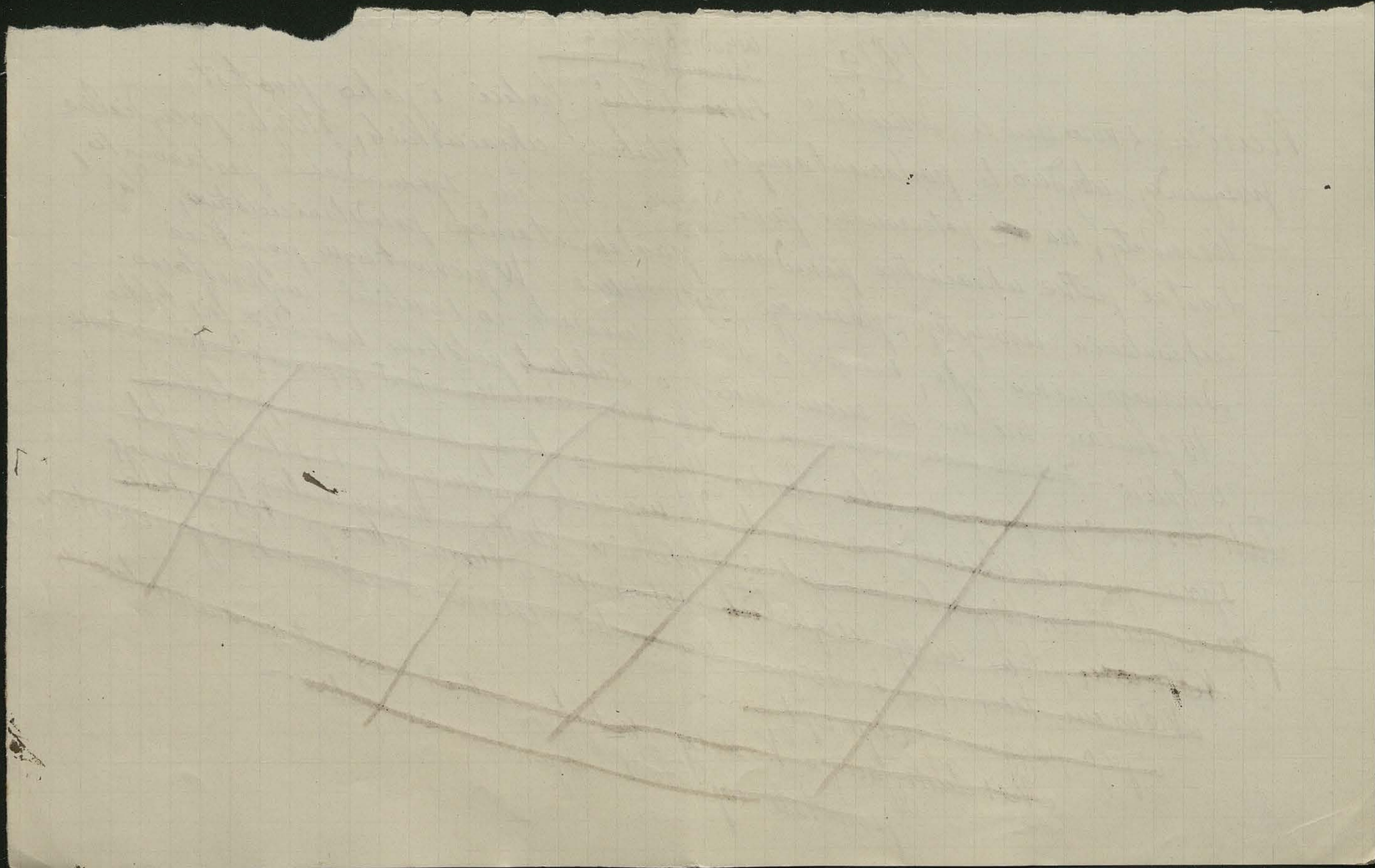

~~1823~~ 1824 382

Prawica wobec wzburzenia ruskich przywódców urzędownie przestano, do polskich dziennikarzy poprawki, pierwotnie przez nie ogłoszonego Komentarza Wiener Zeitung, taka, iż należy w tymże czytać, „że przy wyodrębnieniu Galicji nastąpić ma porozumienie między dwoma zamieszkującemi ją plemionami"

~~Wiemy dzisiaj [illegible] o porozumieniu się dwóch plemion zamieszkujących Galicji przy uzgodnieniu~~

~~1924~~ Już przed wydaniem owego pisma Prezydium parlamentu Wkiej reprezentacji
~~[illegible]~~ Rusinów, zostało zastrzeżenie i protest przeciw wyodrębnieniu, jako
1925 bardzo niebezpiecznemu dla ukraińskiego narodu i zniszczeniu szkodliwemu
dla austryjackiej monarchii" przyczem ~~[illegible]~~ oświadcza że żadna zmiana
~~[illegible]~~ przewidziana być nie może bez porozumienia z przedstawicielami ~~[illegible]~~ zasadniczo następnie ~~[illegible]~~
ukraińskiego narodu. Prezydium zaś ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wyodrębnienie Galicji
~~[illegible]~~ złożeniem mandatu tem, że rząd zapomniał, ukraińskich
bez zmieszenia się z Ukraińcami. Wreszcie Związek ukraińskich
stronnictw uchwalił 7.1. , na pełnem zgromadzeniu, postanowienie
w którem podstępnie Galicji Zachodniej za ojczystą ukraińską ziemię kraju
stąd ~~nie~~ uważa ~~całości~~ jedności dzielnicy koronnego wyodrębnionego
Galicji i oświadcza, że ukraiński naród nie uzna wyodrębnienia i nie zrzeka się nigdy
namiestnika Galicji pod polskim ~~panowaniem~~ narodowym ~~[illegible]~~ terytoriów i stworzenia
prawa samorządu w jego kraju koronnego w ramach
osobnego ukraińskiego kraju Austryi. Na tle historycznych

i faktycznych faktów jest to zachwianiem sprzeciwieniem się najwyższej woli, postano=
=wienia cesarza. Ma to dobrą stronę że jasno, niedwuznacznie postawiło ukraińskich
przywódców dążenia. Wskazało stąd jak się z niemi obchodzić należy. Jest to cenny
Komentarz do ruskiej sprawy. Ale nie dość na tem Ogólna Ukraińska Rada
zebrała się i prezydent Kost Lewicki ~~stwierdził~~ po długiem historycznym wywodzie
stwierdził, że hr. Stürgkh w połowie sierpnia 1914 oświadczył, iż ~~[illegible]~~
na naradzie przedstawicieli Austrii, Węgier i Niemiec, postanowiono, podzielić
Galicję na zasadzie historycznej i etnograficznej i stworzyć ukraińską
autonomiczną ~~[illegible]~~ bezpośrednio państwową prowincję. — Były galicyjski
minister w gabinecie hr. Stürgkha Morawski ~~[illegible]~~, że to zgoła niezgodne ~~ze~~ z
prawdą a udział w naradzie przedstawicieli Niemiec nad
wewnętrzną austryjacką sprawą, nie jest zrozumiałym. —
Ukraińskie ~~[illegible]~~ Prezydium, wobec wyodrębnienia Galicji, ~~[illegible]~~ z których zbiorowo
mandaty a przez wszystko w odwrotnym leżeć zaznaczył, że
Ogólna Ukraińska Rada stwarzała pozór tylko. — Rada
uchwaliła wszczęcie protestu; zastrzegła się, przeciw wcieleniu do
polskiego państwa choćby najmniejszej części ukraińskiej
ziemi i zażądała utworzenia samodzielnego ukraińskiego
państwowego tworu, w ścisłym związku ze [illegible]
monarchiami, ale z wykluczeniem jakiej bądź
łączności z nowo utworzonem
polskiem państwem. —

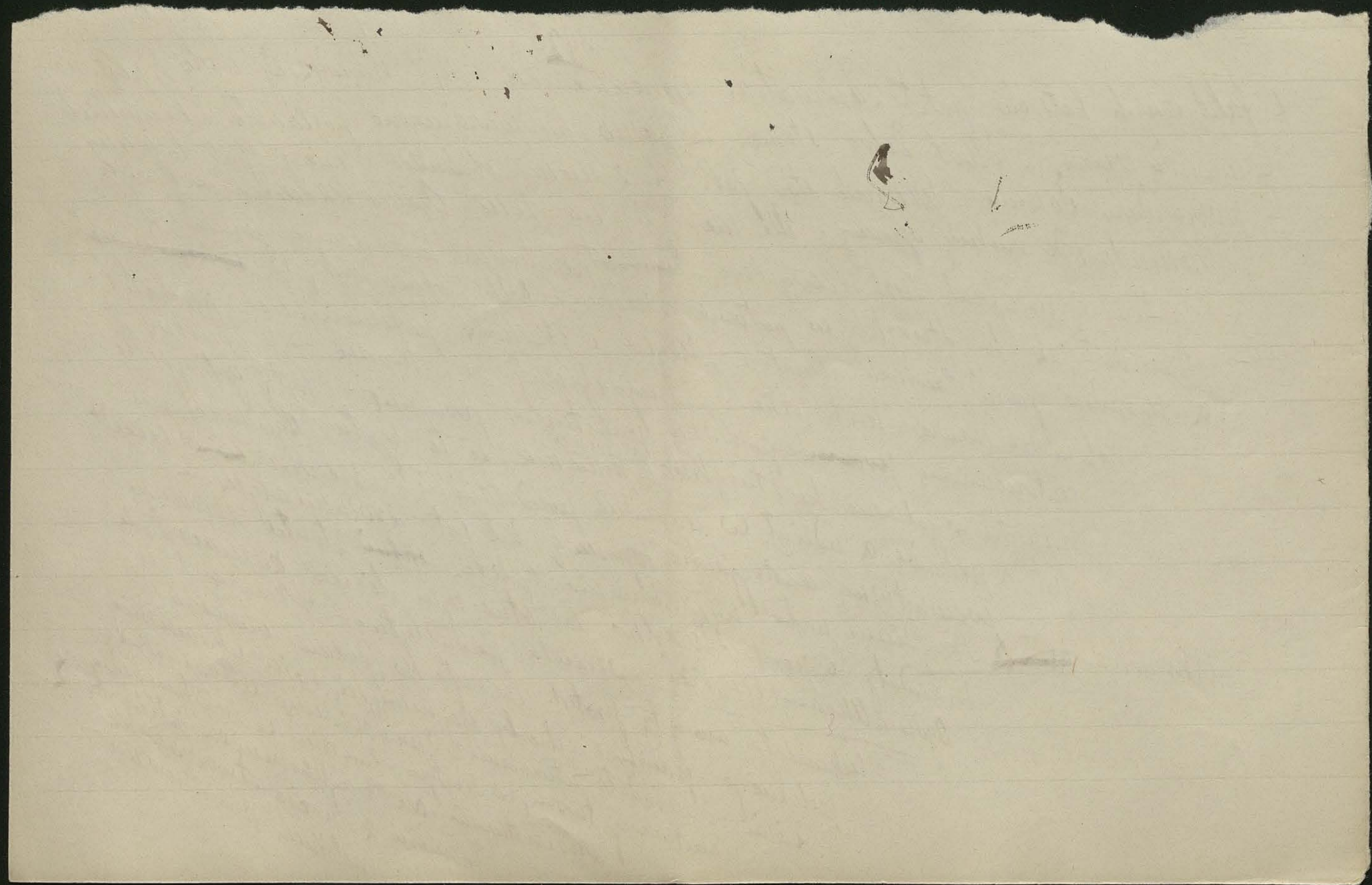

1827

Związek Wyswobodzenia Ukrainy, jeszcze ~~dalej poszedł~~ ostrzej wystąpił, uchwalił bardzo gwałtowny protest przeciw wcieleniu do nowo utworzonego Królestwa Polskiego Chełmszczyzny, Podlasia, Wołynia ~~i~~

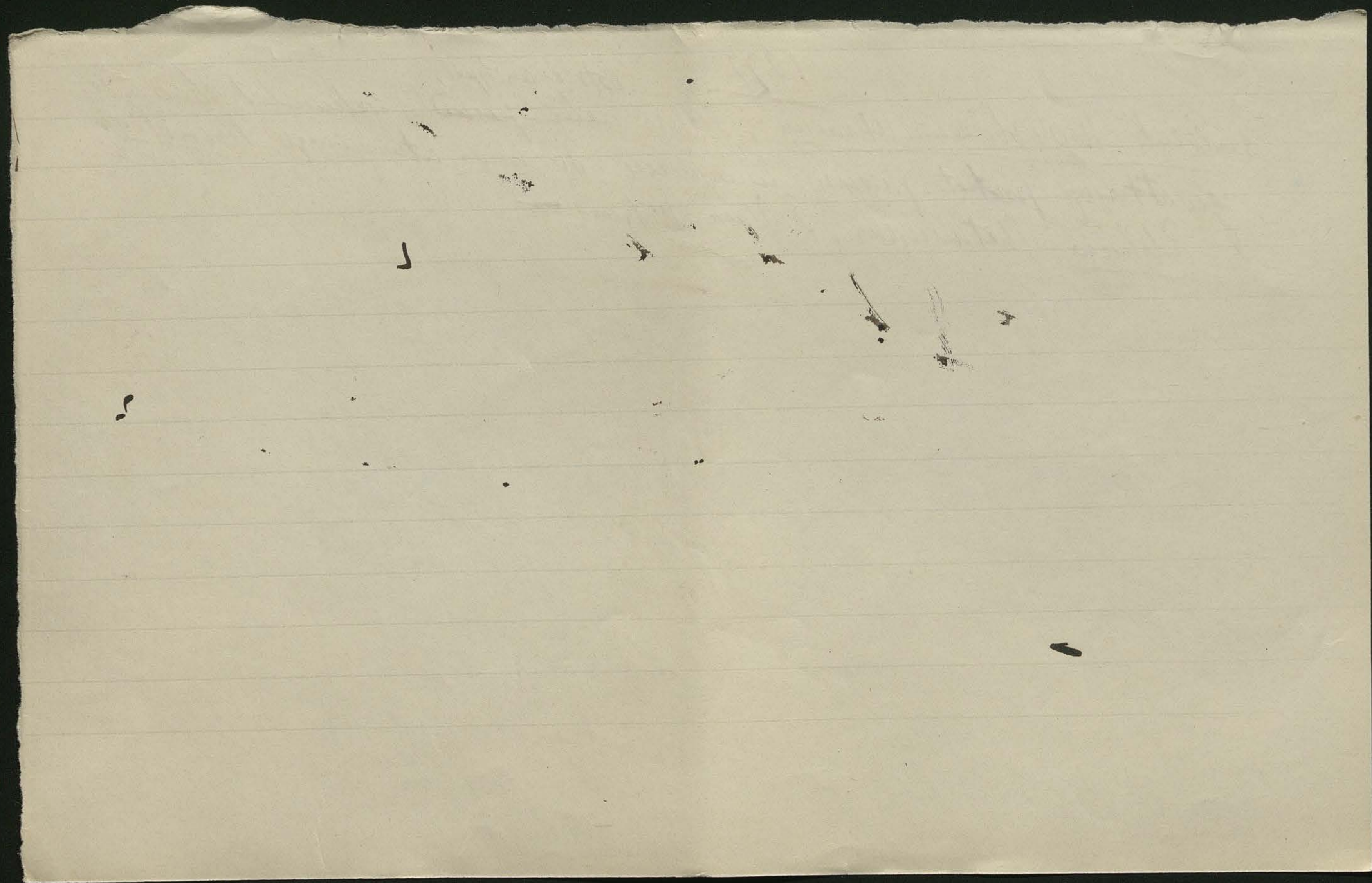

~~1925~~, 1926, ~~18~~28 386

~~Już i patetycznych patrzeć jest, że [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] Cesarza [illegible] [illegible] postawiła [illegible] program~~
~~[illegible] się jasno i niedwuznacznie [illegible] powtórzenie [illegible] wskazało~~
~~zadanie. Jest to czemy [illegible] do [illegible] sprawy~~

Wskazany dla Austro-Węgier program w obecnym zwrocie polskiej sprawy nie usuwa wszystkich dla monarchii ujemnych i szkodliwych jego wyników. Wyodrębnienie Galicji zapewni niewątpliwie już przewagę Niemcom w Austryi, czem uczyni ją tem więcej zależną od niemieckiego cesarstwa i przygniatającego jego wpływu. Austryaccy Niemcy natychmiast z nie ~~małem~~ zadowoleniem powitali zapowiedź wyodrębnienia Galicji.- Starego [illegible] Austryacy z troską -

Nieobliczalnemi są szkody spóźnienia w polityce.- Wyodrębniona Galicia przy panowaniu Rosji w Królestwie Polskiem mogła postawić za magnes, być w austryacko-polskiej polityce Piemontem.- Zmienia się jej znaczenie i stanowisko wobec niepodległego

~~1927~~ ~~1926~~ 387

~~1929~~

Królestwa Polskiego i ~~wytworzyć~~ spowodować, by mogło ~~tere~~ zamiast ~~spodziewanego~~ pożądanego zysku, spodziewaną stratę. Staje tu przed oczami przykład Bułgarii — na który odważył się niemiecki kanclerz w odpowiedzi danej polskiej deputacji — i kameli — Biuro Wolffa podając tę odpowiedź nie przytoczyło owego porównania z Bułgarią; ~~ale wypowiedzianem było~~ z ~~pierwsze~~ wypowiedzianem zostało —

W tekście odpowiedzi ~~w~~ ~~którą~~ podanym przez Biura Wolffa ~~prz~~ zaznaczonem jest „polskie państwo z królem i polską armią, przy ścisłem przytączeniu także pod względem do cesarskich mocarstw, ~~niż~~ wojskowym!"

~~1930~~ ~~1928~~ ~~1921~~ ~~1927~~ 388

łudzące, dla narodu polskiego pozory obecnego załatwienia sprawy polskiej,
nie mogą w błąd wprowadzić i zmienić przekonania, że austryjacko-polskie
rozwiązanie, zespolenie Królestwa Polskiego z Galicją ~~w państwowym bycie~~
Warszawy z Krakowem, w państwowym polskim bycie, pod habsburgskiem
berłem, było jedynie zgodnem z potrzebami monarchii i polskiego narodu,
z ich ostatnią, wzajemnym stosunkiem, historycznym rozwojem i dawało
poważne rękojmie, trwałe dobro i które przy dzisiejszym obrocie rzeczy się
conajmniej zagadkowem. W nim jest więcej blichtru, W ~~tem~~ austryjacko
-polskiem tworze byłoby więcej rzeczywistości. To niepodległe Królestwo Polskie nie będzie samoistnem-
Przyciągające do tworu który nie przyszedł do skutku, nie powinno zasłaniać:-
Uznanie przez dwa rozstrzygające mocarstwa, potrzeby polskiego państwa. Dziś
i zapewnienie jego bytu, w razie ostatecznego zwycięstwa, zasadnicze jego znaczeniem
Stworzenie, jest dla polskiego narodu, doniosłem, historycznem do tego przyjęcia:-
którego znaczenie musi uznać i ocenić, i stosownie do bytu, ~~mityjącego~~ ojczyzny
Nie ma narodu przyciąganego do bytu z zadowoleniem, powodem uczuciem
któryby nie powitał ofiarowanej mu i udzielonej państwowej
niepodległości-tem

1931 ~~1928~~ ~~1929~~

najwyższy wyraz narodowego życia, ~~na jakiejkolwiek~~ choćby tylko na części ojczystej
ziemi, pomimo ujemnych stron rozwiązania zadania. Nawet ~~wobec~~
~~takiego~~ i który także ma przed sobą niepodległą państwowość musi,
wziąć się raźno, z poświęceniem i ochotnie do dzieła, przedewszystkiem
do utworzenia siły zbrojnej, armii, na wszelki wypadek ~~najpierwszej~~ czynnej w kraju; który sam
sobie daje.— Musi postępować roztropnie, nie tylko sercem powodować się ale i rozumem.
Niepodległe Królestwo Polskie musi się oprzeć o środkowe mocarstwa, które ~~musi~~
je do życia ~~powołują~~ i tylko pod tym warunkiem stać się
wałem przed Rosją, co będzie jego powodem bytu i zadaniem. ~~jeśli~~
~~Ale może jeśliby dla Polaka wątpliwości, który nigdy nie istniał, narodowy byt~~
~~co, to tylko zależnego środkowych mocarstw zapewnić~~
~~Polski~~. Odkąd środkowe mocarstwa ~~zaś~~ oświadczyły, że ~~takiemu~~ zapewnią narodowy byt niepodległem, polskiem,
chociażby nie samoistnem, państwem, co dotąd wiadomem nie było, nie
może być wątpliwości, o obowiązku każdego Polaka ~~zajmowania~~ działania w tym celu ~~...~~
~~...~~, ~~...~~, ~~...~~.— Rozwiązanie przez nie
polskiego zadania ani najlepszem, ani najprzedniejszem,
ani najrozumniejszem nie jest. Ma znamię
nadane przez ludzi, które do wypadków

nie dorośli. Jest wadliwem, a atem – przedwczesnem. Przecież jeżeli ni
utrzyma lub nie ~~zmieni~~ przeistoczy złowrogo, lepszem będzie niż najgorszy że
wszystkiego powrót Królestwa Polskiego pod rosyjskie panowanie, niż
jego podział między dwoma środkowemi mocarstwami, niż wciągnięcie
go w kieszeń Niemiecką. O tem pamiętać powinni Polacy –
Stąd winno wyniknąć ich postępowanie. Do tego zastosować się [illegible] niż żyjąc
~~Pewnem~~ Względnem zabezpieczeniem będzie utrzymanie chcieć w innym kształcie habsburgską monarchię. Można
sobie należało, twórczości polskiego narodu z habsburgską monarchią. [illegible],
pomyśleć jej słabę, ubolewać nad jej niedostatkami, dokumentowaniami, żywiołową
ale jest ona narodowo, politycznie, religijnie, etycznie, ~~jedyną~~ istotną, z trzech rozbiorowych zaś mocarstw ona
niepowodzeniu, potrzeby ~~[illegible]~~ polskiego narodu i podporą, bo z trzech rozbiorowych wskazanem jest, aby nie przeciwwagą
nie w sprawach tępienia i wstrzymywania jego rozwoju stanowić ma przeciwwagę ~~[illegible]~~
dopomagała ~~[illegible]~~ w obecnym zatarciu polskiej sprawy Polska nie powinna być
wszechpotęgi i przewagi Niemiec, któremu. I tu Polacy w Galicji i Królestwie Polskiem
na łaskę i niełaskę oddaną. ~~[illegible]~~ politycznego patrjotyzmu, nie tylko zażegnać
mają do złożenia dowód

~~1928~~ ~~1931~~ 1933

391

galicyjską irredentę, ale utrzymać polityczny i duchowy związek z habsburgską
monarchią której byt, potrzebnym jest polskiemu narodowi, a [illegible] doznać
ujmy, galicyjskim separatyzmem, zresztą bezsilnym, nietylko urągającym(?)
ale ~~ogłupiającym~~ ośmieszającym(?). Tu znowu nie należy dla pokusu tradycyjnych pozorów
poświęcać rzeczywistego dobra, jakiemby być może jednoczesny, niewątpliwy narodowy
rozwój w niepodległem Królestwie i we wyodrębnionej ~~samodzielnej Galicji~~ ~~samorządnej~~ Galicji,
pod habsburgskiem berłem. Historycznej przeszłości trzeba pozostawić dalsze
pogodzenie bytu i rozkwitu habsburgskiej monarchii z polskiem państwem niebędną
albowiem jest ona jemu potrzebną, ono jej potrzebnem, ona jemu niebędną
ono jej niezbędnem i to jest prawdą austryjacko-polskiej idey. Nie byłoby
mądrością gwałcić ją i przeinaczyć ją. – ~~Polski naród~~ Polskiego narodu stanie, czoło
zadaniem niech będzie łącznie z habsburgską monarchią
najazdowi Rosji i naciskowi Niemiec!

Jak ta wojna nie ma w dziejach podobnej, tak ~~ostateczne pokoje~~ rozporządzenie jego
przez walczące mocarstwa ~~niepodległej~~ ~~wstąpieniem~~ [illegible] krajem, przed ~~ostatecznością~~ ~~[illegible]~~
nie ma w nich ~~przykładu~~ w tym stopniu i rozmiarach, przykładu –

~~19..~~ ~~1934~~ 392

międzynarodowego prawa zdeptane, sponiewierane ~~wszystkie~~ zostały w
potwornem przesileniu. Odbiegnięcie od nich co do Polski jest piętnującym
gestem. Nie usuwa wątpliwości i zagadkowości ostatecznego załatwienia
Nawet na wypadek zwycięstwa środkowych mocarstw ostateczne załatwienie ~~rozwiązanie~~
sprawy polskiej wymagać będzie dobrowolnego lub wymuszonego
zezwolenia Rosji. I dla tego także obecnie jest, na papierze
na którym potrzebnym będzie podpis Rosji a nawet jej sprzymierzeńców,
Są zatem powody które nie pozwalają w całej pełni oddać
szczęścia jakie Polakowi winno sprawić wskrzeszenie
polskiego państwa. — ~~W [illegible]~~

~~[illegible]~~

~~1925~~ ~~1922~~ 393

W pięknej i mądrej odezwie ~~księcia~~ biskupa krakowskiego Sapiehy, przy wzniosłem ocenieniu doniosłości dla polskiego narodu zdarzenia, wskazanemi są trudności, ciężkie obowiązki i odpowiedzialności, niebezpieczeństwa ~~[illegible]~~ (które jednocześnie przypadły nam w udziale. — Lepszą to ma dla niego wartość", niż ~~[illegible]~~ pierwsze oszołomienie. —

~~[illegible]~~

Arcybiskup Gnieźnieńsko-Poznański Dalbor wystosował do cesarza Wilhelma telegram „Racz Wasza cesarsko-królewska Mość" pozwolić aby ~~[illegible]~~ zawarem w imieniu moich dyecezanów pozostających w niezłomnej wierności do Waszej Cesarsko-Królewskiej Mości, wypowiedział moje najpoddańsze dzięki za przywrócenie samoistnego, polskiego Królestwa. Zanoszę modły do Boga aby wielkodusznie

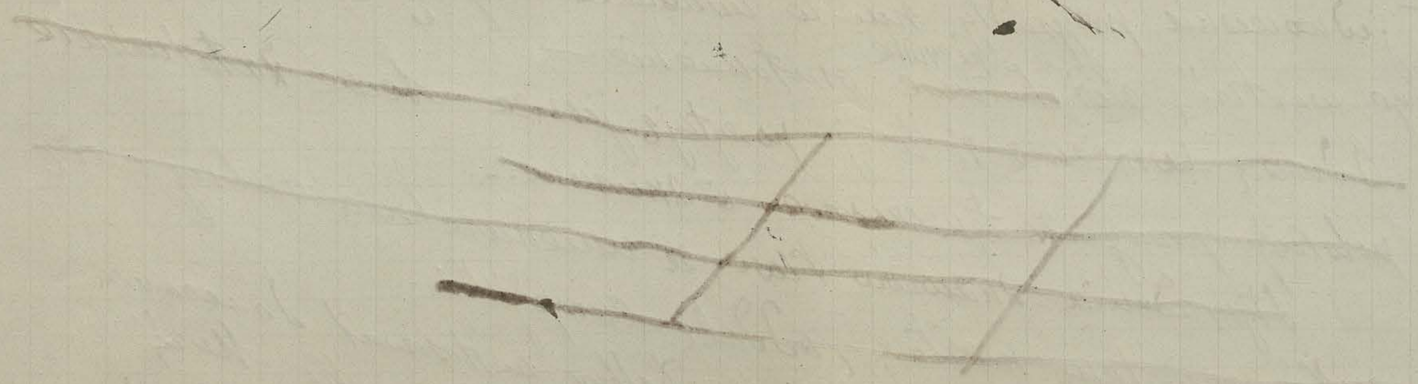

394

~~1936~~

postanowienie W. Cesarskiej Mości postawiono dla dobra
Niemiec i nowego państwa które – jak z pewnością
mam nadzieję – spełni historyczne posłannictwo obronnego
wału zachodniej kultury i będzie przedstawicielem
katolickiej myśli na wschodzie."

Arcybiskup zaznaczył niewzruszoną, równiczną duchową jedność jego części ~~do mocarstwa~~
polskiego narodu, zarazem polityczną przynależność tem samem o owej niemal książęcej
do mocarstwa które stworzyło polskie państwo. Potrąca to pięknie i śmiało przedmiot
sprzeczności która tkwi w tym tworze. Wskazał
jego katolickie zadanie, odzywając się do protestanckiego monarchy, – jako jego posłannictwo, obronę zachodniej kultury, co jest historyczną i
współczesną prawdą, aczkolwiek dla zwiększenia sprzeczności w tym
światowym procesie, ~~najznakomitszych~~ trzech najznakomitszych i pierwszych
przedstawicieli tej kultury widzimy, w obozie wbrew
któremu przywróconem zostało Królestwo Polskie, które
ma bronić zachodniej kultury. –

Cesarz Wilhelm odpowiedział: „Wasza Arcybiskupia Mość, zarazem w imieniu Jego Dyecezianów, ponieważ zapewniłeś mnie o wierności niezłomnej ~~Twoich~~ w pruskich Polaków, do ~~ich wtedy ich którzy~~ ich wtedy z powodu ogłoszenia utworzenia polskiego państwa w dotychczasowych rosyjsko-polskich ziemiach. Serdecznie dziękuję za to oświadczenie. Niech nie będzie w tej historycznej chwili wątpliwości, że powzięte postanowienie postawi dobro ~~Niemiec~~ i ~~cesarz~~ błogosławieństwo niemieckiego cesarstwa i nowego państwa, jak również trwałem bezpieczeństwu europejskiej kultury." —

Odnoszę wrażenie, że tutaj, pozytywnie jeszcze obecne załatwienie polskiej sprawy za tymczasowe i zmienne. Słyszę zdania zwolenników Rosji między innemi Jayme Bourbona Księcia Madrytu, że niemożebna z nią pokój, przed tem możliwy, oddala europejski. Zna on Rosję. Służył ~~ambasadorem~~ w gwardyjskim pułku gwardji ~~od~~ huzarów, odbył mandżurską kampanię. Przebywał dość długo z pułkiem we Warszawie, mówi po rosyjsku i trochę po polsku. ~~osoby... Poseł w Zofii ks. Adam Tarnowski został mianowany ... we Waschingtonie. Nie zamierzają go zatem użyć w polskich sprawach~~

Poseł w Zofii ks. Adam Tarnowski został mianowany ambasadorem we Waschingtonie. Nie zamierzają zatem użyć go w polskich sprawach. Miał jednak zastrzeż sobie, ~~i~~ iż gdyby uznał iż potrzebnym by był dla nich, powróci do Europy. —

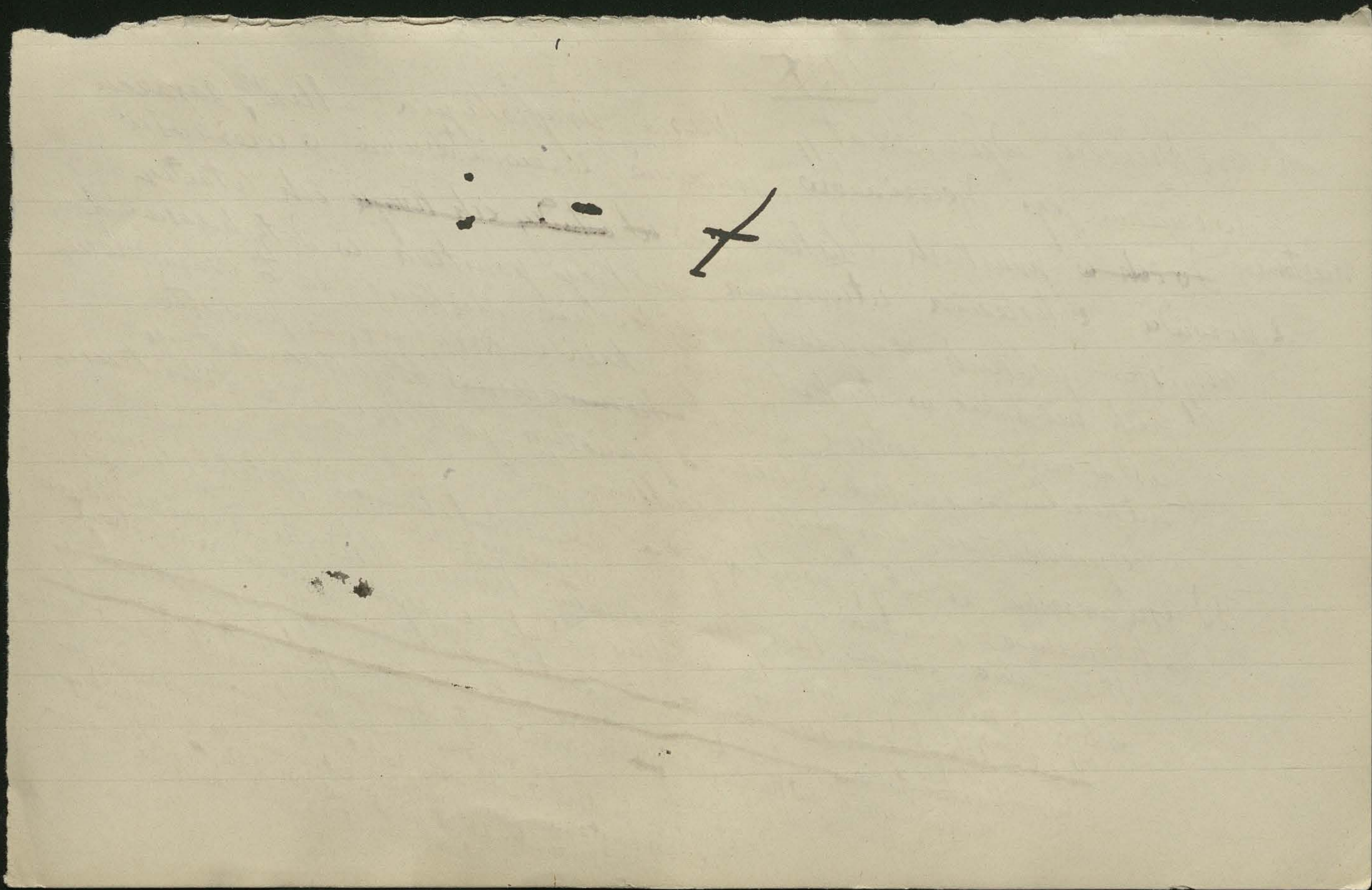

~~1103~~ ~~1936~~ 1838 396

Cesarz na posłuchaniu poprzedniego, galicyjskiego ministra Zdzisława Morawskiego, który dziękował, za wielką wstęgę żelaznej korony, nader łaskawie go przyjął, z uznaniem mówił o oddanych usługach, ~~z~~ wyraził życzenie użycia go kiedyś a po dłuższem milczeniu ~~wielki~~ z troską w oczach: <u>Polen gibt ~~uns~~ viel zu schaffen</u>. Na co Morawski odpowiedział „Pragnieniem i nadzieją Polaków jest, żeby Naj Pan dalej otoczył swoją łaską i potężną opieką cały polski naród i udzielił mu pomocnej ręki" Cesarz z niezwykłą serdecznością uścisnął dłoń ustępującego ministra — Morawski już dawniej zauważył, że cesarz jest: <u>paternel et malicieux</u> — Byłyby to prawdziwie monarsze właściwości — Może starości. Morawski ~~zauważył~~ spostrzegł znaczne pochylenie się cesarza —

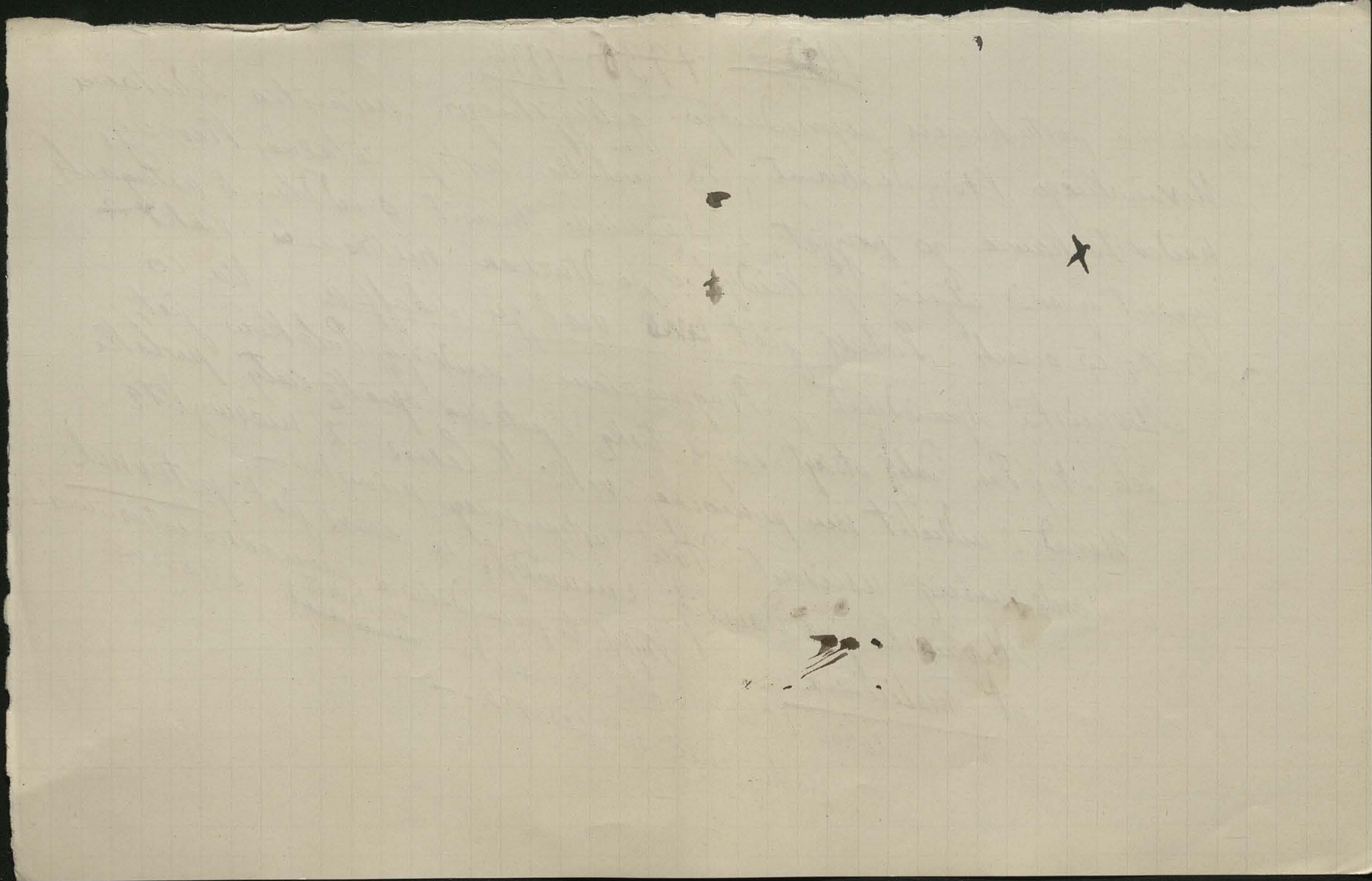

397

1939

Kanclerz Bethmann wypowiedział w głównym wydziale parlamentu zapowiedzianą mowę. Poruszył ją ~~głównie~~ poważnie wciąż powracającemu pytaniu: kto rozpoczął wojnę, a to jak rzekł dla tego, że ~~lord Grey~~ lord Grey w przemówieniu do zagranicznych dziennikarzy powiedział był „Nie można dość często powracać do pochodzenia wojny albowiem otóż wszystkie ~~wysiłki~~ na warunki pokoju. Gdyby prawdą było, ~~że~~ wojna Niemcom narzucona została, wtedy logicznem by było żeby Niemcy żądały ~~wielkich~~ zabezpieczenia przed nowym napadem".

Kanclerz zwalił całą winę wojny na Anglię, gdyż ona zapewniając Francji i Rosji swój w niej udział spowodowała je do walki na którą by inaczej ~~nie~~ nie odważyły się. Stawał się dowieść, że ~~a nawet~~ i przytoczył, że wojna Koalicji z Niemcami była zamierzoną, rosyjskiego rządu do dowódców wojskowych wydane już w 1912 r. zawiadomienie, które jeszcze w 1914 miało pełną moc, a które ~~...~~ brzmiało: ~~zapowiedź~~ „Z najwyższego miejsca rozkazanem jest, ~~...~~ iż ~~mobilizacji~~ że zapowiedź mobilizacji jest jednocześnie zapowiedzią wojny przeciw Niemcom". Co jednak nie wyklucza, że Rosja mogła być przekonaną, że dla tego mobilizuje, że Niemcy wypowiedzą jej wojnę.

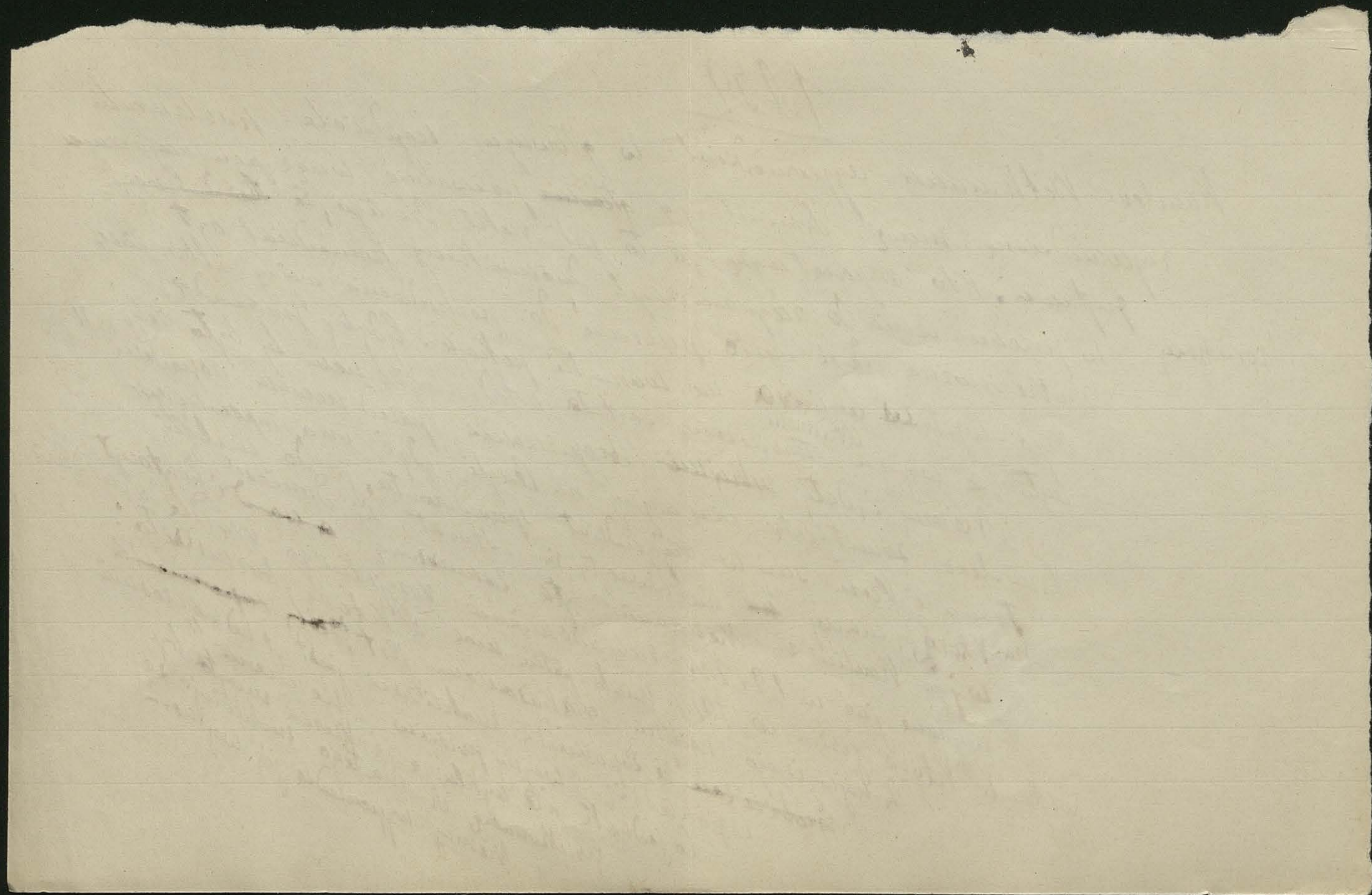

1940 ~~1939~~ 398

Prócz tej wcale ~~prowadzonej~~ polemiki, mowa Kanclerza zawiera tylko
jedno ważne stwierdzenie - iż podczas gdy Anglia i Francja już w 1915 r.
zapewniły Rosji panowanie nad Konstantynopolem, Bosforem zachodnim
brzegiem Dardaneli i ~~pod~~ przydzieliły Małą Azję : Niemcy mocarstwami
Sprzymierzonymi a do tego ~~dodatek~~ dodając wyzyskanie Alzacji i Lotaryngii — ~~on~~ on
nigdy, przy omawianiu celów wojny, nie zaznaczył zamiaru
aneksji Belgii" ~~O polsk~~ ~~Polskiej sprawy nie dotknął~~ Główny Wydział parlamentu odroczył tej i mowa
~~Kanclerz ani słowem~~ na nieograniczony czas a z Berlina donoszą, że ~~wszelkie~~ ogłoszony ~~gdyż~~ postanowiono że ta
Kanclerza o sprawie polskiej nie będzie ~~ta części posiedzenia poufna~~
gdyż ta część posiedzenia jest poufna.—

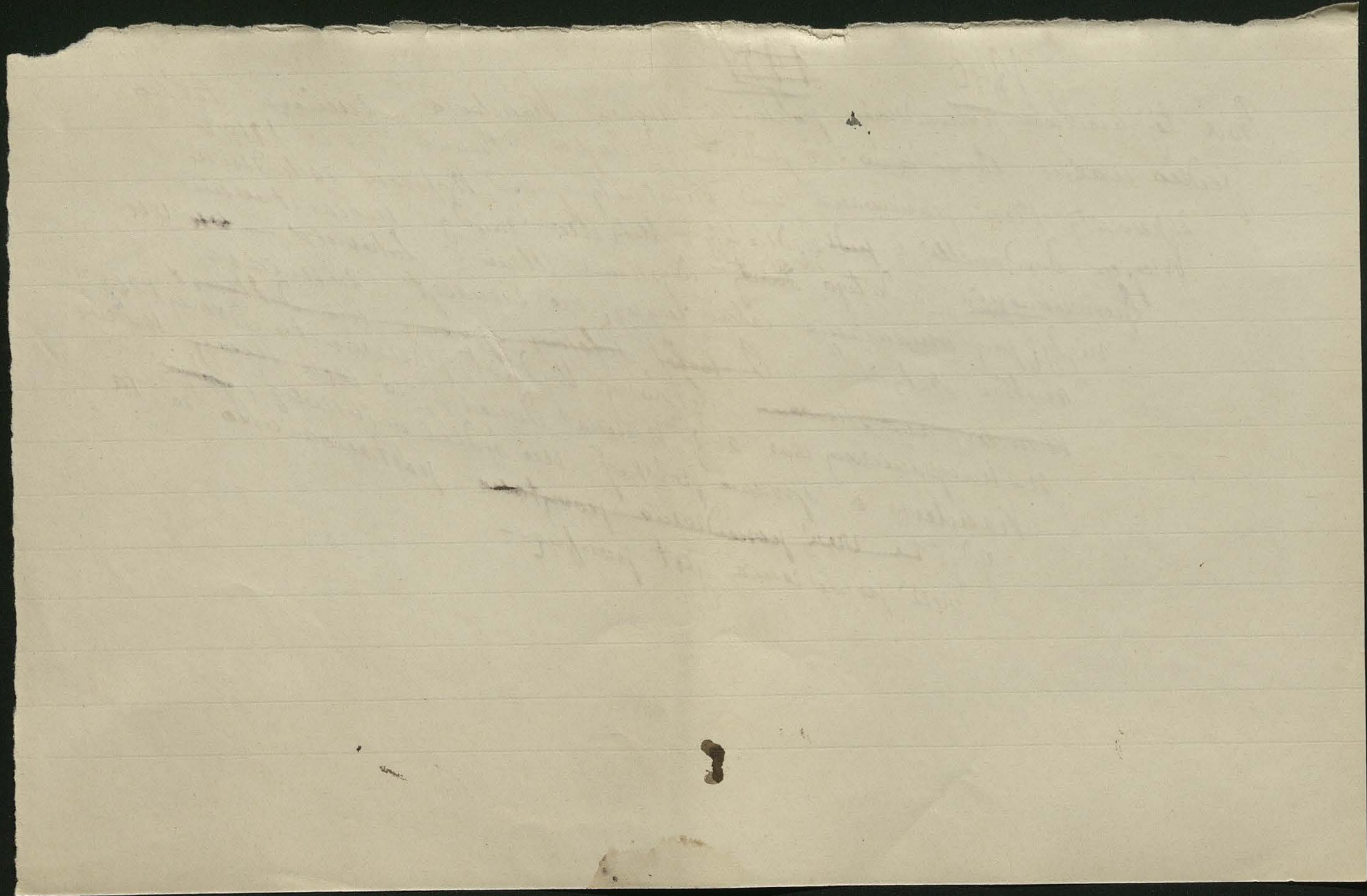

1841

399

Wybory wyborców prezydenta rzeczypospolitej Stanów Zjednoczonych
Ameryki odbyły się 7. t.m. Jak wiadomo są one rozstrzygające.
Do Europy doszła najpierw wiadomość że Republikańskiego
stronnictwa kandydat ~~Hughe~~ otrzymał większość. Na ~~drugi dzień~~ zajutrz
telegraf zwiastował zwycięstwo dotychczasowego prezydenta
Woodrow ~~[illegible]~~ Wilsona. Wybory, zdaje się, nie ulegają wątpliwości; Wybranym
zostać ~~ponownie~~; ponowne rządy obejmie w marcu, jako
prezydent pochodzący z demokratycznego stronnictwa
Wniósł on w życie państwowe wszystkie wady profesora ~~[illegible]~~
a żadnej zalety. Jest dydaktykiem nie mężem stanu, ~~[illegible]~~ polityki
Szafuje ideologicznym frazesem. Zasilał wojnę a pomimo to ~~[illegible]~~ dorwał tu i tam
Spryjał ~~porozumieniu~~ porozumieniu nad niczym tego co polityka Hugha by się
Stanów Zjednoczonych. Jaka by była polityka Hugha powodował by się rozumiał
nie podobna powiedzieć. Niewątpliwie jest
dobrem ojczyzny. Szło by oto jakby Wilson nie jest
To pewne że przyjacielem środkowych mocarstw

1942

400

Nota norweskiego rządu w odpowiedzi na niemiecką wręczona została niemieckiemu posłowi w Christianii. Treść jej nie znana.
Nie zamyka podobno sporu o podwodne łodzie

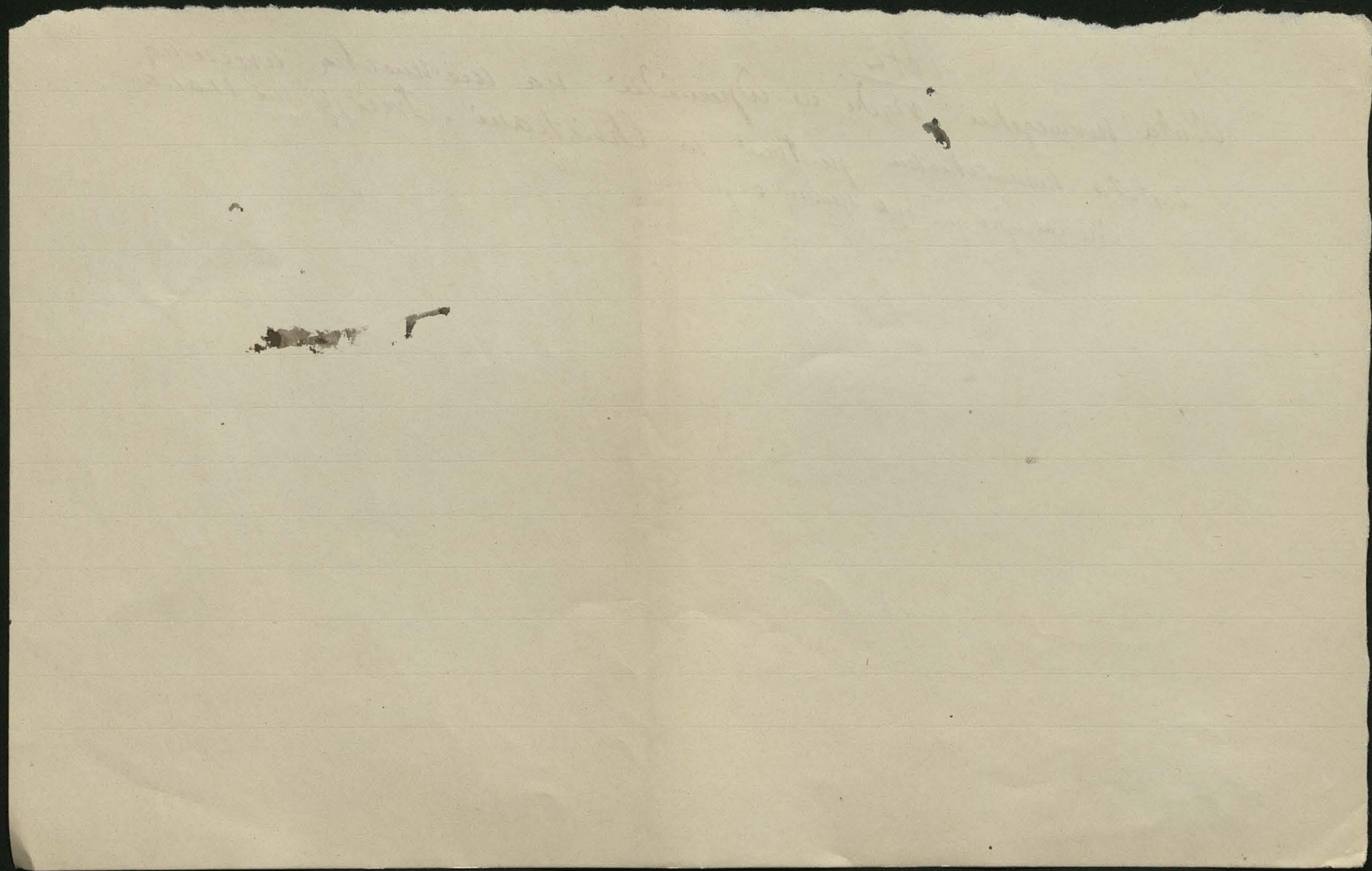

1916

401

Urzędowe Biuro Wolffa uzasadnia opróżnienie przez Niemców fortu Vaux, zaniechaniem ofensywy przeciw Verdun.–

W nieustającej bitwie nad Sommą Francuzi przedsięwzięli 5. t. m. ~~b~~ bardzo silną ofensywę przeciw frontowi jenerała Belowa który ją odparł i zadał nieprzyjacielowi porażkę – ~~który~~ ten nic nie ~~skorzał~~ skorzał poza jednak miejscowego zysku w północnej części St. Pierre ~~Ablaincourt~~ ~~[illegible]~~.–

Nad Sommą 8go Francuzi zdobyli ~~pod~~ koło ~~ab~~ Ablaincourt wieś Dvesaire i przednie straże niemieckie cofnęły się.– Inne uderzenia Niemcy odparli.–

~~1844~~ 402

Włosi ustrzymali na razie ofensywę. Armią dowodzi Ks. d'Aosta –

1916

403

Z frontu Arc.-Karola donoszą o nieudatnych rumuńskich szturmach. Pod Tölgyes Rosjanie ~~Rosjanie~~ wyparli ~~odparli~~ ~~zdobyli~~ o kilka kilometrów sprzymierzone wojska, które musiały opróżnić góry Dedal na wschód Kirlibaby –

Z frontu ks. L. Bawarskiego nadeszła wiadomość, że pod Skrobową niemieckie wojska zdobyły kilka obronnych linii rosyjskich i wyparły dalej nieprzyjaciela, który stracił wiele ludzi a około czterech tysięcy dostało się do niewoli

11 Listopada

K. k. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

404

C VII

18 Listopada 1916 r

1845 - 1868

CVII 405

Mowa Rodzianko przy otwarciu
Dumy – Sprawa polska w rosyjskiej
Radzie Państwa – Oświadczenie
polskich posłów w Dumie. Protest
rosyjskiego rządu, z powodu ogłoszenia
niepodległego państwa polskiego –
Urzędowe rosyjskie oświadczenie
w sprawie polskiej. Przeciwstawienie
Części ~~[illegible]~~ niepodległej Polski, zjednoczenia całej
Polski, pod rosyjskim panowaniem –
Odpowiedź Nordd. Allg. Zeit. – Odezwy
jenerał-gubernatorów o tworzeniu
polskiej armii na zasadzie dobrowolnego
werbunku – Przysięga. Zapowiedź niemieckich
władz we Warszawie, Rady Stanu i Sejmu. Nie
zadowolenia – Żądania Ligi Państwowości –
Wniosek stronnictwa Konserwatywnego
w sprawie sejmu, dotyczący Królestwa
Polskiego – Słowa księcia Bis-
-kupa Sapiehy –

Zgon Sienkiewicza — Zasłabnięcie
Cesarza. Z frontów — Pod Monastirem
Wybuch w Archangielsku — <u>Urząd Wyżywienia</u>
Piąta wojenna pożyczka — Zgon ambasadora
Tschirschkiego — Von Burian w Berlinie
Rosyjskiego ministra spraw zagranicznych
zaprzeczenie wieści o osobnym pokoju —
Margrabia Raggi następcą w Paryżu
Tittoniego — Stanów — Zjednoczonych
Wilson prezydentem
po raz drugi —

18 Listopada —

CVII 1916

406

Prezydent Rodzianko otworzył posiedzenia Dumy mową
w której oświadczył iż Rosja nie ~~opuści~~ zdradzi swych sprzymierzeńców
i odrzuci z oburzeniem wszelką myśl osobnego pokoju. Zatem im
to przyszło powiedzieć, skoro na początku zapewnił, że nieprzyjaciel
już jest pokonany.

Na pierwszem posiedzeniu Rady Państwa wszyscy mówcy
wyrazili oburzenie z powodu ogłoszenia polskiego państwa
i ważniej jak dzienniki usiłowali obudzić podejrzenia ~~w~~ ~~wobec~~ Polski całowicie
oraz nie uznać Polaków do Pras- ~~a jak wobec Szebeko~~
[illegible] ręce wielkiego wroga Polski, obdarzając ją
niepodległością, polska sprawa ~~a~~ polski nawet
sprzymierzeńców przemówi to

Szebeko [illegible] II ~~[illegible]~~ teraz ~~[illegible]~~ [illegible] niepodległością i jej
wskazaną będzie przez Rosję i jej Protopopow jak pierwej i tak teraz
Nie da się oszukać niegodną grą sojuszników mocarstwo—
Minister spraw wewnętrznych oświadczył że także proklamacji w Krzyża
zmienia władz i oświadczył że na podstawie Głównodowodzącego i oświadczeń
stoi niezmiennie prezydenta ministrów Goremykina
w 1915 r.

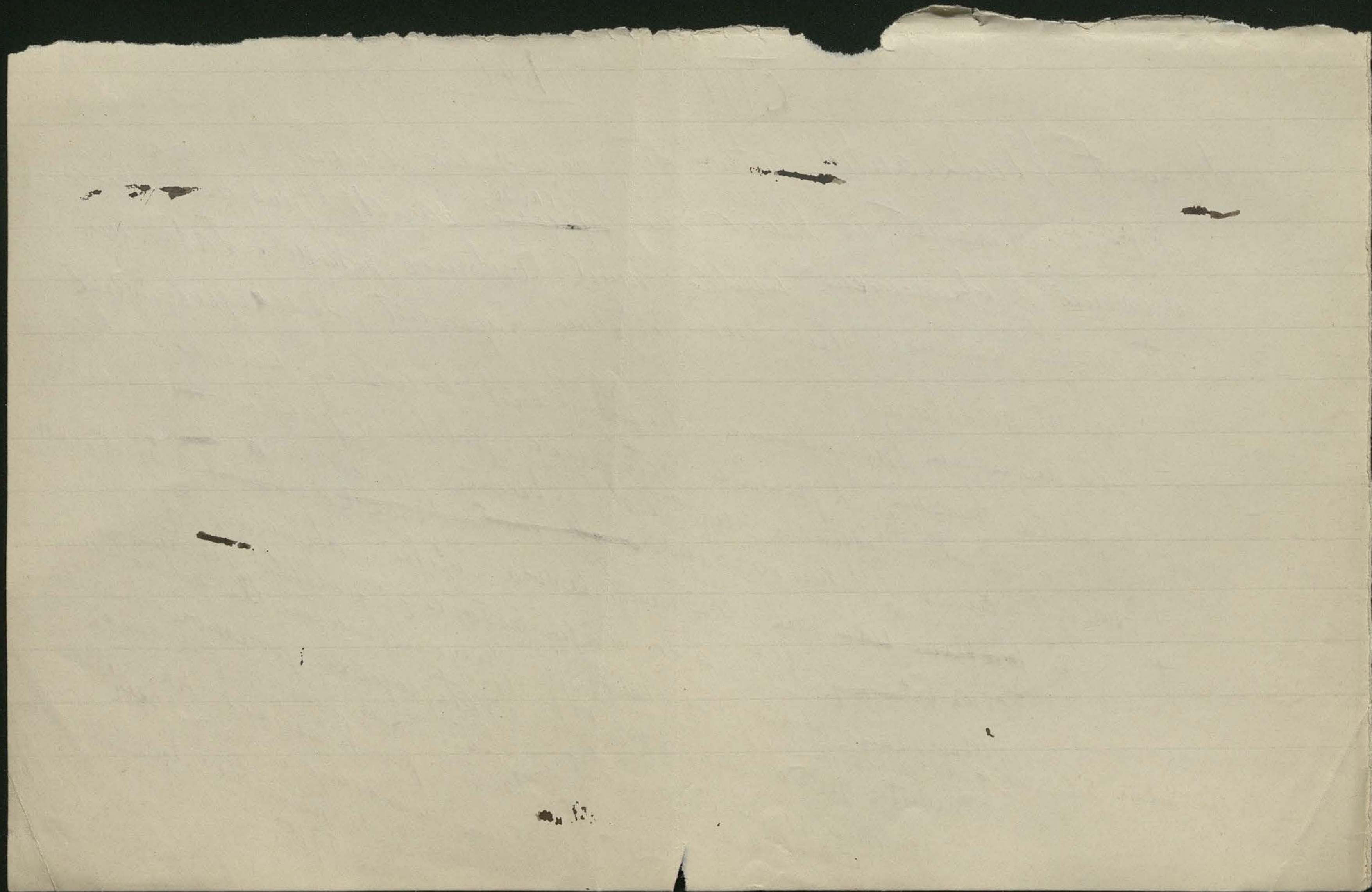

1848

Harasikiewicz

407

W Dumie ~~polski~~ poseł ~~Garuszewicz~~ złożył w imieniu Koła Polskiego
~~uroczyst~~ sprzeciwienie przeciw ogłoszeniu niepodległego Królestwa
Polskiego przez Niemców, które będzie od nich zależnem. Polski naród
nie zgadza się na to ~~rozwiązanie~~ niemieckie rozwiązanie, a Niemcy
powziął myśl rozbioru Polski. Niemcy chcą przekładać się historycznej mocarstwo
potrzebie, złączenia Polski. " Postępowanie niemieckich a Rosją i jej
ma na celu wywołać niezgodę między Polakami obwiniając relwatałnie
sprzymierzeńcami oraz usprawiedliwić sprzymierzone mocarstwa wobec
Pewni jesteśmy że Rosja i sprzymierzone i że polska sprawa rozwiązana
sprzeciw przed światem
Zostanie w swej całości.

Gabinet petersburgski polecił przedstawicielom Rosji za granicą
wręczyć rządom przy których są uwierzytelnieni, protest przeciw
temu iż z nieposzanowaniem międzynarodowego prawa Austro-Węgry
i Niemcy ogłosiły iż wszystkie prowincie Polski mają co
wszystkie być osobnem państwem. – Rząd rosyjski ~~uznaje~~ Prawicie
przestępstwo to postanowienie za nie byłe i nie istniejące. Składowe
Królestwa Polskiego nie przestały być częścią składową
rosyjskiego cesarstwa a ich mieszkańcy złożoną
związani są przysięgą
wszystkim Cesarzowi. – Polska sprawa jest tą między
rozbiorowemi mocarstwami

408

<u>1848</u>

W dalszym ciągu tej gry <u>Petersburgska Agencja Telegraficzna</u>
podała ~~ogłosiła~~ urzędowy protest przeciw ogłoszeniu państwa polskiego i
~~Przypisuje~~ jej zamiarowi rekrutacji który piętnuje jako
sprzeczny z międzynarodowym prawem, w końcu rząd
rosyjski oświadcza iż już dwukrotnie wyjawił dziś
swe w sprawie polskiej, że jego w niej zamiarem
jest utworzenie całej Polski któraby obejmowała
wszystkie jej części a po wojnie na zasadzie samorządu
bez naruszenia jedności państwa pod berłem władcy który pozostała. "To postanowienie"
rosyjskiego monarchy pozostaje "niewzruszonem" –
Rosja przeciwstawia niepodległej części Polski całości Polski
pod jej samowładztwem. – Niemieckiej ~~za~~ niepodległości części Polska
całą Polskę rosyjską. – Rosja wie że chce zjednoczyć całą
~~Polskę~~ i całą Polski i ~~...~~ które chcą zjednoczenie
które nie w jej mocy. Niemcy ~~...~~ zjednoczenie sobie tego. Rosja ofiaruje urzeczywistnienie
ich niepodległe polskie państwo, które jest w ich
rękach. – Rosja prowadzi grę z całą Polską zależne od
bo przekonana jest że zjednoczona niepodległa
Niemcy widzą zamiast w nich Królestwo Polskie
nie bezpowrotnie wcielenie go i
oddanie rzeczy bodaj
podawanie
Austrji –

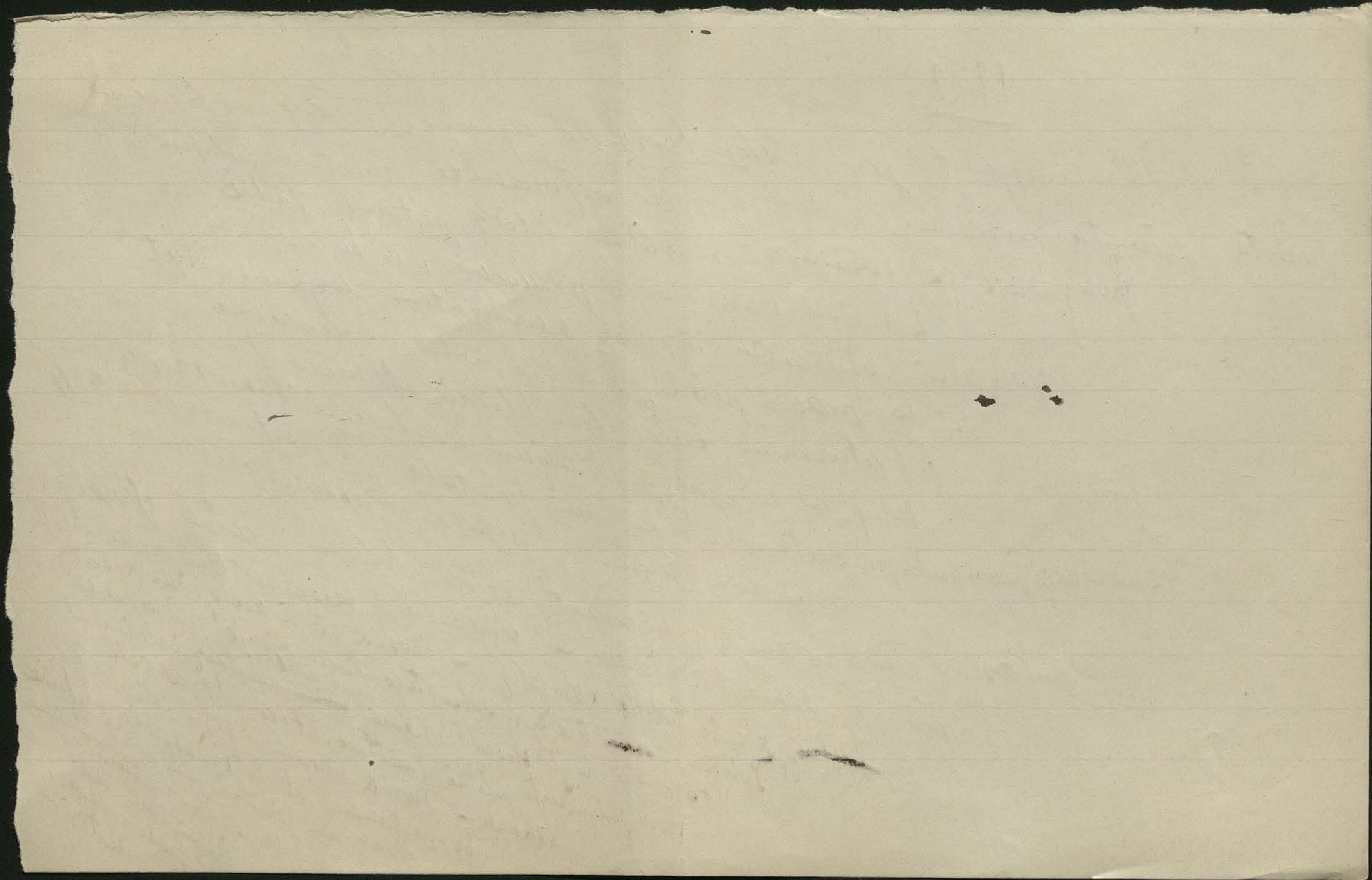

~~1849~~ ~~1950~~

409

Klauderska Nordd. Allg. Zeit. odpowiedziała na protest Rosji że jedyny traktat dotyczący Królestwa Polskiego, wiedeński, nie naruszyły mocarstwa środkowe, lecz Rosja która obrabowała samodzielne Królestwo Polskie stopniowo, tak że w końcu znikła jego nazwa i pozostały nadwiślańskie gubernie. Mocarstwa środkowe zaś przywróciły prawną podstawę z 1815 r. przez Rosję pogwałconą.

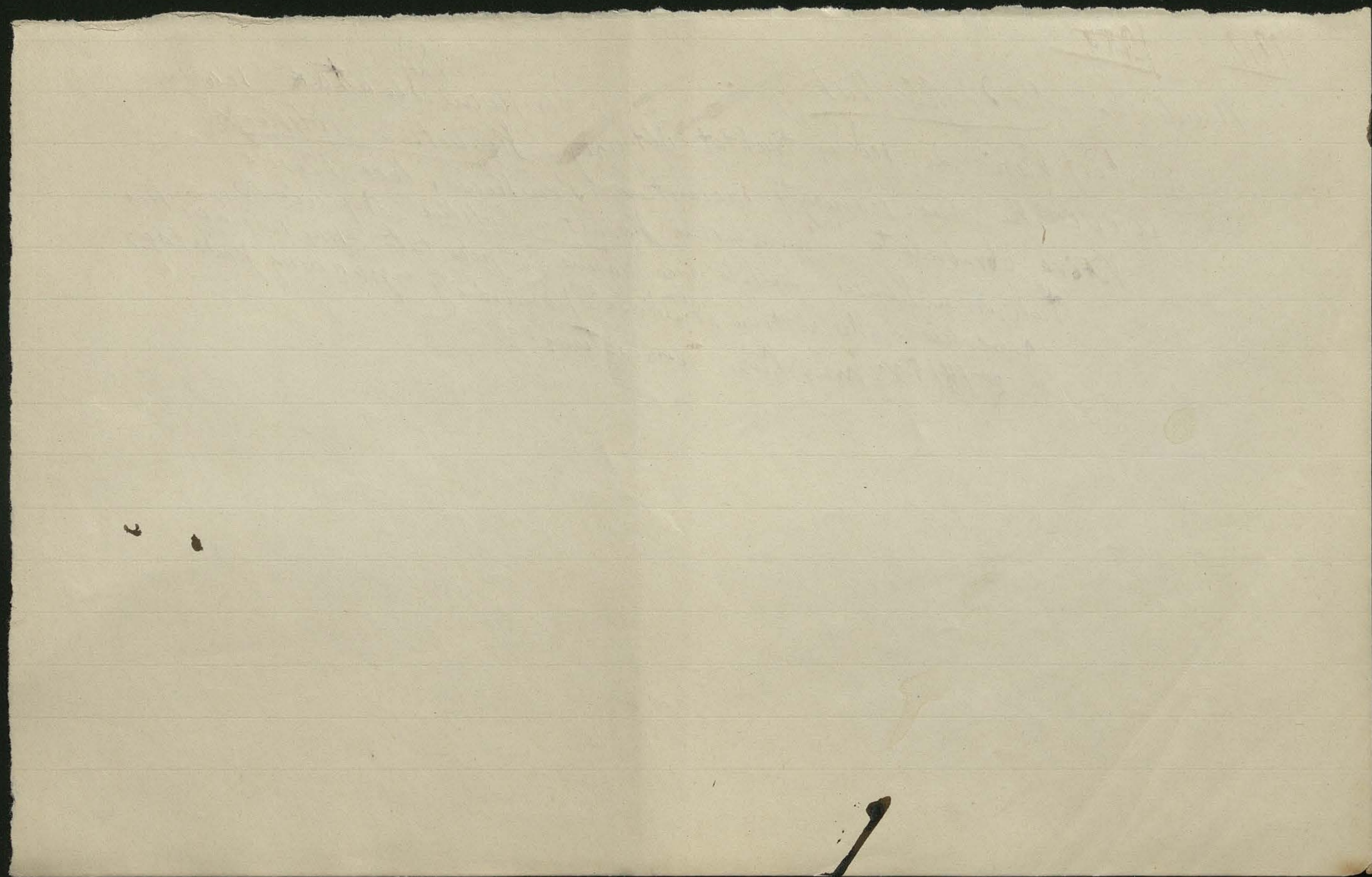

~~1850~~ 410

Dziennik Rozporządzeń w Lublinie ogłosił, przepisy dobrowolnego wstępowania do wojska polskiego podpisane przez jenerał gubernatora Kuka.— Na razie tworzy się piechota z oddziałami karabinów maszynowych, jazdę, oddziały sanitarne i tabory. O artylerii nie ma wzmianki.

„Trzeba armii polskiej zapewnić ~~prawa międzyna~~ według prawa międzynarodowego, uznanie jako wojska państwa niezależnego prowadzącego wojnę, musi ~~ono~~ ono, o ile chodzi o naczelne przewodzenie do [illegible] kierownictwo i formalnie prawnie, być tymczasowo to same ~~prawo~~, wojska niemieckiego" Będzie miało te same [illegible] i przywileje co żołnierze armii niemieckiej.— Mimo to była więc Austro-Węgry znowu dały się wyrugować. ~~wyrażenia~~ „tymczasowo przyłączone do wojsk sprzymie=rzonych" ~~[illegible]~~ W najważniejszej ~~rzeczy~~ Niemcy mają przewodnictwo — Legiony polsko-austriackie jednocześnie ~~[illegible]~~ ~~zostały~~ przydzielone zostały w całości

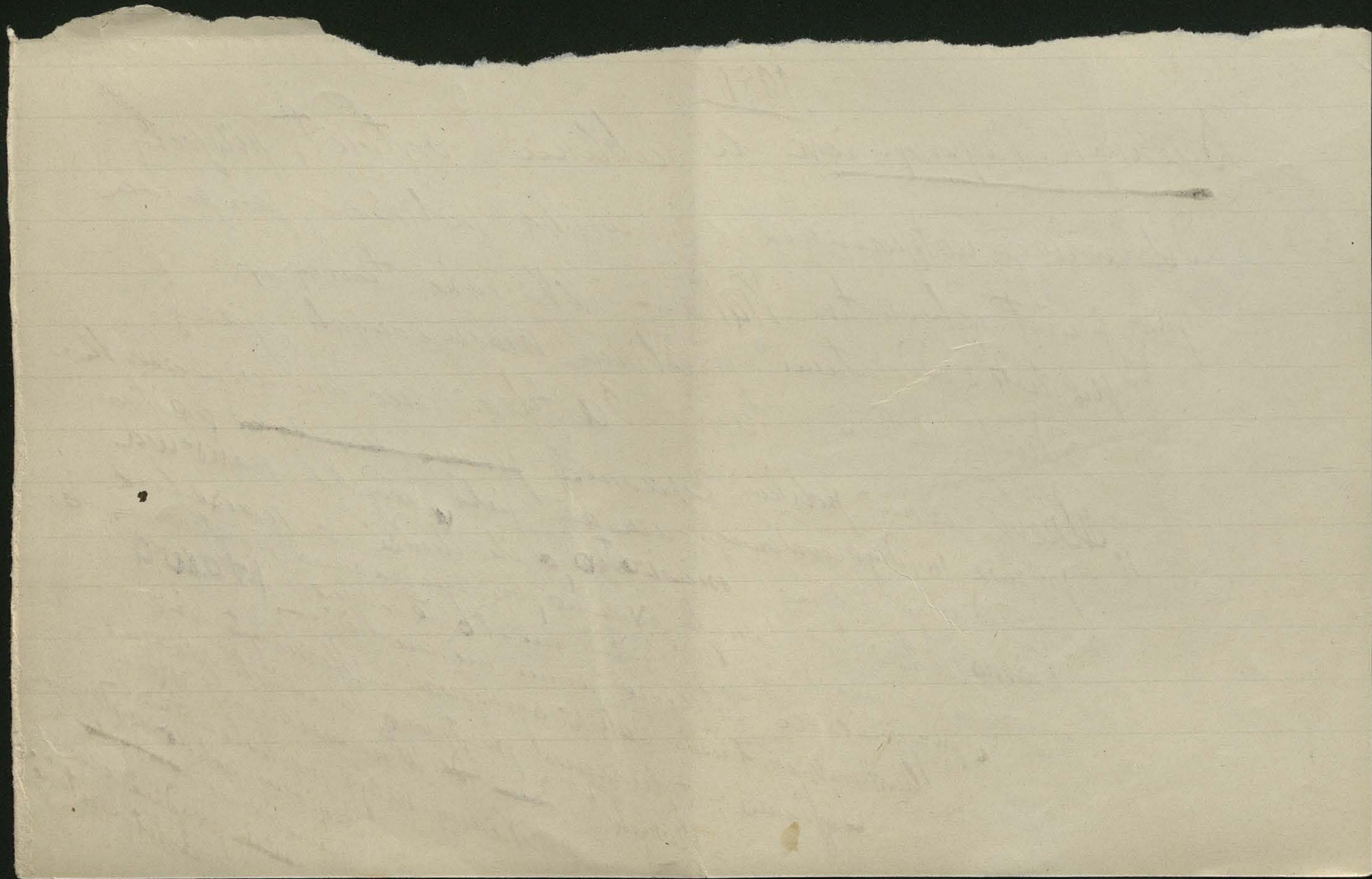

~~1857~~ ~~1472~~ 411

Do armii polskiej" „przyłączonej" do wojska ~~pol~~ niemieckiego"! Urządzone zatem
Dla osłabienia złego stąd wrażenia ~~[illegible]~~ –
~~[illegible]~~ zostały Austro-Węgrom – – który uzasadnia potrzeby armii polskiej i
ukazał się austryjacki komunikat Austro-Węgry i Niemcy wszelką przyniosą
zaznacza, że przy jej tworzeniu zapewnić siły środek dla zabezpieczenia
pomoc, aby Królestwu ~~[illegible]~~ przeprowadzonem będzie przez Niemcy
jego bytu. Powstanie polskiego wojska austryjacko-węgierskich wojskowych. Zatem
przy współudziale ~~współdziałaniu~~ mają Niemcy. Komunikat mówi dalej, że
~~[illegible]~~ jednakże pierwszeństwo do rozporządzenia polskiej armii legiony
cesarz Franciszek-Józef oddaje zatem armii ~~austryjacko~~ austryjacko-węgierskie
armii która jest narodowo-polską stopnie dowództwa ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zastrzeżone
armii niemieckiej. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jednak na razie nie ma ich w dostatecznej
się, dla polskich oficerów, że obsadzone będzie przez
mierze, chwilowo, część ~~stopni~~ tych stopni niemieckich oficerów. Tymczasem
austryjacko-węgierskich i do niemieckiej – To przyłączenie
polska armia ~~[illegible]~~ przyłączoną będzie
nie jest wcieleniem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~przez jenerał gubernator~~
~~Ogłoszenie zarządzenia [illegible]~~ ~~niezastrzeżonym Królestwie, który tego [illegible]~~
~~było pospiesznym,~~ ~~niedozwolone i opór w Królestwie Polskiem~~

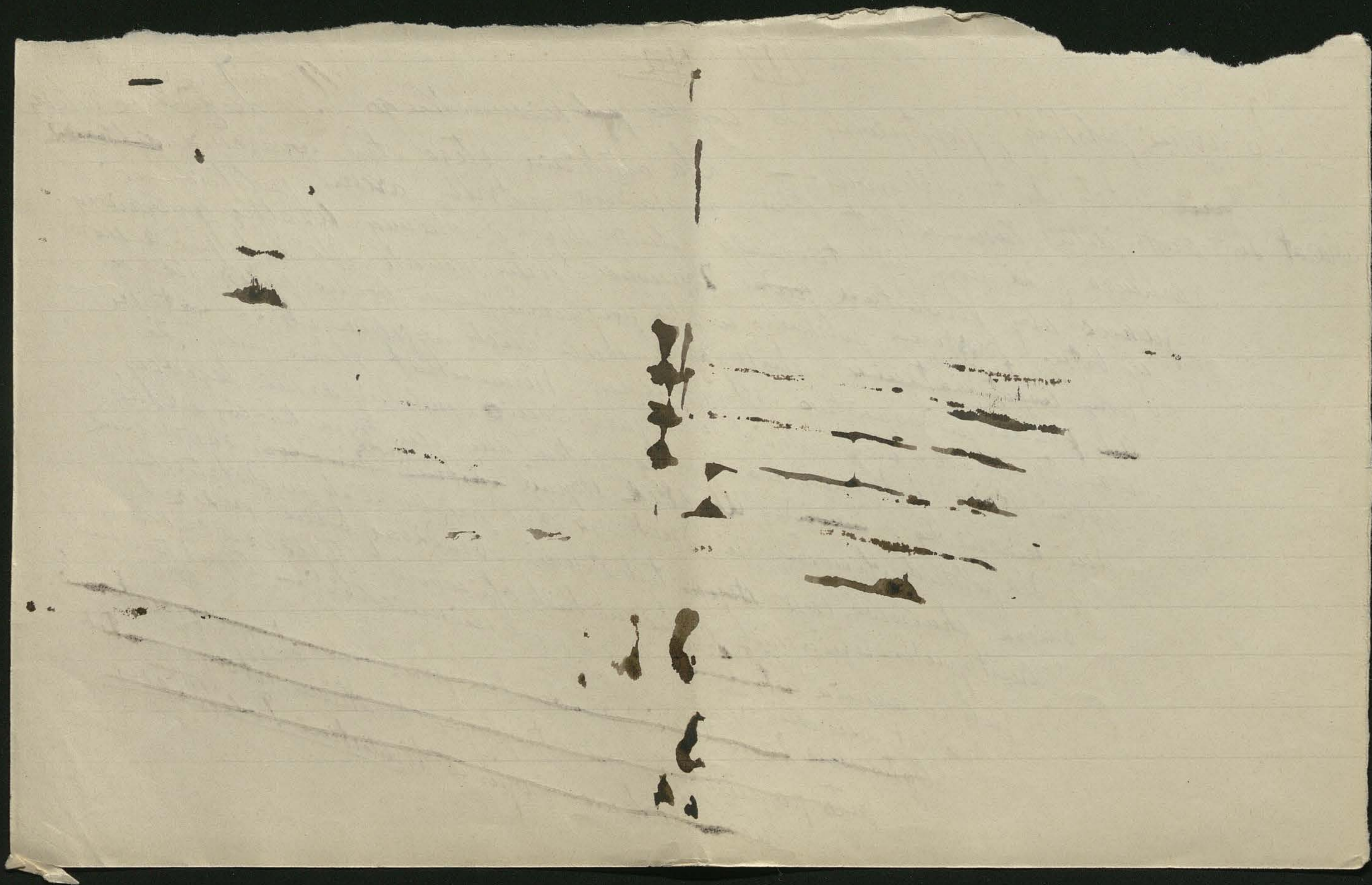

~~1852~~

To samo stwierdza niemieckiego rządu komunikat i zawiadamia że w tekście przysięgi polski żołnierz ślubować będzie wierność polskiej Ojczyźnie, cesarzowi niemieckiemu, jako naczelnemu wodzowi w tej wojnie i monarchom obu mocarstw środkowych jako przyjaciołom państwa polskiego i podaje tekst przysięgi cytując wierność do którejkolwiek armii państw ~~sprzymierzonych~~

~~Ta przysięga wyjaśnia co dotąd ogłoszonem nie było — iż cesarz [illegible] gubernatorowi, było [illegible] Zarządzenie [illegible] przez [illegible] został niezadowolenie i opór Nieostrożnym krokiem [illegible] obiecano sobie aby werbunek [illegible] w Królestwie Polskiem [illegible] zapowiedziany został przez [illegible] narodowy~~

Ta przysięga wyjaśnia — co dotąd ogłoszonem nie było — iż cesarz Wilhelm został naczelnym wodzem czterech sprzymierzeńców. Zarządzenie werbunku przez swych jenerał-gubernatorów było pospiesznem i przedwczesnem, było nieostrożnym krokiem który wywołał podejrzenie, niezadowolenie i opór w Królestwie Polskiem albowiem życzono sobie aby werbunek do polskiej armii zapowiedziany został przez — choćby tymczasowy — narodowy rząd —

~~1953~~ 1853 ~~1954~~ 413

~~Albowiem byłoby~~ dobrze aby ~~urzędników~~ ~~zaprowadzić~~ ~~dostał przez~~ ~~jakiś chwilę tymczasowy władz Korony~~ – ~~Natychmiast~~ Zrozumiał to rząd niemiecki i ogłosił rozporządzenie o utworzeniu Rady Stanu i Sejmu w Królestwie Polskiem. Dodał ~~zapowiedź~~ „Ponieważ przeprowadzenie wyborów do Sejmu i niebędące porozumienie m. z cz.-kr. jenerał-gubernatorstwem w Lublinie potrwać może jeszcze czas dłuższy, przeto w najbliższym czasie będzie powołana prowizoryczna Rada Stanu dla Królestwa Polskiego, w porozumieniu z władzami austro-węgierskiemi". Znowu Niemcy ~~to~~ zaprowadzili, które i tu rzecz, widocznie bez poprzedniej zgody z Austro-Węgrami, które spóźniła zepchnięty na drugi odwrót. ~~A~~ art. 2 rozporządzenia o Radzie Stanu – tych owo „Przedstawicielstwo – w Sejmie i Radzie Stanu – Królestwa Polskiego których się znajdują pod zarządem okupacji austryacko-węgierskiej, będzie ustalonem na mocy umowy z rządem austryacko-węgierskim". Wznawiało światło na Condominium i jego wartość! –

~~W Sejmie praktycznie złożony dostał ... konserwatystów~~
~~Wolno-Konserwatystów i narodowych liberałów~~
~~„Iłoprzeciwko orałka w tyrada niewątpliwie~~
~~oczekiwanie~~, że przy ostatecznym

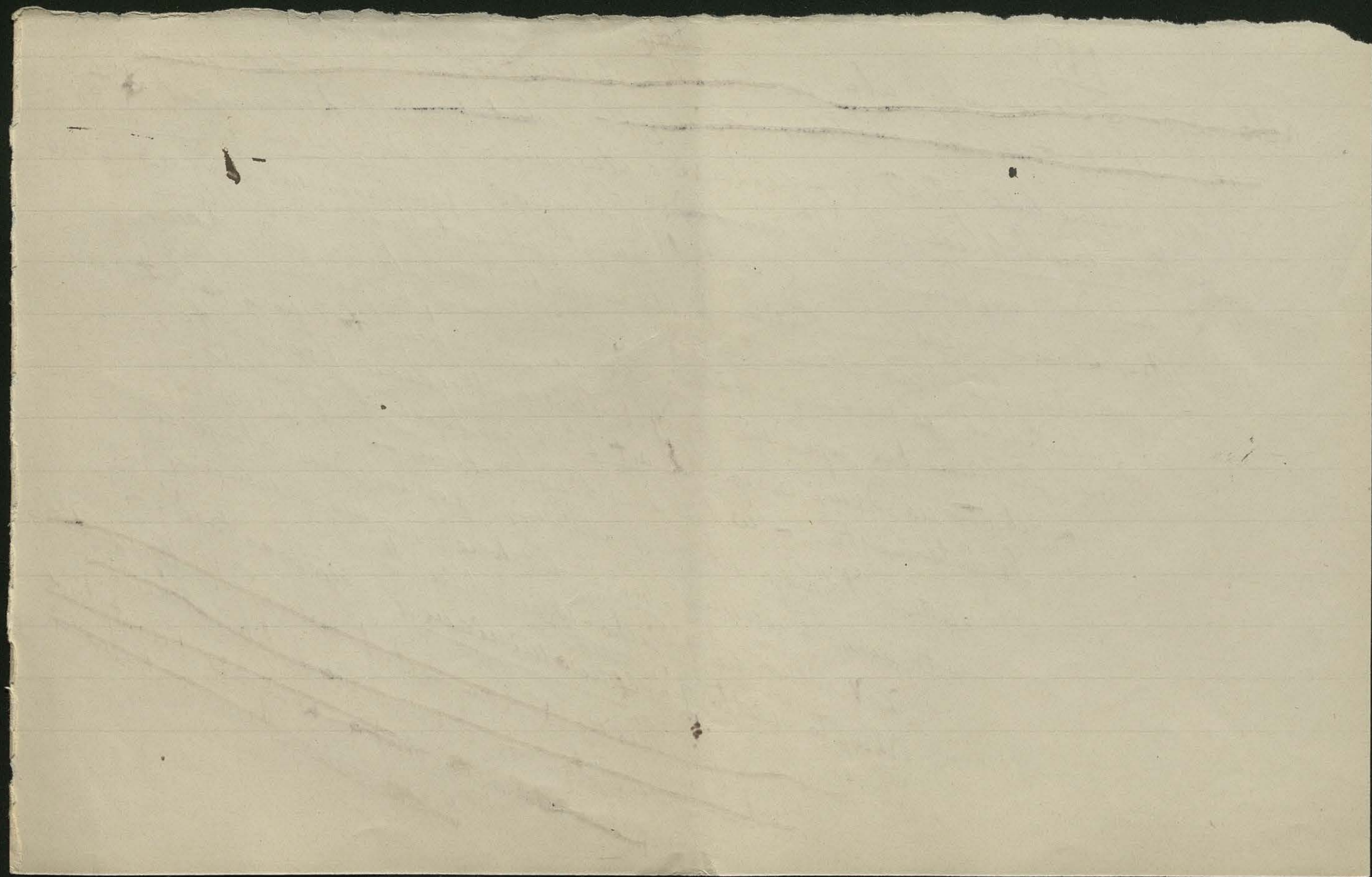

~~1854~~ 414

Lecz i to zarządzenie niemieckich władz nie zadowoliło. ~~A~~ ~~Liga Państwowości~~ Liga państwowości udziału
polskiej we Warszawie oświadczyła że ~~s~~ takiem jakiem jest uniemożebnia ~~ua~~ społeczeństwu polskiemu wręcz ~~[illegible]~~
w tak ukształtowanych instytucjach i wyraziła życzenie „jaknajszybszego ~~[illegible]~~
~~powołania~~ powołania „członka popularnej u nas Katolickiej dynastii
pamiętającej" na regenta" Polski. ~~Rozpoczyna się znów~~ Powstaje już konserwatystów,
tradycji i zamierzanie umieściony ~~z Fiziany~~ dostał w miesiąc Konserwatystów
W sejmie pruskim narodowych liberałów. ~~[illegible]~~ 4/2 b[illegible] że przy ostatecznem
wolnych konserwatystów, silne ~~niecierpliwe~~ oczekiwanie
polska ~~[illegible]~~ wygrała,

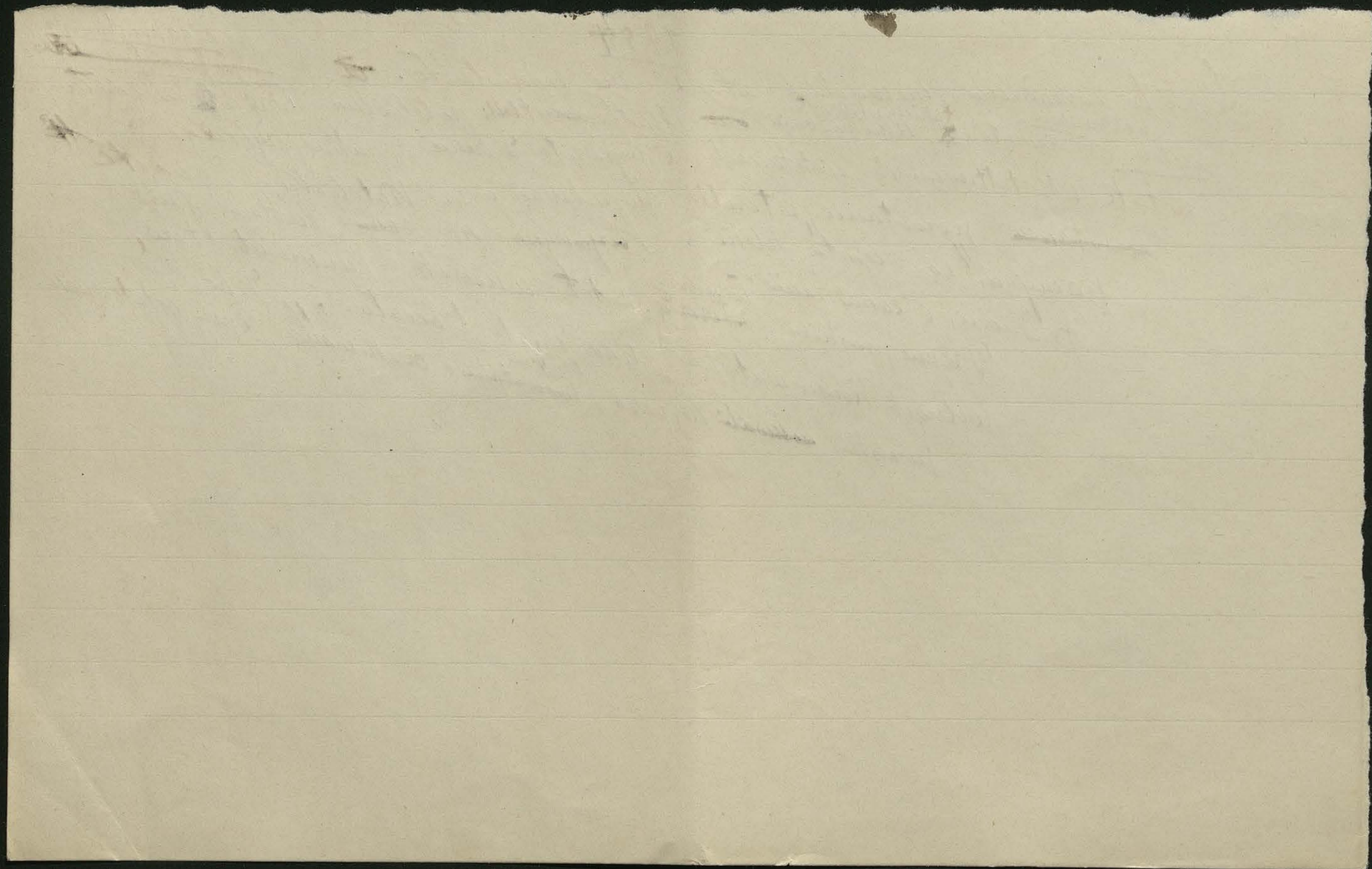

~~1855~~ ~~1856~~ 415

ukształtowania ~~stosunków~~ nowego polskiego państwa, które uporządkuje swoje kulturalne i narodowe sprawy wedle własnej, wolnej woli, zabezpieczonemi ~~zapowiedzeniem~~ zostaną w królestwie Polskiem trwałe, skuteczne wojskowe, gospodarcze i ogólno polityczne rękojmie dla Niemiec. – Izba posełska zastrzega sobie zajęcie stanowiska co do politycznych postanowień, względem Prusaków mówiących po polsku, ale oświadcza już dziś, że nie może wejść ~~w~~ ~~to~~ żadne uporządkowanie wewnętrznych stosunków w niemieckiej jest wschodniej marchii ~~wschodnich~~ ~~krajach~~, któreby mogło niemieckie znaczenie, zespolonych nierozerwalnie z pruskiem państwem i dla bytu oraz mocarstwowego stanowiska Prus i Niemiec niezbędnych wschodnich prowincyj, uszkodzić. – po myśli wnioskodawców I jedno i drugie zapewne stanie się ~~po~~

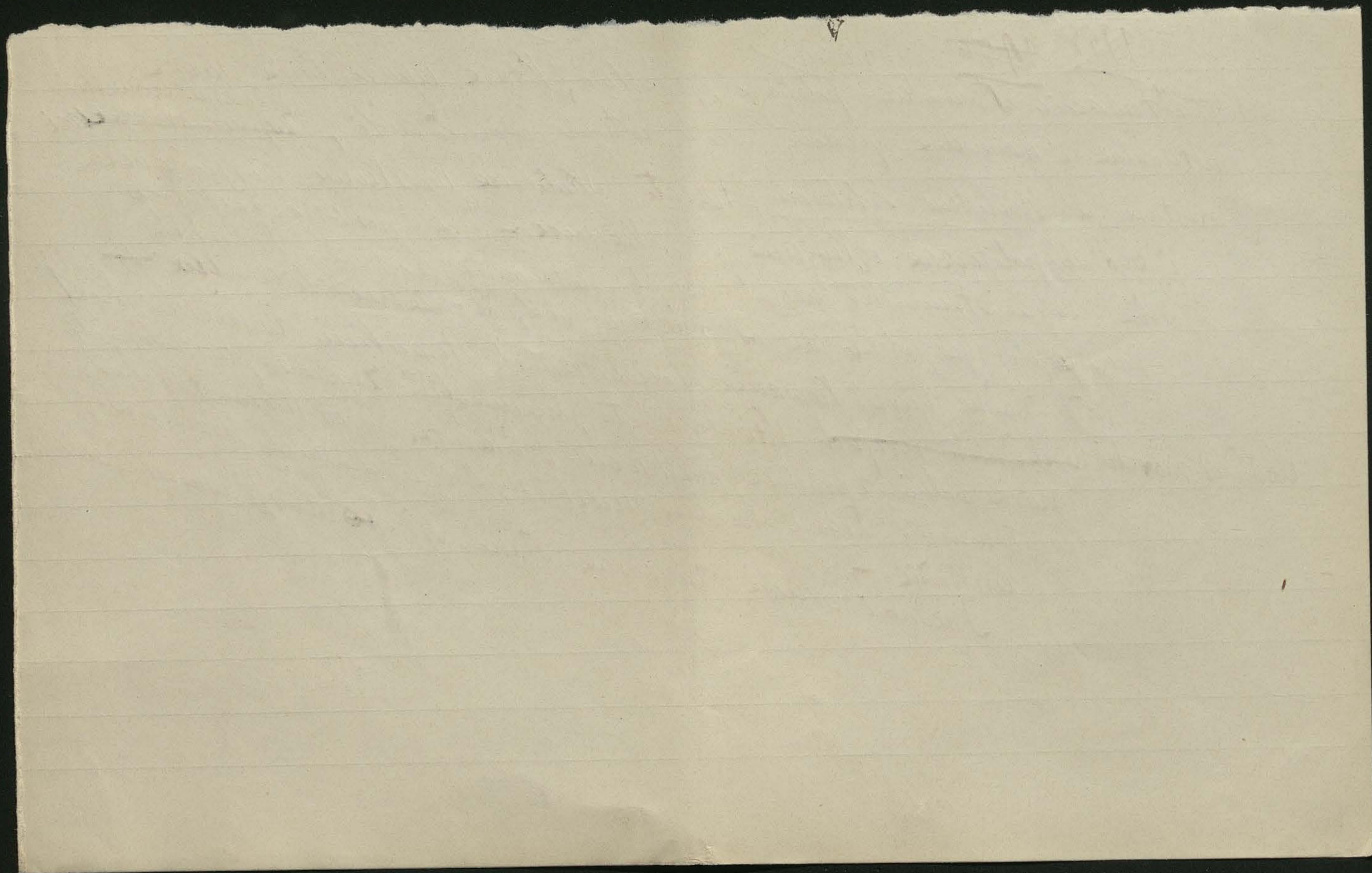

~~1856~~ ~~1477~~ 416

Ks. Biskup Krakowski Sapieha Kiedy Prezydent Leo
użyczył życzenie aby ~~zaśpiewał~~ zaintonował Te Deum ~~od~~ z powodu
ogłoszenia niepodległego polskiego państwa odrzekł
~~„Módlcie się nam do Boga [illegible] Te Deum~~
~~śpiewać" i odprawił [illegible] Te Deum na Wawelu~~
~~uroczyste nabożeństwo~~ „Raczej nie Te Deum należy
odśpiewać Veni Creator" więc bowiem mamy do
tworzenia, nie dziękowania" i stosownie do tego
odprawił na Wawelu nabożeństwo podczas
obchodu ~~z po~~ owego ogłoszenia

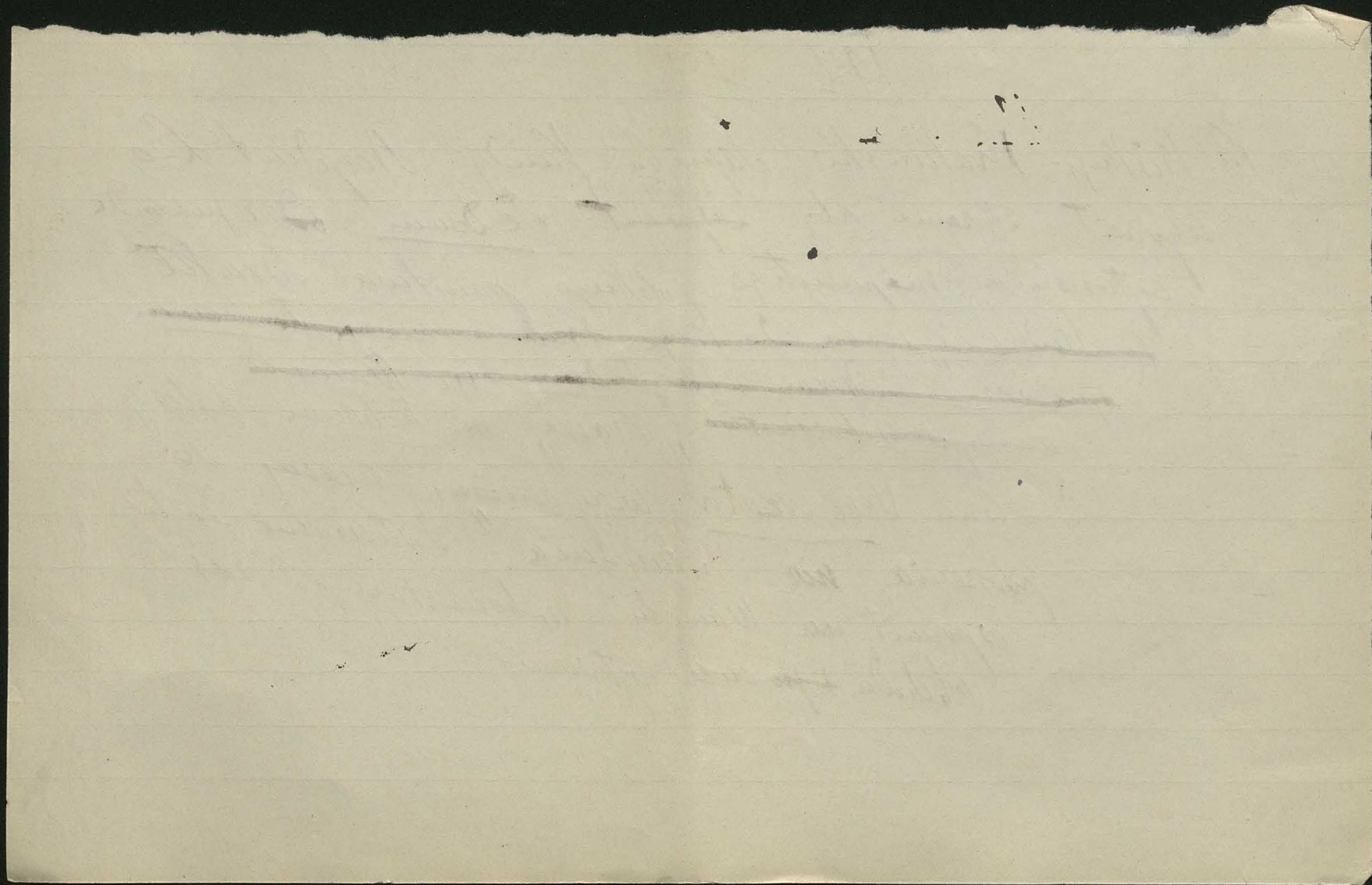

~~1897~~ ~~1958~~ 417

Henryk Sienkiewicz umarł 16.ta we Vevey.—

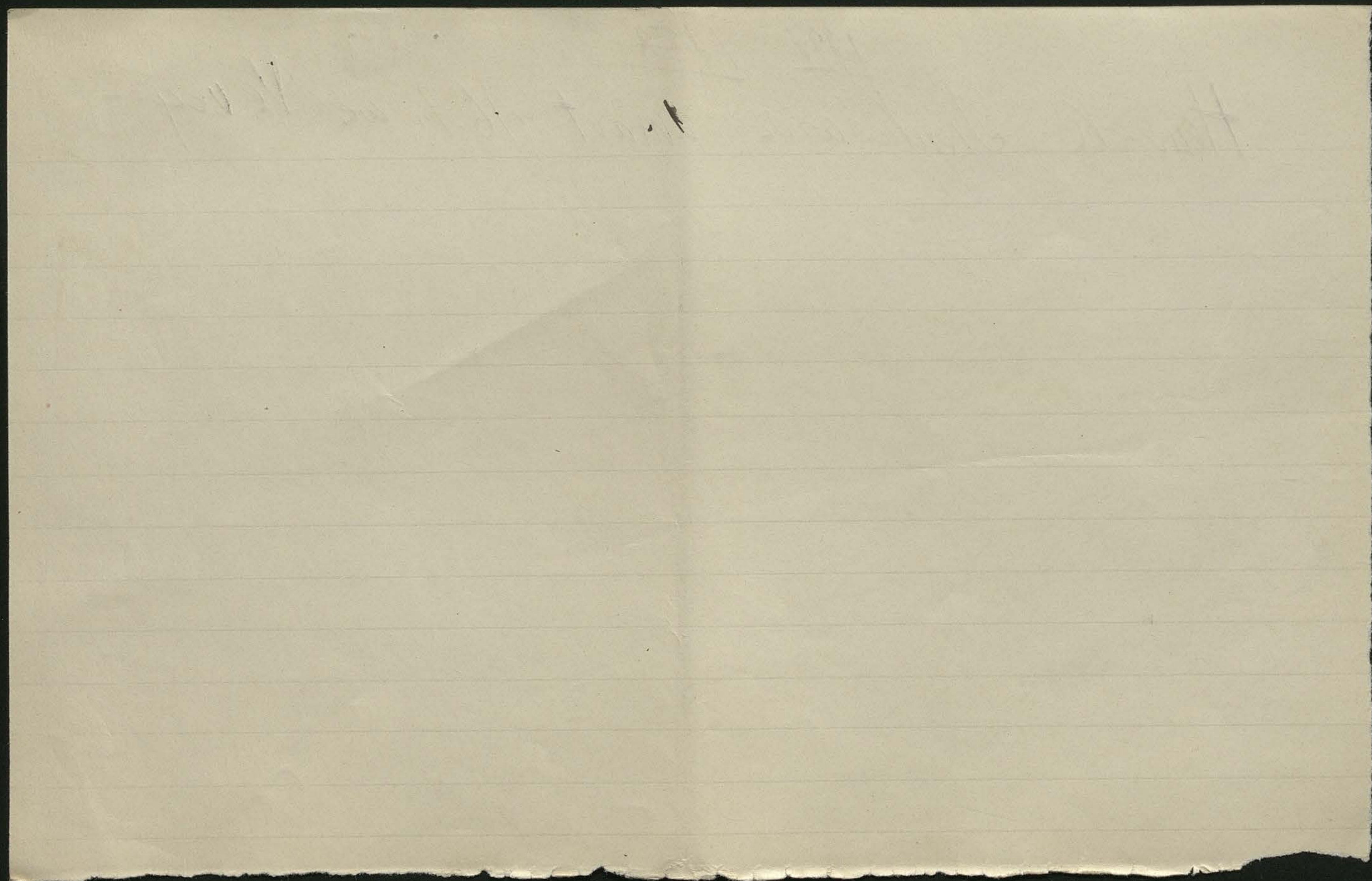

na początku tygodnia ~~1858~~ 418

~~O~~Przedownie doniesiono że Cesarz zastał na Katavalnie dolegliwości". ~~Doniec~~ Zawiadomienie nie mogło bez powodu nastąpić! Widziałem tego samego dnia Następcę tronu w samochodzie: ~~przejeżdżającego~~ Vuto Openg. — Z jego frontu doniesiono ~~z frontu~~ o zdobyciu Vuto Predealu szczęścia umocnio-
=nych wszystko — rumuńskich stanowisk. —
Na zachód Navajevilli armia ks. Bawarskiego zdobyła wojska strzeleckie wzgórzy i zdobyła
wojsko nieprzyjaciela. 11. t. m. —
~~Ks. Na~~ Na zachód Predeal austryjacko-węgierskie i niemieckie wojska przełamały 17. t. m. rumuńskie linie i na Wołoszczyźnie weszły w ogóle do niewoli około trzy tysiące ludzi. Ludność miejscowa bierze udział we walce, zatem i ukazują się wolni strzelcy —

Zawiadomiono ~~że~~ następnie cesarza ~~cesarza~~ ~~1906~~ 1891 419

~~Na drugi jeszcze dzień doniesiono~~ zapytał ~~że~~ ~~tak~~ niedomyganie Zupełnie

nikt to -- Hr. ~~Chotomiński~~ Chotomiński ~~mistrz~~ ochmistrz dworu Zapewnił, nawet że istotnie tak jest,

że wczoraj uderzyła się była gorączka i Wiktora ~~..~~ ustąpiła,

podczas gdy przewiózł apostoł... cesarz przyjęł na posłuchaniu

W. Ochmistrza ~~ks.~~ Montenuovo, ~~oraz ministra Banaua~~

~~i Koerbera~~ jenerał adjutantów Paara i Wolfrasa, oraz

prezydenta ministrów Koerbera. Później doniesiono że

przyjął także następcę tronu, Ks. Wilhelma Hohenzollerna

i barona Burciana -- Dodano, że katarakalne objawy

Wiktor jeszcze nie całkiem zniknęły, nie przeszkadzają

jak się pokazuje zupełnie działalności J. C. Mości

Dalsze ~~...~~ zawiadomienie mówiło że resztka

katarakt przedtem się uporczywie --

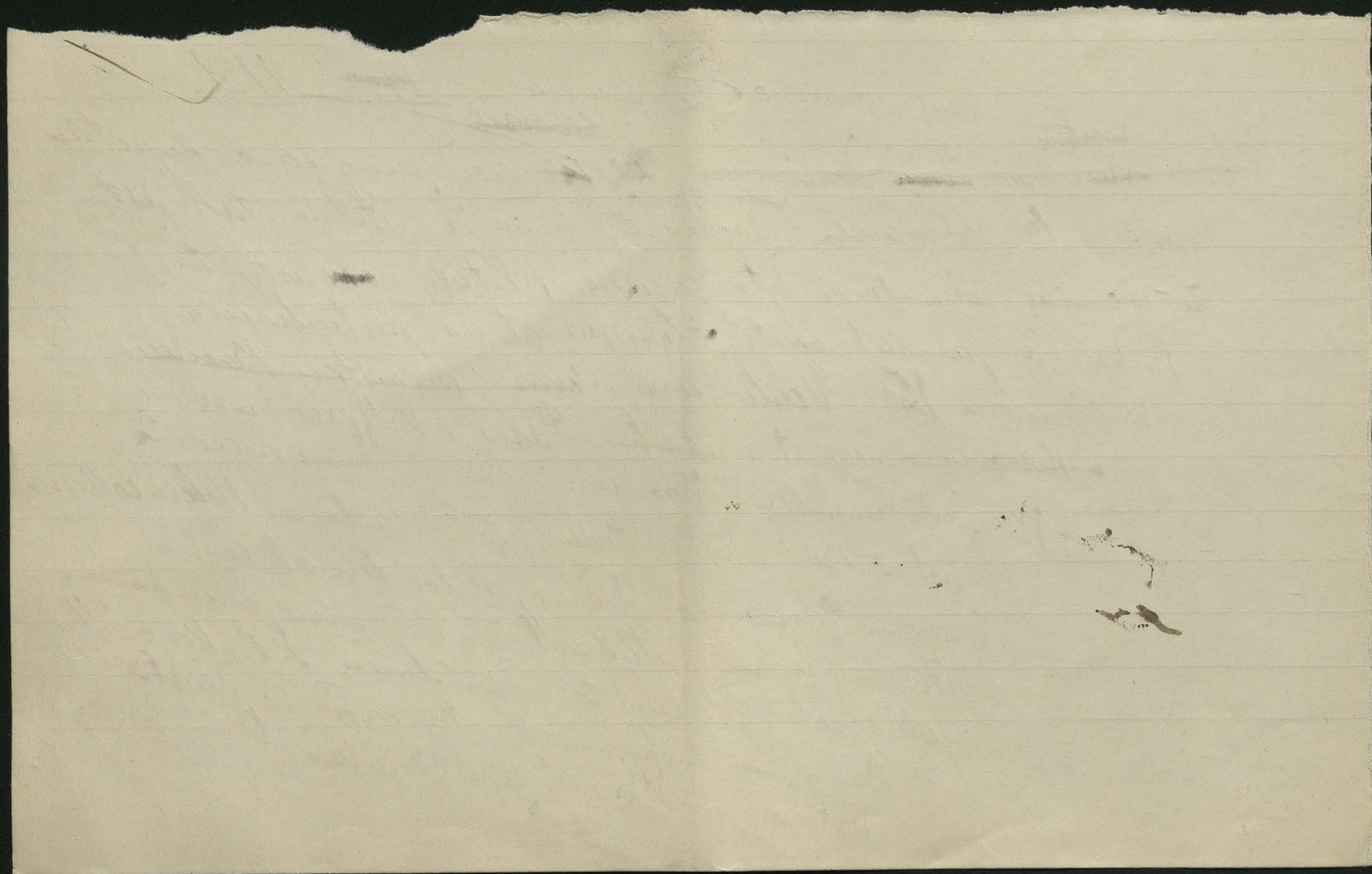

~~1866~~ 420

Niemieckie sprawozdanie z 14. t-m mówi że po przygotowaniu
ciężkiemi działami powiodło się Anglikom wyprzeć
Niemców z Beaumont i St. Pierre-Divion przy
czem ~~[illegible]~~ niemieckie i nieprzyjacielskie wojska dotkliwe
poniosły straty. W innych punktach nieprzyjaciel
został odparty. Sprawozdanie stwierdza ukazanie się dział
sprzymierzeńców nowego typu, ~~[illegible]~~ o których Lloyd George
powiedział był, iż zapewnią wyższość nad niemieckiemi.
Dnia ~~Dnia~~ następnego z wielkiej głównej niemieckiej kwatery
zawiadomiono, iż Anglicy wyzyskując powodzenie ~~powodzenie~~ powiodło się im
uderzyli ~~ponownie~~ na północ Ancre i w punktach
zdobyć wieś Beaucourt. W innych punktach po obu brzegach
odpartemi ~~odparci~~ zostali. Te walki po obu brzegach i zawziętemi. Wielkie
Ancre są nieustanne krwawemi nowe ciężkiego kalibru działa
mają tu ~~znaczenie~~ francuskie i angielskie.

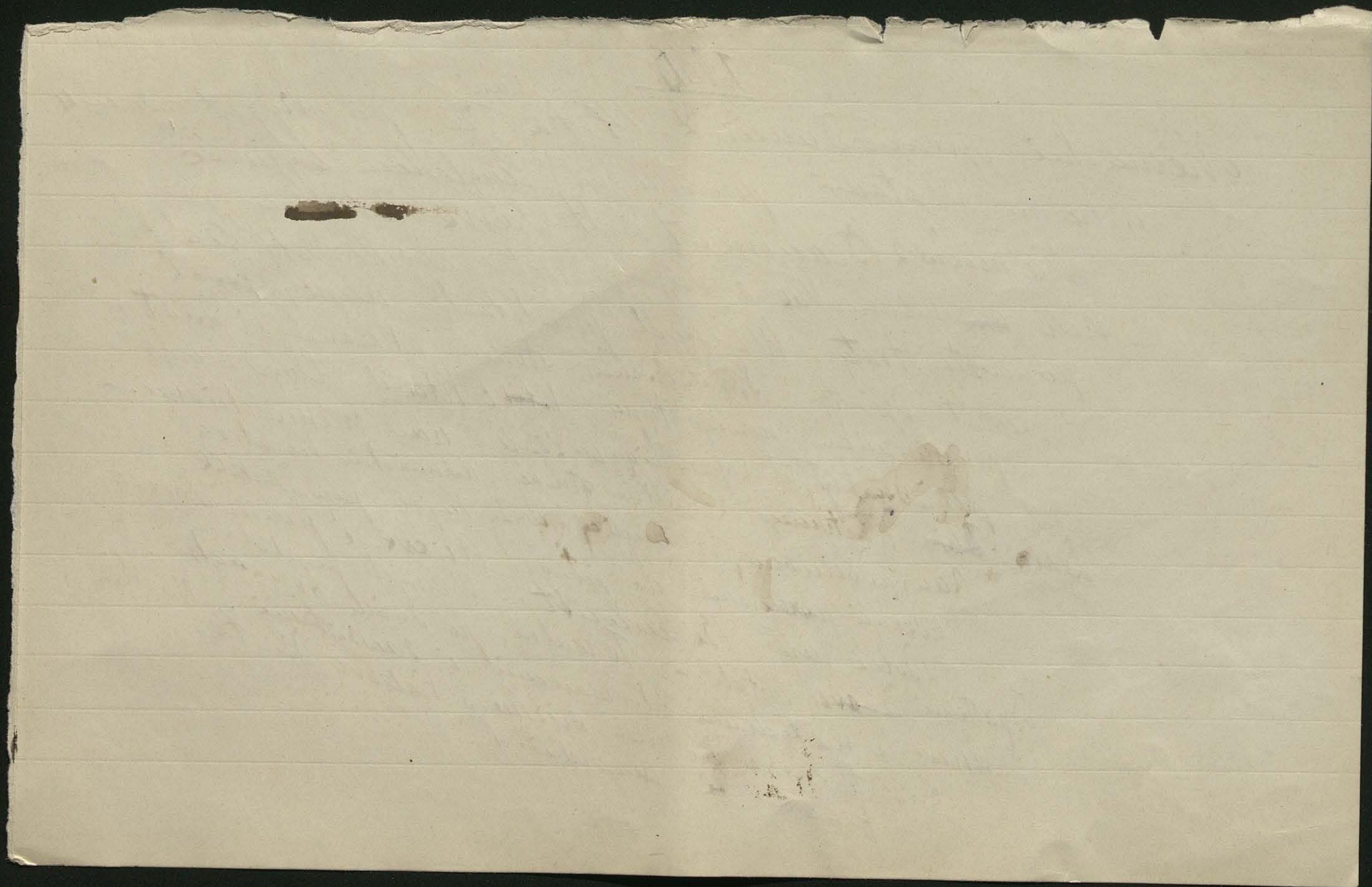

1862

421

Podczas gdy nad Sommą nieustająca toczy się bitwa i sprzymierzeni posuwają się zwolna naprzód, ponosząc i zadając ~~dając~~ znaczne straty w ludziach, armia Savaila daje się nieco cofnąć na drodze do Monastiru celu jej walki. – Armią tą dowodził francuski minister wojny Roques, po czym przyjęty ~~…~~ został w Atenach na posłuchaniu przez Króla Konstantego. –

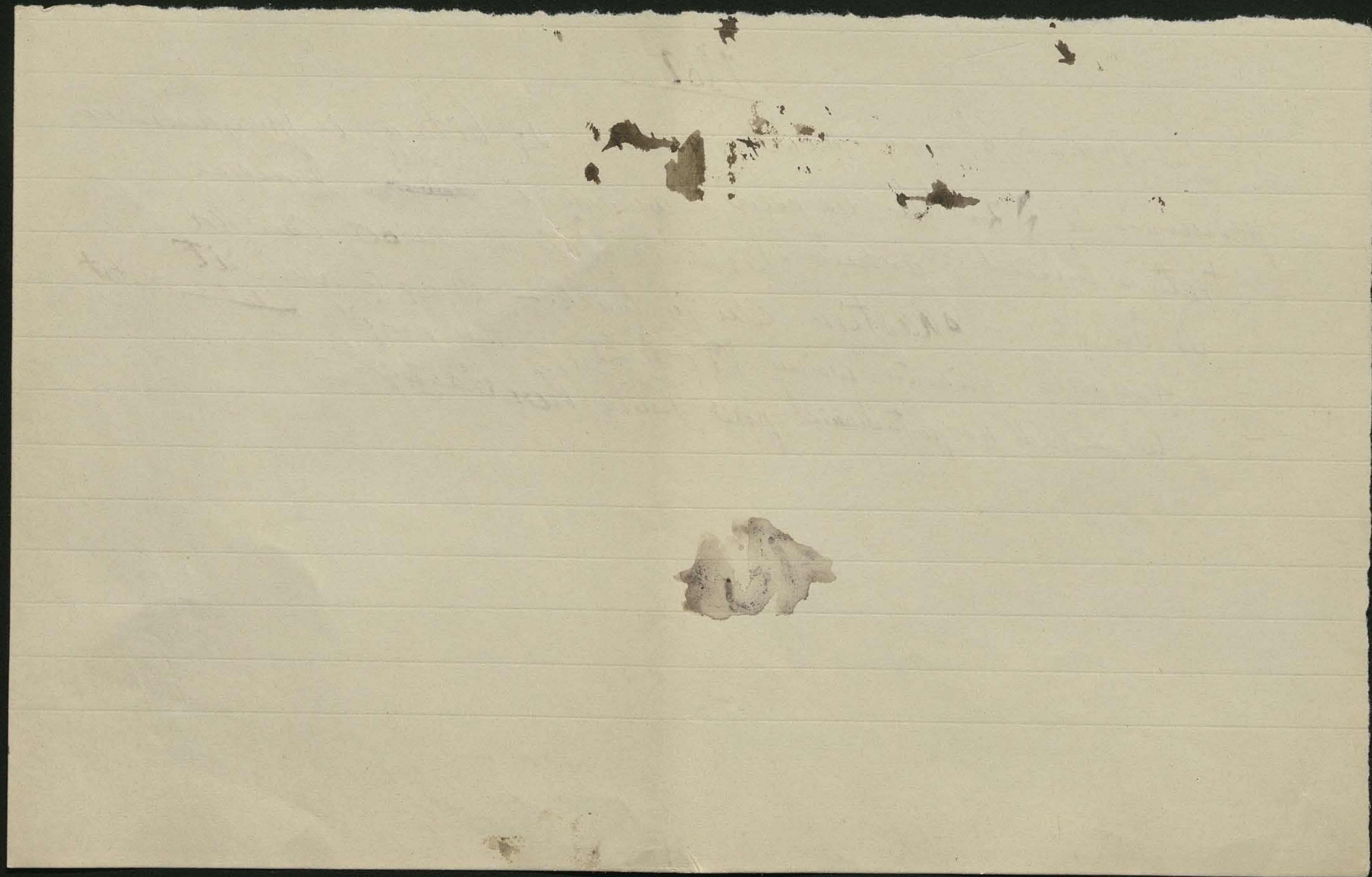

1916 r.

423

Wielkie szkody wyrządziły wielki pożar i wybuch w porcie Archangelska

Przypisuję to niemieckim ajentom...

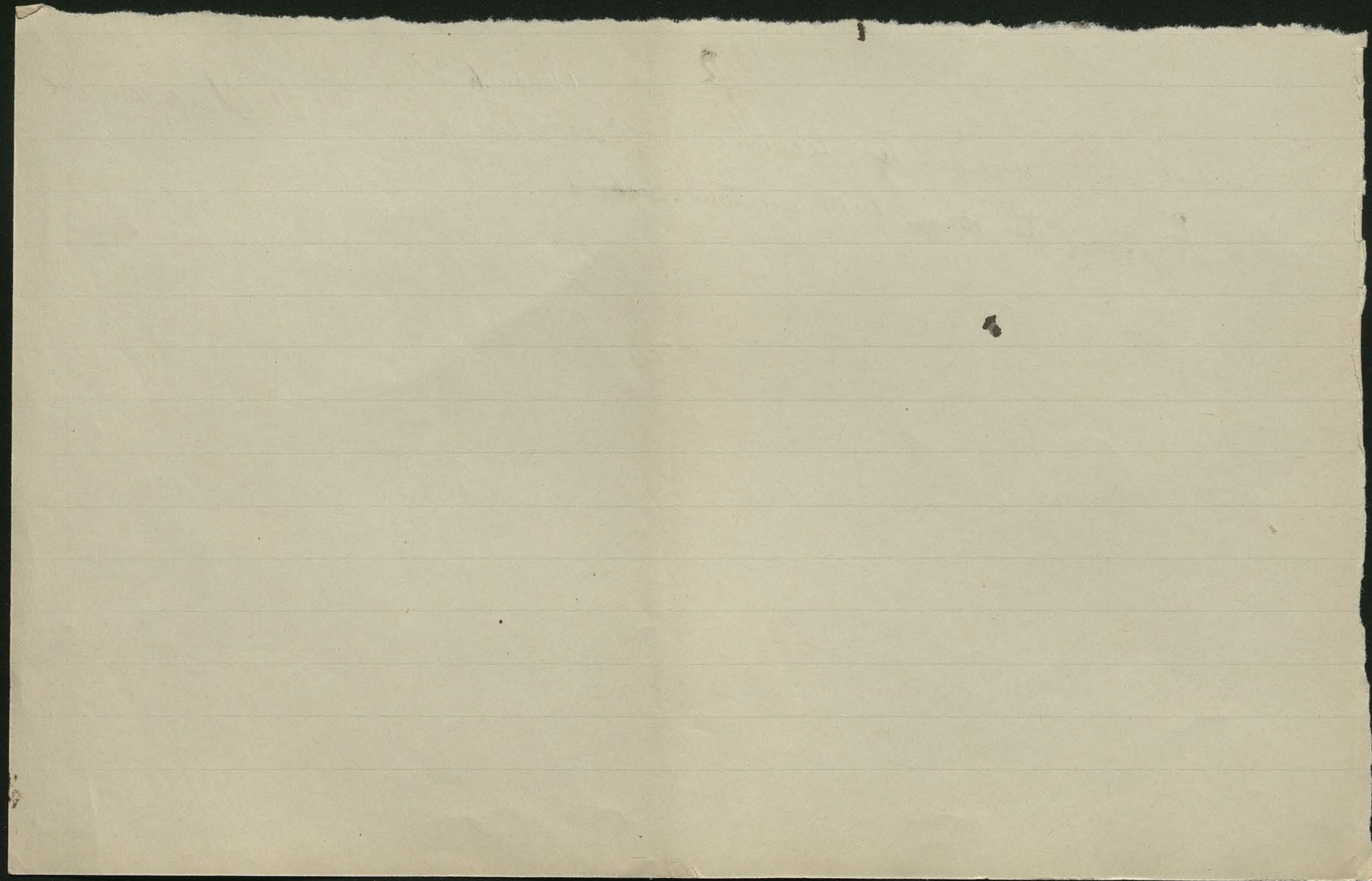

1863 ~~1864~~ 423

Na wniosek prezydenta ministrów Koerbera utworzonym został Urząd Wyżywienia we Wiedniu ~~z ministerstwa~~ którego prezydentem jest Oskar Kokstein ~~finansów~~ a wiceprezydentem szef sekcji z ministerstwa spraw wewnętrznych Oskar Keller. – Oczekiwać stąd ~~należy~~ należałoby [illegible] polepszenia, dotąd bowiem we Wiedniu cała sprawa wyżywienia wiele ~~pozostawiała~~ pozostawia i coraz więcej do życzenia. – Nowa instytucja jest centralną ~~ministerstwa~~ władzą wszelkiego wyżywienia ludności, ~~pod~~ ~~ministrów~~ ~~który~~ bezpośrednio ~~prezydentem~~ stoi pod prezydentem ministrów. –

424

1864 ~~1865~~

Piąta, wojenna pożyczka Austryi rozpisaną została. —
I coraz głębiej brną finanse! —

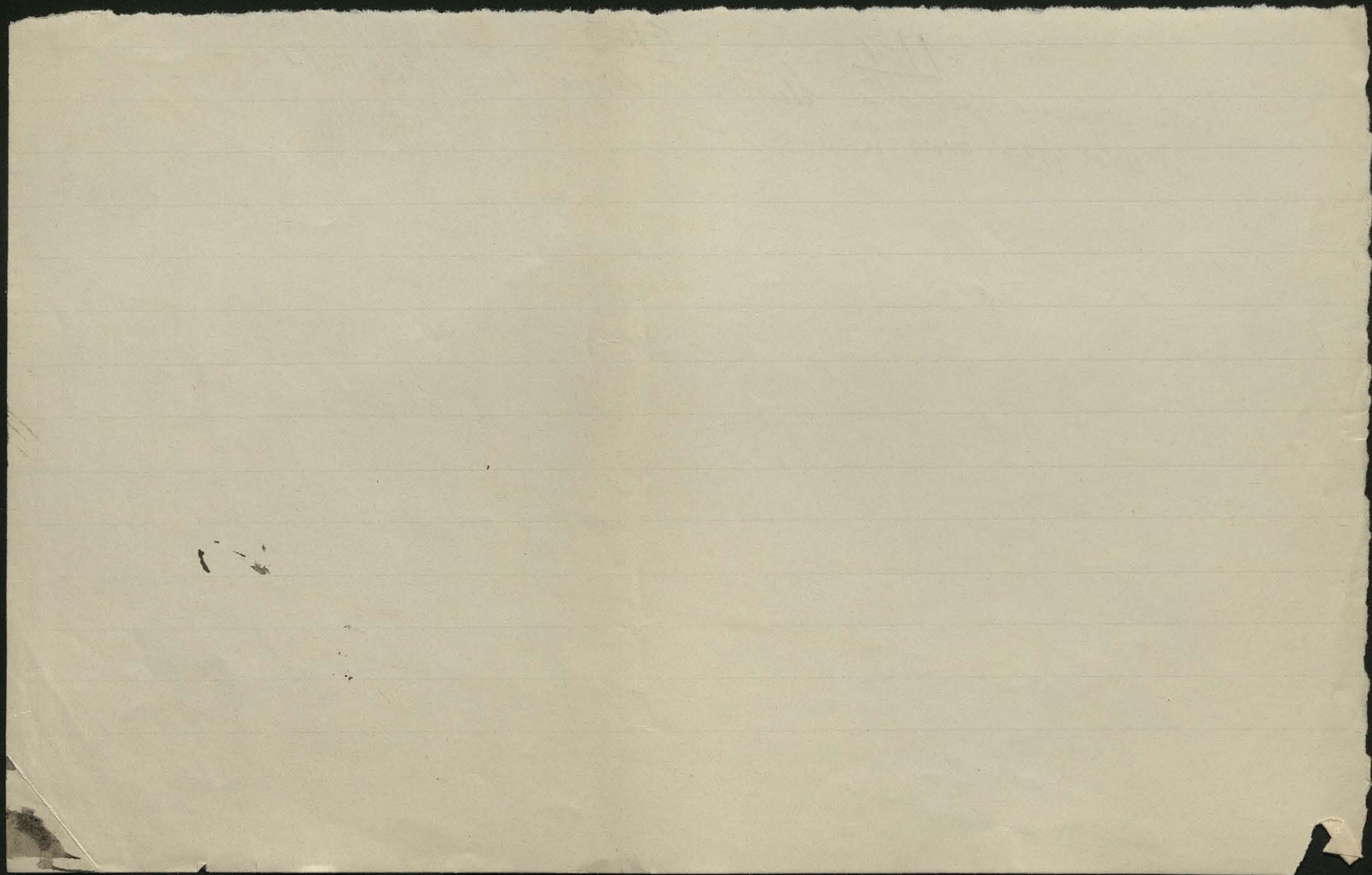

~~1865~~ 425

Niemiecki ambasador przy tutejszym dworze Tschirschky und Bögendorf zmarł, niespodziewanie na Embolię. — Pod ~~pozorem tego~~ zastaną pieczy nad dobremi stosunkami między sprzymierzeńcami uprawiał ~~on~~ serdeczną zależność habsburgskiej monarchii od cesarstwa niemieckiego.

Przy polskich ~~wypadk~~ wysadach twarzy i sarmackiej postawie był ~~od~~ Germanem od stóp do głowy ~~[illegible]~~ ~~wątpi aby alec był [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible] [illegible] za [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible] w [illegible]~~

Zaraz na początku wojny ~~pojmował~~ występował z myślą owego podszczytnego państwa polskiego, które ~~teraz~~ teraz stanęło na przeszkodzie dzisiejszym a przeciwnym antyjackowo-polskiem ~~tęgiego~~ tęgiego był rozmiłowany z tutejszemi Niemcami.

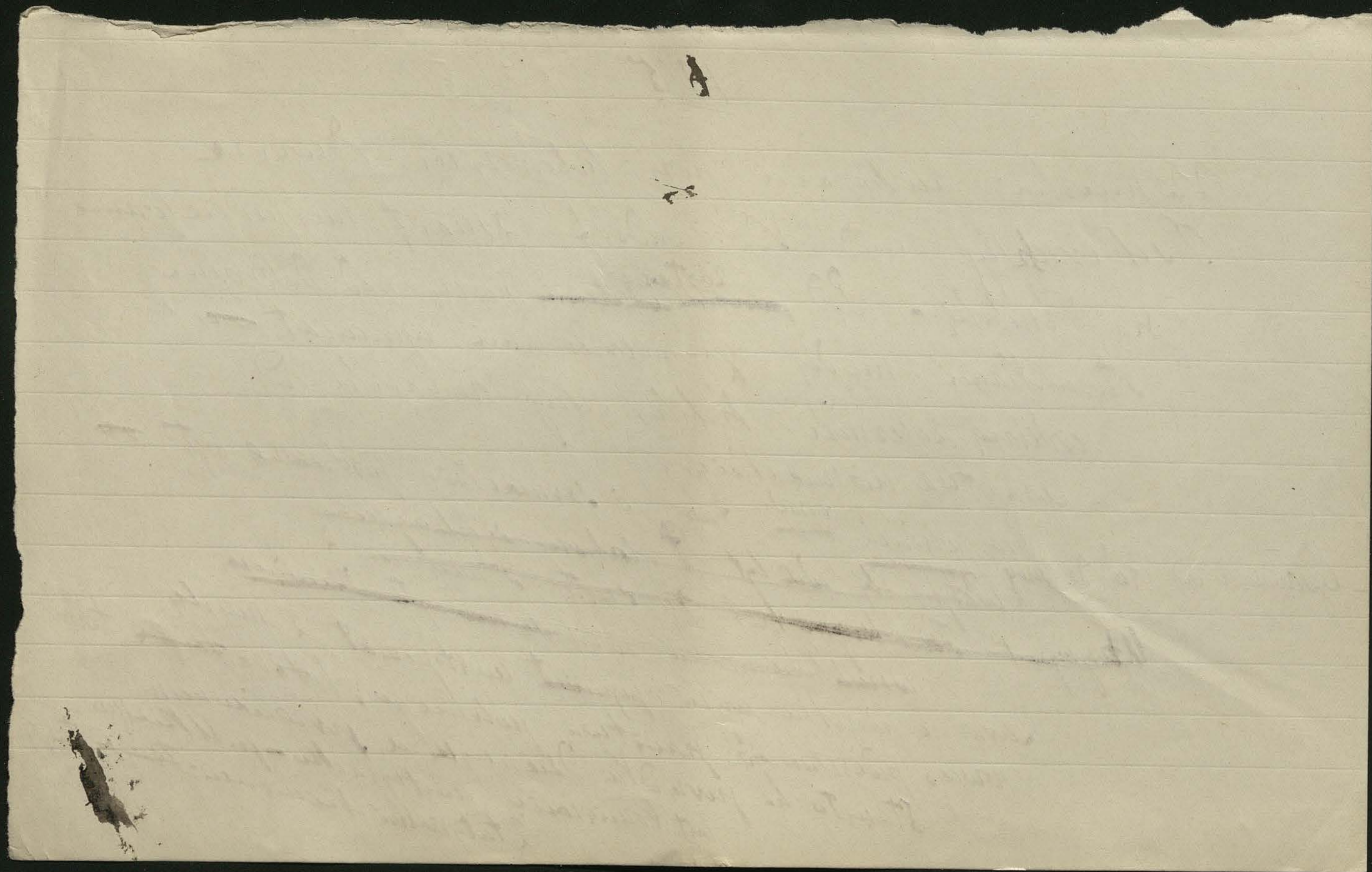

~~1966~~ 426

go zrozumiałe ale zbyt często i prefune, jak na ambasadora ~~stosunki~~

Baron Beurian udał się wraz z ambasadorem Meyerem ~~jego~~ jego teraz

zaufanym ~~tego~~ doradcą, do Berlina, gdzie odbyli ~~narady~~

z Kanclerzem Bethmannem.

~~Gabinet petersburski~~ Rosyjski minister spraw zagranicznych

przesłał przedstawicielom Rosji przy sprzymierzeńcach

telegram którym, uroczyście i stanowczo zaprzecza

wszelkim wieściom o układach pokojowych z

Niemcami i zaznacza osobnego pokoju

"Rosja zwalczać będzie wspólnego nieprzyjaciela,

aż do godziny ~~ostat tego~~ ostatecznego

bez dania mu wytchnienia ~~bez odpoczynku~~" ~~bez przerwy~~

zwycięstwa"

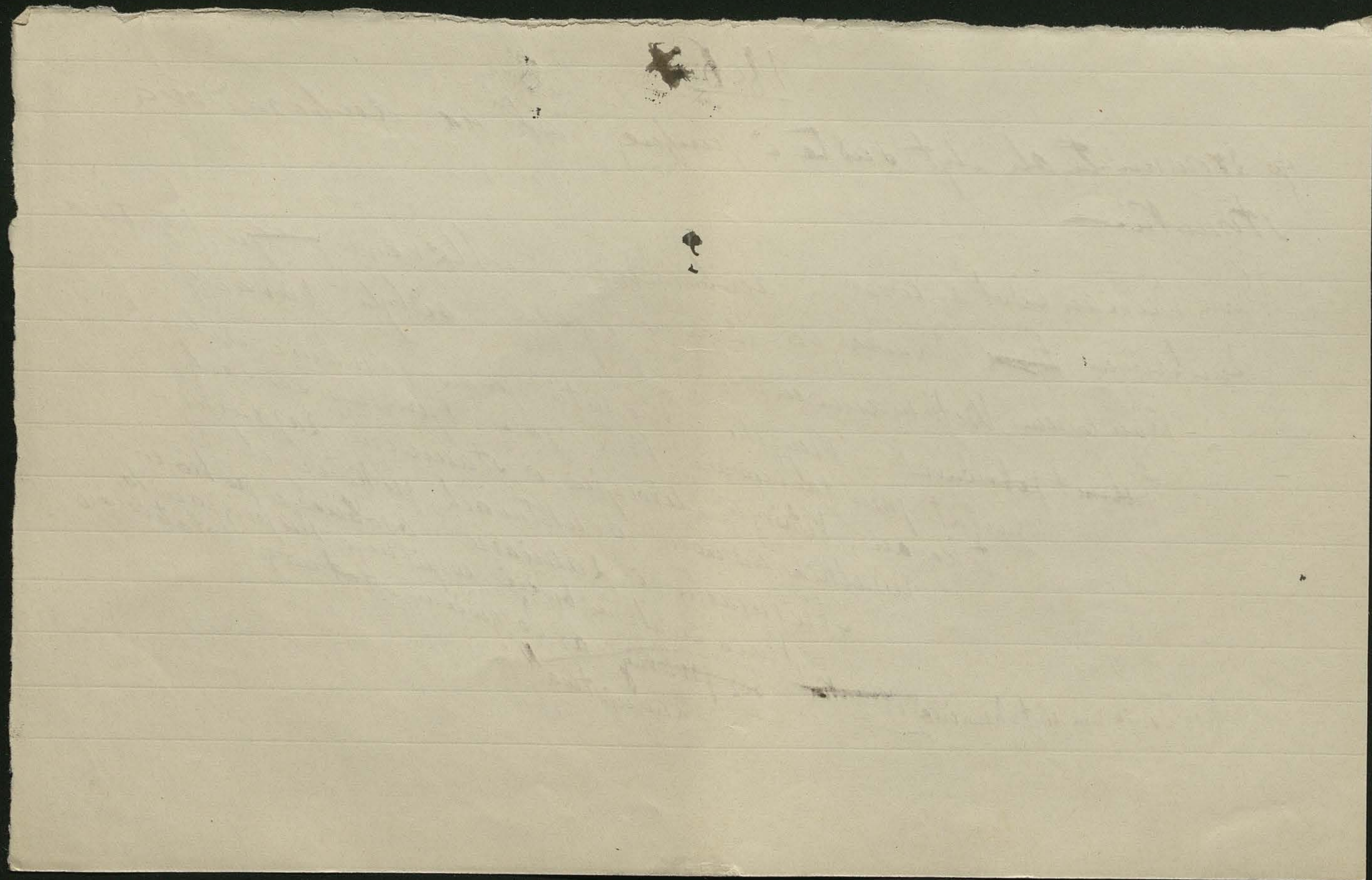

~~1203~~ ~~1877~~ 427

Następca Tittoniego na paryskiej ambasadzie został margrabia Salvago Raggi, ~~[illegible]~~ dotychczasowy pełnomocnik Włoch w Kairze —

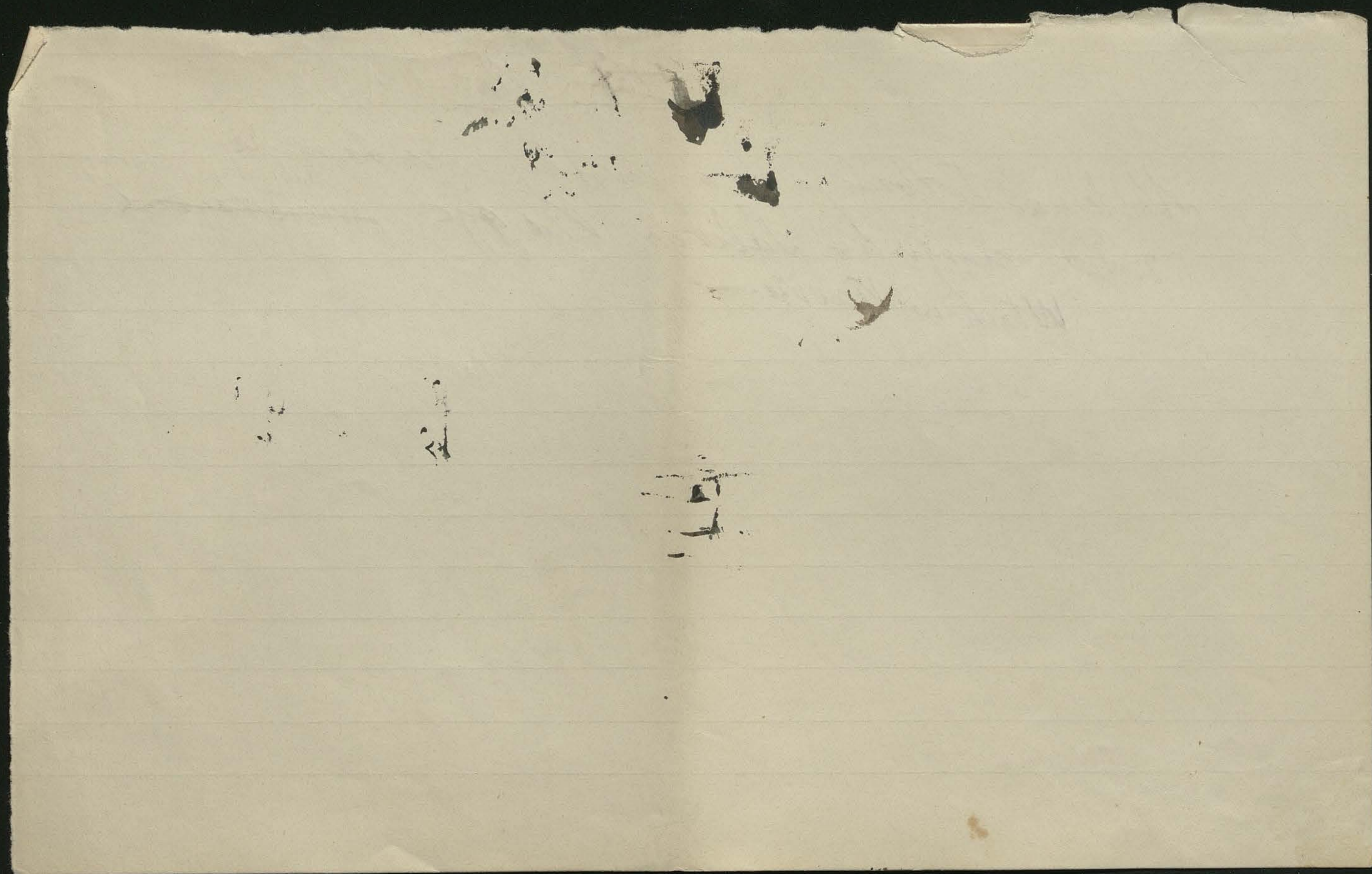

~~1916~~ 1868 428

Wilson został wybrany (po raz drugi) prezydentem rzeczypospolitej Stanów-Zjednoczonych Ameryki Północnej.

18.° Listopada

═══

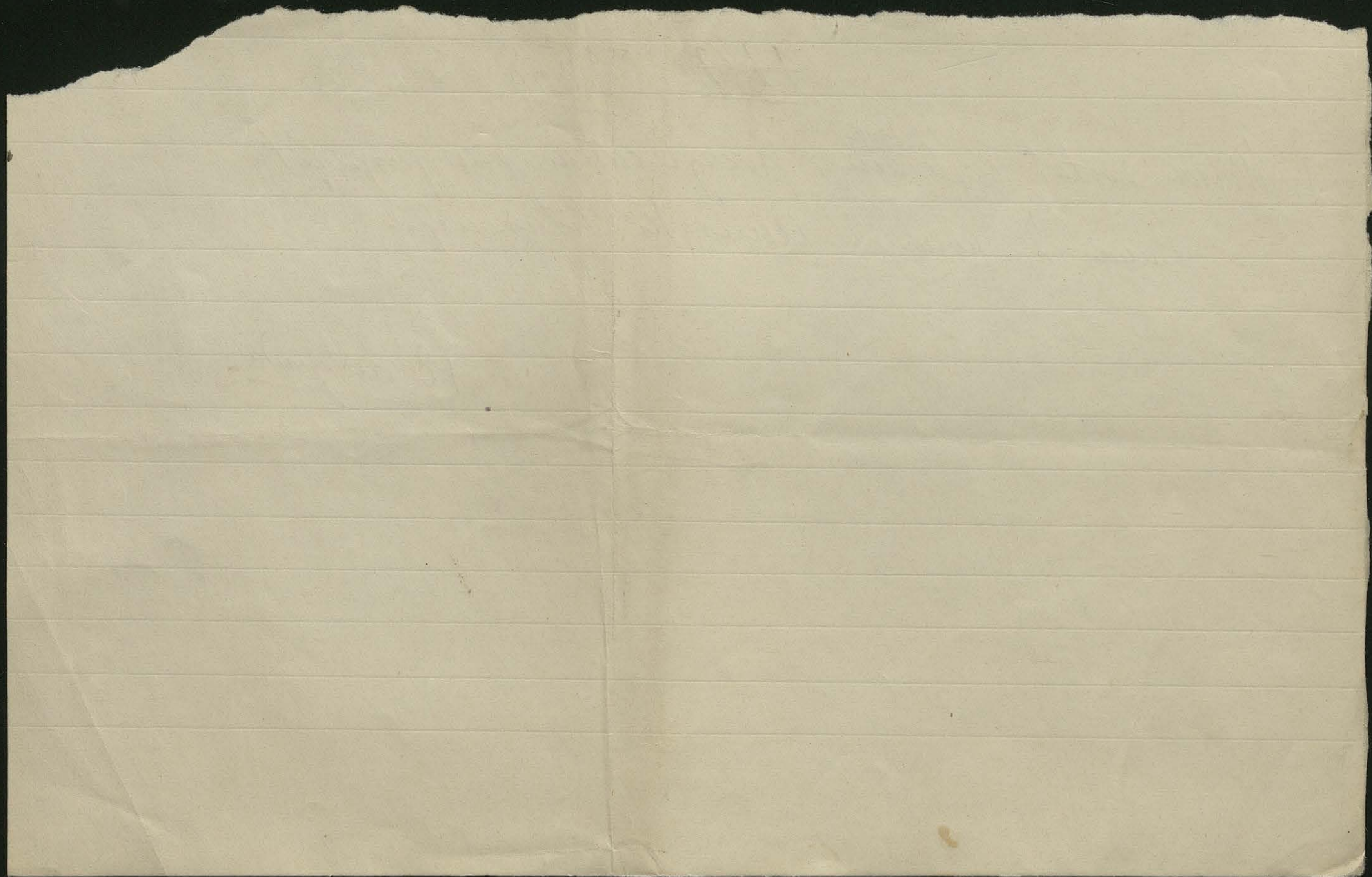

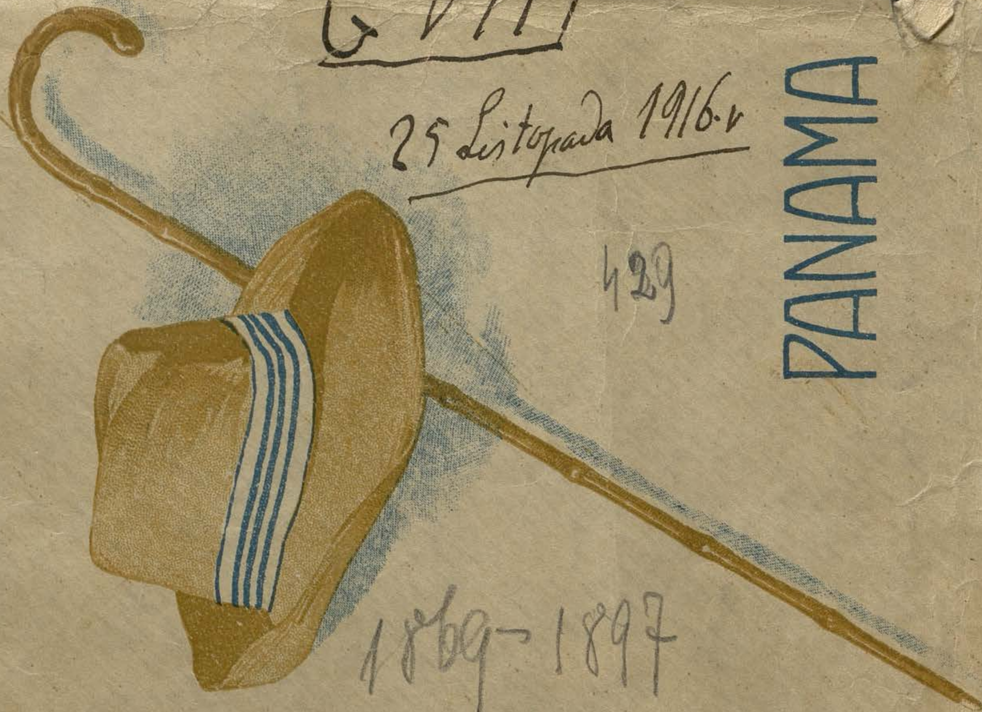
G VIII
25 Listopada 1916 r
429
1869-1897
PANAMA

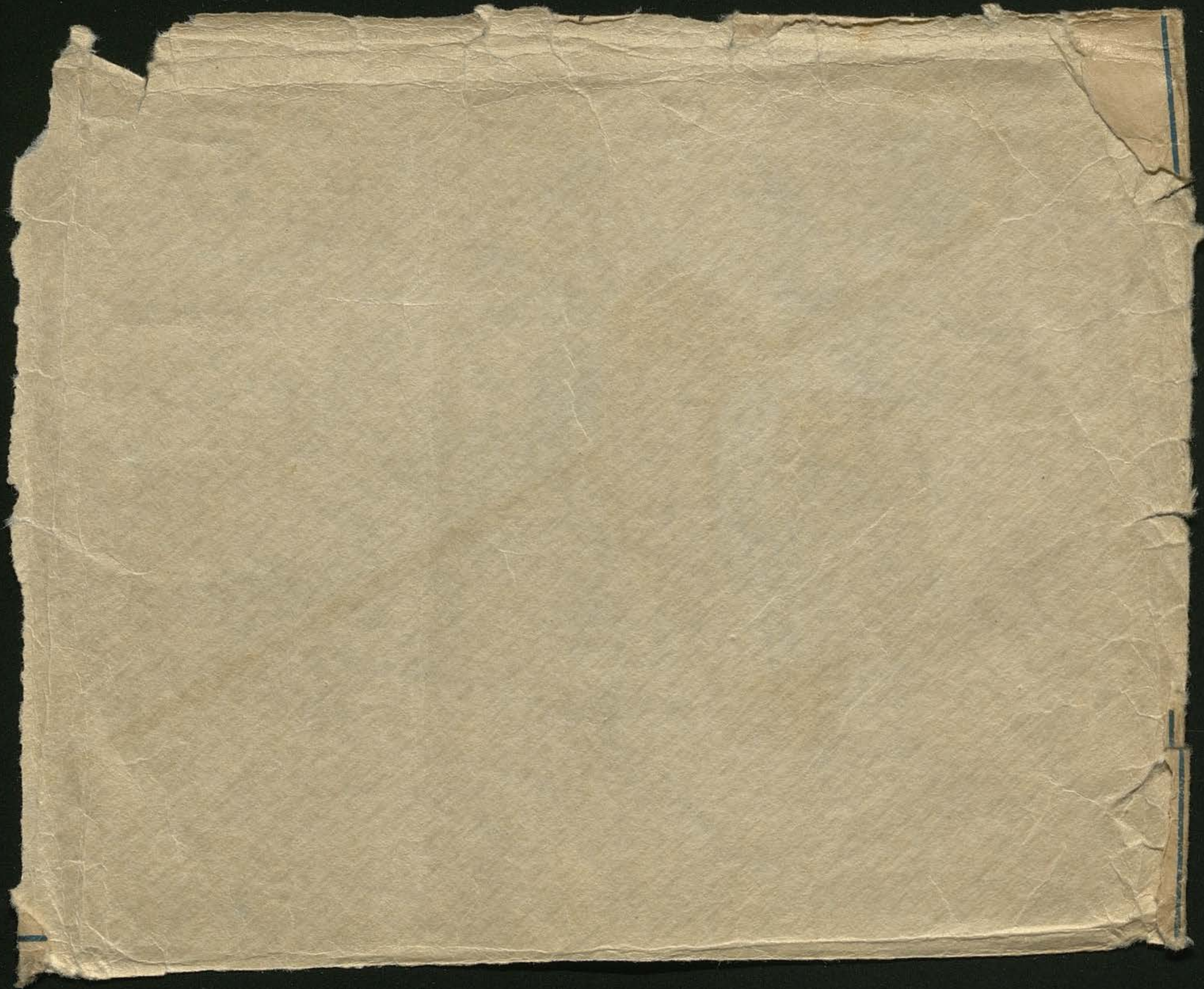

CVIII

430

Zgon cesarza Franciszka Józefa.—
Cesarz Franciszek Józef. Wstąpienie
na tron cesarza Karola I.— [illegible].—
Strata Monastiru. Zwycięstwo pod
Targu-Jiu. Zajęcie Krajowy. Następca w
dowództwie armii arc. Karola, arc. Józef.—
Mackensen przekroczył Dunaj.— Zdobycie
Orszawy.— Turn-Severin.—
Z Warszawy.— Tymczasowa Rada Stanu z
departamentem wojskowym zamierzona.—
Werbunek do polskiej armii.—
Mocarstwa porozumienia wobec sprawy
polskiej.— Rozprawy w pruskim sejmie
o sprawie polskiej.— Ogólny obowiązek
cywilnej służby w Niemczech.— Dymisja
Jagowa.— Hr. Wedel ambasadorem
we Wiedniu.— Hr Szecheny następcą
hr. Tarnowskiego w Zofii.—

Ukraińskie Parlamentarne Zjedno=
=czenie. – Potępienie czeskich stronnictw. – Potwierdzenie w drugiej instancji wyroku na Kramarza. – Upadek Stürmera. Trepow ministrem prezydentem. – Gwałty mocarstw porozumienia w Atenach.

25 Listopada

1869 CVIII 431

Wydawanie biuletynów o zdrowiu cesarza Franciszka-Józefa nie pokrzyło ~~ani~~ ~~uspakajało~~ ~~wszyscy~~ ~~lekkim~~ gorączkowym
temuwięcej że zaznaczały przedstawianie się ~~katarów~~ przy ~~natężenia~~ ~~do~~ ~~niepokojącej~~ ~~wzrostu~~ wymieniano osoby które,
stanie aż do 40 stopni. Przy cesarzu ~~niepokojącym~~
pomimo tego, cesarz przyjmował. – Biuletyn z wtorku 21" zaznaczył
pojawienie się ograniczonego zapalenia w prawem płucu
przy tych samych katarowych objawach. –

Dnia tego w Schönbrunn o godzinie 9ᵗᵉʲ wieczór Cesarz Franciszek-
Józef umarł. – Zakończył długie pełny ~~trosk~~ ~~nieszczęść~~
trosk i ciosów żywot; zamknął przeszło ~~półw~~ o wiele półwiekowe
ciężkie panowanie, nawiedzione ~~niepowodzeniami~~ ~~szlachetne~~
stratami i nieszczęściami którym wytrwale i obowiązkowo stawił
dostojnie czoło. –

Mało jest przykładów, aby monarcha który doznał tyle
klęsk, niepowodzeń! strat co cesarz Franciszek-Józef, w tak
znacznym stopniu cieszył się miłością swoich ludów
i powagą u obcych. Zawdzięczał to cnotom
człowieka i niedoli życia. –

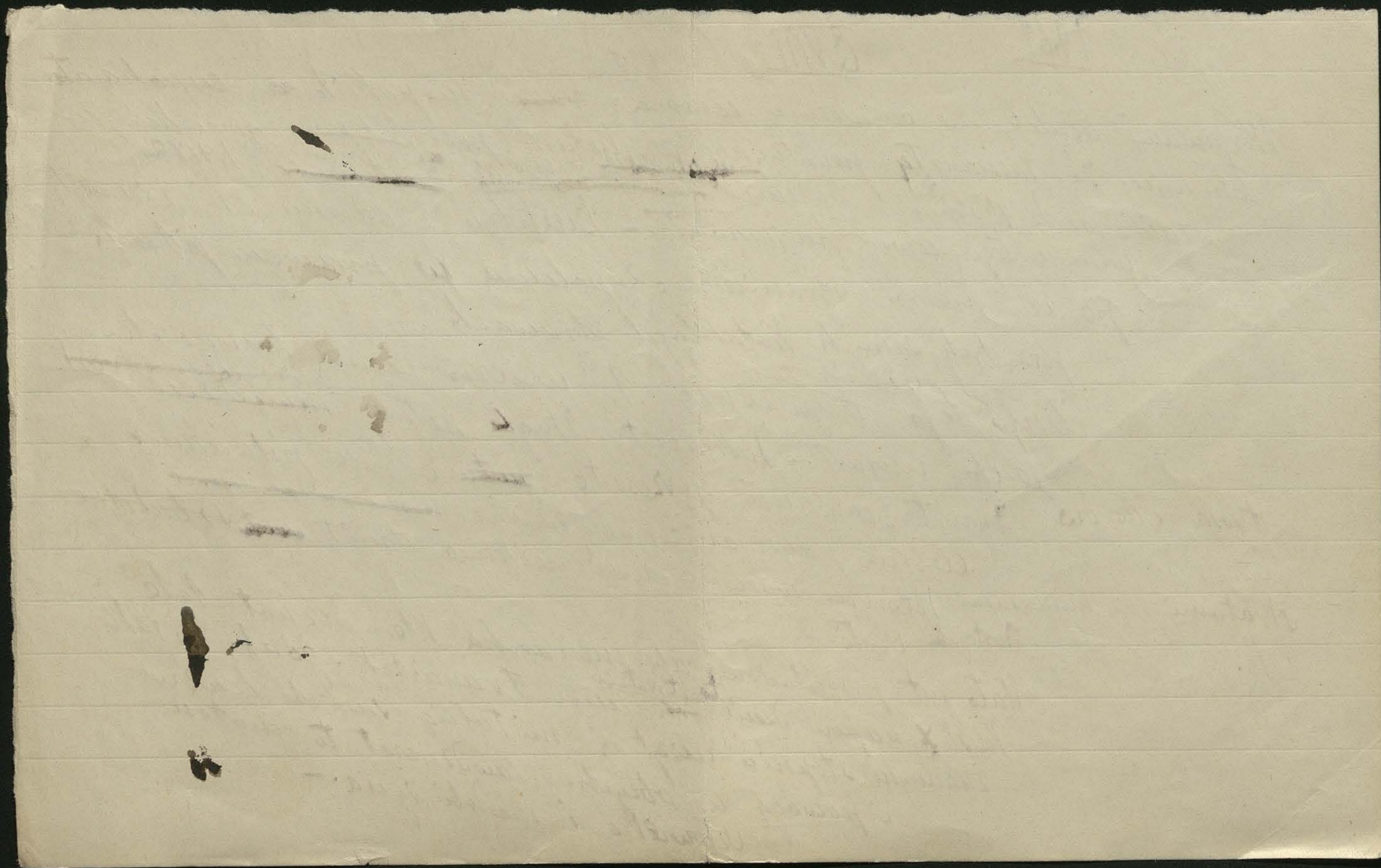

4 ~~1870~~ 1870 432

Rozpoczął panowanie w ~~wśród~~ twardych i przykrych ~~warunkach~~ upokarzających warunkach. Kiedy zapotrzebował, dla utrzymania monarchii, obcej pomocy przeciw własnym poddanym; zakończył je kiedy ~~dla~~ jej ochroną może być jedynie obca opieka. W pośrodku dotknęły monarchię dnie rozstrzygające wojenne klęski w 1859 r. i 1866 r. które przeistoczyły ją wewnątrz a sprowadziły zewnętrzną zależność.— Obydwóch nie zażegnał ~~zdradził~~, czy też już ~~zaradzić~~ zażegnać nie mógł, do czego przeszłe błędy przyczyniły się.— We wytworzonych niemi niepomyślnych, nawet opłakanych stosunkach rządził, roztropnie, zacnie, nie bez biegłości, ale bez zapobiegliwości, z dnia na dzień bez rękojmi przyszłości.— ~~At~~ Chwiejącą się monarchię zdołał ~~prze~~ nadspodziewanie przez długie lata utrzymać ale nie zabezpieczyć. Zachował jej pozorne ~~[illegible]~~ znaczenie, nie ~~dał jej~~ Danem mu było przysporzyć jej dostatecznej siły.— Miał zdrowy sąd ale ciasny umysł. Stąd wielką, przykładną obowiązkowość oddawał przeważnie na usługi szczegółów, przeoczał całości syntezę zadania.— Miał państwowy zmysł i monarsze poczucie, ale te zbyt często cofały się przed chwilowemi trudnościami, ~~[illegible]~~ dla ich ~~[illegible]~~ usunięcia.— Miał wstręt do kłamstwa i nieprze-baczał go.— ~~[illegible]~~ Łaskawym umiał być, wdzięcznością nie krępował się.

I ~~1871~~ 1871 433.

Skompajało [?] ściągało na niego przeświadczenie i doświadczenie, iż prześladuje go nieszczęście. Osłabiało to wolę, którą płoszyła lada obawa. — Do wielkiego w polityce stylu nie miał powołania. i ~~W~~ W mat[y]m usiłował ~~[illegible]~~ powetować straty, dla zachowania ~~istotnego~~ pozornego mocarstwowego stanowiska, dziedziczonej po przodkach monarchii. — Okazało się to w tem, iż więcej cenił sobie nabytek Bośni niż polskich ziem, że dla tego szczegółu pominął całość wschodniej sprawy i jej niebezpieczeństwa, przy czem wykonał zamiar ~~[illegible]~~ dręgle [?], zręcznie i bez ofiar przyspożył monarchii dwie prowincje i strat. — Lecz nie ~~oszczędził~~ zażegnał przyszłych ~~nie~~ niebezpieczeństw, w zastępstwie straconych zasobów jego monarchii ~~zalety~~. Dało mu Długie doświadczenie wzbogaciło jego znajomość ludzi których raczej zażywał niż użyć potrafił. — ~~[illegible]~~ to

~~[illegible] poddawał się [illegible] spraw [illegible] przeciwnem [illegible] polityczną konieczności, chociaż [illegible] katolickiej [illegible]~~

~~jego [illegible] [illegible] sprawie [illegible] i [illegible] zasadach był oportunistą [illegible] zagwożone [illegible]~~

~~[illegible] Austria, był [illegible] [illegible] trudno [illegible] zastosowany [illegible] był [illegible]~~

~~[illegible] wewnętrz [illegible] wiele zarazem [illegible] odczuwam [illegible]~~

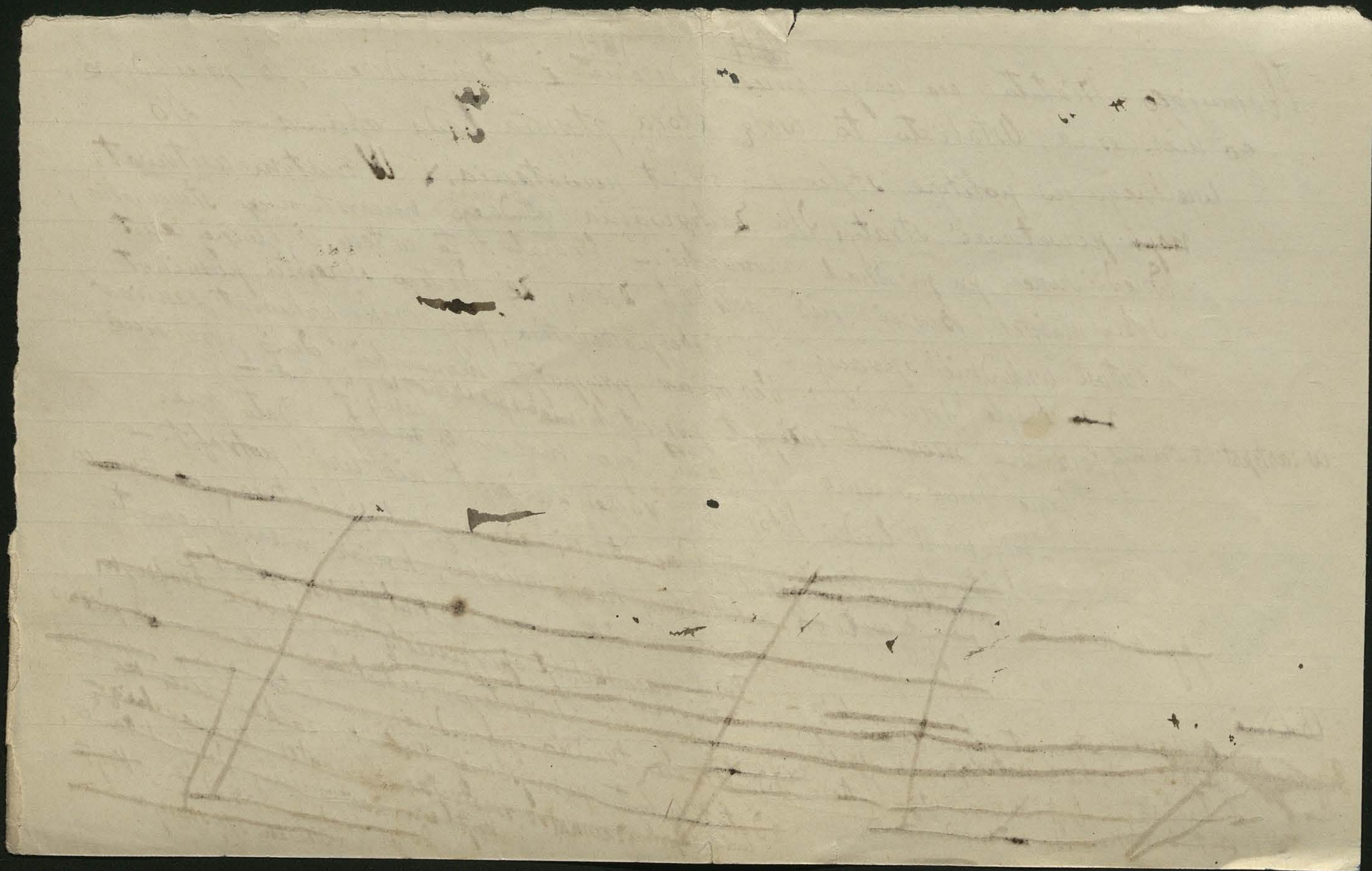

~~Wołdz.~~ 6 1872 434

Głęboko religijny poddawał się temu co ministrowie przedstawiali jako polityczną konieczność a co odpowiadało ich uprzedzeniom ~~namiętnościom~~. a niekiedy ~~[illegible]~~ — przeciwnem było dobru Kościoła i niezgodnem z powołaniem katolickiej monarchii. Osobiście żył, praktykował i jawnie występował, jako wierny syn Kościoła i gorliwy katolik. — W rządach państwa ~~[illegible]~~ ustępował wobec niepożądanych centralistycznych prądów, wbrew własnemu zdaniu; ~~centralistycznych~~ wobec radykalnych, w mniemaniu że należy im uczynić zadość, kiedy swoją powagą otoczył wybory z powszechnego głosowania. — Przy zasadach był oportunistą, nie zawsze trafnym — dla śpiesznego ~~dla~~ ~~zatamowania~~ ~~[illegible]~~ rzeczy nie dojrzałego załatwienia. — Utrzymał ~~[illegible]~~ mądrym trudem i umiejętnością obchodzenia się z ludźmi, jedność armii. — Miał zmysł nabytków ale nie zdołał go zastosować. Te które udało mu się pozyskać nie zrównoważyły ~~[illegible]~~ strat i niebezpieczeństw. Wodzem nie był ale wojskowym przykładnym, z obo=wiązku i upodobania. Jeździec znakomity był wielkim myśliwym. — Posiadał upodobania ~~[illegible]~~ najskromniejsze, skromności [illegible], z ale, ~~[illegible]~~ [illegible] i upokorzeń dawne z zwyczajo=wania zaczerpnięte zapatrywania i uczucia; dość łatwo się w tej mierze przeczu=wał, ~~dla~~ ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~

Do 1872

F

435

Bawiła go wiedeńska plotka; żmudna, nieznużona pracy rozweselały wiedeńskie dowcipy, które mu powtarzano.

w zewnętrznych potrzebach i wewnętrznych przeszkodach – 1873 436 7 Z takim hartem znosił ciąg, iż uchodzić mógł za obojętność. Głę=
=boka wiara była mu zapewne podporą.
~~w zewnętrznych potrzebach i wobec wewnętrznych przeszkodach~~.. Miał ten dowództwa, ~~ale~~
nie ~~ducha~~ posiadał jego ~~ducha~~ ducha.– Jak Austrya był biurokratą. Pierwszym
W ostatnim dniu życia przeszedł od [illegible] do wdzięczności
mężem stanu. Trudno przecież powiedzieć, czy kto inny zdołałby był, po 1866 r. pomyślniej
rządzić, wciąż zewnątrz zagrożoną, wewnątrz rozkłóconą monarchią, która dźwigała
ciężary mocarstwa a już nie miała jego głównych korzyści.– Był zastosowany do jej składu,
obecnego położenia, braków i zalet, własnemi wadami i przymiotami. Był odlewem z tej samej
co ona gliny.. Streszczał w sobie jej współczesny stan polityczny i psychologiczny.–
Polacy winni mu niezmierną wdzięczność. W czasach w których byli przez jednych srodze prześla=
=dowani, przez drugich zapomniani, przyznał im prawa narodowe, byt narodowy, otaczał życzliwą
opieką, która nie dała się zachwiać zewnętrznemi ani wewnętrznemi względami i wpływami. W okre=
=sie tępienia polskości dał jej schronienie. Cenił i lubił Polaków, chętnie im świadczył, przypuszczał do
znaczenia, powoływał do rządów państwa i monarchii. ~~Zważył wartość Polaków w monarchii~~
~~nie pojął~~ Potrzebował ich w grze wewnętrznej i nadawali mu się do niej.. Nie rozumiał sprawy
polskiej.– Zważył wartość Polaków w monarchii nie pojął, doniosłości dla niej polskiego zadania.–
Nie obejmował on dalekich widnokręgów.– I dlatego szkodę państwu i polskiemu narodowi przynosiło
jego popieranie rutenizmu w skutku czy odziedziczonego, przestarzałego systematu wygrywania jednych
przeciw drugim, zbytecznego łataj, czy złudzenia użycia ukrainizmu przeciw Rosi, czy też niedokładnej;

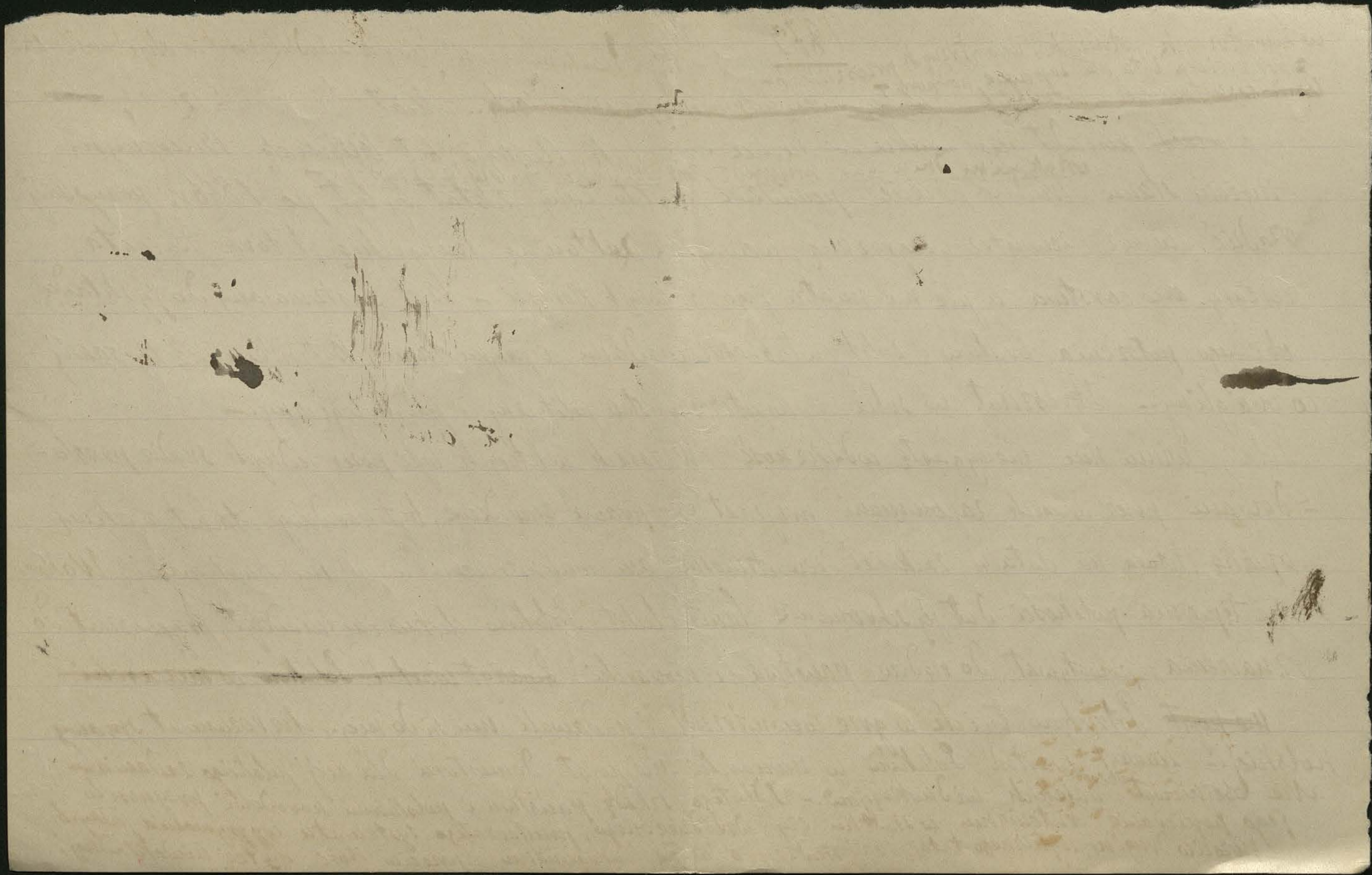

(Do strony 1874)

437

~~Były minister dla Galicji Zdzisław Morawski, po postawieniu~~
~~u steru na [illegible] przeważnie były obsadzenie namiestnictwa~~
~~galicyjskiego Potockim, wraz [illegible] umieszczono [illegible],~~
~~powiedział mi: il a été paternel et [illegible]~~
~~Mógłby to być mniemaniu właściwością lub starością~~
~~objawem.~~

Cesarz Franciszek-Józef zachował do końca zdrowy sąd —
Oceniał trzeźwo wypadki, był z nimi dokładnie obeznajmiony. Znał i krytykował błędy głównego dowództwa i rządu ale brakło mu zgoła woli i [illegible] jeżeli zapobiedz nie umiał ani też próbował

nieważ nylnej znajomości stosunków i — ~~[illegible]~~ Była to biurokratyczna polityka ostaniająca się pozorami ~~i bez~~ sprawiedliwości —

1874 Dobrodziejstwa świadczone polskiemu narodowi przez Franciszka-Józefa, w okresie długich jego rządów, górują ~~ich~~ nad wszystkiem, także nad pomyłkami i z jego zgonem pozostają ~~jego~~ tego narodu dobrem. — Pozwoliły Polakom bez przeniewierzenia się ~~sob~~ samym sobie, zespolić się ~~rzewnie i dozgonnie~~, z habsburgską monarchią — ~~jednym z wszechwiecznych mocarstw~~. Śmierć tego monarchy nawet w tak podeszłym wieku, jest przecież dla nich stratą. — Nie mogą zapomnieć, jak dalece wzniósł się względem nich, od innych rozpust[?] cesarzy władców polskich ziem, prześladowców polskiego narodu. —

8

438

Ostatecznem następstwem panowania cesarza Franciszka-Józefa, jest obecna, przymusowa, niezamierzona, jednak podjęta walka o byt monarchii, za którą o tyle odpowiedzialnym nie jest, iż stała się była nieuniknioną; raczej możnaby go nim uczynić, za warunki w których przyszło ~~stoczyć~~ ją stoczyć. Wynik jej będzie historycznym sądem. Zwycięstwo nie uzasadniłoby go dostatecznie i dopiero ~~będzie~~ by ~~w potwierdzeniu z jego skutkiem. Zwycięstwo samo bowiem nie zapewni potęgi ani niezależności.~~ ~~możnaby~~ w potwierdzeniu z jego skutkiem, możnaby go wydać. Zwycięstwo ~~[illegible]~~ samo bowiem nie zapewni potęgi ani niezależności monarchii. —

Zdawać by się mogło, że jak ludzie tak ich ubytek nie znaczy już w światowym kataklizmie jakim stała się obecna wojna. Stąd nie można mówić ~~o~~ o związku jaki z nią mieć może zgon tego monarchy, który ją rozpoczął i prowadził. — Zmarły cesarz był sędziwy, a dziedzic korony był niedojrzały. — Jest on białą kartą; nie ma danych czy ją zapisze. Nie ma w monarchii męża stanu który mógłby, jako doradca, objąć rządy z widokiem i wytężeniem sprostania[?] żądaniu, któryby nadał kierunek państwowy i publicznej sprawie. Kto będzie rządził? ~~[illegible]~~

1875 — 439

i uchybienia sprostania zadaniu, któryby nadał kierunek państwowej i publicznej sprawie. Kto będzie rządził? Zmiana ta monarchy w dzisiejszych okolicznościach spotęgować może upadek niemieckiego sprzymierzeńca, jeżeli wybuchnie się przegraną we wojnie.— Ale jest gwarancja Austryi, która może nie jest czem innem, jak potrzebą jej istnienia dla Europy.— Gwarancja zaimiejsce mogą niedostatki ludzi i rządy człowieka. Na zawsze znikł, szlachetny, dobrotliwy i dobroczynny, przykładny monarcha i jego czasy siebie słowa . W chwili zgonu „Tyż rana [illegible] i [illegible] s. komunii.— Ostatnie jego słowa „Jestem znużony!"— Zgon jego nie zmieni losów świata.— Objaw grożnej chwili. Tutaj „miłość" za życia była większą niż żal po zgonie.— Ze stępiały przez przeczulenie.— nic zaś uczucia.— Następca Ar. Karol. Franciszek-Józef wstąpił na tron i objął rządy nieprzygotowany do nich ani obeznajmiony z państwowemi i politycznemi sprawami. Odziedziczeni poprzednio zatwierdził, gabinety Koerbera i Tiszy; wspólnych ministrów Buriana spraw zagranicznych, Krobatina wojny. Także wszystkich dworskich dygnitarzy oraz dyrektora kancelarii Schiessla. Mianował zaś szefego dotychczasowego ochmistrza— hr. Berchtolda drugim wielkim ochmistrzem, podczas gdy pierwszym pozostaje ks. Montenuovo.— Cesarz który wstąpił na tron jako Karol. I wydał proklamację: Do moich ludów! która omawia objęcie rządów. Błąd więc nie mówi ale też nie wiele więcej powiedzieć mogła. Zlepek zużytych komunałów zastosowanych do chwili. Szablonowo rządzić będzie!—

~~1916~~ 1916 440

~~*~~ Kanclerz Bethmann i bar. Burian zamienili telegramy; ten ostatni mając, w swoim, nad miarę wymagań, wspólność monarchii z niemieckiem cesarstwem. Zrodziła to ~~[illegible]~~ potrzeby ale także przymus.—

~~Cesarz i cesarzowe przesłali kondolencje i zamie~~

Między cesarzami i cesarzowemi niemieckiemi i austro-węgierskiemi zamieniono ~~następujący~~ kondolencje i podziękowania za nie.

Pogrzeb zmarłego cesarza odbędzie się na życzenie w testamencie zapisane z wielkim, hiszpańskim ceremoniałem we czwartek 30. t.m. — Cesarz Wtóry przybyciem nie był, ~~nie~~ zaboli to pośmiertna pompę z dynastycznych względów.—

Wśród ogromu wypadków zmiana panowania nie wywołała wrażenia. Ludzie zobojętnieli, przytłoczeni nadludzkiemi zdarzeniami. Wiedzą że przyszłość nie zależy od tej zmiany.—

1917

441

Monastir 18 t.m. opróżniony przez niemiecko-bulgarskie
wojska, po walce w okolicy, zajętym został – jak można było
~~tego spodziewać się~~ przewidzieć – przez ~~ar~~ Salonicką armię ze Serbami
na przodzie, o 8ej rana, w rocznicę zdobycia Monastiru
przez Serbów w 1912 r. – Wypadek nie pomyślny który może ~~za~~
wpłynąć na kampanię Mackensena w Dobrudży i który
świadczy, że coraz więcej liczyć się przychodzi ze siłami ~~pewnej~~ kampanii
Sarraila; przy czem okazuje się, że w zniesieniu armii
~~Serb~~ Serbskiej, armia serbska wiele na Korfu jest
nie dostała i że uporządkowana na nowo – ze potężnieniem Wojska
znowu czynnikiem we wojnie –
Dla pociechy doniesiono skwapliwie odniosło prowadzenie Wojska
Nadto Arcyks. Karola zdążyło utorowały sobie drogę w bitwie ~~rumuńskie~~ ~~r~~ owar dotarły
Falkenhayna pod Targu Jiu, z gór na płaszczyznę Wołoską kierowana do Craiowej. Także
po obu brzegach Altu dotarły niemiecko-
do Krajowej? – austryjackie wojska do stóp gór
i przekroczyły linię Calimanesti –
Sinaia –

1918 442

Przed zamknięciem oczów cesarz Franciszek Józef dowiedział się, o porażce sprzymierzeńców ~~ii o cor~~ na jednem polu walki o wspólnem prowadzeniu na drugiem. – Podobno do końca wierzył w ostateczne zwycięstwo ~~ale~~ ~~[illegible]~~ nie podobna aby nie odczuł ciężaru wojny. – Cesarz przewidywał że do niej przyjdzie. Dwa lata przed jej wybuchem mówił do namiestnika Korytowskiego „Wojna z Rosią jest w powietrzu"!–

Już po zgonie nadeszła wiadomość, że austryjacko niemieckie wojska zdobyły Krajowę, siedzibę naczelnego dowództwa pierwszej armii rumuńskiej, stolicę Małej Wołoszczyzny. –

Nad armią byłego Następcy tronu a dzisiejszego cesarza Karola, objął dowództwo arc.[?] ~~Józef~~ Józef, na pół Węgier, który odznaczył się dzielnością –

Wojska Mackensego przekroczyły 24. t. w kilku miejscach Dunaj, ~~a~~ co może mieć poważne następstwa i zagrażać Bukaresztowi

W zachodniej Wołoszczyźnie po zdobyciu Krajowy niemiecko-austryjacko węgierskie wojska dotarły na wschód do ~~Olty~~ Alt. ~~ku~~ z drugiej strony do Turn-Severin po zdobyciu Orsowy.

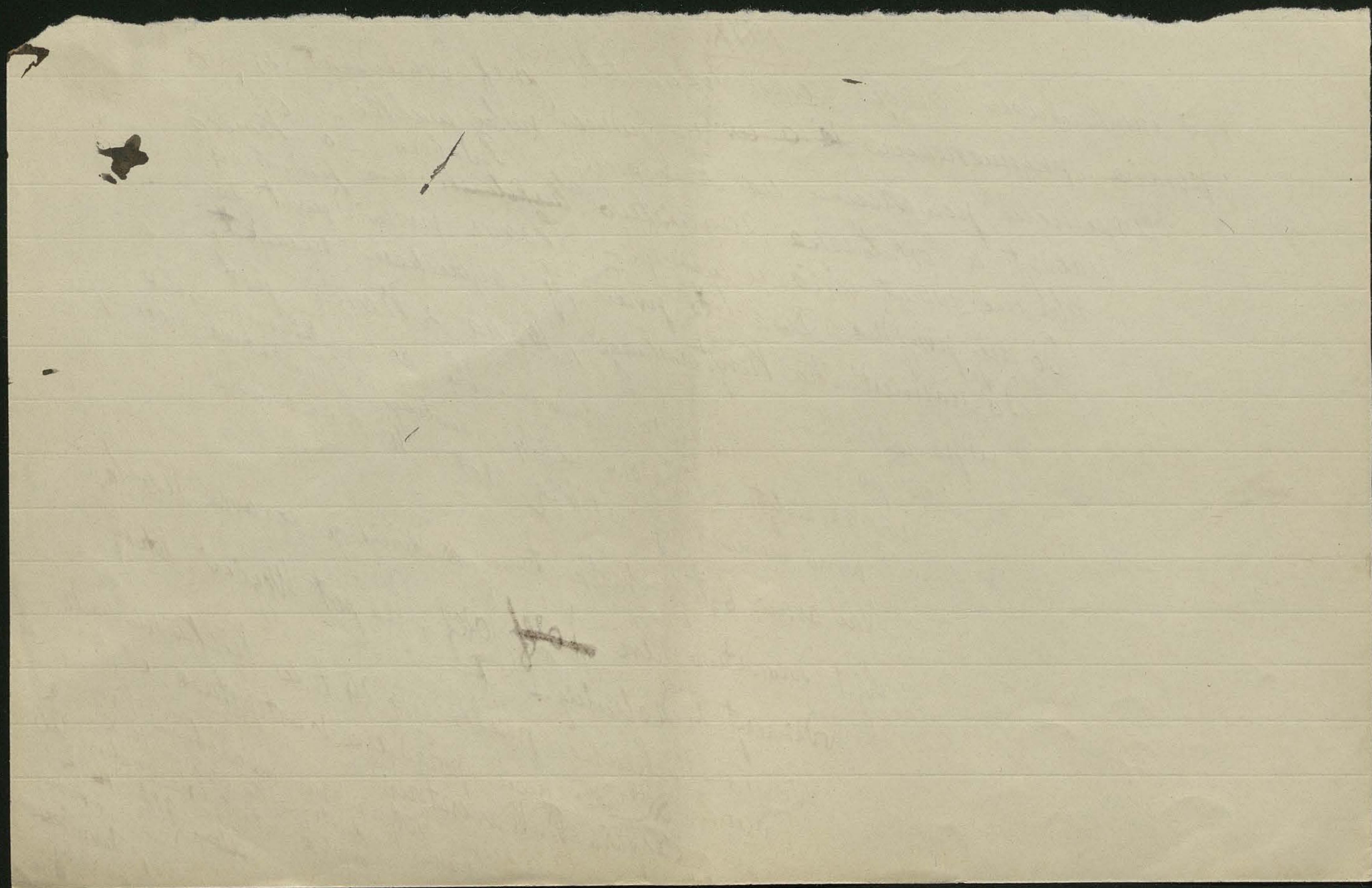

~~1918~~ 1919

443

W Warszawie rzeczy wzięły taki obrót iż połączyły się stronnictwa z wyjątkiem Demokracji Narodowej nadsyłającej się jak wiadomo do Rosji, oraz Socjalnej Demokracji Polski i Litwy, dla utworzenia Narodowej Rady. Stronnictwo realistów które pozostaje pod wpływem Dmowskiego i ~~[illegible]~~ Demokracji Narodowej, opóźnia się z przystąpieniem. Rady tej głównem zadaniem jest porozumienie się z rządem niemieckim i austryjacko-węgierskim dla utworzenia rządu polskiego, Rady stanu i Sejmu, i przyznania mu ~~Radzie Stanu~~ zapoczątkowania w Radzie stanu Departamentu ustawodawczego, utworzenia ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wojskowego, powołania Regenta z Dynastii Katolickiej przyjaznej polskiemu narodowi.

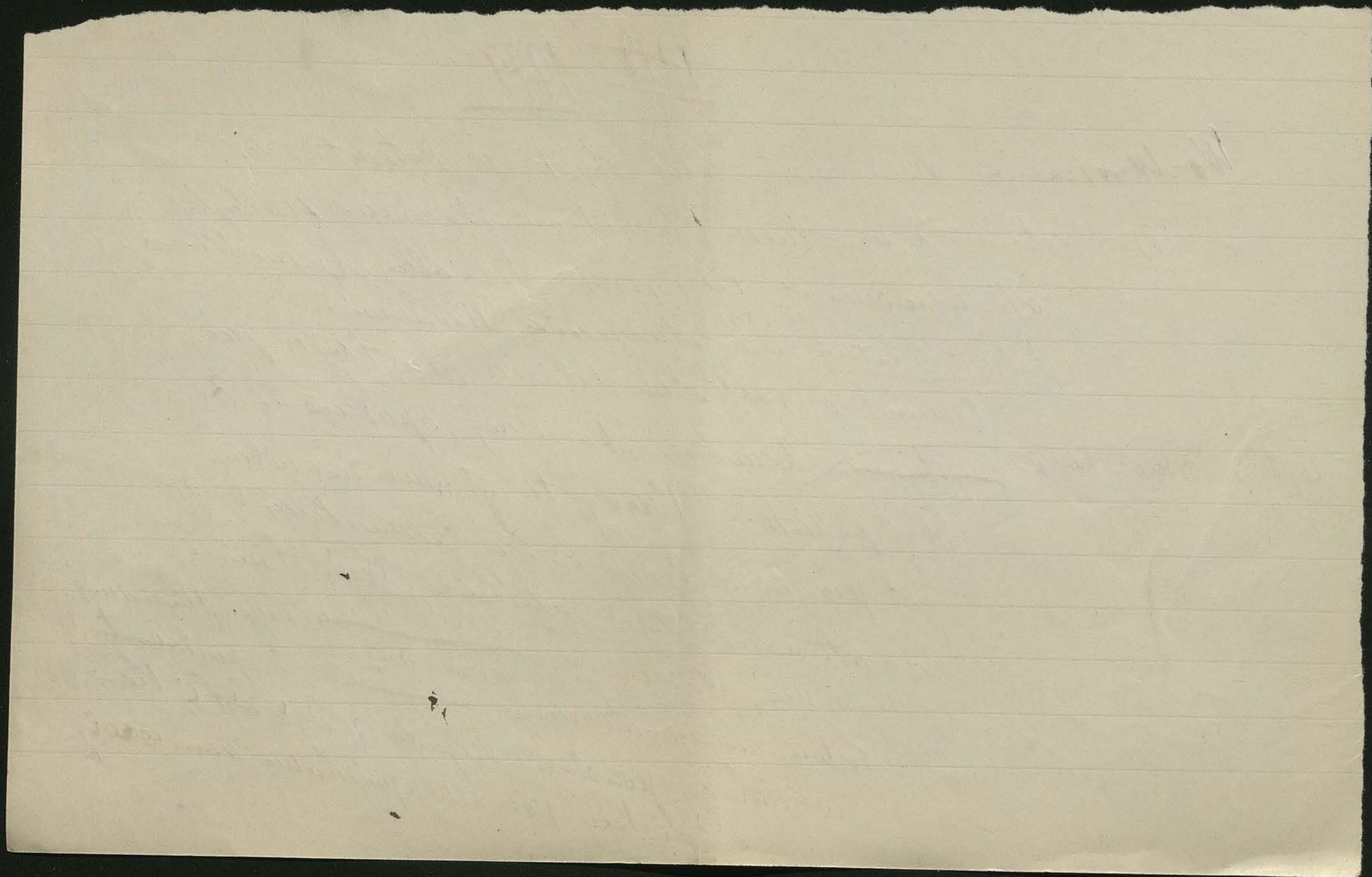

~~1979~~ 1980

444

Utworzenia tymczasowej Rady Stanu w porozumieniu z Radą Narodową

+ Na mocy aktu polegającego na wspólnem postanowieniu ~~porozumieniu~~
i walczących mocarstw

Już to wytwarza zastrzeżenie i równie ~~uwagi~~ zabezpieczenie
wystarcza Austro-Węgrom. – Nie będzie to zapewne po myśli
niemieckiego rządu, który czuje się i chce być panem
położenia. Opowiadano mi że jenerał-gubernator
Beseler, którego uważają [illegible] uczciwości i prawości, że ten
jenerał niemiecki który w dniu ogłoszenia
niepodległości na Zamku zdjął niemiecki ~~przed~~ [illegible]
sztandar i zastąpił go polskim i ~~miasto~~ [illegible]
dni przedtem, kiedy przyjął [illegible]
Ks. Władysław Lubomirski zwrócił [illegible]
wydania ~~[illegible]~~ rozporządzenia co do powstania
robotników przeznaczonych do Niemiec
wpadł w gniew zaciągnął pięść
i zawołat "Ja wam pokażę
polskie rządy"

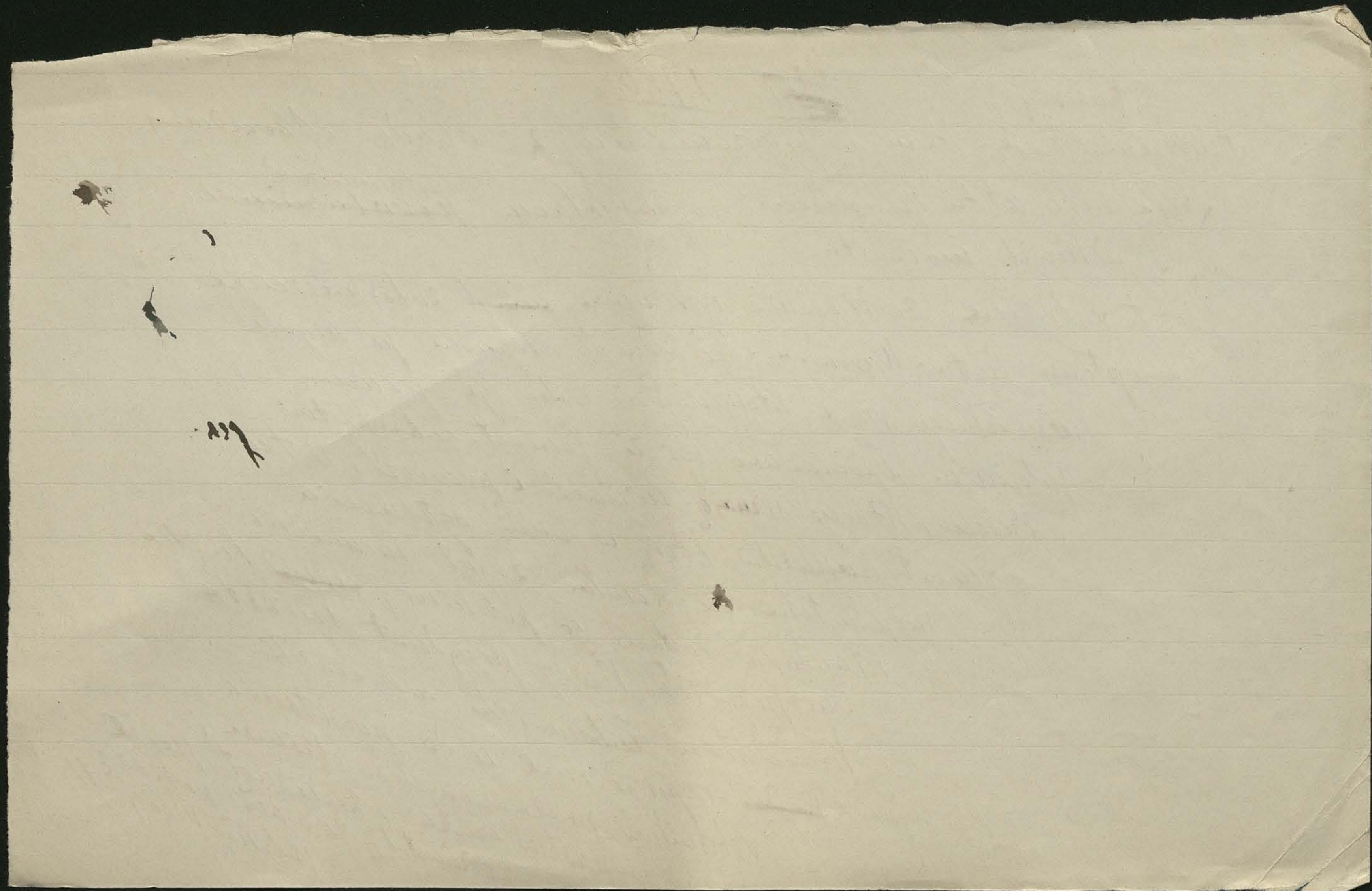

Przypominało to gesty wszystkich satrapów. — 1881 445

Z urzędowej niemieckiej strony uznano za stosowne zaprzeczyć doniesieniom francuskich dzienników jakoby Kanders oświadczyć miał, że jeśli ochotniczy werbunek ~~rekrutacji~~ w Polsce nie wystarczy przyjdzie do rekrutacji przymusowej, a jeśli armia polska nie zadowoli, zobowiązanie co do utworzenia Królestwa Polskiego zostanie cofnięte. Nordd. Allg. Zeit. stwierdza że Kanders żadnego tego rodzaju oświadczenia nie składał i że francuskie doniesienie jest zmyślone. —

w początku do Kielc

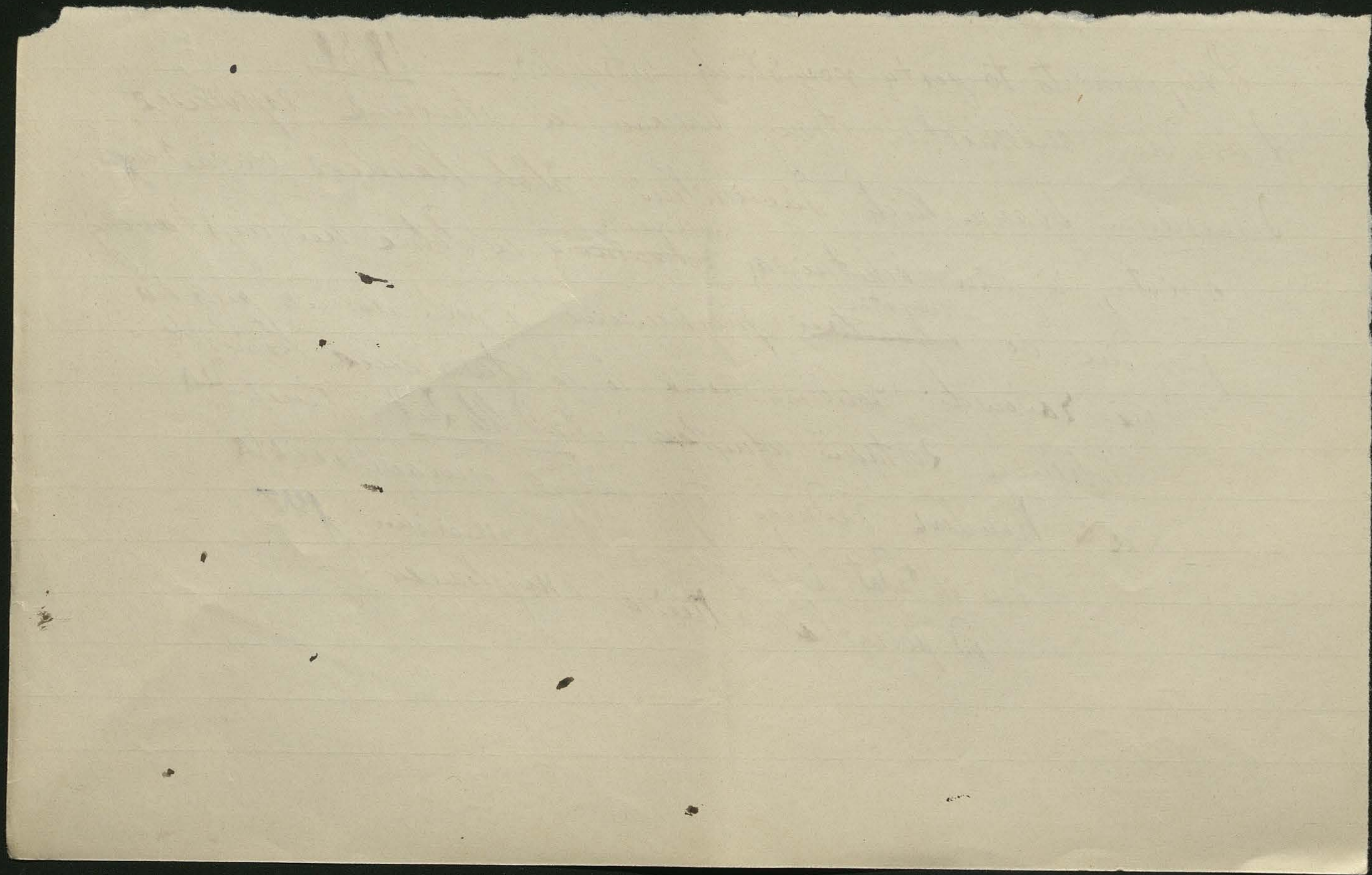

~~1882~~

Hr. Stanisław Szeptycki mianowany ~~zost~~ został Dowódcą Legionów których przetworzenie zostało na: Armii polską. – Siedzibę Komendy Legionów ~~przeniesiona~~ przeniesiona została do Warszawy. – Legiony rozwiązane będą wolnym werbunkiem. –

Tutejszy gabinet ma mozolną pracę w rokowaniach z niemieckim o polskich sprawach. Był przeciwny, werbunkowym proklamacjom jenerał-gubernatorowi w Królestwie Polskim, lecz ~~nie~~ zdołał przekonać niemieckiego rządu. Gdy ten spostrzegł się, iż błąd popełnił i chciał go naprawić, owa ~~złego~~ takie nie zbył rozsądnie zapomniawszy, że to był fatalny krok, bez ~~porozumi~~ porozumie= nia z Sejmu i Rady Stanu i w pośpiechu uczynił to. Zniecierpliwiony ~~obmyślał~~ obmyślają wspólnie wyjście z tymcza= = nia z austro-węgierskim. Zawiódł się do sprzymierzenia i teraz z porozumieniem, Rada Stanu będzie wojskowy [illegible] Powstańców, za uznaniem powstańczych. Do niej ~~ustalić~~, które mieć będzie ochotnikami = Dowa, z powstańczych wydział, i z tem ~~przed~~ przewodnictwo mają być werbunkami. Rząd niemiecki chciał aby w polskiej armii tylko pod rządem [illegible]

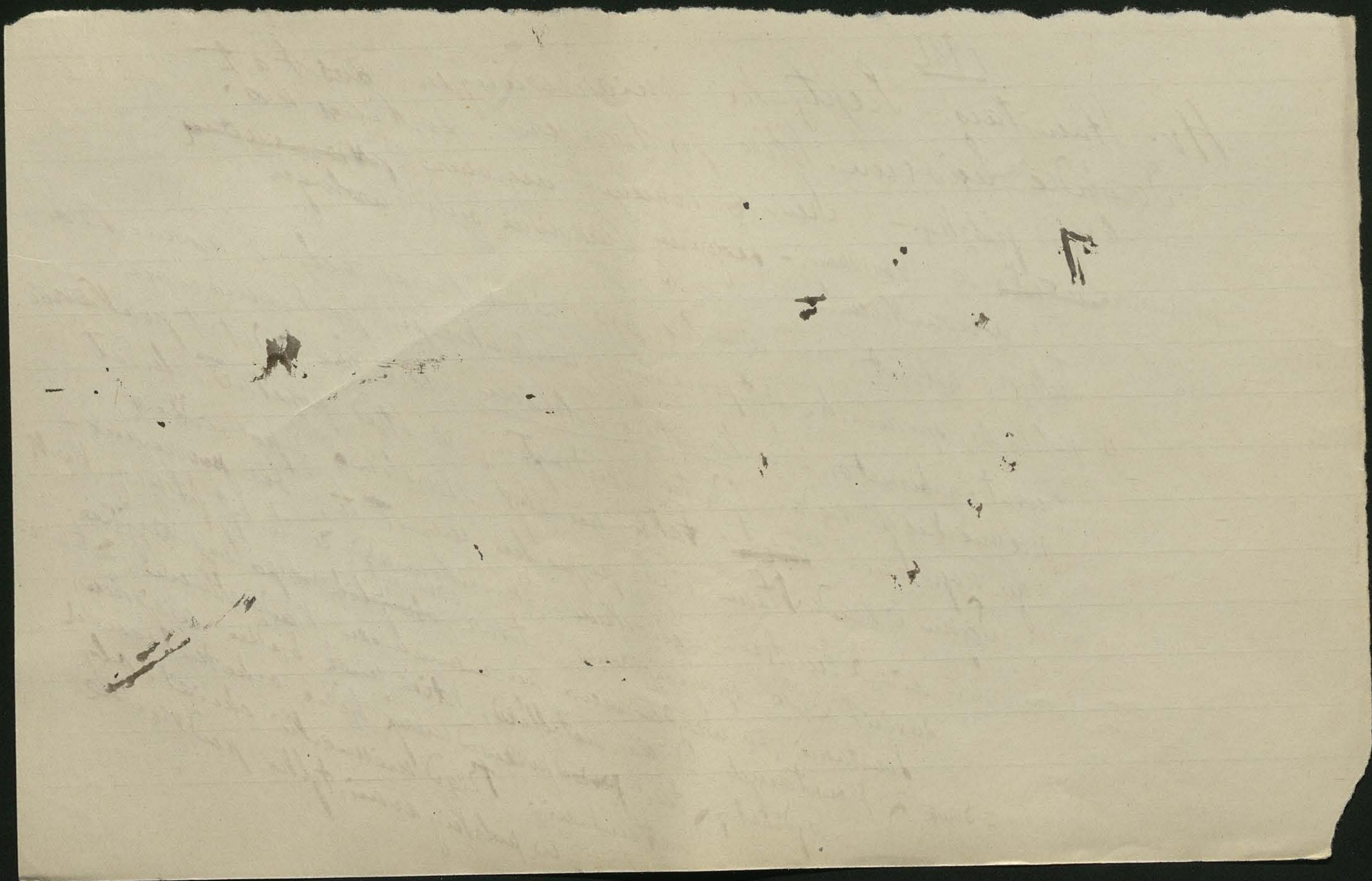

~~1882~~ 447

Oficerskie stopnie zajęli Polacy; tutejszy zaciągnąć i zapobiegł temu zamiarowi. Wszystkie niższe i wyższe stopnie oficerskie obsadzone będą Polakami: a tylko, o ile i dopóki ich ~~...~~ nie wystarczy, oficerami armii średniczych mocarstw.

Mówią mi, że te ~~tradycje~~ wszędzie z którem przychodzi ~~...~~ ~~...~~ niemieckie ~~...~~; stąd walczyć ~~...~~ Berlinie i te ~~...~~ nieporadności — pochodzą, nie tyle, że z tej woli, jak z nieszczęśliwe kroki ~~fatalne kroki~~ tradycji które uniosą

Dodam, że ~~...~~ i ~~...~~ tradycji które uniosą sprawy polskiej towarzyszy, obecnemu rozwiązaniu.

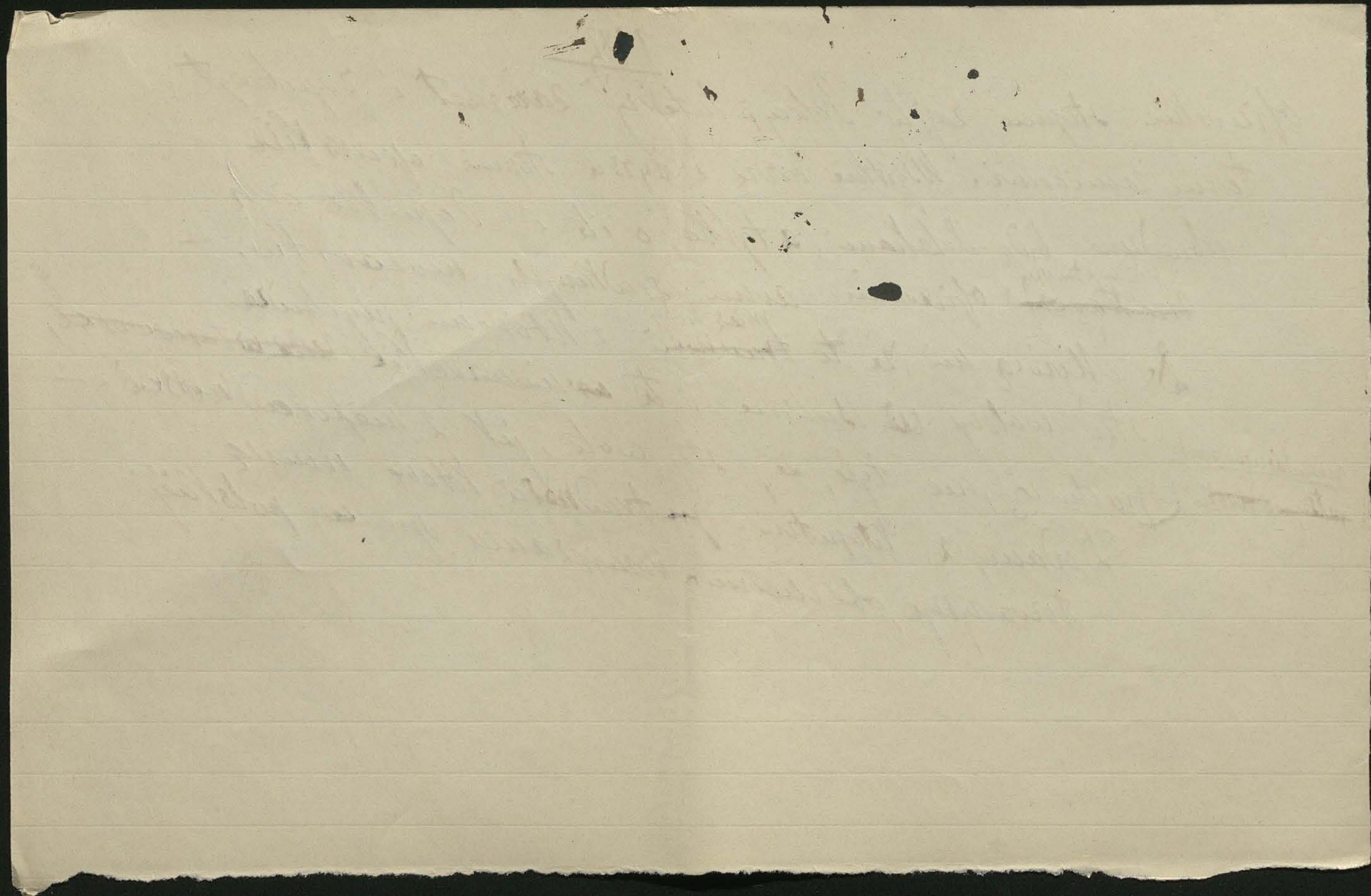

~~1884~~ 448

Prezesowi gabinetu mocarstw porozumienia Briand, Asquith, Boselli przesłali prezydentowi ministrów Stürmerowi telegramy w których żywo wyrażają zadowolenie z powodu protestu rosyjskiego przeciw ogłoszeniu polskiego państwa i utworzenia w niem rekrutację armii. „Wielce uradowani jesteśmy że Rosja w prawdziwem świetle postawiła ~~u~~zdradne obietnice naszego nieprzyjaciela i że Rosja która na początku wojny dała ludowi zamieszkującemu polskie okolice zapewnienia odpowiadające dawnemu ~~stuletniemu~~ porządkowi rzeczy, dziś odnawia uroczyście przed dwoma laty zapowiedziane niezachwiane postanowienie cara, zaprowadzenia autonomii Polski. Zarówno cieszymy się ~~te~~ z tego wielkodusznego postanowienia rządu J. C. Mości cesarza Rosji na korzyść narodu przyjaźnione z którym łączą nas wszelkie sympatie i którego potęgowanie, będzie głównym źródłem przyszłej europejskiej równowagi. Cieszymy się szczęśliwemi oświadczyć się jesteśmy zupełnie solidarnemi ~~ze~~ ~~samemi~~ poglądami cesarskiego rządu, które zawierają zapewnienie szczęście stałego polskiego narodu [illegible] Wyrachowane na obałamucenie Polaków [illegible] zawarte w wszystkich obietnicach

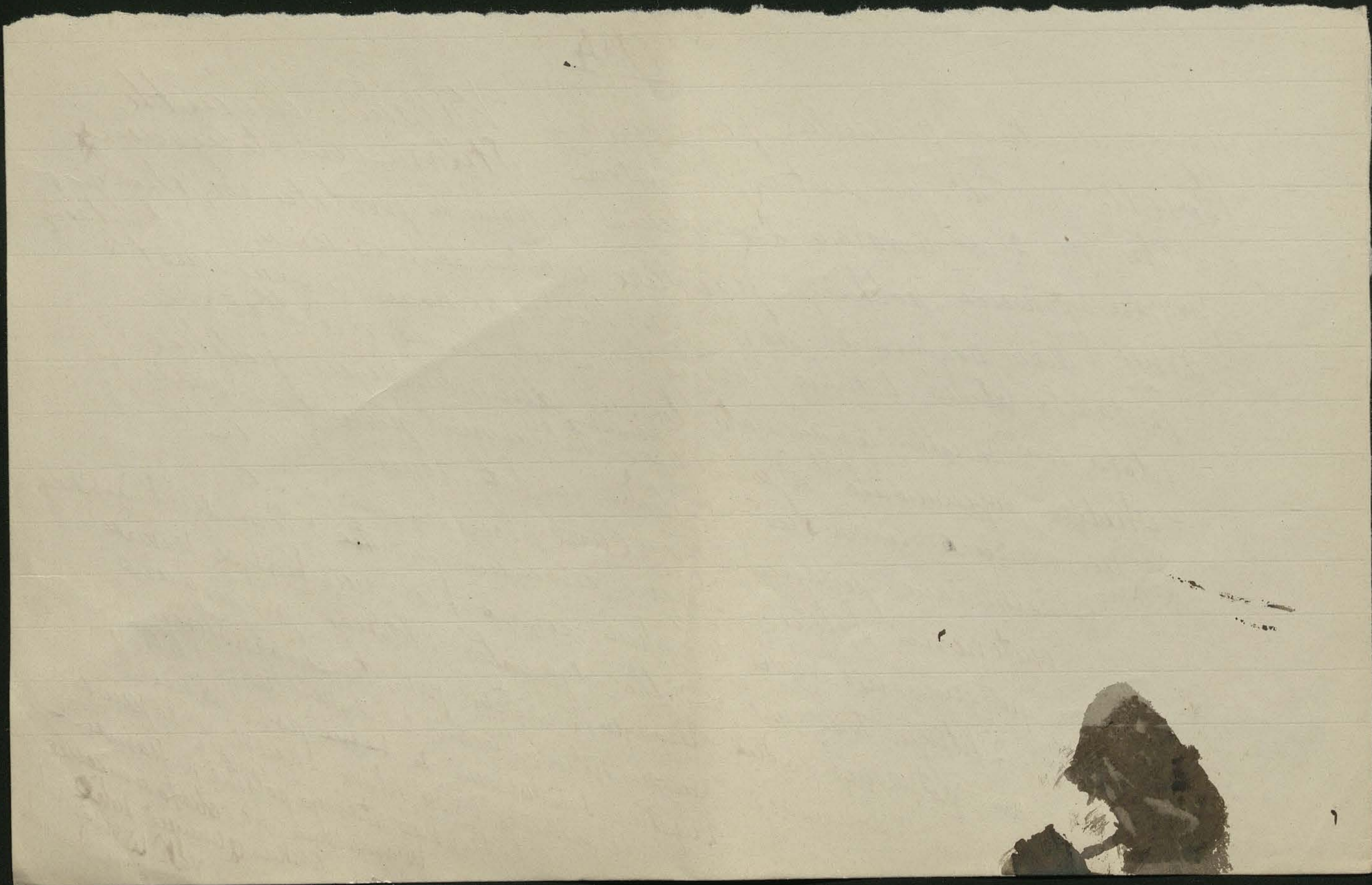

1884 449

Ajencia Havasa donosi, że rządy Anglii i Francji, Włoch wniosły u neutralnych gabinetów protest przeciw ogłoszeniu państwa polskiego, taki sam jak wszystkie–

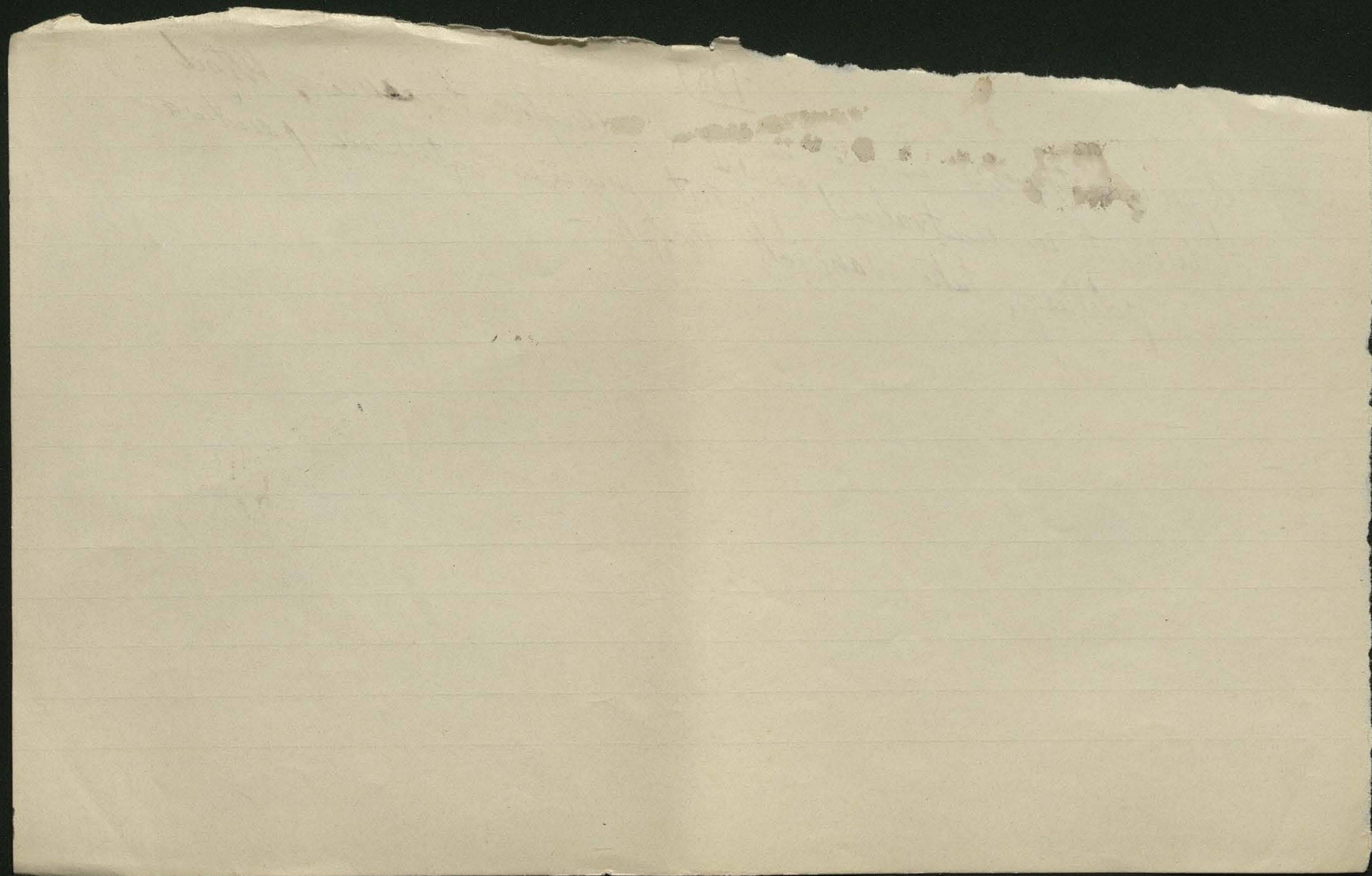

1886 450

Wyżej przytoczony wniosek konserwatystów i narodowo-liberalnych co sprawie polskiej, przyszedł pod obrady pruskiego sejmu i uchwalonym został, 180 głosami przeciw 104 głosom centrum, Polaków, postępowego ludowego stronnictwa, socjalnych demokratów i Duńczyków. –

Wszyscy mówcy opozycji zaznaczyli iż jest zbytecznym i niepotrzebnym a jak rzekł przedstawiciel centrum Herold przekonaniem jego, że co samo przez się rozumie, nie należy stawiać w szczególnym wniosku. Wszyscy przemawiali za zmianą wewnętrznej polityki polskiej Prus a mówca centrum powiedział, że jeżeli chce się pozyskać czyjeś zaufanie, to trzeba mu także okazać zaufanie. Nawet mówca wolnokonserwatywnych bar. Zedlitz nie wykluczył rozważania zmiany niektórych polskich ustaw. Wszyscy wnioskodawcy i ogromnie stwierdzili nierozerwalność na zawsze polskich dzielnic Prus z pruskiem państwem i że Polacy w Prusach zaniechać winni wszelkiej myśli oderwania się od nich. Przyczem

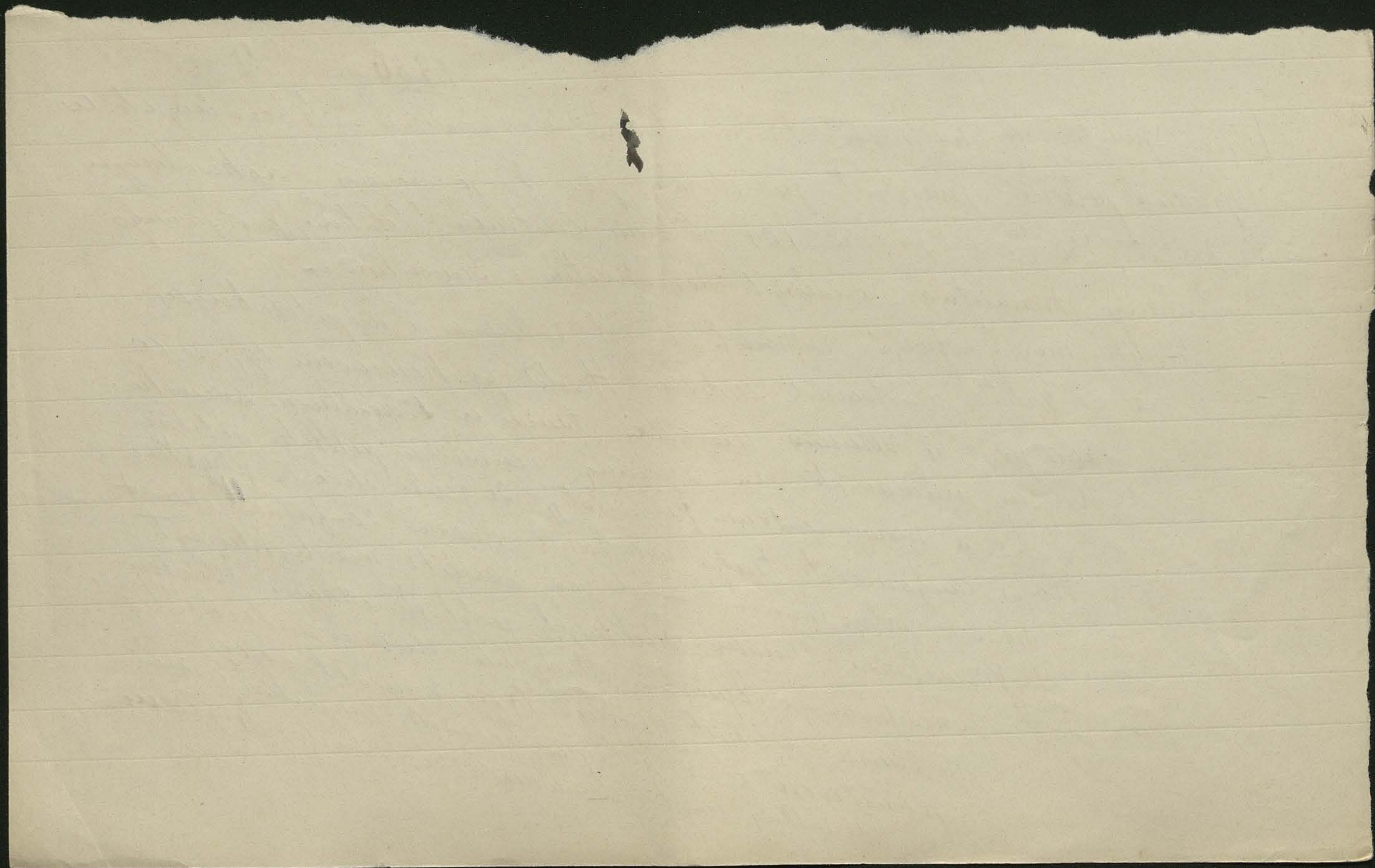

1917 451

mowca postępowego stronnictwa Pachnicke zauważył, że zasada narodowego
państwa niemal nigdzie w świecie nie została w całej pełni
przeprowadzoną. Także Niemcy znoszą to iż nie są wszyscy złączeni
w jednym tworze państwowym!! Wnioskodawcy żądali aby
znamiennik niemiecki wschodnich prowincji ~~nie~~ ukształconem niemieckie
nie zostało. Oponenci aby ochronione zostały w nich niemieckie
interesy.—
Minister spraw wewnętrznych Loebell nie oświadczył się
w imieniu rządu ani za ani przeciw wnioskowi.—
Orzekł że skoro polskie państwo najściślej połączonem będzie
z niemieckiem cesarstwem jak też z austryjacko-węgierską
monarchią, spodziewamy się na pewno że bezpieczeństwo
i mocarstwowe stanowisko niemieckiego cesarstwa
trwale wobec Wschodu zapewnionemi i wzmocnionemi
będą. Niemieckie i polskie interesy odnalazły się
w tej światowej wojnie. Połączone są nawzajem
listopadowym i winny być w przyszłości niewzruszal-
=nemi. Ten historyczny fakt stanowczym

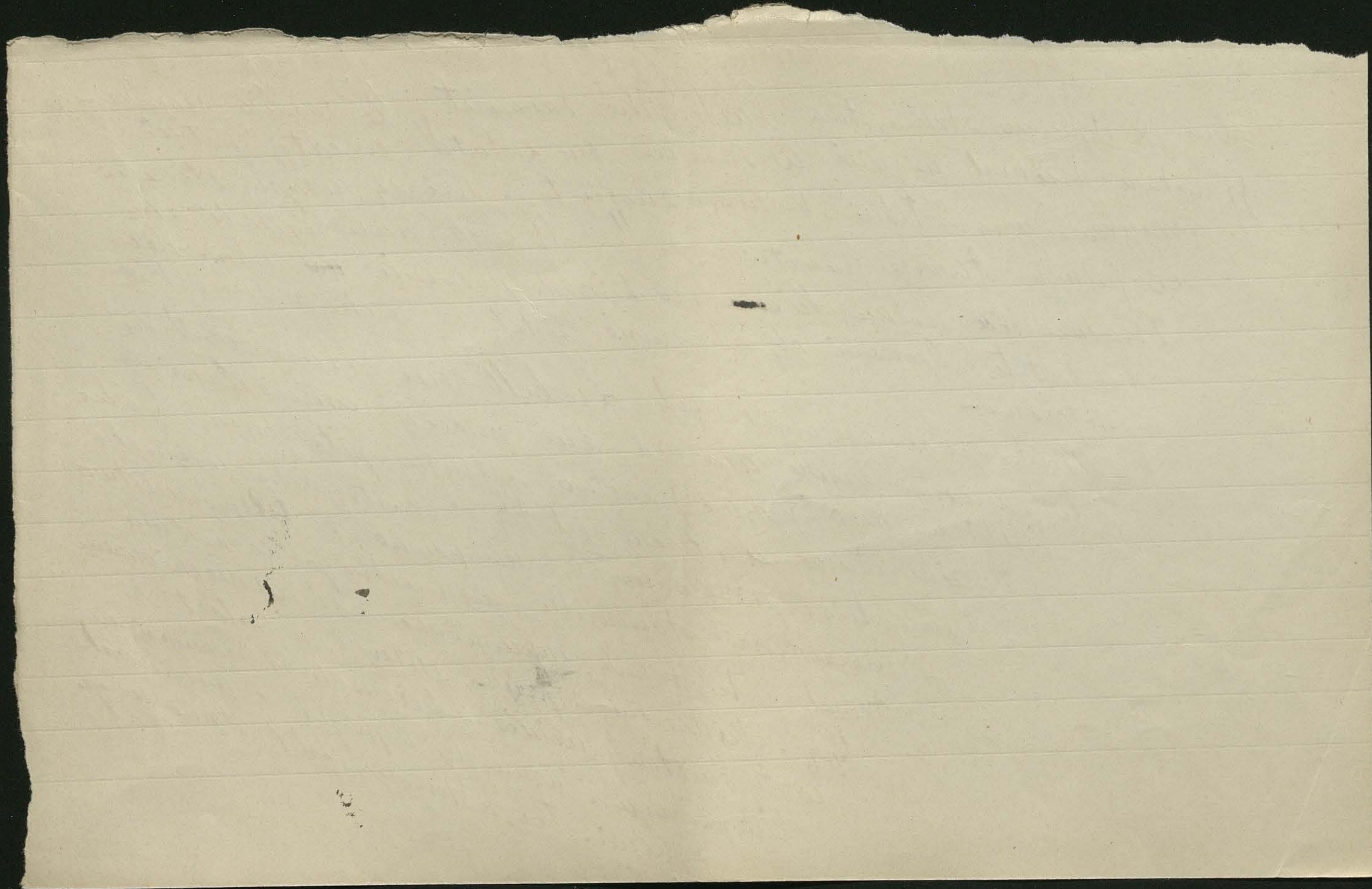

452

<u>1887</u>

Zlaną przez Legionów krew, wmurowanym będzie, wtedy kiedy nowoutworzone, polskie, ochotnicze bataliony przy boku ~~ich~~ wskrzesicieli polskiego państwowego życia, przy boku oswobodzicieli, ~~przeciw~~ dotąd odwieczną polską dzielność, przeciw jeszcze ciągle grożącemu ze Wschodu niebezpieczeństwu. — Nie potrzeba nad tem tracić słów, że każda piędź ziemi z wschodnich, granicznych marek pruskiego państwa świętą jest i nie może być odstąpioną. Niema Prusaka, któryby mógł inaczej myśleć. Pruskie państwo pozostanie wiernem, swojemu, narodowemu, niemieckiemu zadaniu na Wschodzie. ~~Spet~~ Odczuwaje za cały niemiecki naród. Rząd państwowy oczekuje na pewne, że w Prusach żyjący Polacy, ułatwią w przyszłości we wschodnich markach państwa spełnienie jego zadania, tem że bez szkody dla ich polskich narodowych uczuć, silnej i ... silniej więzią się i wspaniej

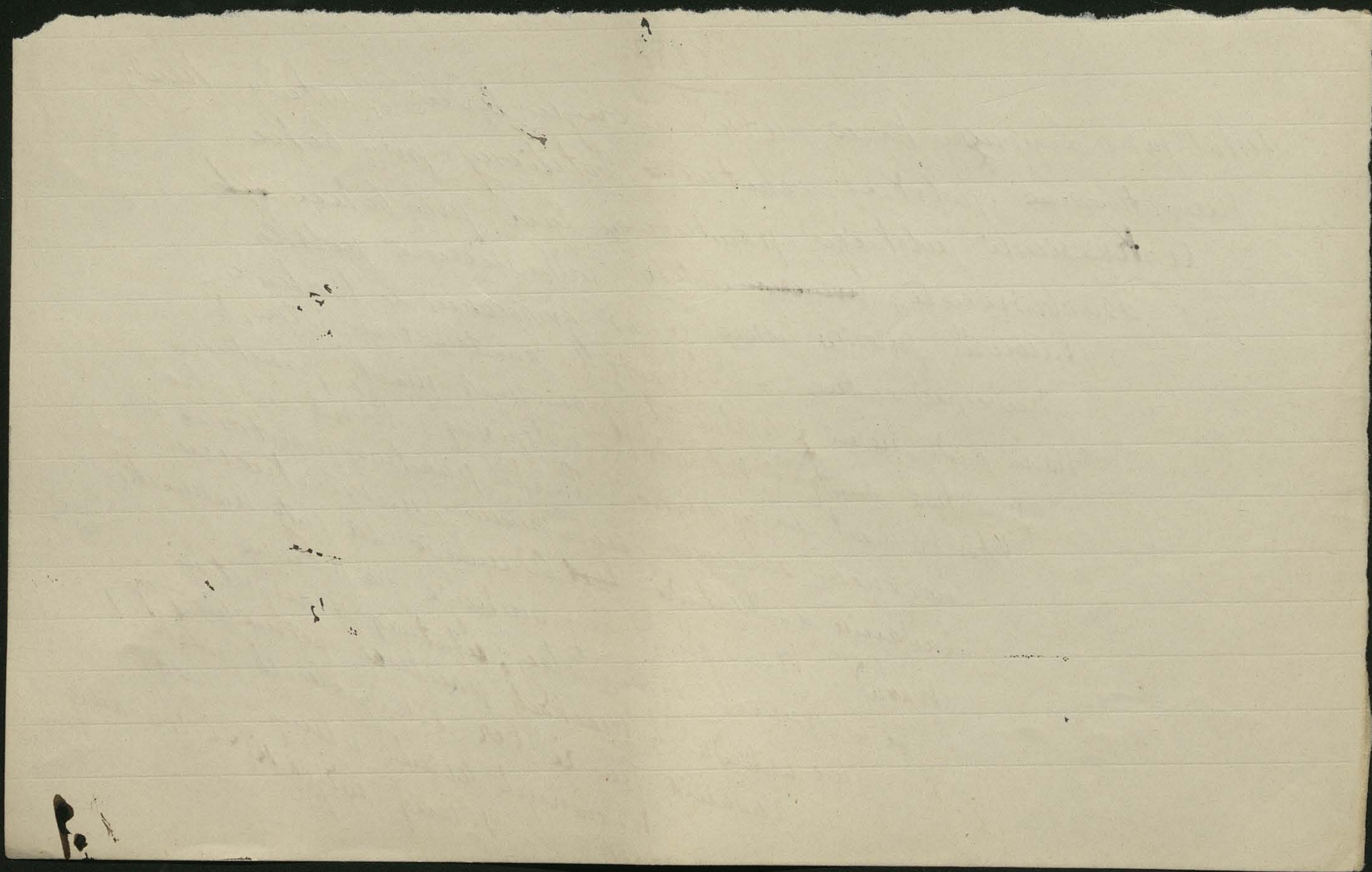

~~1188~~ ~~1889~~

453

w obowiązki pruskich obywateli i jak podczas wojny tak
i w przyszłym pokojowym okresie, niezłomnie, bezgranicznie
okazują wierność niemieckiemu narodowi, którego ofiary
dały im z tamtej strony granicy polskie, narodowe państwo –
Niemcy i Polacy zbliżyli się i jeszcze bardziej zbliżą się utworzeniem
polskiego, narodowego państwa na Wschodzie. A ta prawda o ~~ustawodawstwo~~
odezwie się, kiedy po wojnie, wychodzić się będzie, o ustawodawstwa
~~O i administracyjnej prak zbada~~ o zbadanie ustawodawstwa pruskich
i administracyjnej praktyki dotyczących obywateli pruskich
pochodzenia polskiego. Przyszłe postanowienia rządu
będą nacechowane przychylnością dla polskiej ludności
że zapewnienia, którym i dziś Polacy mogą zupełnie
zaufać, muszą wystarczyć, dopóki prawidłowe
pokojowe stosunki nie dadzą nam możliwości
zbadania ważnych i trudnych spraw ustawodawstwa
i administracji, że zamienionymi ~~potrzebą~~ doświadczeń,
konieczności przez pruskich

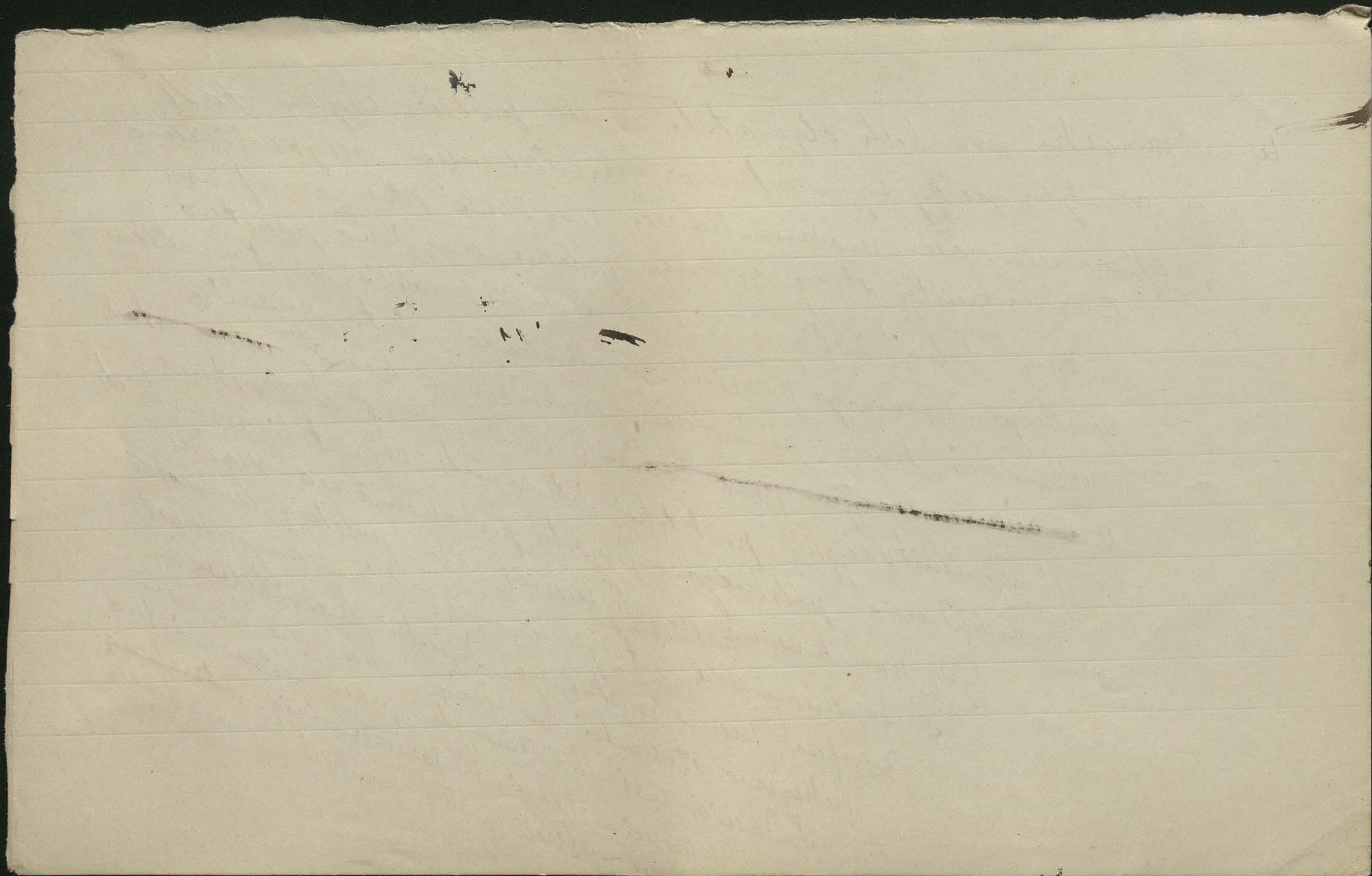

~~1489~~ ~~1890~~ 454

Ma się zadziwiający poza polityczną chwilową potrzebą, przyszłości—

Przedewszystkie dotąd spełnione niemieckie zadania Prus we

wschodnich prowincjach, pozostają w bliższej i dalszej przyszłości

niezmienne. Opieka i utrzymanie niemczyzny, niemieckiego

życia i działania niemieckiego w prowincjach w których [illegible]

Niemcy i Polacy obok siebie żyją, pozostają obowiązkiem

pruskie państwo dalej spełniać będzie dla niemieckiego

narodu, niemiecką kulturę, niemieckiego ducha—

jej szczególności oraz trudności; ~~nastawiona~~

Odrywała się przeszłość rzeczywista i jej ~~polskiego państwa~~

~~łagodnie, wymaganiami epizodu~~, polskiego państwa

Szkic złagodzony wymaganiami i obecnej chwili i zapowiedzią polskiego państwa

Poseł ksiądz ~~Pastka~~ Styczyński stwierdził, w imieniu koła Polskiego

łączność całego polskiego narodu, pomimo więcej jak stuletniego

455

~~1890~~ ~~1891~~

vortyczenia w różnych ~~państwowych~~ państwach. Uznanie międzynarodowego
znaczenia polskiej sprawy jest krokiem naprzód na drodze do ostatecznego
jej rozwiązania. Manifest monarchów środkowych mocarstw napełnia nas
zadowoleniem albowiem uznaje ~~prawo narodowe~~ prawo polskiego
narodu utworzenia samoistnego państwa — w zasadzie. Mimo tego
powstają ~~[illegible]~~ wątpliwości i obawy że tylko część polskiego
narodu otrzymuje w posiadanie narodową wolność i że nawet
dla tej części wolność ta będzie tylko nominalną, co tem więcej
najsilniej potwierdza. Wedle woli ustawodawców mniejszych
Do większości tej części ma być ~~polskie państwo~~ zawsze polskiemu
państwu tyle nałożonych więzów wojskowych, gospodarczych,
i ogólno politycznych, że jego wolność i samodzielność
byłaby tylko pozorną. — W końcu mówca
podniósł skargę i wyliczył wszystkie prześlado-
-wania Polaków w Prusach i zaniósł protest
przeciw wmawianiom. To wystąpienie nie ustawa
uwarunkowane rządowi obecnego zadania i nie
poprze jego przeprowadzenia —

~~1912~~ 456

Niemiecki rząd przedłożył Sejmowi Wydziałowi parlamentu cel i powody zapowiedzianej ustawy o ogólnym obowiązku cywilnej służby w Niemczech podczas wojny — i oświadczył, ~~że~~ iż jej zamiarem ~~ideą~~ jest, pozyskanie robotników dla wojskowego przemysłu i przez to z obowiązanych do służby wojskowej, którzy dotąd niezbędnemi byli dla zatrudnień w domowych przeznaczyć ~~oddać w ustawie~~ do wojskowej służbie —

1913

457

Niemiecki sekretarz stanu spraw zagranicznych ~~hr~~ Jagow zażądał uwolnienia z powodu stanu zdrowia. Następcą został podsekretarz stanu Zimmermann; podsekretarzem stanu minister pełnomocny Stumm. Ta zmiana ma polityczny podkład; niewiadomo dokładnie jaki. Dzienniki kanclerskie nie szczędzą nagany ustępującemu sekretarzowi ~~stanu~~. Być może że w grze jest także sprawa polska. Strata dla zagranicznego ministerstwa w Berlinie nie zbyt dotkliwa. –

Po namyśle rząd niemiecki mianował następcą Tschirschkiego, ambasadorem przy wiedeńskim dworze ~~hr Botho Wedla~~, w nadzwyczajnej misii" hrabiego ~~Botho Wedla~~ Botho Wedela. Między 1901 – 1907 był radcą ambasady we Wiedniu. ~~...~~ Następnie jeneralnym konsulem w Peszcie. Obecnie radca sprawozdawczym w ministerstwie spraw zagranicznych. Jest krewnym byłego ambasadora we Wiedniu, namiestnika w Alzacii, dzisiejszego księcia Wedel-Wielkiego wyboru nie miał kanclerz przy obsadzeniu tak ważnego dziś stanowiska. Nie powołano na ~~...~~ nie żadnego z dotychczasowych ambasadorów.

Nadzwyczajnym posłem i pełnomocnym ministrem, austryjacko-węgierskim w Sofii w miejsce hr. Adama Tarnowskiego został hr. Ludwik Szechenyi- Gtóry nie zdawna już tam spełniał... Hr. Tarnowski przybył tu i zamierza niebawem udać się do Waschingtonu, jako ambasador

1894 458

Ukraińcy utworzyli nowe: Ukraińskie Parlamentarne Zjednoczenie wszystkich stronnictw, którego głównem zadaniem jest zwalczanie ~~ukraińskiego~~ wyodrębnienia Galicji ~~a utworzenia autonomicznego~~

1895 459

Czeskie stronnictwa przyłączyły się w jednym klubie

~~W~~ Najwyższy sąd landwery adwokat z zarzutem nieważności

przeciw cesarzowi przerwały czytanie którym Kramarz

i towarzysze skazani zostali za zdradę stanu na śmierć

~~Wrażny wnioski przemysłowców zarządy oddalenie z listy Mikołaj który~~

~~pełnomocnych ministrów i adwokat Towarzystwa Marienbad~~

~~zarządzeń ich [illegible] na zgłoszenie kontrakt~~

~~przeniesienie do Karlsbadu Król nie przyjął tej Opinii~~

~~Dwa rządy w trzech ostatnich Niemieckich popierały przez porolę~~

~~niemieckie i czeskie przez te Niemce przyjął do rządu~~

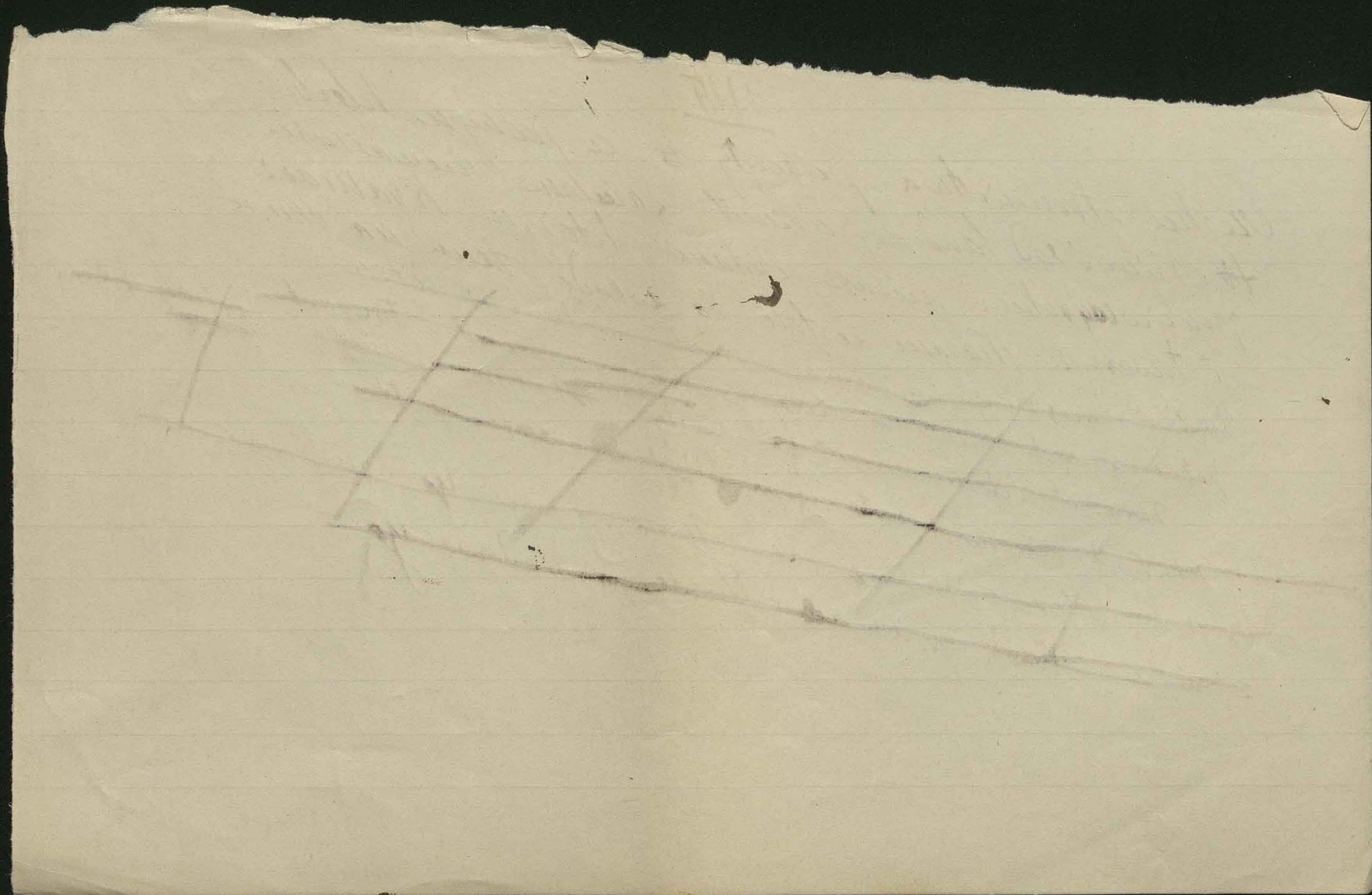

1896 460

Jeżeli co świadczy o wewnętrznych stosunkach Rosji to ciągła zmiana ministrów, w państwie w którem car panuje a biurokracja rządzi. — Minister prezydent i spraw zagranicznych Stürmer ustąpił. Ten całkiem nie dorósł do zadania.. Ministrem prezydentem został minister komunikacji Trepow. — Duma i Rada Państwa odroczone zostały do 2ª grudnia, aby pozostawić czas do złożenia programu nowego naczelnika rządu, jak donoszą z Petersburga; ale powód odroczenia może być inny. — Trepowa zaliczano dotąd do skrajnych reakcjonistów i przypisywano mu, w ostatnim czasie, usiłowanie, wspólnie z ministrem spraw wewnętrznych Protopopowem ~~wewnętrznych~~ obalenia Stürmer który przecież także uchodził, za reakcjonistę. — To działanie przeciw Stürmerowi popierać miał angielski ambasador Buchanan który coraz żywszą rozwija czynność i usiłuje wywrzeć wpływ na wewnętrzne stosunki Rosji. — Ministerstwo spraw zagranicznych pozostało do obsadzenia. Z tego wszystkiego nie podobna zdać sobie sprawy z istotnego stanu rzeczy. ~~Robi on~~ Odnosi się wrażenie rozgardiaszu. —

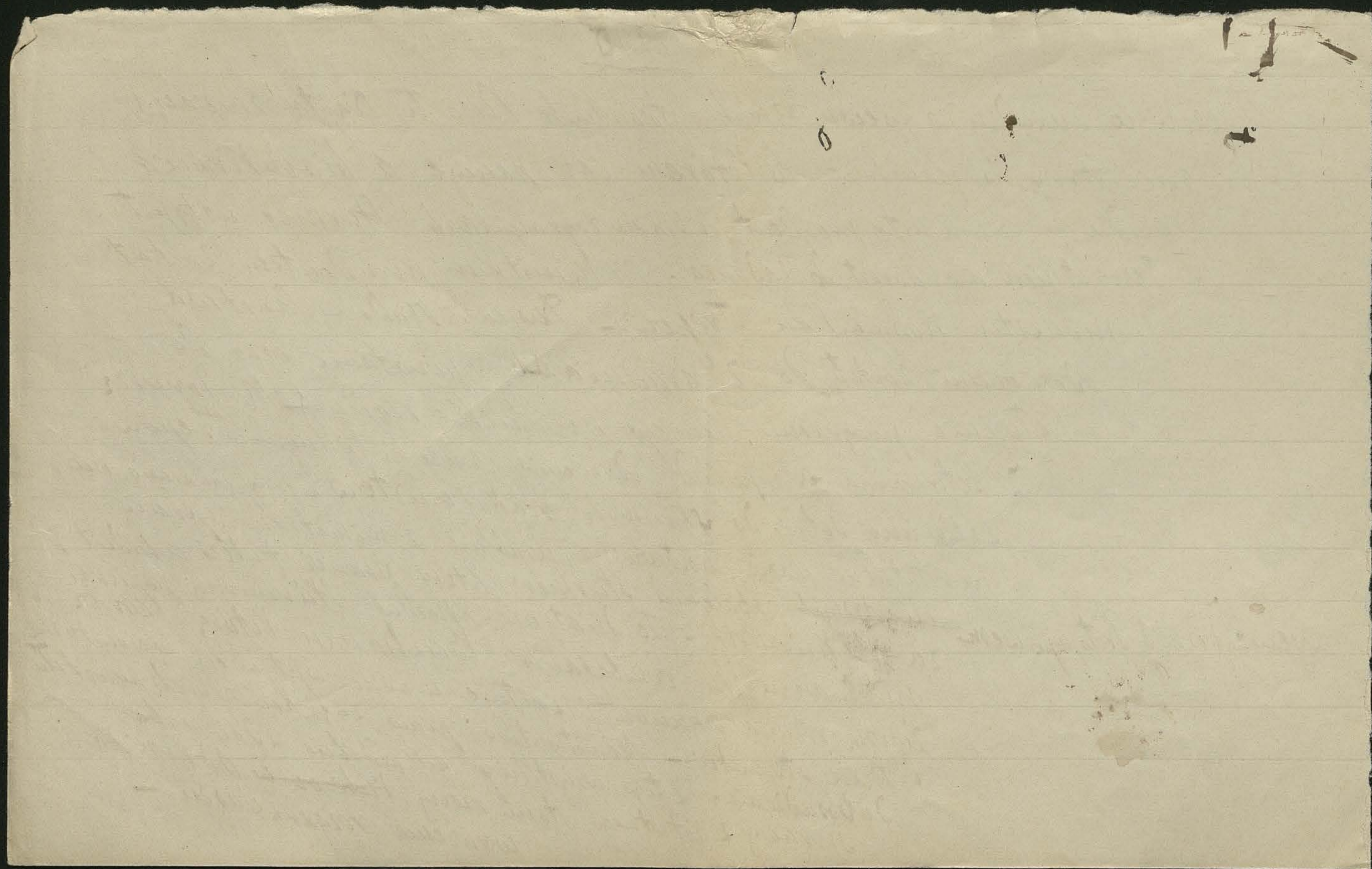

~~1916~~. ~~1917~~ 461

Rządy mocarstw Porozumienia ~~zarz~~ zarządziły ~~i zar~~ oddalenia z Aten przedstawicieli dyplomatycznych i konsularnych Czteroprzymierza. Admirał francuski Fournet zarządził przymusowe ich umieszczenie na greckim statku „Mikali", który przewiózł ich do Kavalla. – Król nie przyjął zgoła odpowiedzialności za ten gwałt. Admirał stawił dalsze wymagania, oddania broni i amunicji. Na co rząd grecki zgodzić się nie chce. – Grecja przedstawia potworny obraz wszelkich bezprawi obydwu mocarstw, przyczem dwa istnieją rządy, Venizellosa popierany przez Porozumienie i Króla przez nie prześladowany. –

25a Listopada

1773

Dobrowiejstwa świadome polskiemu narodowi gorąca dla niego nad wszystkiem nad pamiątkami żalów, w okresie długich rządów Franciszka Józefa I i pamięci jego dobrem z jego zgonem.

462

C IX

1898 - 1912 2 Grudnia 1916. r

CIX

463

Koronacja Karola IV na Węgrzech.
Złożenie przysięgi na Konstytucji Karola I
w Austrji. – Zmiana tronu i
wyodrębnienie Galicji. – Koła Polskiego
i prezydenta Krakowa stwierdzenie
austrjacko-polskiego rozwiązania. –
Cesarz Wilhelm we Wiedniu przed i
nie na pogrzebie. – Pogrzeb cesarza
Franciszka-Józefa. Pierwsze odznaczenia
nowego ~~panowania~~ panowania. – Z frontów. –
Szybkie powodzenia w Rumunji. –
Armja Mackensena i Falkenhayna
zbliżają się do Bukaresztu. Próby
odsieczy rosyjskiej w Karpatach. –
Anglja odmawia wolnego przejazdu ambasadorowi
hr. Tarnowskiemu. – Ministerjalne zmiany
w Rosji. – Ambasador Buchanan. – Venizelos
wydał wojnę Bułgarji i Niemcom. Żądania admirała
Fournet w Atenach. Dalsze gwałty. Wejście polskich legionów
do Warszawy.

2 Grudnia

1898

6/IX

Węgrzy ~~[illegible]~~ i mądre zazdrośni o swoje prawa i przywileje objawili jednomyślnie życzenie spiesznej Koronacji nowego Króla. ~~Karola I co~~
+ Cesarza Karola I w Austryi a apostolskiego Króla Węgier Karola IV. — Cesarz, pomimo iż prawnie Koronacya mogłaby być odłożoną do sześciu miesięcy, uprzedził niejako to życzenie i nazajutrz wstąpienia na tron, oświadczył iż bezzwłocznie Koronować się będzie Królem Węgier w Buda-Peszcie; ~~Austryi~~ co stanie się w ~~pierwszej~~ drugiej połowie grudnia. Jest to roztropnem postępowaniem, zgodnem z tradycyą przeszłego panowania. Zasługą bowiem ~~[illegible]~~ Franciszka-Józefa było, iż ~~trafnie~~ rozważniej oceniał znaczenie Węgier dla monarchii, pomimo przeciwnych prądów. —

Ceremonia złożenia przysięgi na Konstytucyi i objęcia Konstytucyjnych rządów w Austryi ~~odbyć się~~ odbyć ma się po Koronacji na Węgrzech. ~~Musiała~~ być usunięte trudności połączone ze zwołaniem Rady-Państwa. — Koronacji na cesarza Austryi nie będzie :=

1899 465

Jakiż to zmiana panowania wozmie obrót ~~wyodrębnienie~~ Galicji? W gabinecie przedstawia ją i przeprowadził ma, p. Bobrzyński — Miał on i zmarłego cesarza względy i posiadał jego zaufanie. Cesarz żądał od p. Koerbera aby go dziś wziął do gabinetu. ~~Ten stosunek~~ Ten stosunek ~~[illegible]~~ do monarchy byłby dla spraw polskich uwagi. ~~[illegible]~~,

~~aby go pielęgnować i utrzymać się obok p. Bobrzyński potrzebował iść dalej daleko w sprawie ruskiej w której poprzednio jego zachowanie zjednało mu Rusinów, iść jak poprzednio w sprawie ruskiej~~

~~iść, jak poprzednio, w sprawie ruskiej, co mu było zjednało Rusinów [illegible].~~

~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

~~[illegible] wielkie i już [illegible] się daje. [illegible] [illegible] [illegible] Polskiego~~

~~Bilinski, [illegible] [illegible] przewidział [illegible] jego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],~~

~~[illegible] tego [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Polskiego [illegible] [illegible]~~

~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] stanie tego [illegible]~~

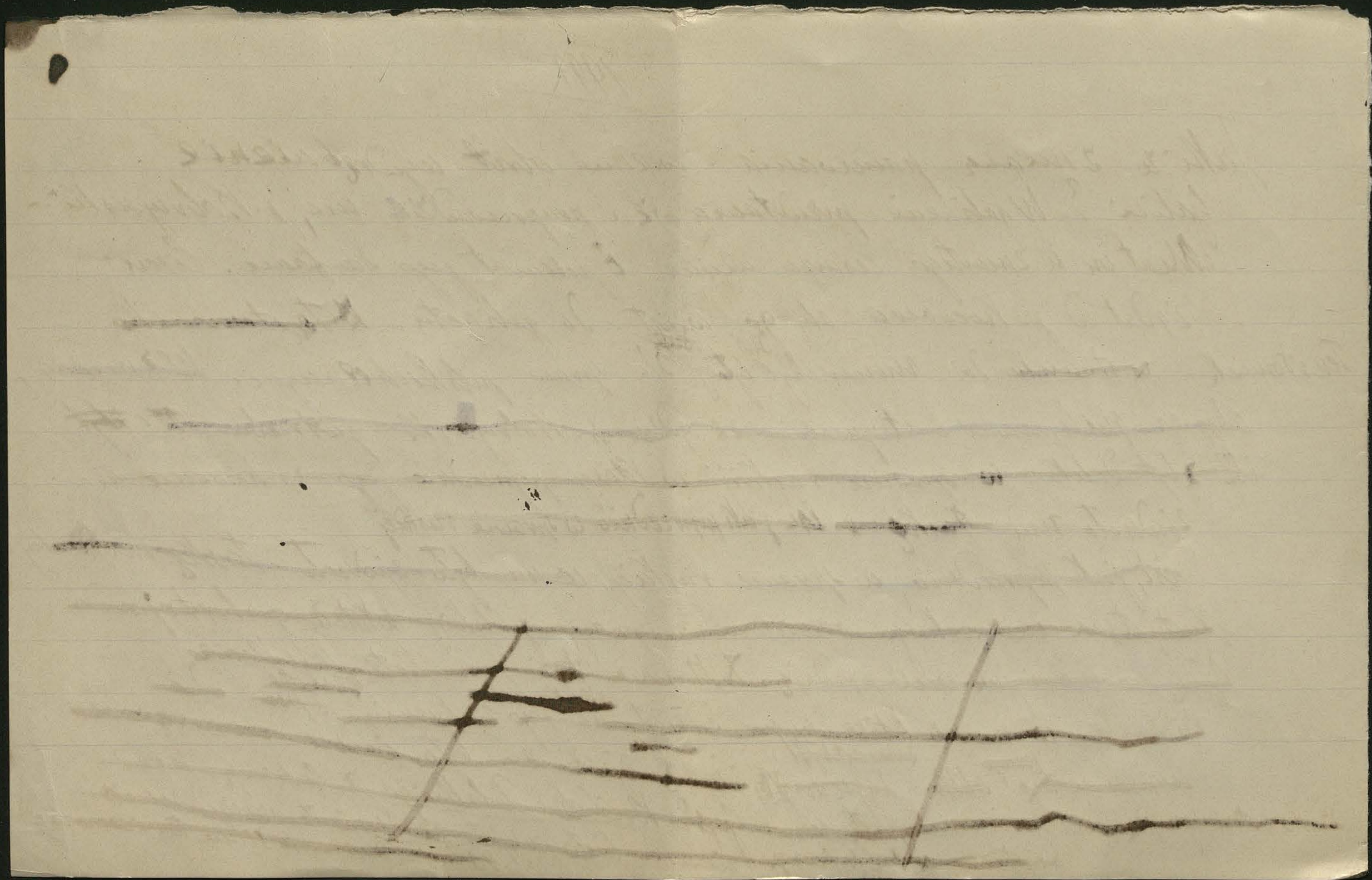

~~2000~~ 1900

466

P. Koerber mówił że obejmując prezesostwo gabinetu nie był zasado-
-niczy o ~~zamiarze~~ postanowieniu wyodrębnienia Galicji i dopiero potem przystał ~~na~~. Może postawił za wymówkę
cesarz odnosząc akt do podpisania. – Wielce to dziwnem się wydaje.
Następstwa niemieckiego rozwiązania sprawy polskiej aktem z 5 listopada
będą ciężkie i już czuć się dają. Prezes Koła Polskiego Biliński w mowie
którą wypowiedział na jego zebraniu w Krakowie, dla uczczenia ogłoszenia
niepodległego Królestwa Polskiego i wyodrębnienia Galicji zaznaczył, nader starannie
iż naszem życzeniem było inne rozwiązanie kwestii i stosowniejsza i
mianowicie połączenie Królestwa Polskiego z Galicją pod habsburgskiem
berłem. Kto przyjęto za swoje to oświadczenie. Nie można dość silnie
tego zaznaczać

~~2801~~ 1901 467

Uczcił to także prezydent miasta Krakowa Leo na posiedzeniu uroczystem

Rady Miejskiej, które zwołał dla uczczenia ~~aktu pamiętnego tego~~

aktu z 5 listopada, nad którym rozpisać nie można było

przejść do porządku dziennego i nie uznać, co zapowiada dla

polskiego narodu, ~~zaczy~~ co mu obiecuje —

Cesarz Wilhelm bawił przez wtorek 28 listopada we Wiedniu,

odmówił audiencji przy zwłokach zmarłego monarchy i stosownie

do poprzedniej zapowiedzi odjechał dnia tego wieczór, gdyż ważne

nie mógł

sprawy powołały go do głównej kwatery, tak że w pogrzebie; ~~Dlatego~~

pozostać do czwartku i wziąść udziału niedomaga nieco, ~~czem~~ jednak nie dał się

przyczem, ~~pomimo iż~~ w skutku zaziębienia ~~lecz~~ za radą lekarzy

na kilka godzin, do Wiednia podczas pogrzebu — i serdeczne wzruszenia — 1849 r.

powstrzymać od przybycia pobytu. I naraził się ~~za~~spokojenie po węgierskiej kampanii Józefa i we

nie mógł ~~pozostać do~~ przedłużyć młodej ~~[illegible]~~ cesarskiej parze Mikołaj I Franciszka- w trosce

Cesarz Wilhelm okazał

Przychodzi na pamięć czas, kiedy cesarz młodego cesarza

okazał patriarchalną opiekę

Warszawie osłonił go własnym płaszczem,

aby mu nie zaziębił —

468

1902

Na pogrzeb we czwartek 30 listopada przybył następca tronu niemieckiego, Ks. Fryderyk Wilhelm. Przybyli również wszyscy Królowie i Książęta Rzeszy Niemieckiej; Król Książę Ferdynand Bułgarski; następca tronu turecki Wahid Eddin Effendi; przedstawiciele neutralnych dworów.—

~~1~~903 469

Cesarz Karol wyjoczył, zaraz od mianowania Arcyksięcia Eugeniusza naczelnego ~~wodza~~ dowódzą ~~nad~~ na włoskim froncie, feldmarszałkiem, co z uznaniem przyjęto. – Niemniej mniej uzasadnionem jest nadanie wielkiego krzyża Marii Teresy naczelnemu wodzowi armii Arc. Fryderykowi.
~~Jest to nie Nie~~ Nie odpowiada to podstawie i przeznaczeniu orderu. – Zacny Arcyksiążę,
* Spełnia skromnie powierzony ~~mu~~ obowiązek; żadnej jednak żgoła nie wygrał bitwy, ani odznaczyć się mógł osobiście we walkach. –
** Pobytem w głównej kwaterze w Cieszynie nie mógł zdobyć w. krzyża Marii-Teresy, ~~przeznaczonego~~ ustanowionego ~~nie jako~~ na nagrodę za czyn wojenny, pomyślnie dokonany, na własną odpowiedzialność. – Stąd to odznaczenie nie przysporzy zaszczytu, szanowanemu Arcyksięciu i nieszczęśliwe granicy, z niezastąpioną śmiesznością. –
Najzupełniej niestosownem wydaje się ~~nam~~ nadanie godności feldmarszałka ~~sztaba Conradowi, na~~ szefa Conradowi naczelnikowi głównego ~~sztabu Conradowi~~, który ~~za~~ żadnem nie może wykazać się zwycięstwem, podczas gdy ciężą na nim błędy i pomyłki, które spowodowały odwołanie go

~~2004~~ 1904

470

~~go od kierownictwa wojną i objęcie takiego przez niemiecki gł~~

od kierownictwa austryjacko-węgierską armią i objęcie takiego przez niemiecki główny sztab co także niepożądane polityczne pociąga za sobą

Prof ~~oraz~~ von Conrad okazał się politycznie niepoczytalnym a obyczajowo nieprzystojnym.

następstwa. — Te niewłaściwe odznaczenia, na wstępie, zmuszają może do ~~podobnego~~ utrzymania ~~przynajmniej utrzymania~~ równorzędności z niemiecką armią, przynajmniej w nagrodach ~~orderów~~ — Kiedy nie ma się kogo wynagradzać, przychodzi obdarzać niezasłużenie.

Gdyby zamiast tego, cesarz był obwieścił pokój, byłby ~~z~~ ~~wygrał ostatecznie~~ tutaj wielkim.. —

~~1905~~ ~~1902~~ ~~[illegible]~~ ~~2009~~ 471

Wojska Arc. Józefa ~~zetknęły~~ złączyły się z oddziałami Mackensena które przeprawiły się przez Dunaj i po walce zajęły ~~[illegible]~~ miejscowości na lewym brzegu, ~~[illegible]~~ Alexandrię i Giurgiu. Curtea de Argeş gdzie spoczywa Król Karol. Jednocześnie armia Arc. Józefa przekroczyła rzekę Alt. Wojska Falkenhayna i Mackensena zetknęły się ~~się~~ i Bukareszt ~~jest~~ ~~był~~ jest poważnie zagrożony..

Niemieckie sprawozdanie z 27. listopada podało nader pomyślną wiadomość, iż na równinie Monastiru i w górach Czarnogóry wojska sprzymierzeńca przez Sarraila, wielką ponieśli przegraną, przed zniszczeniem wielkiej ich ofensywy od Monastiru aż do Trnova na północy zachód Monastiru aż do Makovo..

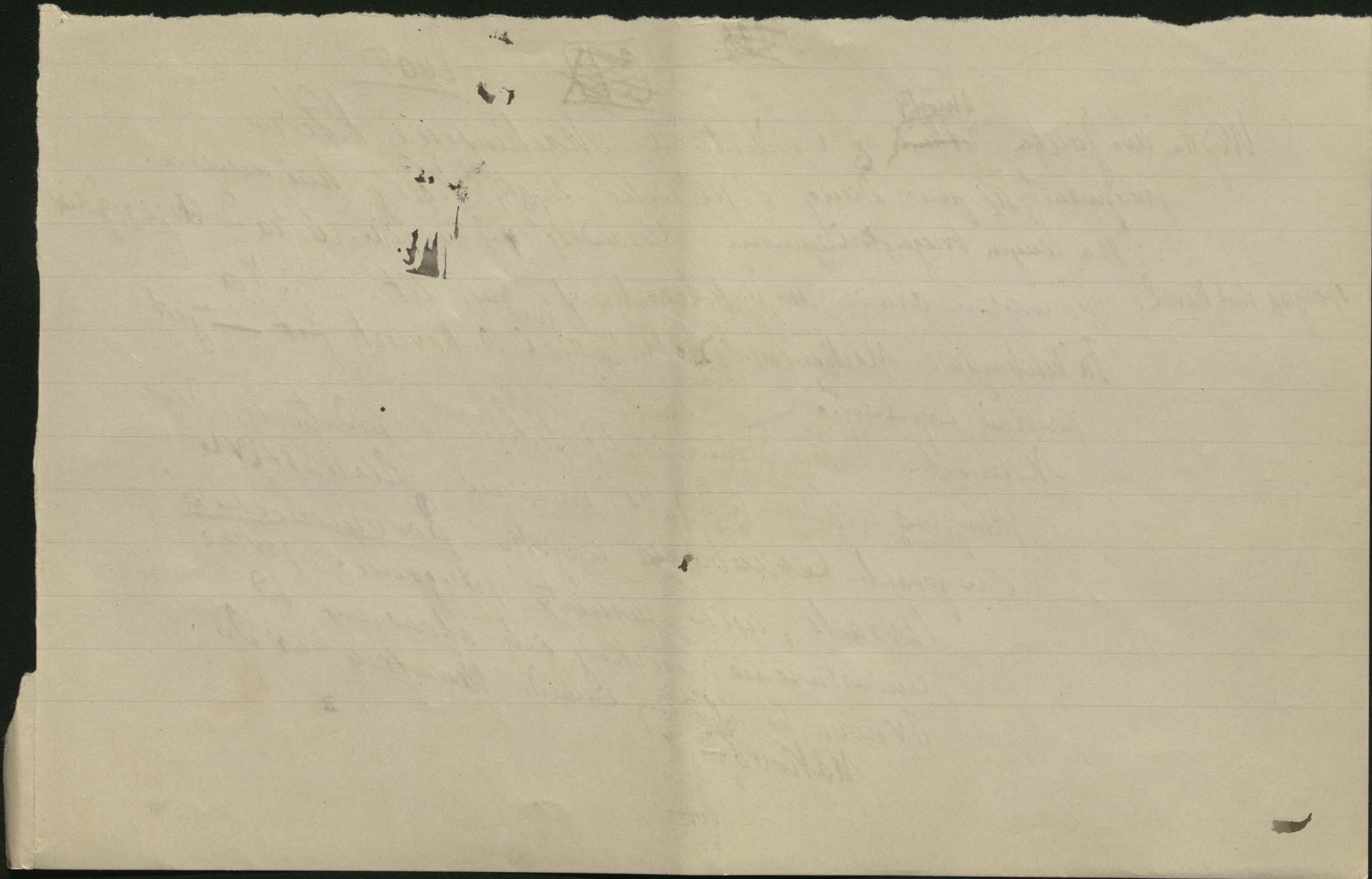

~~2006~~ 1906 472

Armia jenerała piechoty Falkenhayna postępowała szybko
naprzód we Wołoszczyźnie. Niemcy opanowali Pitesti na
drodze do Bukaresztu, ważny kolejowy węzeł. — Falkenhayn
zajął Piteszi i Campolung. —
W Karpatach koło ~~Uztok~~ armii ~~Arz~~ Arza
i Kövessa wielkie staczały walki — z Rosjanami
nadzwyczaj licznemi zastępami Rosjanami
które nie wołały wolnej prowadzenia ważnego,
lecz tylko mniejsze, miejscowe przy znacznych
stratach i dolszem trwaniu walki. —
Armie Mackensena i Falkenhayna
~~~~ postępowały naprzód ~~Bu~~ zajęty znaczne zapasy.
Rumuński rząd z całem Bukaresztowi przyczem korpusem dyplomatycznym przeniósł się do Jass. — Rosjanami połączo-
W Karpatach walka z Rosjanami = więcej z Rosjanami trwała dalej
~~~~

~~2007~~ ~~1987~~ 473

i armie Arza i Kövessa nietylko stawiały czoło gwałtownym uderzeniom, ale przedsiębrały przeciwuderzenia. — Nieprzyjaciel usiłuje tą ofensywą przyjść w pomoc zagrożonemu Bukaresztowi i pobitym Rumunom. Na froncie ks. l. Bawarskiego pod Złotą Lipą tureckie wojsko odparło atak Rosjan i ścigało aż do ich rowów. —

~~2000g~~ 1908 474

Biuro Centrala donosi, że Anglia odmówiła pozwolenia na wolny przejazd do Waszyngtonu ambasadora hr. Tarnowskiego: Tutejsze Biuro Korespondencyjne zaznacza, że nic o tem ~~i~~ w ~~tutejszem~~ ministerstwie spraw zagranicznych nie wiedzą ~~a~~ i przed mianowaniem ~~mianowaniem~~ hr. Tarnowskiego otrzymało było ~~od~~ ono od Stanów Zjednoczonych zapewnienie, iż uzyskanem będzie zezwolenie ~~wolnego przejazdu~~.—

Agencja Havasa ~~...~~ twierdzi, że rząd Stanów Zjednoczonych wystosował notę do Anglii i Francji, w której żąda aby zaniechały odmowy wolnego przejazdu dla hr. Tarnowskiego.—

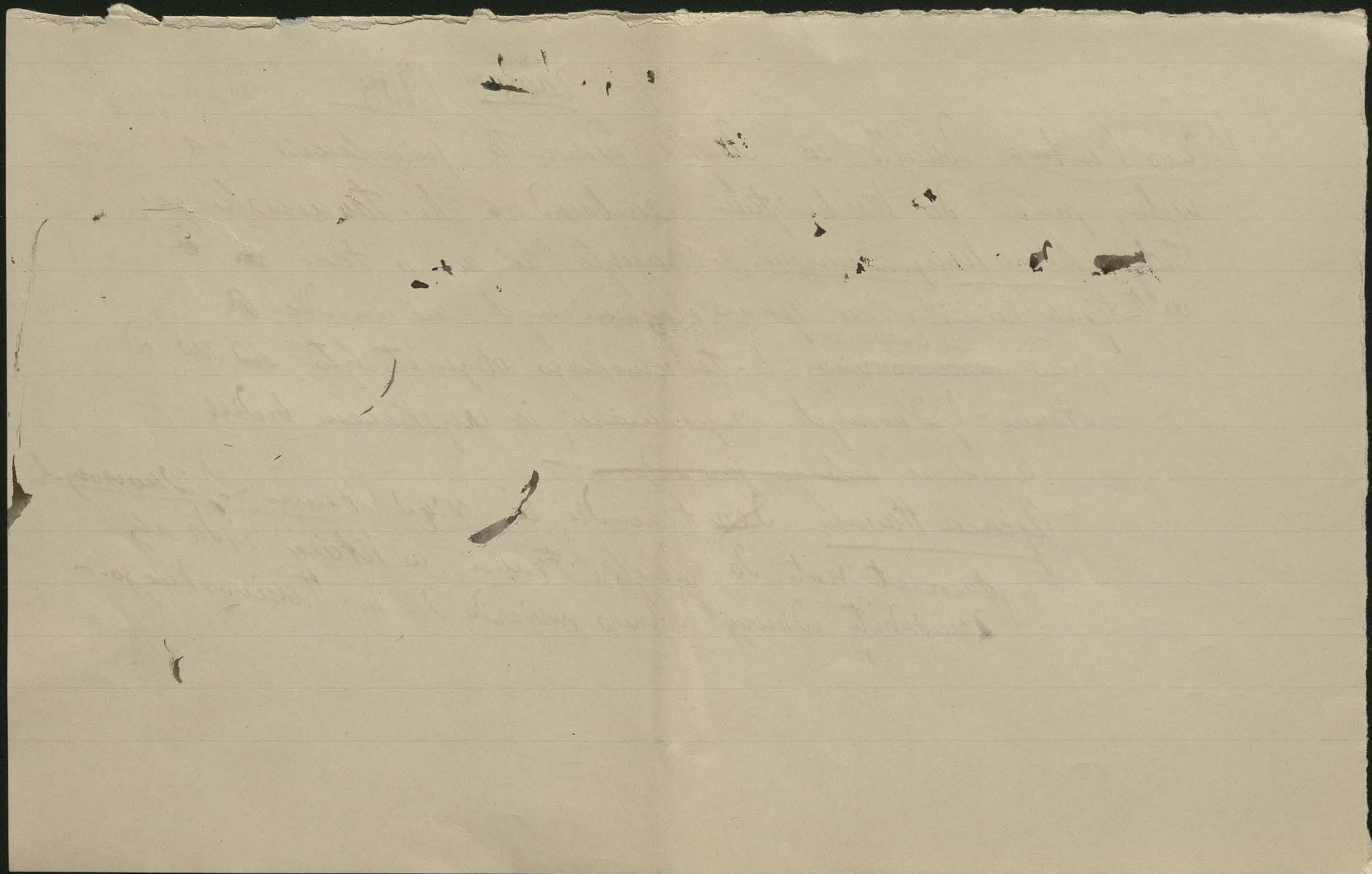

~~2009~~ ~~1910.~~ 1909 475

Zarządcą ministerstwa wojskiego spraw zagranicznych został Neratow przyjaciel Sasonowa i ~~j~~ zastępca podczas jego ~~urlopu~~ choroby –

Hr. Bobryński zwolniony został, z ministerstwa rolnictwa. –

Angielski ambasador Buchanan coraz większy wywiera wpływ i zdobywa sobie wzięcie. Został honorowym obywatelem wielkich miast Rosji oraz różnych stowarzyszeń i otrzymał honorowy doktorat uniwersytetu Moskwy. –

Jemu przypisują upadek Stürmera w porozumieniu z ~~Liberałami~~ ~~Dum~~ przywódcami lewicy w Dumie. –

~~2910~~ ~~1910~~ 1916

477

Rząd Venizelosa wydał wojnę Bulgarii, tem samem jej sprzymierzeńcom. –
Karykatura godna Meksykańskich stosunków. –

Nowa Reutera donosi, że rząd grecki, rząd króla, ostatecznie odmawia oddać broni i amunicji admirałowi Fournet, względnie porozumieniu –

Lord Cecil oświadczył w izbie gmin, że o ile artylerja nie zostanie oddana w 24 godzin admirałowi, zmuszonym będzie porozumienie powziąć zarządzenia. –

Rząd grecki zawiadomił, ~~gabinet~~ wiedeński i berliński gabinety, iż wydalenie ich przedstawicieli z Aten stało się ~~nastąpiło~~ wbrew jego woli i ubolewa że nie był w stanie temu przeszkodzić i ~~ośw~~ nie przyjmuje za to odpowiedzialności

na co otrzymał odpowiedź, iż w Wiedniu uznanem jest, że tylko ~~przed~~ Grecy postanowienia przemocy ~~siły~~ stało się to – powstania w stolicach czterech sprzymierzeńców ~~[illegible]~~ –

1911 ~~2011~~ 477

Polskie legiony z naczelnym dowódcą hr. Szeptyckim na czele,
weszły 1ᵉ grudnia do Warszawy w pełnym rynsztunku powitane ~~przyjęte~~ ~~ze~~
ze zapałem przez ludność i wojskowe władze niemieckie.
Ustawiły się na Placu Saskim, potem defilowały przed
jenerał-gubernatorem Beselerem przy dźwiękach polskiego
narodowego hymnu. Jenerał-gubernator przemówił do
legionów na ~~pl~~ Placu Saskim w pochlebnych słowach.—
Publiczność zgotowała owację hr. Szeptyckiemu.—
Potem legiony udały się, przechodząc Kętto Daszka;
na wyznaczone im kwatery.—
Trzeba mieć nadzieję że w dzisiejszem pokoleniu
w należytej powstanie sile—
Nowoczesna, polska armia, w należytej powstanie sile—
Ofiary jakie może za sobą pociągnąć byłyby ~~bezużyteczne~~
niewątpliwie lepiej usprawiedliwione niż ~~niebacznych~~ ~~[illegible]~~
12 Kwietniowych powstań i zawieruch— ~~która za [illegible]~~
~~[illegible] armii [illegible]~~ ~~2 grudnia 1916~~

~~2/12~~ 1/12 478

Kto żąda utworzenia niepodległego państwa, winien dostarczyć armię

2ª Grudnia

CX

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

479

~~9 Grudnia 18~~
9 Grudnia 1916 r.

An Seine des Herrn

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates 2c. 2c.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

1913-1945

Krakau.
Wien.

CX

480

Niemiecka ustawa o ogólnej czynnej służbie.
Zdania o niemieckiem rozwiązaniu sprawy polskiej.
Polacy wobec niego. – Wpływ naczelnika głównego
sztabu Conrada i ~~głównego dowództwa~~. Jego
~~pomocników~~ otoczenia. Zamiary i programy głównego sztabu.
Cesarz Karol objął naczelne dowództwo. – Jego
pobyt w głównej kwaterze w Cieszynie.
Zwycięstwa w Rumunii. – Zajęcie Bukaresztu.
Mowa prezydenta ministrów Trepowa.
~~Wzmianka o Polsce~~ Mowa jenerał-gu-
bernatora Beselera z powodu wejścia do
Warszawy Legionów wypowiedziana na zamku.
Wzmianka o Polsce w mowie prezydenta
gabinetu Boselli. – Odpowiedź hr. Szep-
tyckiego na mowę Beselera.
Zaprowadzenie tymczasowej Rady Stanu w
Królestwie Polskiem. Przesilenie w Londynie
Asquith podał się do dymisji. – Lloyd George
tworzy gabinet. – Przesilenie w głównem
francuskiem dowództwie. –

Krwawe walki w Atenach. Blokada Grecji.

Ojciec Święty o wezwaniach w obecnej wojnie

T. Grzeszkowska

IX 481

uchwalił ~~2019.~~ 1913

Niemiecki parlament ~~uchwalił~~ uchwalił wniesioną przez rząd ustawę o ~~obowiązku~~ ogólnej cywilnej służby podczas wojny, do której powołanym jest każdy mężczyzna, od 17-go roku życia, ~~który~~ jako pierwszej pomocniczej ~~służby~~ pracy podczas wojny. — Ustawa uchwaloną została wszystkimi głosami przeciw ~~[illegible]~~ małemu stronnictwu Robotniczego Zrzeszenia, czyli Socjalistycznej Secesji — Socjaliści głosowali za ustawą —

~~Cesarz Karol rokiem dzisiejszym z 2? grudnia [illegible] ... w gabinecie [illegible] ... minister spraw wewnętrznych [illegible] ... wspólnym ministrem [illegible] ... spraw Rzeszy i [illegible]~~ —

~~Hohenlohe~~

— ~~finansów i [illegible]~~

~~2014~~ 1914 482

Od osoby przybyłej z Berlina dowiaduję się, że owe kręgi, które obiegają się tam zdania, iż obecne rozwiązanie sprawy polskiej jest niedorzeczne; nazywają je ~~tan~~ krzyżackiem — Ks. Ludwik Lichtenstein zawar ~~tawar~~ po ogłoszeniu takowego zapytał mnie był, co o niem myślę. „Znasz — odpowiedziałem — Księże mój od początku zapatrywania, wiesz że tak samo jak ty, byłem za austrjacko-polskiem rozwiązaniem. Obecne niepomyślne „zatem nie może mnie zadowolić i uważam je za ~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~" „Powiedzmy po prostu — wprost Księże — ~~[illegible]~~ jest to nowe głupstwo" ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~1915~~ ~~2015~~ 483

Książę Madrytu Jayme z Bourbon pytał mnie: kto ~~na zasiądzie~~ zasiądzie na polskim tronie. Nie wiem dokładnie i zdaje mi się że nikt nie wie. – Przyznał tym aby Arcyksiążę. Nadmieniłem S.W. Karolewska [illegible]. Wyjątkowo nie przyjął był go. Nie – dokładnie – w obecnych warunkach, albowiem niechybnie spotkał by mnie los albańskiego księcia Wied. – [illegible]

A pomimo tego Polacy nie mogą przejść do porządku dziennego nad niepodległem państwem, nad niemieckiem obecnem rozwiązaniem. Jest to ciężki przymus. [illegible] mogłaby być perfidia. Jest ciężki muszą je przyjąć i w tem właśnie [illegible] A skoro Polacy sami żądają wciąż niepodległego państwa i [illegible] następstwa ~~przedewszystkiem~~ wystawić armię dla obiecanem, muszą przyjąć jego następstwa przedewszystkiem i muszą przedewszystkiem wystawić armię ~~i [illegible]~~ chociaż nadmierne, i muszą rozwiązania coś kompletnego ~~[illegible]~~ Przyszło życzyć sobie, aby przecież z tego rozwiązania [illegible] usiłować ~~[illegible]~~ to osiągnąć. – ~~[illegible]~~ Polski wyniknęło [illegible] dobra wola ale jest przymuszona – Królem

Nie tylko – że winna być [illegible] mogło by się wszystko po myśli obrócić gdyby Królem Królestwa Polskiego został cesarz Austryi. Ale ~~[illegible]~~ też pod przymusem żądać w Berlinie niepodległości [illegible] nie byłoby ~~[illegible]~~ niemieckiem rozwiązaniem.

~~2016~~ ~~Pol~~ ~~1916~~ 484

~~uwaga~~ — ~~więc~~

~~perfidii~~ ~~Austro~~ ~~Węgier~~ ~~niepodległego państwa i także~~

~~Ten~~ ~~które~~ ~~im~~ ~~obiecane~~, ~~muszą~~ ~~wystawić~~ ~~armię~~ ~~…~~

~~aby powziąć z tego~~ ~~…~~ ~~Polski~~ ~~…~~

Czy jest niemiecka ~~przyjaźń~~ perfidia ~~jest~~ lub nie, ~~zamierzona~~, rozwiązanie jest ~~tutaj~~ że stanowisko niemieckiego cesarstwa nigdzie obmyślane. Ale bo też ma ono znakomitych wodzów i dowódców, niezrównaną armię, nie pospolitych administratorów, wzorową administrację, przykładny, patryjotyczny naród, nie ma mężów stanu; —

W polskiej sprawie opłakanym był wpływ austryacko-węgier=
=skiego głównego dowództwa, oczywiście nie Arc. Fryderyka — lecz naczelnika głównego sztabu, z tego ducha w tych wypadkach, Conrada.— Z początku zwolennik przyłączenia Królestwa Polskiego do monarchii, które nam się uśmiechało jako jednoczesne zwiększenie siły zbrojnej. Naraz zwrócił się

~~2016~~ ~~1917~~ 485

przeciw ~~temu wsz~~ Niemcom i w polemice z hr. Juliuszem Andrassym świetnym obrońcą austryjacko-polskiego rozwiązania, postawił program przyłączenia Serbii i Albanii do Austro-Węgier. — Kiedy hr. Adam Tarnowski chciał nawiązać z nim rozmowę o przyłączeniu Królestwa Polskiego, odparł, że całkiem jawnie o tem mowy być nie może, że monarchia znajdzie zwiększenie w Bałkanach a na uwagę hr. Tarnowskiego, że we Wiedniu inaczej zapatrują się na ~~[illegible]~~ to zadanie ~~[illegible]~~ małżonka obecna przy rozmowie ~~[illegible]~~ naczelnika głównego sztabu ~~[illegible]~~ z domu ~~[illegible]~~ ~~nie [illegible]~~ Gina, ~~[illegible]~~ Ogoniewi rzekła ;

~~2017~~ 1918 486

„Wiedeń nie ma tu nic do mówienia; rozstrzygnięcie leży zależy od Cieszyna i on — chwiała powiedzieć conajmniej przez pięć lat rządzić będzie" co było zapowiedzią wojskowych rządów. — P. Biliński twierdzi, że słowa te powtórzył z m... cesarzowi. —

Jak bar. Conrad przedstawiał sobie aneksję Bałkan, nie wiadomo; ~~ale~~ zamierzał przy tem zatrzymanie części Królestwa Polskiego zajętej przez Austro-Węgry; utworzyć zaś ze wschodniej Galicji, rusko-niemieckiej militarną prowincję, zaprowadzić system nadgraniczny wojskowy. Do czego wstępem miała być w potrzebie za pomocą wywłaszczenia, z wojskowa kolonizacja, ogólny pas w monarchii;

~~2011~~ ~~1919~~

natychmiast ustanowiony. Wytrwale ~~Zwalczany~~ tem pomysł w radzie ministrów
minister Morawski ~~przez ministra Morawskiego~~.— Zaniechano też w Koronie,
po długich sporach, wprowadzenia w życie tej niedorzecznej
myśli.— Zanim jednak okazała się niedostateczność
[illegible] i zanim ~~za~~ stał się [illegible], ~~mógł~~ miał
dość czasu, aby niekorzystnie oddziałać na bieg wypadków ~~w~~ Austrji
wojskowy i polityczny.— I przyszło do niemieckiego rozwiązania sprawy polskiej.—
Cesarz Karol rozkazem dziennym z 2go grudnia r. b. objął naczelne
dowództwo nad armią i flotą. Zastępcą w naczelnem dowództwie mianował,
feldmarszałka Arcyksięcia Fryderyka.—
Były minister spraw wewnętrznych w gabinecie Stürgkha ks. Konrad
Hohenlohe mianowany został reskryptem cesarza Karola, wspólnym
ministrem finansów i kierownikiem spraw Bośni i Hercegowiny.—
Cesarz udał się do głównej kwatery w Cieszynie. nie jest
to środowisko w którem by mógł zaczerpnąć dobrej

~~2020~~ 1920

488

rady. Przyjął tam Dankvotum na ustąpienie prezydenta ministrów Koerbera w sprawie wyżywienia ludności. Następnie namiestnika Galicji Dillera i marszałka Niezabitowskiego — Gdy natchnienia miały iść z tej głównej kwatery nie były to dla nowego panowania pożądanem ani obiecującem —

Koronacja w Peszcie odbędzie się 30. grudnia. Para cesarska przybędzie tam 27. t.m. a powróci do Wiednia 31. t.m. Cesarz uda się przed tem, w najbliższym czasie do Pesztu dla przyjęcia hołdu prezydentów obydwóch izb parlamentu, rządu, ~~i dygnitarzy~~ stolicy i sądownictwa

Cesarz przeniósł pobyt z głównej kwatery i z Cieszyna udał się do Pless głównej, niemieckiej kwatery wraz z arc. Fryderykiem, gdzie w obecności naczelnika głównego

~~2021~~ 1921 489

sztabu Conrada odbyła się rozmowa z cesarzem Wilhelmem ~~przy [illegible]~~ w której wziął także udział feldmarszałek Hindenburg. Po powrocie do Cieszyna, cesarz przyjął ~~na~~ znowu na dłuższem posłuchaniu prezydenta ministrów Koerbera i udzielił takowego Arc. Leopoldowi Salvatorowi i radcy ministerstwa Eichoff. —

Możnaby ~~[illegible]~~ obawiać się że są to próby ~~[illegible]~~ wskrzeszenia zgasłego, złowrogiego znaczenia bar. Conrada. Pogłoski mogą jednak być mylne i może idzie tylko o zachowanie pozoru. — We środę 6. t. m. cesarz Wilhelm w towarzystwie feldmarszałka Hindenburga i jenerała ~~Lud~~ Ludendorfa przybył z Pless do Cieszyna powitany przez cesarza Karola. Odbyły się narady. Prezydent ministrów Koerber przyjęty został przez obydwóch cesarzy. W tem nadeszła wiadomość o zajęciu Bukaresztu i pod jej wrażeniem cesarz Wilhelm uniesieniem odjechał do swojej głównej kwatery. —

~~2022~~ 1922 490

Cesarz Karol wysłał w nocy telegraficzne powinszowania, z powodu zajęcia Bukaresztu do Króla Bułgarskiego Ferdynanda i do Sułtana — z rana 7° powrócił do Schönbrunn —

Kramarz wniósł prośbę do cesarza o ułaskawienie.

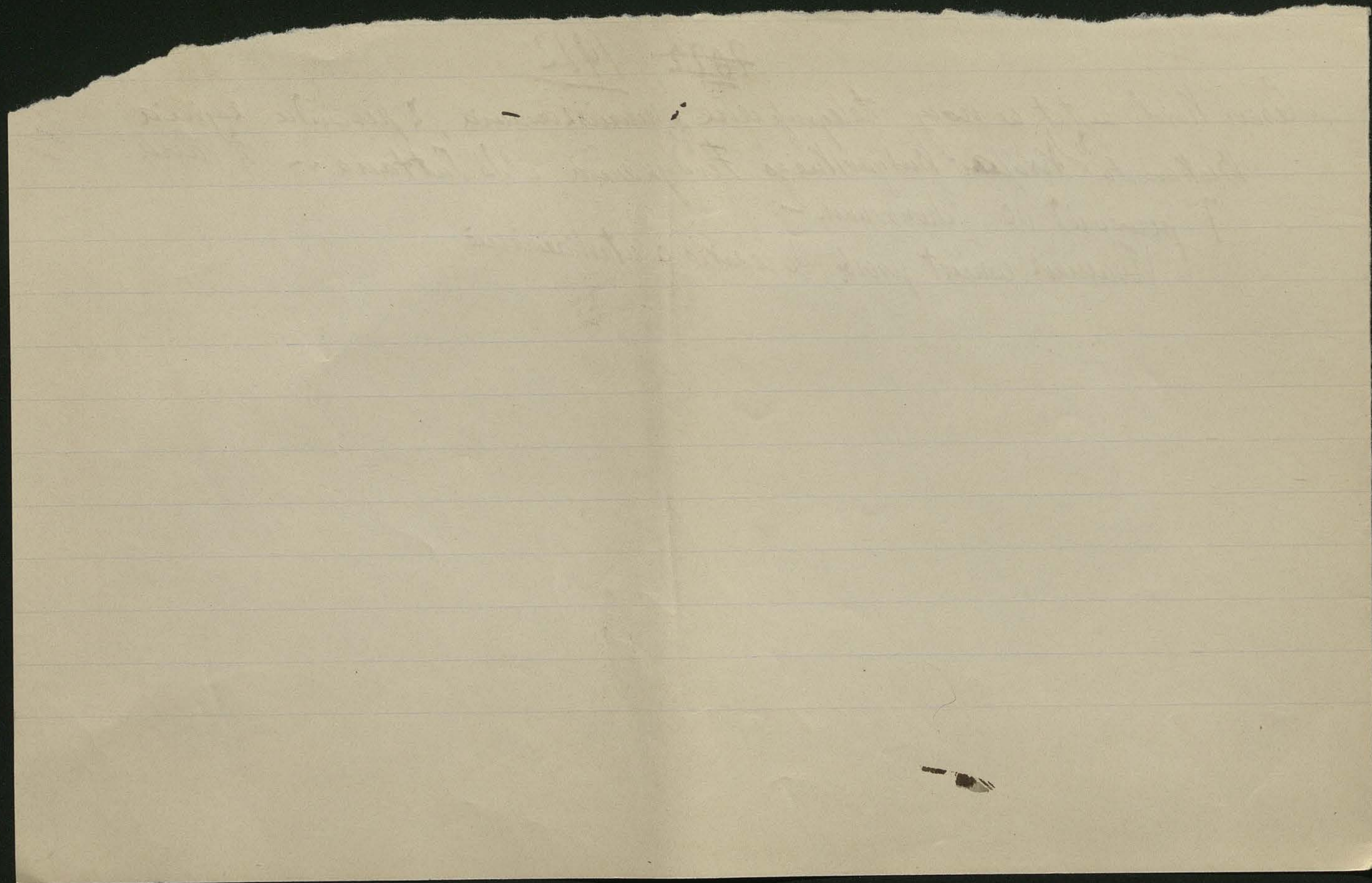

~~2023~~ 1923 491

Pierwsza, rumuńska armia pobitą została 2go t.m. pod Pitesti..
Armia ~~Dunaju~~ Dunaju Mackensena dotarła w wszystkiej sile do ~~Ar~~ doliny
Argesu ~~[illegible]~~ przy wpadnięciu rzeki do Dunaju.. Wzięto do niewoli
prawie 6000 i zdobyto 49 dział. Rumuni pobici pod Pitesti
~~[illegible]~~ cofali się w bezładnej ucieczce.. Jednocześnie rosyjska
odsiecz w Karpatach ponownie odpartą została przez
Kövesa i Arza.. Armie czterosprzymierza okrążyły Bukareszt
i zbliżyły się do niego..
Uderzenia wojsk porozumienia na północny zachód
Monastira i pod Grunite odparte zostały—
W sprawozdaniach urzędowych wszystkie wojska działające w Rumunii
nazwane są frontem Mackensena. On zatem jest ~~[illegible]~~ ich głównym
dowódcą.. Biuro Wolffa doniosło 3 t.m. „Bitwa nad Argesem na
północny zachód Bukaresztu wygraną została przez dziewiątą

1924 ~~2014~~ 492

artylerji — Lecz z tego powodu zarządził w Rosyjskich ~~[illegible]~~ oraz

w Armii i Lotaryngii, ~~dzwonnicy w [illegible]~~ " bicie we

wszystkie ~~Kościelnych~~ sąsiednich dzwonnicy !! — Wzięto liczne zastępy ~~Do~~ przeszło

dwadzieście tysięcy do niewoli i ~~znaczny~~ bogaty zdobyto łup — ~~Nazwano to zwycięstwo~~ Zapasy

pszenicy zakupione przez Anglię. Zwycięstwo to

~~bitwą pod Bukaresztem~~ nazwano bitwą pod Bukaresztem —

We wszystkich częściach Wołoszczyzny zaprowadzono niemiecką

administracji na czele której postawiono jenerała Tuelffa

W różnych wydziałach zasiądą urzędnicy ~~innych~~ sprzymierzonych zasad

Wyzyskanie kraju nastąpi podług ustanowionych mocarstwo

i aby uczynić zadość potrzebom środkowych. Tak się

odwzajemnić wobec prawa, przez Anglii i Rumunii

wyparł urzędy niemieckie Rumunii

Wieczorem 6. t.m. we świat nadeszła tu wiadomość wydawać że

Bukareszt zdobytym został, także Ploesti i Sinaia letnia

rezydencja Króla — ~~Za~~ Dla uczczenia tego ~~pomyślnego~~ czynu wojennego Wilhelma —

wojny, tutejszy rząd zarządził — na przykładem

~~1925~~ ~~2025~~ 493

bicie w kościelne dzwony, we czwartek 7go w całej Austryi od 12–1, w sobotę szkolne ferie.– Cesarz Wilhelm nakazał w Prusach i Alzacji-Lotaryngii salwy, wywieszenie flag i bicie w kościelne dzwony.–

Jest to nie małego wojskowego i politycznego znaczenia ~~pr~~ zwycięstwo środkowych mocarstw. Niemiec Rosja w przyjściu z ratunkiem sprzymierzeńcom, jest upokarzającą i mogłaby być oznaką jej słabości.. Jest to w dalszym ciągu upadkiem jej wpływu na Wschodzie i przewagi, co gdyby nie miało być powstrzymane byłoby ich końcem, wtedy kiedy przez usta swego Sięga po Konstantynopol ciężkiej.– Dla środkowych mocarstw względnie ostro sprzymierzonych jest to szybkie, świetne zadość uczynienie, ~~potęg~~ potężny czyn ~~wojenny~~, który przynosi wojenne

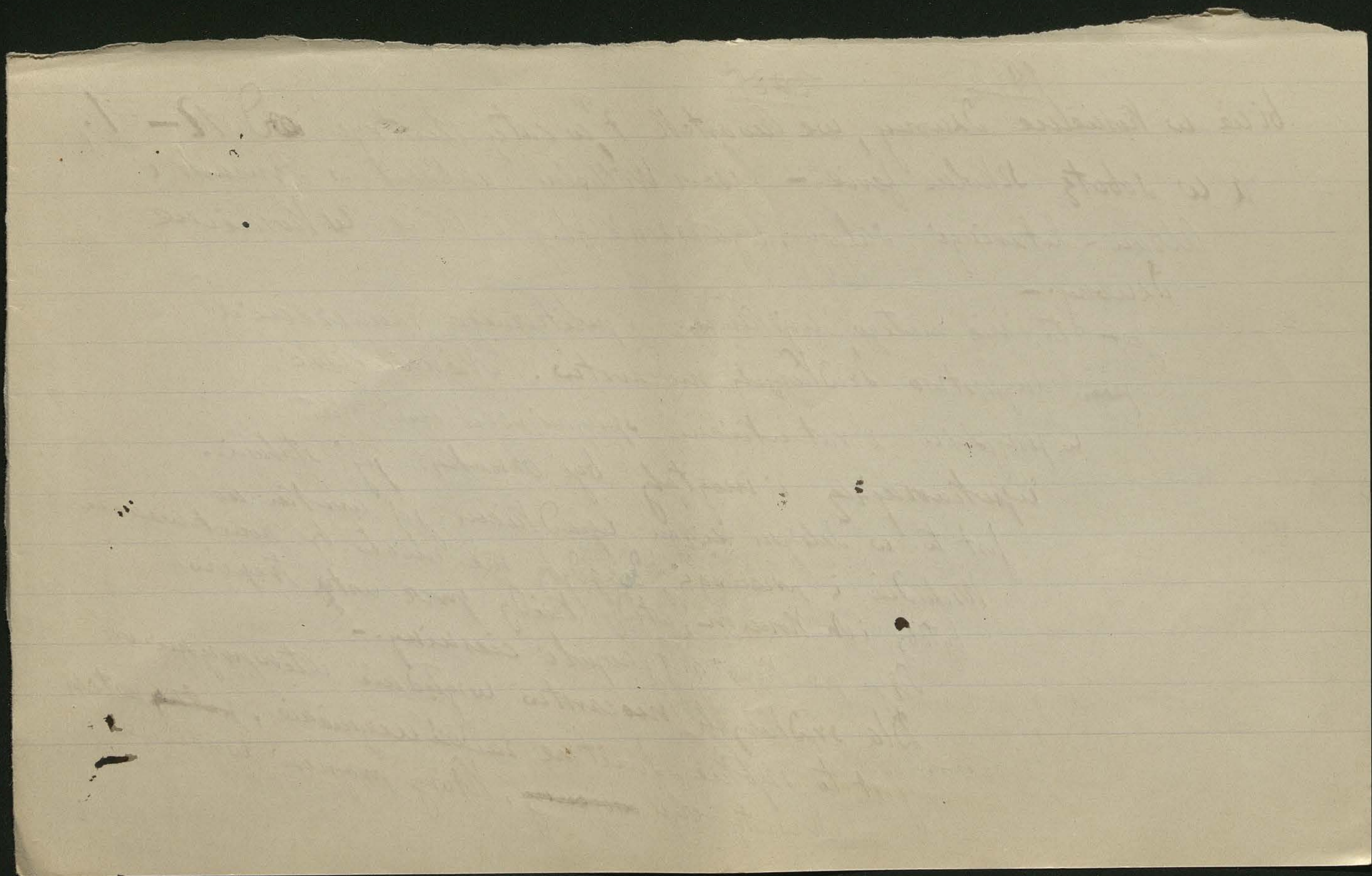

1926 ~~2026~~ 495

polityczne i gospodarcze kryzysie. – ~~Jest to~~ Zawdzięcza się je znowu głównie, niesłychanej potędze i wyższości niemieckiej siły zbrojnej ~~jej dowództwa~~. Wzięcie Bukaresztu nie jest wcale ostatecznem, rozstrzygającem zwycięstwem w europejskiej wojnie ani jej zakończeniem. –

Makensen zażądał 5. [illegible] oddania fortecy Bukaresztu. ~~Rumuński dowó~~ i zapowiedział ostrzeliwanie jeśli nie nastąpi w 24 godzin. Rumuński dowódca Dunajskiej armii odmówił, przyjęcia pisma feldmarszałka uzasadniając, że Bukareszt nie jest fortecą lecz otwartem miastem. – Wtedy Kornina Schmettowa zajęła 6. t. n. jeden fort. Z dwóch stron wojska Makensena wkroczyły do ~~Bukaresztu~~ miasta, po przełamaniu słabego, w jednym punkcie oporu i zwycięskie wódz zajął Bukareszt w ~~dzień~~ swoich urodzin. wojownica

Najpiękniej się ~~pod~~ upominek jaki mógł sam sobie dać. nad Argeszem Losy stolicy Rumunii rozstrzygnięte jeszcze były w poprzedniej bitwie z Rumunami i Rosjanami ~~Argeszu~~ połączonemi nad ~~Argeszem~~ 89 tysięcy. – Makensena przysłali z radością internowani poddani środkowych mocarstw. Miejscowa ludność z zadowoleniem się cieszyła ostrzeliwania. Deputacja obywateli ofiarowała Makensenowi chleb i sól. –

~~obrzydliwe~~

~~Dusić a nie zdusić to nie tylko obrzydliwe bierzemy upokorzenie~~

~~1917~~ ~~2017~~ 495

Niemieckie sprawozdanie zaznacza, że obok głównych niemieckich sił, także austrjacko-węgierskie, bulgarskie i osmańskie wojska, skutecznie walczyły. Campina i Sinaia zajęły austrjacko-węgierskie wojska. Mackensen zamieszkał w królewskim pałacu. Zdobycz wojennych zasobów i żywności jest znaczna. Rumuni nie zdołali ich zniszczyć.

W tym samym dniu rumuńska dywizja nad Altem poddała się austrjacko-węgierskiej brygadzie Szivo, która wzięła do niewoli 8000 ludzi i w posiadanie 26 dział.

Ściganie rumuńskich wojsk szybko postępowało. Cofające się od przesmyku Predeal zostały otoczone przez austrjacko-węgierskie i niemieckie siły i w większej części wzięte do niewoli. Dziewiąta armia niemiecka wzięła do niewoli dziesięć tysięcy żołnierzy. Znaczną jest zdobycz zboża, żywności i nafty, co ułatwi środkowym mocarstwom zażegnanie spodziewanego przez nieprzyjaciół wygłodzenia i wyczerpania wszelkiego. Vjetsch dowodzi wojska

poseł w Bukareszcie Poklewski odwołanym został – co jednak wymaga potwierdzenia nie mam – i że
zastąpił go jenerał gwardii Mossołow. – Prezydent ministrów Bratianu – jeden z pierwszych
uciekł do Jass, gdzie teraz siedziba rządu. –

496

~~1027~~ ~~1928~~

Nowy prezydent ministrów Trepow wypowiedział przy podjęciu obrad Dumy programową mowę. – Gorącą w niej nutą jest wytrwanie we walce aż do zupełnego zwycięstwa i pogromu Niemiec oraz zapewnienia Rosji olbrzymich korzyści. – ~~[illegible] [illegible] z Rosji~~ Nieprzyjaciołom ~~a~~ różowe widoki – na krwawem tle – ~~zaczął~~ rzekł – Który przypiął miecz wojny, – dało długie do niej przygotowanie pewność, że wojna nie potrwa długo, lecz jednym zwycięstwem zakończoną zostanie. – Waleczność naszych bojowników i dzielność sprzy-
= mierzeńców wywróciły najzupełniej te rachuby. –
„ Rosja nie złoży broni dopóki nie zostanie osiągnięte zupełne zwycięstwo. Wielka Rosja i między jej sprzymierzeńcy

~~2029~~ 1929

497

postaniu ostatniego żołnierza i użyją wszystkich zasobów
państwa, aby wojnę doprowadzić do ostatecznego, pomyślnego
końca i uniemożliwić raz na zawsze zamachy i
gwałty Niemiec" „Czeka nas walka której
wynik z góry jest zapewniony, ale która wymagać
będzie od nas jeszcze znacznych wysiłków. Nieprzyjaciel
~~w tej w posiadaniu~~ zajmuje ~~jeszcze~~ część ~~naszych~~
naszych posiadłości i musimy je ~~[illegible]~~ na nowo zdobywać
~~od~~ Wołynia i odzyskać, ~~siłą~~ przemocą broni
oderwane Królestwo Polskie. ~~Ale~~ to nie dosyć!
Musimy ~~wyrwać wrogom~~ odebrać nieprzyjacielowi dawne
polskie dzielnice po tamtej stronie granicy. Chcemy
wolną Polskę w jej etnograficznych granicach, w nierozerwalnym połączeniu z Rusią, odtworzyć"

1930

~~2020~~

Nie dość na tem. P. Tyrzow widocznie jest szeroką naturę. Zapowiedział ~~[illegible]~~

więc że wszystkie śmiało

~~Nie dość na tem. wszystkie~~ Rosji mają być jeszcze ~~znaczniejsze~~ --

" Żywotne interesy Rosji są tak dobrze znane ~~[illegible]~~ przez naszych wiernych sprzymierzeńców, jak przez nas samych. Dlatego też układ który w roku 1915 zawarliśmy z Anglią i Francją i do którego Włochy przystąpiły, uznaje ostatecznie prawa Rosji do cieśnin i Konstantynopola"

Zatem już nie tylko złamanie militaryzmu pruskiego dla własnego bezpieczeństwa ale we wielkim stylu zabór czy polityka. ~~[illegible]~~ --

~~W końcu~~ Prezydent ministrów ~~oświadczył, iż imieniu rządu~~ rzekł " ~~jasno~~ rzecze w imieniu rządu, iż ożywiony jest życzeniem ~~po~~ ~~[illegible]~~ posuwania, sił swoich ~~siły swoje~~ skutecznej pracy, wspólnie z prawodawczemi urządzeniami"

" Ani Rosja ani jej sprzymierzeńcy nie chcieli tej wojny, ale skoro wybuchła nie zakończymy jej dopóki nieprzyjaciel całkiem wyczerpany nie będzie i w przyszłości nie będzie mógł zagrażać ogólnemu pokojowi. Musimy ~~tak~~ prowadzić wojnę aż do zniszczenia niemieckiego militaryzmu, ~~aż~~ tak, aby ~~[illegible]~~ uniemożebnić jego w bliskiej przyszłości ~~przystania~~ wskrzeszenie. Niezbędnem jest, zwalczyć ciągłą groźbę ~~siły~~ gwałtu, która ~~[illegible]~~

498

1917 20.II

499

blisko od lat dziesięciu przejmowała trwogą cały cywilizowany świat" — P. Trepow zapowiedział zniweczenie także wewnętrznego wroga a zarazem [illegible] Niemcy, gdyż jak przyznał, rosyjska szkoła, nauka, sztuka, rosyjski przemysł są w jarzmie niemieckiem

Na uczcie w Zamku danej z powodu wejścia polskich Legionów do Warszawy, jenerał-gubernator Beseler ~~w~~ owacyjnie przemówił i zaznaczył że w dniu dziejowym, polska armia weszła w posiadanie ojczyzny co objaśni naszych nieprzyjaciół że my też nie prowadzimy optycznej gry z tudzież ale z żelazną wolą zmierzamy ~~do~~ powołać do życia, cośmy Polskiemu Krajowi i światu zapowiedzieli. Uczciliście nam ~~zaufanie~~ waszego zaufania. Umiemy ~~[illegible]~~ ocenić iż Polacy nabrali przekonania, że zbawienie ich Kraju przyjdzie nie ze Wschodu ale z innej nieba strony. Sprzymierzone mocarstwa usiłują go duchowo i politycznie ~~[illegible]~~ ze sobą zespolić, nie kajdanami niewoli ale ~~[illegible]~~ węzłem ścisłej, szczerej, wiecznej przyjaźni. —

~~[illegible] Wciąż ta sama gra w [illegible] [illegible]~~

1932 ~~2032~~ 500

~~polityczny organ, któremu nie pozostaje jak się wziąć raczej do dzieła przedewszystkiem do postawienia polskiej armii — Dalsze opory byłyby jątrzeniem i stratą czasu z pewnością drogiego —~~

~~Pytanie jak się w przyszłości, przy polskim państwie odegrają stosunki dwóch Dwóch środkowych mocarstw? To jeszcze jedna z zagadek niemieckiej~~

~~To jeszcze jedna z ciekawych zagadek niemieckiego~~

~~Przy ich rozwiązania rozwiązania~~.

Przy rozpoczęciu posiedzeń izby włoskiej, minister prezydent Boselli, wypowiedział,
mowę, w której nie różniącą się od tych, które ona dyktowały wygłaszać mężowie
stanu mocarstw porozumienia. I tak jest bladą odbitką programu światowego,
Trepowa ~~i~~. — Ustęp o sprawie polskiej brzmi: ~~Włoski duch sympatycznym~~ ~~związkiem~~ „Włoski duch jest zespolony z polskim sympatycznemi tradycjami i
I tak Włochy zgodnie ze sojusznikami, pochwaliły cara rosyjskiego, kiedy
niedawno temu wszystkim Polski ludnościom potwierdził ~~spokojnie~~ jedności
i samodzielności. — Przeciwnie środkowe mocarstwa, stworzyły rozszarpanie
Polski i w sposób sprzeczny z prawem międzynarodowem, ~~przez~~ zarządziły ~~to~~ zmianę
panowania, przez co ~~w niedowierzaniu~~ ~~[illegible]~~ zmuszają
polski lud do walki przeciw państwu, do którego ~~[illegible]~~ należą.
Rząd włoski zaprotestował przeciw temu formalnie,

~~2032~~ 1933 501

wobec rządów neutralnych państw"

Gabinety ~~porozumienia~~ zachodnie mają jedną i tą samą formułkę w sprawie polskiej ku większej dogodności Rosji. – P. Boselli kiedy się oburza na sprzeczne z prawem międzynarodowem ogłoszenie niepodległego <u>Królestwa Polskiego</u> zapomina całkiem o aneksji Trypolitanii. –

Wciąż ta sama gra w piłkę między sprzymierzonemi mocarstwami. Rosji zaś przygrywają zachodnie mocarstwa. – Z przewidzieć stąd można jak zachowałyby się przy zawarciu pokoju, czy na Kongresie

~~1934~~ ~~2022~~ 502

~~wybiorowania mocarstwami~~. P. Trepow obiecuje zespolenie całej Polski, w nierozerwalnym połączeniu z Rosją, jenerał Beseler przystępuje do budowy części Polski jako niepodległego państwa — ~~Rosja~~ P. Trepow ~~musiał~~ przyznał iż Rosja musi dopiero odzyskać Królestwo Polskie; jenerał Beseler jest w Warszawie, ~~i~~ środkowe mocarstwa zajmują Królestwo Polskie... ~~[illegible]~~ Wybór o tyle ułatwiony ~~dla~~ Polakom iż ~~[illegible]~~ lepiej dla nich aby część pozostała pod ~~germańską łapą~~ niż całość pod Rosji sprzymierzonej — niedźwiedzią.— Niedźwiedziowi ~~[illegible]~~ raz ~~[illegible]~~ powierzają Polskę,

Dowódca Legionów hr. Szeptycki który zawsze umie znaleźć odpowiednie słowo, odpowiedział, na przemowę jenerała Beselera: — ~~[illegible]~~ Mogę w imieniu tych kadrów przyszłej polskiej armii, ~~która~~ która samą jest swej przeszłości i przyszłości ~~która~~ co jej zamknęła, uroczyście zapewnić Waszą Excellencję, że wszystkie nasze czyny łączą się w tem iż w najwyższym ~~[illegible]~~ stopniu nienawidzimy naszego dziedzicznego wroga Rosjan — i że największe mamy zaufanie do ~~[illegible]~~ naszego ~~przyszłego~~ przyszłego ~~[illegible]~~ czychowawczą, ~~[illegible]~~

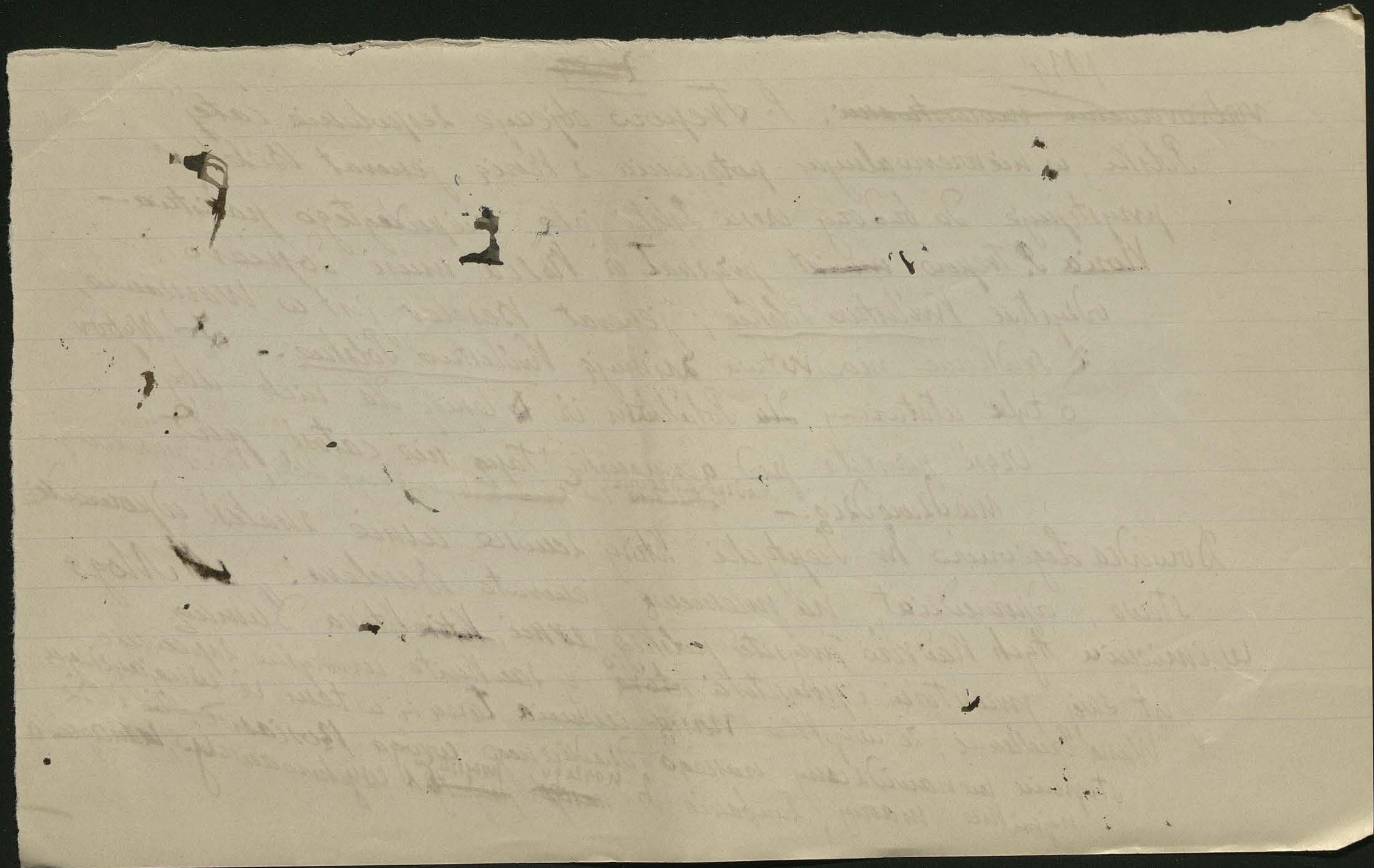

i przewodnika. Wzywam zatem Panów połączyć się ze mną w okrzyku: J. Excellencja Pan Jenerał Besler niech żyje!!! –

Jenerał-gubernatorowie w Królestwie Polskiem ogłosili 6. t. m. rozporządzenie o tymczasowej Radzie Stanu z rozkazu dwóch cesarzy. Zawarte jest w ośmiu paragrafach. Siedzibą Rady-Stanu Warszawa. Składać się będzie z 25 ~~członków~~ notablów, przedstawicieli wszystkich żywiołów i interesów narodu, z obydwóch okupacji. Na mocy najwyższych rozkazów powołani zostaną przez jenerał gubernatorów. Ci wyślą każdy jednego ~~przedstawiciela~~ Komisarza do Rady-Stanu. Po zwołaniu jej przez ~~jenerał gubernatorów~~ obydwóch Komisarzy wybierze ze swojego grona przewodniczącego i zastępcę. Przewodniczący nazwany będzie Marszałkiem Koronnym. – Język Rady-Stanu jest polski. – Organa okupacji ~~używać mogą~~ posługiwać się mogą niemieckim. Rada wybierze Wydział Kierujący. – Powołana jest do współudziału w stworzeniu państwowych urządzeń w Królestwie Polskiem. Ma stawiać wnioski w sprawach krajowych, mianowicie współdziałać z ~~najwyższemi władzami wojskowemi dowódcami~~ w stworzeniu polskiej armii z naczelnym Komendantem wojskowym mocarstw sprzymierzonych, któremu powierzono to zadanie. – Zadania Rady-Stanu są zatem następujące. Przygotowanie wspólnego obydwóch okupacji narodowego przedstawicielstwa, przy zaprowadzeniu polskiej

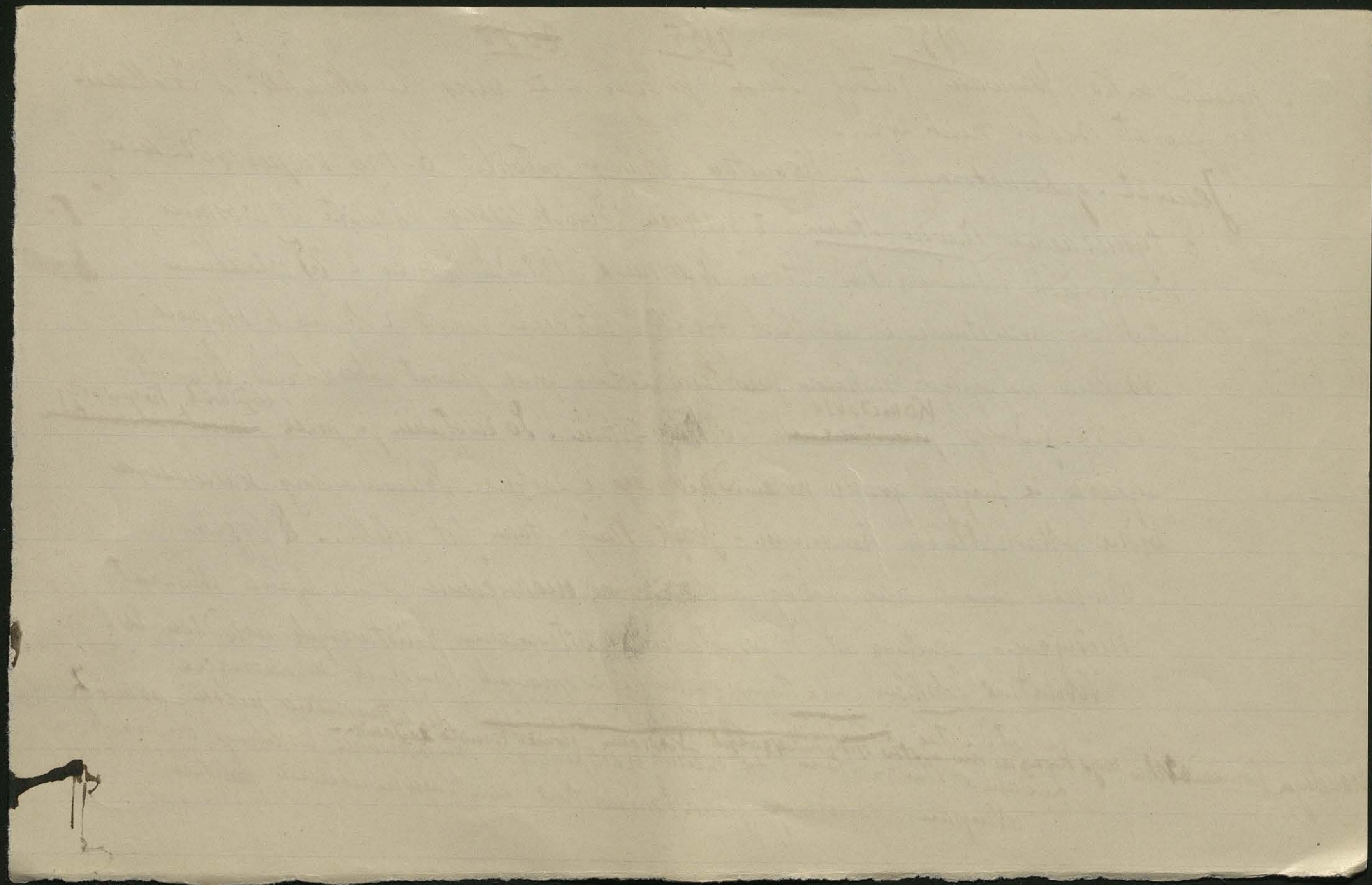

~~2016~~ 1916 504

państwowej administracji, ~~wspólne działanie i stworzenia~~ wspólne działanie przy stworzeniu polskiej armii oraz zajęcie się gospodarczemi z wojną połączonemi sprawami.-

A Niemieckie na razie rozwiązanie sprawy polskiej nie lada stwarza trudności i szkopuły.- Polega na kondominium zawsze kłopotliwem, w którem Niemcy pierwsze zajmują miejsce, już przez to że Warszawa w ich rękach i pierwszemi są skrzypcami ~~na~~ bo są ~~w~~ silniejszemi niż sprzymierzeniec i grają na nutę zwycięstw.- Rozporządzenie powyższe załatwia o ile to podczas wojny możliwem jest, tymczasowe zadanie. Oczywistem jest, że w danych stosunkach musi być ~~wprowadzona~~ ustanowioną, przejściowa instytucja narodowa, przygotowawcza. Sejm powstać nie może bez ustawy wyborczej.- Radzie Stanu tymczasowej przyznano ~~zna~~ cenne atrybucje. Nie uwzględniono wszystkich ~~postawionych~~ Rady Narodowej żądań. Zdaje się że ~~miejsce~~ miejsce ~~Zamiast~~ Regenta, ~~który~~ zajmie Marszałek Koronny: Przecież stworzono narodowy

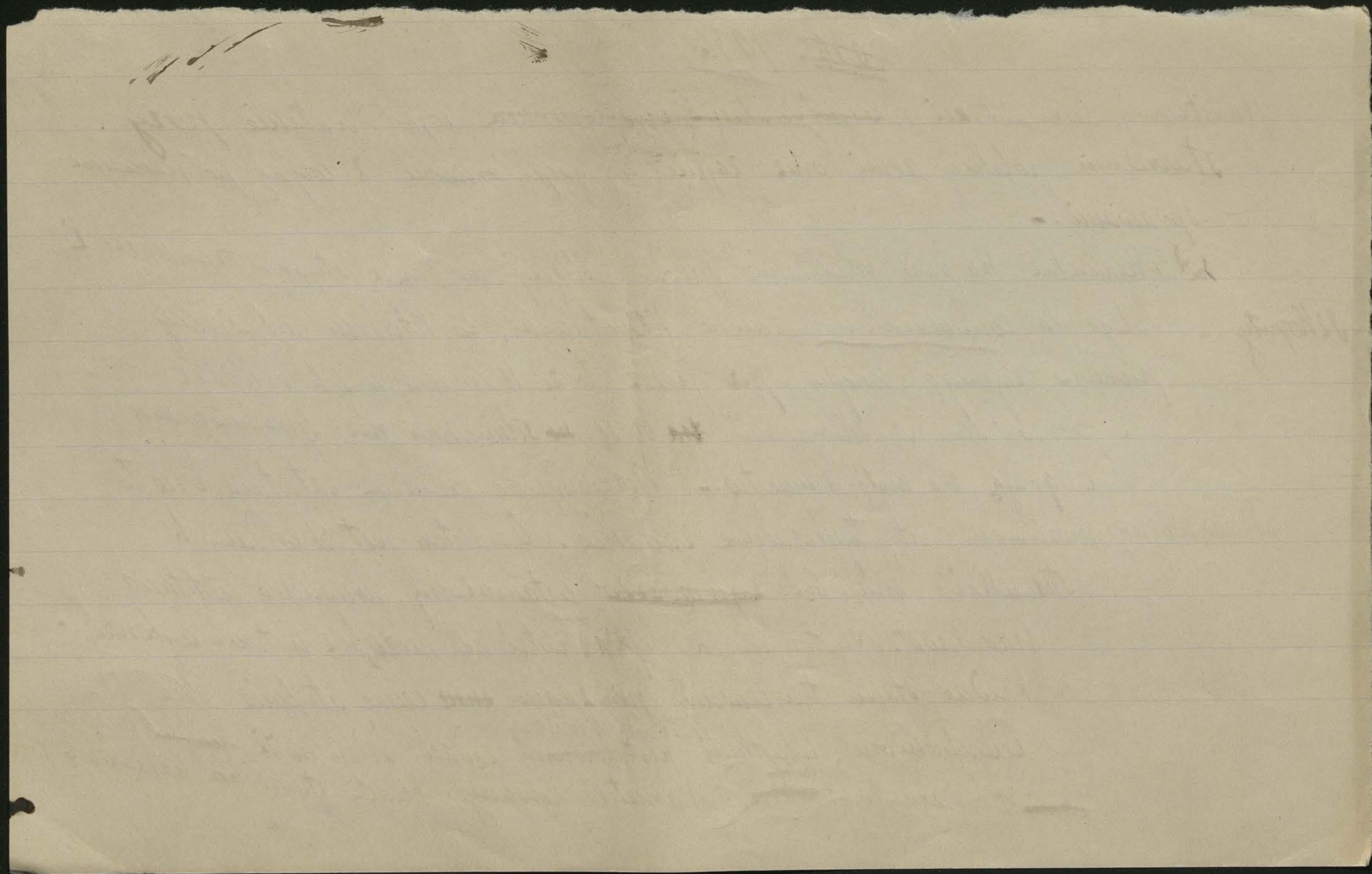

1917

505

polityczny organ. Ustawiennie nie powstaje jak ciągnąć się varno do dzieła, przedewszystkiem do postawienia polskiej armii. Dalsze targi byłyby jałowemi; stratą czasu z pewnością drogiego. Trzeba przyjąć wszystkie niedogodności, wszystkie niekorzystne następstwa niemieckiego rozwiązania, aby wszystkowziąć korzystne.-

Pytanie jak się w przyszłości, przy polskim państwie, urządzić, condominium dwóch środkowych mocarstw? To jeszcze jedna z tych ciężarnych zagadkami niewiadoma, niemieckiego rozwiązania.-

W rozporządzeniu o tymczasowej Radzie Stanu lepiej niż poprzednio określony jest stanowisko Austro-Węgier i należny im a pożądany wpływ.-

Postarało się o to tatyce ministerium spraw zagranicznych niezmiennie minister Ugron zmierzony w pracy około austryjacko-polskiej sprawy

1938

506

~~i przewodnikiem. Wyznam zatem Panów potrzeby ze mną co~~
~~wszystko: I Excellencja Pan jenerał Beseler niech żyje!~~

W Londynie wybuchło przesilenie gabinetowe. Minister wojny Lloyd-George podał się do dymisji, uzasadniając ją brakiem stanowczości i opóźnieniami rządu w prowadzeniu wojny. Żądał był ograniczenia ostatkowo Wydziału Wojennego i oddanie temu Wydziałowi dyktatury. ~~Asquith powrócił ze wsi do~~ Podobno ustąpienia z niego Pospieszył ze wsi do Londynu pierwszego ministra, Asquitha który ~~Londynu~~. Dymisji Lloyd Georgea nie przyjął ~~i rozpoczął~~ i rozpoczął z nim rokowania, po czem przedłożył Królowi wniosek, przekształcenia gabinetu. W izbie gmin oświadczył, że ~~[illegible]~~ Król wniosek przyjął; dodał, że przekształcenie w niczem nie zmieni trzechletniej polityki Anglii i wniósł odroczenie izby do czwartku. 7. 12. m. Nie rozchodzi się zatem o to czy wojna ma być dalej prowadzona, co do tego zgodne jest z p. twerpowem postanowienie, lecz jak ma być prowadzoną. Lloyd George żąda aby z większą stanowczością z — Asquith nie czekając na posiedzenie izby wręczył swoją ~~Londat~~ Powołał, dymisję Królowi, który ją przyjął.

~~19~~31 507

Bonar Lawa przywódcę unionistów, ten nie przyjął utworzenia gabinetu; wtedy król powołał Lloyd George'a — Ten ~~obalił~~ obalił Asquitha po ośmioletnich jego rządach pod hasłem energiczniejszej silniejszej ~~[illegible]~~ bezwzględniejszej ~~prowadzonej~~ wojny. Do prowadzenia takiej, nie równie ~~[illegible]~~ lepiej uzdolniony jest Lloyd George który przypomina niepospolitych ~~niepospolitych~~ wybitnych demagogów ~~ludzi~~ wielkiej francuskiej rewolucji, niż zręczny adwokat parlamentarzysta Asquith podobny nieco do Girondistów.

Już przed przesileniem admirał Jellicoe został pierwszym lordem marynarki a Beatty naczelnym admirałem, co ma być zapowiedzią zaszłej zmiany w morskiej wojnie.

Lloyd George przyjął żądanie utworzenia nowego gabinetu, który bez względu okazały się wątpliwości na stronnictwo różnice ma być przeważającym ~~a jednak wątpi~~ przez króla ~~przyjął~~ ~~[illegible]~~ czy zdoła — — Przyjęty pozytywnie

508

~~1740~~ 1740

otrzymał urząd pierwszego ministra i pierwszego lorda skarbu, po czem wnet ceremoniało ucałował ręką monarchy.. Izba gmin odroczyła się do 12. grudnia

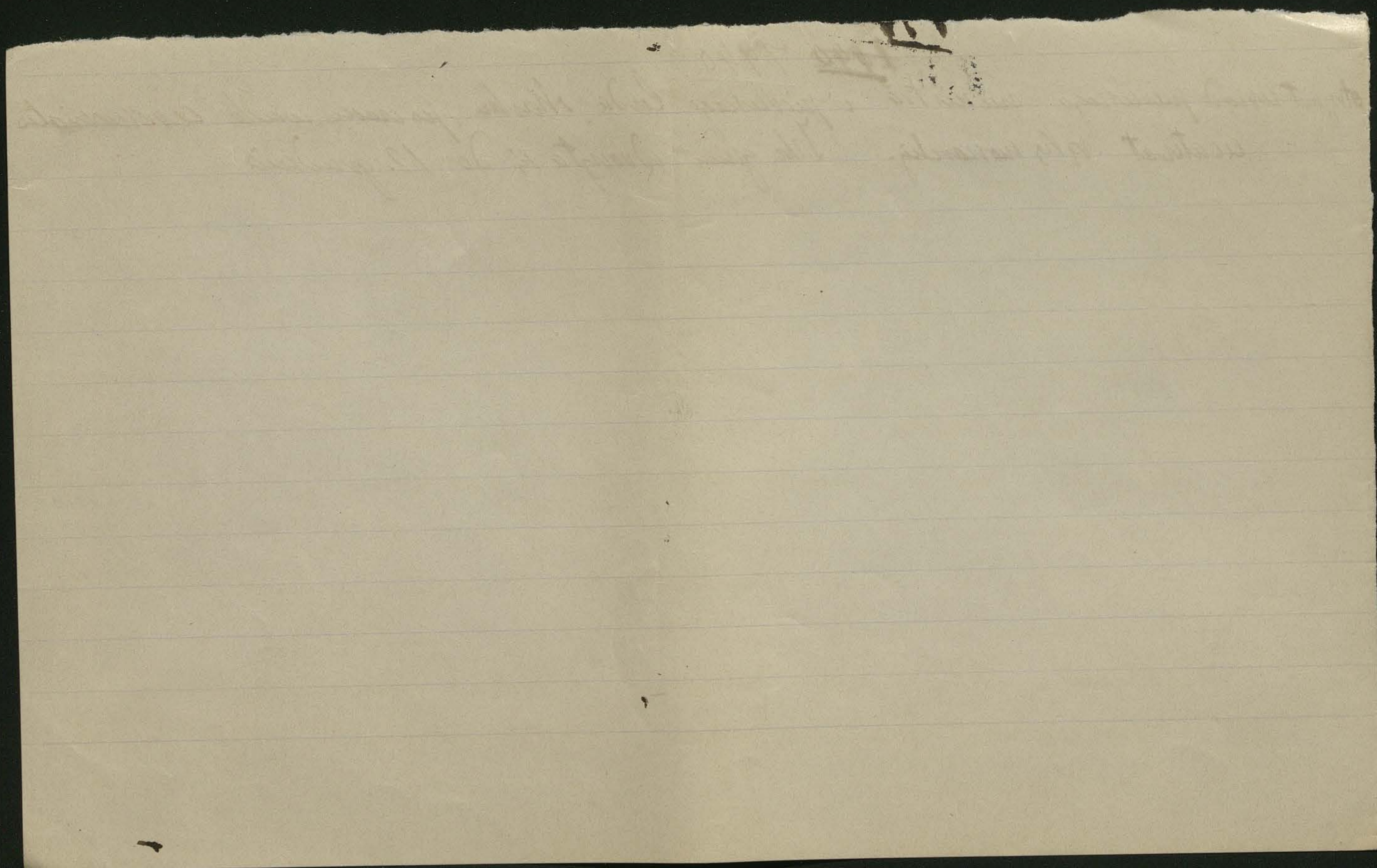

~~1916~~ ~~[illegible]~~

509

W Paryżu po tajnem posiedzeniu izby na którem prezydent ministrów Briand zapowiedział nowe uporządkowanie głównego dowództwa i (dalszą) działalność rządu odnośnie do wojny, zażądał on na jawnem posiedzeniu uchwalenia porządku dziennego wyrażającego zaufanie. Izba przyjęła takowy 344 głosami przeciw 160.-

Opiewa on, że izba przyjmuje do wiadomości przekształcenie głównego dowództwa armii i (ufa) ~~[illegible] władzą~~ zaufaniem, że rząd, w porozumieniu ze sojusznikami ~~pod~~ podejmie ~~o~~ usiłowania i pomoce ofiary uznane za niezbędne, przechodzi do porządku dziennego.-

Przekształcenie w dowództwie polegało na na odebraniu go Joffrowi, który zasiądzie ~~zasiądzie~~ w naczelnej radzie sprzymierzonych ~~dowództw~~ wojsk.-

Zmiany w Anglii i Francji zmierzają, do bardziej stanowczo i silnie prowadzonej wojny. Sprawiają wrażenie, jakoby nowego wielkiego wysilenia.-

1942 510

Wylądowanie francuskich, angielskich i włoskich
marynarzy oraz francuskich oddziałów piechoty
~~nar~~ w Pireusie nastąpiło w nocy 1go grudnia.
W Atenach przyszło 2go grudnia do krwawych
starć między greckim wojskiem a oddziałami
mocarstw porozumienia. Całe [illegible]
[illegible] by ~~[illegible]~~ spotkania i strzelanie. Na
wniosek admirała Fournet miało
być ~~[illegible]~~ ustanowione zawieszenie broni.
~~Angielskie poselstwo miało być~~
W mieście powstał popłoch. Mówią
o zamachu na angielskie poselstwo.
~~Na~~ Na Pnyxie greckie wojsko
strzelało do angielskich marynarzy — ~~do~~ francuskich i
Tak samo w innych miejscach
włoskich marynarzy. — Rezerwiści [illegible]

~~1917~~ 1915 511

Królowi ostrzeliwali domy Wenizelistów, publiczne poselstwo Francji i Anglii oraz Ecole d'Athène. Zamiast oddać broń Grecy użyli jej przeciw tym którzy chcieli im ją odebrać

Wojska porozumienia cofnięte zostały do Pireusu

Ład został przywrócony i strzelanina ustała-

Państwa porozumienia żądały bardzo poważnego zadośćuczynienia-

Lord Cecil zapowiedział w izbie gmin, radykalne rozwiązanie i uzyskał odpowiedzialnemu króla i rząd-

~~Ale~~ Po oddaniu admirałowi Fournet przez rząd sześciu czy ośmiu baterii, miały być przywrócone prawidłowe stosunki z mocarstwami porozumienia. Spokój przywrócony ~~bez~~ zdarzeń ~~nie potrafiły~~

~~Grecja~~ ~~zostanie~~ zostać ~~ustać~~

~~Mocarstwa porozumienia dalsza Grecja została~~

~~nie ma~~ ~~został~~ ~~Ta ostatnia~~

~~był się~~ ~~Królestwo~~ ~~aby nie uzyskać~~ ~~ustać~~

~~Aby~~ ~~Którzy~~ ~~przewaga~~

Mocarstwa porozumienia dalsza Grecji i ~~uporczywie~~ zdarzeń nie mogą ~~nie~~ ~~bezwładność~~ ~~wstrzymana~~ ~~zamachów~~ ~~Wstrząsów~~

~~1916~~ 1944

~~Wstrętny widok~~

Dnia 2 lutej. Rząd francuskiej rzeczypospolitej w porozumieniu ze sprzymierzeńcami zarządził 8.t.m blokadę Grecji.–

~~Kwaman [illegible] prośby do [illegible] ataku [illegible]~~

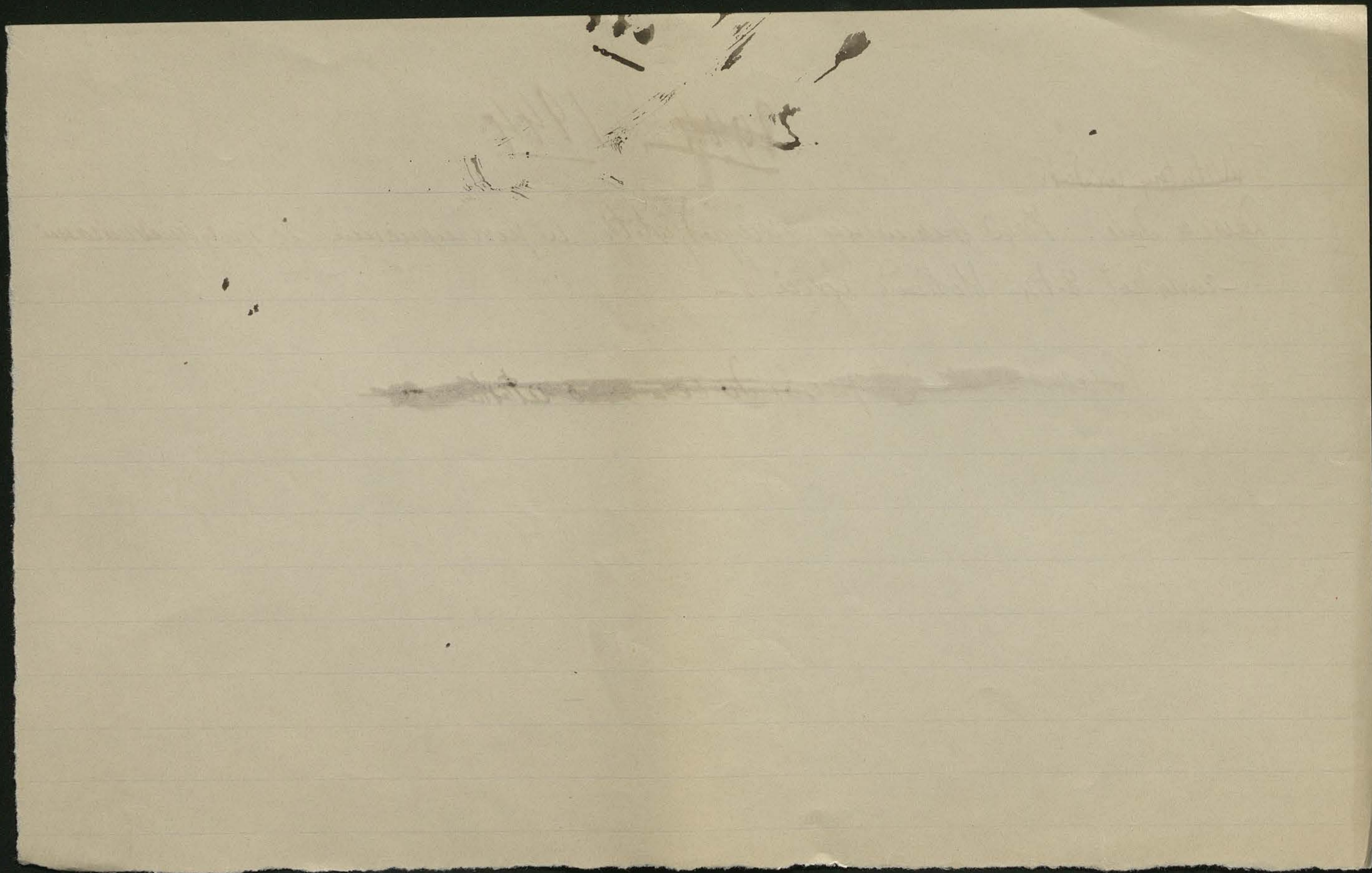

1915 ~~Kramarz wniósł prośbę do cesarza o ułaskawienie~~

Na tajnym Konsystorzu 3. t.m. Papież z wielką siłą i oburzeniem potępił „gwałty i bezprawia obecnej wojny, stwierdził że popełnia się – Nazwał „konflikt który Europę pustoszy” strasznym szałem

9 Grudnia

K. k. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

CXI

514

~~Wien I.~~

16 Grudnia 1916 r

1946 – 1974

Allg. Form. Nr. 182g.

CXI

515

Wniosek mocarstw czteroprzymierza oznajmiający gotowość do pokojowych rokowań. — Mowa o nim kanclerza w niemieckim parlamencie. — Mowa hr. Tiszy. — Pierwsze wrażenie w Ententa: Pierwsze o nim zdanie czteroporozumienia: Pokrowsky rosyjskim ministrem spraw zagranicznych. — Lloyd George — Przesilenie Gabinet Lloyd George'a — w Paryżu. ~~ustąpienie~~ Upadek Joffra. Nowy gabinet Brianda. — Król Alfons — z frontów. — Dalszy pochód w Rumunii — Dymisja gabinetu Koerbera. Gabinet Spitzmüllera. — Ultimatum Porozu=
=mienia w Atenach. — Sprzedaż Duńskich Antilli. — Hr. Tisza o sprawie polskiej w Sejmie węgierskim.

16 Grudnia

1946 CXI ~~2014~~ ~~2046~~ 516

Czteroprzymierze (względnie) Niemcy, Austro-Węgry, Turcja, Bułgaria wystąpiły 12. t.m. z wnioskiem rozpoczęcia pokojowych rokowań. –
Wezwały w tym celu rządy państw opiekujących się poddanemi w nieprzyjacielskich krajach ~~jednobrzmiącą notą~~ Hiszpanii, Italii, ~~jednobrzmiących~~, Szwajcarii, Holandii, jednobrzmiącą notą, w której wyrażają gotowość ~~do~~ zawiązania z przeciwnikami pokojowych układów i krok ten uzasadniają ogólnem położeniem wojskowem, politycznem, ekonomicznem ~~stąd~~ w myśl obowiązku zaprzestania dalszego, bezużytecznego rozlewu krwi, z prośbą aby ~~rząd~~ o tej nocie zawiadomiły rządy mocarstw i państw porozumienia. –
Jednocześnie osobną notą zawiadomiły o tym kroku przedstawicieli dyplomatycznych Ojca Świętego z prośbą o czynne jego ~~go~~ zajęcie się tym pokojowym wnioskiem. ~~Również zawiad~~ Zawiadomiły także ~~przedstawicieli~~ rządy w czterech stolicach, innych neutralnych państw. –

~~1947~~ 517

O kroku czteroprzymierza rząd cesarsko-niemiecki zawiadomił,
Ojca Świętego Benedykta XV notą posła Mühlberga, ~~pr~~ do
Sekretarza Stanu Kardynała Gasparri w której przedłożone
są tego kroku powody ~~i~~ oraz obraz niedoli" i "Spustoszeń wojny".
Nota zakończona jest przy przypomnieniu uczuć Ojca Świętego
na rzecz pokoju „stąd" rząd cesarski mniema, iż żywić
może nadzieję że zapoczątkowanie czterech sprzymierzonych
mocarstw znajdzie przychylny odgłos u Jego Świątobliwości i ~~że~~
ich dzieło pokoju liczyć może na cenne poparcie ~~że~~
~~Stolicy Świętej~~ Apostolskiej „Stolicy"
Taką samą notę austro-węgierski minister spraw
zagranicznych bar. Burian wręczył Nuncjuszowi
Balfré di Bonzo –

~~Zawiadom~~ 1918 518

Cesarze Karol i Wilhelm rozkazem dziennym do siły zbrojnej zawiadomili ją o pokojowym wniosku. Cesarz Wilhelm dodał, że nie można wiedzieć czy cel tego kroku osiągniętym zostanie; w razie przeciwnym obydwaj monarchowie zaznaczają obowiązek dalszej walki aż do zwycięstwa ostatecznego. — Zapowiedziane oświadczenie Kanclerza Bethmanna w zwołanym nagle parlamencie jest, parafrazą noty ~~[illegible]~~ ententoprzymierza i jej uzasadnieniem — jest jej wyłącznie posunięciem. Przypominaniem ~~sia~~ zwycięstwa położenia wojskowego, odwołuje się na zwycięstwa w Rumunii i przypisuje je genialnym zarządzeniom Hindenburga. ~~Ja~~ Podaje iż przeztakowe, zaopatrzenie gospodarskie ~~siły~~ doskonałej ugruntowanem zostało. W Rumunii dostały się w nasze ręce wielkie zapasy zboża, środków żywności, nafty ~~i innych~~ innych towarów. Ich przywóz odbywa się. ~~[illegible]~~ I bez tego, pomimo

14

~~2949~~ 529

szczytowi, byłyby wystarczyły nasze własne zasoby. Teraz zaś nie ulega żadnej wątpliwości, nasze gospodarcze bezpieczeństwo.

Jakkolwiek wypadnie odpowiedź naszych nieprzyjaciół, oczekujemy jej ~~oczekujemy jej~~ ze spokojem, który nam daje nasza zewnętrzna i wewnętrzna siła oraz czyste sumienie! Bóg ojców! Chcemy nieustraszenie ~~i stać~~ iść prostą naszą drogą, z postanowieniem walki, i z gotowością do pokoju.

Na wniosek przywódcy centrum Spahna parlament odroczył się, przeciw głosom narodowych liberałów, konserwatystów i socjalistycznej frakcji i wspólnoty robotniczej socjalno-demokratycznej, które to stronnictwa chciały otwarcia rozpraw nad oświadczeniem kanclerza.

W tym samym dniu hr. Tisza przedłożył węgierskiemu sejmowi notę o gotowości pokojowej czwórprzymierza; przy czem dał obraz dokładny i zgodny ~~[illegible]~~ z prawdą powstania wojny.

1950 520

Zaznaczył że zachowanie się Anglii doprowadziło do niej a spowodowanem zostało
Hr. Tisza obawę handlowego współzawodnictwa Niemiec. zaznaczył, że chwila była sposobną dla objaśnienia gotowości
do pokojowych rokowań, albowiem nie mogło dziś być posądzenie
za dowód słabości, wtedy kiedy wielka ofensywa nieprzyjaciół
spełzła na niczem a towarzyszy temu zaszczytne w Rumunii;
przez nie zaś liczne stwierdzenie wyjątkowe środkowych mocarstw.
Hr. Tisza zaznaczył iż baron Burian zapoczątkował u sprzymie=
=rzeńców wystąpienie z gotowością pokojowych układów, chociaż liczny
zdobyczy dział art. u nich zgodę na ten krok. "bez pragnienia zniszczenia przeciwnika
za broń bez zdobywczych zamiarów, komentarzy, mówiąc niemieckiego
z noty czterozaprzymierza, uwydatnił. że dalsza walka i
Kondeza i hr. Tiszy wynika z zapatrywanie, że dalsza walka
jest bezprzedmiotową albowiem nie może ziścić zamiarów
i zniweczenia
mocarstw porozumienia pokonania środkowych mocarstw oraz
zdobycia na nich nabytków, zaszczytne choćo nieprzyjacielskiej ofensywie
wtedy kiedy one stanęły pokonaty Rumunię i mają w posiadaniu dzielnice

wrzeciwników; podczas gdy ~~one~~ zawartym być ~~19~~ 57 521

(może pokój) pod warunkiem że da środkowym mocarstwom ~~[illegible]~~ a one nie mogą zwycięsko zniweczyć ~~[illegible]~~ żadnego, z nieprzyjaciela. przeciw ponownym podobnym zamiarom ~~a~~. Chwila zdobycia Bukaresztu i zatrzymania ofensywy armii ~~[illegible]~~ rewolucyjnej obraną została ~~do~~ przez czteroprzymierze dla okazania, w ~~[illegible]~~ tych okoliczności, gotowości pokoju. Austro-Węgry zaznaczyły ją, przy wstąpieniu na tron nowego cesarza. ~~Ale prawdopo~~ Krok obmyślany i wyrachowany jest, dla złożenia ze siebie odpowiedzialności za dalsze krwawe, ~~k~~ kosztowne, niszczące zapasy, wobec własnych ludów, ~~i~~ neutralnych państw, wreszcie dla poparcia pokojowych dążności w krajach ~~[illegible]~~ nieprzyjacielskich. To jedyny ~~[illegible]~~ praktyczny ~~nie~~ możliwy, nie zbyt bogaty plon jaki przynieść może ~~ale~~ prawdopodobnie wystąpienie pokojowe czteroprzymierza. – Taktycznie wykonanym – co do głównego celu bezskuteczne ~~bezskuteczne~~, jest ono pięknym gestem.

Zaświadczy jednak znowu, że wypadki przerosły ludzi i nie ~~są~~ już w ich rękach. – Tem silniej, że nierozwadnie pokój jest ogólnem

~~gorączką~~ pragnieniem i że nic bardziej nie mogło być popularnem jak
krok do niego zmierzający. – Ale postawiony on jest wtedy
kiedy ~~z~~ przeciwną stroną nowe gotuje wysilenia wojenne
i kiedy zapowiada je wojenny gabinet Lloyd Georgea, przeobrażony ~~przeobrażony~~
Brianda, ścisła mowa Trepowa ~~i niewolnicze ... zapowie~~
i Bosellego ~~i Bissolatiego~~ ~~nie~~ jej parafraza. To też – jak powiedziano –
czteroprzymierze stoi z palmą w jednej ręce, z mieczem w
drugiej. – Nie dowodzące przecież ukrywa się w jego ~~wystąpienia~~
wystąpienia potrzeba ~~i pragnienie~~ pokoju. –
Czteroprzymierze nie chce ani podbojów ani zniszczenia nieprzyjaciół
ale czteroporozumienie chce podbojów i zniszczenia nieprzyjaciół.
Pierwsze chce zachować co posiada, drugie zabrać je. –
Francuski prezes ministrów Briand już 14' omówił pokojowy ~~uzasadniony~~
wniosek czteroprzymierza. Naszkicował go jako podstęp ~~...~~ między sprzymierze-
~~aby~~ dla wywołania niezgody

=cami ~~1~~ oraz wyrachowany dla wprowadzenia w błąd neutralnych i własnej ludności. Przes-

~~na~~ = treszt kraj przed tracizną = ~~na wprowadzenia w błąd neutralnych i własnej ludności~~ 523

198

W dalszych wywodach był Briand nieco zawiłym i jakby nie swoim, skrzętnie omijał. W końcu oświadczył „W takich ~~[illegible]~~ okolicznościach francuska rzeczpospolita się musi z działa jak Konwent!" – Potem otrzymał wotum zaufania 314 – 165. –

Baron Sonnino oświadczył minister spraw zagranicznych w odpowiedzi na interpelacji ~~[illegible]~~ o ... otrzymał i w orędziu pokojowego wniosku, albowiem – jak rzekł – musi najpierw porozumieć się z kolegami, następnie ze sprzymierzonymi rządami, co do odpowiedzi. –

~~Ostatecznie [illegible] wspólnej porozumienia.~~ –

Wielki gmin Bonar Law oświadczył „Asquith niedawno rzekł: Sprzymierzeni żądają stosownego

524

19

zadośćuczynienia za przeszłość i stosownych rękojmi na przyszłość, te muszą być dane. Jest to zawsze jeszcze — dodał Bonar Law — omawiając pokojowy wniosek czteroprzymierza — polityką i postanowieniem rządu J. Kr. Mości.
Wszystkie dzienniki i przywódcy w Izbie oświadczyli się przeciw pokojowemu wnioskowi.
Z tych oświadczeń widać że przecież wniosek sprawił pewien kłopot czteroporozumieniu i że jest mu niewygodnym owszem że z trudnością przyjdzie mu odrzucić go a limine i przejść nad nim do porządku dziennego. — Nie łatwo powiedzieć jednak — nie. — Oczekują wspólnej odpowiedzi. — Ambasador niemiecki we Waszyngtonie hr. Bernstorff miał powiedzieć że czteroprzymierze postawi warunki pokoju dopiero po zgromadzeniu się pełnomocników konferencji —
W Tokio panuje zdanie że sprzymierzeńcy odrzucą [illegible] wniosek na stanowisku [illegible] które by powstała Niemcy wojna. —

~~1955~~ 525

Kontroler państwa Pokrowski zostal wszyscy z Rosją ministrem spraw zagranicznych. — Jest on finansową siłą i powagą. Przedstawiał Rosji na Gospodarczej Konferencji Porozumienia w Paryżu. — Przystoi czekać na jego oświadczenie w sprawie pokojowego wniosku. —

~~odbicie w Karpatach w dalszym ciągu porost z Rumunia~~ 1056 526

Dawid Lloyd George jest dziś najwybitniejszym Anglii politykiem. Na wzór tych ludzi francuskiej rewolucji których przypomina, ma dwa cele zasadnicze: zwycięskie zakończenie wojny i radykalne przeobrażenie Anglii. Usunięcie Asquitha, objęcie władzy to środki do bezwzględnej, energicznie prowadzonej wojny a w związku z nią przeobrażenie w duchu socjalistycznej metody, sekwestracji zaledwie zastosowanej, własności, upaństwowienia kolei żelaznych, żeglugi i górnictwa, co łącznie z pewnemi demokratyczno-radykalnemi reformami, przez Lloyd-Georgea wprowadzanemi w angielskiej konstytucji. Brak mu ~~tylko~~ ~~dotąd~~ dziwaczności znanych ludzi francuskiej rewolucji — Nie brak innych ich właściwości — Jest on ~~ostatnim~~ silnym ostatnim czynem, ma niepospolite zdolności organizacyjne i agitatorskie, niezłamaną energię. Jest brutalnie mimo wszystko niewzruszonym... ~~Prawdziwie~~

z ~~tem wszystkiem~~ z tem wszystkiem dyktat ... — Prawdziwie zawarem dziś historyczną, angielską wytrwałość niezachwianą —

~~1917~~ 527

Niedbały o konsekwencje

Stanowczy w ~~[illegible]~~ celach i środkach. — ~~Przeistoczony [illegible] nowoczesnego~~ militaryzmu —

i logiką

w życiu publicznym. Z pracy naczelnik wojennego gabinetu i twórca angielskiego

~~[illegible]~~ Przeistoczony ~~[illegible]~~ nowożytny typ. dawnego

angielskiego męża stanu; ma w sobie ~~[illegible]~~ trochę z Cromwela i ~~[illegible]~~ coś z Pitta —

~~[illegible]~~ Wielkiego ~~[illegible]~~ Anglii już jego zasadę. —

Utworzył gabinet wojny złożony z torysów-unionistów i robotniczego

stronnictwa. Lord Curzon jest w nim prezydentem tajnej rady i przedstawicielem

rządu w izbie wyższej — Bonar Law w izbie gmin, i kanclerzem skarbu, i ministrem spraw zagranicznych

Balfour, spraw wewnętrznych Sir George Cave; pierwszym lordem

admiralicji Sir Edward Carson przywódca Ulsteru; lord Robert Cecil

nowo stworzonym ministrem blockady, ministrem wojny lord Derby. —

Stronnictwo robotnicze przedstawiają Henderson bez teki, i Barnes

adwokat wzorowy, Hodge minister robót. — Inni liczni ostatkowie

gabinetu nie zmieniają jego barwy i są mniej znaczeni

polityką. — Radykalny dziennik Nation pisze „Do jednego"

wydawania zarządzeń ~~wydawania [illegible]~~ Lloyd George toryzm i socjalizm

~~2054~~ 1958 528

Znajdzie się nowy gabinet ~~w opozycji~~ wobec opozycji ~~z~~ liberalnego stronnictwa z Asquithem i lordem Greyem na czele. – Asquith ofiarowanego przez króla parostwa nie przyjął także podwiązki, aby pozostać w izbie gmin i ~~stanąć na~~ objąć w niej dowództwo opozycji. – Asquith i Grey acz utalentowani nie okazali się pierwszorzędnemi mężami stanu raczej zdolnemi miernościami. Oświadczyli iż popierać będą rząd w prowadzeniu wojny. – Następnie wspólnym ~~punktem jest~~ ~~do~~ wytrwanie w niej aż do pokonania Niemiec i zniweczenia Prus. Wykonawcą ma być ~~Wydział Wojenny~~ Rada Wojenna pięcioczłonkowa, której członkiem i przywódcą Lloyd George. – Taki jest morał angielskiego przesilenia, w europejskim kataklizmie. –

~~Lloyd George zasłynął i [illegible] opozycji [illegible] gabinetu wojennego~~

W polityce zewnętrznej Anglia pozostaje wierną swej odwiecznej tradycji a ~~[illegible] urządzeń Lloyd George~~ ~~[illegible]~~ wprowadza ją radykał i burzyciel wewnętrznych uświęconych urządzeń. – Lloyd George –

~~1959~~ 529

Lloyd George zaziębił się i zaniemógł co opóźni przedłoże~~nie~~ parlamentowi programu nowego rządu. Nadmieniają, że zwłoka może nie być przypadkową, lecz spowodowaną zapowiedzią oświadczeń Kanclerza Bethmanna w parlamencie.

Asquith także zaniemógł na influenzę.

Bonar Law już w imieniu nowego rządu złożył pierwsze oświadczenie w izbie gmin o pokojowym wniosku.

7

Przesilenie ~~1960~~ 530

w Paryżu skończyło się tem, że p. Briand zaręgnał się przekształceniem swojego gabinetu, którego pozostał prezydentem i ministrem spraw zagranicznych. Zatrzymał w nim dawnych wybitnych ~~znanych~~ członków jak Viviani i Ribot, i pozbył się licznych bez tek ministrów. Najznaczniejsza zmiana powierzenie teki wojny jenerałowi Lyautey, który objął po jenerale Roques. — Nowy minister wojny był jeneralnym rezydentem w Marokko, zastąpi go jenerał Gouraud. Najważniejsza [zam] zmiana powołanie na naczelnego dowódcę armii północnej i północno wschodniej ~~jenerałowi~~ jenerała Nivelle obrońcy Verdun. — Oddani mu są Foch i Castelnau. P. Briand zapowiedział Wydział Wojny opatrzony wszelkiemi pełnomocnictwami dla szybkiego wprowadzenia niektórymi środkami, przeprowadzenia ~~i~~ rozstrzygnięcia — Jenerał Joffre objął urząd naczelnego doradcy przy rządzie dla prowadzenia wojny. Korona upadła wielkości w nadludzkim kataklizmie —

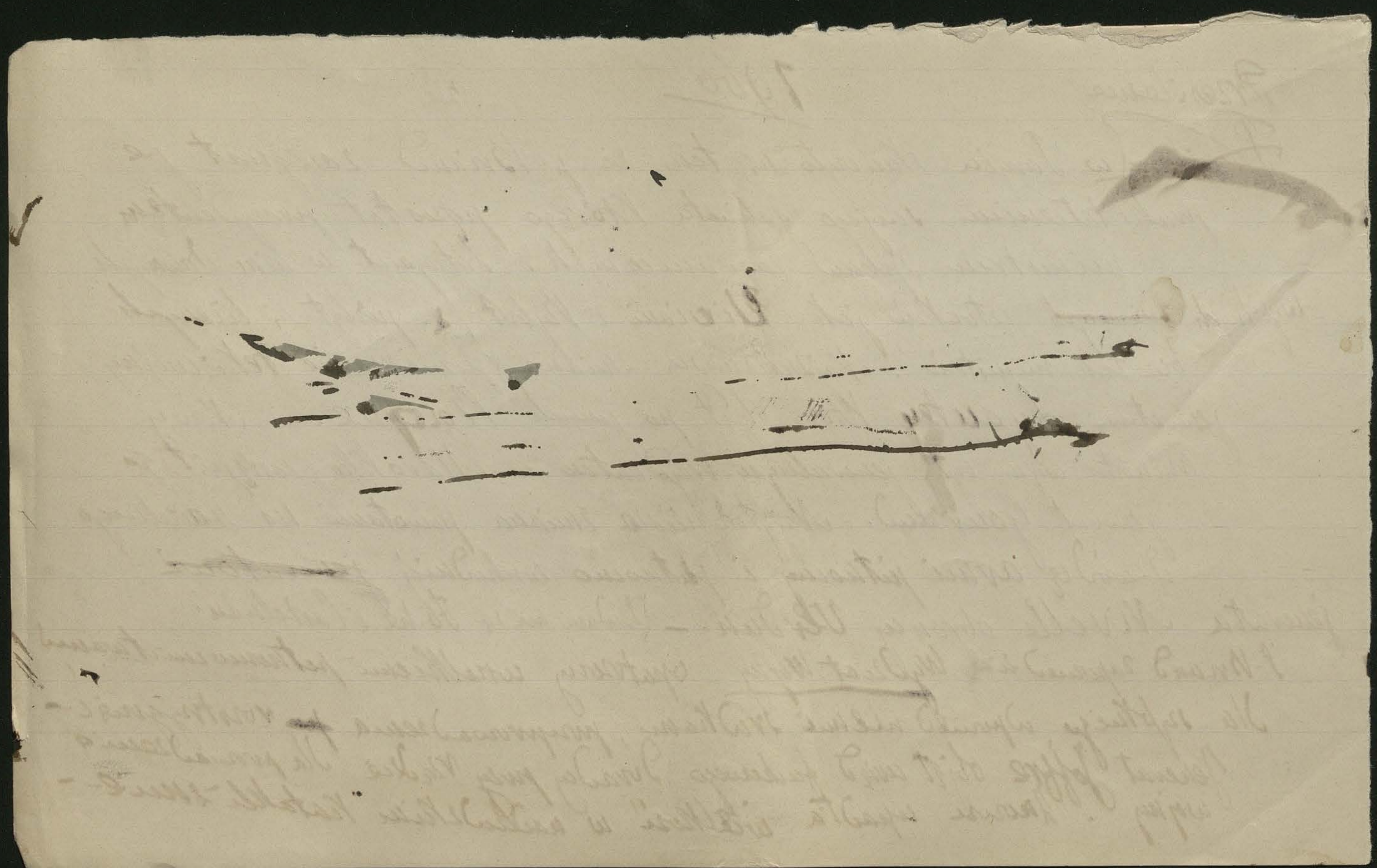

~~1961~~ ~~1961~~ 531

Król ~~hiszpański~~ Hiszpanii Alfons chciał przybyć do Wiednia na pogrzeb cesarza Franciszka Józefa – Rząd francuski uniemożebnił wykonanie zamiaru –

~~W zachodniej Afryce niemieckie wojska walczą z portugalskiemi i [illegible]~~

~~Deutschland powróciła z Ameryki do Niemiec~~

~~Tadeuszkiem po pocztowej podróży~~

W styczniu roku przyszłego główne dowództwo armii austryjacko węgierskiej i główny sztab przemieszczeni zostaną z Cieszyna do Badenu pod Wiedniem. Zarządzono tam już wszelkie potem przygotowania. – ~~Ze~~ Powodem ma być iż austryjacko-węgierskie główne dowództwo, nie ma zgoła żadnego udziału w prowadzeniu wojny na rosyjskim froncie, które całkowicie jest w rękach głównego dowództwa niemieckiego. ~~Pod~~ Austryjacko-węgierskiemu podlega jedynie włoski front a Baden jest bliżej takiego położony. Para cesarska ma przebywać na zimę w rezydencji ~~z [illegible]~~ Wartholz, w Reichenau. ~~gdzie ośrodkiem będzie potęga cesarskiej~~. Cesarz Karol będzie stamtąd dojeżdżał do Badenu i ~~zamierz~~ zajmie ~~tymczasowo~~ tam cesarski pałac w potrzebie ~~przyjmowania~~; ~~[illegible]~~ Arc. Fryderyk ~~[illegible]~~ zamieszka we własnym. – ~~Cesarz Wilhelm przyjedzie także [illegible] Cieszyna. [illegible] z Pless do Poczdamu, [illegible] do [illegible]~~

Cesarz Wilhelm zamierza także ~~przenieść~~ swoją główną kwaterę z Pless do Poczdamu
co zapewne przyczyni się do opuszczenia Cieszyna.–
Ma być jeszcze inny powód.– Zarządzenie nastąpiło na wyraźny
rozkaz cesarza Karola.– W Cieszynie, w głównej kwaterze, zwłaszcza
w głównym sztabie rozpowszechniły się nie budujące wcale obyczaje. Spódnica
burmistrzowała.– Cesarzowa, może także jego kobiece ~~otoczenie~~ otoczenie, rażąc to nie po myśli,
postanowiono temu koniec położyć. Bar. Conrad całą siłą sprzeciwiał się
przeniesieniu. Cesarz okazał się nie zachwianym.–

Mówią mi że niemiecki główny sztab z wyraźnem lekceważeniem obchodził się z bar. Conradem. Jego przyjaciele
próbowali przypisać mu plan kampanii w Rumunii. Cesarz Wilhelm natychmiast zaprzeczył temu, w liście
do feldmarszałka Hindenburga, w którym jemu wyłącznie przyznał zasługę tego planu.–

Po zdobyciu Bukaresztu armia rosyjsko-rumuńska naciskana przez armię Dunajską Mackensena
z jednej strony, przez Falkenhayna z drugiej w pełnym znajdowała się odwrocie. Od 1go grudnia do 10go dostało
się w ręce zwycięskich wojsk przeszło siedemdziesiąt tysięcy ludzi do niewoli; zdobyto stoosiemdziesiąt ośm
dział.– Łup zboża i innych zapasów jest znaczny.– naprzeciw Tutrakanu i Cernawoda wycofały się [illegible]
Oltenicę.
Rumuńsko-rosyjskie siły na lewym brzegu Dunaju, przez Dunaj pod Tutrakanem zajęły [illegible] zostały w wielkich punktach
wschodniej północy. Wojska bułgarskie przeprawiły się
Przeprawiły się także pod Silistrią. Opór rumuńsko-rosyjskich wojsk został
przełamany – zbyt w pełnym odwrocie ku północno-wschodowi, żywo ścigane.–

~~2.968~~
533

~~i były one w pełnym odwrocie~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible] przed przeciwnika.~~ Rosyjska
odsiecz w Karpatach, w dalszym ciągu, powstrzymana przez armię
Arc. Józefa. Na innych polach walki nic znaczącego. Do 13.go t.m
~~Deil~~ Deutschland powrócił z Ameryki po powtórnej
podróży do Niemiec z ładunkiem.—
Wedle bułgarskiego sprawozdania z 19. t.m nieprzyjaciel
opuścił w Dobrudży swoje stanowiska, które wojsko
bułgarskie zajęło.— We wschodniej Wołoszczyźnie
sprzymierzone armie postępują na północ ~~k~~ Komita. zaś Buzeu.—
Bułgarzy zajęli Fetești.— Sprzymierzeńcy
Do niewoli wzięli 4000.—
We wschodniej Afryce niemieckie
wojska walczą z portugalskiemi i
pobiły takowe w niedawnem spotkaniu.—

Gabinet Koerbera podał się do dymisji którą cesarz
przyjął i polecił utworzenie nowego gabinetu p. Spitzmüller=
=owi byłemu ministrowi handlu w gabinecie Stürgkha. – ~~Kto~~
zna jednego zna wszystkich. – Pierwsza zmiana ~~[illegible]~~ Kto
za nowego panowania, stawia pytanie ~~[illegible]~~. co czy też
ją spowodował, bo stąd wnosić by przyszło o wpływach
i natchnieniach czy też woli. –

~~1965~~ ~~2067~~ 535

P. Koerber upadł ~~[illegible]~~ głównie — na węgierskiej ugodzie i jest nową ofiarą hr. Tiszy. Ugoda, która miała być zawartą przez hr. Stürgkha byłaby, ~~jest~~ wedle zdania znawców niekorzystną ~~szkodliwą~~ dla Austryi. P. Koerber niechciał — ~~[illegible]~~ przyjąć jej w spadku. ~~a przy objęciu przez niego rządów, otwarcie wiadomości, że nastąpiło między nim a hr. Tiszą odrażające porozumienie~~ — ~~W przeddzień dymisji p. Koerbera hr. Tisza oświadczył w sejmie, „Rząd co do tej ugody stoi także dziś niezmiennie na swojem stanowisku.“ że strony austryjackiego rządu nie nastąpił żaden krok ani oświadczenie przeciwne temu stanowisku.~~ — ~~Nie nastąpił, ale prawdopodobnie przewidywanym był, skoro p. Koerber zmuszony był odwrócić~~ — Drugim powodem dymisji były trudności wywołane przez ~~[illegible]~~ żądania niemieckiego stronnictwa w sprawie zwołania Rady Państwa. P. Koerber we środę 13 zaledwie ~~powrócił~~ ~~do [illegible]~~ powrót ~~[illegible]~~ w bar. Buriana, zawezwany został do telefonu. ~~Tam dowiedział się~~ że stał przy nim cesarz, który go do siebie

536

zawarowat. P. Koerber przeszło godzinę bawił u monarchy i wyszedł
z posłuchania już nie ministrem, podczas gdy dostał nim p. Aleksander
Spitzmüller były dyrektor Rotschildowskiego Kreditanstaltu,
były minister handlu, zdolny finansista i znawca gospodarczych
spraw, zwłaszcza ugodowych, nie polityk, biurokrata —
Pozostaje przy pomocy że wpływ hr. Tiszy sprowadził zmianę gabinetu
a stąd zdawać się mogło że jest na razie przeważającym — Pomimo
krótkowidzenia we wielkiej polityce hr. Tisza jest w monarchii
najsilniejszym wśród rządzących polityków —
P. Spitzmüller brał znaczny udział w pracach około
ugody z Węgrami jako członek gabinetu Stürgkha i jest
zwolennikiem jej zawarcia z długim terminem — dwudziestoletnim. W zamian gabinet hr. Stürgkha
przyznał Węgrom obniżenie ich kwoty oraz inne
ustępstwa. P. Koerber wahał się zgodzić

1904

na ten układ ~~zajdzie~~ a jak oświadczył hr Tisza we Wydziale inauguralnego Dyplomu, także na sposób zapatrywania węgierskiego rządu co do tak zwanego wielkiego tytułu cesarza ~~monarchy~~. ~~Wkrótce~~ ~~Okazało się~~ ~~żywił nadzieję, że odroczeniem wyjdzie z trudności~~.– ~~był~~ Tymczasem nastąpiła zmiana panowania, ~~hr Tisza przyjął~~ ~~uległszy~~, chociaż ~~temu dawał~~ ~~Cesarz przy pożegnaniu ministrowi~~ ~~gabinetu Stürgkha w rozmowie z p. Spitzmüllerem mówił~~ ~~jeszcze że sprawa ugody nie jest bezpośrednio naglącą~~, gdyż ~~ani Węgry ani Niemcy nie nalegają. Musiała jednak~~ ~~zajść zmiana i żądanie zakończenia~~ jej. Cesarz ~~jest zdania~~ Karol mniema, że należy ~~żądaniu~~ wiadomemu ustosunkowaniu zapewnić dwudziestoletnie trwanie ugody, tem więcej że Niemcy chcą na krótszy czas wejść w układy co do traktatu handlowego z monarchią.– W następstwie przyjął dymisji gabinetu

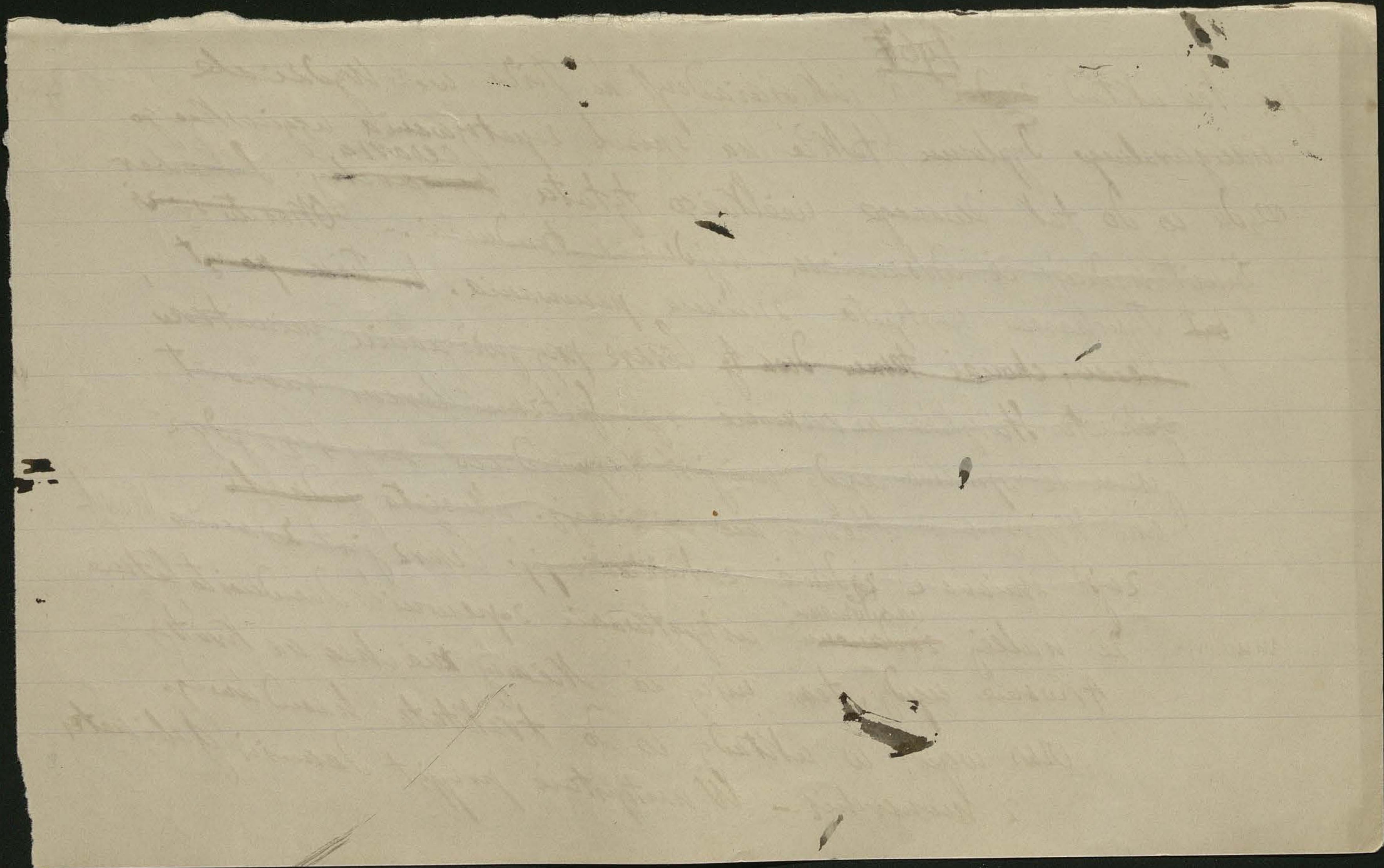

1968 ~~2068~~ 538

Koerbera raczej sprowadzać go, ponieważ ~~utworzenie~~ nowego p. Spitzmüllerowi i we czwartek wieczór opuścił Wiedeń. Nie powiedziano dokąd. Domyślać się można że do jednej z armii; za przykładem cesarza Wilhelma, który ~~[illegible]~~ udał się do Zachodniej i w Mülhausen ~~[illegible]~~ zaś przeglądał wojska ~~[illegible]~~ wygłosił, [illegible] mowę ~~[illegible]~~ i zakończył ~~i ozn~~ odwołał się na wniosek pokojowy że nie dość dostali;

o nieprzyjaciołach

"Jeżeli nie mają więcej jeszcze no to niech że wy ~~[illegible]~~ im..." i wojt żołnierskiego zawołał którego nie powtórzono w sprawozdaniu, ale który wywołał u ~~wojska~~ żołnierzy swoich uśmiech — jak się wyraża sprawozdanie —

Gabinet Spitzmüllera ma być przyjęty.

~~2067~~ ~~1969~~ 539

~~[illegible] i [illegible] przeciw [illegible] K. [illegible] Hohenlohe~~

Cesarz Karol zawiadomił p. Bobrzyńskiego iż życzy sobie aby wszedł do gabinetu Spitzmüllera. Czemu też zadośćuczynił po chwili wahania i słusznie uczynił.

1970 ~~070~~
540
Biuro Reutera donosi że sprzymierzeńcy wręczyli
Grecji ultimatum 19-go które upływało ~~dnia tego~~ w dniu
tym o 3-ciej ~~po~~ po południu
Poseł angielski Eliot doręczył je ministrowi spraw zagranicznych
Zalocostas.- Odwołuje się ono na krwawe zajścia w Atenach i stąd
żąda dla bezpieczeństwa sił zbrojnych sprzymierzenia natychmiastowego
przeprowadzenia oddalenia wojsk i wojennego materiału, jak
je określa dołączona techniczna nota.. Oddalenie ~~dokonane~~ ma być
rozpoczętem ~~tu~~ w 24 godzin. Ustać musi przytem wszelkie ruchy wojska
i wojennego materiału ku północy. Odmowę poczyta się za nieprzyjacielski
akt i posłowie sprzymierzenia otrzymali rozkaz, opuścić wtedy ~~okręty~~ Grecję ~~...~~
Blokada tak długo utrzymaną zostanie dopóki rząd grecki nie da
dostatecznego zadośćuczynienia za zaczepkę sprzymierzonych
wojsk, której dopuściło się greckie wojsko—

~~1971~~ 541.

~~2071~~

Od roku ~~prawie~~ niemal toczyła się w Danii sprawa sprzedaży Stanom-Zjednoczonym wysp zachodnio-indyjskich, przy zarządzonym plebiscycie rozstrzygniętą została, w ten sposób, iż zezwolenie na sprzedaż otrzymało przeważną większość głosów. Po raz pierwszy kobiety wzięły udział w głosowaniu jak to stanowi nowa Konstytucyjna ustawa.

Jest to zwycięstwem ministerstwa Zahle.

Przedewszystkiem jest zwycięstwem Stanów-Zjednoczonych, ich przemocy w tej sprawie i ich imperializmu. – Dla Danii państwowe porażka.

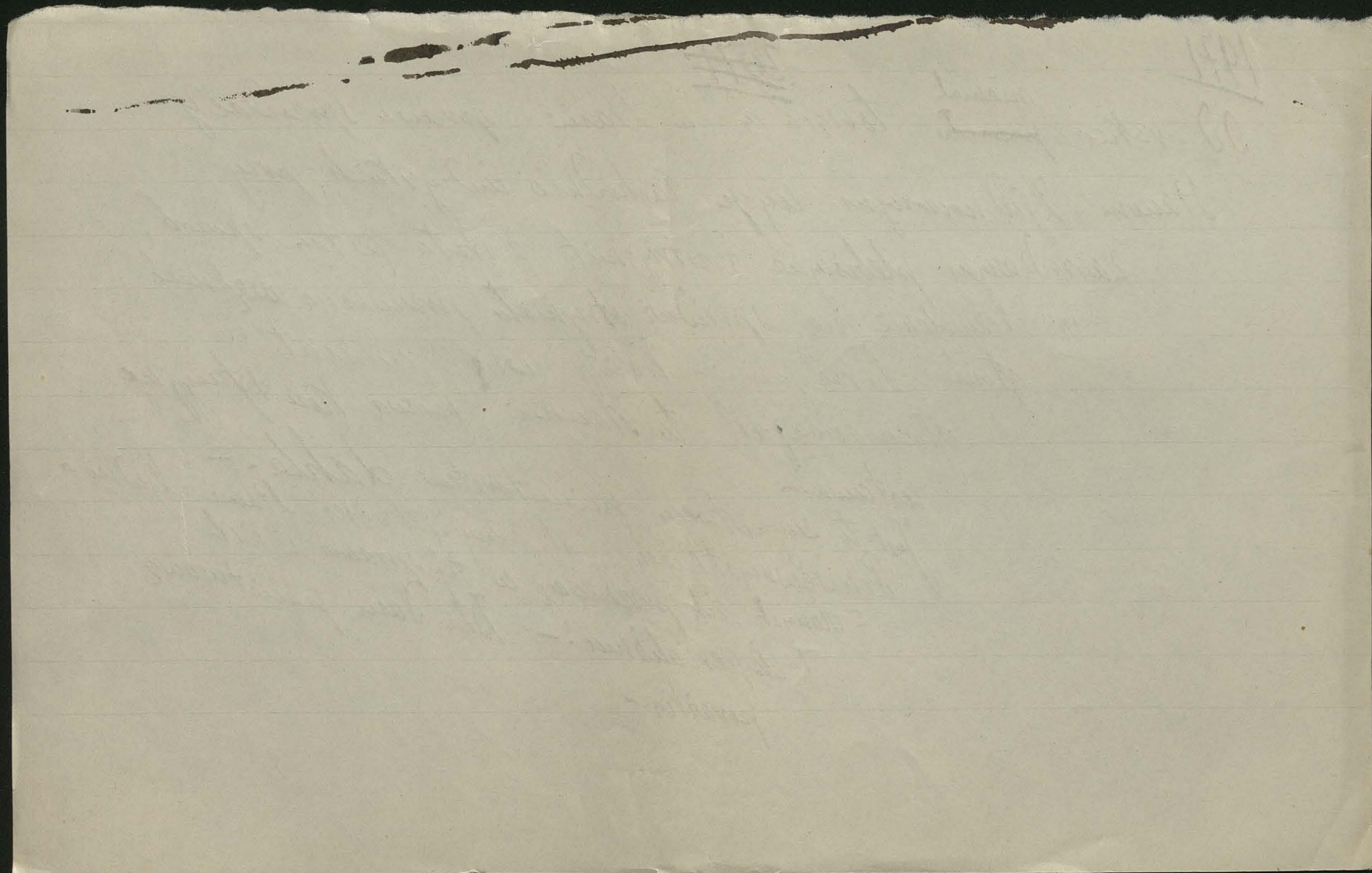

~~mniemając że nastąpi po nim gabinet Hr Andrássy [illegible]~~
~~Cesarz Karol zamierzał omówić [illegible] że życzy sobie aby wszedł do gabinetu [illegible]~~

1972 Hr. Tisza wypowiedział w sejmie węgierskim, w odpowiedzi na interpelacyi hr. Batthyanego, słowa o sprawie polskiej, które zasługują na baczną polskiego narodu uwagę i które w tych trudnych warunkach, wszystkim wam ciężkich. — 542

Prezydent węgierskiego gabinetu rzekł „Hr. Bthyany omówił wszystkim nam na sercu leżącą ale bardzo zawiłą sprawę polską — Już przy innej sposobności oświadczyłem że przyszłość polskiego narodu, każdemu Węgrowi w wielkiej mierze cenną jest i że wszystkie w monarchii czynniki ~~z tego~~ powołane do zajęcia się sprawą polską, czynią to ze silnem postanowieniem, znalezienia możliwie pomyślnego dla narodu polskiego rozwiązania. W tej chwili, z uwagi na

Nie mniemam, jednak, aby ta sprawa mogła krytykę i ~~roztrząsanie~~ rozpatrywanie wyczerpujące znieść, aby także publiczne omówienie mogło wyjść jej na dobre. Mniemam,

1973 549

Zastrzega, że należytemu rozwiązaniu sprawy polskiej, dwa grożą niebezpieczeństwa. Jednem jest, gdyby ~~powinno~~ władzom to się obudzić w polskim narodzie wątpliwości co do prawdy i powodzenia zapoczątkowanego przez monarchię i niemieckie cesarstwo sposobu rozwiązania; drugiem jest, gdyby ~~powinno~~ zakusy ~~zachcianki~~ takie władzom w polskim narodzie takie obudzić dążenia, takie żądania, któreby szły po za miarę praktycznego przeprowadzenia. — Dlatego proszę ~~[illegible]~~, aby ci wszyscy, którzy zajmują się tą sprawą z równą życzliwością i miłością, jak rząd, ~~prosić~~, powstrzymali się od takich oświadczeń, któreby w jednym czy drugim kierunku lub co obydwóch, byłyby tylko szkodliwemi dla sprawy."

Jest to ważna wskazówka w obecnem położeniu sprawy polskiej ~~polskiej sad~~ której pominąć nie można. —

~~1977~~ ~~2074~~ 1974 544

Czy jednak ~~nie~~ żądanie nie byłoby o wiele mniej „zawitem" i od wątpliwości wolnem gdyby rozwiązanie ~~zostało~~ nastąpiło na zasadzie austrjacko-polskiej nie można wątpić i wolno przypisać, że jeżeli hr. Tisza nie unicestwił je wprost, to nie dopomógł do niego.

Stąd ~~je~~ nic tu do dziwienia że ~~zawitem~~ załatwieniem które z wielu innych powodów zawitem jest, ale także dla tego, że stwarza polskie państwo, za małe aby było wielkiem, za wielkie aby było małem.

W niedawnych słowach hr. Tiszy jest żądło, w przestrogach groźba.

16go Grudnia

K. k. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

CXII

545

~~Wien I~~

23 Grudnia 1916. r

~~Marklen~~

1975–2013

Allg. Form. Nr. 182 g.

CXII

546

O prawno-państwowem stanowisku polskiego narodu w rozbiorowych państwach podczas pokoju i wojny. –

Mowa ministra spraw zagranicznych Pokrowskiego w Dumie. – Mowa Lloyd Georgea w izbie gmin. – Mowa barona Sonnino. – Nota Wilsona o postawienie warunków pokoju. – Powrót cesarza Karola. – Powołany gabinet Spitzmüllera. Gabinet hr. Clam-Martinic. – Dymisja barona Buriana. Hrabia Ottokar Czernin ministrem spraw zagranicznych. – Hr. Tarnowski otrzymał pozwolenie przejazdu. Rząd grecki przyjął ultimatum. – Z frontów Duński Antylle. –

23 Grudnia

CXII ~~29~~ ~~275~~ 547

Jakkolwiek obecne, niemniej rozwiązanie sprawy polskiej jest
wadliwem, jakkolwiek o wiele lepszem i rozumniejszem byłoby
austryjacko-polskie, jest mniej złem niż każde inne prócz
austryjacko-polskiego i oczywiście naród polski winien z niego — choćby było
przedwczesnem — zapewnić sobie największe, możliwe korzyści. Pierwszym tego
warunkiem jest spieszne jego zużytkowanie, czyli ~~czyli~~ przystąpienie ~~[illegible]~~ najistotniejszej
do urządzenia państwa, przedewszystkiem jego
podstawy i rękojmi — armii. Natrafia to na nie mało przeszkody.
w społeczeństwie Królestwa Polskiego
Wszystkie tam były liczne stronnictwa
oświadczyły się za niepodległem państwem.
Międzypartyjne które obejmuje szlachtę
i ziemiaństwo, wahała się przystąpić
do dzieła ~~z~~ zastarczenia [?] do utworzenia
armii, co jest sprzecznem ze zatarciem [?], sprzecznem
z niepodległem państwem i co trzeba przypisać należy ~~najgorszej~~

najgorszej szkole — zbyt długiej niewoli. — Jak inne także międzypartyjne stronnictwo ~~także~~ oświadczyło się za niepodległem, polskiem państwem. Wie przecież z urzędowych rosyjskich zapowiedzi że Rosja niedałaby niepodległości i państwowości. Środkowe mocarstwa dały ją, zatem należy wyciągnąć stąd następstwa, współdziałać ~~w dopomożeniu do ich zwycięstwa~~, w zażegnaniu rosyjskiego zwycięstwa, zatem tworzyć polskie państwo i jego armię, bezzwłocznie. Ponieść ofiary, nie mówiąc już o znoszeniu niedogodności. —

Polityczny sposób: pozostanie na prawno-państwowem stanowisku, w trzech rozbiorowych dzielnicach, jedynie w położeniu narodu polskiego wskazany, jako oszczędzający mu strat, przynoszący możliwe korzyści, nie mógł być zalecony i nie był zalecony, w innej myśli jak dobra tego narodu. Tak w pokoju jak we wojnie stosować go można było tylko, o ile temu dobru odpowiadał. — Sposób nie jest celem lecz środkiem. — Gdyby inaczej miał być zrozumiany przewróciłby i obrzydził tych którzy go zalecili, wyrzec by się go musieli. Służyłby chyba jednostkom nie narodowi. W obecnej wojnie należało się trzymać sposobu pozostania na prawno-państwowem stanowisku wobec i w trzech rozbiorowych mocarstwach, dopóki nie uwiadomieni były zamiary środkowych mocarstw, los i przyszłość Królestwa Polskiego, dopóki same nie wiedziały co z niem począć i dopóki Rosja w niem panowała, bo sposób odpowiadał ~~zachowaniu~~, zachowawczości ~~[illegible]~~ i dobru narodu polskiego. —

R 97

549

~~Zamiary środków i mocarstw, losy i przyszłość~~ ~~Królestwa Polskiego i [illegible] Rosja w swoim panowaniu~~

~~byty losy i przyszłości~~ (

~~bo zarazem [illegible] odpowiadała dobru narodu polskiego~~ — Stąd, zresztą nie możliwe, powstanie

w Królestwie Polskiem byłoby nie tylko niepotrzebnem, ale ~~takie~~ szkodliwem

stąd wywieszanie haseł wielkiej, polskiej polityki było nie na czasie — tak

w kierunku rosyjskim, jak i środkowych mocarstw; stąd milczenie,

~~Dob~~ ~~samo~~

na razie, było lepszem niż mowa; wyczekiwanie niż wyprzedzanie wypadków. —

Położenie się zmieniło i zmienił się patryjotyczno-polityczny obowiązek. —

Zmieniło się, z ~~nie~~ ustąpieniem Rosjan z Królestwa Polskiego, z bezsilności

Rosji w utrzymaniu tam swojego panowania i z ogłoszeniem przez

środkowe mocarstwa niepodległego państwa polskiego, czyli z chwilą, w

której losy Królestwa Polskiego przestały być w ich zamiarach ~~nie~~ wiadomą —

Odtąd sposób, ~~[illegible]~~ prawno-państwowego stanowiska wobec Rosji, przestała ~~[illegible]~~

nie może być więc ~~[illegible]~~, nie wykonalnym, lub

być zgodnym z dobrem narodu polskiego, na razie, ~~[illegible]~~

zastosowanym, zresztą jest choćby tylko, na razie, uniknąć ~~[illegible]~~ ~~których~~

potrzebnym, ze stratami których właśnie ~~[illegible]~~ ~~i państwowości~~.

jest jego zadaniem ~~[illegible] to [illegible] za niepodległością~~ mowy; był czas

~~[illegible] i [illegible]~~ nastał ~~[illegible]~~

Był czas milczenia.

~~1978~~ 550

wyczekiwania nastał czas działania. Nie ma w polityce bezwzględnej prawdy, tem mniej bezwzględnego sposobu. ~~Nie~~ Zgubną byłaby rachubka w Królestwie Polskiem wczoraj, niezbędną jest dziś armia polska. Zrozumieć to winno zwłaszcza stronnictwo które oświadczało się i oświadcza za niepodległem państwem, nawet z przejściem do porządku dziennego nad austryjacko-polskiem rozwiązaniem.– Wobec głównego zadania czepianie się szczegółów w ~~[illegible]~~ przeprowadzeniu tegoż jest małostką lub wybiegiem.– Krótkowidzeniem politycznem, lub zaćmieniem patryjotyzmu.– Winno przyjść opamiętanie. Byłoby Odwoływać się na zmienne losy wojny i ich obawiać się, nieodpowiedzialnością, bezczynnością, choćby nie ~~bez~~ przedmiotową troską. Zapoznaniem wreszcie istoty spraw ludzkich w których ~~nie p~~ nie może być pewności, lecz w których liczyć się trzeba z przypuszczalnością.— Ta przedstawia dziś ~~się~~ dla narodu polskiego korzystniejsze widoki ~~nie [illegible]~~ z prawdopodobieństwem, których porzuceniem byłyby wszystkie przedwczesne,

~~1979~~

551

nierozważne powstania i niedołężne wycieczki.— Zatem ~~ważne~~

do dzieła. Jego spełnienie będzie rękojmią, jego zaniechanie ~~nie~~ Nie przypuszczam przywiązania do Rosji, raczej trwogę przed nią.

~~będzie~~ byłoby zabezpieczeniem.— ~~Tchórz~~ Druga tchórzostwem.— Pierwsze byłoby nikczemnością;

Rozwiązanie sprawy polskiej w tej wojnie nie było nigdy i nie jest w ~~r~~ rękach

Polaków ale jest w nich, jego zużytkowanie.— Twierdzenie, czy też

przechwalanie się, że Naczelny Narodowy Komitet krakowski i

Legiony spowodowały obecne rozwiązanie jest, albo dobrodusznością

albo szalbierstwem.— Legiony zapisały chwalebną kartę w

dziejach narodu a dziś ~~sz~~ szczęśliwie zużytkowane być ~~mogą~~ mogą

dla stworzenia polskiej armii, należy się im hołd i

wdzięczność" ale nie one sprowadziły ~~nie nie~~ Nie rozwiązanie.

Gdyby zaś miał do ~~niego~~ tego rozwiązania doprowadzić

N.N. Komitet, to wbrew jego założeniu, zamiarowi

i woli, albowiem ośrodkował, zawsze i przedstawiał

austryjacko-polskie ~~rozwiązanie~~ i nie miałby

czem się chwalić, nie mniej Niemcom

o wiele ~~w~~ mniej ~~więcej~~ korzystnem i politycznie uzasadnionem.—

Jenerał Besler nawet (nie chciał sprowadzać wszystkich w polskiej armii.. ~~rozwiązanie~~.—

~~Jenerał Besler nawet nie chciał~~

~~1980~~ 552

Ale jest to złudzeniem lub kuglarstwem pomijać tę zasługę obecnego ~~rozwiązania albo~~ załatwienia nawet wpływem na nie. – Rząd niemiecki od rozpoczęcia wojny żywił zamiar tego rozwiązania wtedy już, kiedy nie było ani ~~to~~ Legionów ani N. K. Komitetu, jak świadczy rozmowa ambasadora Tschirschkego z ~~posłem~~ posłem Rosnerem i polecenie dane niemieckiemu ajentowi hr. Bętusi-Hauck. do ks. Witolda Czartoryskiego, przy ~~~~ czem od początku wojny, i ~~nim niedwuznacznie~~ występowała myśl utworzenia ~~~~ z Królestwa Polskiego Pufferstaat, którą ~~pielęgnował i~~ rząd niemiecki pielęgnował i teraz wykonał. – Żeby się zaś miał oglądać na N. K. Komitet, to chyba nikt w śmieszność takiego przypuszczenia nie popadnie. – Z całego sztucznego, ~~niezdrowego~~ działania N. K. Komitetu zaś i niezdrowych sposobów których używał, nie ~~zaś~~ pozostało prócz nieco niesmaku. – Pozostały zaś – w czem miał zasługę – chwała ~~Legionów~~ i poświęcenie, bohaterstwo Legionów – pożytek jeżeli z nich powstanie polska armia. –

Skorzystanie, zużytkowanie obecnego wzruszania sprawy polskiej, dla wyrzeczenia a nawet uświęcenia porozbiorowych, zgubnych, niedorzecznych, nierozsądnie owych powstań, ruchawek, spisków, zboczeń jest obłędem i błędem, które mogą znowu się zemścić, — już ciosy i szkody które też politycznie bezrozumne porywy, przedsięwzięcia ~~wy~~ zadały narodowi, osłabiły w nim patryjotyzm. — ~~Ubóstwianie ich czy usprawiedliwianie zatem zalecanie nie jest zbawienną, lecz zdrową radą. — Poświęcenia i bohaterstwa w tych bezrozumnych, stratnych działaniach, pozostaną niemi, zapisane w polskim panteonie~~. One wytworzyły lękliwą ostrożność i ~~bezwolną~~ nie na czasie bierność. Ubóstwianie ich, usprawiedliwianie zatem zalecanie nie jest, zbawienną, zdrową radą. — Poświęcenia i bohaterstwa w tych bezrozumnych tych, stratnych działaniach pozostaną niemi, zapisane w polskim Panteonie, ale porywy i błędy którym towarzyszyły, pozostaną, także niemi, zapisane w narodowej szkole i nie mogą utracić mocy swojej nauki. — Tym zaś błędom i porywom, z niemi ofiarom i bohaterstwom przypisywać dzisiejsze, niemieckie wzruszanie sprawy polskiej, to już zboczenie sądu i poniekąd sumienia, wysiłkiem godnem politowania, bodaj czy nie potępienia, gdyby nie jego dziecinna bezsilność. —

Nowy, rosyjski minister spraw zagranicznych Pokrowskij
zajął w Dumie stanowisko wobec polskiego wniosku
ostrożnymierza a zaznaczył iż ~~jest~~ stanowisko to zyskało przyzwolenie
cesarza. Stwierdził, że położenie jest obecne – w którem niedawnemi
Niemcy i Austro-Węgry ~~którzy~~ zapowiedzieli prawną niezależność
części Polski i podkreślają przez to, ~~pożądając~~ wziąwszy w ręce ~~na~~ całą politykę ~~na~~
narodową – jest takie, iż przy rozpoczęciu rozpraw o polskich
~~Niemcy by z tego~~ Niemcom przypadłyby korzyści. Dowodem
jak dalece ciężkiemi ~~jest~~ są stosunki nieprzyjaciela jest także
bezprawna ~~nieprawna~~ próba Niemców ~~zmusić~~ zmuszenia ludności rosyjskiej Polski do podniesienia
broni przeciw własnej ojczyźnie oraz dzielny ochotniczy przymus
w niemieckiem wojsku. Naród rosyjski nie da się – rzekł – w błąd wprowadzić którymkolwiek przeciwnika
~~wnioskiem~~. Wiara Rosji nie zachwieje się i przeciw dostojnego
cała Rosja tem silniej stoi przy tem swojego ~~oświad~~ oświadczył,
wtedy, który ~~przy~~ od rozpoczęcia wojny

~~1983~~ ~~1983~~ 555

iż nie zawrze pokoju, dopóki ostatni nieprzyjacielski żołnierz
nie opuści naszego kraju. - Rosyjski rząd z tem większą energię
zmierzać będzie do celu który nam wszystkim leży na sercu
którym jest zmiażdżenie nieprzyjaciela. - Rosyjski rząd
odpycha z oburzeniem myśl, przerwania teraz walki a przez to
dozwolenia ~~[illegible]~~ Niemcom zużytkowania ostatniej możliwości
która się im nadarza, ujarzmienia Europy. W tem nieugiętem ~~[illegible]~~ walecznem
postanowieniu Rosja jest, najzupełniej zgodną z ~~[illegible]~~
jej sprzymierzeńcami.
Potem Duma jednogłośnie przyjęła wniosek Szydłowskiego
~~od~~ który wzywa stanowczo wraz ze sprzymierzeńcami,
w obecnych okolicznościach, ~~[illegible]~~ wdanie się
w jakiekolwiek pokojowe rokowania i wyraża
zdanie, że ~~[illegible]~~ trwały pokój możliwym jest, dopiero
po zupełnem zwycięstwie ~~[illegible]~~ nad uzbrojoną siłą
nieprzyjaciela. - Rada Państwa także samo
zajęła stanowisko.

7984

556

Oczekiwano [illegible] omówienia przez Lloyd Georgea pokojowego wniosku czteroprzymierza. Dał je 19-tm w Izbie gmin: w której ukazał się, po raz pierwszy, jako naczelnik rządu. Powitany oklaskami zapowiedział, za kilka dni, formalną jedynie odpowiedź sprzymierzeńców. Było to najważniejszem, jedynie, z której wnosić można, iż odpowiedź owa, w jego mowie, wcale pomyślną nie będzie, czego oczekiwać ożywienie należało; albowiem Lloyd George naszkicował znane dawne warunki czteroporozumienia, w której treści, nie przyjmowalne — pominął kanclerza niemieckiego wniosku. Rzekł „Przyjęcie wniosku Niemiec sojusznikom wsunęłoby w pętlę, tyle by znaczyło, jakgdybyśmy głowy w której sznurek jest w rękach Niemiec”. Celem pośrednio przyznał, iż w tej chwili pokój nie mógł by być korzystnym dla Porozumienia. —

A teraz jak go rozumie pierwszy minister: „Bez zadośćuczynienia [zwrócenia zupełnego i] oraz
rękojmi [skuteczniejszej], pokój jest niemożliwym. Sprzymierzeni rozpoczęli wojnę aby obronić
Europę przed napadem pruskiej militarnej kasty. Musimy obstawać
za ~~zupełną~~ najzupełniejszą rękojmią, która zapewni, iż nigdy kasta
ta, nie zakłóci ponownie europejskiego pokoju." „Ufamy ~~naszej~~ chwalebnej
naszej nietkniętej armii, nie złamanemu słowu." „Przekonany
jestem o ostatecznem zwycięstwie, jeśli nawet okaże się ożywionym
tym samym duchem, co armia nad ~~Sommą~~ Sommą." — Za to, że mocarstwa,
Niemcy nie mogą dać zadośćuczynienia, za to że [porozumienia] okoleniem ich, zmusiły je do wojny. —
Lloyd George zaznaczył, jako cel wojny, uzyskanie najzupełniejszej
rękojmi przed militarną, pruską kastą, czyli zniszczenie nie-
wojskowej siły Niemiec, zatem ich potęgi, względnie, bezpie-
czeństwa, na co żaden naród, państwo w pełni ~~swe~~ swej
mocy jak Niemcy, przystać dobrowolnie nie może. — Dwa
[~~Przyjąć~~] warunki pierwszego ministra, byłyby odrzuceniem
zupełnem pokojowego rozwiązania. Pozostało czekać na zapowiedzianą formalną

~~19~~86   558

odpowiedz ~~porozumienia~~.-

Lloyd George nadmienił, że aby ~~zapobiec~~ przeszkodzić pogorszeniu się położenia w Rumunii, przedsięwziął on, energiczne kroki w Grecji, które mniema skuteczniejszemi będą. Anglia postanowiła ~~uznać~~ agentów ~~Venizel~~ Venizelosa.- Dwat, „~~Wielkie~~ Niepowodzenie może być nieszczęściem, ale w najgorszym razie może [~~...~~] wojny

2 Rumunia była nieszczęściem, ale w najgorszym razie może tylko przedłużyć wojnę!!.- ~~[...]~~

Lloyd George rzekł ~~[...]~~ ~~za czas wojny~~ „Pozwólcie nam zależeć na ~~za~~ ~~narodowy post~~ czas wojny narodowy post!!

Ministerium Lloyd Georgea ~~[...]~~ podzielone jest na wojenny gabinet złożony z pięciu osobników i na ~~[...]~~ 28 ministrów którzy stoją na czele departamentów.-

~~19~~87 559

Jednocześnie z Lloyd Georgem baron Sonnino oświadczył, we włoskiej
izbie, iż rząd żadnych nie otrzymał warunków pokoju, otrzymano
mu tylko znaną notę czteroprzymierza z wnioskiem ogólnym
rozpoczęcia układów. — Zatem gdyby postawieni byli, przyszłoby
by nam pomyśleć, co należy uczynić; a dziś ani praktycznem
ani poważnem byłoby o tem mówić. Zresztą, żaden sprzymierzeniec
nie mógłby wziąć na siebie warunków, któreby ~~[illegible]~~ dla niego odpowiednie
osobną formę. — Zapomniał, jak Lloyd George, podstawowego
porozumienia. — Wnioskowi całkowitego, odpowiadać by mogło znanym
rokowania, takiego które odpowiadać by mogło niktby ~~nie~~ rzekł-
wymaganiom sprawiedliwości i które by Ale ~~nie~~ nic
nie przeciwstawił z góry odmowy układów. Ale
nie pozwala wnosić, aby taki wniosek ~~[illegible]~~ Przeciwnie—
~~zatem~~ obejmowało obecne wystąpienie. —
Rząd musi zapobiedz nieistotnej pomyłce
narodu. — Sonnino prosił aby
izba nie dała ~~powodu~~ powodu zagranicy

560

1988

Do przypuszczenia, iż Włochy wobec przedstępnego kroku ~~Niemiec~~ Niemiec jakiekolwiek
inne niż nieprzychylne, zajmują stanowisko.

Izba przyjęła mowę Sonnina oklaskami i uchwaliła jej publiczne
wywieszenie we wszystkich gminach na koszt państwa

Prezydent ministrów Boselli zażądał usunięcia ~~wszystkich~~
zapowiedzianych porządków dziennych i uchwalenia wyrażającego
jedynie zaufanie do rządu. Co izba uczyniła 352 – 41. –

Zanim ukazała się odpowiedź Porozumienia na pokojowy wniosek czteroprzymierza
prezydent Wilson wystąpił z notą wręczoną w Berlinie ~~20~~. 21. t.m., we
Wiedniu 22 przez ambasadora Penfield jeszcze bar. Burianowi, ~~w której~~
którą to notą nakłania wszystkie strony prowadzące wojnę, do oznajmienia warunków,
które musiałyby poprzedzić ostateczne układy o pokoju a w których
neutralne państwa, gotowe się wziąć odpowiedzialny udział. – Prezydent
zaznacza, że krok jego nie wywołał bynajmniej ~~po~~kojowy wniosek środkowych mocarstw. –
Zauważyć jednak przychodzi, że w każdym razie, mimowolnie siły między
~~ani jest~~ prowadzeniami ani układy
niemi jest związek, albowiem

1089 561

ani pokój zawartym być może bez poznania jego warunków. – Prezydent Wilson ciągnie dalej: Nie stawiam zgoła wniosku o pokój, nie ofiaruję wcale mojego pośrednictwa, chcę tylko, za pomocą zamiany zapatrywań, otworzyć drogę do Konferencji. Chcę poznać warunki pod którymi mogłaby być wojna zakończona, oraz poglądy co do zarządzeń które dałyby rękojmię przeciw wznowieniu podobnego konfliktu, w czem Stany-Zjednoczone w najwyższym stopniu są interesowane. –

Nota wręczoną została wszystkim stronom wojującym, telegraficznie. –

Jest to niebojętny, nowy zwrot w położeniu, który da się dopiero całkowicie ocenić, po nadejściu i w związku z oczekiwaną odpowiedzią czteroporozumienia na pokojowy wniosek czteroprzymierza. –

Godnem uwagi jest że nota Wilsona zaznacza zamiar odpowiedzialnego udziału neutralnych państw w pokojowej Konferencji, co zdaje się stało się z ich wiadomością i za ich zezwoleniem a co zmienić by mogło na niej stosunek wpływów. – Sekretarz stanu Lansing mówi powiedzieć: Ameryka coraz bardziej zbliża się do kranca wojny; dlatego musi dowiedzieć się o zamiarach stron wojujących, aby podług tego zarządzić swoje, przyszłe zachowanie się. –

1990 562

Cesarz Karol Karol powrócił 18r do Wiednia z włoskiego frontu. Udał się był do Poli, następnie do armii Boroevica, do armii w Karyntii; wreszcie odwiedził Triest..

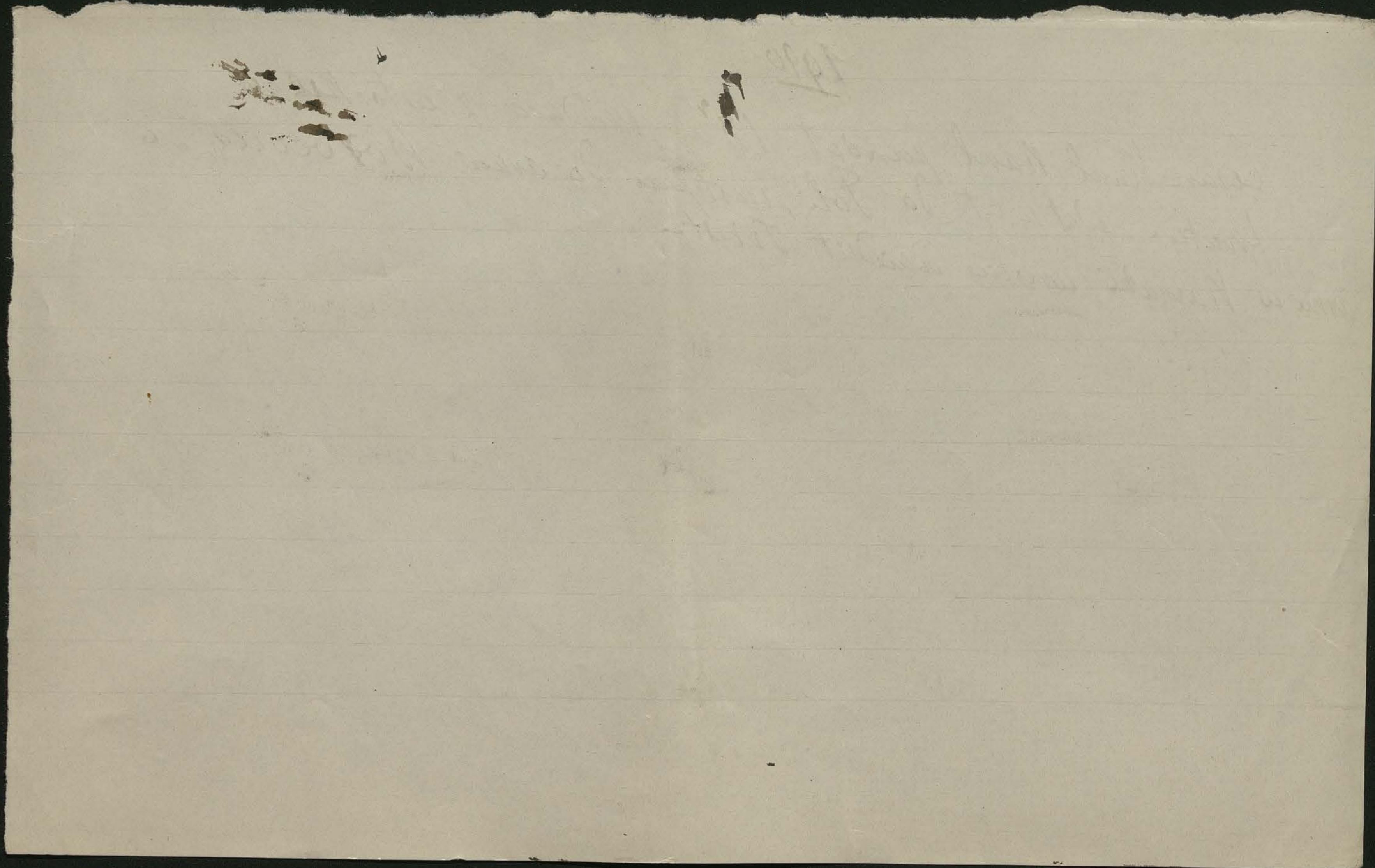

Gabinet Spitzmüllera nie tylko ~~jest~~ przejściowym ~~ale~~ jest niedoszłym. P. Spitzmüller nie zdołał go złożyć i powstał gabinet hr. Clam-Martinica o wiele więcej wartościowy. – Hr. Clam-Martinic prezes prawicy izby panów, gorliwy

Katolik należy do czeskiego konserwatywnego stronnictwa, jest zrównoważony w sprawach narodowościowych Czech i Austryjakiem w dawnem znaczeniu. C'est un Monsieur. –

Nie błyszczący ale gruntowny. –

Daje ~~wielkie~~ rękojmię państwu i dynastii. – Gabinet pod jego przewodnictwem

oby był ~~jest~~ wyjściem z biurokratyzmu ~~i~~ oby do niego nie ~~[illegible]~~ wszystko zastosowali. ~~[illegible]~~ Jedna jednego za wszystkich. – P. Spitzmüller ~~zajął~~ objął w tym gabinecie najwłaściwsze dla niego ministerium finansowe. Zasiadł w nim p. Urban jako minister handlu, przywódca Niemców liberalnych w Czechach i p. Baernreither bez teki, członek niemieckiej wielkiej własności w Czechach, co zwiastuje przystąpienie do czeskiego zadania. – Baron ~~Schenk~~ Schenk jest ministrem sprawiedliwości, Galicjanin, który życzliwym dla rodzinnego

564

~~1991~~ 1992

Kraju okazać się powinien . Wreszcie p. Bobrzyński pozostał ministrem dla Galicji, co nader jest ~~pomyślnem~~ pomyślnem, zwłaszcza przy jej wyodrębnieniu.

W programie nowego gabinetu, powiedzianem jest „Odręczne pismo zmarłego cesarza z 4a listopada r. b. o przyszłem stanowisku Galicji w państwie, posłuży rządowi za prawidło Richtschnur!“

2093 565

~~[illegible]~~

~~Wersja tylko. Wreszcie p. Koerber powstał ministrem dla Galicji, co~~

~~[illegible]~~

Można tylko z uznaniem i zadowoleniem przyjąć ten gabinet i życzyć

nadziei, że cesarz znajdzie w hr. Clam-Martinic pożądanego doradcę.—

Idzie tylko o trwałość ~~tego go~~ tak złożonego ministerium.—

Powstało – jak mi mówią – z niecierpliwości u góry zakończenia ugody z

Węgrami oraz ważnych austryjackich zadań.–

P. Koerber stracił dwa stanowiska, wspólnego ministra finansów

i prezydenta ministrów, jest to nierzadki obrót rzeczy, przy

zmianie panowania, ciężarnej zawsze zawodami ~~i~~

i niespodziankami, ~~nadziejami~~ i obawami i nadziejami,

zadowoleniami i rozczarowaniami.—

P. Koerber zamierzał, niepodobieństwa, przeprowadzenie

językowej i czeskiej sprawy, regulaminu izby, uzdrowienia

Galicji, ugody z Węgrami w parlamencie, z ukrytą

1914

566

nadzieją ~~ ~~ iż większa część tych żądań ~~spraw~~ tam utonie. Upadł wobec potrzeby niecierpliwości i żądania Korony aby szybko załatwianemi zostały oraz wobec stanowczego życzenia niemieckich stronnictw aby niektóre z nich, ~~leżące~~ leżące im na sercu, przeprowadzonemi były przedewszystkiem, więc bez parla=mentu i przed jego zwołaniem.—

Zależeć może na tem, czy ten gabinet jest wyrazem usposobienia i skłonności Korony, czy też tylko niecierpliwości.—

W tem zaszła ~~ ~~ donioślejsza zmiana. Baron Burian ustąpił z ministerstwa spraw zagranicznych i powrócił do wspólnego ministerstwa finansowego które piastował zanim objął je był p. Biliński.— Ministerstwo spraw zagranicznych objął hr Ottokar Czernin, ostatni w Bukareszcie minister pełnomocny.—

Hr. Czernin był ~~ ~~ w bliskim stosunku do Arcyksięcia Franciszka-Ferdynanda i temu przypisywano jego

powołanie na bukareszteńskie poselstwo. Stąd wnoszę że obecne zmiany, w rządzie są w duchu byłego Następcy tronu, do którego dzisiejszy cesarz niezbyt wiele przywiązany i pełnym uwielbienia, tak iż nastać może okres Arc. Franciszka-Ferdynanda bez Arc. Franciszka-Ferdynanda. — Z tą różnicą, że byłby on wstąpił do ~~[illegible]~~ dziś dnia zmiany po wstąpieniu na tron a cesarz Karol zarządza je po walkach, tygodniach. — nazajutrz

Hr. Czernin nie ma wielkiego dyplomatycznego doświadczenia; Czerwona Księga o Rumunii przemawia za nim; ~~[illegible]~~ trafnie oceniał położenie i nie łudził się. — Aczkolwiek z czeskiej szlachty, należy w istocie panów do wiernokonstytucyjnego stronnictwa, co wskazuje, iż w czeskich sprawach ~~nie~~ conajmniej nie zajmuje zbyt daleko idącego czeskiego stanowiska.

Powołanie go na ministra pełnomocnego w Bukareszcie wywołało na Węgrzech wielkie niezadowolenie, niemal opór. Wiadomem było, że przemawiał za wielkiemi ustępstwami dla węgierskich Rumunów. Hr. Tisza musiał, rad nierad, kilkakrotnie bronić go przed ostremi, czasem gwałtownemi zaczepkami i zarzutami we węgierskim sejmie. Powołanie

1916 568

go na ministra spraw zagranicznych w miejsce bar. Beriana, nie może
być po myśli hr. Tiszy i Węgrów. Hr. Tisza musiał się ugiąć przed wyraźną
wolą cesarza, który odziedziczył po stryju ~~zaufanie~~ przyjaźń i zaufanie do hr. Czernina.
~~Antywęgierskiego~~ Wprost antywęgierskiego zamiaru w powołaniu go na urząd
ministra spraw zagranicznych nie ma. Pospieszył się, przy przyjęciu urzędników ~~przyjęciu urzędników~~
ministerstwa oświadczyć, „iż ma ich rozumieć, że zupełnie i całkiem stoi na
stanowisku ugody z 1867 r. i uważa jako ~~podstawę~~ podwalinę swej
działalności, zupełną równorzędność między Austrią i Węgrami." ~~[illegible]~~ A ten
pospiech mógł być tylko wątpliwością spowodowany. Powierzenie mu ~~powierzenie mu~~ zagranicznej teki niezawodnie ~~nie~~ nie jest dziełem hr. Tiszy, raczej ~~[illegible]~~ i monopolu...
pierwszą porażką. Jest wyzwoleniem się z pod węgierskiej kurateli. Cesarz Franciszek Józef umawiał z Ministrem spraw zagranicznych ~~[illegible]~~
W przededniu koronacji — z przeszkodami ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ przemawiał ~~po~~
Franciszka Ferdynanda jest ~~Czernin~~"! —
Zaraz po powrocie ~~[illegible]~~ z Bukaresztu, hr. Czernin, bardzo stanowczo przemawiał, skoro nie można, ~~szybko~~ szybko
aby po pogromie Rumunii, ~~szybko mu~~ na osobny z nią pokój,
z ramienia jego, ...

1917 569

mocarstwa postawiły pokojowy wniosek i być może iż wpłynął na zapoczątkowanie
Atakowego przez bar. Buriana. W przemowie do urzędników rzekł, Ustępujące linie
polityki bar. Buriana pozostają niezmienne. Zespalam się niezłomnie z zasadami
z ostatnim wnioskiem środkowych mocarstw i ich sprzymierzeńców" Hr. Czernin
uprzejmy w obejściu umie podobno być stanowczym. Obecny zwrot w całości swej
ma zaznaczać zamiar silnych rządów. Są potrzebne. Ma to być coś w rodzaju
cezaryzmu ludowego. Bez Cesarza i w Austryi, nieco hazardowna próba.-
Zmiana dość raptowna i to przed węgierską Koronacją ~~jest ...~~ a ministerstwie
=stwie spraw zagranicznych, jest osobistem zarządzeniem Cesarza lub natchnionem przez
otoczenie.. Wszystko, co zaszło, nazwano tu wykonaniem testamentu Arc. Franciszka-Ferdynanda.-.-
Baron Burian musiał ustąpić, wobec tego, bez innego powodu. Trzema niepowo=
=dzeniami zaznaczyło się jego ministerstwo, włoskiem, rumuńskiem i polskiem. Czy
ostatnie ma sam sobie przypisać, dopiero wyjaśni historia. Nie mniemam aby było w
jego mocy zaciągnąć je. W polskiej sprawie widział jasno i chciał dobrze. Nie zdołał
zapewnić w niej powodzenia. Wygraną jedyną było przystąpienie Bulgarii do środkowych
mocarstw, musi się nią podzielić z hr. Adamem Tarnowskim. Szarem nieco jest powrót
do wspólnego ministerstwa finansów. Nic byłoby więcej nie to coś.-

1918 570

W tej nieco gwałtownej zmianie dziwny przypadł, w udziale, los Ks. Konradowi Hohenlohe. Zaledwie został wspólnym ministrem finansowem opuścił to stanowisko a pocieszeniem jego jest, iż w odręcznem piśmie ~~cesarza~~, zwalniającem go, cesarz używa, mu najgorętsze podziękowanie za pełną poświęcenia działalności i patryjotyczne poświęcenie w spełnieniu tego urzędu, do czego przecież w przeciągu dwóch tygodni zgoła nie miał sposobności. To prawdziwy figiel szablonu i zły żart formuły. –

Twierdzą jednak, że Ks. Hohenlohe posiada w znacznym stopniu łaski cesarza. Stąd wnoszą, że się chwilowo sam dobrowolnie usunął, albowiem trzeba było, aby Węgier zasiadał we wspólnem ministerstwie. – Ma być nieco później sowicie wynagrodzony Ks.

Płyniemy więc po niespokojnem morzu ~~nowego~~ zmienionego panowania a niebo zapowiada dalsze [illegible]

1799

571

Mówią mi że p. Polcer dyrektor kancelarii izby panów, mało dotąd znany i znaczący, ma od dawna bliski związ z cesarzem ~~stosunek~~ znajomość i wszelkie dane na faworyta. ~~Przeznaczają~~ Przeznaczają mu miejsce ~~ob. cesarskiego sekretarza po bar.~~ dyrektora gabinetu cesarza, po baronie Schiesslu.

Szkoda by było dla sprawy polskiej gdyby p. Ugron nie pozostał przy załatwianiu jej na Ballplacu.

~~Nowy gab.~~ Gabinet ~~hr. Klam~~ hr. Clam-Martinic przyjmuje ugodę utworzoną przez hr. Stürgkha i hr. Tiszę. Niemcom wystarcza to do wejścia w układy z monarchią o traktat handlowy. Ugodę i traktat przedłoży gabinet hr. Clama parlamentowi i żywi nadzieję ~~że~~ ~~pozor to~~, przeprowadzi pierwszą i drugą w izbach. O sposobie załatwienia innych spraw nie powziął jeszcze postanowienia.

Są to znaczne zdarzenia w łatwiejszem położeniu, w ogólnem bez żadnego znaczenia.

~~1100~~ 2001 572

Biuro Reutera donosi, że na żądanie Stanów Zjedno=
=czonych Anglia zezwoliła na wolny przejazd do
Ameryki ambasadora hr. Tarnowskiego

[illegible]

~~2001~~ ~~1101~~ 573

Biuro Reutera donosi z Rzymu 16. t.m. że rząd grecki przyjął całkowicie ultimatum gabinetu Porozumienia — Uczynił to istotnie w nocy, w której zarazem zaznaczył dobrą wolę zadośćuczynienia za krwawe starcia w Atenach przyczem wyraził nadzieję, że mocarstwa zerwą raz jeszcze blokadę która ciąży na stosunkach i na opinii publicznej. Szczerem życzeniem rządu jest przywrócenie tradycyjnego dobrego pożycia i przyjaźni: —

Wykonanie ultimatum co do usunięcia wojska i ustrzymanie go w odległości na północy rozpoczęte — Wojsko będzie przewożone przeniesione do Peloponezu — ~~[illegible]~~ artylerią. Mocarstwom Porozumienia i ich o zastosowanie armii Sarraila przed niespodziankami

Dalsze ~~[illegible]~~ Durzenie bez zdarzenia

—

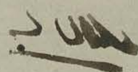

Obydwie izby duńskiego parlamentu uchwaliły sprzedaż Antyli Stanom-Zjednoczonym i ~~poprzed~~ poprzedzić postanowienie jej przez plebiscyt męsko-kobiecym –

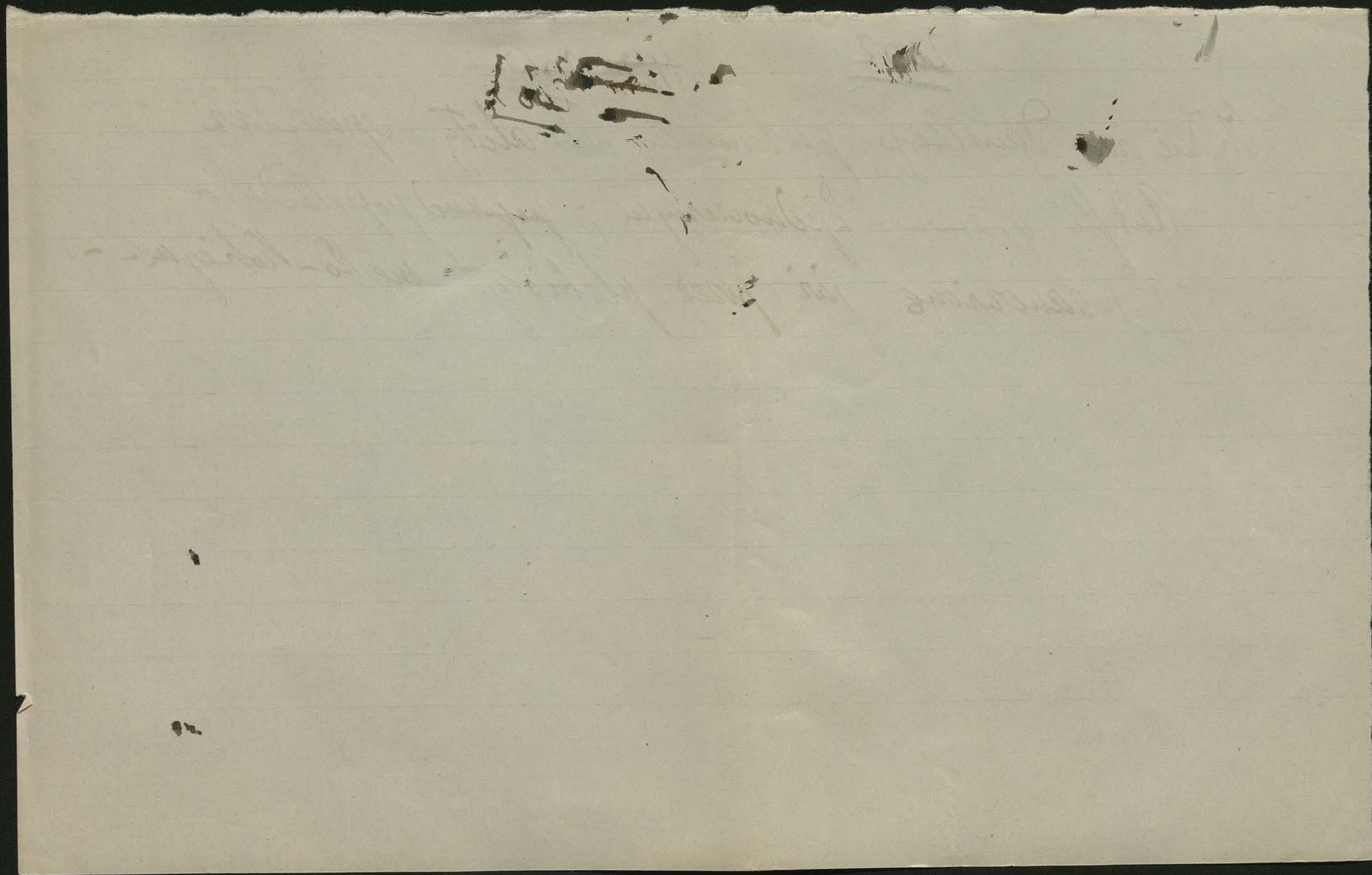

~~1104~~ ~~2003~~ ~~2003~~ 575

Francuzi odnieśli pod Verdun powodzenia przyznane przez niemieckie sprawozdanie i to nad armią następcy tronu. Po zaciętych walkach zdobyli Bezonvaux oraz las na zachód tej wsi. Na zajętwz niemieckie zdobyli Chambrettes ~~[illegible]~~ folwark. – Na froncie wszystkim nasze wojska poczyniły postępy w pomyślnych walkach.

Armia Sarraila nie ~~wstrzy~~ powstrzymała zaczętego pochodu wojsk czteroprzymierza a wszystkie wojska musiały się cofnąć ze zajętych w Dobrudży stanowisk, podczas gdy armie czteroporozumienia idą ku dolnemu Dunajowi, co już poczyna zagrażać Besarabii. –

W Dobrudży wszystko rumuńskie wojska zostały 21. t.m. po zaciętej walce ~~[illegible]~~ odrzucone na całym froncie. –

Przed świtaniem ~~na~~ na innych polach zapasy ustały, niemal jak gdyby zastosowały się do prób i usiłowań pokojowych. –

23 Grudnia

CXIII

576

30 Grudnia 1916 r.

2004-2017

CXIII 577

Nota szwajcarskiej Związkowej Rady popiera pokojową notę Wilsona. Odpowiedź czteroporozu=mienia na notę Wilsona, zaleca zebranie się konferencji. — Papież o pokoju. Odpowiedź czteroporozumienia na szwajcarską notę. — Wezwanie rządu angielskiego aby prezydenci ministrowie kolonii przybyli do Londynu w sprawie wojny i warunków pokoju. — Wojowniczy rozkaz dzienny cesarza Mikołaja. — Państwa skandynawskie poparły pokojową notę Wilsona. Grecja jego nota wystosowana do mocarstw porozumienia. Dalsze zwycięstwa czteroporozumienia w Rumunii. — Król Ferdynand rumuński otworzył sesję parlamentu w Jassach. Królowa w Petersburgu. Niemiecka łódź podwodna zatopiła wojskowy statek w Śródziemnym Morzu. — Z wewnętrznej polityki nowego panowania w Austrii. Rada Miejska w Lublinie. — Koronacja w Buda-Peszcie.

30 Grudnia

~~2004~~ CXIII 578

Szwajcarska Związkowa Rada wystosowała do rządów państw prowadzących wojnę, notę, w której nawiązując do ~~tło~~ ~~noty~~ ostatniej noty prezydenta Wilsona, głęboką tęsknotę Szwajcarii za pokojem oraz gotowość jej stałemi swojemi siłami dopomożenia, do położenia końca niesłychanym cierpieniom wojny i stworzenia podstawy dla błogosławionego współdziałania narodów. Pełne zastosowania zapoczątkowanie prezydenta Wilsona znajdzie silny odgłos w Szwajcarii. Znajdując się ona jak wyspa pośród pożaru strasznej wojny, 1 E jak najdotkliwiej zagrożona i uszkodzona w swoich idealnych i materialnych interesach. Związkowa Rada podziela, ożywiona gorącem pragnieniem ~~pokoju~~ bliskiego zakończenia walki, już od dawna [illegible]wenta w porozumieniu z prezydentem Stanów Zjednoczonych. Zatem Szwajcarska Związkowa Rada

Korzysta radośnie ze sposobności, aby poprzeć usiłowania Prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki. Poczytałaby się szczęśliwą, gdyby w jakikolwiek choćby skromny sposób czynną być mogła dla zbliżenia narodów walczących i osiągnięcia trwałego pokoju!! –

Wiedeński i berliński gabinety odpowiedziały na notę Wilsona. Wymienięty ~~[illegible]~~ główny jego wniosek, przedłożenia warunków pokoju bezpośrednio, ~~[illegible]~~ ~~Postawiły inny~~ ~~zapytanie o [illegible] i postawiły~~ zupełnem milczeniem. Zaleciły zaś rychłe zebranie przedstawicieli mocarstw prowadzących wojnę w miejscowości położonej w neutralnym kraju. – Więc Konferencji – Wymienięty się z ~~Postępów~~ trudności jaką ~~stawiał~~ stwarzać mógł na carze ~~na carze, [illegible]~~ wniosek i odłożyły przedłożenie Prezydenta Wilsona, ~~nie zbliżyły pokoju~~ ~~Bułgaria i Turcja taką samą dały odpowiedź~~ że nie warunków pokoju do zebrania się Konferencji, co niezawodnie jest słusznem, albowiem ~~[illegible]~~ trzeba wiedzieć, czy mocarstwa porozumienia chcą w ogóle rozpocząć nad niemi rokowania. – Turcja i Bułgaria taką samą dały odpowiedź. – Jest ona uzasadniona, wątpliwem jest czy zbliży pokój –

Jest zręcznem zużytkowaniem ~~na~~ noty Wilsona na korzyść
stanowiska czteroporozumienia, które postawiło wniosek rokowań
pokojowych podczas gdy czteroporozumienie odpycha go. –
Prezydent Wilson oprócz życzenia objawienia warunków pokoju
postawił w swej nocie drugie, rękojmi zażegnania w przyszłości
~~puku~~ takiego jak obecny konfliktu. – Obydwa życzenia są ściśle ze
sobą złączone, bo w warunkach pokoju zawartym jest przyszły
stan rzeczy, któryby zabezpieczył przed takiem jak dzisiejszy
konfliktem. – Nota ~~jest~~ ~~prze~~ daje przejmujący do żywego
obraz cierpień, ~~obraz~~ klęsk i strat dla całego cywilizowanego świata, spowodo=
=wanych toczącą się wojną. – Twierdzi że obydwie strony żądają rękojmi przeciw
powtórzenia się podobnej. – Ale nota nadmienia, że między innemi
każda strona chce tego, pod warunkiem integralności terytorialnej
walczących narodów, co nie jest zgodnem z prawdą i czyby z
trudnością zażegnała wznowienie takiego jak obecny
konfliktu. – Toż czyż by wtedy toczyła się ta
blisko trzechletnia wojna?

~~2407~~ ~~2007~~ 581

Papież podczas przyjęcia życzeń świątecznych Kollegium Kardynałów przemówił, jak to wciąż czyni, za pokojem trwałym a nie byłby by niemożliwym do osiągnięcia, przy spełnieniu koniecznych warunków. // 1

O wniosku czteroporozumienia z "noty Wilsona" nie wspomniał –

Gabinety czteroporozumienia odpowiedziały na notę szwajcarskiej Rady Związkowej z najżywszem uznaniem i gorącem ocenieniem zasług Szwajcarii podczas wojny. – Odesłały Radę do odpowiedzi danej przez ~~na~~ te gabinety na notę prezydenta Wilsona do wniosku zwołania konferencji

Angielski sekretarz stanu kolonii wystosował do prezydentów ministrów kolonii wezwanie do udziału w naradach Gabinetu Wojny dla omówienia dalszego prowadzenia wojny oraz warunków pokoju pod którymi moglibyśmy zezwolić na zakończenie wojny // Pragnie aby przybyli najpóźniej z końcem lutego. – Oddala to znacznie omówienie, zatem postawienie warunków pokoju, lecz ~~nie wyklucza~~ niewyklucza. –

A tymczasem cesarz Mikołaj wydał rozkaz dzienny do armii i marynarki, w którym zwraca uwagę wojny na Niemcy i sprzymierzone z niemi Austro-Węgry. Zaznacza pierwsze powodzenia sprzymierzonych mocarstw Turcji i ich zjednoczonym siłom i utratę stąd ziem Francji i Rosji. Stanowiła nastąpienie ich na wiosnę i w lecie 1916 r. straszne klęski, które zmusiły je przejść z ofensywy do defensywy. Niemcy przeczuwają godzinę ostatecznego ich pogromu i występują z pokojowemi rokowaniami. Ale czteroporozumienie jest w możności wyzyskania tych rokowań, w chwili, którą poczyta za korzystną dla niego. – Chwila ta jeszcze nie nadeszła. – Nieprzyjaciel nie jest jeszcze wyparty z dzielnic, które zdobył. – Spełnienie żądań, które przez wojnę przypadły Rosji, nie jest jeszcze dokonanem, mianowicie: posiadanie Konstantynopola i cieśnin, oraz utworzenie wolnej Polski z wszystkich jej trzech obecnie rozdzielonych części. – Są to pośrednio warunki pokoju Rosji. – Car twierdzi dalej, że zawarcie obecnie pokoju

2019 583

Powinnoby się w nie uszystkowaniu owoców ~~niezłych~~ minionych bohaterstw
rosyjskiej armii i floty. Te bohaterstwa, a jeszcze bardziej pamięć ~~poległych~~
poległych synów Rosji nie dopuszczają nawet myśli pokoju przed ostatecznem
zwycięstwem nad nieprzyjacielem. — „Nie wątpię że cała święta Rosja
przekonaną jest, że pokój wtedy dopiero ugruntowanym być może, ~~[illegible]~~ dzielnie
nieprzyjaciel, kiedy ~~uparty~~ ~~zostanie~~ z naszych ~~[illegible]~~ dzielnie
i ostatecznie zwyciężonym ~~zostanie~~ będzie i nam oraz urażonym
sprzymierzeńcom da silne rękojmie i stałe bezpieczeństwo dotrzymać zobowiązań „
iż ~~siła~~ mocą stosunków zmuszonym będzie dotrzymać ~~pokoju~~ przyjąć —
które przyjdzie mu, ~~które będzie musiał~~ stosownie do traktatu pokoju przyjąć

Wobec pokojowego wniosku środkowych mocarstw Car ‡ uznawa się przy ... Rosji całej
zdobycia Konstantynopola i cieśnin i pochłonięcia przez święty z rządu
wolnej Polski dla tem pewniejszego jej uciemiężenia i wykreślenia z rzędu środkowe
narodów a dla osiągnięcia tych celów zamierza obezwładnić mocarstwowego
mocarstwa i zniweczyć je — stracić zwyciężonej i mocarstwowego
stanowiska. — Nie mogłoby to być podstawą pokoju, przed
utworzeniem „bohaterskiej rosyjskiej armii" do Berlina i Konstantynopola
Wiednia. — Przed zdobyciem Konstantynopola i cieśnin przez „bohaterską rosyjską
flotę"! — ~~[illegible]~~

2011

584

Dalej jednak mu do tego, jak do pokoju! Ale car potrzebował Konstantynopol
~~Przemawiały z kolei za nim skandynawskie, Szwecja, Szwajcaria~~
~~wegja, Dania w jednobrzmiącej nocie wręczonej w Berlinie i Wiedniu~~
i cieśniny postawić jako cel dla podniesienia wojennego ducha
we własnym narodzie a zjednoczoną, wolną ~~Polskę, dla ...~~ wszechta=
=nosicielstwy car zapominał, o Serbii, Czarnogórze, Rumunii, o słowiańsko-prawosławnym posłannictwie
rosyjską Polskę, dla przeciwdziałania niemieckiej niepodległej
Przemawiały z kolei za pokojem skandynawskie państwa, Szwecja
Norwegia, Dania — jednobrzmiącą notą wręczoną w Berlinie
i Wiedniu 29 grudnia, która popierają notę prezydenta
Wilsona, uzasadniając ją względami ludzkości
oraz szkodami i niebezpieczeństwami na które
wystawione są przedłużaniem się wojny —
Prezydent Wilson wystosował ~~miał~~ drugą notę, ale tylko do
mocarstw porozumienia, która objaśnia pierwszą —

~~[illegible]~~ 2011 585

Wojska ~~[illegible]~~ sprzymierzone wyparły nieprzyjaciela za Dobrudżę aż do dolnego Dunaju. Zajęły Tulczę — 25 t. m. silnie Austryjacko-węgierskie i niemieckie wojska zdobyły umocowane wszystkie stanowiska w Filipesci. W ostatnich dniach wzięty do niewoli 5500 Rosjan. Po za tem, podczas Sarat — jak się wyraża niemieckie sprawozdanie „Na Zachodzie i Wschodzie nic znaczącego"

Biuro Wolffa zaznacza koniec bitwy nad Sommą

Jenerał Falkenhayna po zaciętej pięciodniowej bitwie zdobył według sprawozdania z 27. t. m. silnie zbudowane stanowiska nieprzyjaciela na południowy zachód Rumunii — Sarat — Przytem sprawozdanie mówi o nadejściu przed tem nowych wojsk rosyjskich. — Te w dobrym [illegible] próbowały uderzyć na Falkenhayna, lecz zostały odparte i przełamane po za linię Sarati Razem dostało się ich do niewoli dziesięć tysięcy —

~~2142~~ 2012 586

Król Ferdynand otworzył w Jassiach nową sesję rumuńskiego parlamentu mową w której zaznaczył silne zaufanie ostatecznego zwycięstwa.—

Królowa rumuńska Maria przybyła do Petersburga i zamieszkała w pałacu zimowym.—

Niemiecka łódź podwodna zatopiła rosyjski parowiec Ochan naładowany znaczniejszym wojennym zapasem w północnem Lodowatem Morzu, na drodze z Ameryki do Archangielska. Okazało się że był to niemiecki parowiec Speria zabrany przez Rosjan w porcie Władiwostok, przy rozpoczęciu wojny.—

588

W związku ~~2014~~ ~~2104~~ ~~2114~~

~~[illegible]~~ z utworzeniem gabinetu Clam-Martinic zapisać należy iż w ~~[illegible]~~ następstwie odrzucenia przez Wyborczy Komitet Konserwatywnej czeskiej wielkiej własności wniosków hr. Clama-Martinic, Dessfowa, Mensdorffa, Nostitza, barona Parishi i Alfreda Windisch-Grätza wystąpili oni z tego Komitetu. Odrzucone wnioski piętnowały ~~[illegible]~~ zdrady czeskich pułków i nieloyalne nie patryjotyczne zachowanie się wśród czeskiej ludności podczas wojny, zaznaczając zarazem iż nie można stąd wyciągać winy i potępienia na cały czeski naród. —

589

Cesarz przemienił karę śmierci Kramarza na piętnasto letnie więzienie –

Może największe wrażenie wywarło we Wiedniu zmuszenie przez rząd wszystkie przez jego naczelnika hr. Clam-Martinica, na żądanie cesarza, do ustąpienia, p. Sieghharta gubernatora Boden Kreditanstalt z tego stanowiska. – Jest to uderzeniem silnem plutokracji finansowo-bankowej kierowniczo semicko-liberalno-wolnomularskiej, której najwybitniejszym i wielce zdolnym przedstawicielem jest p. Sieghart. zaufany doradca, poprzednich niemal, od pewnego czasu, wszystkich rządów. Kierownicze znienawidzonego przez Arc. Franciszka-Ferdynanda. Usunięcie zatem tego jest wpływowego sprytnego tego przedstawiciela jest, dalszem wyrazem wykonaniem testamentu Arc. Franciszka-Ferdynanda; czy taki testament jest na piśmie, czy tylko w tradycji –

590

~~przychodzi, przypatrywać się upadkowi, spadnięciu~~ ~~2114~~ ~~2116~~ ~~2115~~ ~~2116~~ ~~2116~~
~~ze świata przedziwnie co przepaść nietaski~~
~~niełaski~~
~~Rada miejska powstała w wyborów rozpoczęła po ... w Lublinie~~
~~po wstąpieniu posiedzeniu swoje czynności. Prezydentem~~
~~wybrała p. Bajkowskiego~~

Zawsze ~~że~~ żywem zajściem, trwogą i nadzieją ogarnięta, za nowego panowania,
~~przychodzi~~, ~~przypatrzeć się~~ spadnięciu, że szczytu powodzenia w przepaść
niełaski;

Rada miejska z wyborów rozpoczęła w Lublinie, po wstąpieniu posiedzenia
swoje czynności. Prezydentem wybrała p. Bajkowskiego.

~~20/7~~ 591

Dziś odbyła się w Buda-Peszcie Koronacja cesarza Karola I a Karola IV Króla węgierskiego, oraz Królowej Zity, z historycznym sumptem, przy właściwej Węgrom umiejętności inscenizacji oraz patryjotycznym zapale.- Czy może, iż radość uroczystości nieco zakłucona była zmianami we Wiedniu, w austryjackim i wspólnym rządach.-

30 Grudnia